

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2568)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.9 No.2 (February 2025)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู โดยเน้นสาขาวิชาในด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา การศึกษาการสอนเชิงประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติและการเงิน บริหารธุรกิจ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

อุปนายกสภา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร.

ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก รักษาการเจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ

พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บรรณาธิการบริหาร

ดร.ปญญาดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระครูปลัดสาโรจน์ ธมมสโร, ดร.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิชภาพรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร. อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลามีชัย

นายศักดิ์ดา หารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอนุชิต ปราบพาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภิรักษ์ คำหารพล

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระครูปลัดสาโรจน์ ธมฺมสโร

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระบุญญฤทธิ์ ภัททจารี

วัดสนธิ์ (นาสน)

ฝ่ายกฎหมาย

ผศ.ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

จัดรูปเล่ม

นางสาวศุภิสรา ณ สุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 2 ประจำปีพุทธศักราช 2568 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 30 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 28 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 9 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index -TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา คณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

จุฬาลงกรณ์

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด
บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุติดเตียง ในเขตอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร	1
FACTORS ASSOCIATED WITH CAREGIVER BURDEN IN CAREGIVERS OF ELDERLY BEDRIDDEN PATIENTS IN PHO PRATHAP CHANG DISTRICT, PHICHIT PROVINCE, THAILAND	
สุธาทิพย์ จุลบุตร และมณฑกรณ์ เกษะอุณ	
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับการปฏิบัติจริงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี	12
DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT AND RETENTION USING THE 7E INQUIRY PROCESS COMBINED WITH PRACTICAL APPLICATION FOR PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY STUDENTS, SURAT THANI CAMPUS	
นงศรัตน์ แสนสมพร	
การวิจัยเพื่อพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21 ด้วยแนวคิด VISIBLE LEARNING เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1	28
RESEARCH TO DEVELOP A MODEL SCHOOL FOR LEARNING MANAGEMENT FOR STUDENTS IN THE 21ST CENTURY BASED ON THE CONCEPT OF VISIBLE LEARNING TO RAISE THE QUALITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1	
ณัชชา มหปัญญานนท์, วิภาพรรณ พินลา, วิภาดา พินลา, ธราเดช มหปัญญานนท์ และชนิษฐา จิระรัตน์	
มาตรฐานการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศกับการยกระดับความปลอดภัยในอุตสาหกรรมการบิน	40
THE STANDARD OF DANGEROUS GOODS TRANSPORT BY AIR FOR THE SAFETY ENHANCEMENT OF AVIATION INDUSTRY	
ณัฐพงศ์ ประกอบการดี, กริช วงศ์เจริญ และรัชดา มงคลโรจน์สกุล	

สารบัญ (ต่อ)

รูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจิตภาคี เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2	53
AN ADMINISTRATION MODEL BASED ON SYSTEM THEORY COMBINED WITH THE PARTICIPATION OF FOUR SECTION TO DEVELOPMENT CAREER LEARNING RESOURCE AND ENHANCE THE ESSENTIAL SKILLS FOR STUDENT CAREERS OF PONGKLANGNAMPRACHASAN SCHOOL UNDER THE CHIANG RAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2	
สมเดช พิศาลไพโรจน์	
การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนริมคลองสุนัขหอน กรณีศึกษา ตำบลบ้านบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร	68
DEVELOPMENT OF FOOD PRODUCTS BASED ON INDIGENOUS KNOWLEDGE TO IMPROVE COMMUNITY TOURISM WITHIN THE KHLONG SUNAKHON CANAL: A CASE STUDY OF BAN BO SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, SAMUT SAKHON PROVINCE	
ดวงฤทัย อารังโชติ, ดวงทิพย์ ไข่มุกแก้ว, ณัฐธยาณ์ ศรีสุวอ, วีรสิทธิ์ พินจำรัส และชัชชญาสัณญ์ ปรีชา	
การพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม กลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา	84
PRODUCT DEVELOPMENT PATTERN OF TIE DYE FRABRICH BY SIMAYA GROUP, BAN NATHAM, YALA PROVINCE	
จตุรนต์ หลวงพั่น, สุตาวรรณ มีบัว และพัชรี สุเมโธกุล	
แนวทางการสืบสาน อนุรักษ์ วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านเพื่อความยั่งยืน	100
GUIDELINES FOR THE PRESERVATION AND TRANSMISSION OF LOCAL FOOD CULTURE FOR SUSTAINABILITY	
นิปัติเมาะ หะยี่หามะ	
การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน	113
A STUDY OF ACADEMIC ACHIEVEMENT IN SOCIAL STUDIES AND SUFFICIENT CONSUMPTION BEHAVIOR AMONG GRADE 7 STUDENTS WHO WERE TAUGHT USING A BLENDED LEARNING APPROACH	
นนทรี พรหมมี	
การประเมินความเต็มใจจ่ายของผู้โดยสารสำหรับการพัฒนาบริการดิจิทัลในสนามบิน: การสนับสนุนแนวทางนโยบายสนามบินดิจิทัล	124
ASSESSING PASSENGERS' WILLINGNESS TO PAY FOR DIGITAL SERVICES IN AIRPORTS: SUPPORTING DIGITAL POLICY FRAMEWORKS	
ณัฐกรานต์ ไชยหาวงค์, ปอนด์ ทฤษฎีคุณ, จริยาภรณ์ หวังศุภกิจโกศล และวรินทร์ ปลั่งวัฒนะ	

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุ เพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี	136
THE HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT ACCORDING TO BUDDHADASA BHIKKHU'S IDEA FOR CONTRIBUTION OF LIFE QUALITY OF THE YOUTH AT SURAT THANI PROVINCE	
ธรรม เลื่องสุนทร, ดิเรก นุ่นกล่ำ, กันตภณ หนูทองแก้ว, พระพันธ์ ธมฺมวโร (อนันตพงศ์) และสุชอุษา นุ่นทอง	
กลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคเหนือ 1	149
STRATEGIES FOR MANAGEMENT OF COLLABORATIVE NETWORKS FOR OCCUPATIONAL SKILL DEVELOPMENT OF INSTITUTE OF VOCATIONAL EDUCATION NORTHERN REGION 1	
นิพนธ์ หย่งกิจ, ภูเบศ พวงแก้ว, ชูชีพ พุทธประเสริฐ และศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์	
การศึกษาความศักดิ์สิทธิ์และบทบาทของวัดป่าภูปึงในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี	162
A STUDY OF THE SANCTITY AND ROLE OF WAT PA PHU PANG IN PROMOTING CULTURAL TOURISM IN UBON RATCHATHANI PROVINCE	
ฉัตรชนัน สรรวงษ์ละคร, เรืองวิทย์ วัชรวิระราช และวนิชชา สีทาวงษ์	
การจัดทำนโยบายและแผนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดน่าน	177
MAKING THE COMMUNICATION POLICY AND PLAN FOR PROMOTING SUSTAINABLE TOURISM BY NAN PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION	
จันทร์ธิภา ไพจิตรวิจารณ์, วิทยาธร ท่อแก้ว, หัสพร ทองแดง และพรปภัสสร ปริญาบุญกล	
การพัฒนารูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ตอนบน	191
THE COMPONENTS AND FACTORS SUPPORTING INTEGRATED SUPERVISION FOR SCHOOLS INNOVATION AREAS IN THE UPPER NORTHERN REGION	
สิริลักษณ์ วงศ์เพชร, ภูเบศ พวงแก้ว, ชูชีพ พุทธประเสริฐ และณัฐิยา ตันตรานนท์	
การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กรณีศึกษาโรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา	205
INTEGRATED STEAM EDUCATION INCORPORATING LOCAL SOFT POWER ON THE TOPIC OF KITES FOR GRADE 5 STUDENTS: A CASE STUDY OF WAT KHLONG KAE SCHOOL, SONGKHLA PROVINCE	
ศิริภา จันทร์แก้ว, มัสยา หลงสมัน, อริสรา บุญรัตน์ และมรรวรณ์ นาแว	

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics เพื่อส่งเสริมทักษะการพูด สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ DEVELOPMENT OF AUDIO-LINGUAL METHOD WITH PHONICS TEACHING MODEL TO PROMOTE SPEAKING SKILLS OF TEACHER STUDENTS AT HATYAI UNIVERSITY สุรัชฎา ศรีพิทักษ์, ญาดา บุญเลิศ, มัสยา หลงสมั่น, เชษฐา คำเกลี้ยง และยุวัลดา ชูรักษ์	218
การถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม ในเขตพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา KNOWLEDGE TRANSFER ON SOLID WASTE MANAGEMENT THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION IN THE AREA CHANA DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE ยุวัลดา ชูรักษ์, สายสุดา สุขแสง, เยาวลักษณ์ ตระกูลเมธี, อริสรา บุญรัตน์ และชิตพล เอกสายธาร	230
กลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของสำนักงานศึกษาธิการ จังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 INTEGRATED MANAGEMENT STRATEGIES FOR EDUCATIONAL QUALITY DEVELOPMENT OF THE PROVINCIAL EDUCATION OFFICE UNDER THE REGIONAL EDUCATION OFFICE 15 รุ่งทิพย์ ทาวดี, ประพันธ์ ธรรมไชย, ภูเบศ พวงแก้ว และณนัต บุญชัย	243
การพัฒนาและการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมใน จังหวัดสงขลา DEVELOPING AND STRENGTHENING AN ENVIRONMENTALLY FRIENDLY COMMUNITY WASTE MANAGEMENT NETWORK IN SONGKHLA PROVINCE พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว), ไพรัตน์ ฉิมหาต, ประสิทธิ์ รักนุ้ย และวนิดา เหมือนจันทร์	254
การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอาหรับโดยใช้กิจกรรมค่ายเป็นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ DEVELOPING ARABIC COMMUNICATION SKILLS USING CAMP-BASED ACTIVITIES IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES รอมย์ มอทิ, อาดีละห์ ทะยีนแว และมะซิมดี สะอะ	269
ผลการพัฒนาแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี THE RESULTS OF DEVELOPING A MODEL OF RESILIENCE PROVIDERS AND SERVICE RECIPIENTS IN KANCHANABURI PROVINCE จักรพันธ์ จันทร์สว่าง	280
บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การบริหาร จัดการองค์กรที่ดี THE ROLE OF LEADERS OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION AND COMMUNICATION IN DRIVING THE ORGANIZATION TOWARDS GOOD GOVERNANCE สิทธิพันธ์ พูนเอียด, วิทยาธร ท่อแก้ว และกานต์ บุญศิริ	296

สารบัญ (ต่อ)

แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในสถาบันอุดมศึกษา THE APPROACHES TO ENHANCE SOCIAL COHESION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTION สมฤดี สงวนแก้ว, เกษตรชัย และหิมา และวันชัย ธรรมจักรการ	311
การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากวัสดุทรายประกาย มุกจากเปลือกหอยแมลงภู่ THE DEVELOPMENT OF PROTOTYPES FOR ART, RECREATION, AND CULTURAL PRESERVATION ACTIVITIES USING PEARLESCENT SAND FROM MUSSEL SHELLS โสมฉาย บุญญานันต์, จีระศักดิ์ จิตรโรจนรักษ์, บัลลังก์ เนื่องแสง, สอนอง เอกสิทธิ์, สุชาติ อิ่มสำราญ, ณัฏชา เจริญชนะกิจ, สโรชา แซ่ตัน และจันทนา ชัยโอภาณนที	326
การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช THE DEVELOPMENT OF ACTIVE LEARNING ACTIVITY PACKAGE TO PROMOTE CRITICAL THINKING AND COMMUNICATION CREATIVE COMPETENCIES FOR FIRST-YEAR TEACHER STUDENT FACULTY OF EDUCATION RAJABHAT UNIVERSITY NAHHON SI THAMMARAT ประภาศรี เพชรมนต์ และศศิภา เบ็ญจกุล	340
การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน THE DEVELOPMENT OF LEADERSHIP INDICATORS OF EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATORS ACCORDING TO KING RAMA XI'S WORK PRINCIPLES APPLYING TO THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA MAE HONG SON PROVINCE ภูติท อักษรดิษฐ์, ธนัต บุญชัย, ชูชีพ พุทธประเสริฐ และสายฝน แสนใจพรม	353
การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุม โรคไข้เลือดออก โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย THE DEVELOPMENT MODEL FOR PREVENTION AND CONTROL OF DENGUE FEVER BY COMMUNITY PARTICIPATION IN MUEANG SUKHOTHAI DISTRICT SUKHOTHAI PROVINCE สมโภชน์ รื่นรส, จันทร์ฉาย จรุงพิพันธ์, วาสนา บุญยมนี, ททัยรัตน์ กระต่ายน้อย และบุญนาถ พวงทอง	367
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน FACTORS AFFECTING THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE FOR LEARNING OF STUDENTS IN PRIVATE VOCATIONAL COLLEGES คุณภาพร โฉมจิตร และรัชกฤช ปัทมโสภาสกุล	380

สารบัญ (ต่อ)

ศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก	394
AGRIBUSINESS ENTREPRENEURS' POTENTIAL OF NEW GRADUATES IN THE SITUATION DUE TO THE OUTBREAK OF COVID-19, RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY TAWAN-OK	
กฤตยชล ทองธรรมสถิต, วันทนา รอดประเสริฐ, ปิยธิดา รัตนคุณ, มนต์รี อารีย์ และอรทัย เชื้อวงศ์	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	408

ปัจจัยที่มีผลต่อภาระเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุติดเตียง ในเขตอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร*

FACTORS ASSOCIATED WITH CAREGIVER BURDEN IN CAREGIVERS OF ELDERLY BEDRIDDEN PATIENTS IN PHO PRATHAP CHANG DISTRICT, PHICHIT PROVINCE, THAILAND

สุรathipy จุลบุตร^{1*}, มถนภรณ์ เคหะลูน²

Sutathip Julabute^{1*}, Mathanaporn Kehaloon²

¹กลุ่มงานควบคุมโรคไม่ติดต่อ สุขภาพจิตและยาเสพติด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร พิจิตร ประเทศไทย

¹Non-Communicable Diseases Control, Mental Health and Addiction, Phichit Provincial Public Health Office, Phichit, Thailand

โรงพยาบาลพิจิตร พิจิตร ประเทศไทย

²Phichit Hospital, Phichit, Thailand

*Corresponding author E-mail: Peajungs@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัจจุบันประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย ทำให้จำนวนผู้ป่วยสูงอายุติดเตียงได้รับการดูแลที่บ้านเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อสภาวะทางจิตใจของผู้ดูแลเกิดภาวะเหนื่อยล้าและหมดไฟในการดูแลผู้ป่วย วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อภาระเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุติดเตียง และ 2) ศึกษาปัจจัยที่สามารถอธิบายภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุติดเตียงได้ดีที่สุดในเขตอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการศึกษา ผู้ดูแล 100 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 90 อายุเฉลี่ย 52.7 ปี ระยะเวลาในการดูแลเฉลี่ย 5.05 ปี และระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยต่อวันเฉลี่ย 10.46 ชั่วโมง เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อภาระเหนื่อยล้าของผู้ดูแลแบบตัวแปรเดียว พบว่า ระยะเวลาในการดูแลต่อวัน (OR 1.060, $p = 0.026$) ระยะเวลาในการดูแลมากกว่า 18 ชั่วโมงต่อวัน (OR 4.200, $p = 0.009$) และคุณภาพชีวิตของผู้ดูแล (OR 1.092, $p = 0.008$) สัมพันธ์กับการเกิดภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อวิเคราะห์พหุตัวแปร พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้ดูแล (OR 1.867, $p = 0.001$) และภาวะพึ่งพิงกับผู้ดูแล (OR 55.920, $p = 0.008$) สัมพันธ์กับการเกิดภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน สรุป อุบัติการณ์การเกิดภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลพบได้มากขึ้นอาจส่งผลในการดูแลผู้ป่วยในอนาคต ดังนั้น การส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ดูแลและการลดภาวะพึ่งพิงของผู้ป่วยสามารถช่วยลดภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลได้

คำสำคัญ: ผู้ดูแล, ภาวะเหนื่อยล้า, ผู้ป่วยติดเตียง

Abstract

In the current situation, Thailand is transitioning into an aging society, leading to an increase in elderly bedridden patients receiving home care. This situation affects the mental health state of caregivers, causing caregiver burden and burnout. The objectives of this study were to 1) Examine the factors associated with caregiver burden in elderly bedridden patients and 2) Identify the most significant factors explaining caregiver burden. This study was conducted in Pho Prathap Chang district, Phichit province from October 2024 to December 2024, using descriptive analysis method. The results of the study among 100 caregivers surveyed, the majority were female (90%), with an average age of 52.7 years. The average duration of a caregiver was 5.05 years., and the daily caregiving hours averaged 10.46 hours. A univariate analysis showed significant associations between caregiver burden and the following factors are daily caregiving duration (OR 1.060, $p = 0.026$), Caregiving for more than 18 hours per day (OR 4.200, $p = 0.009$) and Caregiver's quality of life (OR 1.902, $p = 0.008$). A multivariate analysis further confirmed that caregiver's quality of life (OR 1.867, $p = 0.001$) and patient dependency on the caregiver (OR 55.920, $p = 0.008$) were significantly associated with caregiver burden. In conclusion, the increasing incidence of caregiver burden may impact future patient care. Therefore, improving caregiver's quality of life and reducing patient dependency can help alleviate caregiver burden.

Keywords: Caregiver, Caregiver Burden, Bedridden Patient

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ดำเนินเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aged Society) มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2548 ซึ่งนิยามผู้สูงอายุ (Older/Elderly Person) ขององค์การสหประชาชาติ (United Nations) คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สำหรับประเทศไทยกำหนดนิยาม ผู้สูงอายุไว้ใน พ.ร.บ. ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตราที่ 3 หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย สังคมสูงวัย (Aged Society) ตามนิยามขององค์การสหประชาชาติ (United Nations) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 7 จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรของกระทรวงมหาดไทย 66 ล้านคน ในจำนวนนี้มีประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 13 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด และตามรายงาน พบว่า จังหวัดพิจิตร มีอัตราผู้สูงอายुरายจังหวัดอยู่ใน 10 ลำดับแรก (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) จากการเก็บข้อมูลของจังหวัดพิจิตร ในปี พ.ศ. 2565 2566 และ ปี พ.ศ. 2567 มีจำนวนผู้ป่วยสูงอายุทั้งหมด 98,356, 101,635 และ 105,120 คน ตามลำดับ โดยมีผู้ป่วยสูงอายุติดเตียง คิดเป็นร้อยละ 0.49, 0.45 และ 0.52 ตามลำดับ (ข้อมูล ณ เดือนกรกฎาคม 2567) ซึ่งพบว่า จำนวนผู้สูงอายุนั้นเพิ่มมากขึ้นทุกปีเช่นเดียวกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุของประเทศไทย โดยพบว่า มีจำนวนผู้ป่วยสูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ทั้งกลุ่มติดบ้านและกลุ่มติดเตียงเพิ่มมากขึ้นตามลำดับเช่นเดียวกัน

โดยผู้ป่วยโรคเรื้อรัง โดยเฉพาะผู้ป่วยสูงอายุ หรือผู้ป่วยที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มักจะต้องมีผู้ดูแล (Caregiver) ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นสมาชิกภายในครอบครัว เครือญาติ เพื่อนหรือมีความสัมพันธ์กับผู้ป่วยโดยสามารถดูแลผู้ป่วยอย่างเต็มใจและไม่หวังสิ่งตอบแทน (Collins, L. G. & Swartz, K., 2011) ทำให้มีภาระที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดภาวะเหนื่อยล้า (Caregiver Burden) และภาวะหมดไฟ (Caregiver Burnout) ของผู้ดูแลตามมาได้ โดย caregiver burden ภาระของผู้ให้การดูแล หรือ ภาวะเหนื่อยล้าของผู้ให้การดูแล เป็นภาวะที่ผู้ให้การดูแลเริ่มมีความรู้สึกว่าการให้การดูแล ส่งผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจของตนเอง เกิดความเหนื่อยล้าในการดูแลผู้ป่วย อาจจะทำให้เกิด caregiver burnout ภาวะหมดไฟในการดูแล หรือ ภาวะเบื่อหน่ายในการดูแล เป็นภาวะที่ร่างกายเกิดความเหนื่อยล้า และมีความเครียดจากการให้การดูแลผู้ป่วยเป็นเวลานาน จนทำให้ไม่สามารถดูแลผู้ป่วยได้อีกต่อไปในอนาคต

จากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอายุประชากรไทยก่อให้เกิดผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งยุทธศาสตร์กระทรวงสาธารณสุขได้ให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาระบบดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ (Long Term Care) โดยมุ่งเน้นในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ทั้งกลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียง โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ ทำอย่างไรจะป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุที่ยังแข็งแรงไม่ให้เกิดมีการเจ็บป่วยจนต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิง และทำอย่างไรผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงจะได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม โดยได้รับการดูแลจากทีมสหสาขาวิชาชีพจากหน่วยบริการปฐมภูมิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่น ตั้งแต่ปี 2559 เพื่อเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับกับสังคมผู้สูงอายุในทุกมิติ เพื่อส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี รวมถึงให้ความสำคัญกับผู้ดูแลผู้สูงอายุเหล่านั้นเช่นกัน (กองทุนผู้สูงอายุ, 2565); (อรจิตต์ บำรุงสกุลสวัสดิ์, 2559) ดังนั้น ทั่วโลกจึงตระหนักถึงปัญหานี้และหลาย ๆ ประเทศรวมถึงประเทศไทยจึงมุ่งเน้นให้ความสำคัญถึงภาวะความเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุโดยเฉพาะผู้ป่วยสูงอายุติดเตียงที่ต้องพึ่งพาผู้ดูแลตลอดเวลา ซึ่งในปัจจุบันก็เป็นปัญหาใหญ่ทางสาธารณสุขที่สำคัญปัญหาหนึ่งซึ่งนำมาสู่ภาวะเหนื่อยล้าทั้งสุขภาพร่างกายและจิตใจของผู้ดูแลผู้ป่วย ทำให้ส่งผลกระทบต่อทั้งผู้ดูแลและผู้สูงอายุติดเตียงที่ต้องพึ่งพาผู้ดูแลเช่นกัน จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ผู้ดูแลที่มีความเสี่ยงภาวะเหนื่อยล้าและภาวะหมดไฟ (Adelman, R. D. et al., 2014); (Chong, P. H. et al., 2018) ได้แก่ ผู้ดูแลที่เป็นเพศหญิง ผู้ดูแลมีภาวะด้อยโอกาสทางการศึกษา ผู้ดูแลอาศัยอยู่บ้านเดียวกันกับผู้ป่วย ผู้ดูแลมีปัญหาความเจ็บป่วยทางกาย จิตใจและเศรษฐกิจฐานะทางการเงินที่ไม่ดีระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยในแต่ละวันยาวนาน การขาดผู้ช่วยดูแลร่วมตามลำดับ (Morales, A. J. et al., 2020); (Promarat, S., 2016) ซึ่งถ้าหากมีการวิจัยที่ศึกษาและเข้าถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากขึ้น จะทำให้มีระบบการคัดกรอง ป้องกันและนำมาทำเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมป้องกันการเกิดภาวะเหนื่อยล้าและภาวะหมดไฟของผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุที่มีโรคเรื้อรังหรือภาวะพึ่งพิงในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุติดเตียง ในเขตอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สามารถอธิบายภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุติดเตียงได้ดีที่สุดในเขตอำเภอโพนธึประทบข้าง จ้งหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุติดเตียง ในเขตอำเภอโพนธึประทบข้าง จ้งหวัดพิจิตร เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Study) โดยเก็บข้อมูล ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การศึกษาในประเทศตูกก็ต้งใช้ผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุติดเตียงที่นำมาใช้ในการคำนวณกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 5.55 (Bekdemir, A. & Ilhan, N., 2019) ดังนั้น สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม คือ การประมาณค่าสัดส่วนของประชากร (Estimating Proportion of One Group) โดยกำหนดความผิดพลาดชนิดที่ 1 ที่ยอมรับได้เท่ากับร้อยละ 5 และกำหนดค่ามาตรฐาน Z เท่ากับ 1.96 เมื่อกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ตามการคำนวณขนาดตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

$$n = \frac{Z_{1-\alpha}^2 P (1-P)}{d^2}$$

$$n = \frac{(1.96)^2 0.055(1-0.055)}{(0.05)^2}$$

$$n = 80$$

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

Z = ค่า Z ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % หรือระดับนัยสำคัญ 0.05 (Z = 1.96)

P = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร

d = ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

ดังนั้น ในการศึกษานี้จึงควรมีจำนวนผู้ป่วยสูงอายุติดเตียงทั้งหมดอย่างน้อย 80 ราย

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ร่วมวิจัย/อาสาสมัคร (Inclusion Criteria)

ผู้ดูแล - ผู้ดูแลที่ดูแลผู้ป่วยสูงอายุติดเตียง อายุมากกว่าหรือเท่ากับ 18 ปี

- ผู้ดูแลที่ดูแลอยู่ป่วยสูงอายุติดเตียง เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 1 เดือน

ผู้ป่วย - ผู้ป่วยสูงอายุติดเตียงที่อายุมากกว่าเท่ากับ 60 ปี

เกณฑ์การคัดออกผู้ร่วมวิจัย/อาสาสมัคร (Exclusion Criteria)

- ผู้ดูแลผู้ป่วยที่ไม่สามารถให้ข้อมูลเพื่อบันทึกในแบบบันทึกข้อมูลได้

- ผู้ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพิการทุพพลภาพ ตาบอด

ผู้วิจัยขอเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุติดเตียงทั้งหมดในช่วงเวลาที่ขออนุญาตในการศึกษา เนื่องจากเป็นการเพิ่มจุดแข็ง (Strength) ของผลการศึกษากำหนดจำนวนของผู้ดูแลผู้ป่วยที่นำมาใช้ในการคำนวณทางสถิติมีจำนวนมากขึ้นและลดอคติจากการเลือกตัวอย่าง (Selection Bias) ในการเลือกเก็บข้อมูลโดยเก็บข้อมูลจากผู้ดูแลผู้ป่วยทั้งหมดในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการสำรวจข้อมูลของผู้สูงอายุติดเตียงที่ได้รับการคัดกรอง ในจังหวัดพิจิตร ตั้งแต่ พ.ศ. 2567 จากบันทึกการรวบรวมข้อมูลสถิติสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร โดยสำรวจข้อมูลผู้ป่วยสูงอายุที่ติดเตียงในเขตอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 และลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลผู้ป่วยสูงอายุติดเตียงและอาสาสมัครผู้ดูแลที่เข้าเกณฑ์คัดเข้า ที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้เข้าใจ คำอธิบายกระบวนการวิจัยอย่างละเอียดร่วมกับตอบแบบบันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของผู้ดูแลและผู้สูงอายุติดเตียง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลและผู้สูงอายุติดเตียง ระยะเวลาในการดูแลในแต่ละวัน ข้อมูลทางสังคม ได้แก่ ผู้ช่วยผู้ดูแลผู้สูงอายุติดเตียง แบบสอบถามประเมินภาระผู้ดูแลฉบับภาษาไทยที่ประยุกต์มาจาก Zarit Burden Interview (ZBI) (Zarit, S. H. et al., 1980); (อรรณณ ศิลปกิจ, 2558) ที่ใช้ในการวัดภาระในการดูแลของผู้ดูแลผู้ป่วยเรื้อรังและผู้สูงอายุ แบบประเมินคุณภาพชีวิตของผู้ดูแล (WHOQOL-BREF Thai) (สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล, 2545) ภาวะพึ่งพิงจะประเมินจากความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยประยุกต์เกณฑ์การประเมินมาจากดัชนีบาร์ธเอลเอดีแอล (Barthel Activities of Daily Living index, Barthel ADL index) (Mahoney, F. I. & Barthel, D. W., 1965) และนำมาบันทึกข้อมูลในฐานข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐาน ปัจจัยของผู้ดูแล ปัจจัยของผู้ป่วย ปัจจัยทางสังคม ที่ได้จากการบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ผลการวิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ Inferential Statistics ในการเปรียบเทียบข้อมูล เช่น unpaired t test, Chi-square test ตามลักษณะของตัวแปร และปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแล ใช้การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ดูแลผู้ป่วยมีทั้งหมด 100 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 90 อายุเฉลี่ย 52.72 ปี อาชีพเกษตรกร ร้อยละ 45 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 6,785 บาท ผู้ดูแลมีโรคประจำตัวทางกายคิดเป็นร้อยละ 42 มีโรคประจำตัวทางจิตเวชร้อยละ 4 ซึ่งมีระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยเฉลี่ย 5.05 ปี ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยต่อวันเฉลี่ย 10.46 ชั่วโมง ภาระของผู้ดูแลฉบับภาษาไทยที่ประยุกต์มาจาก Zarit Burden Interview (ZBI) เฉลี่ย 12.79 คะแนน โดยมีจำนวนผู้ป่วยที่อยู่ในความดูแลเฉลี่ยประมาณ 1 คนและส่วนใหญ่มีผู้ช่วยร่วมดูแล ร้อยละ 85 ในส่วนของข้อมูลผู้ป่วย ทั้งหมด 100 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61 อายุเฉลี่ย 78.15 ปี มีโรคประจำตัวทางกาย ร้อยละ 84 มีโรคประจำตัวทางจิตเวช ร้อยละ 5 ความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยประเมินจาก Barthel ADL index เฉลี่ย 6.3 คะแนน และมีภาวะช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ต้องมีภาวะพึ่งพิงกับผู้ดูแล ร้อยละ 40 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ศึกษา

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n = 100)
ผู้ดูแล	
เพศหญิง: n (%)	90 (90)
อายุ (ปี: mean $\pm$ S.D.)	52.72 $\pm$ 9.217
อาชีพเกษตรกร: n (%)	45 (45)
รายได้ต่อเดือน (บาท: mean $\pm$ S.D.)	6785 $\pm$ 4408.128
มีโรคประจำตัวทางกาย: n (%)	42 (42)
มีโรคประจำตัวทางจิตเวช: n (%)	4 (4)
ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วย (ปี: mean $\pm$ S.D.)	5.05 $\pm$ 5.025
ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยต่อวัน (ชั่วโมง: mean $\pm$ S.D.)	10.46 $\pm$ 8.442
ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยต่อวัน: n (%)	
< 12 ชั่วโมง	65 (65)
12 - 18 ชั่วโมง	9 (9)
> 18 ชั่วโมง	26 (26)
ภาระการดูแล (Zarit Burden Interview), คะแนน: mean $\pm$ S.D.	12.79 $\pm$ 7.436
คุณภาพชีวิตของผู้ดูแล (WHOQOL-BREF Thai), คะแนน: mean $\pm$ S.D.	93.01 $\pm$ 12.276
จำนวนผู้ป่วยที่อยู่ในความดูแล (คน: mean $\pm$ S.D.)	1.78 $\pm$ 1.276
ผู้ช่วยรวมดูแล: n (%)	
มี	85 (85)
ไม่มี	15 (15)
ผู้ป่วย	
เพศหญิง: n (%)	61 (61)
อายุ (ปี: mean $\pm$ S.D.)	78.15 $\pm$ 10.157
มีโรคประจำตัวทางกาย: n (%)	84 (84)
มีโรคประจำตัวทางจิตเวช: n (%)	5 (5)
ความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน (BADL index), คะแนน: mean $\pm$ S.D.	6.30 $\pm$ 6.054
ภาวะพึ่งพิงกับผู้ดูแล: n (%)	
ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้	40 (40)
ช่วยเหลือตัวเองได้บางส่วน	60 (60)

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วย โดยวิธี univariate logistic regression analysis พบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะเหนื่อยล้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยต่อวัน โดยที่ odds ratio (OR) 1.060, 95% confidence interval (CI) 1.007 - 1.117; $p = 0.026$), ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยมากกว่า 18 ชั่วโมงต่อวัน (OR 4.200, 95%CI 1.431 - 12.325; $p = 0.009$), คุณภาพชีวิตของผู้ดูแล (OR 1.902, 95%CI 0.860 - 1.946; $p = 0.008$) ดังแสดงตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยโดยวิธี univariate analysis

ปัจจัย	B	S.E.	Wald	df	Exp(B)	95%CI for Exp(B)	p-value
อายุของผู้ดูแล	0.006	0.022	0.067	1	1.004	0.952 - 1.038	0.795
เพศหญิง	0.579	0.722	0.643	1	1.560	0.136 - 2.308	0.423
ผู้ดูแลไม่ได้ประกอบอาชีพ	0.870	0.700	1.544	1	1.419	0.106 - 1.653	0.214
รายได้	0.000	0.000	1.324	1	1.000	1.000 - 1.000	0.250
ระดับการศึกษา	-0.479	0.253	3.596	1	0.619	0.377-1.016	0.058
ผู้ดูแลมีโรคประจำตัวทางกาย	0.624	0.420	2.211	1	1.867	0.820 - 4.250	0.137
ผู้ดูแลมีโรคประจำตัวทางจิตเวช	0.336	1.021	0.109	1	1.400	0.189 - 10.360	0.742
ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วย	0.008	0.005	2.947	1	1.008	0.999 - 1.018	0.086
ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยต่อวัน	0.059	0.026	4.984	1	1.060	1.007 - 1.117	0.026
ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยมากกว่า 18 ชั่วโมงต่อวัน	1.435	0.549	6.827	1	4.200	1.431 -12.325	0.009
คุณภาพชีวิตของผู้ดูแล	1.103	0.024	18.012	1	1.092	0.860 - 1.946	0.008
จำนวนผู้ป่วยที่อยู่ในความดูแล	0.107	0.159	0.455	1	1.099	0.659 - 1.226	0.500
การมีผู้ช่วยรวมดูแล	0.539	0.563	0.917	1	1.714	0.569 - 5.167	0.338
ผู้ป่วยมีโรคประจำตัวทางกาย	0.223	0.561	0.158	1	1.259	0.416 - 3.757	
ผู้ป่วยมีโรคประจำตัวทางจิตเวช	20.970	17974.842	0.000	1	1280187611	0.000 - .	0.999
ภาวะพึงพิงกับผู้ดูแล	0.034	0.413	0.007	1	1.035	0.460 - 2.327	0.934

เมื่อนำปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลมาวิเคราะห์โดยวิธี multivariate analysis พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้ดูแลและภาวะพึ่งพิงกับผู้ดูแลสัมพันธ์กับการเกิดภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่ OR 1.867, 95%CI 0.799 - 1.941; p = 0.001 และ OR 55.920, 95%CI 2.873 - 1088.287; p = 0.008 ตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์โดยวิธี logistic regression ปัจจัยทางด้านผู้ดูแล ได้แก่ อายุ เพศหญิง ไม่ได้ประกอบอาชีพ รายได้เฉลี่ย การมีโรคประจำตัวทางกายและจิตเวช ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วย ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยต่อวัน ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยมากกว่า 18 ชั่วโมงต่อวัน จำนวนผู้ป่วยที่อยู่ในความดูแล การมีผู้ช่วยร่วมดูแล ปัจจัยทางด้านผู้ป่วย ได้แก่ ผู้ป่วยมีโรคประจำตัวทางกายและจิตเวช สัมพันธ์กับการเกิดภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังแสดงตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยโดยวิธี multivariate analysis

ปัจจัย	B	S.E.	Wald	df	Adjust OR	95%CI	p-value
อายุ	0.007	0.052	0.020	1	1.093	0.896 - 1.099	0.889
เพศหญิง	0.860	1.322	0.418	1	1.423	0.031 - 5.758	0.519
ผู้ดูแลไม่ได้ประกอบอาชีพ	0.603	1.386	0.189	1	1.547	0.036 - 8.282	0.664
รายได้	0.000	0.000	1.956	1	1.000	1.000 - 1.000	0.162
ผู้ดูแลมีโรคประจำตัวทางกาย	0.250	0.860	0.084	1	1.779	0.144 - 4.200	0.771

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยโดยวิธี multivariate analysis (ต่อ)

ปัจจัย	B	S.E.	Wald	df	Adjust OR	95%CI	p-value
ผู้ดูแลมีโรคประจำตัวทางจิตเวช	2.520	2.038	1.530	1	12.433	0.229 - 674.757	0.216
ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วย	0.017	0.010	3.040	1	1.017	0.998 - 1.038	0.081
ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยต่อวัน	0.076	0.119	0.415	1	1.026	0.734 - 1.169	0.519
ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยมากกว่า 18 ชั่วโมงต่อวัน	4.112	2.444	2.830	1	61.063	0.507 - 7352.182	0.093
คุณภาพชีวิตของผู้ดูแล	0.143	0.042	11.733	1	1.867	0.799 - 1.941	0.001
จำนวนผู้ป่วยที่อยู่ในความดูแล	0.067	0.314	0.045	1	1.832	0.935 - 1.905	0.832
การมีผู้ช่วยรวมดูแล	1.208	1.074	1.266	1	3.347	0.408 - 27.461	0.261
ผู้ป่วยมีโรคประจำตัวทางกาย	0.897	1.023	0.768	1	1.408	0.055 - 3.030	0.381
ผู้ป่วยมีโรคประจำตัวทางจิตเวช	22.268	14562.293	0.000	1	4688328535	0.000 - .	0.999
ภาวะพึ่งพิงกับผู้ดูแล	4.024	1.515	7.059	1	55.920	2.873 - 1088.287	0.008

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัจจัยที่ผลต่อภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุติดเตียง ในเขตอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ผู้ดูแลทั้งหมด 100 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 90 อายุเฉลี่ย 52 ปี ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาก่อนหน้า (Bayrak, B. et al., 2023); (Mamom, J. & Daovisan, H., 2022); (Promarat, S., 2016) อธิบายได้หลายปัจจัย โดยปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เพศหญิงมักถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่ดูแลครอบครัว เช่น การดูแลผู้สูงอายุ ผู้ป่วยหรือเด็ก และแนวโน้มผู้หญิงมักทำงานใกล้บ้านมากกว่าการทำงานนอกบ้านเมื่อเปรียบเทียบกับเพศชาย นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยทางด้านสุขภาพซึ่งเพศหญิงมีพฤติกรรมการดูแลตนเองมากกว่าเพศชาย (Tabsee, S., 2020); (เบญจพร สว่างสร, 2556) และประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 45 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 6,785 บาท ซึ่งพบว่า ปัจจุบันผู้ดูแลต้องประกอบอาชีพร่วมกับดูแลผู้ป่วยซึ่งทำให้ส่วนใหญ่ระยะเวลาในการดูแลผู้ป่วยต่อวันเฉลี่ย <12 ชั่วโมง (เชิดชาย ชยวัฑฒ, 2559); (ไชยงค์ ลุนพิลา, 2564) ปัจจัยของด้านผู้สูงอายุติดเตียงในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 78 ปี ซึ่งเป็นไปตามทิศทางเดียวกันของประเทศไทยที่มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น โดยมีประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 13 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) และมีโรคประจำตัวทางกาย ร้อยละ 84 แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาภาวะพึ่งพิงผู้ป่วยยังช่วยเหลือตนเองได้บางส่วน ร้อยละ 60

ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแล ผลจากการศึกษารังนี้ พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้ดูแลและภาวะพึ่งพิงกับผู้ดูแลสัมพันธ์กับการเกิดภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่ $p = 0.001$ และ $p = 0.008$ ตามลำดับ ซึ่งอธิบายได้จากการที่ผู้ดูแลมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับภาวะ

เหนื่อยล้าของผู้ดูแล (สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล, 2545) ไม่ว่าจะเป็นสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคม สภาพแวดล้อม ด้านศาสนาและจิตวิญญาณและความเป็นอิสระ อธิบายได้จากกิจกรรมการดูแลผู้ป่วยของผู้ดูแล ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับผู้ป่วย ซึ่งทำให้ไม่มีเวลาส่วนตัว ขาดอิสระ เข้าสังคมลดลง สัมพันธภาพกับบุคคลใกล้ชิดลดลง เมื่อมีภาวะเครียดหรือมีเรื่องที่กระทบจิตใจทำให้ผู้ดูแลรู้สึกไร้ซึ่งที่พึ่ง นอกจากนี้ เมื่อมาเป็นผู้ดูแลหลัก อาจจะทำให้ต้องออกจากงานประจำหลักที่ทำส่งผลกระทบต่อรายได้ของครัวครัวที่ลดลง ส่งผลให้เกิดภาวะเครียดทั้งตัวผู้ดูแล ครอบครัวและคนใกล้ชิด นำมาซึ่งปัญหาทางด้านสุขภาพทางกายและทางจิตใจ ซึ่งถ้าผู้ดูแลมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีโอกาสเกิดภาวะเหนื่อยล้าน้อยกว่าเนื่องจากสามารถจัดการกับความเครียดและภาระที่ต้องรับผิดชอบได้ดีกว่า ในทางกลับกันถ้าผู้ดูแลมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีมักจะขาดการพักผ่อน ขาดการสนับสนุนทางสังคม และขาดการดูแลสุขภาพของตนเอง ทำให้ความสามารถในการดูแลลดลงซึ่งส่งผลต่อภาวะความเหนื่อยล้าในการดูแลผู้ป่วย นอกจากนี้ ภาวะพึ่งพิงของผู้ป่วยกับผู้ดูแล ถ้าหากผู้ป่วยต้องการความช่วยเหลือทุกด้านของชีวิตประจำวัน เช่น การเคลื่อนไหว การรับประทานอาหารหรือการใช้ชีวิตประจำวันอื่น ๆ ผู้ดูแลจะมีภาระที่หนักขึ้น ทำให้เกิดภาวะเหนื่อยล้าและความเครียดสะสมจนหมดไฟในการดูแลผู้ป่วยได้ ดังนั้น การส่งเสริมให้ผู้ดูแลสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น เช่น การฝึกทำกายภาพบำบัดหรืออุปกรณ์ช่วยเหลือที่ทำให้ผู้ป่วยสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น การลงพื้นที่ของหน่วยงานจากภาครัฐ ชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ในการสนับสนุนช่วยเหลือผู้ป่วยในการลดภาวะพึ่งพิง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาเช่นกัน (Promarat, S., 2016); (Pudelewicz, A. et al., 2019)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยติดเตียง ในเขตอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ได้แก่ คุณภาพชีวิตของผู้ดูแลและภาวะพึ่งพิงของผู้ป่วยกับผู้ดูแล ซึ่งถ้าหากผู้ดูแลมีคุณภาพชีวิตที่ดี และผู้ป่วยมีภาวะพึ่งพิงจากผู้ดูแลลดลง จะช่วยลดภาวะเหนื่อยล้าของผู้ดูแลผู้ป่วยได้ ดังนั้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและหน่วยงานต่าง ๆ ควรส่งเสริมการดูแลผู้ป่วยที่บ้านในระยะยาว วางแผนและสร้างนโยบายการดูแลผู้ป่วยในระยะยาว มีการประเมินทั้งสภาพร่างกายและจิตใจนอกจากของผู้ป่วยแล้วต้องประเมินและให้ความช่วยเหลือผู้ดูแลผู้ป่วยเป็นระยะ ๆ เพื่อลดความรู้สึกเป็นภาระดูแล เกิดภาวะความเหนื่อยล้าสะสมจนเกิดภาวะหมดไฟในการดูแลผู้ป่วยและอาจจะใช้ประโยชน์ในการต่อยอดงานวิจัยนี้ในการพัฒนาโปรแกรมเพื่อส่งเสริมป้องกันการเกิดภาวะเหนื่อยล้าและภาวะหมดไฟของผู้ดูแลผู้ป่วยสูงอายุที่มีโรคเรื้อรังหรือภาวะพึ่งพิงในอนาคตต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรมีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ดูแล ได้แก่ การให้เวลาพักผ่อนที่เพียงพอ ควรมีระบบสนับสนุนให้ผู้ดูแลสามารถพักผ่อนหรือมีเวลาส่วนตัว เช่น หน่วยงานรัฐหรือองค์กรจัดหาอาสาสมัครหรือเจ้าหน้าที่ช่วยดูแลผู้ป่วยเป็นระยะ ๆ สนับสนุนการออกกำลังกายและโภชนาการที่ดี ผู้ดูแลควรได้รับคำแนะนำด้านสุขภาพ อาหาร และการออกกำลังกายที่เหมาะสมเพื่อลดความเครียดและเสริมสร้างพลังงานในการดูแลผู้ป่วย สนับสนุนการเข้าถึงบริการทางการแพทย์และสุขภาพจิต ควรมีช่องทางให้คำปรึกษาทางสุขภาพจิต หรือการบำบัดเพื่อช่วยให้ผู้ดูแลสามารถจัดการกับความเครียดได้ดีขึ้น 2) การลดภาระของผู้ดูแลโดยส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้ป่วย ได้แก่ การฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วย สนับสนุนให้ผู้ดูแลได้รับการทำกายภาพบำบัดหรือการฝึกกิจกรรมในชีวิตประจำวัน จัดหาอุปกรณ์ช่วยเหลือ เช่น รถเข็น อุปกรณ์ฝึกเดิน เตียงไฟฟ้า หรือ

อุปกรณ์ช่วยพยุงตัว เป็นต้น สนับสนุนเทคโนโลยีในการดูแล เช่น การจัดการเรื่องยา หรือระบบติดตามสุขภาพของผู้ป่วย เพื่อลดการเดินทางและลดภาระของผู้ดูแล 3) การสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ครอบครัว ชุมชน และภาครัฐ ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมดูแลผู้ป่วยมากขึ้น สร้างเครือข่ายผู้ดูแลที่สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือกัน ให้การสนับสนุน เช่น โครงการผู้ช่วยผู้ดูแลผู้ป่วย การฝึกอบรมทักษะการดูแลผู้ป่วย ตลอดจนให้เงินสนับสนุน สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับผู้ดูแล และ 4) การให้ความรู้และฝึกอบรมทักษะการดูแลตนเอง เพื่อให้ผู้ดูแลมีความมั่นใจในการดูแล ลดความเครียด และบริหารเวลาได้ดีขึ้น สร้างความเข้าใจว่าผู้ดูแลต้องดูแลสุขภาพของตนเองควบคู่ไปกับการดูแลผู้ป่วย และให้ความรู้เกี่ยวกับสัญญาณของภาวะเหนื่อยล้าจากการดูแล และการจัดการ ตั้งแต่การสังเกตอาการของภาวะหมดไฟ และวิธีการฟื้นฟูตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ คอร์เปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน).
- กองทุนผู้สูงอายุ. (2565). แผนปฏิบัติการกองทุนผู้สูงอายุประจำปีงบประมาณ 2566 - 2570 (ฉบับทบทวนประจำปี 2567). กรุงเทพมหานคร: กองทุนผู้สูงอายุ.
- เชิดชาย ชยวิทย์. (2559). การศึกษาภาวะซึมเศร้าในผู้ดูแลผู้ป่วย โรคอัมพาตหลอดเลือดสมอง. วารสารแพทย์เขต 4 - 5, 35(1), 14-27.
- ไชยรงค์ ลุนพิลลา. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาระดูแลของผู้ดูแลผู้สูงอายุติดเตียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม, 18(2), 33-43.
- เบญจพร สว่างศรี. (2556). การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารวิชาการมทร, 1(2), 128-137.
- สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล. (2545). เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI). เชียงใหม่: โรงพยาบาลสวนปรุง .
- อรจิตต์ บำรุงสกุลสวัสดิ์. (2559). คู่มือระบบการดูแลผู้ป่วยระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุ ที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ยาว (Long Term Care) ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.).
- อรรถธรณ ศิลปกิจ. (2558). แบบประเมินภาระการดูแล Zarit Burden Interview. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 23(1), 12-24.
- Adelman, R. D. et al. (2014). Caregiver burden: a clinical review. *Jama*, 311(10), 1052-1060.
- Bayrak, B. et al. (2023). The Effects of Nursing Interventions on the Level of Anxiety and Care Burden of the Caregivers of Bedridden Patients. *Nigerian Journal of Clinical Practice*, 26(3), 253-259.
- Bekdemir, A. & İlhan, N. (2019). Predictors of Caregiver Burden in Caregivers of Bedridden Patients. *J Nurs Res*, 27(3), 1-9.

- Chong, P. H. et al. (2018). Paediatric palliative care improves patient outcomes and reduces healthcare costs: evaluation of a home-based program. *BMC Palliat Care*, 17(1), 1-8.
- Collins, L. G. & Swartz, K. (2011). Caregiver care. *Am Fam Physician*, 83(11), 1309-1317.
- Mahoney, F. I. & Barthel, D. W. (1965). FUNCTIONAL EVALUATION: THE BARTHEL INDEX. *Md State Med J*, 14(1965), 61-65.
- Mamom, J. & Daovisan, H. (2022). Listening to Caregivers' Voices: The Informal Family Caregiver Burden of Caring for Chronically Ill Bedridden Elderly Patients. *Int J Environ Res Public Health*, 19(1), 1-15.
- Morales, A. J. et al. (2020). Impact of the caregiver burden on the effectiveness of a home-based palliative care program: A mediation analysis. *Palliat Support Care*, 18(3), 332-338.
- Promarat, S. (2016). Factors affecting burden of caregivers for elderly bed-bound in Banhong District, Lamphun. *Lanna Public Health Journal*, 12(1), 57-64.
- Pudelewicz, A. et al. (2019). Burden of caregivers of patients with Alzheimer's disease. *Scand J Caring Sci*, 33(2), 336-341.
- Tabsee, S. (2020). Factors Related to Self-care Behavior of the Elderly in Kangkrajan District, Phetchaburi Province. *Journal of Prachomklao College of Nursing*, 3(1), 14-30.
- Zarit, S. H. et al. (1980). Relatives of the impaired elderly: correlates of feelings of burden. *Gerontologist*, 2(6), 649-655.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้โดยใช้
กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับการปฏิบัติจริงของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี*

DEVELOPMENT OF LEARNING ACHIEVEMENT AND RETENTION USING
THE 7E INQUIRY PROCESS COMBINED WITH PRACTICAL APPLICATION FOR
PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY STUDENTS, SURAT THANI CAMPUS

นงครัตน์ แสนสมพร

Nongrat Sansompron

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts and Management Science, Prince of Songkla University, Surat Thani Campus, Surat Thani, Thailand

Corresponding author E-mail: Nongrat.s@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของนักศึกษาในวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ 2) เปรียบเทียบ ความคงทนจากการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง หลังจาก การเรียนรู้ 2 สัปดาห์ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาในการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ที่เรียนวิชาการจัดการธุรกิจ ระหว่างประเทศ ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยทดลอง เครื่องมือที่ใช้ คือ 1) แผนจัดการเรียนรู้การสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) แบบสอบถาม ความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนจากการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ของนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการเปรียบเทียบ ความคงทนในการเรียนรู้จากค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความคงทนในการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ มาตรฐานที่กำหนด และ 3) ผลการศึกษาของนักศึกษาในการนำกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7E, การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความคงทนการเรียนรู้

Abstract

This research aims to: 1) Compare the learning achievement of students before and after implementing a learning approach on importing goods from foreign countries through purchasing from the Alibaba website, utilizing the 7E Inquiry-Based Learning process combined with experiential learning in the International Business Management course; 2) Compare the retention of learning using the 7E Inquiry-Based Learning process combined with experiential learning after two weeks of learning; and 3) Examine students' satisfaction with using the 7E Inquiry-Based Learning process combined with experiential learning. This research was experimental. The sample consisted of second-year students enrolled in the International Business Management course. The research tools included: 1) A learning management plan using the 7E Inquiry-Based Learning process combined with experiential learning, 2) A learning achievement test, and 3) A satisfaction questionnaire regarding the use of the 7E Inquiry-Based Learning process combined with experiential learning. The statistical methods used included percentage, mean, standard deviation, and t-test for the sample group. The research findings revealed that: 1) Students' post-learning achievement after using the 7E Inquiry-Based Learning process combined with experiential learning was significantly higher than their pre-learning achievement at the .05 level of significance. 2) The result of comparison of learning retention, based on the average scores of learning achievement, showed a higher level of retention than the predetermined standard. and 3) The educational outcomes of students applying the 7E knowledge inquiry model, combined with learning through actual practice, are in their most significant form.

Keywords: 7E Inquiry-Based Learning, Experiential Learning, Academic Achievement, Learning Retention

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ สถาบันอุดมศึกษาเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน และขับเคลื่อนการเจริญเติบโตและพัฒนาประเทศ อีกทั้งมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เหมาะสมกับการทำงานในสาขาต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาถือเป็นการจัดการศึกษาในระดับที่สำคัญและเป็นกระบวนการศึกษาในระดับสูงสุดของระบบการศึกษา มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและสร้างความเชี่ยวชาญในสาขาวิชา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และความสามารถในสาขางานที่สนใจในวิชาชีพ รวมถึงกระบวนการเรียน

การสอนและการหล่อหลอมให้นักศึกษาที่เข้าเรียนสำเร็จตามหลักสูตรภายในระยะเวลาที่กำหนดและมีความสุข รวมถึงเป็นบัณฑิตตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (ศุภชัย ศรีจันทร์, 2567) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 6 อธิบาย การจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบุคคลให้มีความสมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพ (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564)

การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะ ความรู้ และความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเติบโตและพัฒนาเป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็งทั้งด้านทักษะทางวิชาการและทักษะทางชีวิต โดยการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนมุ่งเน้นการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาทักษะที่ จำเป็นสำหรับการปรับตัวและเป็นผู้ผู้นำในสังคมอนาคต กระบวนการเรียนการสอนในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนมี หลากหลาย แต่เครื่องมือที่นำมาใช้ในศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เสริมสร้างทักษะที่ สอดคล้องกับโลกที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) โดยเฉพาะด้านการเรียน การสอน เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะทำให้ให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ มีส่วนร่วม ในการลงมือปฏิบัติ หรือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเป็นวิธีการที่มุ่งเน้นทักษะปฏิบัติเป็นกระบวนการแสวงหา ความรู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้หรือข้อค้นพบใหม่ เป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ สามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การสอนแบบลงมือปฏิบัติ สามารถเพิ่มพูนคุณภาพการเรียนรู้ เช่น แรงจูงใจในการ เรียนรู้ (Motivation) การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง และเพิ่มการมีทักษะ การถ่ายทอดองค์ความรู้ (Transferable Skills) การจัดการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มี ความใฝ่รู้ และรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น (ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป, 2559) ในขณะเดียวกัน การนำรูปแบบการ สอนตามกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E มีส่วนช่วยส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะในการ ค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง รวมถึงการเรียนรู้แบบร่วมมือ ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ทาง สังคม สนับสนุนให้ผู้เรียนมีการสร้างองค์ความรู้และได้ลงมือปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้อย่างแท้จริง (สาวิตรี ผิวงาม, 2566) การเรียนรู้แบบกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E เป็นรูปแบบการ จัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ค้นพบความรู้ด้วย ตนเอง พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อศตวรรษที่ 21 การสอนดังกล่าว มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การพัฒนาผู้เรียนให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์ในการเรียนการสอน โดยการพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด คือ กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E จะครอบคลุมการพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้ การประยุกต์ความรู้สู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมและการจัดการความรู้ ให้มีศักยภาพและสามารถนำเอาความรู้ไปใช้ในการต่อยอดและสร้างสรรค์สังคมได้อย่างมีคุณภาพ สำหรับรูปแบบ กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนและความคงทนในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

สำหรับวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศให้ความสำคัญกับธุรกิจอีคอมเมิร์ซ (E-Commerce) ซึ่งมี บทบาทสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน รวมทั้งมีการผลักดันให้เกิดการแข่งขันทางการค้าในโลกออนไลน์ เนื่องจากสามารถซื้อขายสินค้าและบริการกันได้อย่างรวดเร็ว จากการเติบโตของธุรกิจอีคอมเมิร์ซในปัจจุบัน

สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาคการผลิต การค้าและบริการในประเทศไทยให้มีทิศทางการเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี จากการสำรวจของ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ช่องทางที่ผู้ซื้อใช้ในการซื้อสินค้าและบริการออนไลน์มากที่สุด คือ E-Marketplace คิดเป็น 75.99% รองลงมา คือ Facebook คิดเป็น 61.51% Website/App คิดเป็น 39.70% LINE คิดเป็น 31.04% Instagram คิดเป็น 12.95% และ Twitter คิดเป็น 3.81% (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565) ซึ่งเว็บไซต์ Alibaba เป็น E-Marketplace ตลาดออนไลน์ขายส่งที่ใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งเป็นเว็บไซต์สัญชาติจีนที่ได้รับมาตรฐานสากลที่คนทั่วโลกยอมรับ ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2542 โดย “แจ๊ค หม่า” ภายใต้รูปแบบการค้าขาย B2B Marketplace ที่มีไว้เพื่อขายส่งสำหรับผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจ โดยมีสินค้าหลากหลาย ลูกค้าส่วนใหญ่จะเน้นซื้อในปริมาณมากเพื่อจัดจำหน่ายต่อ มีการกำหนดการส่งยอดขั้นต่ำ ยิ่งซื้อมากราคาก็จะถูกลงตามไปด้วย เว็บไซต์ Alibaba จัดเป็นอีกตลาดออนไลน์กลางที่ได้รับการยอมรับระดับสากล สามารถติดต่อซื้อขายกันได้ทั่วโลก ในประเทศไทยมีจำนวนผู้ขายจำนวนมากให้บริการซื้อขาย (ฟิลกูด, 2565) ซึ่งการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจาก Alibaba เป็นส่วนหนึ่งในรายวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ ทั้งนี้ การใช้งานเว็บไซต์ Alibaba ในการสั่งซื้อสินค้า มีความซับซ้อนและมีกระบวนการสั่งซื้อสินค้าที่มีหลายขั้นตอน อีกทั้ง เว็บไซต์ Alibaba มีการแสดงผลเป็นภาษาอังกฤษ อาจจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจผิดพลาดในการใช้งานได้ งานวิจัยในครั้งนี้จึงมีการบูรณาการรูปแบบกิจกรรมการสอนเข้าด้วยกัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับการปฏิบัติจริงของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติควบคู่กัน และผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงในการสั่งซื้อสินค้าและนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศได้ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ รวมทั้งการต่อยอดการสร้างองค์ความรู้และการสร้างอาชีพในระหว่างเรียนให้กับผู้เรียนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ในวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคงทนในการเรียนรู้เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง หลังจากการเรียนรู้ 2 สัปดาห์
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษา ในวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba จากการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 หลักสูตรการจัดการธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2567

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 หลักสูตรการจัดการธุรกิจ กลุ่มวิชาชีพเลือกธุรกิจระหว่างประเทศ และโลจิสติกส์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ลงทะเบียนเรียนวิชา 926 - 281 การจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ (International Business Management) จำนวน 58 คน ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2567

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แผนกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba ใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 9 ชั่วโมง เป็นแผนจัดการเรียนรู้การสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1.1 ศึกษาทฤษฎีและหลักการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7E ขั้นร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

1.2 ศึกษาจุดมุ่งหมายของคำอธิบายรายวิชา 926 - 281 การจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ (International Business Management)

1.3 จัดทำแผนการเรียนรู้การสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba

1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้องและประเมินค่าความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ตามองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ ความเหมาะสมของเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดประเมินผลโดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้แบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) พร้อมข้อเสนอแนะปลายเปิด พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีค่าความเหมาะสมเท่ากับ 4.65 อยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.15

1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตรวจสอบแล้ว แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้การสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีความรู้ความเข้าใจในระดับใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างแล้วปรับปรุงแก้ไข

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้การสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba ที่สมบูรณ์แล้วใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

2.1 ศึกษารายละเอียดจากหนังสือการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศและวิชาที่เกี่ยวข้อง

2.2 วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba

2.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.4 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบประเมิณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (Index of item-objective congruence: IOC) ข้อสอบที่ถือว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาในระดับดี สามารถนำไปใช้วัดผลได้จะต้องมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00

2.5 นำแบบทดสอบวัดผลวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีความรู้ความเข้าใจในระดับใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพิจารณาคัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนก 0.20 ขึ้นไปและมีค่าความเชื่อมั่น 0.70 ขึ้นไป

2.6 คัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 20 ข้อ พบว่า ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.29 - 0.57 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.31 - 0.75 และความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.88

2.7 จัดทำเป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับจริง จำนวน 20 ข้อ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษารายวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ ชั้นปีที่ 2 เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

3.1 ศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ

3.3 นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบประเมิณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence: IOC) แบบสอบถามที่ถือว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาในระดับดี สามารถนำไปใช้วัดผลได้จะต้องมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00

3.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีความรู้ความเข้าใจในระดับใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความพึงพอใจ แล้วพิจารณาคัดเลือกแบบสอบถามความพึงพอใจมีค่าความเชื่อมั่น 0.70 ขึ้นไป ซึ่งแบบสอบถามความพึงพอใจมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.89

3.5 ดำเนินการเก็บแบบสอบถามความพึงพอใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการ ดังนี้

1. แนะนำขั้นตอนการทำกิจกรรมและบทบาทของนักศึกษาในการจัดการเรียนการสอน
2. ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ
3. ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัฏจักรสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba ใช้เวลาสอน 9 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนด้วยตนเอง

4. เมื่อสิ้นสุดการสอนตามกำหนด จึงทำการทดสอบหลังเรียน (Post Test) กับนักศึกษาโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba

5. เมื่อสิ้นสุดการสอน 2 สัปดาห์ทำการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba เพื่อประเมินความคงทน

6. กลุ่มตัวอย่างดำเนินการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบวัฏจักรสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba

7. ประเมินผลคะแนนที่ได้จากการตรวจแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบวัฏจักรสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยวิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของนักศึกษารายวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ ชั้นปีที่ 2 ด้วยการทดสอบ Dependent t test (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538); (วันวิสา กองเสน, 2558)

2. ความคงทนในการเรียนรู้เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจาก Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของนักศึกษารายวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ ชั้นปีที่ 2 หลังจากการเรียนรู้ 2 สัปดาห์ ซึ่งสอดคล้องกับ Nunnally, J. C., ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, วันวิสา กองเสน กล่าวว่า การวัดความคงทนในการเรียนเป็นการสอบซ้ำโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ชุดเดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ในการสอบครั้งแรกและครั้งที่สองควรเว้นห่างกันประมาณ 2 - 4 สัปดาห์ ด้วยการทดสอบ One Sample t-test (Nunnally, J. C., 1959); (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538); (วันวิสา กองเสน, 2558)

3. ความพึงพอใจเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของนักศึกษารายวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ ชั้นปีที่ 2 ใช้แบบสอบถาม ด้วยการทดสอบค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ในวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ แสดงผลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ค่า t-test (Dependent Samples)

คะแนนทดสอบ	นักศึกษา (คน)	$\bar{x}$	S.D.	t-test
ก่อนเรียน	58	9.10	3.67	25.36*
หลังเรียน	58	17.05	2.05	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษาที่เรียนโดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน 9.10 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 17.05 ซึ่งสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาเปรียบเทียบความคงทนในการเรียนรู้เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง หลังจากการเรียนรู้ 2 สัปดาห์ แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความคงทนในการเรียนรู้จากค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงกับเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 75 (15 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน)

คะแนนทดสอบ	นักศึกษา (คน)	เกณฑ์	$\bar{x}$	S.D.	t-test
หลังเรียน	58	15	17.05	2.05	10.91*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบความคงทนในการเรียนรู้จากค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปได้ว่า นักศึกษาที่เรียนโดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีความคงทนในการเรียนรู้เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 75 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.05 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.05

ความพึงพอใจของนักศึกษา ในวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ ผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba จากการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง แสดงรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาวិชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

ความพึงพอใจต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
ด้านผู้สอน			
ผู้สอนมีความสามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างดี	4.54	0.65	มากที่สุด

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (ต่อ)

ความพึงพอใจต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
ผู้สอนมีการเตรียมความพร้อมและเตรียมการสอน	4.70	0.51	มากที่สุด
ผู้สอนให้คำปรึกษาด้านวิชาการ และการพัฒนานักศึกษาได้อย่างเหมาะสม	4.60	0.57	มากที่สุด
ผู้สอนมีความรู้เป็นอย่างดี	4.76	0.43	มากที่สุด
ผู้สอนสอนเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.68	0.47	มากที่สุด
ผู้สอนสนับสนุนส่งเสริมและช่วยเหลือด้านการเรียนให้กับผู้เรียน	4.60	0.53	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมด้านผู้สอน	4.65	0.44	มากที่สุด
ด้านเนื้อหา			
เนื้อหามีการเรียงลำดับจากเรื่องง่ายไปสู่เรื่องยาก	4.30	0.76	มาก
เนื้อหามีความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา	4.58	0.61	มากที่สุด
เนื้อหาเหมาะสมกับระดับความรู้ความสามารถ	4.42	0.67	มาก
เนื้อหาทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทางเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่	4.58	0.57	มากที่สุด
เนื้อหาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง	4.62	0.57	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมด้านเนื้อหา	4.50	0.53	มากที่สุด
สื่อการสอน			
สื่อการสอนมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศประกอบการเรียนการสอน	4.60	0.53	มากที่สุด
สื่อการสอนสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	4.56	0.54	มากที่สุด
สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น	4.50	0.58	มากที่สุด
สื่อการสอนส่งเสริมทักษะทางภาษาอังกฤษ	4.62	0.53	มากที่สุด
สื่อการสอนมีความหลากหลายช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้	4.40	0.64	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมด้านสื่อการสอน	4.54	0.46	มากที่สุด
ด้านรูปแบบกระบวนการเรียนรู้			
กระบวนการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการนำเข้าสู่สินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจาก Alibaba ได้จริง	4.54	0.61	มากที่สุด
กระบวนการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่อง ปฏิบัติการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจาก Alibaba	4.62	0.60	มากที่สุด
รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจกับสาระสำคัญของเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจาก Alibaba ได้ง่ายและเร็วขึ้น	4.66	0.52	มากที่สุด
รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ดึงดูดให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและตั้งใจในการเรียนและการปฏิบัติเพิ่มขึ้น	4.46	0.68	มาก
รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสนในการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล และมีความกล้าแสดงออก รวมทั้งมีมุมมองใหม่ ๆ ในการพัฒนาตนเอง	4.48	0.71	มาก
รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ง่ายขึ้น	4.52	0.61	มากที่สุด
รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม	4.52	0.65	มากที่สุด

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษารายวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (ต่อ)

ความพึงพอใจต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
ค่าเฉลี่ยรวมด้านรูปแบบกระบวนการเรียนรู้	4.54	0.53	มากที่สุด
ด้านความรู้ ความเข้าใจ และการใช้ประโยชน์			
ผู้เรียนสามารถนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจาก Alibaba ได้สำเร็จ	4.51	0.55	มากที่สุด
ผู้เรียนสามารถอธิบายกระบวนการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจาก Alibaba ได้	4.52	0.61	มากที่สุด
ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง นำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจาก Alibaba หลังเรียนเพิ่มขึ้น	4.42	0.67	มาก
ผู้เรียนสามารถแบ่งปันความรู้ในการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจาก Alibaba ให้กับผู้อื่นได้	4.62	0.57	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมด้านความรู้ ความเข้าใจ และการใช้ประโยชน์	4.48	0.68	มาก
ด้านการวัดและประเมินผล			
ผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนเรียนอย่างสม่ำเสมอ	4.56	0.58	มากที่สุด
วิธีการประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกิจกรรมการเรียนการสอน	4.72	0.57	มากที่สุด
การประเมินผลเป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์และข้อตกลงที่กำหนดไว้	4.64	0.56	มากที่สุด
ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมิน	4.66	0.56	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมด้านการวัดและประเมินผล	4.65	0.50	มากที่สุด

หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้สอน นักศึกษามีความพึงพอใจด้านผู้สอนมีความรู้เป็นอย่างดี สูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 ด้านเนื้อหา นักศึกษามีความพึงพอใจด้านเนื้อหาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง สูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ด้านสื่อการสอน นักศึกษามีความพึงพอใจด้านสื่อการสอนส่งเสริมทักษะทางภาษาอังกฤษ สูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ด้านรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ นักศึกษามีความพึงพอใจด้านรูปแบบกระบวนการเรียนช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจกับสาระสำคัญของเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba ได้ง่ายและเร็วขึ้น สูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 ด้านความรู้ ความเข้าใจ และการใช้ประโยชน์ นักศึกษามีความพึงพอใจด้านผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง นำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba หลังเรียนเพิ่มขึ้น สูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ด้านการวัดและประเมินผล นักศึกษามีความพึงพอใจด้านวิธีการวัดผลประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกิจกรรมการเรียนการสอน สูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72

อภิปรายผล

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของนักศึกษารายวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อน

เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ดำเนินการเป็นลำดับขั้นอย่างละเอียดและเป็นระบบ อีกทั้งรูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติจริง (Experiential Learning) ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้โดยตรง เช่น การวางแผน การค้นหาสินค้า การตัดสินใจเลือกสินค้า การเปรียบเทียบราคา การสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba กระบวนการชำระเงิน ค่าสินค้า การเจรจาต่อรองกับผู้ขายในต่างประเทศ ซึ่งเป็นสถานการณ์จริงกับการปฏิบัติจริง กระบวนการเรียนรู้นี้ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกในบทเรียน กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพชรไพลิน ดวงอินทร์ และคณะ ศึกษาเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนขางตาครุสคอนแวนท์ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (เพชรไพลิน ดวงอินทร์ และคณะ, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวะรักษ์ ศรีแก้ว ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติของนักเรียนต่อการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E รายวิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7E มีกระบวนการที่ค่อนข้างชัดเจนและขั้นตอนมีความต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองนักเรียนได้ฝึกการเชื่อมโยงความคิดของตนเองกับกิจกรรม ที่จัดเตรียมในชั้นเรียน (ศิวะรักษ์ ศรีแก้ว, 2567) นอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิชาดา เขียวยศกิจ และคณะ ศึกษาเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เพราะในแต่ละขั้นการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ สำรวจ ตรวจสอบ อธิบาย ค้นหาข้อเท็จจริงอย่างมีเหตุผล และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุวิชาดา เขียวยศกิจ และคณะ, 2567)

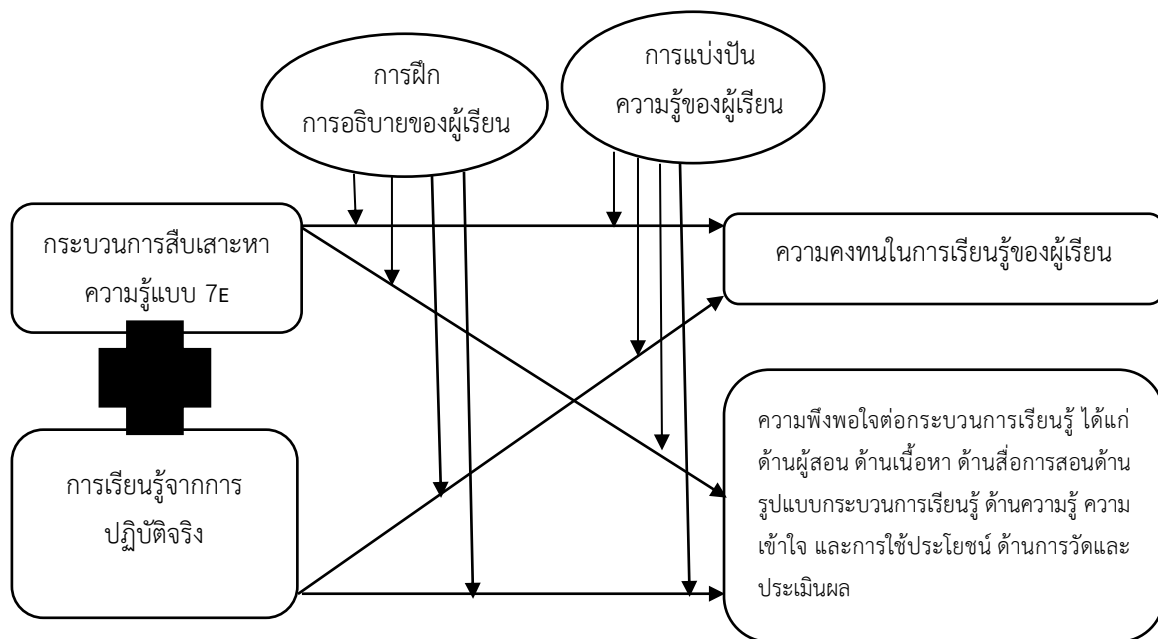
การเปรียบเทียบความคงทนในการเรียนรู้เรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของนักศึกษารายวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ ชั้นปีที่ 2 หลังจากการเรียนรู้ 2 สัปดาห์ มีความคงทนในการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรง ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แบบประยุกต์ใช้ได้จริง การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับสถานการณ์จริง อีกทั้งการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการอย่าง 7E และการลงมือปฏิบัติจริงช่วยเสริมสร้างประสบการณ์

การเรียนรู้แบบหลากหลาย ผู้เรียนได้ทั้งความเข้าใจในเชิงทฤษฎีและความสามารถในการปฏิบัติ ส่งผลให้การเรียนรู้มี
คงทนในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย ศรีจันทร์ ศึกษาเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรม
Kahoot ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความคงทนในการเรียนรู้ และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิต
แพทย์ ผลการศึกษาพบว่า นิสิตแพทย์ที่ได้รับการสอนการจัดการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ โดยใช้โปรแกรม Kahoot
ยังมีความคงทนในการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ศุภชัย ศรีจันทร์, 2567) และสอดคล้องกับ
งานวิจัยของ ธนฤทธิ์ ไกรทอง และวัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ
ความคงทนในการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ โดยใช้วิธีการสอนแบบนิรนัย ร่วมกับเทคนิค STAD สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนจิระศาสตร์วิทยา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบนิรนัย
ร่วมกับเทคนิค STAD มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่านักเรียนที่เรียนรู้แบบปกติ และมีความคงทนในการเรียนรู้
สูงกว่านักเรียนที่เรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทาง
คณิตศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบนิรนัยร่วมกับเทคนิค STAD เป็นกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มที่นักเรียนได้
ช่วยกันทำกิจกรรม ทำให้เกิดการเรียนที่มีความสนุกสนานที่สามารถเร้าหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความใส่ใจใน
บทเรียน ประกอบกับวิธีการสอนแบบนิรนัยเน้นการจดจำอย่างเข้าใจความหมายไม่ใช่การจดจำแบบท่องจำ ซึ่งจะ
ทำให้นักเรียนจดจำได้ในระยะยาว ทำให้นักเรียนมีความคงทนในการเรียนรู้ (ธนฤทธิ์ ไกรทอง และวัชรภัทร
เตชะวัฒนศิริดำรง, 2566) นอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดิ์สิทธิ์ เหมแก้ว ศึกษาเรื่อง ผลของการ
จัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ด้วยรูปแบบการสืบสอบแบบโต้แย้งที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์
และความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนที่เรียนวิทยาศาสตร์ด้วยรูปแบบ
การสืบสอบแบบโต้แย้ง จะมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์หลังการทดลองทันทีและหลังการ
ทดลอง 2 สัปดาห์ ไม่แตกต่างกัน แสดงว่านักเรียนที่เรียนวิทยาศาสตร์ด้วยรูปแบบการสืบสอบแบบโต้แย้งมีความ
คงทนในการเรียนรู้ เนื่องจาก ตลอดระยะเวลาของการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการสืบสอบแบบโต้แย้ง
ผู้เรียนจะต้องสืบสอบหาคำตอบของปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งการสืบสอบนั้นจะต้องมีขั้นตอนการวิเคราะห์ การวางแผน
การออกแบบและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาสู่การหาคำตอบในปรากฏการณ์ที่ศึกษาตลอดขั้นตอนการสืบสอบ
นักเรียนจะได้ครุ่นคิดในประเด็นศึกษาซ้ำ ๆ หรือปฏิบัติการทดลองซ้ำ ๆ เพื่อความถูกต้อง และแม่นยำ จึงมีส่วน
ช่วยในการพัฒนาความจำ จึงก่อให้เกิดความคงทนในการเรียน (ศักดิ์สิทธิ์ เหมแก้ว, 2566)

ความพึงพอใจของนักศึกษารายวิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ ชั้นปีที่ 2 เรื่อง การนำเข้าสินค้าจาก
ต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบ
การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง พบว่า ในภาพรวมนักศึกษามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความ
พึงพอใจด้านผู้สอนและด้านการวัดและประเมินผลมากที่สุด รองลงมาด้านสื่อการสอน ด้านรูปแบบกระบวนการ
เรียนรู้ ด้านความรู้ ความเข้าใจ และการใช้ประโยชน์ และด้านเนื้อหา ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ
เพชรไพลิน ดวงอินทร์ และคณะ พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนขางตาครูสุคอน
แวนท์ ที่มีต่อการเรียนโดยใช้วัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดจากการเรียน พบว่า ด้านสื่อและ
อุปกรณ์ ด้านการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล ตามลำดับ
(เพชรไพลิน ดวงอินทร์ และคณะ, 2567) สอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรวัฒน์ สระสันเทียะ

และคณะ ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์เรื่อง จำนวนจริง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสมเด็จพระพิทยาคม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ร่วมกับแอปพลิเคชัน Quizizz พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้ที่มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ร่วมกับแอปพลิเคชัน Quizizz เรื่อง จำนวนจริง และ ด้านครูผู้สอน ระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านเนื้อหา และ ด้านการวัดและประเมินผล ตามลำดับ (จิรวุฒิ สรรสนิธิยะ และคณะ, 2567) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย ศรีจันทะ พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนิสิตแพทย์ มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้เรื่อง โดยใช้โปรแกรม Kahoot ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านเนื้อหา กิจกรรมการวัดผล และประเมินผล และสื่อการสอน (ศุภชัย ศรีจันทะ, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับการปฏิบัติจริงของนักศึกษา

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย 1) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ของนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) การเปรียบเทียบความคงทนในการเรียนรู้จากค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบ

การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีความคงทนในการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และ 3) การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาในการนำกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ในภาพรวมนักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด หากพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านผู้สอน ด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด รองลงมา ด้านสื่อการสอน ด้านรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ ด้านความรู้ ความเข้าใจ และการใช้ประโยชน์ และด้านเนื้อหาตามลำดับ สำหรับข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ มีดังนี้ 1) จากผลการศึกษาด้าน ความรู้ ความเข้าใจ และการใช้ประโยชน์ พบว่า ผู้เรียนสามารถแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับกระบวนการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจาก Alibaba ให้แก่ผู้อื่นได้ ทั้งนี้ การให้ผู้เรียนอธิบายกระบวนการนำเข้าสินค้านี้ยังส่งผลให้เกิดระดับความพึงพอใจสูงที่สุดในการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้สอนสามารถออกแบบรูปแบบการเรียนการสอน โดยเน้นให้ ผู้เรียนแบ่งปันความรู้แก่เพื่อนในชั้นเรียน รวมถึงการให้ผู้เรียนอธิบายเนื้อหาบทเรียนที่ได้ศึกษา ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะช่วย เสริมสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ และส่งเสริมให้เกิด กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และ 2) การนำกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเรื่อง การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศผ่านการสั่งซื้อสินค้าจากเว็บไซต์ Alibaba เนื่องจากข้อมูลในเว็บไซต์ Alibaba มีการนำเสนอในรูปแบบภาษาอังกฤษ เพราะฉะนั้น ผู้สอนควรมุ่งเน้นการสร้างทัศนคติที่ดีในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษควบคู่ไปกับการเรียนรู้ด้านการนำเข้าสินค้า เช่น การค้นหาข้อมูลสินค้า การสื่อสารกับผู้ขาย และการเจรจาต่อรองราคา การเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงจะช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและเพิ่มทัศนคติที่ดีต่อการใช้ภาษาอังกฤษในธุรกิจ สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป 1) ควรมีการศึกษาผลของกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงที่ส่งผลต่อตัวแปรอื่น เช่น เจตคติในการเรียน ทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะการแก้ปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น และ 2) ควรมีการศึกษาการใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในรายวิชาอื่น ๆ เพื่อประเมินความเหมาะสมและประสิทธิภาพของกระบวนการนี้ในบริบทการเรียนการสอนที่หลากหลาย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทพัฒนาการเรียนการสอน จากกองทุนวิจัย วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ประจำปีงบประมาณ 2567 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี มา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

จิรวุฒน์ สระสันเทียะ และคณะ. (2567). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนจริงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสมเด็จพระพิทยาคม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ร่วมกับแอปพลิเคชัน Quizizz. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 3(1), 30-39.

- ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป. (2559). การศึกษาการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ ในรายวิชา TMT423 ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. วารสารวิจัยและพัฒนาโลยลงกรณดณในพระบรมราชูปถัมภ์, 11(2), 93-102.
- ธนฤทธิ์ ไกรทอง และวัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ โดยใช้วิธีการสอนแบบนิรนัย ร่วมกับเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนจิระศาสตร์วิทยา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12(3), 303-316.
- เพชรไพลิน ดวงอินทร์ และคณะ. (2567). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนช่างตากู้สคอนแวนท์. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11(2), 260-268.
- ฟิลกูด. (2565). Alibaba คืออะไร พ่อค้าแม่ค้าออนไลน์ต้องรู้จัก. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2567 จาก <https://www.fillgoods.co/online-biz/alibaba-คืออะไร-พ่อค้าแม่ค้าออนไลน์>
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สุวีริยาสาส์น.
- วันวิสา กองเสน. (2558). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในการเรียนรู้และเจตคติต่อการเรียนวิชาชีววิทยา เรื่องอาณาจักรของสิ่งมีชีวิต ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังความคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยาศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศักดิ์สิทธิ์ เหมแก้ว. (2566). ผลของการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ด้วยรูปแบบการสืบสอบแบบโต้แย้งที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 34(2), 126-136.
- ศิระรักษ์ ศรีแก้ว. (2567). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติของนักเรียนต่อการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E รายวิชาวิทยาศาสตร์. วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ, 8(1), 86-99.
- ศุภชัย ศรีจันทะ. (2567). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรม Kahoot ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนในการเรียนรู้ และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของนิสิตแพทย์. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 13(2), 336-348.
- สาวิตรี ผิวงาม. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการเขียนโปรแกรมพื้นฐานและทักษะการแก้ปัญหาโดยใช้รูปแบบ Learning by Doing ร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 7(1), 32-46.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2565). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ.

สุวิชาดา เขียวยศกิจ และคณะ. (2567). ผลการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 11(1), 61-69.

Nunnally, J. C. (1959). Test and Measurement. New York: McGraw-Hill.

การวิจัยเพื่อพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21
ด้วยแนวคิด VISIBLE LEARNING เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1*

RESEARCH TO DEVELOP A MODEL SCHOOL FOR LEARNING MANAGEMENT FOR
STUDENTS IN THE 21ST CENTURY BASED ON THE CONCEPT OF VISIBLE LEARNING TO
RAISE THE QUALITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS
UNDER THE SONGKHLA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ณัชชา มหปญญานนท์¹, วิภาพรณ พินลา^{1*}, วิภาดา พินลา¹, ธราเดช มหปญญานนท์², ขนิษฐา จิระรัตน์³

Natcha Mahapoonyanont¹, Wipapan Phinla^{1*}, Wipada Phinla¹, Tharadet Mahapoonyanont², Khanitta Jirarat³

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

¹Educational Faculty, Thaksin University, Songkhla, Thailand

²โรงเรียนกรณศึกษาที่เป็นต้นแบบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สงขลา เขต 1 สงขลา ประเทศไทย

²Baan Klang School, Songkhla Primary Education Service Area Office 1, Songkhla, Thailand

³โรงเรียนวัดชะแล้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สงขลา เขต 1 สงขลา ประเทศไทย

³Wat Chala School, Songkhla Primary Education Service Area Office 1, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: phinla_89@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยแนวคิด Visible Learning โดยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู (PLC) ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยเน้นการเตรียมความพร้อมของนักเรียนสำหรับสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีผ่านการพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และการสื่อสาร ในประเทศไทยมีความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 การศึกษานี้ได้นำโมเดล Visible Learning ของ John Hattie ซึ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจนและวัดผลได้ มาผสานกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาครูและเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักเรียน การวิจัยดำเนินการใน 5 ขั้นตอน เริ่มจากการศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนกรณศึกษา การพัฒนารอบแนวทางและเครื่องมือวิจัยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของเครื่องมือ การพัฒนาสถานศึกษาต้นแบบผ่านการจัดตั้ง PLC และส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะในศตวรรษที่ 21 และการสรุปและประเมินผลการพัฒนา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยแนวคิด Visible Learning ผสานกับแนวคิด PLC ส่งผลให้คุณภาพการสอน

ของครูและผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยแสดงถึงการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหา พร้อมกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เพิ่มขึ้นโดยคะแนน O-NET วิชาวิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น 12.15% และ 21.23% ตามลำดับ การมีส่วนร่วมของนักเรียนและการสนับสนุนจากชุมชน รวมถึงการจัดการทรัพยากรโดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

คำสำคัญ: สถานศึกษาต้นแบบ, การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21, แนวคิด VISIBLE LEARNING, คุณภาพการจัดการศึกษา

Abstract

The goal of this research paper is to create model schools for managing learning in the 21st century by combining the Visible Learning method with Professional Learning Communities (PLC) of teachers in the Songkhla Primary Educational Service Area 1. The goal is to enhance the quality of education by preparing students for a rapidly changing, technology-driven society through the development of essential skills such as critical thinking, creativity, collaboration, and communication. In Thailand, educational reform is necessary to equip students with 21st-century skills. This study integrated John Hattie's Visible Learning model, emphasizing clear and measurable learning processes, with PLC to support teacher development and enhance student engagement. This study had five steps: looking at the needs and starting points of the case study schools; creating a framework and research tools with the help of experts; checking to see if the framework and tools were useful and workable; creating model schools by setting up PLCs and encouraging learning activities that focus on 21st-century skills; and finally, reviewing and judging the results. The findings revealed that developing model schools for 21st-century learning management using the Visible Learning approach combined with PLC significantly improved both the teaching quality of teachers and the learning outcomes of students. The study showed that students learned 21st-century skills like analytical thinking, teamwork, and problem-solving, and they also did better in school, with O-NET scores in Science and English going up by 12.15 and 21.23%, respectively. School administrators identified student engagement, community support, and effective resource management as key factors in the success of educational transformation. This model demonstrates the potential for sustainable improvement in education quality across diverse contexts.

Keywords: Model Schools, 21ST Century Learning Management, Visible Learning Concept, Educational Quality Management

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในระบบการศึกษาทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ระบบการศึกษาจำเป็นต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับอนาคต ระบบการศึกษายังต้องสามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะของผู้เรียนในบริบทที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางการศึกษาในยุคปัจจุบัน (Van, D. J., 2020)

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) มีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน โดยช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพในการเรียนรู้ เช่น การเรียนออนไลน์และการใช้แอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา อย่างไรก็ตาม ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยียังคงเป็นอุปสรรคที่ต้องแก้ไข ในขณะเดียวกัน ครูยุคใหม่ต้องพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน การประเมินผลและการสะท้อนผลการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ครูปรับปรุงแนวทางการสอนอย่างต่อเนื่อง (Schuller, T. & Watson, D., 2009); (Garrison, D. R. & Vaughan, N. D., 2008)

แนวคิด Visible Learning ของ Hattie, J., DuFour, R. มุ่งเน้นการสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน โดยผู้เรียนสามารถมองเห็นและวัดผลการเรียนรู้ของตนเองได้ ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน Visible Learning ได้แก่ การวัดผล การให้ข้อเสนอแนะ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ยังช่วยพัฒนาวิชาชีพครูผ่านการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความรู้ และการสะท้อนผลการสอน การบูรณาการ Visible Learning และ PLC ช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และสามารถปรับใช้ในโรงเรียนต้นแบบเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Hattie, J., 2009); (DuFour, R., 2004)

การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบในจังหวัดสงขลา แสดงให้เห็นว่าแนวคิด Visible Learning และ PLC สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสำเร็จนี้สะท้อนจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เพิ่มขึ้น เช่น คะแนนการทดสอบ O-NET ที่สูงขึ้น ความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก แนวทางดังกล่าวสามารถขยายผลไปยังโรงเรียนอื่น ๆ และกลายเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการปฏิรูปการศึกษาไทยในอนาคตอย่างยั่งยืน (Heckman, J. & Kautz, T., 2012)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการในการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยแนวคิด Visible Learning โดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู (PLC) ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1
2. เพื่อพัฒนารอบแนวทางและเครื่องมือวิจัยสำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยแนวคิด Visible Learning ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนในพื้นที่
3. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางและเครื่องมือที่พัฒนาขึ้น สำหรับนำไปใช้ในบริบทของโรงเรียนในพื้นที่
4. เพื่อดำเนินการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยการจัดตั้งและพัฒนากระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

5. เพื่อประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบ ทั้งในด้านคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในด้านสติปัญญาและคุณลักษณะตามมาตรฐานศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยแนวคิด Visible Learning โดยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู (PLC) ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาตัวแปรภายนอก

ขั้นตอนนี้มุ่งสำรวจความต้องการในการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยแนวคิด Visible Learning และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 17 คน ซึ่งรวมถึงผู้อำนวยการโรงเรียน วิทยากรพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ และครูที่มีเกณฑ์สำคัญ เช่น ประสบการณ์พัฒนาครูอย่างน้อย 3 ปี และความรู้เกี่ยวกับ Visible Learning หรือ PLC เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ความต้องการและความพร้อมของโรงเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความพร้อมและข้อจำกัดของโรงเรียน รวมถึงกรอบแนวทางที่เหมาะสมต่อบริบทและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารอบแนวคิด

การพัฒนารอบแนวทางและเครื่องมือวิจัยดำเนินการร่วมกับบุคลากรทางการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ โดยออกแบบคู่มือสำหรับการบริหารและการปฏิบัติงานในโรงเรียนต้นแบบ ซึ่งผสมผสานแนวคิด Visible Learning และ PLC ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างถูกคัดเลือกแบบเจาะจงจากโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 โดยทีมวิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและความคิดเห็นจากผู้บริหารและครู พร้อมทั้งตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) และความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งแสดงค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.89 การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสะท้อนบริบทของโรงเรียนต้นแบบ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งผลที่ได้ถูกนำไปพัฒนารอบแนวทางและเครื่องมือที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทางและเครื่องมือ

การศึกษานี้มุ่งพัฒนาแนวทางและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้การเก็บข้อมูลจากครูและผู้บริหารในโรงเรียนต้นแบบที่คัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งต้องมีความพร้อมในการสะท้อนผลและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทาง Visible Learning และการจัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผ่านการประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญและมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในช่วง 0.80 ขึ้นไป

ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปข้อเสนอแนะและความเหมาะสมของแนวทางและเครื่องมือ กระบวนการนี้ช่วยให้แน่ใจได้ว่าแนวทางที่พัฒนามีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของครูและนักเรียนในบริบทของโรงเรียนต้นแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาต้นแบบ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี โดยการวิจัยนี้พัฒนาสถานศึกษาต้นแบบผ่านการใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และแนวคิด Visible Learning ซึ่งดำเนินการโดยคัดเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในโรงเรียนประถมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ด้วยเครื่องมือวิจัย เช่น แบบสอบถาม แบบสังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความเชื่อมั่น กระบวนการเก็บข้อมูลดำเนินการใน 3 ขั้นตอน คือ การเก็บข้อมูลพื้นฐาน การสังเกตใน PLC และการติดตามผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนาและ T-Test และวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการพัฒนาสถานศึกษาต้นแบบแสดงถึงการจัดตั้ง PLC เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นทักษะในศตวรรษที่ 21 ผ่านความร่วมมือของครู การสะท้อนผล และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 5 สรุปและประเมินผล

การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบในศตวรรษที่ 21 ดำเนินการโดยคัดเลือกโรงเรียนในพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเลือกโรงเรียนที่มีศักยภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครู 20 คน และนักเรียน 120 คน กระบวนการวิจัยใช้เครื่องมือประเมิน เช่น แบบประเมิน Mind Frames สำหรับวัดทัศนคติของครู และการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียน ทั้งนี้ เครื่องมือได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น (ค่า Cronbach's Alpha: 0.87 สำหรับครู และ 0.91 สำหรับนักเรียน) กระบวนการเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ การเก็บข้อมูลพื้นฐาน การดำเนินกิจกรรมพัฒนาผ่าน PLC และ Visible Learning และการเก็บข้อมูลหลังโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปผลกระทบและข้อค้นพบจากการพัฒนา

ผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจความต้องการในการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยแนวคิด Visible Learning และ PLC ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 พบว่า โรงเรียนในพื้นที่ที่มีความพร้อมในระดับหนึ่ง โดยมีความตระหนักถึงสำคัญของการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดในด้านทรัพยากร เช่น เทคโนโลยีและการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ครูในกลุ่มตัวอย่างต้องการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การให้ข้อเสนอแนะ และการทำงานร่วมกันใน PLC ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาประกอบด้วย การมีผู้นำที่เข้มแข็ง การสนับสนุนจากชุมชน และการทำงานเป็นทีมของครู ขณะที่ข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านทรัพยากร

ความพร้อมของบุคลากร และเวลา กรอบแนวทางเบื้องต้นที่เสนอ ได้แก่ การอบรมและเวิร์กช็อปสำหรับครู การสร้างคู่มือการสอน และการจัดตั้ง PLC ที่มุ่งเน้นการพัฒนากลยุทธ์การสอนและการแลกเปลี่ยนแนวทางการปฏิบัติที่ดี

2. การพัฒนากรอบแนวทางและเครื่องมือวิจัยสำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยแนวคิด Visible Learning มีเป้าหมายเพื่อสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 โดยเน้นการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 กรอบแนวทางที่พัฒนาขึ้น มุ่งเน้นการตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน การจัดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การใช้ PLC เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ และการบูรณาการ ICT ในการเรียนการสอน ในส่วนของเครื่องมือวิจัย ได้ออกแบบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC 0.80 - 1.00) พร้อมพัฒนาคู่มือการสอนสำหรับครูและเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ครอบคลุมทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ผลการประเมินความเหมาะสมจากครูและผู้บริหารในกลุ่มตัวอย่างแสดงถึงความพึงพอใจในระดับสูง (4.5 จาก 5) ซึ่งสะท้อนศักยภาพของกรอบแนวทางและเครื่องมือวิจัยในการยกระดับการศึกษาและสร้างผลกระทบเชิงบวกอย่างยั่งยืน

3. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางและเครื่องมือการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยแนวคิด Visible Learning และ PLC พบว่า แนวทาง ดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ให้คะแนนค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ในช่วง 0.80 - 1.00 แสดงถึงความเหมาะสมของเครื่องมือและแนวทางที่พัฒนา ทั้งนี้ คู่มือ ดังกล่าวได้รับคำชื่นชมจากผู้บริหารและครูในแง่ของความชัดเจนและใช้งานง่าย ส่งผลให้สามารถพัฒนาทักษะการสอนและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับความเป็นไปได้ กระบวนการที่ออกแบบช่วยให้ครูสามารถตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนและปรับปรุงการสอนผ่านการสะท้อนผลใน PLC ได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหา ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนความสำเร็จนี้ ได้แก่ การสนับสนุนจากผู้บริหาร ความร่วมมือจากชุมชน และการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของครูและการจัดสรรเวลาในกระบวนการ PLC จึงเสนอให้มีการฝึกอบรมเพิ่มเติมและปรับปรุงแนวทางให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของโรงเรียนเพื่อประสิทธิภาพสูงสุด

4. การจัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อพัฒนาโรงเรียนต้นแบบในศตวรรษที่ 21 ส่งผลเชิงบวกในหลายด้าน ทั้งคุณภาพการสอนของครู ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และการสร้างความร่วมมือในชุมชน กระบวนการนี้ช่วยให้ครูสามารถกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสะท้อนผลการสอน ส่งผลให้พัฒนาคุณภาพการสอนและแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคะแนน O-NET ของนักเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น 12.15% และ 21.23% ตามลำดับ การใช้แนวคิด Visible Learning ผสานกับ PLC ช่วยพัฒนาทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้ การสนับสนุนจากผู้บริหารในด้านทรัพยากรและการจัดการมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของ PLC ความสำเร็จนี้ยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการขยายผลไปยังโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับประเทศอย่างยั่งยืน

5. การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบโดยใช้แนวคิด Visible Learning และ PLC ส่งผลเชิงบวกทั้งต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 สำหรับครู ผลการประเมินด้วย Mind Frames แสดงถึงการพัฒนาศักยภาพที่ดีขึ้น ครูสามารถตั้งเป้าหมายการสอนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน การสะท้อนผลใน PLC ช่วยให้ครูพัฒนากลยุทธ์การสอนและความมั่นใจในบทบาทของตนเอง สำหรับนักเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น 12.15% และในวิชาภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น 21.23% อีกทั้งยัง พัฒนาศักยภาพสำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหา โดยเฉพาะการเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง การสร้าง PLC ช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของครู การบูรณาการแนวคิด ดังกล่าวแสดงศักยภาพในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและสามารถปรับใช้ในบริบทที่หลากหลายได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

1. การพัฒนารอบแนวทางการเรียนรู้

การวิจัยพบว่า การผสานแนวคิด Visible Learning และ Professional Learning Community (PLC) ช่วยพัฒนารอบแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนในจังหวัดสงขลา กรอบนี้เน้นการสะท้อนผลการสอน การใช้ข้อมูลผลการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อปรับปรุงกระบวนการสอน และการตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนและวัดผลได้ (Black, P. & Wiliam, D., 2018) ครูที่ใช้กรอบแนวทางการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีความมั่นใจในการวางแผนการสอนและปรับปรุงการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ใน PLC ช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันและส่งเสริมการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ขณะที่การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ช่วยเพิ่มแรงจูงใจของนักเรียนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ สรุปได้ว่ากรอบแนวทางนี้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพการสอนและผลการเรียนรู้ของนักเรียนในบริบทของโรงเรียนต้นแบบ (Hattie, J., 2009); (DuFour, R., 2004); (Vescio, V. et. al., 2008)

2. ผลกระทบต่อคุณภาพการสอนของครู

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงคุณภาพการสอนได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กระบวนการสะท้อนผล (Reflection) ช่วยให้ครูตระหนักถึงจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนา พร้อมทั้ง ปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน การทำงานร่วมกันใน PLC ช่วยเพิ่มความมั่นใจและสร้างเครือข่ายสนับสนุนที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ (Dufour, R. et. al., 2006) ขณะเดียวกัน การรับข้อเสนอแนะจากเพื่อนครูและผู้เชี่ยวชาญใน PLC ช่วยให้ครูได้รับข้อมูลที่ชัดเจนสำหรับการพัฒนาการสอน งานวิจัยยืนยันว่า PLC ช่วยเพิ่มคุณภาพการสอนและพัฒนาวิชาชีพของครูอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (Dewey, J., 1938); (Hattie, J. & Timperley, H., 2007); (Vescio, V. et. al., 2008)

3. พัฒนาการของผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต โดยคะแนน O-NET ของนักเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น 12.15% และ 21.23% ตามลำดับ สะท้อนถึงประสิทธิภาพของการบูรณาการแนวคิด Visible Learning และการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการแก้ปัญหาได้รับการพัฒนาอย่างเด่นชัดผ่านการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนและการสะท้อนผล ในขณะที่ทักษะการทำงานเป็นทีมได้รับการส่งเสริมผ่านกิจกรรมที่เน้นความร่วมมือและการสื่อสารในกลุ่ม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมยังช่วยให้นักเรียนมีแรงจูงใจและความรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง (Johnson, D. W. & Johnson, R., 1989) ทั้งนี้ การบูรณาการการเรียนรู้ที่เน้นทักษะสำคัญเหล่านี้สามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างชัดเจน (Hattie, J., 2009); (Brookhart, S. M., 2010); (Pintrich, P. R. & De Groot, E. V., 1990)

4. การสนับสนุนจากชุมชนและผู้บริหาร

การสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การนำกรอบแนวคิด Visible Learning ประสบความสำเร็จและสร้างความยั่งยืนในระบบการศึกษา ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการจัดหาและจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็น รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ โดยวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงการสอนของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

บทบาทของผู้บริหารที่มีความกระตือรือร้นในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Fullan, M. ที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมและสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสนับสนุนในด้านงบประมาณและเวลาสำหรับกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ช่วยให้ครูสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Fullan, M., 2016)

ในส่วนของชุมชน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาและความต้องการของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและสมาชิกชุมชนในการสนับสนุนการจัดการศึกษา เช่น การให้คำแนะนำ การเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียน และการสนับสนุนทรัพยากร ช่วยเพิ่มความรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ความร่วมมือนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Epstein, J. L. ที่ชี้ว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในกระบวนการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ (Epstein, J. L., 2011)

นอกจากนี้ การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครองช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นในคุณค่าของการศึกษา และช่วยลดอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ความร่วมมืออย่างเป็นระบบระหว่างทุกฝ่ายช่วยให้สามารถดำเนินการตามกรอบแนวคิด Visible Learning ได้อย่างราบรื่นและต่อเนื่อง เพื่อสร้างความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในระยะยาว ควรมีการสร้างแผนปฏิบัติการที่รวมบทบาทของชุมชนและผู้บริหารโรงเรียนเข้าไว้ในกระบวนการพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบ รวมถึงการสนับสนุน

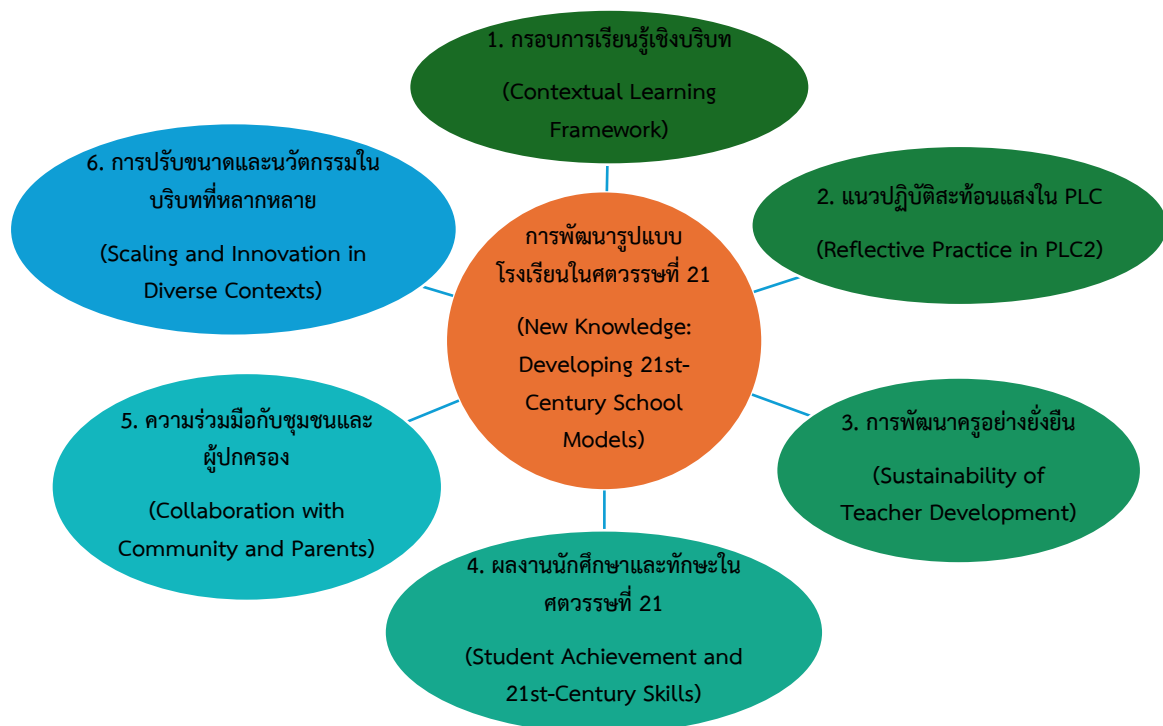
อย่างต่อเนื่องในด้านทรัพยากร การพัฒนาวิชาชีพครู และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอน

5. ความยั่งยืนและการขยายผล

การสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้แนวคิด Visible Learning ประสบความสำเร็จและยั่งยืนในระบบการศึกษา ผู้บริหารมีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากร สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการพัฒนา และสนับสนุนกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยให้ครูปรับปรุง การสอนได้ต่อเนื่อง ด้านชุมชน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาและ ความต้องการในท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน เช่น การสนับสนุนทรัพยากรและการเข้าร่วม กิจกรรม ช่วยเพิ่มความรับผิดชอบร่วมกันและเสริมสร้างความเชื่อมั่นในคุณค่าของการศึกษา การทำงานร่วมกันอย่าง เป็นระบบระหว่างทุกฝ่ายสนับสนุนให้กรอบแนวคิด Visible Learning ดำเนินไปอย่างราบรื่นและยั่งยืน พร้อมทั้ง ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในระยะยาว (Hargreaves, A. & Fullan, M., 2012); (Hattie, J., 2009); (Schleicher, A., 2018)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยแนวคิด Visible Learning ผสานกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในบริบทของโรงเรียนในจังหวัดสงขลา ได้สร้างองค์ความรู้ ใหม่ที่สำคัญในด้านการจัดการศึกษา โดยสามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การพัฒนาแบบโรงเรียนในศตวรรษที่ 21

จากองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญในด้านการจัดการศึกษา ดังภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. กรอบแนวทางการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อบริบทท้องถิ่น

การผสมผสานแนวคิด Visible Learning กับ PLC ได้พัฒนากรอบแนวทางที่สามารถปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม โดยเน้นการสะท้อนผลการสอน การใช้ข้อมูลผลการเรียนรู้ในการปรับปรุงการสอน และการตั้งเป้าหมายที่วัดผลได้ องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของการปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน

2. การบูรณาการการเรียนรู้แบบสะท้อนผล (Reflective Practice)

ผลการวิจัยยืนยันว่าการบูรณาการการสะท้อนผลใน PLC ช่วยส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู ครูสามารถใช้ข้อมูลจากการสะท้อนผลการสอนเพื่อนำไปปรับปรุงวิธีการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในโรงเรียน

3. ความยั่งยืนของการพัฒนาวิชาชีพครูและคุณภาพการสอน

การมี PLC อย่างต่อเนื่องช่วยให้ครูได้รับการพัฒนาวิชาชีพในรูปแบบที่ยั่งยืน องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ร่วมกันของครูใน PLC ช่วยเพิ่มขวัญกำลังใจและสร้างเครือข่ายสนับสนุนการพัฒนาการสอนในระยะยาว

4. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

การออกแบบการเรียนรู้ที่เน้น Visible Learning ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น และพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดเชิงวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบริบทการเรียนการสอนในพื้นที่อื่น ๆ

5. ความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ประกอบการ

องค์ความรู้ใหม่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมจากชุมชนและผู้ปกครองในกระบวนการพัฒนาการศึกษา ความร่วมมือนี้ช่วยเพิ่มความรับผิดชอบร่วมกันในการเรียนรู้ของนักเรียน และสนับสนุนเป้าหมายการศึกษาของโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

6. ศักยภาพในการขยายผลและการสร้างนวัตกรรมการศึกษาในบริบทที่หลากหลาย

การวิจัยนี้เสนอแนวทางในการขยายผลกรอบแนวคิด Visible Learning และ PLC ไปยังโรงเรียนอื่น ๆ โดยเน้นความยืดหยุ่นและการปรับให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น องค์ความรู้นี้สร้างความเข้าใจในกระบวนการขยายผลนวัตกรรมการศึกษาที่สามารถปรับใช้ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายได้

สรุปแล้ว องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ไม่เพียงเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนของครูในศตวรรษที่ 21 แต่ยังแสดงถึงศักยภาพของกรอบแนวคิด Visible Learning และ PLC ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ยั่งยืนในระบบการศึกษา การวิจัยนี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการปฏิรูปการศึกษาในระดับประเทศและการขยายผลไปยังบริบทที่หลากหลาย

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า การผสมผสานแนวคิด Visible Learning และ Professional Learning Community (PLC) สามารถพัฒนากรอบแนวทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนในจังหวัดสงขลา โดยเน้นการสะท้อนผล

การสอน การใช้ข้อมูลผลการเรียนรู้ของนักเรียน และการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนและวัดผลได้ ซึ่งช่วยเพิ่มความมั่นใจและประสิทธิภาพในการสอนของครู พร้อมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางช่วยพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดเชิงวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหา รวมถึงช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่น คะแนน O-NET ที่สูงขึ้น การสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนและความร่วมมือจากชุมชนและผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการจัดสรรทรัพยากร ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับความต้องการในท้องถิ่น นอกจากนี้ งานวิจัยยังแนะนำให้ขยายกรอบแนวคิดนี้ไปยังบริบทอื่น ๆ โดยปรับให้สอดคล้องกับพื้นที่ ผ่านการอบรมและพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนทรัพยากรจากผู้บริหารและชุมชน การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักเรียน การจัดทำคู่มือสำหรับแนวคิด Visible Learning เพื่อช่วยครูวางแผนการสอน การสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง พร้อมกันนี้ยังเสนอแนะการวิจัยในอนาคตที่ควรขยายขอบเขตไปยังโรงเรียนในชนบทหรือบริบทอื่น ๆ รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดนี้กับการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม เพื่อพัฒนาเครื่องมือประเมินที่ครอบคลุมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การติดตามผลในระยะยาว การศึกษาความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ และการบูรณาการเทคโนโลยีในกระบวนการ PLC ตลอดจนสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครอง เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนในระดับประเทศต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินกองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

เอกสารอ้างอิง

- Black, P. & Wiliam, D. (2018). Classroom assessment and pedagogy. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 25(6), 551-575.
- Brookhart, S. M. (2010). *How to assess higher-order thinking skills in your classroom*. Alexandria, Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Macmillan Company.
- DuFour, R. (2004). What is a "Professional Learning Community?". *Educational Leadership*, 61(8), 6-11.
- Dufour, R. et. al. (2006). *Learning by doing: A handbook for professional learning communities at work*. Bloomington, Indiana: National Education Service.
- Epstein, J. L. (2011). *School, family, and community partnerships Preparing educators and improving schools*. (2nd ed.). Pennsylvania: Routledge.
- Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change*. New York: Teachers College Press.
- Garrison, D. R. & Vaughan, N. D. (2008). *Blended Learning in Higher Education: Framework, Principles, and Guidelines*. San Francisco, California: Jossey-Bass.

- Hargreaves, A. & Fullan, M. (2012). Professional capital: Transforming teaching in every school. New York: Teachers College Press.
- Hattie, J. & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81-112.
- Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. London: Routledge.
- Heckman, J. & Kautz, T. (2012). "Hard Evidence on Soft Skills,". *Labour Economics*, Elsevier, 19(4), 451-464.
- Johnson, D. W. & Johnson, R. (1989). *Cooperation and Competition: Theory and Research*. Edina, Minneapolis: Interaction Book Company.
- Pintrich, P. R. & De Groot, E. V. (1990). Motivational and self-regulated learning components of classroom academic performance. *Journal of Educational Psychology*, 82(1), 33-40.
- Schleicher, A. (2018). *World Class: How to Build a 21st-Century School System, Strong Performers and Successful Reformers in Education*. Paris: OECD Publishing.
- Schuller, T. & Watson, D. (2009). *Learning Through Life: Inquiry into the Future for Lifelong Learning*. United Kingdom: National Institute of Adult Continuing Education.
- Van, D. J. (2020). *The Digital Divide*. United Kingdom: Polity Press.
- Vescio, V. et. al. (2008). A review of research on the impact of professional learning communities on teaching practice and student learning. *Teaching and Teacher Education*, 24(1), 80-91.

มาตรฐานการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศกับการยกระดับความปลอดภัย ในอุตสาหกรรมการบิน*

THE STANDARD OF DANGEROUS GOODS TRANSPORT BY AIR FOR THE SAFETY ENHANCEMENT OF AVIATION INDUSTRY

ณัฐพงศ์ ประกอบการดี^{1*}, กริช วงศ์เจริญ², รัชดา มงคลโรจน์สกุล³

Nutthapong Prakobkandee^{1*}, Krit Wongcharern², Ratchada Mongkolrojsakul³

¹แผนกวิชาการจัดการการขนส่งสินค้าทางอากาศ กองวิชาวิทยาการการบิน สถาบันการบินพลเรือน
กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Department of Air Cargo Management, Aviation Science Management Division, Civil Aviation Training Center, Bangkok, Thailand

²แผนกวิชาการจัดการสายการบิน กองวิชาวิทยาการการบิน สถาบันการบินพลเรือน กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Department of Airline Business Management, Aviation Science Management Division, Civil Aviation Training Center,
Bangkok, Thailand

³คณะมนุษยศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปทุมธานี ประเทศไทย

³School of Humanities and Tourism Management, Bangkok University, Pathumthani, Thailand

*Corresponding author E-mail: nutthapong.catc@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ นำเสนอมาตรฐานการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศกับการยกระดับความปลอดภัยในอุตสาหกรรมการบิน ซึ่งเป็นนโยบายส่งเสริมการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศของรัฐบาลในหลายประเทศ ส่งผลให้อุตสาหกรรมขยายตัวในภาคอุตสาหกรรม เช่น การผลิต เกษตรกรรม การก่อสร้าง และการซ่อมบำรุง มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว รวมถึงความต้องการนำเข้าและการส่งออกผลิตภัณฑ์ประเภทเคมีภัณฑ์ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนใหญ่จะถูกพิจารณาเป็นสินค้าอันตราย และมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในระหว่างการขนส่ง หากไม่มีการกำกับดูแลที่มีมาตรฐานในอุตสาหกรรมการบิน โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของผู้โดยสาร ลูกเรือ อากาศยานรวมถึงทรัพย์สินต่าง ๆ และยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการใช้บริการ ดังนั้น บทความวิชาการนี้จึงนำเสนอแนวทางการยกระดับมาตรฐานการกำกับดูแลการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศอย่างปลอดภัยเพื่อลดโอกาสของการเกิดอุบัติเหตุระหว่างขนส่งทางอากาศ โดยอ้างอิงถึงเงื่อนไขในการขนส่งสินค้าอันตรายในปัจจุบันตามข้อกำหนดที่ได้ระบุไว้ในภาคผนวกที่ 18 ว่าด้วยเรื่อง การขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ และเอกสารทางเทคนิคขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ฉบับที่ 9284 เกี่ยวกับข้อกำหนดทางเทคนิคเพื่อการขนส่งสินค้าอันตรายอย่างปลอดภัยที่มีการกำหนดเงื่อนไขการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศของผู้ให้บริการ ให้มีมาตรฐานวิธีปฏิบัติที่เหมือนกัน ตั้งแต่ การบรรจุภัณฑ์ เครื่องหมายข้อความ ฉลากและเอกสารประกอบการขนส่ง และได้วิเคราะห์ปัญหาและ

อุปสรรคของการขนส่งสินค้าอันตราย รวมถึงแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพ เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการฝึกอบรม มาตรฐานกฎหมาย และมาตรฐานคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ

คำสำคัญ: มาตรฐานการขนส่ง, สินค้าอันตรายทางอากาศ, การยกระดับความปลอดภัย, อุบัติการณ์การบิน

Abstract

This academic paper aims to explain the standard of dangerous goods transport by air for the safety enhancement of aviation industry with the international trade and investment policies in many countries. As a result of this, the growth rate in various industrial sectors such as manufacturing, agriculture, construction, and maintenance has rapidly increased. In addition, the demand for import-export of chemical products, which are mostly considered as dangerous goods, trends to rise steadily. It will be increases the risk of accidents during transportation if there is no standard supervision. In particular the aviation industry, it has been focus on safety as the first priority. This is because it is related to the safety of passengers, crew, aircraft and various assets in the air transportation system. Furthermore, it has been effect on decision making to use service. Therefore, this academic paper will provide the guideline and recommendation for improving the standard of dangerous goods transport by air in order to minimize the risk of accidents occurrence during the transportation. Moreover, this paper is focusing on the current regulations of ICAO Annex 18: Safe Transport of Dangerous Goods by Air and ICAO DOC 9284: Technical Instructions for the Safe Transport of Dangerous Goods by Air which the conditions for air transportation of dangerous goods by service providers have the same standards and procedures. In addition, it analyzes the problems and challenge of transporting dangerous goods by air and guidelines for increasing the efficiency of transporting dangerous goods by air which are related to training standards, legal standards and standards of operating manual for the transport of dangerous goods by air.

Keywords: Transportation Standards, Dangerous Goods by Air, Safety Enhancement, Aviation Industry

บทนำ

จากสถิติข้อมูลการขนส่งสินค้าทางอากาศของสมาคมขนส่งสินค้าทางอากาศระหว่างประเทศ (International Air Transport Association: IATA) พบว่า แนวโน้มความต้องการใช้บริการขนส่งสินค้าทางอากาศมีอัตราเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 อัตราการขนส่งสินค้าทางอากาศเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 10.8 สร้างรายได้มากกว่า 142 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 2024 หากพิจารณาถึงลักษณะสินค้าที่นิยมทำการขนส่งทางอากาศในปัจจุบัน พบว่า ยังคงเป็นสินค้าประเภทที่มีความอ่อนไหวต่อเวลาและอุณหภูมิ หรือสินค้าที่มีมูลค่าสูง (International Air Transport Association, 2024) อย่างไรก็ตาม จากนโยบาย

ส่งเสริมการค้าและการลงทุนของรัฐบาลไทย ส่งผลให้อัตราการขยายตัวในภาคอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมเกษตรกรรม อุตสาหกรรมก่อสร้าง และอุตสาหกรรมกรรมการซ่อมบำรุงมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ความต้องการในการนำเข้าและส่งออกผลิตภัณฑ์ประเภทเคมีภัณฑ์ที่ใช้เป็นส่วนประกอบหลักสำหรับภาคอุตสาหกรรมที่กล่าวมาข้างต้นในหลายประเทศจึงอยู่ในเกณฑ์ที่สูง

การนำเข้าหรือส่งออกผลิตภัณฑ์ประเภทเคมีภัณฑ์ทางอากาศนั้น ส่วนใหญ่จะถูกพิจารณาเป็นการขนส่งสินค้าอันตราย หากสารตั้งต้นที่ทำการขนส่งนั้นถูกขึ้นทะเบียนไว้กับองค์การสหประชาชาติว่ามีความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สิน หรือเป็นอันตรายขณะขนส่ง (Sutitreratanakul, P., 2015) ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าทางอากาศ มีหน้าที่ปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานการขนส่งสินค้าอันตรายตามมาตรฐานสากลและกฎระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการขนส่งสินค้าอันตรายในแต่ละประเทศ เช่น การขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศในประเทศไทย บริษัทสายการบิน บริษัทตัวแทนผู้ขนส่งสินค้าทางอากาศ กรมท่าอากาศยาน บริษัทท่าอากาศยานไทย บริษัทไปรษณีย์ไทย มีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับว่าด้วยการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ รวมถึงระเบียบข้อบังคับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ โดยมีสำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักให้การขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศเป็นไปได้อย่างปลอดภัยและได้มาตรฐานสากล (สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย, 2559)

ทั้งนี้ องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (International Civil Aviation Organization: ICAO) มีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบมาตรฐานความปลอดภัยในอุตสาหกรรมการบินในด้านต่าง ๆ ให้มีความปลอดภัย โดยได้จัดตั้งโครงการ “ตรวจสอบการกำกับดูแลความปลอดภัยสากลแบบต่อเนื่อง” (ICAO’s Universal Safety Oversight Audit Programme-Continuous Monitoring Approach: USOAP-CMA) เพื่อตรวจประเมินและควบคุมคุณภาพการกำกับดูแลหน่วยงานด้านการขนส่งทางอากาศในแต่ละประเทศให้เป็นที่ยอมรับตามมาตรฐานสากล (International Civil Aviation Organization, 2011) โดยหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ยังคงมีข้อบกพร่องที่ส่งผลต่อความปลอดภัยในการเดินอากาศในหลายประเทศ คือ เรื่องการขนส่งสินค้าอันตราย (ปรีชา ประดับมุข และจักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ, 2560)

ดังนั้น การกำหนดแนวทางและสร้างมาตรฐานการกำกับดูแลการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ ถือเป็นหน้าที่สำคัญของสำนักงานการบินพลเรือนของแต่ละประเทศ ที่ต้องดำเนินการออกกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อบังคับใช้แก่ผู้ให้บริการการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศของแต่ละประเทศ ทั้งในด้านมาตรฐานการฝึกอบรม เอกสารประกอบการขนส่งสินค้าอันตราย ขั้นตอนการรับขนส่งสินค้าอันตราย การบรรจุภัณฑ์ รวมถึงการเขียนข้อความและการติดฉลากบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศที่ระบุไว้ในภาคผนวกที่ 18 ว่าด้วยเรื่อง การขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ และเอกสารทางเทคนิคขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ ฉบับที่ 9284 ในเรื่องข้อกำหนดทางเทคนิคเพื่อการขนส่ง สินค้าอันตรายอย่างปลอดภัย

การขนส่งสินค้าอันตรายระดับสากล

คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Economic and Social Council-ECOSOC) ซึ่งเป็นคณะทำงานขององค์การสหประชาชาติที่กำกับดูแลด้านเศรษฐกิจ และสังคมระหว่างประเทศ

มีบทบาทสำคัญในการกำหนดมาตรฐานการขนส่งสินค้าอันตรายในทุกรูปแบบการขนส่งเพื่อให้การขนส่งสินค้าอันตรายดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อย และปลอดภัย โดยมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านการขนส่งสินค้าอันตราย (The UN Subcommittee of Experts on the Transport of Dangerous Goods-SCOETDG) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะและข้อกำหนดเบื้องต้นสำหรับการขนส่งสินค้าอันตรายทุกประเภท เช่น การจัดแบ่งประเภทของสินค้าอันตราย ข้อกำหนดเรื่องการทดสอบคุณสมบัติของสารอันตราย ข้อกำหนดเรื่องมาตรฐานของภาชนะที่ใช้บรรจุสินค้าอันตราย ข้อกำหนดเรื่องฉลากและเครื่องหมายบรรจุภัณฑ์ ข้อกำหนดเรื่องเอกสารประกอบการขนส่ง รวมถึงการฝึกอบรม การกักขังและการปฐมพยาบาล (ศรีศักดิ์ สุนทรไชย, 2558) อย่างไรก็ตามขอบเขตการทำงานของคณะอนุกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านการขนส่งสินค้าอันตรายไม่ได้ครอบคลุมถึงการขนส่งสินค้าประเภทกัมมันตภาพรังสี โดยหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลสินค้าประเภทดังกล่าว คือ ทบวงการพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (The International Atomic Energy Agency: IAEA) ทั้งนี้ องค์การสหประชาชาติได้มีการจัดทำแผนแม่บท หรือแนวทางสำหรับการกำหนดมาตรฐานการขนส่งสินค้าอันตราย ทั้งทางบก ทางเรือ ทางอากาศและทางราง ผ่านทางคู่มือที่มีชื่อเรียกว่า กฎเกณฑ์คำแนะนำต้นแบบสำหรับการขนส่งสินค้าอันตราย (UN Recommendation on Transport of Dangerous Goods/Model Regulations-UNTDG) ซึ่งไม่ได้เป็นภาคบังคับแต่หน่วยงานที่กำกับดูแลแต่ละรูปแบบการขนส่งในระดับสากล จะออกข้อกำหนดและเงื่อนไขการขนส่งสินค้าอันตรายของตัวเองขึ้นมาโดยใช้แนวทางที่อยู่ในคู่มือกฎเกณฑ์คำแนะนำต้นแบบสำหรับการขนส่งสินค้าอันตราย (International Air Transport Association, 2012) เช่น

1. องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (The International Civil Aviation Organization: ICAO) และสมาคมขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ (International Air Transport Association: IATA) มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลรูปแบบการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ

2. องค์การทางทะเลระหว่างประเทศ (The International Maritime Organization: IMO) มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลรูปแบบการขนส่งสินค้าอันตรายทางทะเล

3. องค์การรัฐบาลระหว่างประเทศเพื่อการขนส่งทางรถไฟระหว่างประเทศ (International Organization for International Carriage by Rail: OTIF) มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลรูปแบบการขนส่งสินค้าอันตรายทางราง

สำหรับการขนส่งทางถนนนั้น แต่ละประเทศสามารถออกกฎระเบียบข้อบังคับสำหรับการขนส่งสินค้าอันตรายได้เอง แต่หลายประเทศส่วนใหญ่มีอ้างอิงตามข้อกำหนดที่ออกโดยคณะกรรมการการเศรษฐกิจแห่งยุโรป (The United Nations Economic Commission for Europe: UNECE) ที่ได้ทำข้อตกลงระหว่างประเทศสมาชิกในยุโรป ว่าด้วยเรื่อง การขนส่งสินค้าอันตรายระหว่างประเทศทางถนนของคณะกรรมการการเศรษฐกิจแห่งยุโรป ภายใต้สหประชาชาติ (European Agreement Concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Road: ADR) มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับประเทศของตน เช่น กรมการขนส่งทางบก ภายใต้สังกัดกระทรวงคมนาคมของประเทศไทย ได้มีการจัดทำคู่มือเรื่อง ข้อกำหนดการขนส่งสินค้าอันตรายทางถนนของประเทศไทย (Thailand's National Provisions for Transport of Dangerous Goods by Road) เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2547 โดยมีการนำเนื้อหาที่อยู่ในตกลงว่าด้วยการขนส่งสินค้าอันตรายระหว่างประเทศทางถนนของคณะกรรมการการเศรษฐกิจแห่งยุโรปภายใต้สหประชาชาติ ฉบับปี ค.ศ. 2003 ที่สอดคล้องกับรายละเอียดที่อยู่ใน คู่มือกฎเกณฑ์คำแนะนำต้นแบบ

สำหรับการขนส่งสินค้าอันตราย มาปรับให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดมาตรฐาน การขนส่งสินค้าอันตรายทางถนนภายในประเทศไทย ให้มีมาตรฐานหรือแนวทางปฏิบัติในการรับขนส่งสินค้าอันตราย เป็นที่ยอมรับในระดับสากล อีกทั้งสามารถรองรับการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและสร้างความ ได้เปรียบเชิงการแข่งขันในระดับภูมิภาค (กรมการขนส่งทางบก, 2555)

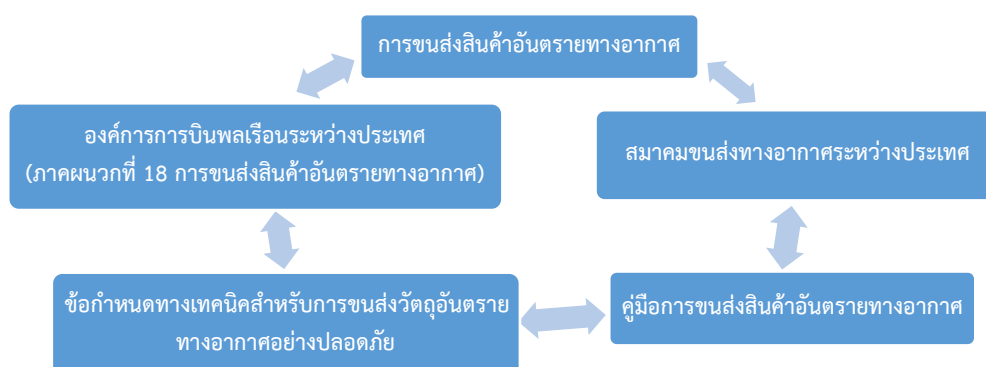
การขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ

ปัจจุบันหน่วยงานที่มีบทบาทในการกำกับดูแลการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศระหว่างประเทศ ในระดับสากลนั้น มี 2 หน่วยงานสำคัญ กล่าวคือ

1. องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ
2. สมาคมขนส่งสินค้าทางอากาศระหว่างประเทศ

โดย องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ มีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลมาตรฐานและกำหนดแนว การขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศที่บังคับใช้กับสายการบิน และท่าอากาศยาน ผ่านทางกฎ ระเบียบ ข้อบังคับทาง กฎหมายที่ออกโดยสำนักงานการบินพลเรือน (Civil Aviation Authority: CAA) ของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ องค์การ การบินพลเรือนระหว่างประเทศ ได้ออกคู่มือทางเทคนิคสำหรับการขนส่งวัตถุอันตรายทางอากาศอย่างปลอดภัย (ICAO Technical Instructions for the Safe Transport of Dangerous Goods by Air: ICAO TI) โดยได้กำหนด วิธีปฏิบัติในการรับขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ เช่น การบรรจุภัณฑ์ เครื่องหมายข้อความ ฉลากและเอกสารประกอบ การขนส่ง รวมถึงวิธีการจัดการกับอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นระหว่างขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ ซึ่งถือเป็นเอกสารสำคัญ สำหรับกำหนดแนวทางให้แต่ละประเทศออกกฎระเบียบ ข้อบังคับการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศให้สอดคล้อง ตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในภาคผนวกที่ 18 ของอนุสัญญาชิคาโก

นอกจากนี้ สมาคมขนส่งสินค้าทางอากาศระหว่างประเทศยังได้ออกเอกสารที่กำหนดแนวทางการขนส่งสินค้า อันตรายทางอากาศที่มีชื่อว่า คู่มือการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ (IATA Dangerous Goods Regulations Manual) เพื่อกำหนดมาตรฐานสำหรับการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศสำหรับสายการบินพาณิชย์ที่รับขนส่ง สินค้าอันตรายหรือบริษัทตัวแทนขนส่งสินค้าทางอากาศระหว่างประเทศโดยอ้างอิงเนื้อหาจากองค์การการบิน พลเรือนระหว่างประเทศแต่จะมีรายละเอียดข้อบังคับข้อสำหรับการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศของแต่ละสาย การบินเพิ่มเติม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 หน่วยงานกำกับดูแลการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ

เงื่อนไขการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ

สินค้าอันตรายทั้ง 9 ประเภท ส่วนใหญ่สามารถรับขนส่งได้ ผ่านทางขั้นตอนของกระบวนการขนส่งสินค้าทางอากาศ อย่างไรก็ตาม ปริมาณหรือจำนวนของสินค้าอันตรายที่สายการบินสามารถรับขนส่งได้นั้น จะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ตามคู่มือการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศที่ออกโดยสมาคมขนส่งสินค้าทางอากาศระหว่างประเทศ และกฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่กำหนดโดยสำนักงานการบินพลเรือนของประเทศที่ทำการขนส่งดังตัวอย่างต่อไปนี้ (International Civil Aviation Organization, 2022) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประเภทของสินค้าอันตราย

ประเภท	รายละเอียด	ตัวอย่าง
1	วัตถุระเบิด (Explosive)	ทุ่นระเบิด ระเบิดมือ พลุสัญญาณ กระสุนปืน
2	ก๊าซ (Gases)	ก๊าซไฮโดรเจน ก๊าซคลอรีน ก๊าซแอมโมเนีย
3	ของเหลวไวไฟ (Flammable Liquids)	น้ำมันเชื้อเพลิง แลกเกอร์ ทินเนอร์
4	ของแข็งไวไฟ (Flammable Solid)	ไม้ขีดไฟ กำมะถัน แคลเซียมคาร์ไบด์
5	สารออกซิไดส์และสารเปอร์ออกไซด์อินทรีย์ (Oxidizing Substances & Organic Peroxides)	ต่างหีบหุ้ม สารฟอกขาว เครื่องผลิตออกซิเจน อะซิโตนเปอร์ออกไซด์
6	สารพิษและสารติดเชื้อ (Toxic and Infectious Substances)	สารในกลุ่มกำจัดแมลงศัตรูพืชและสัตว์ เชื้อแบคทีเรีย เชื้อรา ไวรัส ขยะทางการแพทย์
7	สารกัมมันตรังสี (Radioactive Materials)	ยูเรเนียม โคบอลต์-60
8	สารกัดกร่อน (Corrosives)	กรดซัลฟูริก สารปรอท น้ำกรดในแบตเตอรี่
9	วัตถุอันตรายเบ็ดเตล็ด (Miscellaneous Dangerous Goods)	ลิเทียมแบตเตอรี่ น้ำแข็งแห้ง เม็ดพลาสติก

การบรรจุภัณฑ์

บรรจุภัณฑ์สำหรับบรรจุสินค้าอันตรายสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท

1. บรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากโรงงานที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตจากองค์การสหประชาชาติ ซึ่งจะมีตราสัญลักษณ์ขององค์การสหประชาชาติ (UN Symbol) แสดงอยู่ข้างบรรจุภัณฑ์ และแสดงปริมาณหรือจำนวนที่สามารถรับขนส่งได้อย่างชัดเจน เช่น /4G/Y50/S/09/GB/4568 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ลักษณะบรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากโรงงานที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตจากองค์การสหประชาชาติ

สัญลักษณ์ และข้อความ	คำอธิบาย
	สัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ที่ผ่านการควบคุมมาตรฐานจากองค์การสหประชาชาติ
4G	รหัสบรรจุภัณฑ์
Y50	กลุ่มบรรจุภัณฑ์และน้ำหนักรวมบรรจุภัณฑ์
S	บรรจุภัณฑ์ที่ใช้บรรจุสำหรับของแข็ง
09	ปีที่ผลิต
GB	ประเทศผู้ผลิต
4568	เลขทะเบียนบริษัทผู้ผลิต

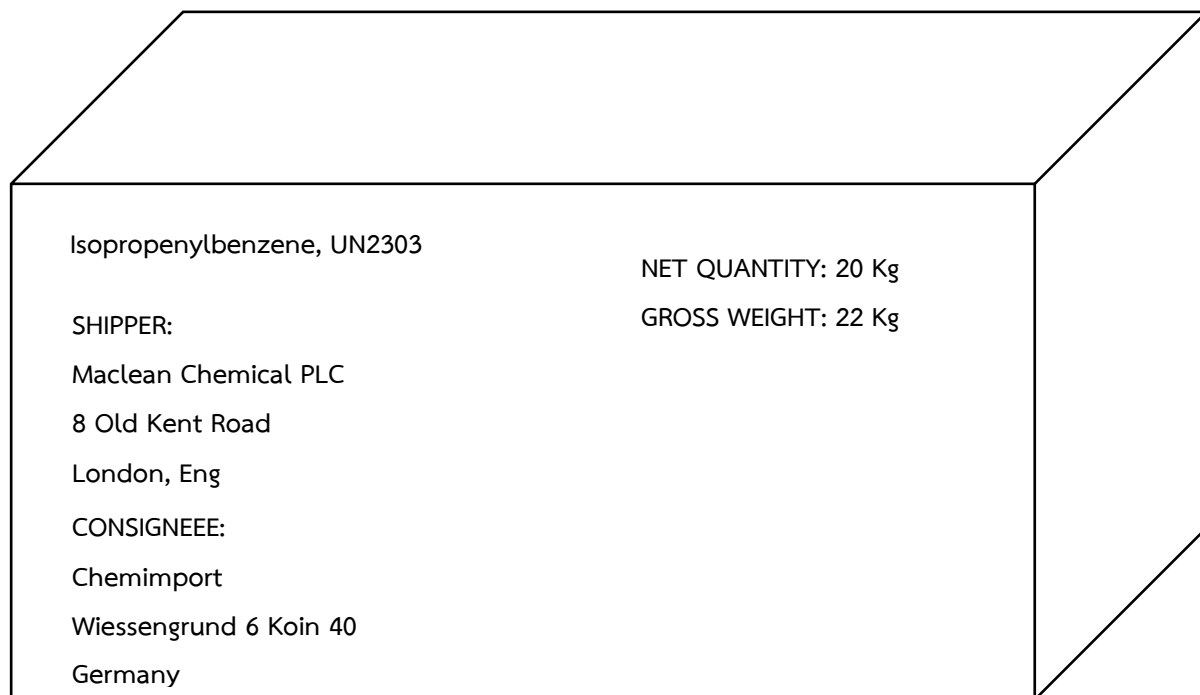
นอกจากนี้ บรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากโรงงานที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตจากองค์การสหประชาชาตินั้น จะต้องผ่านการทดสอบความแข็งแรง คงทนตามประเภทของบรรจุภัณฑ์ เช่น การทดสอบการตกกระแทก การทดสอบแรงดัน การทดสอบการรั่วไหล การทดสอบความแข็งแรงโดยการเรียงซ้อนทับกัน

2. บรรจุภัณฑ์ที่ผลิตจากโรงงานทั่วไปที่ไม่ได้มีการรับรองมาตรฐานการผลิตจากองค์การสหประชาชาติ สำหรับบรรจุภัณฑ์ประเภทนี้ จะต้องมีการควบคุมและจำกัดปริมาณสารที่รับขนต่อบรรจุภัณฑ์ โดยอ้างอิงจากคู่มือการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ (IATA Dangerous Goods Regulations Manual)

ทั้งนี้ ผู้ส่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการเลือกบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ

เครื่องหมายและฉลาก

เครื่องหมายแสดงข้อความและฉลากที่ติดข้างบรรจุภัณฑ์ เพื่อแสดงลักษณะเฉพาะของสินค้าอันตรายที่ส่งนั้น มีความสำคัญอย่างมาก และจำเป็นต้องให้เห็นข้อมูลอย่างชัดเจนในแต่ละบรรจุภัณฑ์ที่บรรจุสินค้าอันตราย (International Civil Aviation Organization, 2022); (นฤมล ศุภระวีศรี, 2557) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการเขียนเครื่องหมายข้อความสำหรับบรรจุภัณฑ์ที่รับขนส่งสินค้าอันตราย

เครื่องหมายข้อความ

1. ระบุชื่อทางการของวัตถุอันตรายที่กำหนดโดยองค์การสหประชาชาติ (Proper Shipping Name)
2. ระบุหมายเลขอ้างอิง 4 หลัก ตามคุณสมบัติของวัตถุอันตราย ที่กำหนดโดยสหประชาชาติ (UN Number)
3. ระบุชื่อที่อยู่ เบอร์ติดต่อของผู้ส่งและผู้รับที่บรรจุภัณฑ์ให้ชัดเจน
4. ระบุน้ำหนักสุทธิ (Net Weight) และ น้ำหนักรวมสุทธิรวมบรรจุภัณฑ์ (Gross Weight)

ฉลาก

1. ติดฉลากบอกความเสี่ยง (Hazard labels) ตามประเภทของอันตรายของสินค้าอันตรายที่ทำการขนส่งทางอากาศ โดยจะต้องติดข้างบรรจุภัณฑ์ให้สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน

2. ติดฉลากบอกวิธีการจัดการ (Handling labels) ที่ข้างบรรจุภัณฑ์ตามความเสี่ยงของสินค้าอันตรายที่ทำการขนส่งทางอากาศ

ทั้งนี้ ผู้ส่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการเขียนเครื่องหมายแสดงข้อความและติดฉลากบอกความเสี่ยงและวิธีการขนส่งสินค้าอันตรายให้ครบถ้วนสมบูรณ์ และถูกต้องตามเงื่อนไขการขนส่งที่ระบุอยู่ในคู่มือทางเทคนิคสำหรับการขนส่งวัตถุอันตรายทางอากาศ (ICAO Technical Instructions for the Safe Transport of Dangerous Goods by Air: ICAO TI) และคู่มือการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ (IATA Dangerous Goods Regulations Manual) โดยผู้ให้บริการรับส่งสินค้าอันตรายนั้น เช่น สายการบิน หรือบริษัทตัวแทนขนส่งสินค้าที่มีอากาศยานให้บริการ มีหน้าที่ในการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง นอกจากนี้ ผู้ให้บริการรับส่งสินค้าอันตรายมีสิทธิ์ที่จะปฏิเสธการรับขน หากพบว่า ผู้ส่งติดฉลากหรือเขียนข้อความข้างบรรจุภัณฑ์ที่รับขนสินค้าอันตรายไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ (Sutitreratanakul, P., 2015)

เอกสารประกอบการขนส่ง

เอกสารที่ใช้กำกับการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ มีบทบาทสำคัญที่ช่วยลดความเสี่ยงของอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นระหว่างขนส่ง เนื่องจากเอกสารที่ใช้ประกอบการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศนั้นจะแสดงข้อมูลของวัตถุอันตรายที่ทำการขนส่ง วิธีการจัดการหากสินค้านั้นเกิดการรั่วไหลหรือรั่วซึมออกมาจากบรรจุภัณฑ์ การเก็บรักษา รวมถึงตำแหน่งของการวางสินค้าภายในพื้นที่ของอากาศยาน ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ทั้งนี้ ตัวอย่างเอกสารที่ใช้ประกอบการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศประกอบไปด้วย

1. ใบตราส่งสินค้าทางอากาศ
2. ใบสำแดงการขนส่งสินค้าอันตรายของผู้ส่ง
3. เอกสารแจ้งนักบินสำหรับขนส่งสินค้าพิเศษ
4. เอกสารข้อมูลความปลอดภัยของสารเคมี

ปัญหาและอุปสรรคของการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ

จากที่กล่าวมาข้างต้น การขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศจะถูกควบคุมและกำกับดูแลมาตรฐานการขนส่งโดยองค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (The International Civil Aviation Organization: ICAO) อย่างไรก็ตามการบังคับใช้เงื่อนไขข้อกำหนดสำหรับการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศอย่างปลอดภัย ตามที่ระบุในคู่มือทางเทคนิค ที่เรียกว่า “ICAO Technical Instructions for the Safe Transport of Dangerous Goods by Air: ICAO TI” นั้น ขึ้นอยู่กับสำนักงานการบินพลเรือนของแต่ละประเทศในการนำกฎระเบียบ ข้อบังคับ ไปใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ผ่านทางกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับของแต่ละประเทศ ซึ่งอาจส่งผลให้บางประเทศเกิดข้อบกพร่องจากการปรับปรุงกฎระเบียบที่ล่าช้า หรือการกำกับดูแลที่ไม่ได้มาตรฐานสากล

สำหรับปัญหาและอุปสรรคของการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศประเทศไทย พบว่า

1. ประเด็นปัญหา เรื่อง กฎระเบียบ ข้อบังคับและกฎหมาย ที่มีจำนวนมากหลายฉบับที่มีความเกี่ยวข้องกับขนส่งสินค้าอันตรายในแต่ละรูปแบบการขนส่ง แต่ขาดเอกภาพในการบริหารจัดการ และขาดการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กฎหมายสำหรับกำกับดูแลการขนส่งสินค้าอันตรายของประเทศไทย

รูปแบบการขนส่ง	กฎหมาย
ทางบก	พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535
ทางน้ำและทางทะเล	พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 พระราชบัญญัติการรับขนของทางทะเล พ.ศ. 2534
ทางอากาศ	พระราชบัญญัติการเดินอากาศ ฉบับแก้ไขที่ 14 พ.ศ. 2562 ข้อบังคับ กพท. ฉบับที่ 4 ว่าด้วยการขนส่งวัตถุอันตรายทางอากาศ พ.ศ. 2559 ประกาศ กพท. เรื่อง กำหนดประเภทและรายการวัตถุอันตรายที่อาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของอากาศยานหรือบุคคล ในอากาศยาน พ.ศ. 2562 ตามมาตรา 15/28(1) ประกาศ กพท. เรื่อง กำหนดประเภทและรายการวัตถุอันตรายที่อาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของอากาศยานหรือบุคคล ในอากาศยาน ฉบับ 2 พ.ศ. 2564
ทางราง	พระราชบัญญัติจัดวางทางรถไฟและทางหลวง พ.ศ. 2464 พระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494

2. ประเด็นปัญหา เรื่อง หน่วยงานในการกำกับดูแลและการขนส่งสินค้าอันตรายโดยตรง เนื่องจากประเทศไทยยังไม่ได้มีการแก้ไขกฎหมายให้เป็นไปตามแผนแม่บทต้นแบบสำหรับการขนส่งสินค้าอันตราย ดังนั้น ทำให้ยังไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบมาตรฐานและให้การรับรองบรรจุภัณฑ์ตามข้อกำหนดของสหประชาชาติ

3. ท่าอากาศยานแต่ละแห่งของประเทศไทย ทั้งที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมท่าอากาศยาน บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) และ บริษัท การบินกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ยังมีมาตรฐานการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการสินค้าอันตรายที่แตกต่างกัน

แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ

ทั้งนี้ เพื่อลดความเสี่ยงจากการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ และยกระดับมาตรฐานการขนส่งสินค้าอันตรายให้เป็นไปตามข้อกำหนดขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ สำนักงานการบินพลเรือนของแต่ละประเทศมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแล และยกระดับมาตรฐานการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ ของหน่วยงานภายในประเทศ เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่าอากาศยาน ผู้ประกอบการธุรกิจสายการบิน ผู้ประกอบการธุรกิจตัวแทนขนส่งสินค้าทางอากาศ ให้สอดคล้องและเป็นไปตามเกณฑ์การตรวจประเมินตามโครงการ “ตรวจสอบการกำกับดูแลความปลอดภัยสากลแบบต่อเนื่อง” (ICAO’s Universal Safety Oversight Audit Programme-Continuous

Monitoring Approach: USOAP-CMA) โดยควรมีการกำหนดแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่งสินค้าทางอากาศ ดังนี้

1. มาตรฐานการฝึกอบรม

การฝึกอบรมถือเป็นข้อบังคับพื้นฐานด้านความปลอดภัยสำหรับการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศตามทีระบุไว้ในคู่มือทางเทคนิคสำหรับการขนส่งวัตถุอันตรายทางอากาศอย่างปลอดภัย (ICAO Technical Instructions for the Safe Transport of Dangerous Goods by Air: ICAO TI) และคู่มือการอบรมเกี่ยวกับวัตถุอันตรายของสมาคมขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ (IATA Dangerous Goods Training Guidance Competency-based Training and Assessment Approach: IATA DGCBT) กำหนดให้แต่ละประเทศต้องออกกฎระเบียบควบคุมผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศให้ผ่านการฝึกอบรมจากหน่วยงานที่องค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ และสำนักงานการบินพลเรือนของแต่ละประเทศให้การรับรองตามภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (International Air Transport Association, 2023)

- 1.1 ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมบรรจุภัณฑ์ หีบห่อ สำหรับขนส่งสินค้าอันตราย
- 1.2 ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการระบุนการรับขนส่งสินค้าทั่วไปและสินค้าอันตราย
- 1.3 ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บ การบรรจุสินค้าใส่ตู้คอนเทนเนอร์ และนำสินค้าเข้า -

ออกจากอากาศยาน

- 1.4 ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการตรวจรับผู้โดยสาร สัมภาระ และหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้โดยสาร

- 1.5 ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการระวางบรรทุกสินค้าไปกับอากาศยาน

- 1.6 ผู้ปฏิบัติหน้าที่ลูกเรือและนักบิน

- 1.7 ผู้ปฏิบัติหน้าที่บริการอำนวยความสะดวก

- 1.8 ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการตรวจค้นผู้โดยสาร ลูกเรือ สัมภาระ สินค้าและไปรษณียภัณฑ์

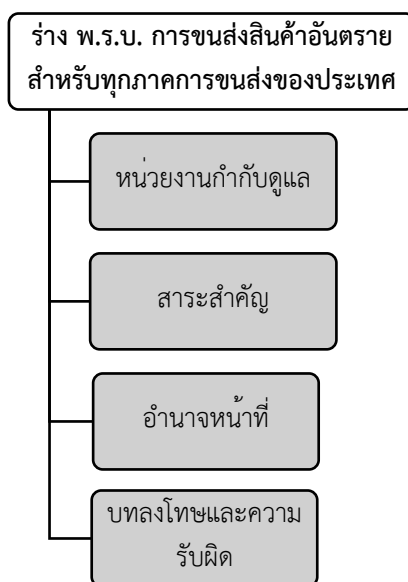
นอกจากนี้ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ จะต้องได้รับการฝึกอบรมทบทวนทุกเพื่อต่ออายุใบอนุญาต ทุก 24 เดือน หรือตามข้อกำหนดที่ออกโดยสำนักงานการบินพลเรือนของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ ท่าอากาศยานภายในการกำกับดูแลของสำนักงานการบินพลเรือนของแต่ละประเทศ จะต้องจัดทำแผนการฝึกอบรมการขนส่งวัตถุอันตรายให้สอดคล้องกับคู่มือทางเทคนิคก่อนที่จะได้รับใบรับรองการดำเนินงานสนามบินสาธารณะ (สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย, 2559)

2. มาตรฐานกฎหมาย

ถึงแม้ประเทศไทย จะมีลงนามในอนุสัญญาระหว่างประเทศในการนำข้อกำหนดการขนส่งสินค้าอันตรายสากลมาใช้แต่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าอันตรายมีหลายฉบับและแยกการกำกับดูแลตามแต่ละรูปแบบการขนส่ง อีกทั้ง ขาดการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ส่งผลให้ขาดเอกภาพในการดำเนินงาน และการบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สำนักข่าวออนไลน์ไทยพับลิก้า, 2555) นอกจากนี้ ยังไม่มีการบัญญัติความหมายของสินค้าอันตรายในระบบกฎหมายไทย โดยการออกกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าอันตรายตามแต่ละรูปแบบการขนส่ง จะใช้คำว่า วัตถุอันตราย ในการอ้างอิง เช่น ข้อบังคับของ

สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 4 ว่าด้วยการขนส่งวัตถุอันตรายทางอากาศ เนื่องจากการตีความ การขนส่งสินค้าทางอากาศนั้น จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของใบตราส่งสินค้าทางอากาศ (International Air Transport Association, 2015) ดังนั้น หากใช้คำว่าสินค้าอันตรายจะไม่ครอบคลุมถึงสัมภาระที่นำขึ้นเครื่องของผู้โดยสาร สำหรับแนวทางการพัฒนามาตรฐานกฎหมายสำหรับการขนส่งสินค้าอันตรายนั้น ควรมีการกำหนดบทนิยามการขนส่งสินค้าอันตรายให้ชัดเจน และออกกรอบกฎหมายแม่บทสำหรับการขนส่งสินค้าอันตรายสำหรับทุกภาคการขนส่งของประเทศ และกำหนดหน่วยงานกำกับดูแล สาระสำคัญ อำนาจหน้าที่ รวมถึงบทลงโทษและความรับผิดชอบ เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นหากมีการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ร่าง พ.ร.บ. การขนส่งสินค้าอันตรายสำหรับทุกภาคการขนส่งของประเทศ

3. มาตรฐานคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ

การกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานสำหรับผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ ให้มีแนวทางในการปฏิบัติงานเป็นไปทิศทางเดียวกัน เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยในการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศ สำหรับประเทศไทย สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย มีหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดแนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติงานในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งวัตถุอันตรายทางอากาศ (สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย, 2567) ดังนี้

3.1 คู่มือปฏิบัติงานผู้ตรวจสอบความปลอดภัยเกี่ยวกับวัตถุอันตราย (Dangerous Goods Inspection Manual: DGIM)

3.2 คู่มือการให้บริการแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับวัตถุอันตรายของสำหรับผู้ประกอบการ (Guidance Material for the Preparation of Dangerous Goods Section in the Operations Manual-Aeroplane: DGOMA)

3.3 คู่มือการให้บริการแนวทางการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมเกี่ยวกับวัตถุอันตราย (Guidance Material for Competency-based Approach to Dangerous Goods Training and Assessment-DGCBT)

3.4 คู่มือการให้บริการแนวทางการขนส่งวัตถุอันตรายทางอากาศอย่างปลอดภัย (Guidance Material for the Safe Transport of Dangerous Goods by Air: TDG)

สรุป

สำหรับการกำหนดมาตรฐานการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศนั้น สำนักงานการบินพลเรือนของแต่ละประเทศจะต้องมีบทบาทสำคัญ ในการควบคุมและกำกับดูแลการขนส่งสินค้าอันตรายให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ระบุไว้ในภาคผนวกที่ 18 ว่าด้วยเรื่อง การขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ เพื่อบังคับใช้แก่ผู้ให้บริการการขนส่งสินค้าอันตรายทางอากาศภายในประเทศ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการฝึกอบรม เอกสารประกอบการขนส่งสินค้าอันตราย ขั้นตอนการรับขนส่งสินค้าอันตราย การบรรจุภัณฑ์ รวมถึงการเขียนข้อความและการติดฉลากบรรจุภัณฑ์ โดยสำนักงานการบินพลเรือนของแต่ละประเทศ จะต้องทำการตรวจสอบผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าอันตราย ว่าได้ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับตาม คู่มือทางเทคนิคสำหรับการขนส่งวัตถุอันตรายทางอากาศ (ICAO Technical Instructions for the Safe Transport of Dangerous Goods by Air: ICAO TI) หรือไม่ ก่อนที่จะออกใบอนุญาตในการให้บริการ เช่น ใบรับรองดำเนินงานสนามบินสาธารณะ หรือใบรับรองผู้ดำเนินการเดินอากาศ สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจสายการบิน ซึ่งกฎระเบียบต่าง ๆ จะต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์คำแนะนำต้นแบบสำหรับการขนส่งสินค้าอันตราย (UN Recommendation on Transport of Dangerous Goods/Model Regulations-UNTDG) เพื่อให้สามารถนำกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้กับการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการขนส่งทางบก. (2555). ข้อกำหนดการขนส่งสินค้าอันตรายทางถนนของประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 19 กันยายน 2567 จาก https://drive.google.com/file/d/1eq7vyowab3x96J2X_PsDtZQUPhjK6JuH/view
- นฤมล ศุภระวีศรี. (2557). การจัดการสินค้าอันตรายของท่าเรือแหลมฉบังการท่าเรือแห่งประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปรีชา ประดับมุข และจักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. (2560). ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของวิกฤตการบินพลเรือนของไทย. วารสารรัฐศาสตร์, 59(3), 32-42.
- ศรีศักดิ์ สุนทรไชย. (2558). ระบบสากล GHS เพื่อการจัดการความปลอดภัยของสารเคมี. วารสารความปลอดภัยและสุขภาพ, 8(27), 62-66.
- สำนักข่าวออนไลน์ไทยพับลิก้า. (2555). บทเรียน ICAO สู่ร่าง พ.ร.บ. “ขนส่งสินค้าอันตราย” - พบทุกภาคขนส่งไทย ยังไม่ได้มาตรฐานสากล หวั่นสอบตกซ้ำ. เรียกใช้เมื่อ 16 กันยายน 2567 จาก <https://thaipublica.org/2015/07/icao-5/>

- สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย. (2559). ข้อบังคับของสำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย ฉบับที่ 4 ว่าด้วยการขนส่งวัตถุอันตรายทางอากาศ. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.caat.or.th/th/archives/24987>
- _____. (2567). คู่มือการให้บริการ/คู่มือแนวทางปฏิบัติการขนส่งวัตถุอันตรายทางอากาศ. เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.caat.or.th/th/archives/41194>
- International Air Transport Association. (2012). IATA Supply Chain & Transport Modes. (1st ed.). Montreal: International Training Program.
- _____. (2015). Cargo Introductory Course. (2nd ed.). Montreal: International Training Program.
- _____. (2023). Dangerous Goods Training Guidance: Competency-based Training and Assessment Approach. (1st ed.). Montreal: International Air Transport Association Publishing.
- _____. (2024). Air Cargo Demand Surges 10.8% in December, Closing 2023 Near 2022 Levels. Retrieved August 20, 2024, from <https://www.iata.org/en/pressroom/2024-releases/2024-01-31-01/>
- International Civil Aviation Organization. (2011). Universal Safety Oversight Audit Programme Continuous Monitoring Manual. Retrieved August 23, 2024, from https://www.icao.int/SAM/Documents/2011/CMA/9735_USOAP_CMA_Manual_3rd_Edition.pdf
- _____. (2022). Technical Instructions for The Safe Transport of Dangerous Goods by Air. Retrieved September 20, 2024, from <https://www.trafikstyrelsen.dk/Media/638181002815355551/Doc.9284%20new.pdf>
- Sutitreratanakul, P. (2015). The international carriage of dangerous goods by air in Thailand (Master's thesis, Thammasat University, 2015). Retrieved August 23, 2024, from https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5501040330_4694_2962.pdf

รูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจุดภาคี
เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ
ของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาเชียงราย เขต 2*

AN ADMINISTRATION MODEL BASED ON SYSTEM THEORY COMBINED WITH THE
PARTICIPATION OF FOUR SECTION TO DEVELOPMENT CAREER LEARNING
RESOURCE AND ENHANCE THE ESSENTIAL SKILLS FOR STUDENT CAREERS OF
PONGKLANGNAMPRACHASAN SCHOOL UNDER THE CHIANG RAI PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

สมเดช พิศาลไพโรจน์

Somdet Phisanphairot

โรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 เชียงราย ประเทศไทย

Pongklangnamprachasan School, The Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 2, Chiang Rai, Thailand

Corresponding author E-mail: somdeta@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและแนวทางการบริหาร 2) สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินรูปแบบ โดยวิธีวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพและแนวทางการบริหาร โดยศึกษาบริบทโรงเรียน ประชุมรับฟังความคิดเห็น ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี 3 โรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการใช้รูปแบบจากการลงมือปฏิบัติจริงในปีการศึกษา 2565 และ 4) ประเมินรูปแบบ โดยจุดภาคีของโรงเรียน 45 คน สะท้อนคิดจากครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม 10 คน ความพึงพอใจของนักเรียน 76 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสรุปข้อมูล และแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและแนวทางการบริหาร คือ จัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของจุดภาคี ได้แก่ หน่วยงานการศึกษา ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชนในการร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมสรุปและรายงานผล ร่วมขยายผล 2) รูปแบบมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ เป้าหมาย ปัจจัยนำเข้าในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพ กระบวนการบริหาร และผลผลิต 3) โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้อาชีพ 10 แหล่งเรียนรู้ มีสารสนเทศการมีส่วนร่วมของ

* Received 7 November 2024; Revised 24 January 2025; Accepted 28 January 2025

จตุภาคี นักเรียนได้ฝึกประสบการณ์อาชีพ 10 อาชีพ และมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก และ 4) ผลการประเมินรูปแบบตามความคิดเห็นของจตุภาคีโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จุดเด่น คือ มีแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้วัสดุอุปกรณ์ การประกอบอาชีพ สร้างรายได้ และนักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร, ทฤษฎีเชิงระบบ, การมีส่วนร่วมของจตุภาคี, การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพ, ทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ

Abstract

The research aims to 1) Study conditions and administrative guidelines 2) Develop and assess the quality of the model 3) Study the results of implementing the model 4) Evaluate the model. This research methodology divided to four steps: 1) Study conditions and administrative guidelines by analyzing the school context, conduction meetings to gather opinions, reviewing related documents and research and interviewing administrators from 3 schools with best practices. 2) Develop and review the model by 7 educational experts, 3) The result of implementing the model through actual practice during the 2022 academic year. 4) Evaluate the model by involving 45 members from the school's four sectors, reflecting on the feedback from 10 teachers responsible for activities, and assessing the satisfaction of 76 students. The research tools were semi-structure interview, summary form and evaluation form. The data was analyzed using mean, standard deviation, content analysis. The research finding showed: 1) The conditions and administrative guideline involve managing education through the participation of four sectors: educational agencies, the community, government agencies, and private organizations. These sectors collaborate in planning, doing, monitoring, reviewing and reporting results, and expanding the impact. 2) The administration model consists of 5 components: principles, goals, inputs for developing career learning research, the administrative process, and output. 3) The school established 10 career learning resources, with information on the participation of the four sectors. Students gained hands-on experience in 10 different careers, and their overall essential skills for pursuing career were rated at a very high level. 4) The evaluation results of the model, based on the opinions of the four sectors, were rated at the highest level. key strength is that the career learning resources provided for students with opportunities to learn about materials, tools, career practices, allowing them to generate income. Overall, student satisfaction was also rated at the highest level.

Keywords: Administration Model, Participation of Four Section, System Theory, Learning Resource Development, Essential Skills for Student Careers

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบาย จุดเน้นในการจัดการศึกษา และนโยบายเร่งด่วน (Quick Win) ปีการศึกษา 2564 - 2565 คือ การพัฒนาทักษะทางอาชีพ ส่งเสริมการจัดการศึกษาที่เน้นพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างอาชีพและรายได้ที่เหมาะสม และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจากประสบการณ์จริงหรือแหล่งเรียนรู้จริง เน้นพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างอาชีพและรายได้ที่เหมาะสม และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

สภาพการจัดการศึกษาในบริบทของพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง พบปัญหาด้านผู้เรียน คือ ผู้เรียนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ส่งผลให้มีทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาไทยไม่คล่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ขาดโอกาสทางการศึกษาและช่องทางการเรียนรู้ จำนวนนักเรียนออกกลางคันค่อนข้างสูง มีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีน้อย และเมื่อจบการศึกษาไม่มีทักษะในการประกอบอาชีพ ด้านการเรียนการสอน ขาดการส่งเสริมด้านวิชาชีพเพื่อพัฒนาต่อยอดอาชีพเดิมในท้องถิ่น ด้านสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ พบว่า สื่อการเรียนการสอนไม่ทันสมัยและขาดแคลน และด้านงบประมาณและการบริหารจัดการ พบว่า งบประมาณที่ได้รับไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ขาดความร่วมมือในการจัดการศึกษาจากชุมชน เครือข่าย สถานประกอบการ และหน่วยงานอื่น ๆ (วิทยา จันทรศิลา, 2561)

การจัดการศึกษาของโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ตั้งอยู่พื้นที่ภูเขาสูงในถิ่นทุรกันดารในเขตตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ที่มีระดับความยุ่งยากมากที่สุด (ข้อมูลจากบัญชีรายชื่อสถานศึกษาที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ (พื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร) แนบบ่ายประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกาศ ณ วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2565) จัดการศึกษาระดับอนุบาล 2 - มัธยมศึกษาปีที่ 3 รับผิดชอบเขตบริการในพื้นที่ 12 หย่อมบ้าน ลักษณะทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ตั้งหมู่บ้านตามเชิงเขาหรือในหุบเขา ชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม อาชีพอิสระ และอาชีพค้าขาย และผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ขาดโอกาสทางการศึกษาและช่องทางในการเรียนรู้ มีโอกาสเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีน้อย เมื่อจบการศึกษาไม่มีทักษะในการประกอบอาชีพ จากมติในที่ประชุม จึงเห็นควรให้โรงเรียนพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพพร้อมกับชุมชนและผู้ประกอบการในชุมชนร่วมทั้งใช้แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติในชุมชน คือ โป่งน้ำร้อน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาทักษะทางอาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียน สำหรับแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียนนั้น โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและบริบทพื้นที่ จำนวน 10 แหล่งเรียนรู้ (โรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์, 2564)

ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์อาชีพและทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียน จำเป็นต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานการศึกษา ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุลักษณะของภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ในมาตรา 8(6) มาตรา 29 มาตรา 34 มาตรา 57 มาตรา 58 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562) จากการศึกษาพบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเป็นการสร้างความเชื่อมั่น

ว่าผู้เรียนและสถานศึกษาได้รับประโยชน์จากการสนับสนุน ช่วยสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน และยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น (ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2563); (วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา และคณะ, 2565) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะพัฒนารูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจุดภาคีเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ โดยนำทฤษฎีระบบมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานองค์การ เพื่อสร้างความตระหนัก ช่วยให้การวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นไปอย่างเป็นระบบและรวดเร็ว และมีความสะดวกในการบริหารจัดการและสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ทองอินทร์ วงศ์โสธร และโสภณา สุดสมบูรณ์, 2564) โดยให้ความสำคัญปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลิต และข้อมูลย้อนกลับเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพในสถานศึกษา การสร้างการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่าย จัดการเรียนรู้เพื่อฝึกประสบการณ์อาชีพ และเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพให้กับนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนนำความรู้ด้านอาชีพและทักษะปฏิบัติไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจุดภาคีเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจุดภาคีเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจุดภาคีเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจุดภาคีเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจุดภาคีเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
ขั้นตอนที่ 1 R ₁ (Research) การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหาร	ส่วนที่ 1 ศึกษาสภาพและความต้องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพฯ โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียนฯ และการประชุมรับฟังความคิดเห็นจากครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ รวมจำนวน 33 คน ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมประชุม	1. สภาพและความต้องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอน	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
ขั้นตอนที่ 2 D ₁ (Development) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ของรูปแบบ	และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ปีการศึกษา 2564 ส่วนที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบ ร่วมกับการมีส่วนร่วมของจิตภาคีฯ โดย 2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2.2 ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีจากการศึกษาครูงานโรงเรียน ต้นแบบจำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนบ้าน ดอยช้าง โรงเรียนบ้านห้วยน้ำเย็น และโรงเรียนบ้านนาวิ โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่รับผิดชอบ กิจกรรมโรงเรียนละ 2 คน รวมจำนวน 6 คน ได้มาโดยการ คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบบันทึกการประชุมรับฟังความคิดเห็นและแบบ สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีค่า IOC เท่ากับ 1 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล	2. แนวทางการบริหารตามทฤษฎี เชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วม ของจิตภาคีเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็น สำหรับการประกอบอาชีพของ นักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชา สรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 2
	ส่วนที่ 1 ยกร่างรูปแบบโดยนำผลการศึกษาจากขั้นตอน ที่ 1 มาใช้เป็นข้อมูลในการยกร่างรูปแบบตามองค์ประกอบ สำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ เป้าหมาย ปัจจัย นำเข้า กระบวนการบริหารตามทฤษฎีระบบร่วมกับการมี ส่วนร่วมของจิตภาคี และผลผลิต พร้อมจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบฯ และการจัดประชุม เชิงปฏิบัติการ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน และครู จำนวน 20 คน รวมจำนวน 21 คน ได้มาโดยการ คัดเลือกแบบเจาะจง และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา และมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการยก ร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ ส่วนที่ 2 ตรวจสอบคุณภาพร่างรูปแบบและคู่มือการใช้ รูปแบบฯ ในด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ ด้าน ความเป็นประโยชน์ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ได้มา โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง มีคุณสมบัติเป็นอาจารย์ สถาบันอุดมศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญา เอกขึ้นไป ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา และผู้อำนวยการสถานศึกษามีความรู้และ ประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาเป็นระยะเวลา ไม่น้อยกว่า 10 ปี ส่วนที่ 3 ปรับปรุงรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบตาม ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ก่อนการทดลองใช้รูปแบบ	1. ร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ การบริหารตามทฤษฎี เชิง ระบบ ร่วมกับการมีส่วนร่วมของจิตภาคี เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและ เสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับ การประกอบอาชีพของนักเรียนฯ 2. ระดับความเหมาะสม ระดับ ความเป็นไปได้ และระดับความเป็น ประโยชน์ของร่างรูปแบบและคู่มือ การใช้รูปแบบการบริหารตาม ทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วน ร่วมของจิตภาคีเพื่อพัฒนาแหล่ง เรียนรู้อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่ จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ ของนักเรียนฯ

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอน	วิธีดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้รับ
ขั้นตอนที่ 3 R ₂ (Research) การศึกษาผลการใช้รูปแบบ	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ แบบประเมิน มีค่า IOC เท่ากับ 1 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล	
	นำรูปแบบไปทดลองใช้จริงในปีการศึกษา 2565 เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพของโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ จำนวน 10 แหล่งเรียนรู้ การจัดกิจกรรมชุมนุมพัฒนาอาชีพ จำนวน 10 อาชีพโดยใช้แหล่งเรียนรู้อาชีพที่พัฒนาขึ้น โดยดำเนินงานตามกระบวนการบริหารการบริการตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจิตอาสา 5 ขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพในสถานศึกษา แบบบันทึกสารสนเทศการมีส่วนร่วมของจิตอาสา แบบบันทึกประสบการณ์อาชีพของนักเรียน ซึ่งมีค่า IOC เท่ากับ 1 และแบบประเมินทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้ประเมินเท่ากับ 0.90 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปข้อมูล ค่าเฉลี่ย และเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ คือ นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพระดับดีขึ้นไป	1. ผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพในสถานศึกษา จำนวน 10 แหล่งเรียนรู้ 2. ประสบการณ์อาชีพของนักเรียน จำนวน 10 อาชีพ 3. ผลการประเมินทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียน ได้แก่ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะกระบวนการทำงาน และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 4. สารสนเทศการมีส่วนร่วมของจิตอาสาโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์
ขั้นตอนที่ 4 D ₂ (Development) การประเมินรูปแบบ	ประเมินรูปแบบ ใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบ โดยจิตอาสา จำนวน 43 คน 2) การสะท้อนคิดจากครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมทักษะอาชีพ โรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ ปีการศึกษา 2565 จำนวน 10 คน และ 3) การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 โรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 76 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมิน มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 แบบสะท้อนคิดของครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล	ผลการประเมินรูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจิตอาสา เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ ของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2

ผลการวิจัย

1. ผลการสภาพและแนวทางการบริหาร พบว่า โรงเรียนควรพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพที่เกี่ยวข้องกับอาชีพในชุมชน เช่น อาชีพเกษตรกรรม อาชีพค้าขาย อาชีพอิสระ มีแนวทางการพัฒนานักเรียน คือ จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์อาชีพต่าง ๆ ในชุมชน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นมากขึ้น จัดเชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้มาร่วมให้ความรู้และสาธิตการทำอาชีพต่าง ๆ ควรให้นักเรียนได้รู้จักวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม ลงมือปฏิบัติจริงในแต่ละขั้นตอนการทำในอาชีพต่าง ๆ จนสามารถสร้างรายได้ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ และแนวทางการบริหาร คือ ควรจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพโดยใช้ทรัพยากรและบริบทจริงของพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของภาคีด้านบริหารจัดการ การระดมทรัพยากร การสนับสนุนทรัพยากร และการจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมประสบการณ์อาชีพโดยใช้แหล่งเรียนรู้อาชีพที่พัฒนาขึ้น

2. รูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของภาคีเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพ และเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ มีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมาย องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพ ได้แก่ ปัจจัยด้านพื้นที่แหล่งเรียนรู้อาชีพของสถานศึกษา ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคี ปัจจัยด้านกิจกรรมการเรียนรู้อาชีพ ปัจจัยด้านสื่อการเรียนรู้และวัสดุอุปกรณ์ องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของภาคี ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ร่วมวางแผน (Plan) ขั้นที่ 2 ร่วมดำเนินงาน (Do) ขั้นที่ 3 ร่วมตรวจสอบ ทบทวน กำกับติดตาม (Check) ขั้นที่ 4 ร่วมสรุป และรายงานผล (Act) ขั้นที่ 5 ร่วมขยายผล (Expansion) องค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต และมีเอกสารประกอบ คือ คู่มือการใช้รูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ทั้งรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการใช้รูปแบบ พบว่า

3.1 โรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ มีแหล่งเรียนรู้อาชีพของสถานศึกษา จำนวน 10 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ 1) แหล่งเรียนรู้การทำน้ายาล้างจาน 2) แหล่งเรียนรู้การเพาะเห็ดนางฟ้า 3) แหล่งเรียนรู้การทำชาวาวิชาดีบนดอย 4) แหล่งเรียนรู้การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ 5) แหล่งเรียนรู้การทำน้ำปั่น 6) แหล่งเรียนรู้การทำไอออนเซ็น 7) แหล่งเรียนรู้การทำอาหาร 8) แหล่งเรียนรู้การทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ 9) แหล่งเรียนรู้โป่งบาร์เบอร์ เซอร์วิส และ 10) แหล่งเรียนรู้บ้านเบเกอร์ PKNS

3.2 โรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ มีสารสนเทศการมีส่วนร่วมของภาคีในการบริหารจัดการ การระดมทรัพยากร การสนับสนุนทรัพยากร และการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสารสนเทศการมีส่วนร่วมของภาคี โรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์

ภาคี	สารสนเทศการมีส่วนร่วมของภาคี
1. หน่วยงานการศึกษา	1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ให้คำแนะนำปรึกษา อำนวยความสะดวก จัดสรรงบประมาณ และนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

ตารางที่ 2 แสดงสารสนเทศการมีส่วนร่วมของจุดภาคี โรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ (ต่อ)

จุดภาคี	สารสนเทศการมีส่วนร่วมของจุดภาคี
2. ชุมชน	2. โรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ เป็นพื้นที่กิจกรรมและอำนวยความสะดวกในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ ชุมชนให้องค์ความรู้ และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพให้กับนักเรียน ดังนี้ 1. ปรากฏชัยบ้าน (คุณลุงอินสอน ประหยัดอด, นายธัญวรรณ์ เกียรติกรทิพย์ นายภุชพล กัมปะพะ นางนาอื้อ ลาหู่และนายจะหา จะที) 2. สถานประกอบการในชุมชน ได้แก่ ร้านภูผาวิโว่ง ร้านทีเซอร์กาแฟสด ร้านอาหารน้ำอโร สะปะอย่าง ร้านค้าเพชรกล้า ร้านตัดผมปฐพี 3. ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านขุนสรวย
3. หน่วยงานภาครัฐ	1. องค์การบริหารส่วนตำบลลาวี ให้การอำนวยความสะดวกในด้านทรัพยากรที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียน 2. ศูนย์ USO Net (กสทช.) ให้การอำนวยความสะดวกการให้บริการอินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ เพื่อศึกษาหาความรู้
4. หน่วยงานภาคเอกชน	1. มูลนิธิศุภนิมิต ให้การอำนวยความสะดวกในด้านทรัพยากรที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียน 2. โรชาวารี ให้การสนับสนุนในด้านกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนในเรื่องของการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติในการทำกิจกรรม

3.3 นักเรียนได้รับจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาชีพ มีความรู้และประสบการณ์อาชีพ ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงประสบการณ์อาชีพที่นักเรียนได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนพัฒนาอาชีพ

นักเรียนระดับชั้น	ประสบการณ์อาชีพที่นักเรียนได้รับ
1. ประถมศึกษาปีที่ 1	มีความรู้และประสบการณ์อาชีพทำน้ายาล้างจาน ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การทำน้ายาล้างจาน วิธีการทำน้ายาล้างจาน การนำเสนอผลิตภัณฑ์น้ายาล้างจาน การจัดจำหน่ายน้ายาล้างจาน ในโรงเรียนและชุมชน และการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย
2. ประถมศึกษาปีที่ 2	มีความรู้และประสบการณ์อาชีพเพาะเห็ดนางฟ้า ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การเพาะเห็ดนางฟ้า การเพาะเห็ดนางฟ้า การวางก้อนเชื้อเห็ดนางฟ้าในโรงเรือน การดูแลความชื้นในพื้นที่โรงเรือน การเก็บเห็ดนางฟ้า การแปรรูปเห็ดนางฟ้า การจัดจำหน่ายเห็ดนางฟ้าในโรงเรียนและชุมชน และการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย
3. ประถมศึกษาปีที่ 3	มีความรู้และประสบการณ์อาชีพการทำชาชาวดิบบดคั่ว ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การทำชาชนิดของชา การเก็บชา การตากชา การชงชา การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากชา การออกแบบผลิตภัณฑ์ชาชาวดิบบดคั่ว และการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย
4. ประถมศึกษาปีที่ 4	มีความรู้และประสบการณ์อาชีพการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ การดูแลความสะอาดโรงเรือนเลี้ยงไก่ การให้อาหารไก่ การเก็บไข่ไก่ การดูแลเรื่องน้ำให้ไก่ การจัดจำหน่ายไข่ไก่ และการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย
5. ประถมศึกษาปีที่ 5/1	มีความรู้และประสบการณ์อาชีพขายน้ำปั่น ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การทำน้ำปั่น ขั้นตอนการทำน้ำปั่น การเตรียมส่วนผสม การปั่นและปรับรสชาติน้ำปั่น การกำหนดราคา การจัดจำหน่ายน้ำปั่น และการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย

ตารางที่ 3 แสดงประสบการณ์อาชีพที่นักเรียนได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุมพัฒนาอาชีพ (ต่อ)

นักเรียนระดับชั้น	ประสบการณ์อาชีพที่นักเรียนได้รับ
6. ประถมศึกษาปีที่ 5/2	มีความรู้และประสบการณ์อาชีพการทำไข่ออนเซ็นจากแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ คือ โป่งน้ำร้อน ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การทำไข่ออนเซ็น การทำไข่ออนเซ็นแบบไข่มะตูม การทำไข่ออนเซ็นแบบไข่มะตูม ไข่ขาวนุ่ม การจับเวลา การวัดอุณหภูมิ การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไข่ออนเซ็น และการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย
7. ประถมศึกษาปีที่ 6	มีความรู้และประสบการณ์อาชีพทำอาหารน้ำพริกมะกอก ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การทำน้ำพริกมะกอก การเตรียมวัตถุดิบ ขั้นตอนการทำน้ำพริกมะกอก การขายน้ำพริกมะกอก และการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย
8. มัธยมศึกษาปีที่ 1	มีความรู้และประสบการณ์อาชีพปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การทำปุ๋ยน้ำหมัก การเตรียมวัตถุดิบ การดูแลปุ๋ยหมักน้ำชีวภาพ การออกแบบผลิตภัณฑ์ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ และการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย
9. มัธยมศึกษาปีที่ 2	มีความรู้และประสบการณ์อาชีพตัดผม ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การตัดผม การเตรียมวัสดุ รักษาความสะอาด การให้บริการตัดผม การนำเสนอผลงาน และการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย
10. มัธยมศึกษาปีที่ 3	มีความรู้และประสบการณ์อาชีพทำเบเกอรี่จากการลงพื้นที่จริงในชุมชนบ้านขุนสรวย วัสดุอุปกรณ์ การเตรียมวัตถุดิบ ขั้นตอนการทำ “Or - Fu ข้าวปึกอกแกนิชชาวดอย” การออกแบบผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย การสร้างเพจ/เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายและประชาสัมพันธ์ และการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย

3.4 ผลการประเมินทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ พบว่า นักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก (คะแนนเฉลี่ย 13 คะแนน) ผ่านเกณฑ์การประเมินระดับดีที่กำหนดไว้ นักเรียนมีทักษะกระบวนการแก้ปัญหาโดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดี (คะแนนเฉลี่ย 3 คะแนน) ทักษะการทำงานร่วมกัน โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดี (คะแนนเฉลี่ย 3 คะแนน) ทักษะกระบวนการทำงาน โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก (คะแนนเฉลี่ย 4 คะแนน) และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดี (คะแนนเฉลี่ย 3 คะแนน) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการประเมินทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียน

ระดับชั้น	จำนวนนักเรียน	ทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ				คะแนนรวม	ระดับคุณภาพ	การผ่านเกณฑ์การประเมิน
		ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา	ทักษะการทำงานร่วมกัน	ทักษะการทำงาน	ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร			
ป.1	40	3	3	3	3	12	ดี	ผ่าน
ป.2	44	3	3	3	3	12	ดี	ผ่าน
ป.3	44	3	3	3	3	12	ดี	ผ่าน
ป.4	48	3	3	4	3	13	ดีมาก	ผ่าน
ป.5	36	3	3	4	3	13	ดีมาก	ผ่าน

ตารางที่ 4 แสดงผลการประเมินทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียน (ต่อ)

ระดับชั้น	จำนวน นักเรียน	ทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ				คะแนน รวม	ระดับ คุณภาพ	การผ่าน เกณฑ์การ ประเมิน
		ทักษะ กระบวนการ แก้ปัญหา	ทักษะ การทำงาน ร่วมกัน	ทักษะ กระบวนการ ทำงาน	ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสาร			
ป.6	18	3	4	4	3	14	ดีมาก	ผ่าน
ม.1	27	3	4	4	3	14	ดีมาก	ผ่าน
ม.2	35	3	4	4	3	14	ดีมาก	ผ่าน
ม.3	14	3	4	4	3	14	ดีมาก	ผ่าน
รวม	306	3	3	4	3	13	ดีมาก	ผ่าน
ระดับคุณภาพ		ดี	ดี	ดีมาก	ดี			

4. ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า

4.1 ความคิดเห็นของจุดภาคีต่อรูปแบบ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.36) ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน 3.50 ที่กำหนดไว้

4.2 การสะท้อนคิดของผู้รับผิดชอบกิจกรรมต่อการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียน พบว่า นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพ สามารถนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้ สร้างรายได้ในครอบครัว หรือนำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมที่ยั่งยืนได้ จุดเด่น คือ โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้อาชีพสำหรับใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้อาชีพ จุดที่ควรพัฒนา คือ ควรจัดกิจกรรมมุ่งเน้นให้นักเรียนนำความรู้นี้ไปต่อยอดเป็นธุรกิจขนาดย่อม เช่น การผลิตและจำหน่ายในชุมชน และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับครอบครัวและคนในชุมชน เพื่อขยายผลการพัฒนาในวงกว้าง

4.3 ความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ต่อการได้รับการจัดประสบการณ์อาชีพในกิจกรรมเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.26) ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน 3.50 ที่กำหนดไว้

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. จากผลการศึกษาสภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพ พบว่า โรงเรียนควรพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพที่เกี่ยวข้องกับอาชีพในชุมชน เช่น อาชีพเกษตรกรรม อาชีพค้าขาย อาชีพอิสระ มีแนวทางการพัฒนานักเรียน คือการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพโดยใช้ทรัพยากรและบริบทจริงของพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของจุดภาคีด้านบริหารจัดการ การระดมทรัพยากร การสนับสนุนทรัพยากร และการจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมประสบการณ์อาชีพโดยใช้แหล่งเรียนรู้อาชีพที่พัฒนาขึ้น เพื่อให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้การใช้สื่อการเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ทั้งนี้การบริหารจัดการสถานศึกษาของโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ได้ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามแนวการจัดการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และเป็นไปตามแนวทางการบริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 - 2569 (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2560) และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง การพัฒนาทักษะอาชีพ โดยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มเสริมทักษะอาชีพ เป็นการส่งเสริมให้โรงเรียนขยายโอกาสได้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ เน้นด้านการเรียนรู้ทักษะอาชีพในบริบทความต้องการและความพร้อมของนักเรียน พร้อมกับครูและผู้บริหารเป็นพี่เลี้ยง ช่วยกันขับเคลื่อนภารกิจที่ตอบโจทย์ความต้องการของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

2. รูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจตุภาคีเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ มีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมาย องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้าในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพ ได้แก่ ปัจจัยด้านพื้นที่แหล่งเรียนรู้อาชีพของสถานศึกษา ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของจตุภาคี ปัจจัยด้านกิจกรรมการเรียนรู้อาชีพ ปัจจัยด้านสื่อการเรียนรู้และวัสดุอุปกรณ์ องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจตุภาคี ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ร่วมวางแผน (Plan) ขั้นที่ 2 ร่วมดำเนินงาน (Do) ขั้นที่ 3 ร่วมตรวจสอบ ทบทวน กำกับติดตาม (Check) ขั้นที่ 4 ร่วมสรุปและรายงานผล (Act) ขั้นที่ 5 ร่วมขยายผล (Expansion) องค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต ทั้งนี้วิธีการดำเนินงานได้มาซึ่งรูปแบบ ผู้วิจัยได้นำเอาผลการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนที่ 1 และการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีจากโรงเรียนต้นแบบ ได้แก่ โรงเรียนชุมชนบ้านดอยช้าง โรงเรียนบ้านห้วยน้ำเย็น และโรงเรียนบ้านวาวี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 มาวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปข้อมูลตามองค์ประกอบของรูปแบบที่สังเคราะห์ได้ ซึ่งรูปแบบมีจุดเด่น คือ การใช้ทฤษฎีเชิงระบบในการวิเคราะห์ปัญหา และการบริหารจัดการเพื่อสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการผู้บริหารสถานศึกษาและเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมข้อเสนอแนะร่วมตัดสินใจ ในการออกแบบแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน พร้อมจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ จากนั้นทำประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ซึ่งรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรกานต์ กลมเกลียว และคณะ ที่พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นมานั้น มีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก (พรกานต์ กลมเกลียว และคณะ, 2564)

3. จากผลการใช้รูปแบบทำให้โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้อาชีพของสถานศึกษา จำนวน 10 แหล่งเรียนรู้ มีสารสนเทศการมีส่วนร่วมของจตุภาคี ได้แก่ หน่วยงานการศึกษา ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชนที่นักเรียนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาชีพ 10 อาชีพโดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ทำให้มีความรู้และประสบการณ์อาชีพ อาทิ เช่น ได้เรียนรู้วัสดุอุปกรณ์ ขั้นตอนวิธีการทำงานในแต่ละอาชีพ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในโรงเรียนและชุมชน การทำบัญชี - รายจ่าย และมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ โดยรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ผ่านเกณฑ์การประเมินระดับดีที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะว่ากระบวนการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการ

การมีส่วนร่วมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแต่ละขั้นตอนเปิดโอกาสให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมกันศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ค้นหาสาเหตุ กำหนดปัญหาและทิศทาง ร่วมคิดวางแผนและตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ตั้งแต่ร่วมระดมทรัพยากร ร่วมสนับสนุน ทรัพยากร ร่วมสร้างภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนร่วม ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมติดตามและประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ และชื่นชมความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการบริหารแหล่งเรียนของนิคม ชมภูหลง ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่มีความรู้และประสบการณ์เข้ามาบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ การจัดการศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนากิจกรรม สาระการเรียนรู้ การสร้างเครือข่ายรวมทั้งความรู้เรื่องการตลาดเพื่อให้แหล่งเรียนรู้สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง และจัดการบริหาร และสิ่งที่เอื้อต่อการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ (นิคม ชมภูหลง, 2550) และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ศุภโชค ปิยะสันต์ ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถประกอบอาชีพในท้องถิ่นโดยไม่ทิ้งถิ่นฐานที่อยู่พึ่งตนเองได้ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ สร้างโอกาสการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์สามารถนำไปปฏิบัติหรือประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม (ศุภโชค ปิยะสันต์, 2558)

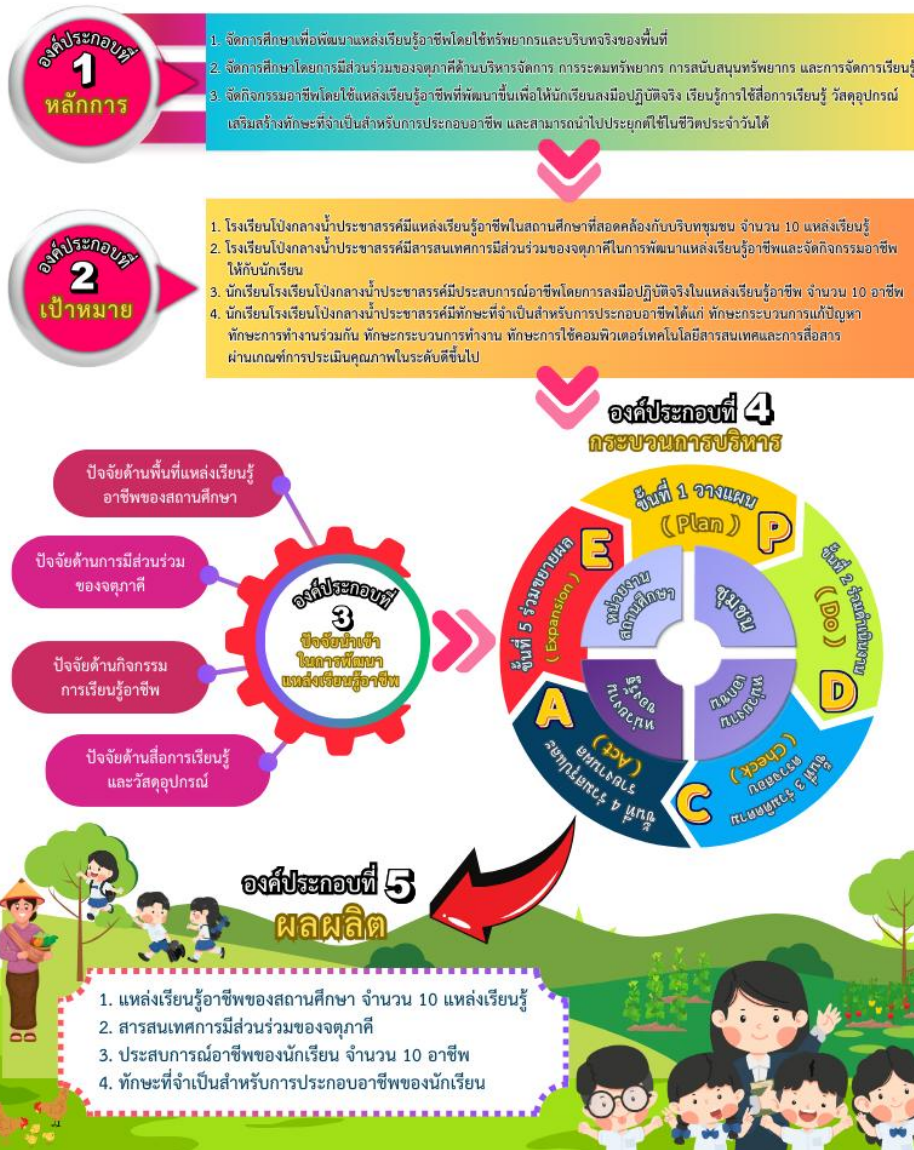
4. ผลการประเมินรูปแบบ ตามความคิดเห็นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จุดเด่น คือ มีแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้วัสดุอุปกรณ์ การประกอบอาชีพ สร้างรายได้ และนักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อาจจะเป็นเพราะว่า ก่อนการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ ได้มีการเตรียมความพร้อมของปัจจัยนำเข้า ได้แก่ พื้นที่แหล่งเรียนรู้อาชีพของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กิจกรรมการเรียนรู้อาชีพ สื่อการเรียนรู้และวัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้มีความพร้อมในการดำเนินงาน ในระหว่างการทำงานได้สร้างการมีส่วนร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งหน่วยงานการศึกษา ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาชีพเพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นการประกอบอาชีพเพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ สุรัชย์ สุขสกุลชัย และคณะ ที่กล่าวว่า สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้ผู้สอนและผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างกลุ่มเพื่อน ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ระหว่างวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้กับผู้สอนและผู้เรียน เป็นต้น (สุรัชย์ สุขสกุลชัย และคณะ, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

จากการพัฒนารูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่สำหรับนำไปพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและจัดกิจกรรมชุมนุมพัฒนาอาชีพของเพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียน โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมาย องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้าในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพ ได้แก่ ปัจจัยด้านพื้นที่แหล่งเรียนรู้อาชีพของสถานศึกษา ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจัยด้านกิจกรรมการเรียนรู้ อาชีพ ปัจจัยด้านสื่อการเรียนรู้และวัสดุอุปกรณ์ องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ร่วมวางแผน (Plan) ขั้นที่ 2 ร่วมดำเนินงาน (Do) ขั้นที่ 3 ร่วม

ตรวจสอบ ทบทวน กำกับติดตาม (Check) ขั้นที่ 4 ร่วมสรุปและรายงานผล (Act) ขั้นที่ 5 ร่วมขยายผล (Expansion) องค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต รายละเอียด ดังนี้

รูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจุดภาคีเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพ และเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพของนักเรียนโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจุดภาคี

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะสำหรับการนำรูปแบบไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำรูปแบบไปใช้ 1) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพ โรงเรียน

ควรจัดการศึกษาโดยการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพที่หลากหลายโดยใช้ทรัพยากรและบริบทจริงของพื้นที่ สร้างภาคีเครือข่ายการมีส่วนร่วมของจุดภาคี จัดเตรียมความพร้อมทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ และควรเผยแพร่รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบไปยังโรงเรียนในเครือข่าย และสถานศึกษาที่สนใจพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาชีพและทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพนักเรียน 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อาชีพให้กับนักเรียน ครูผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นประกอบอาชีพทั้งทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะกระบวนการทำงาน และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนนำความรู้ไปต่อยอดเป็นธุรกิจขนาดย่อม การผลิตและจำหน่ายในชุมชน และการถ่ายทอดความรู้ให้กับครอบครัวและคนในชุมชน เพื่อขยายผลการพัฒนาในวงกว้าง ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ควรพัฒนารูปแบบการบริหารตามทฤษฎีเชิงระบบร่วมกับการมีส่วนร่วมของจุดภาคีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านอื่น ๆ เช่น การนิเทศภายใน การบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน ทักษะการเรียนรู้ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ทองอินทร์ วงศ์โสธร และโสภณา สุดสมบูรณ์. (2564). ทฤษฎีระบบ หน่วยที่ 2 ใน ประมวลสาระชุมชนวิชา ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 1 - 5. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิคม ชมภูหอง. (2550). แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ (ฉบับปรับปรุง). มหาสารคาม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต 1.
- ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2563). การจัดการห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มิน เซอร์วิส ซัพพลาย.
- พรกานต์ กลมเกลียว และคณะ. (2564). รูปแบบการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(4), 138-151.
- โรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์. (2564). ข้อมูลสรุปจากเอกสารการประชุมโรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์. เชียงราย: โรงเรียนโป่งกลางน้ำประชาสรรค์ .
- วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา และคณะ. (2565). รวบรวมบทความวิชาการ การศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยา จันทรศิลา. (2561). การบริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.
- ศุภโชค ปิยะสันต์. (2558). รูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกอบอาชีพสำหรับโรงเรียนในพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดารที่เรียนจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี. วารสารการวิจัยกาสะลองคำ, 9(2), 175-189.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). สพฐ. ประชุมชี้แจงการส่งเสริม สนับสนุน ภารกิจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับชั้น ม.1 - 3 ในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัด สพฐ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2560). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 - 2569. กรุงเทพมหานคร: แอคทีฟ พรินท์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
สุรัชย์ สุขสกุลชัย และคณะ. (2560). สื่อและแหล่งเรียนรู้ทางอาชีวศึกษาและการงานอาชีพ หน่วยที่ 11 ในประมวลสาระชุดวิชา สารัตถะและวิทยวิธีการทางวิชาชีพ หน่วยที่ 9 - 15. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชน
ริมคลองสุนัขหอน กรณีศึกษา ตำบลบ้านบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร*
DEVELOPMENT OF FOOD PRODUCTS BASED ON INDIGENOUS KNOWLEDGE TO
IMPROVE COMMUNITY TOURISM WITHIN THE KHLONG SUNAKHON CANAL: A CASE
STUDY OF BAN BO SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, SAMUT SAKHON PROVINCE

ดวงฤทัย อารังโชติ¹, ดวงทิพย์ ไข่แก้ว^{1*}, ณัฐธยา ศรีสุวอ¹, วีรสิทธิ์ พินจำรัส², ชัชชณัฐญ์ ปรีชา²

Duangrutai Thumrongchote¹, Doungtip Kaikaew^{1*}, Nutthaya Srisuvor¹, Weerasit Pinjumrus², Chatchayasan Preecha²

¹คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Home Economic Technology, Rajamangala University of Technology Krungthep, Bangkok, Thailand

²วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร สมุทรสาคร ประเทศไทย

²Samut Sakhon Community College, Samut Sakhon, Thailand

*Corresponding author E-mail: doungtip.s@mail.rmuk.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหารในชุมชนริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการวิจัยที่ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบเจาะจงจำนวน 15 คน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนชุมชน ผู้ประกอบการร้านอาหาร และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ขนมหม้อแกว เป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่มีศักยภาพสูง เนื่องจากใช้วัตถุดิบท้องถิ่น เช่น น้ำตาลโตนด กะทิ และใบเตย โดยการปรับปรุงสูตร เพื่อลดปริมาณน้ำตาลลง 30% จากสูตรเดิม และการเลือกชนิดของบรรจุภัณฑ์ โดยใช้ฟิล์มพอลิเอทิลีนพอยล์ขนาดเล็ก น้ำหนักเบา สามารถนำไปอบได้ พกพาสะดวก และสามารถนำไปรีไซเคิลได้ทั้งหมด ช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์ และตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจต่อผลการอบรมในภาพรวมระดับสูงสุด (4.67 ± 0.29) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาขนมหม้อแกว เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์อาหาร ที่รองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหารของชุมชนริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ ช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการทำขนม โดยการเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ และสร้างโอกาสในการแข่งขันในตลาด นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น การขจัดความยากจน การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่สร้างความยั่งยืนในชุมชน และตอบโจทย์ตลาดการท่องเที่ยวเชิงอาหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การรองรับการท่องเที่ยว, ศักยภาพของชุมชน, ขนมหม้อแกง

Abstract

The Development of Food Products Based on Local Wisdom to Support Food Tourism in the Khlong Sunakhon Community, Ban Bo Subdistrict, Mueang District, Samut Sakhon Province utilized a participatory action research (PAR) approach to develop food products based on local wisdom to support food tourism in the Khlong Sunakhon community, Ban Bo Subdistrict, Mueang District, Samut Sakhon Province. The research employed in-depth interviews and focus group discussions as tools for data collection. A purposive sampling method was used to select 15 participants, including local administrative officers, community scholars, restaurant entrepreneurs, and members of Community Enterprise. The findings revealed that khanom mo kaeng (Thai Custard Dessert) has high potential as a food product due to its use of locally sourced ingredients such as palm sugar, coconut milk, and pandan leaves. The recipe was modified by reducing sugar content by 30% from the original formula. Additionally, small, lightweight aluminum foil molds were chosen as packaging due to their ability to be used for baking, portability, and 100% recyclability. These improvements enhanced the product's appeal and catered to the preferences of health-conscious and environmentally-aware consumers. Furthermore, the training and knowledge transfer on product development for the target group revealed that participants expressed the highest level of overall satisfaction with the training outcomes (mean = 4.67, SD = 0.29). The results showed that developing khanom mo kaeng as a food product for food tourism in the Khlong Sunakhon community not only helps preserve local wisdom and cultural heritage related to dessert-making but also adds value to the product and increases its market competitiveness. This research aligns with the circular economy concept and sustainable development goals (SDGs) such as No Poverty, Decent Work and Economic Growth, or Responsible Consumption and Production. This study provides a critical pathway for developing sustainable food products that effectively respond to the demands of the food tourism market.

Keywords: Development of Food Products, Local Wisdom, Tourism Adaptation, Community Potential, Khanom Mo Kaeng

บทนำ

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านอาหารที่สะท้อนรากเหง้าของวัฒนธรรม วิถีชีวิต และทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ อาหารไทยได้รับการยอมรับในระดับสากลในฐานะอาหารที่มีรสชาติเป็นเอกลักษณ์และคุณค่าทางโภชนาการสูง (ดารณี อาจหาญ และเกตุศิริ เจริญวิศาล, 2565) การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากผ่านการยกระดับวัฒนธรรมอาหารไม่เพียงช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของครอบครัวและชุมชน แต่ยังส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 รวมถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เช่น การขจัดความยากจน (SDG 1) การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (SDG 8) และ การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน (SDG 12) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ทั้งนี้ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ยังเป็นแนวทางสำคัญที่เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์อาหารผ่านการออกแบบ การตลาด และการส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น (องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563)

คลองสุนัขหอน ในตำบลบ้านบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหารและวัฒนธรรม เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหารและวัฒนธรรม เนื่องจากคลองแห่งนี้เป็นเส้นทางน้ำธรรมชาติที่มีความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร เชื่อมแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำแม่กลอง (สำนักงานชลประทานที่ 11, 2566) โดยสองฝั่งคลองยังคงรักษาธรรมชาติด้วยต้นกระบูน ลำพู และจากที่ขึ้นหนาแน่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ นอกจากนั้น คลองสุนัขหอนยังมีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์ เช่น เป็นเส้นทางเดินเรือสำคัญในอดีต และเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย คลองแห่งนี้ยังมีตำนานเรื่องเล่าที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ตำนานเรื่องเสียงหอนของสุนัขในยามค่ำคืนที่ทำให้คลองนี้มีชื่อเสียงโดดเด่น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) และยังมีสถานที่สำคัญริมคลอง เช่น วัดใหญ่บ้านบ่อ และวัดใต้บ้านบ่อ เป็นจุดเชื่อมโยงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยวิถีชีวิตชุมชนริมคลองยังคงสะท้อนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำขนมหวานพื้นบ้านอย่างขนมหม้อแกง ขนมชั้น และขนมทองหยิบที่เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีการทำบุญและงานเทศกาลประจำปี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (คลังข้อมูลชุมชน, 2565) วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความสามัคคีในชุมชนผ่านการทำขนมแบบร่วมมือ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านงานเทศกาล ทำให้พื้นที่นี้มีศักยภาพสูง สำหรับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหาร การดึงศักยภาพดังกล่าวมาส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น ยังช่วยสร้างความยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (สำนักงานชลประทานที่ 11, 2566); (วิทยุไทยพีบีเอส, 2563) อย่างไรก็ตามชุมชนยังเผชิญกับปัญหาหลายด้าน เช่น การขาดการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน การปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดสมัยใหม่ และการขยายช่องทางการตลาดในระดับสากล ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชนริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร โดยเฉพาะการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนผ่านการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก และการอนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารเพื่อสร้างรายได้ที่ยั่งยืนและกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น ตลอดจนเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยวระดับประเทศและสากล (สำนักงานชลประทานที่ 11, 2566); (วิทยุไทยพีบีเอส, 2563) การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่คลองสุนัขหอน จะช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

อนุรักษ์วัฒนธรรม และสร้างความยั่งยืนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลที่ได้จากงานวิจัยจะนำไปสู่การสนับสนุนการใช้ทรัพยากรในพื้นที่อย่างคุ้มค่า และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และยังเป็นการสนับสนุนส่งเสริมแผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสาคร ด้านการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับคนในชุมชน ผ่านรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหาร อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหาร
2. เพื่อนำเสนอแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารสำหรับชุมชนริมคลองสุนัขหอนที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนริมคลองสุนัขหอน เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างนักวิจัยและชุมชน รวมถึงสนับสนุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืนและเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหารของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

รูปแบบแผนการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยเน้นความร่วมมือระหว่างนักวิจัยและสมาชิกในชุมชน งานวิจัยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหารในชุมชนริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสาคร รูปแบบในการวิจัยของ PAR ถูกนำมาใช้เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่การระบุปัญหา การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมาย ประกอบด้วยประชาชนในชุมชนริมคลองสุนัขหอน ผู้ประกอบการในพื้นที่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างถูกเลือกโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีจำนวนทั้งหมด 15 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบ่อที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบ่อ ผู้ประกอบการร้านอาหารในตำบลบ้านบ่อ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร ประชาชนชุมชน และวิสาหกิจแปรรูปอาหารในตำบลบ้านบ่อ อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสาคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการใช้แนวทางแบบกึ่งโครงสร้างในการสนทนาเพื่อรวบรวมความคิดเห็น ความต้องการ และโอกาสสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารของชุมชนจากสมาชิกในชุมชน

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น ผู้ประกอบการอาหารท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน และสังเกตการปฏิบัติงานของชุมชนเพื่อเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมและกระบวนการปฏิบัติงาน

4. การจัดฝึกอบรม จัดฝึกอบรมแบบปฏิบัติการ เพื่อให้สมาชิกชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาสูตรผลิตภัณฑ์ และแนวคิดบรรจุภัณฑ์

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. การระบุปัญหา เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อาหาร เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหาร โดยการใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) (สุรางค์ จันทวานิช, 2555) สำหรับกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบ่อที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบ่อ ผู้ประกอบการร้านอาหารในตำบลบ้านบ่อ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัด ปรากฏชุมชน และวิสาหกิจแปรรูปอาหารในตำบล บ้านบ่อ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการสนทนากลุ่ม มี 2 ประเด็น คือ 1) ลักษณะเฉพาะและคุณค่า ของผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 2) อาหารชนิดใดที่มีศักยภาพในการนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยว และสามารถบ่งบอกอัตลักษณ์ของชุมชนได้ ซึ่งมีวิธีการดำเนินงานโดยการทำหนังสือเชิญกลุ่มตัวอย่างมาประชุมพร้อมกัน ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลบ้านบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร คณะผู้วิจัยได้ทำการอธิบายถึงวัตถุประสงค์และขอบข่ายของการสนทนากลุ่ม โดยเริ่มต้นด้วยคำถามนำเพื่อเข้าสู่ประเด็นการสนทนา หลังจากนั้นจะเป็นการอภิปรายแบบอิสระ ซึ่งในระหว่างที่มีการสนทนากลุ่มคณะผู้วิจัยได้บันทึกการสนทนา สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลตามประเด็นการสนทนาทั้ง 2 ประเด็นหลัก เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อาหารสำหรับรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหารที่เหมาะสมที่สุดเพียง 1 ชนิด

2. การศึกษาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอาหารในชุมชนริมคลองสุนัขหอน ให้สามารถสะท้อนอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีศักยภาพ จากงานวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาภาคสนามเพื่อสำรวจ และศึกษากระบวนการผลิตอาหารให้เห็นถึงอัตลักษณ์และเทคนิคการประกอบอาหารที่ซ่อนอยู่ในผลิตภัณฑ์อาหาร หลังจากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ตามแนวทาง 3 ด้าน คือ 1) ด้านประโยชน์ต่อสุขภาพ 2) ด้านความสะอาด และ 3) ด้านความเหมาะสมในการจัดจำหน่าย เมื่อได้แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารแล้ว จึงได้เชิญกลุ่มตัวอย่างที่เชิญมาในขั้นตอนที่ 1 เข้าร่วมประชุมอีกครั้ง ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลบ้านบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการอธิบายถึงวัตถุประสงค์และขอบข่ายของการสนทนากลุ่ม โดยเริ่มต้นจากคำถามนำเพื่อเข้าสู่ประเด็นการสนทนาแล้วนำเสนอแนวทางที่ได้จากการวิเคราะห์จากนั้นเป็นการอภิปรายแบบอิสระ ซึ่งในระหว่างที่มีการสนทนากลุ่มคณะผู้วิจัยได้บันทึกการสนทนา

3. การปฏิบัติการ เมื่อได้แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารสำหรับชุมชนริมคลองสุนัขหอน ที่สามารถสะท้อนถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เหมาะสมแล้ว คณะผู้วิจัยได้ทำการปฏิบัติการทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์

อาหารตามแนวทางที่เหมาะสม คือ การพัฒนาสูตรขนมหม้อแกงที่ดีต่อสุขภาพ โดยการลดปริมาณน้ำตาลลงร้อยละ 30 และเลือกชนิดของบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับแนวทางที่พบจากการขั้นตอนการดำเนินการวิจัยที่ 2 หลังจากนั้นจึงได้ประสานงานไปกับชุมชนเพื่อปฏิบัติการการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชน และประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม ด้วยการนำไปถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชน ผู้ปกครอง และนักเรียนโรงเรียนวัดไต้บ้านบ่อ จำนวน 32 คน ณ โรงเรียนวัดไต้บ้านบ่อ ใช้แบบประเมินความพึงพอใจที่มีการให้คะแนนแบบ Likert Scale และใช้ระดับคะแนน 5 ระดับ เพื่อที่จะให้ผู้ประเมินตัดสินใจเลือกความพึงพอใจตามความรู้สึกจริง (Likert, R., 1932)

ตารางที่ 1 แสดงระดับคะแนนความพึงพอใจแบบ Likert Scale 5 ระดับ และการแปลความหมาย

ระดับคะแนน	ระดับความพึงพอใจ	เกณฑ์ในการแปลความหมาย
1	ไม่พึงพอใจเลย	ระดับค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด
2	พึงพอใจน้อย	ระดับค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง พึงพอใจมาก
3	เฉย	ระดับค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง
4	พึงพอใจ	ระดับค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง พึงพอใจน้อย
5	พึงพอใจมาก	ระดับค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมาย เพื่อช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูล ความพึงพอใจที่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน และนำไปใช้ในการประเมินความพึงพอใจวิธีการถ่ายทอด องค์ความรู้และความพึงพอใจต่อผลการอบรมที่ได้รับจากผู้ตอบแบบประเมิน โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจวิธีการถ่ายทอด องค์ความรู้และความพึงพอใจต่อผลการอบรม จากการใช้แบบประเมินความพึงพอใจเป็นการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสรุปในภาพรวมความพึงพอใจของผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ (Creswell, J. W., 2014)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สำหรับข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนการวิจัยที่ 1 และ 2 ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อระบุประเด็นตามประเด็นการสนทนากลุ่ม (สุมาลี ไชยสุรารกุล, 2558); (Elo, S. & Kyngäs, H., 2008) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถาม ของผู้เข้าร่วมฝึกอบรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ในขั้นตอนที่ 3

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ผลดังแสดงในภาพที่ 1 และ ตารางที่ 2 พบว่า ขนมหม้อแกงเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาให้รองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหาร

ภาพที่ 1 บรรยากาศการประชุมการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาผลิตภัณฑอาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑอาหารสำหรับรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหารของคนใน ชุมชนริมคลองสุนัขหอน
ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลบ้านบ่อ อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสาคร

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ศึกษาผลิตภัณฑอาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑอาหารเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ของคนในชุมชนริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ

ประเด็นที่ศึกษา	สิ่งที่ค้นพบ
1. ลักษณะเฉพาะและคุณค่าของผลิตภัณฑอาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น	ลักษณะเฉพาะและคุณค่าของผลิตภัณฑอาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม จำแนกตามประเด็นต่าง ๆ พบว่า 1. วัตถุดิบ - ลักษณะเฉพาะของวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบเป็นผลิตภัณฑอาหาร ควรเป็นวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในชุมชน และสามารถหาได้ตลอดทั้งปี เช่น ไข่ หรืออาหารทะเล - คุณค่า สะท้อนถึงการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นและสามารถจำหน่ายได้ตลอดทั้งปี เป็นของฝากนักท่องเที่ยวที่มาชมธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมหรือนมัสกาลพระพุทธรูป 2. วิธีการประกอบอาหารแบบดั้งเดิม - ลักษณะเฉพาะ ควรใช้เทคนิคและกรรมวิธีการทำอาหารที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น เช่น การอบ การหมัก การย่าง หรือการต้ม ที่เป็นเอกลักษณ์ - คุณค่า สะท้อนถึงการเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความรู้และทักษะของคนในชุมชนที่สะสมมาเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาอาหารของท้องถิ่น 3. รสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ - ลักษณะเฉพาะ รสชาติที่อาจแตกต่างไปจากอาหารทั่วไป เช่น รสชาติที่ไม่หวาน หรือเป็นผลิตภัณฑอาหารที่ดีต่อสุขภาพ - คุณค่า สร้างความภาคภูมิใจ และเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมคลองสุนัขหอน 4. ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง - ลักษณะเฉพาะ อาหารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางวัฒนธรรมหรือศาสนา เช่น อาหารที่ทำในงานเทศกาลหรือพิธีสำคัญ - คุณค่า แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างอาหารกับความเชื่อ หรืออาหารที่ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในชุมชน

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ศึกษาผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ของคนในชุมชนริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ (ต่อ)

ประเด็นที่ศึกษา	สิ่งที่ค้นพบ
2. อาหารชนิดใดมีศักยภาพในการนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวสามารถบ่งบอกอัตลักษณ์ของชุมชนได้	จากการสนทนากลุ่มค้นพบว่า ขนมหม้อแกงควรเป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่มีศักยภาพสูง ในการนำเสนอให้นักท่องเที่ยว และสามารถบ่งบอกอัตลักษณ์ของชุมชนริมคลองสุนัขหอนได้ เนื่องจากขนมมีความอร่อยและมีคุณค่าเชิงวัฒนธรรม ที่บ่งบอกอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างลงตัว ดังนี้ 1. วัตถุดิบและรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ - ขนมหม้อแกงใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น ไข่ไก่ กะทิ น้ำตาลโตนด ซึ่งวัตถุดิบเหล่านี้มีความหอมหวานตามธรรมชาติ การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นสะท้อนถึงความเรียบง่ายและวิถีชีวิตของชุมชนริมคลองสุนัขหอน ที่เน้นการใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติที่ หาได้ง่ายในพื้นที่ชุมชน - รสชาติที่มีความหวานมันของขนมหม้อแกง เป็นเอกลักษณ์ที่คนไทยคุ้นเคย และเมื่อได้สัมผัสรสชาติอาหารนี้ นักท่องเที่ยวจะรู้จักและเข้าใจความเป็นไทยในแบบดั้งเดิม รวมถึงความพิถีพิถันในกรรมวิธีการปรุง 2. กรรมวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม - การทำขนมหม้อแกงแบบดั้งเดิมต้องใช้ทักษะและความพิถีพิถันในการปรุง โดยเฉพาะการเคี่ยว กะทิ และน้ำตาลให้เข้ากันอย่างลงตัว กรรมวิธีการผลิตเหล่านี้สะท้อนถึงภูมิปัญญาของชุมชนที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน - ขนมหม้อแกงสามารถบอกเล่าเรื่องราวและวิถีชีวิตของชุมชนริมคลองสุนัขหอน
3. อาหารชนิดใดมีศักยภาพในการนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวและสามารถบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของชุมชนได้	1. สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ - ขนมหม้อแกงมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยและงานพิธีต่าง ๆ ทำให้มีความหมายมากกว่าการเป็นอาหารที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและชุมชน - นักท่องเที่ยวที่ได้ชิมขนมหม้อแกง ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งทำให้เข้าใจความหมายของการแบ่งปันและความสามัคคีในสังคมไทย 2. เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน - ขนมหม้อแกงที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนริมคลองสุนัขหอน สามารถช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในท้องถิ่น สามารถสร้างรายได้ให้กับผู้ผลิตในชุมชนและเสริมสร้างการจ้างงานในพื้นที่ การที่นักท่องเที่ยวได้ซื้อขนมหม้อแกงเป็นของฝากหรือของที่ระลึก ยังเป็นการสนับสนุนให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง 3. บ่งบอกอัตลักษณ์ของชุมชนริมคลองสุนัขหอน - ขนมหม้อแกง สามารถสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชนริมคลองสุนัขหอนที่เต็มไปด้วยความอบอุ่น และสะท้อนถึงความสามัคคีของคนในชุมชนริมคลองสุนัขหอน ซึ่งเป็นขนมที่คนในชุมชนร่วมแรงร่วมใจกันทำขนมหม้อแกงเพื่อรวบรวมเงินรายได้จากการจำหน่ายนำมาทำนุบำรุงพุทธศาสนา เช่น ประเพณีการทำขนมหวาน ในงานเทศกาลประจำปีวัดใต้บ้านบ่อ ในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี หรือในเทศกาลงานประจำปีปิดทองหลวงพ่อบาเล่ย์วัดกลางบ้านบ่อ จัดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี - การทำขนมหม้อแกงสะท้อนถึงวิถีชีวิตเรียบง่าย และวัฒนธรรมของชุมชนริมคลองสุนัขหอน ที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การนำเสนอแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารสำหรับชุมชนริมคลองสุนัขหอนที่สามารถสะท้อนถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลดังแสดงในภาพที่ 2 และตารางที่ 3 พบว่า คนในชุมชนมีความพึงพอใจในการคัดเลือกวัตถุดิบที่มีคุณภาพ มีกรรมวิธีในการทำขนมที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน ดังนั้น จึงได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารสำหรับชุมชนริมคลองสุนัขหอน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นทางด้านประโยชน์ต่อสุขภาพ ด้านความสะอาด และด้านความเหมาะสมในการจัดจำหน่าย

ภาพที่ 2 การศึกษาภาคสนาม เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหารของชุมชนริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ จังหวัดสมุทรสาคร และบรรยายภาคริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

ตารางที่ 3 แสดงผลการนำเสนอแนวคิดการปรับปรุงสูตร รูปแบบ และวิธีการผลิต ให้เป็นผลิตภัณฑ์ขนมหม้อแกงที่เป็นมิตรต่อสุขภาพ เพื่อให้เหมาะกับรสนิยมของนักท่องเที่ยว แต่ยังคงคุณค่าทางวัฒนธรรม สามารถสะท้อนถึงอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ

ประเด็นในการพัฒนา	แนวคิดการปรับปรุงผลิตภัณฑ์อาหาร
1. ด้านประโยชน์ต่อสุขภาพ	การปรับปรุงรสชาติและความเป็นเอกลักษณ์ด้านสุขภาพ โดยการปรับลดความหวานของขนมหม้อแกงเพื่อให้เหมาะกับแนวโน้มสุขภาพ ในปัจจุบันจะตอบโจทย์กลุ่มลูกค้าที่ใส่ใจสุขภาพ ขณะเดียวกันการปรับปรุงสูตรนี้ยังสะท้อนความเอาใจใส่ของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้เข้ากับยุคสมัย ซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวและลูกค้าที่ต้องการ ลิ้มลองขนมไทยในเวอร์ชันที่ปรับปรุงให้เหมาะกับสุขภาพ
2. ด้านความสะอาด	1. รูปแบบการอบ การใช้หม้ออบแทนเตาอบขนาดใหญ่ เป็นอุปกรณ์ที่เข้าถึงง่ายและใช้ต้นทุนต่ำ ช่วยให้คนในชุมชนสามารถผลิตขนมได้ในปริมาณที่เหมาะสม และทำได้ง่าย การใช้หม้ออบยังสะท้อนการปรับตัว และการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เน้นการใช้เครื่องมือที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ตารางที่ 3 แสดงผลการนำเสนอแนวคิดการปรับปรุงสูตร รูปแบบ และวิธีการผลิต ให้เป็นผลิตภัณฑ์ขนมหม้อแกงที่เป็นมิตรต่อสุขภาพ เพื่อให้เหมาะกับรสนิยมของนักท่องเที่ยว แต่ยังคงคุณค่าทางวัฒนธรรม สามารถสะท้อนถึงอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ (ต่อ)

ประเด็นในการพัฒนา	แนวคิดการปรับปรุงผลิตภัณฑ์อาหาร
	2. บรรจุภัณฑ์ การใช้ฟิมพ์อลูมิเนียมขนาดเล็ก ดีกว่าการอบในถาดใหญ่แล้วตัดเป็นชิ้นเล็ก บรรจุในกล่องพลาสติกใสสามารถช่วยทำให้ขนมหม้อแกงสะอาด ทนสมัย และพกพาสะดวกและช่วยเพิ่มมูลค่าต่อชิ้น เหมาะสำหรับขายในตลาดนัด โดยเฉพาะที่ตลาดนัดวัดใหญ่บ้านบ่อ นักท่องเที่ยวสามารถซื้อไปรับประทานได้สะดวกและเก็บได้นานขึ้น
3. ด้านความเหมาะสม ในการจัดจำหน่าย	1. การเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การขายขนมหม้อแกงในตลาดนัดวัดใหญ่บ้านบ่อ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีคนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวแวะมาเยี่ยมชมอยู่เสมอ จะช่วยสะท้อนถึงวัฒนธรรมการทำขนมแบบดั้งเดิมของชุมชน ทั้งนี้ ยังทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงความเป็นไทย ผ่านการลิ้มลองขนมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชุมชนริมคลองสุนัขหอน 2. จุดขาย การสร้างจุดขายและการบอกเล่าเรื่องราว การนำเสนอเรื่องราวที่มาของขนมหม้อแกงของชุมชน เช่น การเลือกใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ และการปรับสูตรให้สอดคล้องกับ วิถีชีวิตใหม่ของคนในสังคม รวมถึงการใช้วัตถุดิบที่คัดสรรจากท้องถิ่น ทำให้ลูกค้ารู้สึกถึงความตั้งใจในการรักษาวัฒนธรรมและรสชาติพื้นถิ่น

จากตารางที่ 3 พบว่า แนวคิดในการปรับปรุงขนมหม้อแกง ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสุขภาพ แสดงถึงความสามารถของชุมชนในการตอบสนองต่อแนวโน้มด้านสุขภาพของผู้บริโภคยุคใหม่ การลดความหวาน ในสูตรของขนมหม้อแกง โดยปรับปริมาณน้ำตาลลดลงร้อยละ 30 เพื่อทำให้ผลิตภัณฑ์เหมาะกับกลุ่มลูกค้าที่ใส่ใจสุขภาพ ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ในรสชาติ และกรรมวิธีการผลิตดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเพิ่มโอกาสในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ที่สนใจอาหารไทยแบบดั้งเดิม และเหมาะกับยุคสมัยอีกด้วย สะท้อนถึงความตั้งใจของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีคุณค่าเพิ่ม การพัฒนาด้านความสะอาด และกระบวนการผลิตขนมหม้อแกงเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่มีความสำคัญ การใช้เครื่องอบไฟฟ้าแทนเตาอบขนาดใหญ่ การเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์เป็นอลูมิเนียมฟอยล์ขนาดเล็ก ช่วยเพิ่มความสะอาดในการพกพาและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ต่อชิ้น นวัตกรรมดังกล่าวสะท้อนถึงการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ แต่ยังคงความเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่แสดงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารของชุมชน อีกทั้งยังสร้างความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและประเพณีในชุมชนริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ ด้วยการขายขนมหม้อแกงในตลาดนัดหน้าวัดใหญ่บ้านบ่อ เป็นสถานที่ที่มีคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวแวะมาเยี่ยมชมเป็นประจำ เป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารเรื่องราวและความเป็นมาของขนมหม้อแกงให้กับผู้บริโภค การเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับวัตถุดิบที่ใช้ การปรับสูตรให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตใหม่ และกรรมวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม เป็นจุดขายที่ช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ขนมหม้อแกง ควรเน้นการเล่าเรื่องราวของชุมชนริมคลองสุนัขหอนผ่านภาพวาดลายที่สะท้อนตำนานท้องถิ่น เช่น ตำนานคลองสุนัขหอน หรือประเพณีการทำขนมหม้อแกงในงานวัดใหญ่บ้านบ่อ การใช้เทคโนโลยี QR Code บนบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถสแกนเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และกระบวนการผลิต เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ และสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การพัฒนาขนมหม้อแกง ไม่ได้มีผลเฉพาะด้านวัฒนธรรมแต่ยังส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นในชุมชนริมคลองสุนัขหอนอย่างยิ่งอีกด้วย

การสร้างผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนและเหมาะสำหรับการจำหน่ายในตลาดการท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับผู้ผลิตในชุมชน ดังนั้น การพัฒนาขนมหม้อแกงตามแนวทางดังกล่าว จึงเป็นตัวอย่างที่ดีของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น แลทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมทั้งสร้างคุณค่าและความยั่งยืนในมิติทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การนำเสนอขนมหม้อแกงในฐานะของฝากที่มีรสชาติและความหมายที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ช่วยสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว และยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้ก้าวสู่ตลาดที่กว้างขึ้น

เมื่อได้แนวคิดในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาขนมหม้อแกงจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหารตามในตารางที่ 3 คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการพัฒนาสูตรแล้วนำองค์ความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้กับ ชุมชน ผู้ปกครองและนักเรียนโรงเรียนวัดไต่บ้านบ่อ ซึ่งพบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีระดับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจด้านวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ และความพึงพอใจต่อผลการอบรมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ในทุกรายการประเมิน ดังแสดงในภาพที่ 3 และตารางที่ 4

ภาพที่ 3 การอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้การทำขนมหม้อแกง ณ โรงเรียนวัดไต่บ้านบ่อ ตำบลบ้านบ่อ

ตารางที่ 4 ตารางแสดงระดับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในการอบรมการถ่ายทอดองค์ความรู้การทำขนมหม้อแกงตามแนวคิดที่นำเสนอ จากผู้ประเมินทั้งสิ้น 32 คน

รายการประเมิน	Mean + SD	แปลความหมาย
1. วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้		
- วิทยากรมีความรู้และความเชี่ยวชาญในการสอน	4.67 + 0.47	พึงพอใจมากที่สุด
- วิธีการถ่ายทอดมีความชัดเจนและสามารถเข้าใจได้ง่าย	4.60 + 0.49	พึงพอใจมากที่สุด
เฉลี่ย	4.64 + 0.32	พึงพอใจมากที่สุด
2. ผลการอบรม		
- สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาต่อในชุมชนได้	4.63 + 0.49	พึงพอใจมากที่สุด
- ความพึงพอใจโดยรวมต่อการฝึกอบรมครั้งนี้	4.75 + 0.44	พึงพอใจมากที่สุด
เฉลี่ย	4.67 + 0.29	พึงพอใจมากที่สุด

จากตารางที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการอบรมการถ่ายทอดองค์ความรู้การทำขนมหม้อแกงจำนวน 32 คน พบว่า 1) วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้เข้าร่วมการอบรมมีความพึงพอใจอย่างมากที่สุดต่อวิทยากร โดยเฉพาะในเรื่องความรู้และความเชี่ยวชาญที่แสดงออกมาในระหว่างการสอน ด้วยค่าเฉลี่ยที่สูงถึง 4.67 ± 0.47 และ

วิธีการถ่ายทอดที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายก็ได้รับความนิยมชื่นชมเช่นกัน ด้วยค่าเฉลี่ย 4.60 ± 0.49 สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถเข้าใจเนื้อหาและนำไปประยุกต์ใช้ได้ง่าย และ 2) ผลการอบรม การประเมินในส่วนของการอบรมชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จที่ชัดเจน ผู้เข้าร่วมการอบรมเห็นว่าสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาต่อในชุมชนได้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.63 ± 0.49 ขณะเดียวกัน ความพึงพอใจโดยรวมต่อการอบรมครั้งนี้อยู่ในระดับสูงสุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.75 ± 0.44 แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในทุกมิติของการจัดอบรม

อภิปรายผล

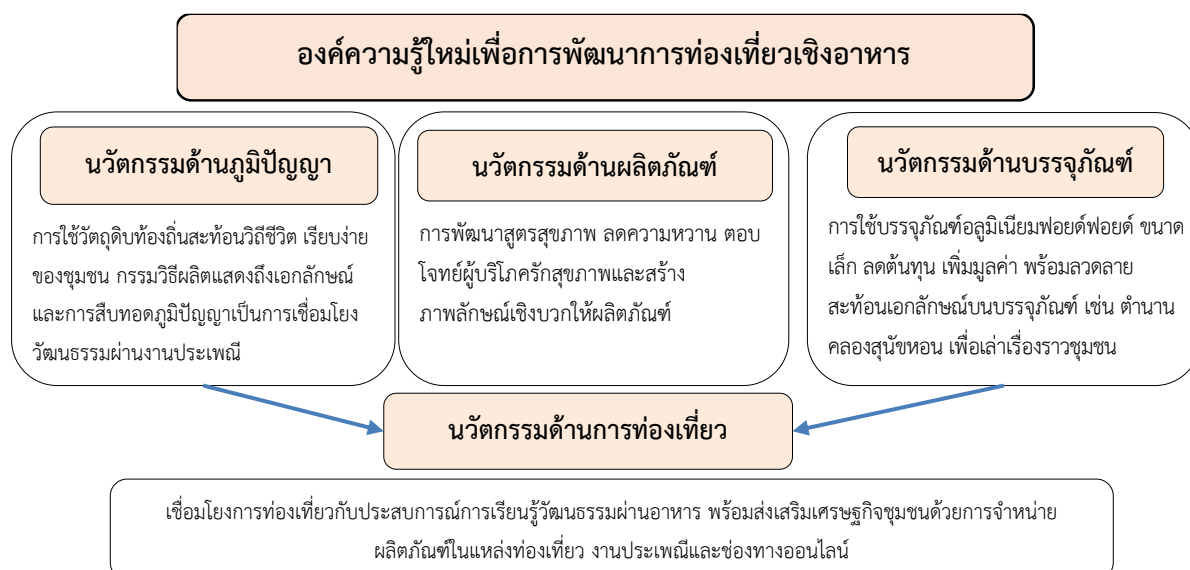
ประเทศไทยถือว่า การท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ โดยรัฐบาลได้ส่งเสริมนโยบายผ่านโครงการที่สนับสนุนการนำเสนออาหารไทยในฐานะส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของประเทศ เช่น โครงการ Amazing Thai Taste ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งมุ่งเน้นการใช้เอกลักษณ์ของอาหารไทย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั้งในและต่างประเทศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) จากการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า 1) การศึกษาผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อาหาร เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหาร พบว่า ขนมหม้อแกว เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชนริมคลองสุนันทวน และการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น น้ำตาลโตนด กะทิ และใบเตย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อีรวัดน์ สุขประเสริฐ ที่ระบุว่า การใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นช่วยสร้างคุณค่า และส่งเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในชุมชน (อีรวัดน์ สุขประเสริฐ, 2564) นอกจากนี้ ขนมหม้อแกวยังสะท้อนความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ที่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างรุ่นต่อรุ่น ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความยั่งยืนในวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ผลลัพธ์นี้ช่วยส่งเสริมนโยบายของรัฐบาล ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพัฒนาสินค้าชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหารที่สร้างรายได้ให้กับพื้นที่ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Smith, M. & Xiao, H. ที่ระบุว่าอาหารพื้นถิ่นสามารถเพิ่มมูลค่าในเส้นทางการท่องเที่ยวได้ (Smith, M. & Xiao, H., 2021) และ 2) การนำเสนอแนวคิดในการแนวคิดในการพัฒนาขนมหม้อแกวในรูปแบบใหม่สำหรับชุมชนริมคลองสุนันทวน ที่สามารถสะท้อนถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น พบแนวคิดในการพัฒนาขนมหม้อแกวให้เข้ากับแนวโน้มการรักสุขภาพของผู้บริโภค และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาสูตรลดความหวาน ช่วยเพิ่มความน่าสนใจ และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ที่ใส่ใจสุขภาพ นอกจากนี้ การเลือกใช้บรรจุภัณฑ์พอยล์ ที่มีหลายขนาด น้ำหนักเบา สามารถใช้ในกระบวนการอบได้โดยไม่เกิดการเสียหาย สามารถนำไปรีไซเคิลได้ 100% เป็นการเพิ่มมูลค่า และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ผลงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดารณี อาจหาญ และเกดศิริ เจริญวิศาล ที่เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอาหารภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ Bio-Circular-Green Economy (BCG) หรือ เศรษฐกิจชีวภาพ - หมุนเวียน - สีเขียว ซึ่งให้ความสำคัญกับการใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ การอบรมความรู้ด้านการผลิตขนมหม้อแกวเพื่อสุขภาพ และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ช่วยเสริมศักยภาพของชุมชน (ดารณี อาจหาญ และเกดศิริ เจริญวิศาล, 2565) โดยผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการนำเสนอแนวคิดในการพัฒนาขนมหม้อแกวในรูปแบบใหม่ ที่มาจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชัน ต้นตะเตส และอังศุมลีน จำนงค์จอบ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสืบสานวัฒนธรรมและภูมิ

ปัญหาทางอาหาร และการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย และสะดวกต่อการพกพา ช่วยเพิ่มความน่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวในตลาดการท่องเที่ยว (อัญชัน ต้นตะเตส และอังศุมาลิน จานงค์จอบ, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Choyal, D. & Jhansi Rani, M. R. ที่ระบุว่าบรรจุภัณฑ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์และส่งผลกระทบต่อตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในตลาดน้ำดื่มบรรจุขวด โดยเฉพาะการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีความสวยงามและใช้งานสะดวก สามารถกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดการซื้อซ้ำได้เป็นอย่างดี (Choyal, D. & Jhansi Rani, M. R., 2023)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยนี้ พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) นวัตกรรมด้านภูมิปัญญาของ ชนมหม้อแกงที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้วัตถุดิบในชุมชน เช่น ไข่ กะทิ น้ำตาลโตนด และใบเตย แสดงถึงความเรียบง่ายและวิถีชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่น กรรมวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมที่ต้องอาศัยทักษะ ความพิถีพิถัน และการร่วมมือกันของคนในชุมชน ยังสะท้อนถึงเอกลักษณ์และการสืบทอดวัฒนธรรม นอกจากนี้ การทำขนมในงานประเพณีท้องถิ่นยังช่วยส่งเสริมศาสนาและสร้างความสามัคคีในชุมชน 2) นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์อาหารมีการพัฒนาสูตรขนมหม้อแกงเพื่อสุขภาพ โดยการลดปริมาณความหวานเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ที่ใส่ใจสุขภาพ พร้อมทั้งสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับผลิตภัณฑ์ 3) นวัตกรรมด้านบรรจุภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ลูมิเนียมฟอยด์ขนาดเล็กช่วยลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ หากมีการเพิ่มลวดลายบนบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และตำนานท้องถิ่น เช่น ตำนานคลองสุนัขหอน เพื่อเล่าเรื่องราวจะช่วยสร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ และ 4) นวัตกรรมด้านการท่องเที่ยว การเชื่อมโยงอาหารกับการสร้างประสบการณ์ใหม่ให้นักท่องเที่ยว โดยให้พวกเขาได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านอาหาร นอกจากนี้ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในแหล่งท่องเที่ยว งานประเพณี หรือผ่านช่องทางออนไลน์ยังช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่ตอบโจทย์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร และการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แผนภาพแสดงองค์ความรู้ใหม่เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอาหาร

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหารในชุมชน ริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อาหาร เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหาร พบว่า ขนมหม้อแกวเป็นผลิตภัณฑ์อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อาหาร เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหารในชุมชนริมคลองสุนัขหอน เนื่องจากขนมหม้อแกวแสดงให้เห็นถึงคุณค่าในหลากหลายมิติ เช่น การใช้วัตถุดิบท้องถิ่น กระบวนการผลิตที่สะท้อน ภูมิปัญญาดั้งเดิม สามารถพัฒนาให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและตลาดในปัจจุบันได้ และ 2) เพื่อนำเสนอแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารสำหรับชุมชนริมคลองสุนัขหอนที่สามารถสะท้อนถึง อัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น แนวความคิดในการปรับปรุงขนมหม้อแกวให้เหมาะสมกับสุขภาพ โดยการลดความหวานและการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยสามารถพบกาศะดวก ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมต่อการจำหน่ายในตลาดการท่องเที่ยว อันนำมาสู่ข้อเสนอแนะ 3 ประการ คือ 1) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลงานวิจัยไปใช้ในหน่วยงานราชการ และชุมชนในบริเวณริมคลองสุนัขหอน ตำบลบ้านบ่อ อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสาคร ควรนำผลงานวิจัยนี้ไปใช้ในการส่งเสริมทางการตลาด และการสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ ขนมหม้อแกว เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอาหาร โดยมุ่งเน้นในการพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ และสะท้อนความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ การส่งเสริมการตลาดผ่านสื่อออนไลน์และการตลาดดิจิทัล จะช่วยขยายฐานลูกค้าและดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจอาหารไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ข้อเสนอแนะสำหรับเชิงปฏิบัติ ควรจัดฝึกอบรมการทำขนมหม้อแกวสูตรสุขภาพและสุขภาพอาหารให้กับชุมชน โดยเน้นการใช้วัตถุดิบออร์แกนิกในท้องถิ่น และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ เช่น การใช้กระบอกไม้ไผ่ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการลดของเสียจากกระบวนการผลิตอาหาร เพื่อสร้างจุดขายที่แตกต่าง นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการสร้างแบรนด์ผ่านโซเชียลมีเดีย และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น ควบคู่กับการพัฒนาระบบมาตรฐานการผลิต โดยมีหน่วยงานรัฐเข้ามาสนับสนุน รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือในชุมชนทั้งด้านการผลิต การจัดจำหน่าย และการจัดเทศกาลอาหารท้องถิ่น เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาด และสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมในผลิตภัณฑ์อาหาร อันจะช่วยยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหารอย่างยั่งยืน และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับความต้องการของตลาด และแนวโน้มพฤติกรรมผู้บริโภค รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมอาหารที่เหมาะสม เช่น สูตรเพื่อสุขภาพที่ใช้วัตถุดิบออร์แกนิก พร้อมวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของชุมชน หรือการศึกษาแนวทางการขยายตลาดของผลิตภัณฑ์ขนมหม้อแกวในระดับประเทศและสากล ตลอดจนการวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยวเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความคาดหวัง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนริมคลองสุนัขหอนบนฐานภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น ได้รับทุกสนับสนุนจากทุนอุดหนุนการวิจัย ประเภท Fundamental Fund ประจำปี

งบประมาณ พ.ศ. 2567 จากกองทุนวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ผ่านสถาบันวิทยาลัยชุมชน (วิทยาลัยชุมชนสมุทรสาคร)

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). ททท.ชวนเที่ยวมหกรรมอาหาร Amazing Thai Taste Festival: “The Great Escape of Andaman” ชูเสน่ห์อาหารไทย สะท้อนความหลากหลายของวัฒนธรรม. เรียกใช้เมื่อ 9 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.mots.go.th/News-view.php?nid=13683>
- _____. (2566). คลองสุนัขหอน. เรียกใช้เมื่อ 9 สิงหาคม 2566 จาก <https://thailandtourismdirectory.go.th/attraction/1577>
- คลังข้อมูลชุมชน. (2565). คลองสุนัขหอน จ.สมุทรสาคร. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). เรียกใช้เมื่อ 9 สิงหาคม 2566 จาก <https://communityarchive.sac.or.th/community/KlongSunakHon>
- ดารณี อางหาญ และเกดศิริ เจริญวิศาล. (2565). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอาหารภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ BCG. วารสารวไลยลงกรณ์ปริทัศน์, 12(2), 276-291.
- ธีรวัฒน์ สุขประเสริฐ. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารพื้นถิ่นสำหรับยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านไทยมุสลิม. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 15(1), 456-459.
- วิทยุไทยพีบีเอส. (2563). คลองสุนัขหอน. เรียกใช้เมื่อ 9 สิงหาคม 2566 จาก <https://soundcloud.com/thaipbspodcast/2020-ep-26-2>
- สำนักงานชลประทานที่ 11. (2566). ประวัติ “คลองสุนัขหอน”. เรียกใช้เมื่อ 9 สิงหาคม 2566 จาก http://kmcenter.rid.go.th/kmc11/plan_64/Info%20dog.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรสาคร 2565 - 2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุภากร จันทวานิช. (2555). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี ไชยสุภารกุล. (2558). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. นนทบุรี: บริษัทมาตาการพิมพ์ จำกัด.
- องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2563). แนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงอาหาร. กรุงเทพมหานคร: องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- อัญชัน ตันตะเตส และอังศุมาลิน จ้านงค์จอบ. (2562). การท่องเที่ยวเพื่อสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาทางอาหารของกลุ่มวัฒนธรรมตามชายขอบ จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารกระแสวัฒนธรรม, 20(38), 17-26.
- Choyal, D. & Jhansi Rani, M. R. (2023). Impact of packaging on consumer's buying behavior. ISBR Management Journal, 8(1), 22-32.
- Creswell, J. W. (2014). Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods Approaches. (4th ed.). United States America: Sage Publications.
- Elo, S. & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. Journal of Advanced Nursing, 62(1), 107-115.

- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 22(140), 1-55.
- Smith, M. & Xiao, H. (2021). Culinary tourism and local development: Perspectives from Asia. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 19(1), 85-99.

การพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม กลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา*

PRODUCT DEVELOPMENT PATTERN OF TIE DYE FRABRICH

BY SIMAYA GROUP, BAN NATHAM, YALA PROVINCE

จตุรงค์ หลวงพั่ง*, สุดาวรรณ มีบัว, พัทรี สุเมธกุล

Jaturong Loungpanang*, Sudawan Meebua, Phacharee Sumethokul

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6355713006@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททั่วไป ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์และเพื่อพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา เป็นารูปแบบการวิจัยและพัฒนา วิจัยเชิงปฏิบัติการใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม โดยเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 47 คน ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มสีมายา ชาวบ้านในชุมชนบ้านหน้าถ้ำ และนักท่องเที่ยวบริเวณบ้านหน้าถ้ำ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวมได้ ดังนี้ กลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลาเกิดจากการรวมตัวกันของคนในชุมชน เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยนำเรื่องราวประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำผ้ามัดย้อม มาทำเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ใช้วัตถุดิบจากในท้องถิ่น ได้แก่ ดินมายา ที่อยู่ในถ้ำภูเขากำปัน และภูเขาวัดถ้ำ มีสีเฉพาะเป็นสีดินโคลนน้ำตาลที่สวยงามและติดทน เดิมารูปแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเริ่มต้นจากการผลิตผ้าอเนกประสงค์จากสีมายา สำหรับนำไปตัดเย็บเป็นเครื่องแต่งกายตามความชอบส่วนบุคคล ต่อมาได้พัฒนาเป็นกระเป๋าแฟชั่นขนาดต่าง ๆ แต่ยังไม่มีการพัฒนาารูปแบบของเสื้อผ้า เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่เป็นวัยสูงอายุ ทำให้มีข้อจำกัดในการออกแบบและตัดเย็บเครื่องแต่งกายให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน จึงได้มีการนำเสนอแนวทางการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์จากการสนทนากลุ่มร่วมกับสมาชิกกลุ่มสีมายา สรุปผลในการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยได้ทำผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ได้แก่ เสื้อสูทแขนยาว และกางเกงขายาวขนาดฟรีไซส์ ผลิตภัณฑ์ทั้งสองมัดย้อมด้วยสีดินมายา และมีการออกแบบการจัดวางลวดลายอัตลักษณ์กลุ่มสีมายาให้มีความสวยงามน่าสนใจ

คำสำคัญ: พัฒนารูปแบบ, ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม, กลุ่มสีมายา, ภูมิปัญญา, อัตลักษณ์

Abstract

This research aims to study the general context, problems and obstacles in product design development, and to develop a product design for tie-dye fabric in the Maya group, Ban Na Tham, Yala Province, as a research and development model. The action research

method used in-depth interviews and focus group discussions, selecting 47 key informants: representatives of the Maya group, villagers in the Ban Na Tham community, and tourists in the Ban Na Tham area. The purpose of the research is to analyze the content data and summarize the overall picture as follows: The Maya group in Ban Na Tham, Yala Province, was formed by people in the community to promote local culture by using historical stories and local wisdom of tie-dyeing fabrics to make community products. The raw materials used in the area are Maya soil in the Phu Khao Kamphan cave and Phu Wat Tham mountain, which has a unique color of brown mud that is beautiful and long-lasting. The original product design of the group started from the production of multi-purpose fabric from Maya to be sewn into clothing according to personal preferences. Later, it was developed into various sizes of fashion bags, but there was no development in clothing design because most of the group members were elderly, which limited the design and sewing of clothing to fit the current era. Therefore, the product design development guidelines were presented from focus group discussions with members of the Maya group. The conclusion of the product design development results was that the researcher made prototype products, including long-sleeved suits and free-size long pants. Both products are tie-dyed with Maya clay colors and have Maya group identity pattern designs that are beautiful and interesting.

Keywords: Developing Patterns, Tie-Dye Products, Maya Color Groups, Wisdom, Identity

บทนำ

ในประเทศไทยมีการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยการพัฒนาคนและกลไกจากฐานทุนทรัพยากรพื้นที่และทุนทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 2 แผนงาน ภายใต้โปรแกรมการ พัฒนานวัตกรรมสำหรับเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรม โดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ซึ่งได้วางแผนเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยทุนทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและทุนทางศิลปวัฒนธรรมของพื้นที่มุ่งเป้าที่กลุ่มชุมชนและกลุ่มอาชีพ ได้แก่ แผนงานที่ 1) ชุมชนนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นพัฒนาผู้นำชุมชนที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดการยอมรับปรับใช้นวัตกรรม สามารถพึ่งพาตนเองและถ่ายทอดความรู้ต่อไปได้ และแผนงานที่ 2) การพัฒนาพื้นที่ด้วยองค์ความรู้จากมหาวิทยาลัย มุ่งเน้นการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการพัฒนาผู้ประกอบการในพื้นที่อันเป็นพื้นที่สำคัญในการสร้างเศรษฐกิจฐานรากและเศรษฐกิจหมุนเวียนในพื้นที่ผ่านการจ้างงาน การใช้ทุนทรัพยากรพื้นที่ถิ่นหรือทุนทางวัฒนธรรม (ชุตินุช สุจริต, 2566) สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้ง 17 เป้าหมายโดยเฉพาะ ในเป้าหมายที่ 1) ขจัดความยากจน และ 1.1) เมืองชุมชนยั่งยืน (ภาริทธิอมรรตน์ปัญญา, 2564) การพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน คือ การขับเคลื่อนให้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความครอบคลุมทางสังคม ที่จะส่งผลไปยังภาพรวมของประเทศให้ดีขึ้นเป็นลำดับ โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนให้รากเหง้าวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของแต่ละชุมชน มาเป็นโครงสร้างในการพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ให้ดีขึ้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือปัญญาชนชาวบ้าน หรือปัญญาชนท้องถิ่น (Intellectual Organic) หมายถึง “พื้นเพรากฐานของความรู้ของชาวบ้าน หรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์สืบเนื่องต่อกันมาทั้งทางตรง คือ ประสบการณ์ด้วยตนเองหรือทางอ้อม ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้ที่สะสมสืบต่อกันมา” (สามารถ จันทรสุรย์, 2533) ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะมี ความแตกต่างกันออกไปทั้งเรื่อง ที่อยู่อาศัย ภาษา อาหาร และเครื่องแต่งกาย เช่น ภาคเหนือผู้หญิงนิยมสวมใส่ เสื้อแขนยาว คอกลม นุ่งผ้าซิ่น คาดผ้าสไบ ส่วนผู้ชายสวมกางเกงสามส่วนและเสื้อม่อฮ่อม ภาคอีสานนิยมสวมเสื้อผ้าที่ผลิตจาก เส้นใยธรรมชาติ ภาคกลางนิยมสวมใส่เสื้อผ้าที่ผลิตจากฝ้าย และภาคใต้มีลักษณะการแต่งกายที่หลากหลาย แตกต่าง จากภาคอื่น ๆ มีทั้งรูปแบบผ้าฝ้าย ผ้าแพร ผ้าเขียนลายเทียน ผ้ามัดย้อม ผ้าปาเต๊ะหรือผ้าบาติกในกลุ่มหญิงสาวชาว มุสลิมส่วนผู้ชายมุสลิมนิยมสวมใส่โสร่งคล้ายผ้าขาวม้าทางภาคอีสาน (ทีมงานทुरुปลูกปัญญา, 2565) ในปัจจุบัน ผ้าพื้นเมืองภาคใต้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ผ้าทอมือ และผ้ามัดย้อมหมายถึงการทำให้ผ้าเกิดลวดลายต่าง ๆ โดยใช้เทคนิคในการมัดผ้าแล้วทำการย้อมผ้าโดยใช้สีจากธรรมชาติหรือสีสังเคราะห์สำหรับย้อมผ้าเพื่อให้ผ้ามีสีสัน สวยงามและเกิดลวดลายจากการมัด ม้วน พับ ขยี้การมัดย้อมมีหลายรูปแบบแต่ละประเทศก็ใช้เทคนิคแตกต่างกันไป ตามแต่วัฒนธรรมของแต่ละชนชาติตามสภาพแวดล้อมวัตถุดิบที่มีในการทำมัดย้อม เพื่อสืบสานส่งต่อวัฒนธรรม ท้องถิ่นสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ ๆ ให้ศิลปะผ้ามัดย้อมยังคงอยู่ต่อไป (อาทิตยา ไคร์นุ่น, 2556) ซึ่งผ้ามัดย้อมจาก สีธรรมชาติที่มีอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทยในปัจจุบัน ได้แก่ ผ้ามัดย้อมจากใบชิง ที่พบเห็นได้เป็นจำนวนมาก ในพื้นที่ อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช และผ้ามัดย้อมสีมายา หรือ ดินมายา จากบ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา เป็นต้น ซึ่งผ้ามัดย้อมสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา ถือเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องแต่งกาย เพียงหนึ่งในสามจังหวัดชายแดนใต้ ที่มีความงดงามที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งสีสัน และลวดลายของเนื้อผ้า โดยเฉพาะ สีมายา หรือ ดินมายา จังหวัดยะลา ที่มีความน่าสนใจตั้งแต่กระบวนการผลิตโดยการนำวัตถุดิบจากธรรมชาติ คือ ดินมายาที่พบได้เฉพาะภายในชุมชนบ้านหน้าถ้ำ ชาวบ้านจึงนำมาจัดทำเป็นสีในการทำผ้ามัดย้อมเครื่องแต่งกายดินสี มายาเป็นดินที่เกิดจากมูลของค้างคาว ผสมผสานกับชั้นของดินและหินภายในถ้ำทำให้เกิดเป็นคุณสมบัติสำคัญนำไปใช้ เป็นปุ๋ยใส่ในนาข้าวและซุบหั่วกล่ำ หรือเกษตรกรบางคนนำมาใส่ในพืชผล ต้นไม้ ทางการเกษตร ก็ช่วยทำให้ผลผลิต เจริญงอกงามได้อย่างน่าอัศจรรย์ อุดมไปด้วยแร่ธาตุ N ไนโตรเจน P ฟอสฟอรัส K โพแทสเซียม ต่อมาเมื่อชาวบ้านตั้ง ข้อสังเกตเห็นว่า เมื่อสีของดินมายาติดเสื้อขาว (เสื้อนักเรียน) ไม่สามารถทำความสะอาดคราบดินให้เงาจางได้ จึงมี การทดลองนำดินสีมายา มาใช้ในการทำผ้ามัดย้อม พบว่า สีติดแน่น ทนทาน คุณภาพของสีอยู่ในระดับที่ดีมาก จนกระทั่งในวันที่ 30 มิถุนายน 2558 ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชหน้าถ้ำและวิทยาลัยชุมชนยะลา ได้จัดทำประชาคม การท่องเที่ยวชุมชนขึ้น เพื่อยกระดับภูมิปัญญาสู่เศรษฐกิจท้องถิ่น ชาวบ้านในชุมชนหน้าถ้ำนำโดย คุณเนาวรัตน์ น้อยพงษ์ จึงได้รวมตัวกัน จัดตั้งกลุ่มสีมายา เพื่อที่จะส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านและร่วมกันผลิตของฝากจาก จังหวัดยะลาขึ้น

ปัจจุบันกลุ่มสีมายา ตั้งอยู่ที่ ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา เปิดทำการทุกวัน เวลา 09.00 น. - 15.00 น. มีจำนวนสมาชิก 25 คน สมาชิกส่วนใหญ่ในกลุ่มสีมายา เป็นผู้สูงวัยที่มีความสามารถทางด้านการมัดย้อม และตัดเย็บเครื่องแต่งกาย จากเดิมเริ่มต้นการทำผ้ามัดย้อมสีมายาเป็นขนาดยาว 2.5 เมตร กว้าง 1 เมตร เพียงอย่างเดียวต่อมาได้มีการออกแบบสร้างสรรค์ลวดลายบนผืนผ้าให้มีความแปลกใหม่น่าสนใจมากขึ้นชาวบ้าน

ในชุมชนและสมาชิกในกลุ่มสีมายา เห็นพ้องต้องกันว่าจะนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ อันยาวนาน ของพระพุทธรูปไสยาสน์ ที่ประดิษฐานอยู่ในวัดคูหาภิมุข หรือวัดหน้าถ้ำ ซึ่งมีจิตรกรรมฝาผนัง ถ้าศิลปอายุกว่าหนึ่งพันปี มาเป็นลวดลายอัตลักษณ์ ได้แก่ ลวดลายคนถ้ำ ลวดลายโบราณจากรูปปั้นพ่อท่านเจ้าเขา โดยรูปลักษณะเป็นยักษ์ตามความเชื่อของคนในท้องถิ่น มีหน้าที่เฝ้าทรัพย์สมบัติที่อยู่ภายในถ้ำ มีรูปร่างคล้ายคนป่าเผ่าซาไก ตัวดำผมหยิกไว้หนวดเครารุงรัง มีเขี้ยวงอกออกมาฟันริมฝีปาก นุ่งผ้าถุง ยืนตัวตรง มือทั้งสองข้างจับไม้กระบอง ที่มีหัวกะโหลกมนุษย์เป็นด้ามท้าย แขนไขว้กลางลำตัว อย่างทะมัดทะแมง มีงูจงอาง เป็นสายสร้อยคล้องคอ แต่เมื่อมีการจัดทำผลิตภัณฑ์ลวดลายตามประวัติศาสตร์ดังกล่าวขึ้น ได้มีคำแนะนำจากกลุ่มชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในชุมชน และต่างจังหวัดว่า ลวดลายดังกล่าวนี้มีเป็นสัญลักษณ์แทนตัวบุคคลไม่เหมาะสมสำหรับนำมาสวมใส่เป็นเครื่องแต่งกาย จึงได้มีการออกแบบลวดลายใหม่ โดยนำดอกพิกุล และ ดอกสียะลา ซึ่งเป็นดอกไม้ประจำจังหวัด มาใช้ร่วมด้วย (เนาวรัตน์ น้อยพงษ์, 2567) เพื่อให้กลุ่มชาวมุสลิมสามารถนำผ้ามัดย้อมสีมายาไปใช้เป็นเครื่องแต่งกายได้ เช่นเดียวกับชาวไทยพุทธ เป็นการขยายการตลาดให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพราะจังหวัดยะลาถูกจัดอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีชาวมุสลิมเป็นจำนวนมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ จึงเกิดเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ขึ้น

รูปแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา จากเดิมมีเพียงผ้ามัดย้อมสีน้ำตาลอ่อนจากดินมาขายขนาดยาว 2.5 เมตร กว้าง 1 เมตร และผ้าคลุมศีรษะของหญิงสาวชาวมุสลิม ปัจจุบัน ได้มีการนำพืชพันธุ์ธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ผลิตเป็นสีผ้ามัดย้อมเพิ่มขึ้น คือ สีน้ำตาลแดงจากใบหูกวาง สีเขียวจากมังคุด สีน้ำตาลเข้มจากฝักราชพฤกษ์ และได้มีการออกแบบพัฒนาผ้ามัดย้อมเป็นกระเป๋ามัดย้อมแฟชั่นขนาดต่าง ๆ สำหรับการใช้งานตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา และจากการสอบถามของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมายังบริเวณบ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา มีความสนใจในผ้ามัดย้อมสีมายาในรูปแบบเครื่องแต่งกายสำเร็จที่สามารถนำมาสวมใส่ได้ในขณะนั้น เหมาะกับการใช้งานในวันพักผ่อน ตลอดจนนำไปสวมใส่ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ได้สะดวกมากขึ้น แต่ด้วยบุคลากรในกลุ่มสีมายาเป็นผู้สูงวัยที่มีทักษะออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑ์ และการตัดเย็บเครื่องแต่งกายเพียงแค่เล็กน้อย ส่งผลให้ในปัจจุบันรูปแบบผลิตภัณฑ์กลุ่มสีมายาจึงไม่หลากหลาย ส่งผลให้ยอดขายสินค้ายังไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จึงมีความสำคัญยิ่งในการสร้างผลิตภัณฑ์การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ คือ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค โดยมีรูปแบบ บริการ หรือบรรจุภัณฑ์ ซึ่งมีคุณสมบัติใหม่ หรือลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไปสามารถสร้างประโยชน์ใหม่ ๆ ให้กับลูกค้าได้ ในส่วนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมของกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ที่นำดินมาผสมกับผ้าให้มียลลวดลายต่าง ๆ แต่ขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่สู่รุ่นหลังเนื่องจากผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุขาดผู้สืบทอด และขาดการพัฒนาแบบและลวดลายใหม่ ๆ ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมเนื่องจากกลุ่มสีมายา ขาดวิทยากรให้การอบรมในด้านพัฒนาฝีมือ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมที่มีความหลากหลาย (ชัชพงศ์ เพชรกล้า และเนาวรัตน์ น้อยพงษ์, 2567) ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม ตลาดจำหน่ายยังไม่กว้างขวาง เนื่องจากขาดตลาดรองรับที่แน่นอนทำให้สมาชิกขาดกำลังใจและขาดการประชาสัมพันธ์

ที่เป็นระบบทำให้ขายผลิตภัณฑ์ไม่ได้ตามความต้องการของสมาชิก นอกจากนั้นสินค้ายังไม่ได้ขึ้นทะเบียนโอท็อปจากองค์กรของรัฐ

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวไว้ข้างต้นผู้วิจัยสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาบริบททั่วไป สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม กลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความหลากหลายและตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว และช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนบ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา นำไปสู่การส่งเสริมผลิตภัณฑ์เข้าสู่ สินค้าโอท็อป (OTOP) หรือโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ของภาครัฐเพื่อให้ ผ้ามัดย้อมสีมายา เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายต่อสาธารณะชนมากขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททั่วไปของกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม กลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา
3. เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา ในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและทำการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) และเพื่อประเมินความพึงพอใจในรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากกลุ่มสีมายา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงโดยพิจารณาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินการกลุ่มสีมายา ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จึงได้เลือกเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มสีมายา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) คัดเลือกแบบเจาะจงจากปราชญ์ผู้รู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาผ้ามัดย้อมสีมายา การถ่ายทอดภูมิปัญญา พัฒนาการจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่พัฒนาการ ผู้นำชุมชน วัฒนธรรมจังหวัด อุตุสหกรณ์จังหวัด นักวิชาการหรือนักวิจัยที่มีความรู้เกี่ยวกับมัดย้อมสีมายา รวมจำนวน 10 คน

1.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) คัดเลือกแบบเจาะจงจากปราชญ์ผู้รู้มีความชำนาญเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มสีมายา ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม และผู้ประกอบการจัดจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์สีมายา ซึ่งมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 17 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) คัดเลือกแบบเจาะจง

2.1 ชาวบ้านในชุมชนบ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา จำนวน 10 คน

2.2 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณบ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา จำนวน 10 คน

เครื่องมือวิจัย โดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำนวน 5 ฉบับ

ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์เบื้องต้น (Basic Survey) เพื่อใช้สำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนา
รูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา

ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เกี่ยวกับบริบททั่วไป ภูมิปัญญา
การถ่ายทอด และสภาพปัญหาของรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา

ฉบับที่ 3 แบบสังเกต (Observation) เป็นแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)
และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อใช้สังเกตเมื่อผู้วิจัยเข้าไปสังเกตสภาพทั่วไปภายในพื้นที่
ของกลุ่มสีมายา ที่มีการทำกิจกรรมผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีมายา นอกจากนี้ เมื่อผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม
การพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายากับกลุ่มคนในชุมชน

ฉบับที่ 4 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) โดยจัดสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้รู้
กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไปเกี่ยวกับการต้องการหาข้อสรุปยืนยัน จุดเด่นจุดด้อย การพัฒนาผลิตภัณฑ์
ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

ฉบับที่ 5 การประเมินรูปแบบของผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา โดยกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ
จังหวัดยะลา มีทั้งหมด จำนวน 1 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในรูปบบผลิตภัณฑ์ โดยกลุ่มสีมายา
บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา 1) ด้านคุณค่าของธรรมชาติหรืองานหัตถกรรม 2) ด้านวัสดุและกรรมวิธีของท้องถิ่น
3) ด้านความสวยงามและความน่าสนใจ และ 4) ด้านความเหมาะสมของขนาดผลิตภัณฑ์และการใช้งาน พร้อม
ข้อเสนอแนะ

การสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ
ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา

2. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับบริบททั่วไปของการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่ม
สีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา

3. ผู้วิจัยนำเสนอเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่พัฒนาเรียบร้อยแล้ว เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม เพื่อพิจารณา ปรับปรุงแก้ไข และให้ความเห็นชอบ

4. ผู้วิจัยทำการ ปรับปรุงแก้ไข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ให้มีความถูกต้องตาม คำแนะนำของอาจารย์ที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

5. ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ที่แก้ไขปรับปรุงแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ทำการตรวจสอบ
ความตรงทางโครงสร้าง (Construct Validity) ความเที่ยงตรงเชิง เนื้อหา (Content Validity) โดยมี ข้อคำถาม
ครอบคลุมทั้ง 2 ด้านด้านที่ 1 มีจำนวน 5 ข้อ ด้านที่ 2 มีจำนวน 9 ข้อโดยพิจารณาข้อคำถามของ เครื่องมือที่ใช้ใน

การวิจัย ให้ครอบคลุมเนื้อหาครบถ้วน ข้อคำถามถูกต้องเหมาะสมตรงตามโครงสร้างและภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล และพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนดไว้

6. นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและงานวิจัยที่มีการศึกษาไว้ในประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า ด้านการตลาด และประเมินความพึงพอใจของผู้เชี่ยวชาญผลิตภัณฑ์ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมแนวคิด และทฤษฎีด้านสังคมวิทยา มนุษยวิทยา อีกทั้งเนื้อหาที่เกี่ยวกับพื้นที่เกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เป็นปฐมภูมิ หรือทุติยภูมิ จากหน่วยราชการ สถาบันการศึกษา เอกชน ประเภท หนังสือตำรา งานวิจัย ปรินต์งานพิมพ์ การค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ต และวิทยุทัศน์โดยรวบรวมแยกประเด็นไว้ตามเนื้อหา

2. การเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยโดยวิธีสำรวจเบื้องต้น สัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ การสังเกต แบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการประเมินความพึงพอใจเพื่อนำไปวิเคราะห์และมีความสัมพันธ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้วนำมาทำการจำแนกข้อมูล คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด (Typologies) จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามแต่ละประเภท และตรวจสอบดูอีกครั้งหนึ่งว่าข้อมูลที่ได้มามีความครบถ้วนเพียงพอหรือไม่ ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ่านมัคย้อมกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา เพื่อเพิ่มมูลค่าว่าข้อมูลเหมาะสม พร้อมแก่การนำไปวิเคราะห์สรุปผลแล้วหรือไม่ หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์ จะมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป

การตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูลผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2553) มีวิธีการ ดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การตรวจว่าข้อมูลที่ได้มา นั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีตรวจสอบคือการสอบแหล่งของข้อมูลแหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ แหล่งบุคคล ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้ศึกษาวิจัย (Investigator Triangulation) คือ ตรวจว่าผู้วิจัยแต่ละคนได้ข้อมูลต่างกันอย่างไร โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกต แทนจะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันตลอด

3. การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Thesis Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันเล็กน้อยเพียงใด

4. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological) คือ การใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา สรุปผลการศึกษารังนี้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. บริบททั่วไปของกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา

กลุ่มสีมายา ตั้งอยู่ที่บ้านหน้าถ้ำ หมู่ที่ 1 ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เป็นกลุ่มหัตถกรรมหญิงเล็ก ๆ ที่เป็ความหวังอันยิ่งใหญ่ของชาวหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2558 เป็นธุรกิจเล็ก ๆ ช่วยสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านทั้งไทยพุทธและมุสลิม หนึ่งในความภูมิใจของชาวบ้านในชุมชน บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา สีมายา หรือดินมายา เป็นดินที่พบเห็นเฉพาะในพื้นที่ ถ้ำคูหาภิมุข บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา มาใช้ในการผลิตสีของผ้ามัดย้อม ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้มีมาแต่บรรพบุรุษ ปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่ม จำนวน 25 คน โดยมีนางเนาวรัตน์ น้อยพงษ์ เป็นประธานกลุ่มตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ทำหน้าที่บริหารจัดการภาพรวมทั้งหมดของกลุ่ม ตั้งแต่การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ กระบวนการผลิต และจัดจำหน่าย ตลอดไปถึงการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อสร้างเครือข่ายให้แก่กลุ่มของตนเอง จุดแข็งที่สำคัญของกลุ่ม คือ ความสามัคคีและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในกลุ่ม มีการแบ่งฝ่ายต่าง ๆ ในการทำงานอย่างชัดเจน สมาชิกทุกคนที่มาร่วมทำงานในกลุ่มได้นำความสามารถด้านต่าง ๆ ที่ตนเองถนัดออกมาใช้อย่างเต็มศักยภาพ หากใครมีใจรักแต่ไม่มีพื้นฐานในการทำงานด้านหัตถกรรม สมาชิกรุ่นพี่ยินดีให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด ด้วยความอบอุ่นและเป็นกันเอง ระยะเวลา 9 ปี ที่กลุ่มสีมายาได้ผลิตสินค้าออกมาจัดจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่และต่างจังหวัด ด้วยความสวยงามของผ้ามัดย้อมสีดินมายายังมีลวดลายเฉพาะ

ภาพที่ 1 แป้นพิมพ์ลวดลายคนถ้ำ

ได้แก่ ลายคนถ้ำซึ่งเป็นภาพฝาผนังโบราณในวัดถ้ำคูหาภิมุข ทางกลุ่มได้นำภาพตัวอย่างมาแกะลายเพื่อสร้างบล็อกพิมพ์ลายไว้แต่มีข้อจำกัดในการใช้เนื่องจากชาวมุสลิมจะไม่ยินยมนำภาพสัญลักษณ์หรือภาพบุคคลมาใช้เป็นลวดลายในการสวมใส่เครื่องแต่งกาย จึงได้มีลวดลายอื่น ๆ ได้แก่ ลายดอกศรียะลา เป็นดอกไม้ประจำจังหวัดยะลา มีดอกสีเหลืองคล้ายดอกเข็ม แต่ออกเป็นช่อตามปลายกิ่งและลำต้น มีกลิ่นหอมมักจะผลิบานในช่วงมกราคมถึงเมษายน ดอกมีรสเปรี้ยวรับประทานเป็นยาแก้ไอและ บำรุงธาตุได้ ลายดอกพิกุลเป็นดอกไม้ประจำจังหวัดยะลาด้วยเช่นกัน เป็นไม้ยืนต้นมีดอกหอมสีขาว ชื่อพื้นเมืองที่ชาวภาคใต้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ดอกต้นหยง ลายลูกสวาหรือลูกมะมุดภาคใต้ เป็นผลไม้พื้นเมืองที่พบเห็นได้เป็นจำนวนมากในพื้นที่จังหวัดยะลา มีผลสีน้ำตาล รสชาติหวาน

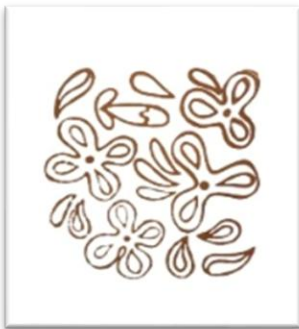
ชื่นใจ และลายต้นไผ่ถือเป็นไม้มงคล เลี้ยงง่าย โตไว มีสารพัดประโยชน์ ร่วมเข้ามาเป็นทางเลือกให้แก่ผู้บริโภค ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสีมายาได้สะดวกและสบายใจมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 2 แป้นพิมพ์ลายดอกศรียะลา

ภาพที่ 3 แป้นพิมพ์ลายดอกพิบูล

ภาพที่ 4 แป้นพิมพ์ลายลูกสวา

ภาพที่ 5 แป้นพิมพ์ลายต้นไผ่

2. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม กลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา

2.1 ด้านการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา

กลุ่มสีมายาเปิดโอกาสให้ทุกคนที่สนใจมาศึกษาความรู้เกี่ยวกับกรรมวิธีการผลิตผ้ามัดย้อมอย่างเต็มที่ ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสังกัด ทั้งยังมีการเข้าร่วมกับสถานศึกษาโรงเรียนบ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลาเพื่อสอนความรู้เกี่ยวกับการทำผ้ามัดย้อมจากดินมายา ในหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังทั้งวิชาและจิตสำนึกในการตระหนักรู้ของผลิตภัณฑ์ในชุมชนตั้งแต่ยังวัยเยาว์ นอกจากนี้ ท่านประธานและสมาชิกในกลุ่มได้มีการวางแผนผู้สืบทอดในอนาคต ที่จะมาช่วยสานต่อเจตนารมณ์ของกลุ่มสีมายาให้คงอยู่ต่อไปอย่างชัดเจน ซึ่งบุคคลที่จะมาเป็นผู้สืบทอดคือ บุตรหลานทางสายเลือดของสมาชิก ถือเป็นลูกหลานในชุมชน ของบ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา ปัจจุบันได้เข้ามาศึกษาดูงานร่วมกับทางกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเตรียมความพร้อมในการทำงานแทนผู้อาวุโสในภายภาคหน้า

2.2 ด้านการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์

ปัจจุบันกลุ่มสีมายาได้พัฒนารูปแบบของผ้ามัดย้อมธรรมดา เป็น ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ผ้าขึ้นลวดลายวัฒนธรรม ผ้าอเนกประสงค์ ผ้าเช็ดหน้าขนาดเล็กและใหญ่ กระเป๋าแฟชั่น กระเป๋าฟักทอง กระเป๋าลาย

ถ้าศิลป์ กระเป๋าสัปรด กระเป๋อเนกประสงค์ กระเป๋าลอดโลกร้อน และกระเป๋าสวมกล่องไข่เค็มดินมามาที่เป็นของฝากของที่ระลึกที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากรองจากผ้าขึ้นพิมพ์ลายในขณะนี้ แต่ปัจจุบันสินค้าของกลุ่มสีมายาประเภทเครื่องแต่งกายสำเร็จมีน้อยเนื่องจากสมาชิกในกลุ่มขาดความรู้ด้านการออกแบบและพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ อีกทั้งยังสมาชิกส่วนใหญ่อยู่ในวัยสูงอายุ ประสิทธิภาพด้านการออกแบบตัดเย็บจึงไม่ชำนาญเท่าวัยหนุ่มสาว สิ่งนี้เป็นข้อจำกัดทำให้ผลิตภัณฑ์ในกลุ่มยังไม่มีหลากหลายพอสมควร

2.3 ด้านการตลาด

มีศูนย์จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สีมายา เปิดดำเนินการทุกวัน เวลา 09.00 น. - 15.00 น. ณ อาคารศาลาลานโพธิ์ ทางขึ้นถ้ำพระนอน วัดคูหาภิมุข หรือ วัดหน้าถ้ำ ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา และมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ ช่องทางเพจชื่อ กลุ่มสีมายา หน้าถ้ำ ไว้สำหรับลูกค้าต่างจังหวัดที่สนใจสามารถติดต่อสั่งสินค้ามาได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว แต่ในขณะนี้บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในด้านสื่อเทคโนโลยีได้ไปศึกษาต่อที่ต่างจังหวัดทำให้สมาชิกในกลุ่มไม่ได้ทำการอัพเดทหรือพัฒนาช่องทางการตลาดทางสื่อออนไลน์มากพอสมควร

2.4 ด้านการสร้างเครือข่าย

การเข้าร่วมกิจกรรมเดินแบบงานสำคัญต่าง ๆ และการเข้าร่วมประกวดแข่งขันผ้าไทยร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อการเปิดโลกทัศน์และสร้างประสบการณ์ให้แก่สมาชิกในกลุ่มทุกคน

3. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กลุ่มผ้ามายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา

การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา ได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และทักษะในการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยการสนทนากลุ่ม เพื่อดำเนินการพัฒนาผ้ามัดย้อมจากดินมามา จำนวน 2 แบบ แบบที่ 1 คือ เสื้อสูทสตรีแขนยาว และ กางเกงขายาว ทั้งสองรูปแบบได้มีการพิมพ์ลายอัตลักษณ์ของกลุ่มสีมายา ได้แก่ ลายดอกสียะลา ลายดอกพิกุล ลายลูกสวา และลายต้นไผ่ และได้ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบ เพื่อให้เป็นทางเลือกของผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ และเป็นแบบอย่างให้แก่สมาชิกในกลุ่มสีมายาได้นำไปเป็นต้นแบบในการผลิตต่อไป

ภาพที่ 6 ผลงานการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม กลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา สามารถอภิปรายผลร่วมกับแนวความคิด ทฤษฎีในเวทีวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

1. บริบททั่วไปของกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา

ชุมชนหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เป็นชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา อาหาร ผลไม้และมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีร่องรอยการอาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงยุคประวัติศาสตร์ ราวพุทธศตวรรษที่ 14 - 15 ถ้ำหลายแห่งปรากฏร่องรอยจิตรกรรมฝาผนัง และมีการดัดแปลงเป็นพุทธสถานแบบมหายานซึ่งมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ประดิษฐานอยู่ภายในถ้ำ วัดคูหาภิมุข หรือวัดหน้าถ้ำ มีถ้ำศิลปะอายุกว่า 1000 ปี เหมาะกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงวัฒนธรรมและเชิงประวัติศาสตร์ นอกจากนี้เรื่องราวทางอารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นชัดแล้วนั้น ภายในถ้ำโบราณ ได้แก่ ถ้ำภูเขากำป่นและภูเขาวัดถ้ำ ยังมีดินชนิดพิเศษ ที่ชาวบ้านเรียกว่าดินมายา ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ เนื้อดินมีความเข้มข้น เมื่อทดลองนำมาทำผ้ามัดย้อม เนื้อสีมีความสวยงาม เป็นเอกลักษณ์ สดชื่นทนชัด ชาวบ้านในพื้นที่จึงได้มีแนวความคิดนำมาผลิตเป็นสินค้าประจำตำบล เมื่อมีผู้เห็นพ้องต้องกันในระดับหนึ่งจึงได้รวมกลุ่มในการจัดทำผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ชื่อว่า กลุ่มสีมายา เมื่อปี พ.ศ. 2558 มีแนวความคิดหลักในการรวมกลุ่มเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันมีค่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีเอกลักษณ์ มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์โดยใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติที่พบเจอได้ภายในชุมชน เช่นเดียวกับสรุปผลงานวิจัยของ ชนาธินาถ ไชยภู ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากเปลือกสะตอ กรณีศึกษาจากกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ ชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น คือ เปลือกสะตอ ซึ่งเป็นพืชที่มีจำนวนมากในจังหวัดนครศรีธรรมราชมาใช้ในการผลิตผ้ามัดย้อม ถือเป็นการประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดคุณประโยชน์ (ชนาธินาถ ไชยภู, 2556) ดังการสรุปผลการวิจัยของ ณภัทร ยศยิ่งยง วิจัยเรื่อง การพัฒนาความคงทนของสีและเฉดสีของผ้าฝ้ายที่ย้อมด้วยวัสดุสีธรรมชาติ 4 ชนิด คือ เปลือกมะพร้าวอ่อน เปลือกต้นโกงกาง ใบโกงกาง และใบลิ้นจี่ที่สกัด (ณภัทร ยศยิ่งยง, 2557) และ ภัทรานิษฐ์ สิทธิพนธ์ วิจัยเรื่อง การพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้ามัดย้อมด้วยการย้อมจากสีธรรมชาติ จำนวน 5 เฉดสี ได้แก่ สีแดงจากครั่ง สีเขียวจากใบหูกวาง สีนํ้าเงินจากคราม สีเหลืองส้มจากเมล็ดคำแสด และสีเทาดำจากผลมะเกลือ (ภัทรานิษฐ์ สิทธิพนธ์, 2557) และ เณลิพร ทองพูน วิจัยเรื่อง ย้อมสีด้วยฝ้ายโดยใช้นํ้าย้อมธรรมชาติจากเปลือกต้นกระท้อน (เณลิพร ทองพูน, 2559) และ ประพาฬภรณ์ ธีรมงคล วิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านด้วยการย้อมสีธรรมชาติจากใบคูณและทำการย้อมผ้าฝ้ายด้วยผงสีจากใบประดู่ ใบยูคาลิปตัส และใบสัก โดยสรุปผลงานวิจัย พบว่า ทุกพื้นที่มีการนำวัสดุจากธรรมชาติ จากต้นพืช ผัก ผลไม้ชนิดต่าง ๆ ที่สามารถจัดหาได้ง่ายในท้องถิ่น มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าต่าง ๆ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เหมาะสำหรับการใช้เป็นของฝากและของที่ระลึกแก่ผู้ที่มาเยือน (ประพาฬภรณ์ ธีรมงคล, 2561)

2. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กลุ่มผ้าสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการถ่ายทอดความรู้ ทางกลุ่มสีมายามีการจัดเตรียมความพร้อมด้านสถานที่และวิทยากรไว้อย่างพร้อมสรรพ สถานที่ตั้งของกลุ่มใกล้กับวัดคูหาภิมุขหรือ วัดหน้าถ้ำ มีพื้นที่เพียงพอใน

การเข้าศึกษาดูงานคณะหนึ่งสามารถจำกัดจำนวนคนได้กว่าหกสิบท่าน ภายในบริเวณกลุ่มมีพื้นที่จัดแสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์ตัวอย่างพร้อมโล่รางวัลเกียรติคุณมากมาย ทั้งยังจัดกิจกรรมฐานการเรียนรู้กรรมวิธีการผลิตผ้ามัดย้อมดินมายาไว้อย่างสะอาดและปลอดภัย ส่งผลให้ผู้เข้ามาศึกษาดูงานได้รับการอำนวยความสะดวกอย่างเต็มที่ มีความน่าประทับใจ ด้วยความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่มภายใต้การบริหารจัดการของท่านประธานเนวาร์ตัน น้อยพงษ์ ทำให้ทุกฝ่ายมีระบบการจัดการที่ดีเยี่ยม น่าชื่นชม ด้านการพัฒนารูปแบบและผลิตภัณฑ์ กลุ่มสีมายาได้ทำการผลิตผ้ามัดย้อมดินมายา ในขนาด 2.7 เมตร เพื่อใช้เป็นผ้าอเนกประสงค์สำหรับผู้ชื่นชอบสวมใส่ผ้าไทยสามารถนำไปตัดเย็บได้ตามรูปแบบที่ต้องการ เหตุผลที่ไม่สามารถตัดเย็บให้กลุ่มลูกค้าได้เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มเป็นผู้สูงวัยไม่มีความเชี่ยวชาญในด้านของการออกแบบ และตัดเย็บเครื่องแต่งกายในรูปแบบเฉพาะ ของตัวบุคคล เพื่อไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดจึงไม่มีการรับตัดเย็บเครื่องแต่งกายในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากเสื้อยืด หรือ เสื้อคลุม ขนาดฟรีไซส์แบบธรรมดา ทำให้รูปแบบของผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกายของกลุ่มไม่มีความหลากหลาย ส่วนมากจะเป็นกระเป๋าคาดพินท์ลายอัตลักษณ์และกระเป๋าสีไค้เค็มดินมายาที่ได้มีจัดจำหน่ายอยู่ในขณะนี้ ด้านการตลาด มีร้านค้าจัดจำหน่ายบริเวณวัดหน้าถ้ำที่ชัดเจนแต่ขาดความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ จากเดิมได้มีลูกหลานมาช่วยสร้างเพจไว้ให้แต่หลายครั้งที่พลาดการติดต่อกับลูกค้าไป เพราะสมาชิกในกลุ่มไม่มีความชำนาญในการใช้โซเชียลมีเดีย นอกจากนี้ยังไม่รู้วิธีการโปรโมทผ่านช่องทางออนไลน์เท่าที่ควร ยอดสั่งซื้อส่วนใหญ่จึงมาจากการจำหน่ายบริเวณหน้าร้านและติดต่อทางหมายเลขโทรศัพท์ของท่านประธาน และเลขากลุ่มสีมายา เป็นหลักและด้านการสร้างเครือข่าย อยู่ในระดับที่ดี เนื่องจากกลุ่มสีมายามีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอยู่เสมอ ทางกลุ่มยินดีให้ความร่วมมือทุกภาคส่วนทั้งงานบุญ งานแข่งขัน ตลอดจนการอบรมความรู้ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านผ้ามัดย้อมและด้านผ้าไทย ส่งผลให้กลุ่มสีมายาสามารถยืนหยัดมาได้เป็นเวลาถึง 9 ปี มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่มากมายที่ได้มีโอกาสไปเที่ยวชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ทั้งยังบอกต่อสิ่งดี ๆ ของผลิตภัณฑ์กลุ่มสีมายาให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย นอกจากนี้ กลุ่มสีมายายังคงยินดีร่วมกับทุกภาคส่วนที่อยากจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ รวมถึงการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างเครือข่ายให้กว้างขวางและคงอยู่ต่อไปในภายภาคหน้าอย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับผลสรุปงานวิจัยของ ปวีณา ผาแสง วิจัยเรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอพื้นเมืองน่าน กรณีศึกษา: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเฮี้ยตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองน่านสู่ท้องตลาด และเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการยกระดับ และถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองน่าน เป็นกระบวนการหนึ่งของการกันสี ซึ่งจัดกลุ่มของแผ่นไม้ประทับด้านหนึ่งกับอีกด้านหนึ่งแล้วหนีบเข้าด้วยกันกับผ้าที่ถูกพับ อิตาลีเจ (Itajime) ถูกใช้อย่างกว้างขวางในการนำไปตกแต่งชุดจูบาน (Juban) ของสตรีญี่ปุ่น ซึ่งใช้สวมใส่ก่อนจะสวมชุดกิโมโนทับอีกชั้นหนึ่ง งานวิจัยทั้งสองได้นำเสนอกระบวนการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ และได้สร้างสรรค์ลวดลายเอกลักษณ์ที่เฉพาะตัว ทำให้สร้างคุณค่าและเรื่องราวให้แก่ผ้าหรือชุดนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น ซึ่งลายเอกลักษณ์ที่เกิดขึ้นก็เป็นลวดลายที่ออกแบบขึ้นใหม่ได้แรงบันดาลใจจากธรรมชาติใกล้ตัว หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เป็นต้น (ปวีณา ผาแสง, 2560) เช่นเดียวกับ อโนดาซ์ รัชเวทย์ วิจัยเรื่อง การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติโดยใช้สารช่วยย้อมด้วยน้ำแร่ธรรมชาติและโคลนจากภูโคลน จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ได้นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นวัสดุสำคัญในการสร้างผลิตภัณฑ์ประจำจังหวัดที่แตกต่างกันไม่เหมือนใคร นำไปสู่การสร้างมูลค่าสร้าง

รายได้ให้ชุมชนและกระตุ้นเศรษฐกิจให้ดียิ่งขึ้น (อนิศา รัชเวทย์, 2561) ดังงานวิจัยของ พอหทัย ชุ่นสั้น วิจัยเรื่องการออกแบบลายผ้ามัดย้อมและพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อสร้างอัตลักษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวตำบลภูเขาทอง อำเภอสุคริพ จังหวัดนครราชสีมา จากผ้ามัดย้อมธรรมดาได้พัฒนามาเป็นเสื้อยืด กระเป๋าสวมใส่แล็ปท็อป และกระเป๋าบุทรวงสามเหลี่ยม และสร้างความเป็นเอกลักษณ์ คือ ลวดลายของเนื้อผ้า สร้างความแตกต่างเพื่อแรงจูงใจให้แก่ผู้ซื้อมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์นอกจากจะคำนึงถึงประโยชน์การใช้งาน ควรคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ในตัวสินค้าของแต่ละท้องถิ่นเพื่อสร้างเรื่องราวให้มีความน่าสนใจ สร้างความรู้สึกถึงคุณค่า เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สิ่งนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น (พอหทัย ชุ่นสั้น, 2564)

3. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กลุ่มผ้ามายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา

การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มร่วมกับกลุ่มสีมายา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมที่มีอยู่และได้ร่วมเสนอแนวความคิดในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) เสื้อสูทสตรีแขนยาว พิมพ์ลายอัตลักษณ์ สำหรับวัยทำงาน และ 2) กางเกงขายาวเอวยืด พิมพ์ลายอัตลักษณ์ของกลุ่มสีมายา สำหรับวัยหนุ่มสาว ผลิตภัณฑ์ทั้งสองรูปแบบนี้เป็นสิ่งใหม่ที่ทางกลุ่มสีมายาไม่ได้มีการจัดทำไว้ ได้แรงบันดาลใจจาก 1) เสื้อสูทสตรีแขนยาว เนื่องจากมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมาศึกษาดูงานกับทางกลุ่มเป็นจำนวนมาก สมาชิกในกลุ่มได้สังเกตถึงการแต่งกายของทีมงานที่มาส่วนใหญ่จะสวมใส่เสื้อแขนยาวที่สกรีนโลโก้ของหน่วยงานนั้น ๆ ไว้ ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและช่วยป้องกันอุณหภูมิร้อนหรือหนาวได้อีกด้วย ทางสมาชิกในกลุ่ม และผู้วิจัยจึงได้มีการนำเสนอประเด็นดังกล่าวมาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ขึ้นที่หนึ่งขึ้น โดยการพิมพ์ลายอัตลักษณ์ ได้แก่ ดอกศรียะลาไว้บริเวณกระเป๋าทรงสามเหลี่ยมที่ชายเสื้อ แต่เว้นที่ว่างของเสื้อด้านบนและด้านหลังไว้สำหรับหน่วยงานใดต้องการเขียนชื่อเฉพาะหรือสัญลักษณ์เฉพาะของทีมขึ้น 2) กางเกงขายาวเอวยืดพิมพ์ลายอัตลักษณ์ เนื่องจากปัจจุบันมีนักท่องเที่ยววัยหนุ่มสาวเดินทางมาเที่ยวบริเวณวัดหน้าถ้ำมากยิ่งขึ้น ทางกลุ่มมีแนวความคิดในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสีมายา พบว่า หนุ่มสาวส่วนใหญ่จะมีความสนใจในเรื่องเครื่องแต่งกายโดยเฉพาะกางเกงสำเร็จรูปพร้อมใช้งานมากกว่าผ้าขึ้นพิมพ์ลาย แต่ทางกลุ่มยังขาดความรู้และความชำนาญในการออกแบบบุทรวงและจัดวางลวดลายเมื่อได้ทำการสนทนากลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้วิจัยจึงได้ มีการออกแบบบุทรวงและจัดวางลวดลายขึ้น และให้สมาชิกทุกท่านรวมถึงลูกหลานของสมาชิกในกลุ่มสีมายาได้มีโอกาส ช่วยเสนอแนะ จนเกิดเป็น ผลิตภัณฑ์ต้นแบบทั้งสองผลิตภัณฑ์ดังที่กล่าวรายงานไว้ข้างต้น โดยผู้วิจัยคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลิตภัณฑ์ต้นแบบดังกล่าวจะสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการผลิตจำหน่ายและพัฒนาให้มีความสวยงามยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต โดยทุกระบวนการผลิตนั้นยังคงรักษาธรรมชาติและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเช่นเดิม สอดคล้องกับแนวความคิด สมชาย วงษ์สุริยศักดิ์ กล่าวถึง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีผลิตขึ้น โดยชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ ซึ่งเน้นภูมิปัญญาชาวบ้านที่แสดงให้เห็นถึงรากฐานทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้น ๆ ให้ชุมชนในแต่ละพื้นที่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับของตลาด ทั้งในและต่างประเทศ สามารถพึ่งพาตนเองสร้างรายได้ สร้างโอกาส สร้างอาชีพได้ (สมชาย วงษ์สุริยศักดิ์, 2567) เช่นเดียวกับ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวถึง การออกแบบเชิงนิเวศเศรษฐกิจ และการออกแบบเพื่อสิ่งแวดล้อม (EcoDesign) มาจาก 2 คำรวมกัน คือ เศรษฐศาสตร์ และนิเวศวิทยา เมื่อรวมกับ การออกแบบ

จึงเรียกว่า การออกแบบเพื่อสิ่งแวดล้อม (EcoDesign) การพิจารณาการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สามารถจำหน่ายได้ และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะทำให้ส่งผลดีทั้งด้านธุรกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

ปรากฏการณ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ได้กล่าวถึง การปรับตัวของคนในสังคมเพื่อให้ อยู่ร่วมกับธรรมชาติและเรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ให้มากที่สุด และทฤษฎีสุนทรศาสตร์ กมลรส โมฆรัตน์ ได้กล่าวถึง ความงามที่อยู่ในวัตถุที่แสดงออกซึ่งความงามที่สามารถแสดงออกของอารมณ์ความรู้สึกสัมผัส ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ การสร้างสรรค์และความประจักษ์ซาบซึ้งในคุณค่าของความงามที่สามารถสัมผัสรับรู้ ในคุณค่าสุนทรียภาพที่แท้จริง ซึ่งการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา ครั้งนี้เป็นการนำอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มสีมายา คือ การดินที่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติในท้องถิ่นมาเป็นวัสดุหลักมาใช้ในกระบวนการผลิต ส่งความรู้สึกดี ๆ ของผู้ผลิต ผ่านสีส้น และลวดลายที่งดงามแก่ผู้ซื้อทุกท่าน เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีความหลากหลาย และการทำงานทุกอย่างจะสำเร็จไม่ได้หากขาดความร่วมมือกันของทุก ๆ ฝ่ายงาน ดังเช่น ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ที่เอมิล เดอร์ไคม์ ได้กล่าวถึงการแบ่งการทำงานของแต่ละฝ่ายในสังคมที่ควรมีการสอดคล้องกลมเกลียวกันนำไปสู่ความก้าวหน้าของสังคมหรือกลุ่มคนนั้น ๆ ในการทำงานของกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา ก็เช่นกัน เมื่อทุกฝ่ายมีการทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจะศึกษาและเรียนรู้พัฒนาในทุกด้านไปพร้อม ๆ กัน เกิดความสามัคคีมีพลังขับเคลื่อนที่นำไปสู่เป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว ทุกกระบวนการผลิตผ่านมัตย้อมสีมายาจึงช่วยสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนแล้วนั้น ยังถือเป็นการนำสิ่งที่มีอยู่มาสร้างมูลค่าและสืบทอดภูมิปัญญาให้คงอยู่สืบไป (กมลรส โมฆรัตน์, 2556)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์กลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา ได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และทักษะในการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยการสนทนากลุ่ม เพื่อดำเนินการพัฒนาผ่านมัตย้อมจากดินมาอย่าง จำนวน 2 แบบ แบบที่ 1 คือ เสื้อสุทสตรีแขนยาว และ กางเกงขายาว ทั้งสองรูปแบบได้มีการพิมพ์ลายอัตลักษณ์ของกลุ่มสีมายา ได้แก่ ลายดอกศรียะลา ลายดอกพิกุล ลายลูกสวา และลายต้นไผ่ และได้ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบ เพื่อให้เป็นทางเลือกของผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ และเป็นแบบอย่างให้แก่สมาชิกในกลุ่มสีมายาได้นำไปเป็นต้นแบบในการผลิตต่อไป ข้อเสนอแนะงานวิจัย 1) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา เพื่อเป็นช่องทางในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีและวิถีชีวิตของชาวบ้าน อีกทั้งยังเป็นช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสีมายาอีกด้วย 2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนในอนาคต เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา เพื่อการสืบทอดวัฒนธรรมให้ดำรงคงอยู่สืบต่อไป และ 3) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ เพื่อการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จากผ่านมัตย้อมสีมายา การอนุรักษ์และสืบสานผ่านมัตย้อมสีมายาอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กมลรส โมฆรัตน์. (2556). ทฤษฎีทางด้านมานุษยวิทยา. เรียกใช้เมื่อ 5 มิถุนายน 2567 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/206330>
- เฉลิมพร ทองพูน. (2559). การพัฒนาสีย้อมธรรมชาติสำหรับฝ้ายและไหม จากเปลือกต้นกระท้อน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ชนาธินาถ ไชยภู. (2556). การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากเปลือกสะตอกรณีศึกษา กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชางานวัฒกรรมการออกแบบ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัชพงศ์ เพชรกล้า และเนาวรัตน์ น้อยพงษ์. (3 มิ.ย. 2567). ประวัติความเป็นมาและการสนับสนุนจากภาครัฐในการทำผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา. (จตุรนต์ หลวงพั่ง, ผู้สัมภาษณ์)
- ชุตินุช สุจริต. (2566). การยกระดับผู้ประกอบการและกระบวนการผลิตพริกไทยตรังโดยใช้อัตลักษณ์ภูมิปัญญาสู่มาตรฐานการผลิตสินค้าระดับพรีเมียม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- ณภัทร ยศยิ่งยง. (2557). การพัฒนาความคงทนของสีและเฉดสีของผ้าฝ้ายที่ย้อมด้วยวัสดุสีธรรมชาติ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.
- ทีมงานทรูปลูกปัญญา. (2565). บทเรียนออนไลน์ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง วัฒนธรรมและภูมิปัญญา. เรียกใช้เมื่อ 6 มกราคม 2568 จาก <https://www.truelookpanya.com/learning/detail/31709>
- เนาวรัตน์ น้อยพงษ์. (2 มิ.ย. 2567). ประวัติความเป็นมาและการทำผ้ามัดย้อมกลุ่มสีมายา บ้านหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา. (จตุรนต์ หลวงพั่ง, ผู้สัมภาษณ์)
- ประพาฬภรณ์ อีรัมย์คล. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านด้วยการย้อมสีธรรมชาติจากใบคูณ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- ปวีณา ผาแสง. (2560). การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าทอพื้นเมืองน่าน กรณีศึกษา: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านเฮี้ย ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน. ใน รายงานการวิจัย. วิทยาลัยชุมชนน่าน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- พอหทัย ชุ่นสั้น. (2564). การออกแบบลายผ้ามัดย้อมแลพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อสร้างอัตลักษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวตบถภูเขาทอง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ภัทรานิษฐ์ สิทธิพนธ์. (2557). การพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้ามัดย้อมด้วยการย้อมจากสีธรรมชาติ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.
- ภาริทธิ์ อมรรัตนปัญญา. (2564). กิจกรรมการเรียนรู้สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). เรียกใช้เมื่อ 6 มกราคม 2568 จาก <https://www.nxpo.or.th/th/8081/>
- สมชาย วงษ์สุริยศักดิ์. (2567). แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 10 สิงหาคม 2567 จาก https://media.stou.ac.th/view_video.php?act=e_learning/1000&vid=28353
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2533). ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 6 มกราคม 2568 จาก <http://www.kratoke.go.th/info.php?cg=2&ct=18>

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). เศรษฐกิจสร้างสรรค์. เรียกใช้เมื่อ 5 มิถุนายน 2567 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3788
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนันดาธิ์ รัชเวทย์. (2561). การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติโดยใช้สารช่วยย้อมด้วยน้ำแร่ธรรมชาติและภูโคลน จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อาทิตยา ไคร์นุ่น. (2556). การออกแบบลวดลายผ้ามัดย้อมด้วยสีธรรมชาติจากแก่นฝาง ใบเพกา ใบแก้ว และใบขมิ้น. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

แนวทางการสืบสาน อนุรักษ์ วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านเพื่อความยั่งยืน*

GUIDELINES FOR THE PRESERVATION AND TRANSMISSION OF LOCAL FOOD CULTURE FOR SUSTAINABILITY

นิปาติเมาะ หะยิหามะ*

Nipatimah Hayehama*

สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี ประเทศไทย

Princess Galyani Vadhana Institute of Cultural Studies, Prince of Songkla University, Pattani, Thailand

*Corresponding author E-mail: nikfatim.ha@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ลักษณะทางกายภาพ 2) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านประจัน และ 3) เพื่อการถ่ายทอดความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายด้วยรูปแบบกิจกรรมการสร้าง ความตระหนักรู้การสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านประจัน อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 110 คน คือ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและผู้รู้ ด้านอาหารพื้นบ้าน จำนวน 15 คน กลุ่มแม่บ้านและเยาวชนที่สนใจทำอาหาร จำนวน 15 คน และเยาวชนนักเรียน จำนวน 80 คน เลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา นำเสนอเชิงพรรณนาด้วยการเล่าเรื่อง ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านประจันมีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ราบเหมาะแก่การเกษตร ทำให้ประชากรมีความมั่นคง ทางอาหาร และเป็นแหล่งจำหน่ายอาหารพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อของจังหวัดปัตตานี อาหารพื้นบ้านที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ของชุมชนบ้านประจัน คือ ขนมละซอ (ขนมจีน) ละแซ เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนมากกว่า 15 ครัวเรือน ผลิตขนม ละซอละแซ ในเชิงพาณิชย์และเป็นอาชีพสืบทอดจากบรรพบุรุษ การศึกษาพบ จำนวน 23 รายการอาหารที่ ปรากฏในชุมชนบ้านประจัน เป็นอาหารที่คนในชุมชนผลิตขาย จะมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ในรอบชีวิตและเทศกาลต่าง ๆ ในรอบปีและยังพบว่า กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้สู่กลุ่มเป้าหมาย 2 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการสร้างความรู้ในการสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน และ 2) กิจกรรมอบรมการ ถ่ายทอดองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านและเยาวชนในชุมชนประจัน ซึ่งทั้งสอง กิจกรรมสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลประจันเพื่อเป็นแนว ทางการสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการสืบสาน, องค์ความรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านประจัน, การอนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน

Abstract

The objectives of the research were to 1) Examine the physical context of Prajan Subdistrict in Pattani Province, 2) Gather knowledge of Prajan local food culture, and 3) Transfer knowledge to the target community in activities designed to foster awareness, preserve and conserve the traditional local food culture of Prajan, Yarang District, Pattani Province. This is a qualitative research study using a purposive sampling method, selecting a total of 110 people, consisting of 15 community leaders, local officials and experts in local food, housewives and youth who were interested in cooking, totaling 15 people, and 80 youth students. The method used was interviews, with content analysis, and presented in a descriptive manner through storytelling. The result found that Prajan Subdistrict is characterized by its flat, fertile terrain, which is well-suited for agriculture. This geographic feature has contributed to the community's food security and established Prajan as a renowned source of local culinary specialties in Pattani Province. The distinctive local foods of Ban Prajan community are Lakso (Rice Noodles) and Laksae as more than 15 households in Prajan subdistrict have been producing Lakso and Laksae commercially and it is considered as an occupation traditionally passed down through generations. The study identified 23 distinct food items in the Ban Prajan community, all of which are locally produced and sold by residents. These foods are deeply intertwined with the community's way of life, cultural traditions, and the various festivals celebrated throughout the year. The study also revealed two key knowledge transfer activities for the target groups: 1) An awareness-raising initiative focused on the preservation of local food traditions, and 2) A training program aimed at equipping housewives and youth in the Prajan community with skills to preserve local food knowledge and generate income. Both activities can serve as a guideline for developing a local development plan for the Prajan Subdistrict Administrative Organization, as a way to preserve and conserve the local food culture in a sustainable manner respectively.

Keywords: Approaches for Preserving, Knowledge of Local Traditional Food Culture of Ban Prajan, Conservation of Traditional Food Culture

บทนำ

วัฒนธรรมอาหาร คือ การประดิษฐ์จากความตั้งใจของมนุษย์เพื่อเป็นเครื่องแสดงถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เน้นย้ำความแตกต่างจากสังคมอื่นทั้งรูปลักษณะอาหาร รูปแบบการรับประทาน ค่านิยมในรสชาติ หรืออื่นใดที่มีรูปแบบเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น (ทรงสุข บุญทวงศ์ และคณะ, 2565) อาหารพื้นบ้านเป็นอาหารที่มีลักษณะแตกต่างจากอาหารทั่วไปและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ ลักษณะเฉพาะตัวของอาหารพื้นบ้านประกอบด้วย สี กลิ่น รส เนื้อสัมผัส วัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหาร และวิธีการประกอบอาหาร โดยที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ

ลักษณะของอาหารพื้นบ้าน ได้แก่ อาชีพ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ และสภาพทางภูมิศาสตร์ (พัชรี้ ตั้งตระกูล และคณะ, 2561) ปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อลักษณะของอาหารพื้นบ้าน ดังเช่น อาหารพื้นบ้านชุมชนประจัน จังหวัดปัตตานี ที่มีความโดดเด่นและได้รับการกล่าวขานว่าเป็นชุมชนที่เป็นแหล่งผลิตจำหน่ายอาหารพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อในจังหวัดปัตตานีมายาวนานมากกว่า 20 ปี (อรุณวิวรรณ บัวเนียว และคณะ, 2564) ชุมชนมีกลุ่มอาชีพทำขนมจีนละซอและอาหารพื้นบ้าน ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลประจัน ที่สร้างชื่อเสียงและเพิ่มมูลค่ารายได้ให้กับครัวเรือน ตลอดจนมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ (องค์การบริหารส่วนตำบลประจัน, 2568) ซึ่งปัตตานีในอดีตเป็นแหล่งรวบรวมการผสมผสานวัฒนธรรมอาหาร ภูมิปัญญาด้านอาหารจากหลากหลายชนชาติต่าง ๆ ได้แก่ ชาว อินเดีย เปอร์เซีย อาหรับ โปรตุเกส จีน ญี่ปุ่น ฯลฯ เกิดเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมอาหารระหว่างชนพื้นเมืองกับชนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาติดต่อค้าขายเมื่อครั้งอดีต จึงทำให้ดินแดนปลายด้ามขวานอย่างปัตตานีมีอัตลักษณ์อาหารจากการปรุง การเตรียมวัตถุดิบและเครื่องเทศ ที่ปรุงแต่งกลิ่นอาหาร ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ (รณภพ นพสุวรรณ และคณะ, 2566) ดังที่ปรากฏวัฒนธรรมอาหารในชุมชนบ้านประจันปัจจุบัน

การบริโภคอาหารถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ซึ่งบทบาทของอาหารเป็นมากกว่าอาหารเพื่อยังชีพ แต่เป็นอาหารที่ตอบสนองต่อความสุนทรีย์ทางการท่องเที่ยว สะท้อนอัตลักษณ์วิถีชีวิตท้องถิ่น และบทบาทการเป็นทุนทางวัฒนธรรม (ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, 2560) เป็นมรดกภูมิปัญญา เป็นศาสตร์และศิลป์ที่ชุมชนได้รับการถ่ายทอดสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น การอนุรักษ์สืบสานมรดกภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้าน ถือเป็นสิ่งท้าทายของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรักษารากเหง้าและส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นใหม่หันมาสนใจ อนุรักษ์ สืบสานอาหารดั้งเดิมที่บ่งบอกตัวตน ในขณะที่ความนิยมอาหารต่างวัฒนธรรม หรืออาหารต่างชาติในปัจจุบันเป็นกระแสนิยมของเยาวชน หากไม่มีการสืบสาน ก็อาจจะสูญหายไปตามสังคมพลวัตและอายุของผู้ถ่ายทอด ดังที่ ณิชมน ภมร และพัชรี้ ต้นติวิภาวิน กล่าวไว้ว่า อาหารพื้นบ้านเป็นองค์ความรู้ที่สั่งสมมาแต่ละท้องถิ่นในแต่ละยุค โดยความรู้เหล่านั้นมักอยู่ในรูปแบบฝังลึกในตัวบุคคล ถ้าไม่มีการถ่ายทอด สืบสาน ก็จะสูญหายไปกับบุคคลเหล่านั้น (ณิชมน ภมร และพัชรี้ ต้นติวิภาวิน, 2563) ซึ่งองค์ความรู้ด้านอาหารพื้นบ้าน จึงสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสืบสาน อนุรักษ์ ถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลังและถอดองค์ความรู้แบบชัดแจ้งเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยที่ไม่ทิ้งความเป็นอาหารพื้นบ้านปัตตานี ซึ่งการถ่ายทอดสืบสาน อนุรักษ์ วัฒนธรรมเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยทุกคน (ลักขณา คชสาร และคณะ, 2565)

ส่วนแนวทางการสืบทอด สืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านเพื่อความยั่งยืน เป็นกระบวนการรักษาและส่งต่อวัฒนธรรมนั้นให้สามารถดำรงอยู่ต่อไปในสังคมผ่านการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยกระบวนการที่สำคัญคือ การผลิตซ้ำเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) ถือเป็นกลไกสำคัญในการสืบสาน สืบทอดวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ต่อไป (อารีวรรณ หัสดิน และคณะ, 2564) และการสร้างความตระหนักรู้ในการสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลสัมผัสกับสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อม จะเกิดการรับรู้และนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด ความตระหนักจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรม เป็นผลมาจากกระบวนการทางปัญญา (Good, C. V., 1973) จากฐานแนวคิดการผลิตซ้ำเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรมและแนวคิดการตระหนักรู้ จึงได้ออกแบบกิจกรรมถ่ายทอดความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายด้วย 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสร้างความรู้

ในการสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านประจัน เป็นกิจกรรมที่เน้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนนักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมกิจกรรมที่เรียกว่า โมเดลกิจกรรม 2E2P: การตระหนักรู้ในการสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านประจันอย่างยั่งยืน เพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม มีความรู้สึกระหนักในการสืบสานอาหารพื้นบ้านจากจิตภายในจนเกิดความยั่งยืนและคงทนของความรู้สึก และกิจกรรมอบรมการถ่ายทอดองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านและเยาวชนที่สนใจทำอาหาร เพื่อสืบสานรักษาอาหารแท้ของชุมชนบ้านประจันให้ดำรงอยู่ต่อไปในสังคม ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษารวบรวมข้อมูลอาหารพื้นบ้านชุมชนบ้านประจันอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี เพื่อเป็นฐานข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้านแท้ นำไปสู่กิจกรรมการสืบสานอนุรักษ์ การถ่ายทอดสู่กลุ่มเป้าหมายทั้งในกลุ่มเยาวชนและกลุ่มแม่บ้านในชุมชน และเพื่อเป็นแนวทางในการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านอยู่คู่กับชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ลักษณะทางกายภาพ
2. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านประจัน
3. เพื่อการถ่ายทอดความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายด้วยรูปแบบกิจกรรมการสร้างความรู้การสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านประจัน อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **กลุ่มเป้าหมาย** ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลประจัน อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ส่วนกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก (Purposeful Sampling) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและผู้รู้ด้านอาหารพื้นบ้าน จำนวน 15 คน มีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นบุคคลสำคัญ หรือผู้นำท้องถิ่น มีอายุตั้งแต่ 30 ปี ขึ้นไป มีความรู้ด้านอาหารพื้นบ้านหรือเป็นผู้ประกอบการอาหารพื้นบ้าน ที่อาสาสมัครยินดี ยินยอมให้สัมภาษณ์และร่วมสาธิตทำอาหารพื้นบ้าน 2) กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมตามโมเดล 2E2P: การตระหนักรู้ในการสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านประจัน ได้แก่ เยาวชนนักเรียน จำนวน 80 คน จากโรงเรียนบ้านประจัน 40 คน และโรงเรียนบ้านบูโกะ 40 คน และ 3) กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมอบรมการถ่ายทอดองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านและเยาวชนในชุมชน ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านและเยาวชนที่สนใจเรียนรู้ทำอาหารพื้นบ้านเพื่อสร้างรายได้ให้ครอบครัว จำนวน 15 คน

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกในรูปแบบการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและการสัมภาษณ์กลุ่ม มีประเด็นคำถามปลายเปิด 4 ประเด็น คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล 2) ข้อมูลบริบทเชิงพื้นที่ของชุมชนบ้านประจัน 3) อาหารพื้นบ้านในชุมชนบ้านประจัน และ 4) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในประเด็นอาหารพื้นบ้านกับแนวทางการสืบสาน อนุรักษ์อย่างยั่งยืน ที่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านอาหารพื้นบ้านและด้านการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมอาหาร จำนวน 3 ท่าน และผ่านการทดลองใช้สัมภาษณ์กับกลุ่มอื่น ก่อนจะดำเนินการเก็บข้อมูลจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ คือ 1) ประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์การดำเนินงานวิจัยกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลประจันและทีมวิจัยในพื้นที่ 2) ศึกษาวิจัยและผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและประเทศใกล้เคียง เพื่อหาช่องว่างของการศึกษา (Gap of Knowledge) เรื่องอาหารพื้นบ้าน พร้อมทั้งศึกษากระบวนการทัศน์ของการวิจัย (Paradigm) เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยให้สอดคล้องกับการออกแบบวิธีดำเนินการวิจัยตามหลักวิชาการ และ 3) สัมภาษณ์และศึกษาบริบทพื้นที่ชุมชนบ้านประจัน เก็บข้อมูลภาคสนามร่วมกับนักวิจัยชุมชน และจัดกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 2 รูปแบบกิจกรรม คือ 1) กิจกรรมถ่ายทอดความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายด้วยกิจกรรมการสร้างความรู้ผ่านการสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านประจัน และ 2) กิจกรรมอบรมการถ่ายทอดองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านและเยาวชนในชุมชนบ้านประจัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยได้นำข้อมูลจากเอกสารการสำรวจ การสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดความสำคัญจัดกลุ่มของเนื้อหา วิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดและสรุปประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ และมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล (Trustworthiness) ตามแนวคิดของ Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. ดังเช่น ความน่าเชื่อถือ การเชื่อมโยงผลการวิจัยไปยังบริบทอื่น ความคงที่และการยืนยันความถูกต้อง (Lincoln, Y. S. & Guba, E. G., 2000)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลบริบทพื้นที่ลักษณะทางกายภาพ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพด้านภูมิศาสตร์ของชุมชนบ้านประจัน มีสภาพพื้นที่ราบเป็นดินเหนียวปนทราย พื้นที่บางส่วนมีน้ำท่วมขัง เนื่องจากอยู่ติดริมแม่น้ำปัตตานี เหมาะแก่การเพาะปลูกทำนา ทำสวน มีความอุดมสมบูรณ์ด้านอาหาร ด้านวัตถุดิบปรุงอาหาร ทำให้อาหารที่ผลิตและรับประทานกันในห้องถิ่นมีความหลากหลาย บางครัวเรือนประกอบอาชีพปลูกข้าวทำนา ทำสวน โดยประชาชนในพื้นที่ได้นำผลผลิตทางธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประกอบอาหาร ด้วยจุดเด่นของพื้นที่ตำบลประจัน เป็นพื้นที่ราบเหมาะแก่การเกษตร ทำให้ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ประจันมีความมั่นคงทางอาหาร และเป็นแหล่งผลิตจำหน่ายอาหารพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อในจังหวัดปัตตานีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประจันยังได้ขึ้นชื่อว่าเป็นชุมชนที่มีการผลิตขนมจีน (ละซอ) ขายจำนวนมาก โดยเฉพาะหมู่ 2 มีจำนวนมากกว่า 15 คนที่ยังคงผลิตขนมจีนและขนมละแซในเชิงพาณิชย์ เป็นที่กล่าวกันว่า “หมู่บ้านแห่งขนมจีนและละแซ” จนกลายเป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือนและเป็นผู้ผลิตขนมละซอ ละแซ รายใหญ่ป้อนสู่ตลาดทั้งภายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีและพื้นที่ต่างจังหวัด จากการศึกษาพบว่า อาชีพดั้งเดิมตั้งแต่บรรพบุรุษ คือ การทำขนมละซอ ละแซ ทุกบ้านจะมีอุปกรณ์ทำขนมขนาดทำมือ ส่วนบ้านที่ผลิตจำหน่ายขนมละซอละแซรายใหญ่ จะมีอุปกรณ์ทำขนมที่เป็นเครื่องใหญ่และเปิดบ้านเป็นโรงขนมติดกับตัวบ้าน

ส่วนขนมหวานในชุมชนจะมีบ้านที่เป็นเจ้าของผลิตขนมหวานพื้นบ้านรายใหญ่มากกว่า 15 ราย เป็นบ้านที่จำหน่ายส่งให้กับพ่อค้าคนกลาง หรือป้อนสู่ตลาดรถเร่ขายปลา ที่เขามารับซื้อหน้าหมู่บ้านประจัน เพื่อนำไปขายต่อยังชุมชนต่าง ๆ ซึ่งในชุมชนประจันมีผู้รู้ ปราชญ์ท้องถิ่นด้านการทำอาหารพื้นบ้านอยู่หลายคน สามารถทำขนม

หวานได้หลากหลายชนิด ทั้งขนมไทย และขนมท้องถิ่น ขนมโบราณที่หาากินยาก แต่สามารถหาซื้อหรือรับประทานได้ในชุมชนประจัน เช่น ตี๋โป่งปลีตอ ตี๋โป่งแกแอ ตี๋โป่งกอและซามา ตี๋โป่งบอโกบูปีกายู ตี๋โป่งปอลี ซึ่งวัตถุดิบที่นำมาประกอบอาหารพื้นบ้านส่วนใหญ่สามารถหาได้ในท้องถิ่น และผลการวิเคราะห์ ยังพบว่า อาหารพื้นบ้านทั้งอาหารคาวและอาหารหวานที่มีในชุมชนนั้น จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับประเพณีในรอบชีวิตและเทศกาลในรอบปี เช่น ประเพณีการเกิด ประเพณีแต่งงาน ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ อาหารที่พบ คือ แกงเนื้อ แกงไข่ ขนมหวาน คือ ข้าวเหนียวเหลืองหน้ากุ้ง เทศกาลเดือนบวช เทศกาลวันตรุษอีดิลฟิตรี อาหารที่พบ เช่น ตี๋โป่งบุงอ กล้วยหาวิจิ ตูปะ ฯลฯ ส่วนอาหารที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นสื่อถึงภาพลักษณ์ของประจันมากที่สุดและเป็นอาหารแท้ของตำบลประจัน คือ ละซอ (ขนมจีน) และละแซ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขนมละซอ (ขนมจีน) ละแซ ตี๋โป่งปลีตอ และตี๋โป่งแกแอ

2. ผลการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ที่ 2 รวบรวมองค์ความรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านประจัน จากการลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นบ้านในชุมชนบ้านประจัน พบว่า รายการอาหารที่ปรากฏในชุมชนประจันส่วนใหญ่เป็นอาหารดั้งเดิมแท้ที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ตี๋โป่งแกแอ ละซอ ละแซ ส่วนตี๋โป่งบุงอ มีประวัติความเป็นมาจากการสืบทอดอาหารชาววังจาบังติกอ ตี๋โป่งบออิทอด บูโละกายอ เป็นอาหารยอดนิยมในวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นรับประทานในชีวิตประจำวันคู่กับข้าวต้ม โดยอาหารพื้นบ้านส่วนใหญ่นิยมใช้กะทิเป็นส่วนประกอบ ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่หาง่ายในท้องถิ่น และใช้เกลือหวานปัดตานี นอกจากนั้น ยังใช้เครื่องเทศเป็นวัตถุดิบเพื่อทำให้อาหารมีรสกลมกล่อม หอมกรุ่น ซึ่งเป็นเคล็ดลับที่นิยมปรุงกันชุมชน การศึกษาครั้งนี้ได้คัดเลือกรายการอาหารที่โดดเด่นทั้งหมด จำนวน 23 รายการ ซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้านที่ปรากฏในท้องถิ่นประจันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต เป็นอาหารที่คนในชุมชนผลิตขายกันในชุมชนและขายให้คนต่างชุมชน สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และเป็นอาหารที่รับประทานได้ทุกวัย ตลอดจนผู้สูงอายุ มีประโยชน์ต่อสุขภาพมี ดังนี้ ตี๋โป่งตี๋ชิมานี หรืออีตงกือปี่ ตี๋โป่งปอลี ตี๋โป่งแกแอ ตี๋โป่งกอและเลอเมาะ/กอและซามา ตี๋โป่งบอโกบูปีกายู ตี๋โป่งลอปะตีแก ตี๋โป่งบออิ ตี๋โป่งเจ๊ะเม๊ะ บูโบายางง บูโบบือชะอีเต ตี๋โป่งบออิทอด บูโละกายอ ตี๋โป่งบุงอ ตี๋โป่งดอดอ บือดอกายอ อัมรา สาแบกัวะ ละแซ ละแซ ตี๋โป่งปลีตอ ตี๋โป่งบุงอ นาซิกายอกอเดาะ และตี๋โป่งกอซู

3. การถ่ายทอดองค์ความรู้อาหารท้องถิ่นประจัน สู่กลุ่มเป้าหมายด้วยรูปแบบกิจกรรมการสืบสานอนุรักษ์อาหารท้องถิ่นตามวัตถุประสงค์ที่ 3 นั้น ผู้วิจัยได้ร่วมประชุมระดมความคิด ออกแบบกิจกรรมร่วมกับเจ้าหน้าที่หลากหลายหน่วยงาน เช่น ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลประจัน อาจารย์จากโรงเรียนในชุมชนประจัน

เจ้าหน้าที่จากศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำชุมชนประจัน (กศน.) และครูภูมิปัญญาด้านอาหาร จนได้ข้อสรุปรูปแบบกิจกรรมในการอนุรักษ์ สร้างความตระหนัก ถ่ายทอดและ การสืบสานอาหารท้องถิ่น ประจัน ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สถานศึกษาในชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถนำกิจกรรมนี้ไปจัดหรือต่อยอดต่อไปได้ ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ

3.1 การจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายด้วยกิจกรรมการสร้างความรู้ในการสืบสาน อนุรักษ์อาหารพื้นบ้านประจัน เป็นกิจกรรมที่เน้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ออกแบบโมเดลกิจกรรมที่เรียกว่า “โมเดลกิจกรรม 2E2P: การตระหนักรู้ในการสืบสาน อนุรักษ์ อาหารพื้นบ้าน ประจัน” ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) E-explore กิจกรรม Walk Rally ปั่นจักรยานสำรวจเส้นทางแหล่งผลิตอาหารพื้นบ้านในชุมชน และพบปะพูดคุยกับครูภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้าน 2) E-essay กิจกรรมการเขียนเรียงความเรื่องอาหารพื้นบ้านประจัน 3) P-paint กิจกรรมการวาดภาพเรื่องอาหารพื้นบ้านประจัน และ 4) P-posy กิจกรรมการเขียนคำขวัญ หัวข้ออาหารพื้นบ้านประจัน เป็นโมเดลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการศึกษาตามแนวคิดด้านจิตวิทยา โดยใช้แนวคิดการตระหนักรู้มาเป็นกรอบในการออกแบบกิจกรรมครั้งนี้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาเยาวชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความรู้สึกในการอนุรักษ์ สืบสานอาหารพื้นบ้าน จากจิตภายใน เพื่อความยั่งยืนและคงทนของความรู้สึก ทั้งยังทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดทัศนคติที่ดีต่ออาหารพื้นบ้านหรืออาหารแท้ หรืออาหารที่ปรากฏในท้องถิ่นตนเอง กระตุ้นจิตสำนึก นำไปสู่การมีส่วนร่วมอนุรักษ์ สืบสาน การปฏิบัติอย่างแท้จริง ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ กศน. กลุ่มแม่บ้าน ครูภูมิปัญญาด้านอาหาร และเยาวชนนักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 5 - 6 จากโรงเรียนบ้านบุโกะและโรงเรียนบ้านประจัน

3.2 กิจกรรมอบรมการถ่ายทอดองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านและเยาวชนในชุมชนประจัน เน้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มแม่บ้าน เยาวชนที่สนใจเรียนรู้วิธีการทำอาหารพื้นบ้านเพื่อสร้างรายได้ให้ครอบครัวและเพื่อเป็นการสืบสาน ถ่ายทอดอาหารพื้นบ้านประจันให้คงอยู่ต่อไปในชุมชน ภายในงานมีกิจกรรมประกอบด้วย การอบรมระยะสั้นถ่ายทอดสาธิตการทำขนมพื้นบ้านจากครูภูมิปัญญา ดังเช่น การสาธิตทำต๋องปงลอปะตีแก ต๋องปงปลีตอ ต๋องปงแกแ และละแซ ให้แก่ กลุ่มแม่บ้านและเยาวชนที่สนใจเรียนรู้การทำอาหารพื้นบ้าน หรือนำองค์ความรู้ไปประกอบเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวต่อไป ซึ่งผลที่ได้จากการจัดกิจกรรมนี้ สามารถเป็นแนวทางในการสืบสาน ถ่ายทอดอาหารพื้นบ้านประจัน ให้คงอยู่ต่อไปในชุมชนไว้ให้ลูกหลานได้ชื่นชม และยังเป็นการสร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้าน เยาวชนและผู้สนใจ ผลจากการจัดกิจกรรมทั้งสองนี้ สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ สืบสานอาหารพื้นบ้านประจันให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้กลุ่มแม่บ้าน เยาวชนที่ร่วมงานได้องค์ความรู้ เรียนรู้การทำขนมในท้องถิ่นประจัน เพื่อส่งเสริมอาชีพการทำขนมพื้นบ้านต่อไปได้ ทำให้อาหารพื้นบ้านมีผู้สืบทอด คงอยู่ต่อไปในชุมชน ซึ่งผลสำเร็จที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ นอกจากได้องค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านแล้ว ยังได้โมเดลต้นแบบการสร้างความรู้ในการเรื่องอาหารพื้นบ้าน ที่สามารถนำไปใช้กับชุมชนอื่น ๆ ได้ เพื่อเป็นแนวทางในการสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านอย่างยั่งยืนต่อไป ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลกิจกรรม 2E2P: การตระหนักรู้ในการสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านประจัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ด้วยจุดเด่นของลักษณะทางกายภาพพื้นที่ชุมชนประจัน เป็นพื้นที่ราบเหมาะแก่การเกษตร มีความอุดมสมบูรณ์ด้านอาหาร วัตถุดิบปรุงอาหาร โดยประชาชนในพื้นที่ได้นำผลผลิตทางธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประกอบอาหาร ทำให้ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ประจันมีความมั่นคงทางอาหาร และเป็นแหล่งผลิตจำหน่ายอาหารพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อของจังหวัดปัตตานี ประจันยังได้ขึ้นชื่อว่าเป็นชุมชนที่มี การผลิตขนมจีนหรือขนมละซอขายจำนวนมาก โดยเฉพาะหมู่ 2 ที่ผลิตขนมจีนละซอและละแซในเชิงพาณิชย์ จนกลายเป็นอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน ป้อนสู่ตลาดทั้งภายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีและต่างจังหวัด อีกทั้งในหมู่บ้านประจันยังเป็นแหล่งการผลิตขนมหวานพื้นบ้าน จะมีบ้านที่เป็นเจ้าของผลิตขนมหวานพื้นบ้านรายใหญ่มากกว่า 15 ราย เป็นบ้านที่จำหน่ายส่งให้กับพ่อค้าคนกลาง เพื่อนำไปขายต่อยังชุมชนต่าง ๆ อาหารพื้นบ้านทั้งอาหารคาว และอาหารหวานที่มีในชุมชนนั้น จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับประเพณีในรอบชีวิต และเทศกาลในรอบปี ดังเช่น ประเพณีการเกิด ประเพณีแต่งงาน ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีเดือนบวช เป็นต้น และสามารถผลิตได้ทุกเดือนทำได้ตลอดทั้งปี นับว่าลักษณะทางกายภาพ สภาพภูมิประเทศทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และเงื่อนไขสถานการณ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับการบริโภค หรือผลิตจำหน่ายอาหารพื้นบ้าน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ยูรินทร์ ปัญจสิริวิทย์ และนพรัตน์ บุญเพียรผล พบความเชื่อมโยงการใช้วัตถุดิบประกอบอาหาร กับบริบทพื้นที่ คือ จังหวัดนครปฐม มีพื้นที่อยู่ในเขตรากลุ่มทำให้มีวัตถุดิบใน การประกอบอาหารที่มีคุณภาพมากมาย ทั้งเป็นแหล่งเพาะปลูกพืชทางการเกษตร มีสำหรับอาหารเพื่อสุขภาพ จำนวน 33 รายการ ประกอบด้วยวัตถุดิบที่หาได้ในพื้นที่ นำมาจัดทำ

เป็นสำหรับอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับธุรกิจอาหารโตะจีน (ยุวรินทร์ ปัญจสิริวิทย์ และนพรัตน์ บุญเพียรผล, 2567) และผลการศึกษาของ วรารัตน์ สานนท์ และคณะ พบความเชื่อมโยงอาหารท้องถิ่นพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ของ จังหวัดนครปฐมมีลักษณะ โดดเด่นมีความเกี่ยวข้องกับบริบทของภูมิประเทศและขนบธรรมเนียมประเพณีอย่าง ผสมกลมกลืน (วรารัตน์ สานนท์ และคณะ, 2561) และยังสอดคล้องกับแนวคิด ฉวีวรรณ สุวรรณภา กล่าวว่า อาหารเป็นเครื่องแสดงถึงพลัง ศักยภาพและอัตลักษณ์ทางสังคมที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน สัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน อาหารบางรายการยังเกี่ยวข้องกับชนชั้น เพศ ภาวะ สุขภาพและพิธีกรรมความเชื่อ (ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, 2560) ปัจจัยเหล่านี้ กลายเป็นแบบแผน พฤติกรรมของการบริโภค อันเป็นผลผลิตที่เกิดจากภูมิปัญญาและเครื่องบ่งชี้ทางวัฒนธรรม ส่วน พัทรี ตั้งตระกูล และคณะ ศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออาหาร ได้แก่ อาชีพ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ และสภาพทางภูมิศาสตร์ (พัทรี ตั้งตระกูล และคณะ, 2561) อาจกล่าวได้ว่าอาหาร พื้นบ้านที่มีในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ดังที่ รณภพ นพสุวรรณ และคณะ ศึกษาพบว่า อาหารพื้นบ้านปัตตานีมีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ เนื่องจากเป็นอาหารท้องถิ่นลังกาสุกะ ผสมผสานกับวัฒนธรรมอาหารจากหลากหลายเชื้อชาติ เช่น มีกลิ่นเครื่องเทศแบบอินเดียและชวา ทำให้สามารถ สัมผัสรับรู้ถึงอินเดียหรืออินโดนีเซียต้นตำรับ แต่ถูกปรับให้ส่วนผสมและรสชาติเหมาะสมกับภูมิอากาศ ทั้งยังใช้ วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นปรุงรสชาติ เช่น รสชาติหวานจากน้ำตาลมะพร้าวและใช้กะทิเป็นส่วนประกอบหลักที่มีใน ชุมชน รวมทั้งใช้เกลือหวานปัตตานี และยังพบอีกว่า อาหารพื้นบ้านปัตตานีมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต (รณภพ นพสุวรรณ และคณะ, 2566) จึงกล่าวได้ว่า อาหารพื้นบ้านที่มีในท้องถิ่นประจัน จังหวัดปัตตานี มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณี เทศกาล และสามารถผลิตได้ทุกเดือน หรือทำได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากยังเป็นการ ความ ต้องการจากคนทั่วไปทั้งในชุมชนและนอกชุมชน และในความสัมพันธ์นี้ จึงทำให้อาชีพผลิตอาหารพื้นบ้านทั้ง อาหารคาวและขนมหวานเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ สืบสานให้อาหารท้องถิ่น ประจันคงอยู่ต่อไปถึงชั่วลูกชั่วหลานอย่างยั่งยืนในอนาคต

จากวัตถุประสงค์ที่ 2 ได้รวบรวมองค์ความรู้อาหารที่ปรากฏในชุมชนประจัน และได้คัดเลือกรายการ อาหารที่โดดเด่น เป็นอาหารแท้ประจันทั้งหมด จำนวน 23 รายการ ซึ่งการจัดบันทึกเป็นฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ นี้ ถือได้ว่าเป็นการจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ สืบสานต่อไป ดังที่ นิชมน ภมร และพัชรี ตันติวิภาวิน ศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านภาคเหนือ ตอนบนของไทย พบว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นบ้านเป็น องค์ความรู้ที่สั่งสมมาแต่ละ ท้องถิ่นในแต่ละยุค โดยความรู้เหล่านั้นมักอยู่ในรูปแบบฝังลึกในตัวบุคคล ถ้าไม่มีการถ่ายทอด จัดบันทึกก็จะสูญ หายไปกับบุคคลเหล่านั้น (นิชมน ภมร และพัชรี ตันติวิภาวิน, 2563) ดังนั้น องค์ความรู้อาหารพื้นบ้าน จึงสำคัญ อย่างยิ่งที่จะต้องมีการถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้แบบชัดเจน จัดเก็บ จัดบันทึกอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นมรดกให้ ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้สืบสานต่อไป

จากวัตถุประสงค์ที่ 3 จากการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้สู่กลุ่มเป้าหมายด้วยกิจกรรมการสร้าง ความ ตระหนักรู้ในการสืบสาน อนุรักษ์อาหารพื้นบ้านประจัน เป็นกิจกรรมที่เน้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนและผู้ ที่ เกี่ยวข้อง เข้าร่วมกิจกรรมที่เรียกว่า โมเดลกิจกรรม 2E2P: การตระหนักรู้ในการสืบสาน อนุรักษ์อาหารพื้นบ้าน

ประจักษ์อย่างยั่งยืน ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม มีความรู้สึกตระหนักในการสืบสาน อนุรักษ์อาหารพื้นบ้าน จากจิตภายใน เกิดความยั่งยืนและคงทนของความรู้สึก ทั้งยังทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดทัศนคติที่ดีต่ออาหารพื้นบ้านที่ปรากฏในท้องถิ่นตนเอง กระตุ้นจิตสำนึก นำไปสู่การมีส่วนร่วมสืบสาน อนุรักษ์ การปฏิบัติอย่างแท้จริง ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง ดังที่ Good ได้สรุปขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก เป็นเรื่องของความสำนึกความรู้ตัว จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลสัมผัสกับสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อมจะเกิดการรับรู้ (Perceptions) ขึ้น และนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด ความตระหนักจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) (Good, C. V., 1973) ดังนั้น ผลลัพธ์ที่ได้จากการจัดกิจกรรมนี้ ทำให้ทราบถึงองค์ความรู้ในเรื่องอาหารพื้นบ้านประจักษ์ของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ ดังที่ พบว่า หลังจากกลุ่มตัวอย่างได้เข้าร่วมกิจกรรม Walk Rally สำรวจเส้นทางแหล่งผลิตอาหารพื้นบ้านในชุมชนประจักษ์แล้ว ผลงานการเขียนเรียงความ การวาดภาพระบายสี การเขียนคำขวัญของนักเรียน ส่วนใหญ่ได้เล่าเรื่องราววิถีชีวิต อาชีพ สภาพแวดล้อมบริบทชุมชนที่เชื่อมโยงกับอาหารพื้นบ้านที่โดดเด่นของประจักษ์ ดังเช่น ขนมน้ำจืดละซอ ละแซ ขนมนุดอกไม้ ฯลฯ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากการจัดกิจกรรม 2E2P ทำให้ทราบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในเรื่องอาหารพื้นบ้านในท้องถิ่นตนเอง และเกิดความตระหนักรู้ มีทัศนคติที่ดี เกิดความภาคภูมิใจในต่ออาหารพื้นบ้านตนเองตามลำดับ ซึ่งตามฐานคิดนั้น การเรียนรู้ ความตระหนัก จะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรม นั่นคือ การนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการสืบสาน อนุรักษ์อาหารพื้นบ้านในท้องถิ่นตนเองต่อไป ซึ่งสอดคล้องการกับศึกษาของ นันทน์ภัสร์ พันธวงค์ และปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลธร พบว่า เด็กปฐมวัยมีการตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมสูงขึ้นหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมการประกอบอาหารอาเซียน ตลอดจนเด็กมีการเข้าใจวัฒนธรรมตนเอง สามารถบอกเล่าหรือถ่ายทอดความรู้ในวัฒนธรรมของตนเอง มีความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองและแสดงความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง (นันทน์ภัสร์ พันธวงค์ และปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลธร, 2565)

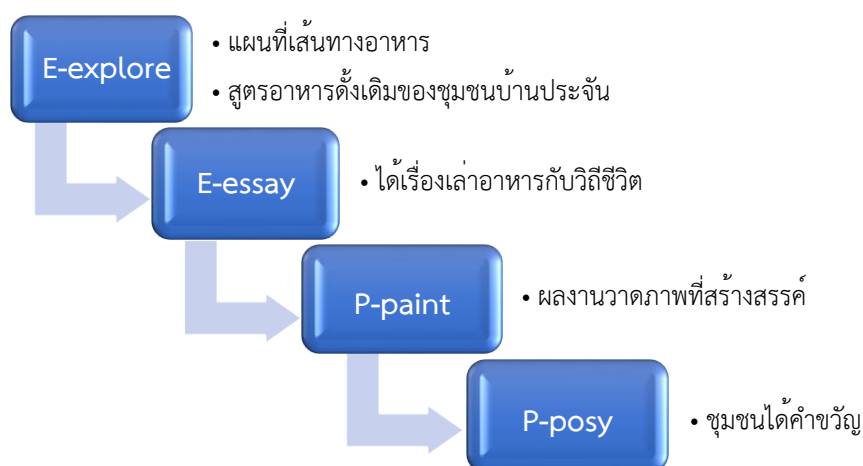
ส่วนกิจกรรมอบรมการถ่ายทอดองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านและเยาวชนในชุมชนประจักษ์ นับว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นการสืบสาน ถ่ายทอดอาหารพื้นบ้าน หรือรักษาความเป็นอาหารแท้ของชุมชนประจักษ์ให้ดำรงอยู่ต่อไปให้ลูกหลานได้สืบทอด ดังที่ อาวีวรรณ หัสติน และคณะ กล่าวว่า การจัดการเพื่อการสืบสาน สืบทอดวัฒนธรรม เป็นกระบวนการรักษาและส่งต่อวัฒนธรรมนั้นให้สามารถดำรงอยู่ต่อไปในสังคมผ่านการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น โดยกระบวนการสืบสานสืบทอดสื่อหรือองค์ความรู้พื้นบ้านที่สำคัญ คือ การผลิตซ้ำเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) ถือเป็นกลไกสำคัญในการสืบสาน สืบทอดวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ต่อไป วัฒนธรรม/สื่อพื้นบ้านนั้นเป็นสิ่งที่ต้องมีกระบวนการผลิต ซึ่งในกระบวนการผลิตนั้นก็ต้องมีองค์ประกอบของการผลิตอย่างครบถ้วน เช่น มีผู้ผลิต มีวัตถุดิบ มีสถานที่ มีกรรมวิธีในการผลิต มีการบริโภค ผลผลิต รวมทั้งมีกลุ่มคนที่ใช้วัฒนธรรมนั้น (อาวีวรรณ หัสติน และคณะ, 2564) ดังนั้น การที่วัฒนธรรมใดจะสามารถดำรงอยู่ได้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับว่าวัฒนธรรมนั้นมีโอกาสผลิตซ้ำเพื่อ การสืบทอด สืบสานหรือไม่ โดยยึดหลักสิทธิของเจ้าของวัฒนธรรมที่เป็นผู้เลือกสรรวัฒนธรรมในการผลิตซ้ำ ซึ่งการสืบสานและการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยทุกคน เพื่อให้ดำรงความเป็นเผ่าพันธุ์ที่มีที่มาที่ไปและสืบทอดความดีงามจนเป็นอารยธรรมของกลุ่ม ผ่านการทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ (ลักขณา คชสาร และคณะ, 2565) จากแนวคิดการกระบวนการผลิตเพื่อการสืบสานสืบทอดวัฒนธรรม (Cultural Production) แสดงให้เห็นว่า เมื่อกลุ่มตัวอย่าง

ได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยกันแล้วก่อให้เกิดความตระหนัก ความร่วมมือ เห็นความสำคัญของการสืบทอดวัฒนธรรม ชุมชนของตนและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คือ พื้นฐานสำคัญที่ทำให้การสืบทอด สืบสานวัฒนธรรมของ ชุมชนประสบความสำเร็จโดยมีครูภูมิปัญญาด้านอาหารในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอด กลุ่มแม่บ้านและเยาวชนที่สนใจ เป็นผู้สืบสานสืบทอด ซึ่งผลจากการจัดกิจกรรมการอบรมถ่ายทอดอาหารพื้นบ้านนี้ ทำให้กลุ่มแม่บ้าน เยาวชนที่ ร่วมงานได้อึ้งความรู้ เรียนรู้การทำขนมในท้องถิ่นประจัน เพื่อส่งเสริมอาชีพการทำขนมพื้นบ้านต่อไปได้ และเพื่อ เป็นแนวทางในการสืบสาน อนุรักษ์ถ่ายทอดสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้อาหารพื้นบ้านประจันมีผู้สื บทอดคงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไปในชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้พบแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ในการสืบสาน อนุรักษ์อาหารพื้นบ้านเพื่อความ ยั่งยืนของชุมชนบ้านประจัน ด้วยโมเดลกิจกรรม 2E2P: การตระหนักรู้ในการสืบสาน อนุรักษ์อาหารพื้นบ้าน ประจัน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) E-explore กิจกรรม Walk Rally สำรวจเส้นทางแหล่งผลิตอาหารพื้นบ้าน ในชุมชน ทำให้ได้แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวอาหาร และได้องค์ความรู้สูตรอาหารดั้งเดิมจากครู ภูมิปัญญา 2) E-essay กิจกรรมเขียนเรียงความอาหารพื้นบ้านประจัน ผู้เข้าร่วมเยาวชนได้เล่าเรื่องราววิถีชีวิต อาชีพและบริบท ชุมชนที่เชื่อมโยงกับอาหารพื้นบ้านที่โดดเด่นของประจัน บ่งชี้ถึงเยาวชนมีองค์ความรู้ในเรื่องอาหารพื้นบ้านใน ท้องถิ่นตนเองและเป็นนักเล่าเรื่องของชุมชนได้ 3) P-paint กิจกรรมการวาดภาพเรื่องอาหารพื้นบ้านประจัน ได้ ผลงานภาพวาดซึ่งเป็นงานสร้างสรรค์ของเยาวชน และเยาวชนเกิดความตระหนักรู้ เห็นคุณค่า ภาคภูมิใจในอาหาร พื้นถิ่นตนเอง และ 4) P-posy กิจกรรมการเขียนคำขวัญ เยาวชนได้มีบทบาท มีส่วนร่วมกับการสร้างสรรค์คำขวัญ ของชุมชนตนเอง และชุมชนมีคำขวัญที่สามารถนำไปประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวต่อไป ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่แนวทางการสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านเพื่อความยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า 1) ลักษณะทางกายภาพของชุมชนบ้านประจันมีความมั่นคงทางอาหาร และเป็นแหล่งจำหน่ายอาหารพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อของจังหวัดปัตตานี 2) ชุมชนประจันมีรายการอาหารพื้นบ้านแท้ จำนวน 23 รายการ ซึ่งเป็นอาหารที่คนในชุมชนผลิตขายมีความสัมพันธ์กับประเพณีวิถีชีวิต และ 3) ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้สู่กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 3.1) กิจกรรมการสร้างความรู้ในการสืบสานอนุรักษ์อาหารพื้นบ้าน ด้วยโมเดลกิจกรรม 2E2P และ 3.2) กิจกรรมอบรมการถ่ายทอดองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้าน เยาวชนในชุมชน ซึ่งทั้งสองกิจกรรมสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนา กิจกรรมให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลประจัน เพื่อเป็นแนวทางการสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านอย่างยั่งยืน ซึ่งมีข้อเสนอแนะตามผลการวิจัย ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน จากผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านประจันมีหลายรายการอาหารที่เป็นอาหารแท้ของท้องถิ่น และเป็นแหล่งผลิตจำหน่ายอาหารพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อของจังหวัดปัตตานี ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดทำแผนที่เส้นทางอาหารพื้นบ้าน หรือจัดกิจกรรมเทศกาลอาหารพื้นบ้านประจันเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างรายได้ หรือประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอาหาร (Food Tourism) 2) ข้อเสนอแนะต่อชุมชน ผลการศึกษานี้ได้รับความร่วมมือจากครูภูมิปัญญาและผู้ประกอบการอาหารพื้นบ้านในชุมชนรวมตัวกันเข้าร่วมกิจกรรมถ่ายทอด สืบสานอาหารพื้นบ้าน ดังนั้น ผู้นำชุมชนควรที่จะสานต่อจัดตั้งเป็นเครือข่ายกลุ่มขับเคลื่อนธุรกิจอาหารพื้นบ้านเพื่อความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป 3) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผลการศึกษานี้ ได้โมเดลกิจกรรม 2E2P: การตระหนักรู้ในการสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้าน ซึ่งสามารถเป็นแนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมอาหารอย่างยั่งยืน ดังนั้น ควรนำโมเดลนี้ไปใช้ในเชิงนโยบายบรรจุในแผนพัฒนาประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลประจัน และ 4) ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป การศึกษานี้มีกิจกรรมอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้อาหารพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านและเยาวชน การศึกษาครั้งต่อไปควรเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการจัดอบรมพัฒนาทักษะการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้าน อายุการใช้งาน และบรรจุภัณฑ์ที่สื่อภาพลักษณ์ของพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ. (2560). อาหารพื้นบ้าน: กระบวนการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่. ณิชมน ภมร และพัชรี ตันติวิภาวิน. (2563). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านภาคเหนือตอนบนของไทย. วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์, 6(2), 28-44. ทรงสุข บุญทาวงค์ และคณะ. (2565). อาหารพื้นเมืองเชียงใหม่ในมิติประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยว. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 12(4), 178-191. นันทน์ภัสร์ พันธวงศ์ และปิยะนันท์ หิรัญย์โชทร. (2565). ผลการจัดกิจกรรมประกอบอาหารอาเซียนที่มีต่อการตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมของเด็กปฐมวัย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 22(2), 176-188. พัทรี ตั้งตระกูล และคณะ. (2561). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหารท้องถิ่นของจังหวัดภูเก็ต. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ยุวรินทร์ ปัญจสิริวิทย์ และนพรัตน์ บุญเพียรผล. (2567). แนวทางพัฒนาสำหรับอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับธุรกิจอาหารโต๊ะจีน จังหวัดนครปฐม. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(6), 192-205.
- รณภพ นพสุวรรณ และคณะ. (2566). การสืบสานภูมิปัญญาบรรพบุรุษอาหารท้องถิ่นล้งกาสุกะ บนแผ่นดินปลายด้ามขวานทองของไทย. วารสารปราชญ์ประชาคม, 1(1), 72-82.
- ลักขณา คชสาร และคณะ. (2565). การจัดการทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมของโรงเรียนสาธิตระดับมัธยมศึกษา. วารสารรัชต์ภาคย์, 16(49), 180-193.
- วรรัตน์ สานนท์ และคณะ. (2561). อดีตถึงปัจจุบันแนวทางการพัฒนาอาหารท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 5(1), 130-142.
- องค์การบริหารส่วนตำบลประจัน. (2568). แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2566 - 2570. เรียกใช้เมื่อ 19 มกราคม 2568 จาก https://www.prajan.go.th/news/doc_download/a_280223_104358.pdf
- อรุณีวรรณ บัวเนี้ยว และคณะ. (2564). มิติทัศน์ปัตตานี ใน ชุดความรู้ “ปัตตานีศึกษา Pattani Studies” โครงการมหาวิทยาลัยกับการขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. ปัตตานี: โรงพิมพ์มิตรภาพ.
- อารีวรรณ หัสดิน และคณะ. (2564). การจัดการทางวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่ของการละเล่นพื้นบ้านไทยพวน กรณีศึกษาจังหวัดนครนายกและจังหวัดสระบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยนครพนม, 11(1), 331-345.
- Good, C. V. (1973). Dictionary of Education. New York: McGraw-Hill Book.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (2000). Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences (2nd ed.). In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), The handbook of qualitative research (pp. 163-188). Beverly Hills, California: Sage.

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน*

A STUDY OF ACADEMIC ACHIEVEMENT IN SOCIAL STUDIES AND SUFFICIENT CONSUMPTION BEHAVIOR AMONG GRADE 7 STUDENTS WHO WERE TAUGHT USING A BLENDED LEARNING APPROACH

นนทรี พรหมมี

Nonsee Prommee

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Secondary), Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail: nonseep@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน ระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน และ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา (ส 21102) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวนนักเรียน 35 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน วิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องการบริโภค และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 3) แบบวัดพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงอย่างเหมาะสม สามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีความรอบรู้ และมีคุณธรรม อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, พฤติกรรมการบริโภค, การเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน

Abstract

This research aims to: 1) Investigate the academic achievement of Grade 7 students in the economics strand of Social Studies, comparing their performance before and after the course with an integrated and blended learning approach. and 2) Examine the consumption behavior of Grade 7 students oriented to sufficiency level experiencing an integrated and blended learning approach. The study sample consisted of 35 Grade 7 students from Satit Prasarnmit Demonstration School (Secondary) studying Social Studies (S21102), selected through purposive sampling during the second semester of the 2023 academic year. The research tools included: 1) Integrated and blended learning lesson plans for Social Studies focusing on economics, comprising two units: Unit 1-Consumption and Unit 2-Sufficiency Economy. 2) An academic achievement test in the economics strand of Social Studies for Grade 7 students. and 3) A questionnaire measuring sufficiency-oriented consumption behavior among Grade 7 students. The research findings revealed that Grade 7 students taught economics strand of Social Studies using the integrated and blended learning approach showed significantly higher post-learning achievement compared to pre-learning achievement at a statistical significance level of .05. Additionally, the sufficiency-oriented consumption behavior of these students was found to be highly appropriate, characterized by efficient use of resources, reduced unnecessary expenses, moderation, rationality, good self-immunity, awareness, and moral integrity, all at a high level.

Keywords: Academic Achievement, Consumption Behavior, Integrated and Blended Learning

บทนำ

การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์ การพัฒนาคนและสังคมต้องเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศ การเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกทำให้เกิดค่านิยมฟุ่มเฟือยและบริโภคนิยมในเด็กไทย เด็กและเยาวชนที่ขาดภูมิคุ้มกันหรือขาดวิจารณญาณในการกลั่นกรองข้อมูล มีแนวโน้มที่จะใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมเสมือนในทางที่สร้างปัญหามากกว่าสร้างสรรค์ ส่งผลให้ความสัมพันธ์กับสังคมลดลง ทั้งในครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสังคม โดยเฉพาะเมื่อประสบปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขด้วยตนเองได้ จึงควรมีการปลูกฝังความคิดและความรู้ให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง สามารถรับมือกับกระแสโลกาภิวัตน์และดำเนินชีวิตในยุคศตวรรษที่ 21 ได้ การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนนั้นต้องอาศัยการบูรณาการทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งด้านทุนมนุษย์ เศรษฐกิจพอเพียง การเรียนรู้ทางสังคม และความยืดหยุ่นทางจิตใจ เพื่อความสุขที่ยั่งยืน อยู่ในสังคม ยุคบริโภคนิยม

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระ

การเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียน ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไรทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปว่า การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เข้าใจตนเอง และผู้อื่นมีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง มีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ดังนั้น ผู้สอนจะต้องสอนให้เกิดแนวความคิด ความเข้าใจ เจตคติ และค่านิยมที่เหมาะสมที่ถูกต้อง โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ สามารถเรียนรู้ได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต สอดคล้องกับ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขอย่างแท้จริง (กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2543)

การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ต้องผสมผสานระหว่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ และการใช้สื่อการสอนที่หลากหลายเข้าด้วยกัน ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมทั้งงานเดี่ยว และงานกลุ่ม และการสืบค้นหาความรู้ต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ได้เรียนรู้จากสภาพจริง โดยคำนึงถึงศักยภาพของนักเรียนตามแนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สร้างค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง สามารถเชื่อมโยงความรู้จากสิ่งที่เรียนไปสู่ชีวิตจริงภายนอกห้องเรียน และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ดังตัวอย่างของ ดาหระ แห่งฟุ่ม ได้สรุปว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญควรมีการบูรณาการระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปใช้ในชีวิตจริง ได้อย่างเหมาะสม เช่น การใช้เกมการศึกษา สถานการณ์จำลอง และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning Management) เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงความรู้และทักษะจากหลากหลายสาขาวิชา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สามารถแก้ปัญหาและสร้างสรรค์งานที่มีประโยชน์ได้ (ดาหระ แห่งฟุ่ม, 2553) และ ดังตัวอย่างของ บุรชัย ศิริมหาสาครได้สรุปว่า การสอนโดยใช้เรื่องใด เรื่องหนึ่งหรือวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนหลัก แล้วสอนเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับเรื่องหรือวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างกลมกลืน เพื่อให้เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง (บุรชัย ศิริมหาสาคร, 2454) ดังนั้น การจัดกิจกรรมในห้องเรียนผสมผสานกับกิจกรรมนอกห้องเรียนบนเครือข่ายออนไลน์ผ่านโปรแกรม Microsoft Teams เพื่อการสื่อสาร ประชุม พูดคุย ติดต่อกัน สามารถ แชร์สกรีน เปิดไมค์โครโฟน เปิดกล้อง กำหนดค่า ตั้งสิทธิ์ใน การใช้งานกันได้ เหมาะสำหรับการเรียนการสอนในยุค New Normal ที่สามารถช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดองค์ความรู้ ความคิดแบบองค์รวม พัฒนาความสามารถการคิดเห็นความเชื่อมโยง นำไปสู่ความสามารถในการแก้ปัญหาแบบองค์รวม เกิดประสบการณ์ นำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง ทั้งที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่ต้องเผชิญหน้ากัน และการใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลาย กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรม จากยุทธวิธีการเรียนการสอนที่หลากหลายรูปแบบส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นได้ และสามารถเสริมสร้างพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงได้มากขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จึงเลือกการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสานในการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงของนักเรียน นักเรียน

กลุ่มเป้าหมาย คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) โดยส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอย่างพอเพียง พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง สามารถนำความรู้ และคุณธรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต ไม่หลงไปกับกระแสบริโภคนิยม และสามารถเชื่อมโยงความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้รับจากห้องเรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม ผลการวิจัยนี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบทดลอง ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รหัสหนังสือรับรองโครงการวิจัย SWUEC-662059 และคณะผู้วิจัยคำนึงถึงสิทธิของนักเรียนในทุกขั้นตอนของการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ที่เรียนในวิชาสังคมศึกษา (ส 21102) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 13 ห้องเรียน จำนวน 400 คน ผู้วิจัยระบุกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา (ส 21102) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวนนักเรียน 35 คน

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และ 3) แบบวัดพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียง ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน จากการให้คำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ ในการสอนรายวิชาสังคมศึกษามากกว่า 10 ปี จำนวน 3 คน โดยออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน เป็นวิธีการเรียนรู้แบบเผชิญหน้ากับการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม Microsoft Teams มีเนื้อหาการเรียนรู้ 2 หน่วยการเรียนรู้ คือ เรื่องการบริโภค และเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- 1.1 ขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน การกระตุ้นผู้เรียน ให้เกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรม
- 1.2 ขั้นปฏิบัติการ การส่งเสริมผู้เรียนให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการค้นคว้าหาข้อมูล
- 1.3 ขั้นกิจกรรมสรุป การสรุปและนำเสนอผลงานในรูปแบบต่าง ๆ
- 1.4 ขั้นประเมินผล การประเมินผลของผู้เรียน และผู้เรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง

ตารางที่ 1 ตารางแสดงเค้าโครงการสอนรายวิชา และผลสะท้อนการจัดการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้	หัวข้อเนื้อหา	การจัดการเรียนรู้
หน่วยที่ 1 การบริโภค	- ความหมายและความสำคัญของการบริโภค - หลักการบริโภคที่ดี - ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค - ค่านิยมและพฤติกรรม - การบริโภคในสังคมปัจจุบัน	1. ระดมความคิด “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภค” - เข้าใจและตระหนักถึงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการบริโภคสินค้า 2. จำลองสถานการณ์ (การเลือกซื้อสินค้าออนไลน์) - วิเคราะห์การตัดสินใจเลือกซื้อและผลกระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม 3. กิจกรรมกลุ่ม “การบริโภคอย่างยั่งยืน” - ตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นผู้บริโภคที่ดี และการเลือกบริโภคสินค้าได้อย่างเหมาะสม
หน่วยที่ 2 เศรษฐกิจพอเพียง	- ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง - หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง - การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง - ความสำคัญ คุณค่า และประโยชน์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อสังคมไทย	1. กิจกรรม “เส้นทางเศรษฐกิจพอเพียง” - เข้าใจความหมาย ความเป็นมา และหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง 2. กิจกรรม “บันไดแห่งความพอเพียง” - รู้หลักการของเศรษฐกิจแบบพอเพียงใน และการนำไปประยุกต์ใช้ 3. กิจกรรม “วิถีพอเพียงในชีวิตประจำวัน” - เข้าใจการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง 4. กิจกรรม “การพัฒนาตนเองแบบพอเพียง” - การวางแผนการบริโภคแบบพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

จากตารางที่ 1 พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมมีผลสะท้อนการเรียนรู้ ดังนี้ ผู้เรียนได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจบริโภค วิเคราะห์การเลือกซื้อสินค้าอย่างมีเหตุผล ตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นผู้บริโภคที่ดี สามารถเลือกบริโภคสินค้าได้อย่างเหมาะสม เข้าใจความหมาย ความเป็นมา หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนการบริโภคอย่างพอเพียงในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา จำแนกวัตถุประสงค์ทางการศึกษาด้านพุทธิพิสัยตามแนวคิดของ Bloom, B. S. โดยการสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ และกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัด จำนวน 4 ด้าน (Bloom, B. S., 1956) ดังนี้

- 2.1 ความรู้ - ความจำ ข้อเท็จจริง เรื่องราวหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ
- 2.2 ความเข้าใจ การแปลความหมาย การตีความและการขยายความอย่างสมเหตุสมผล
- 2.4 การนำไปใช้ ความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้สำเร็จ
- 2.5 การวิเคราะห์ ความสามารถในการแยกแยะความสำคัญ อย่างสมเหตุสมผล

3. แบบวัดพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียง ผู้วิจัยออกแบบวัดพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียง ตามแนวคิดจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาจากแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) และจากการให้คำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ ในการสอนรายวิชาสังคมศึกษามากกว่า 10 ปี จำนวน 3 คน แบ่งออกเป็น 3 หัว 2 เงื่อนไข ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ คือ การบริโภคที่พอประมาณ และตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า

3.2 ความมีเหตุผล คือ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ก่อน การบริโภค

3.3 ความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

3.4 เงื่อนไขความรู้ คือ มีความรอบรู้ ความรอบคอบ วางแผนและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

3.5 เงื่อนไขคุณธรรม คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน ระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน โดยใช้สถิติ t-test dependence

2. พฤติกรรมบริโภคแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน แปลผลระดับคะแนน ตามแนวคิดของ Best, J. W. ที่ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยนำค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแต่ละช่วงเพื่อแปลความหมายของคะแนน แบ่งออกเป็น 5 ชั้นประกอบด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (Best, J. W., 1981) กำหนดความหมายของพฤติกรรมไว้ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง “น้อยที่สุด”

ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง “น้อย”

ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง “ปานกลาง”

ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง “มาก”

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง “มากที่สุด”

ผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน

ทดสอบ	n	$\bar{x}$	SD	t	p
1. ก่อนเรียน	35	10.43	1.44	19.98**	.000
2. หลังเรียน	35	17.43	2.15		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน ก่อนเรียน เท่ากับ 10.43 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.44 และคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียน เท่ากับ 17.43 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.15

เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน มีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน

ตารางที่ 3 แสดงพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน

พฤติกรรม	$\bar{x}$	การแปลผล
ด้านความพอประมาณ	3.81	ระดับมาก
ด้านความมีเหตุผล	4.15	ระดับมาก
ด้านภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	3.87	ระดับมาก
เงื่อนไขความรู้	3.77	ระดับมาก
เงื่อนไขคุณธรรม	4.02	ระดับมาก
ค่าเฉลี่ยในภาพรวม	3.92	ระดับมาก

จากตารางที่ 3 พบว่า พฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมเท่ากับ 3.92 แสดงว่ามีพฤติกรรมบริโภคแบบพอเพียงอยู่ในระดับมาก

หากพิจารณาพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงในแต่ละด้านพบการแปลผล ดังนี้

ด้านความพอประมาณ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 แสดงว่ามีการบริโภคที่พอประมาณ และตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า อยู่ในระดับมาก

ด้านความมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 แสดงว่ามีการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ก่อนการบริโภค อยู่ในระดับมาก

ด้านภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 แสดงว่ามีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต อยู่ในระดับมาก

ด้านเงื่อนไขความรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 แสดงว่ามีความรอบรู้ ความรอบคอบ วางแผนและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า อยู่ในระดับมาก

ด้านเงื่อนไขคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 แสดงว่ามีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

1. จากผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน

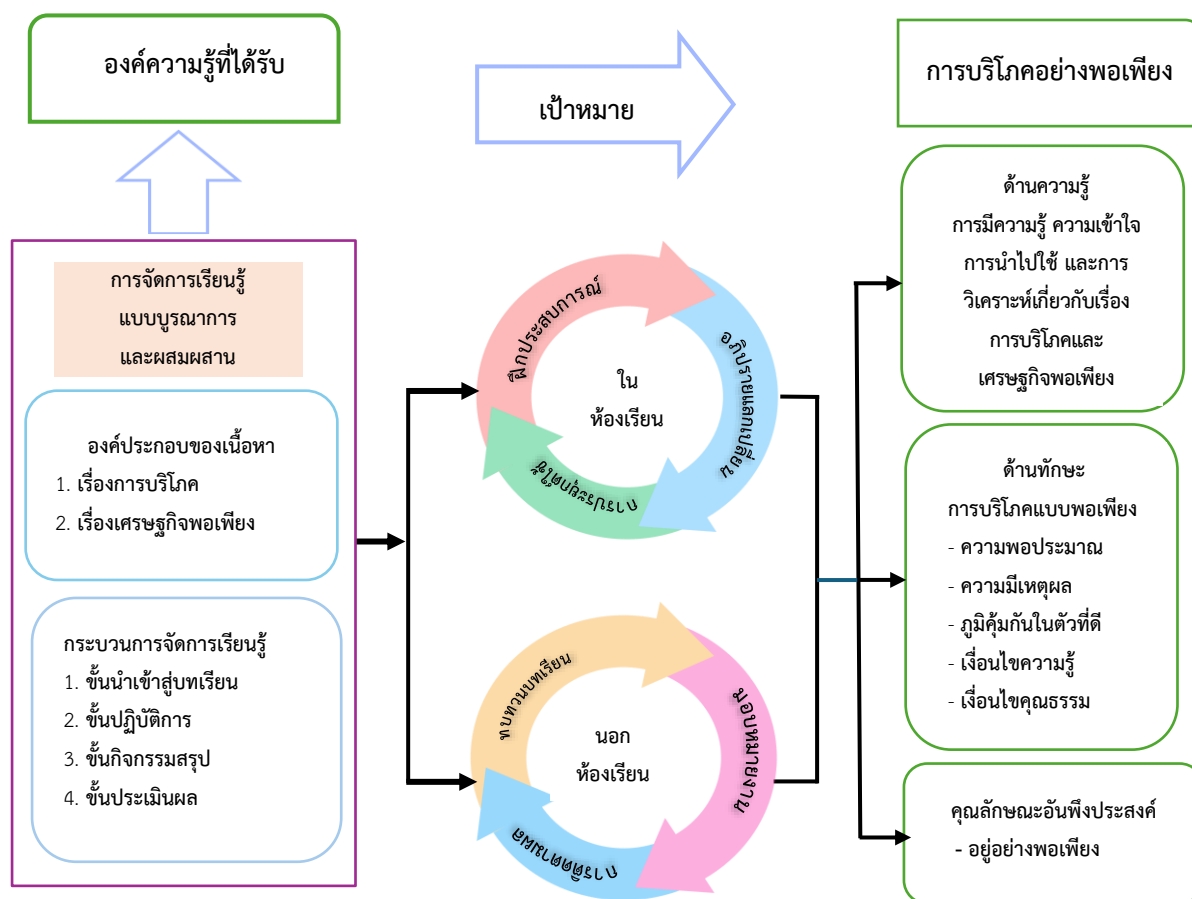
พบว่า หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน นักเรียนมีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสานผ่านสื่อออนไลน์โปรแกรม Microsoft Teams สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น นักเรียนได้ใช้ทักษะการทำงานทั้งงานเดี่ยว และงานกลุ่ม การได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้เข้าใจในเนื้อหามากขึ้น ดังตัวอย่างของ นฤมล ธรรมชาติ ที่สรุปว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างร่วมกันทั้งแบบเดี่ยวและกลุ่มช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการทำงานร่วมกันได้ดียิ่งขึ้น (นฤมล ธรรมชาติ, 2559) ดังตัวอย่างของ สุพรรณิ แสงชาติ ที่สรุปว่า การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) กับการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อผู้สอน ผู้เรียน องค์กรทางการศึกษาอย่างมาก ทำให้การเรียน การสอนมีความสะดวก รวดเร็วในการเข้าถึงบทเรียน และมีประสิทธิภาพมากกว่าการเรียนการสอนเพียงรูปแบบเดียว นอกจากนี้ ยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการสืบค้นข้อมูล ทางอินเทอร์เน็ต พัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสารและช่องทางปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียน กับผู้เรียน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ช่วยเชื่อมโยงความรู้และทำให้เกิดการพัฒนาความคิด วิเคราะห์กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการกระตือรือร้น และยืดหยุ่นเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ตลอดจนแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ในการเรียนรู้ (สุพรรณิ แสงชาติ, 2552) ดังตัวอย่างของ Banyen, P. et al. ที่สรุปว่า นักเรียนที่เข้าร่วมการเรียนการสอนแบบผสมผสานมีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการเรียนการสอนในรูปแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้ง ยังพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบผสมผสาน ด้วยเหตุ เพราะระบบการจัดการเรียนรู้มีสื่อการเรียนการสอนที่น่าสนใจ และท้าทายมากกว่าการเรียนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ทำให้ผู้เรียนสามารถทบทวนบทเรียนหลังจากการเรียนในห้องเรียนได้สะดวกขึ้น (Banyen, P. et al., 2016) และดังตัวอย่างของ Garrison, D. R. & Kanuka, H. ที่สรุปว่า ข้อดีของการเรียนรู้แบบดั้งเดิมกับการเรียนออนไลน์มาผสมผสานกัน ทำให้ครูผู้สอนสามารถดำเนินการสอนได้อย่างยืดหยุ่นมากขึ้น สามารถปรับรูปแบบกิจกรรม การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ทรัพยากรและสถานการณ์ (Garrison, D. R. & Kanuka, H., 2004)

2. จากผลการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน

พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียง มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมในภาพรวมเท่ากับ 3.92 แสดงว่ามีพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงอยู่ในระดับมาก กล่าวได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน สามารถส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจแนวคิดการบริโภคแบบพอเพียง ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ ความประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ประกอบด้วยมีความรู้และคุณธรรม ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสม ลดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง และสามารถปรับตัวตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และพบว่า ด้านเงื่อนไขความรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เมื่อเปรียบเทียบกับเงื่อนไขด้านอื่น ๆ ถึงแม้จะอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากผู้เรียนยังไม่เข้าใจในเนื้อหา หรืออาจเป็น เพราะวิธีการจัดการเรียนการสอนยังไม่ได้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในกลุ่มนี้เท่าที่ควร ผู้สอนจึงควรปรับกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้สามารถ

ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนให้มีความรอบรู้ ความรอบคอบ มีการวางแผน และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าในอนาคต ดังตัวอย่างของ วิมล วงศ์วิบูลย์ ที่สรุปว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการในการพัฒนา ค่านิยมการบริโภคอย่างพอเพียง มีการตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรและบริโภคสิ่งต่าง ๆ อย่างมีสติและลดการใช้ จ่ายที่ไม่จำเป็นลง (วิมล วงศ์วิบูลย์, 2559) ดังตัวอย่างของ นิภาภรณ์ ทองทิพย์ ที่สรุปว่า การใช้สื่อ การเรียนรู้ที่เหมาะสมช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคแบบพอเพียงและมีความรับผิดชอบต่อการใช้ ทรัพยากร (นิภาภรณ์ ทองทิพย์, 2563) และดังตัวอย่างของ คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่สรุปว่า พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พฤติกรรม ด้านการประหยัดและการใช้งานทรัพยากรอย่างเหมาะสมอยู่ในระดับดี และแนะนำให้มีการจัดอบรมและกิจกรรม ที่ส่งเสริมแนวคิดนี้ในมหาวิทยาลัย (คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสานเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียง

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสานเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียง เป็นการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะ และการสร้างประสบการณ์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสมในบริบทของเศรษฐกิจพอเพียง และนำความรู้ และทักษะที่ได้ ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง อย่างมีคุณธรรม

สรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสาน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้วิธีการและเทคนิคการสอนที่หลากหลายผสมผสานกัน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะผ่านกระบวนการสืบสอบ (Inquiry) การแก้ปัญหา (Problem Solving) และการทำงานร่วมกัน มีทั้งงานกลุ่มและงานเดี่ยว พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในประสบการณ์จริงของตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้ถูกออกแบบให้ผสมผสานระหว่างการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้ากับผู้สอน และการเรียนรู้นอกห้องเรียนผ่านกิจกรรมออนไลน์ ซึ่งช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้ ตอบโจทย์ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนในด้านรูปแบบการเรียนรู้ การคิด ความสนใจ และความสามารถ การเรียนรู้รูปแบบนี้ยังช่วยกระตุ้นความสนใจ สร้างแรงจูงใจ และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนการได้พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อชีวิต (Lifelong Learning) การนำเอารูปแบบการเรียนแบบผสมผสานมาใช้นั้น ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ให้พร้อม เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพทางการเรียนให้เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้สอนจึงควรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ในการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะการใช้งานแอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อรองรับการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป ในยุคปัจจุบัน และอนาคต ได้แก่ การอบรมพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของผู้สอน เพื่อสร้างกิจกรรมการเรียน การสอนให้ทันสมัย การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผสมผสานเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ การจัดการเรียนการสอน ที่สามารถตอบโจทย์เป้าหมายและศักยภาพของผู้เรียน มีการสำรวจพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนก่อนเรียน การใช้เครื่องมือวัดประเมินผลที่หลากหลาย และการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้สอนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความรู้ด้านเทคโนโลยี สำหรับพัฒนาการเรียนการสอน และการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสานไปเชื่อมโยงกับวิชาในสาขาอื่น ๆ ได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) สำหรับการให้ข้อมูลในการวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือ การให้คำแนะนำในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและแบบผสมผสาน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา แบบวัดพฤติกรรม การบริโภคแบบพอเพียง และทุนในการดำเนินการวิจัยจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2565). พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ดาหฺรฯ ห่งพุ่ม. (2553). รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล ธรรมชาติ. (2559). รูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิภาภรณ์ ทองทิพย์. (2563). การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงของนักเรียน. วารสารการพัฒนาการศึกษา, 12(1), 55-65.
- บุรชัย ศิริมหาสาร. (2454). การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิมล วงศ์วิบูลย์. (2559). ผลของการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการต่อพฤติกรรมการบริโภคแบบพอเพียงของนักเรียน. วารสารวิจัยการศึกษา, 8(1), 89-102.
- สุพรรณิ แสงชาติ. (2552). บทบาทของผู้เรียนและผู้สอนในการเรียนแบบผสมผสาน. วารสารการศึกษาปริทัศน์, 10(2), 15-30.
- Banyen, P. et al. (2016). The blended learning model for enhancing students' critical thinking skills and learning achievement. International Journal of Instruction, 9(2), 229-242.
- Best, J. W. (1981). Research in education. (4th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. New York: Longman.
- Garrison, D. R. & Kanuka, H. (2004). Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education. The Internet and Higher Education, 7(2), 95-10.

การประเมินความเต็มใจจ่ายของผู้โดยสารสำหรับการพัฒนาบริการดิจิทัลในสนามบิน:
การสนับสนุนแนวทางนโยบายสนามบินดิจิทัล*

ASSESSING PASSENGERS' WILLINGNESS TO PAY FOR DIGITAL SERVICES
IN AIRPORTS: SUPPORTING DIGITAL POLICY FRAMEWORKS

ณัฐกรนต์ ไชยหาวงศ์^{1*}, ปอนด์ ทฤษฎีคุณ², จริยากรณ์ หวังศุภกิจโกศล³, วรันตรี ปลั่งวัฒนะ³

Nattakarn Chaihawong^{1*}, Paul Trisdikoon², Jareeyakorn Hwangsuphakitkoson³, Warantri Plangwattana³

¹แผนกวิชาการจัดการการขนส่งสินค้าทางอากาศ กองวิชาวิทยาการการบิน สถาบันการบินพลเรือน

กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Department of Air Cargo Management, Aviation Science Management Division, Civil Aviation Training Center, Bangkok, Thailand

²แผนกวิชาการจัดการการท่าอากาศยาน กองวิชาวิทยาการการบิน สถาบันการบินพลเรือน กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Department of Airline Business Management, Aviation Science Management Division, Civil Aviation Training Center,

Bangkok, Thailand

³แผนกวิชาการจัดการมหาบัณฑิตด้านการบิน กองวิชาวิทยาการการบิน สถาบันการบินพลเรือน

กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

³Master of Aviation Management Department, Aviation Science Management Division, Civil Aviation Training Center,

Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: nattakarn@catc.or.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อ ความเต็มใจที่จะจ่าย (WTP) ของผู้โดยสารสำหรับบริการดิจิทัลในสนามบิน เช่น การติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์และการจัดส่งสัมภาระแบบอัตโนมัติ พร้อมทั้งวิเคราะห์ความคุ้มค่าของบริการเหล่านี้และความสัมพันธ์ระหว่างระบบจัดส่งสัมภาระผ่านแอปพลิเคชัน SAWASDEE by AOT กับระบบของสายการบิน การศึกษานี้มุ่งเน้นผลกระทบของนวัตกรรมดังกล่าวต่อความสะดวกสบาย ประสิทธิภาพ และความพึงพอใจของผู้โดยสาร การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้โดยสารและนักเดินทางที่มีแนวโน้มจะใช้บริการเสริมที่สนามบินสุวรรณภูมิ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 442 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านแบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองลอจิสสองชั้น (Double Bounded Logit Model) วิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรตามได้แก่ ความเต็มใจที่จะจ่าย (WTP) โดยใช้วิธีการเสนอราคาสองช่วง (Double-bid Price Offering Method) ผลการวิจัยพบว่า ผู้โดยสารมีความเต็มใจที่จะจ่ายเริ่มต้นที่ 500 บาท สำหรับบริการ เช่น การติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์ โดยพบความแตกต่างทั้งในรูปแบบการเพิ่มขึ้นและลดลงของความเต็มใจที่จะจ่าย ความสัมพันธ์ระหว่างแอปพลิเคชัน SAWASDEE by AOT กับระบบสายการบินแสดงให้เห็นถึงผลเชิงบวกต่อความสะดวกสบายและประสิทธิภาพ

ผู้โดยสารให้คุณค่ากับนวัตกรรมดิจิทัลที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการของสนามบิน การพัฒนาแอปพลิเคชันที่รวมคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น การติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์และการจัดส่งสัมภาระแบบอัตโนมัติ ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้งานในระยะยาว ผลลัพธ์เหล่านี้มอบข้อมูลเชิงลึกที่มีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายเทคโนโลยีดิจิทัลในสนามบิน และการพัฒนาบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้โดยสาร

คำสำคัญ: ความเต็มใจจ่าย, ผู้โดยสาร, การพัฒนาบริการดิจิทัล, สนามบินดิจิทัล

Abstract

This research article evaluates the Willingness to Pay (WTP) of passengers for digital services in airports, such as real-time baggage tracking and automated baggage delivery, while analyzing the cost-effectiveness of these services and the relationship between the baggage delivery system via the SAWASDEE by AOT application and airline systems. The study focuses on the impact of these innovations on passenger convenience, efficiency, and satisfaction. Conducted as a quantitative research study, the sample population comprised passengers and travelers likely to use additional services at Suvarnabhumi Airport. A stratified random sampling method was employed to select 442 respondents, with data collected through questionnaires and analyzed using the Double Bounded Logit Model to assess the dependent variable, WTP, via a double-bid price offering method. The findings reveal that passengers are initially willing to pay 500 THB for services like real-time baggage tracking, with variations observed in increased and decreased WTP. The relationship between the SAWASDEE by AOT application and airline systems underscores its positive impact on convenience and efficiency. Passengers value digital innovations that enhance airport service efficiency, and the development of applications integrating features such as real-time tracking and automated baggage delivery fosters confidence and positive attitudes toward long-term usage. These results offer significant insights for shaping digital technology policies in airports and improving services to align with passenger needs.

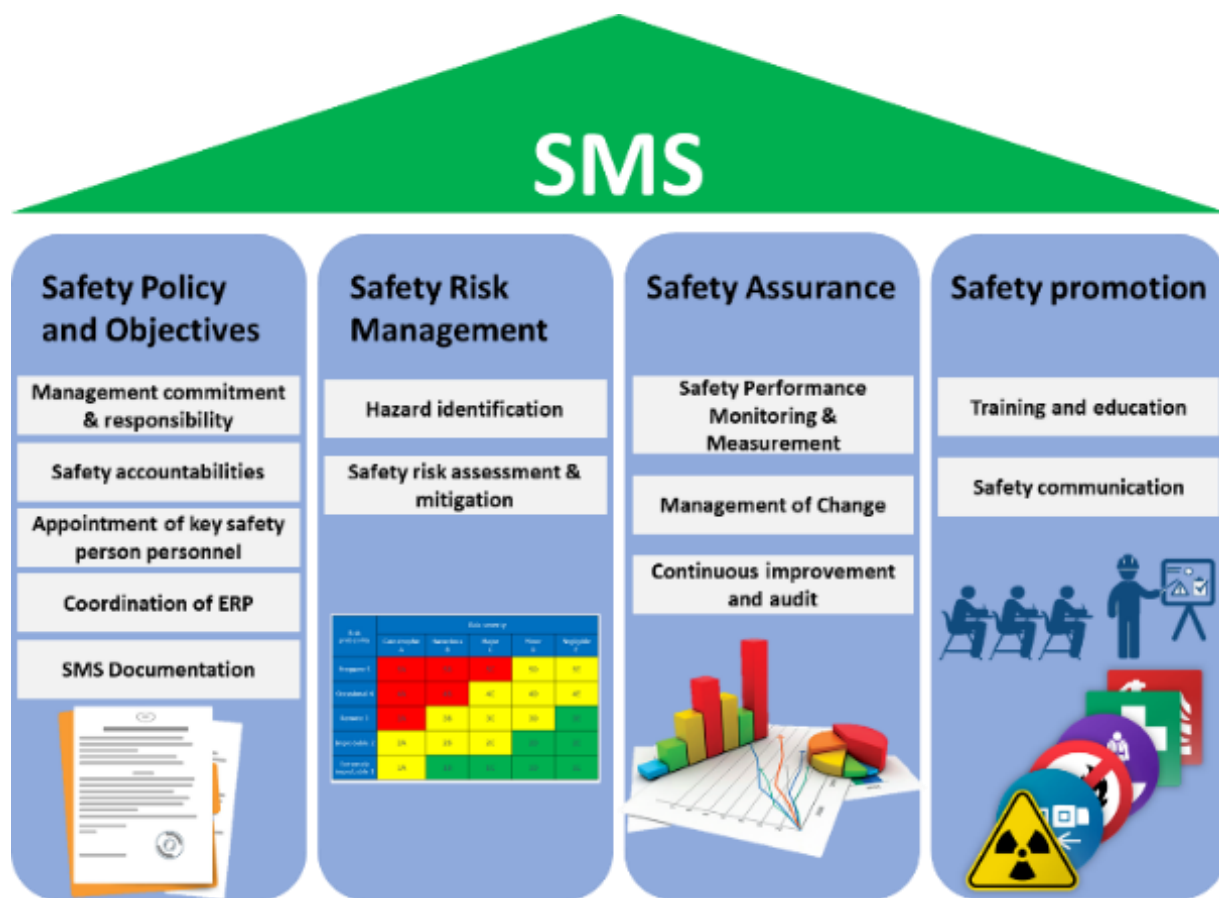
Keywords: Willingness to Pay, Passengers, Digital Service Development, Digital Airports

บทนำ

ท่าอากาศยานถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญที่สนับสนุนการขนส่งทางอากาศและเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในห่วงโซ่อุปทาน การพัฒนาการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การค้าระหว่างประเทศและการขนส่งสินค้า (International Civil Aviation Organization, 2020A); (Airports Council International, 2021A) นอกจากนี้ การนำ Internet of Things (IoT) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในสนามบินได้ช่วยเพิ่มศักยภาพในหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง IoT ที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการ เช่น ระบบติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยลดปัญหา

การสูญหายหรือการล่าช้าของสัมภาระ (Gubbi, J. et al., 2013) ในขณะเดียวกัน AI ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการเดินทางของผู้โดยสาร เพื่อพัฒนาบริการเฉพาะบุคคล เช่น การแนะนำช่องทางพิเศษหรือการประเมินเวลารอในกระบวนการเช็คอินและตรวจคนเข้าเมือง (Sharma, A. & Goyal, D., 2014A) ผลลัพธ์เหล่านี้จึงช่วยเพิ่มความพึงพอใจและสร้างความมั่นใจในระบบบริการที่มีประสิทธิภาพและทันสมัย การศึกษาเรื่องความเต็มใจจ่าย (WTP) ในระบบขนส่งมวลชนหรือบริการเสริมอื่น ๆ เช่น ห้องรับรอง VIP พบว่า ผู้โดยสารมักมีความเต็มใจจ่ายเพิ่มสำหรับบริการที่เพิ่มความสะดวกสบาย ความปลอดภัย หรือประสบการณ์ที่เหนือกว่า (Boardman, A. E. et al., 2018); (Singh, R. et al., 2020) ตัวอย่างเช่น ในการประเมิน WTP สำหรับระบบขนส่งมวลชนในเมืองใหญ่ ผู้โดยสารแสดง WTP สูงขึ้นสำหรับบริการที่ลดเวลารอและเพิ่มความสะดวก เช่น รถไฟฟ้าความเร็วสูงหรือระบบเชื่อมต่อดิจิทัล (Mitchell, R. C. & Carson, R. T., 1989) สนามบินนานาชาติ อินชอน (Incheon International Airport) ในเกาหลีใต้ เป็นตัวอย่างของการบูรณาการเทคโนโลยี IoT และ AI ที่มีประสิทธิภาพ โดยมีระบบติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์และการใช้ AI เพื่อคาดการณ์ความหนาแน่นของผู้โดยสารในแต่ละพื้นที่ ทำให้การจัดการทรัพยากรมีประสิทธิภาพสูงขึ้นและลดปัญหาความแออัด (Airports Council International, 2021B) นอกจากนี้ สนามบิน สิงคโปร์ ชางี (Changi Airport) ได้นำระบบจดจำใบหน้า (Facial Recognition) และ AI มาช่วยเพิ่มความเร็วในการเช็คอินและการผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง ช่วยลดระยะเวลาการเดินทางและเพิ่มความพึงพอใจให้กับผู้โดยสาร (Gubbi, J. et al., 2013)

ยุทธศาสตร์การบินแห่งชาติของไทยในยุคหลังโควิด-19 มุ่งเน้นพัฒนาสนามบินด้วยการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น AI และ IoT เพื่อเพิ่มความปลอดภัยและประสิทธิภาพในกระบวนการจัดการสนามบิน โดยตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการติดตั้งระบบเช็คอินอัตโนมัติ การติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์ และการเชื่อมโยงข้อมูลผู้โดยสารผ่านแอปพลิเคชัน เช่น SAWASDEE by AOT ซึ่งสอดคล้องกับแนวทาง Safety Management System (SMS) ของ ICAO ที่เน้นการลดความแออัดและเพิ่มความมั่นใจในบริการ (International Civil Aviation Organization, 2018B); (Gubbi, J. et al., 2013); (Sharma, A. & Goyal, D., 2014A) แม้ว่าสนามบินขนาดเล็กจะเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น VIP Fast Track และระบบติดตามสัมภาระแบบบูรณาการ ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารและความได้เปรียบในการแข่งขันระดับโลก (Airports Council International, 2021B); (International Air Transport Association, 2022A) จากภาพที่ 1 แนวทาง Safety Management System (SMS) ของ ICAO เน้นการใช้ AI และ IoT เช่น ระบบแจ้งเตือนสัมภาระแบบเรียลไทม์ผ่านแอป SAWASDEE by AOT ซึ่งช่วยเพิ่มความมั่นใจในบริการ (International Civil Aviation Organization, 2018B)

ภาพที่ 1 ระบบการจัดการด้านความปลอดภัย (Safety Management System: SMS)

อย่างไรก็ตามสนามบินขนาดเล็กยังคงเผชิญปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร เช่น งบประมาณและบุคลากรที่ไม่พร้อมบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล (International Civil Aviation Organization, 2020A) แม้ผู้โดยสารยินดีจ่ายเพิ่มสำหรับบริการที่ลดความไม่สะดวก เช่น การแจ้งเตือนเที่ยวบินและบริการ VIP Fast Track แต่ระบบดิจิทัลที่บูรณาการยังไม่แพร่หลาย การพัฒนาระบบดิจิทัล เช่น การจองล่วงหน้า การติดตามสัมภาระ และบริการพิเศษเหล่านี้ช่วยตอบสนองความต้องการในยุคดิจิทัลและเพิ่มศักยภาพการแข่งขันระหว่างสนามบิน การบูรณาการ IoT และ AI ไม่เพียงเพิ่มความสะดวก ลดความแออัด แต่ยังสร้างประสบการณ์ที่ราบรื่นให้ผู้โดยสาร (Sharma, A. & Goyal, D., 2014B) ผู้โดยสารสุวรรณภูมิคาดหวังฟีเจอร์ เช่น ระบบติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์ แต่ยังพบปัญหาการเชื่อมโยงข้อมูลไม่ครอบคลุมและราคาบริการที่ไม่เหมาะสม (Boardman, A. E. et al., 2018); (International Air Transport Association, 2021C) การปรับปรุงฟีเจอร์ดิจิทัล เช่น การจองล่วงหน้าและระบบชำระเงินในตัว จะช่วยเพิ่มความพึงพอใจและศักยภาพการแข่งขันของสนามบินสุวรรณภูมิ (Singh, R. et al., 2020) การศึกษาความเต็มใจจ่าย (WTP) ของผู้โดยสารสำหรับการพัฒนาบริการดิจิทัลในสนามบิน โดยใช้วิธีการประเมินมูลค่าภายใต้สถานการณ์สมมติ (CVM) เพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าและเสนอแนวทางนโยบายที่เหมาะสมในยุคดิจิทัล (Mitchell, R. C. & Carson, R. T., 1989) การพัฒนาแอป SAWASDEE by AOT ที่เชื่อมโยงข้อมูลเดินทาง ระบบติดตามสัมภาระ และบริการช่องทางพิเศษ เช่น ระบบแจ้งเตือนแบบเรียลไทม์และ Fast Track ช่วยเพิ่มความ

สะดวก ลดต้นทุนจัดการสัมภาระ และยกระดับการแข่งขัน (Boardman, A. E. et al., 2018); (International Civil Aviation Organization, 2020A) ผลการวิจัยเน้นการใช้ IoT และ AI เช่น การตรวจสอบสัมภาระแบบเรียลไทม์ และการออกแบบบริการเฉพาะบุคคล (Sharma, A. & Goyal, D., 2014C) นอกจากนี้ การตั้งราคาตามกลุ่มเป้าหมายยังช่วยสร้างความพึงพอใจและเพิ่มศักยภาพสนามบินในระดับภูมิภาค (Singh, R. et al., 2020)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง การประเมินความเต็มใจจ่ายของผู้โดยสารสำหรับการพัฒนาบริการดิจิทัลในสนามบิน: การสนับสนุนแนวทางนโยบายสนามบินดิจิทัล ประเมินความเต็มใจจ่าย (Willingness to Pay: WTP) ของผู้โดยสารสำหรับบริการดิจิทัลในสนามบิน เช่น ระบบติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์และการจัดส่งสัมภาระแบบอัตโนมัติ เพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าของบริการ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบบการจัดส่งสัมภาระผ่านแอปพลิเคชัน SAWASDEE by AOT กับระบบของสายการบิน เพื่อประเมินผลกระทบต่อความสะดวกสบาย ประสิทธิภาพ และความพึงพอใจของผู้โดยสาร วิเคราะห์ความคุ้มค่าและเสนอแนวทางนโยบายที่เหมาะสมในยุคดิจิทัล การพัฒนาแอปที่เชื่อมโยงข้อมูลเดินทาง ระบบติดตามสัมภาระ และบริการช่องทางพิเศษ บริการเฉพาะบุคคล และช่วยสร้างความพึงพอใจและเพิ่มศักยภาพสนามบินในระดับภูมิภาค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความเต็มใจจ่าย (WTP) ของผู้โดยสารสำหรับบริการดิจิทัลในสนามบิน เช่น ระบบติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์และการจัดส่งสัมภาระแบบอัตโนมัติ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบบติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์กับความสะดวกสบายและประสิทธิภาพของผู้โดยสาร.
3. เพื่อวิเคราะห์การบูรณาการระหว่างระบบสัมภาระในแอป SAWASDEE by AOT กับระบบสายการบินต่อความพึงพอใจของผู้โดยสาร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเต็มใจจ่าย (Willingness to Pay: WTP) สำหรับบริการดิจิทัลในสนามบิน เช่น บริการส่งกระเป๋าและช่องทางพิเศษ ใช้วิธี Contingent Valuation Method (CVM) และแบบจำลอง Double Bounded Logit Model เพื่อศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจในสถานการณ์ที่แตกต่างกันกำหนดราคาเริ่มต้น (Initial Bid Price) และปรับเปลี่ยนหรือลดตามการตอบของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อสรุปผลเชิงตัวเลขที่แม่นยำ

2. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ 1) ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้โดยสารและนักเดินทางที่มีแนวโน้มใช้บริการเสริมในสนามบินสุวรรณภูมิ โดยอ้างอิงจากรายงานของ Airports of Thailand ซึ่งระบุว่า 65% ของผู้โดยสารที่เดินทางผ่านสนามบินสุวรรณภูมิใช้บริการดิจิทัล เช่น การเช็คอินออนไลน์และแอปพลิเคชันจัดการการเดินทาง แสดงถึง ศักยภาพของประชากรที่พร้อมรับบริการเสริมดิจิทัลในสนามบิน 2) กลุ่มตัวอย่าง งานวิจัยนี้ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบชั้น ภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งประชากรตามอายุ (18 - 30 ปี, 31 - 50 ปี, และ 51 ปีขึ้นไป) และรายได้ ต่อเดือน (ต่ำกว่า 30,000 บาท, 30,001 - 50,000 บาท, และมากกว่า 50,000 บาท) สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละ ชั้นถูกกำหนดตามข้อมูลของ Airports of Thailand เพื่อให้เป็นตัวแทนที่เหมาะสม (Airports of

Thailand, 2021) เพื่อให้เป็นตัวแทนที่เหมาะสม กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 442 คน คำนวณโดยใช้สูตร (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ด้วยระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$. นอกจากนี้ เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างกำหนดให้เป็นผู้ที่เคยใช้บริการดิจิทัลในชีวิตประจำวัน เช่น แอปพลิเคชันชำระเงินออนไลน์ (PromptPay, PayPal) หรือแอปสำหรับการเดินทาง (Grab, Google Maps) และต้องเป็นผู้ที่เดินทางผ่านสนามบินสุวรรณภูมิในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา โดยมีอายุ 18 ปีขึ้นไป และสามารถตอบแบบสอบถามออนไลน์ได้ กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวถูกเลือกจากผู้โดยสารในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีผู้โดยสารใช้บริการสนามบินสุวรรณภูมิสูงสุดและมีศักยภาพในการใช้บริการดิจิทัล.

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลประชากรทั่วไป (เพศ อายุ รายได้ และการศึกษา) ข้อมูลพฤติกรรมการเดินทาง (การใช้บริการเสริมและความคาดหวังต่อบริการดิจิทัล) และความเต็มใจจ่าย (WTP) สำหรับบริการดิจิทัล เช่น ระบบติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านด้วยดัชนี IOC (0.80 - 1.00) และมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.85 การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านแบบสอบถามออนไลน์ที่เผยแพร่บนแพลตฟอร์มสื่อสังคม.

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการดังนี้ 1) การเก็บข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม 2565 ถึงกุมภาพันธ์ 2566 โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคม 2) ก่อนการเก็บข้อมูลจริง ได้มีการทดลองแบบสอบถาม (Pre-test) จำนวน 45 ชุด (10% ของกลุ่มตัวอย่าง) เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสม 3) แบบสอบถามถูกรวบรวมและตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนนำเข้าสู่การวิเคราะห์ข้อมูล

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อ WTP ด้วยแบบจำลอง Double Bounded Logit Model เช่น เพศ อายุ รายได้ และการศึกษา 2) คำนวณ WTP ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยสมการอรรถประโยชน์แบบ Logistic Function 3) ปรับราคาเพิ่มหรือลดตามการตอบสนองของผู้โดยสารต่อราคาที่เสนอครั้งแรก และมีการคำนวณความเต็มใจจ่าย (Willingness to Pay: WTP) ดังนี้ 1) WTP ถูกคำนวณผ่านการตั้งสมมติฐานราคา 3 ระดับ ได้แก่ 1.1) จ่ายเพิ่มสำหรับค่าบริการพื้นฐาน 1.2) จ่ายเพิ่มสำหรับค่าบริการพร้อมระบบติดตาม และ 1.3) จ่ายเพิ่มสำหรับช่องทางพิเศษแบบเร่งด่วน 2) การวิเคราะห์ที่ใช้ข้อมูลเชิงปริมาณและตัวแปรควบคุมที่เกี่ยวข้อง เช่น ระดับราคาสมมติที่ผู้โดยสารยอมรับในแต่ละสถานการณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินความเต็มใจจ่าย (Willingness to Pay: WTP) ของผู้โดยสารสำหรับบริการดิจิทัลในสนามบิน เช่น ระบบติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์และการจัดส่งสัมภาระแบบอัตโนมัติ เพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าของบริการ โดยมุ่งเน้นไปที่การประเมินมูลค่า WTP ภายใต้สถานการณ์สมมติ (Contingent Valuation Method: CVM) และการเปรียบเทียบผลกระทบของบริการจัดส่งสัมภาระผ่านแอปพลิเคชัน SAWASDEE by AOT กับบริการที่จัดส่งโดยสายการบิน งานวิจัยนี้ยังวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ WTP เช่น ความยุติธรรมของราคา การบูรณาการเทคโนโลยี IoT และ AI รวมถึงการอำนวยความสะดวกที่ช่วยเพิ่มประสบการณ์การเดินทางของผู้โดยสาร สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความเต็มใจจ่าย (Double Bounded Logit Model)

หน่วย บาท		SAWASDEE App by AOT		App by Airline		Add Tracking Service		Add Special Access	
Total	Full-sample 600 คน (442)	346.40	***	98	***	35	***	125.08	***
	ร้อยละ			28.43		10.00		36.11	
a1==1	ชาย	328.09	***	98.80	***	28.33	***	117.34	***
a1==2	หญิง	372.23	***	96.32	***	42.18	***	133.43	***
a3<3	อายุน้อย	2336.70	***	191.83	***	497.10	***	659.67	***
a3>2	อายุมาก	304.17	***	99.44	***	23.60	***	110.41	***
a4<3	การศึกษา 1.ต่ำกว่าปริญญาตรี	467.06	***	81.03	***	64.11	***	163.42	***
a4>2	การศึกษา สูงกว่าป.ตรี	309.83	***	101.52	***	25.81	***	112.88	***
a7<4	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน <50,000 บาท	1186.05	***	320	***	373	***	442.46	***
a7>3	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน >50,000 บาท	288.60	***	99.33	***	21.74	***	106.93	***
a10==1	ช่องทางการซื้อตั๋วที่ท่านใช้ซื้อบัตรโดยสารเครื่องบินบ่อยครั้งที่สุด	532.98	***	137.13	***	38.52	***	198.84	***
a10==2	ช่องทางการซื้อตั๋วที่ท่านใช้ซื้อบัตรโดยสารเครื่องบินบ่อยครั้งที่สุด	534.40	***	101.03	***	99.42	***	177.94	***
a10==3	ช่องทางการซื้อตั๋วที่ท่านใช้ซื้อบัตรโดยสารเครื่องบินบ่อยครั้งที่สุด	285.02	***	96.70	***	37.24	***	122.28	***
a10==4	ช่องทางการซื้อตั๋วที่ท่านใช้ซื้อบัตรโดยสารเครื่องบินบ่อยครั้งที่สุด	210.95	***	94.52	***	16.78	***	100.26	***
a20<2	จุดประสงค์ในการเดินทาง	334.53	***	93.89	***	36.14	***	125.14	***
a20>1	จุดประสงค์ในการเดินทาง	358.65	***	102.95	***	33.45	***	125.15	***
a21<3	บุคคลที่ร่วมเดินทาง	403.31	***	95.83	***	46.08	***	140.76	***
a21>2	บุคคลที่ร่วมเดินทาง	292.81	***	98.79	***	23.55	***	109.54	***
a22<3	ประเภทชั้นโดยสารที่เลือกเดินทาง	480.02	***	94.84	***	60.86	***	156.91	***
a22>2	ประเภทชั้นโดยสารที่เลือกเดินทาง	243.06	***	93.42	***	10.25	***	98.25	***

% คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงจากความยินดีจ่ายค่าบัตรเข้าชมสวน *p<0.1, **p<0.05, ***p<0.01

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินความเต็มใจจ่าย (Double Bounded Logit Model) ของผู้โดยสารมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา และรายได้ โดยผู้โดยสารเพศหญิง มีแนวโน้มที่จะจ่ายเพิ่มเพื่อความสะดวกและความปลอดภัย เช่น บริการช่องทางพิเศษที่มีค่าเฉลี่ย WTP อยู่ที่ 133.43 บาท ซึ่งสูงกว่าเพศชายที่ 117.34 บาท นอกจากนี้กลุ่มผู้โดยสารอายุน้อยยังแสดง WTP สูงกว่ากลุ่มอายุมาก โดยเฉพาะในบริการช่องทางพิเศษที่มีมูลค่าเฉลี่ย 659.67 บาท สะท้อนถึงความสำคัญของการเดินทางที่สะดวกและรวดเร็วในกลุ่มผู้โดยสารยุคใหม่

ปัจจัยด้านการศึกษายังมีผลต่อ WTP โดยผู้โดยสารที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีแสดงมูลค่า WTP สูงกว่าผู้ที่จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีในทุกบริการ ตัวอย่างเช่น การเพิ่มช่องทางพิเศษมี WTP อยู่ที่ 163.42 บาท ในกลุ่มผู้โดยสารที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ขณะที่กลุ่มที่จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีค่า WTP เฉลี่ยเพียง 112.88 บาท นอกจากนี้ ผู้โดยสารที่มีรายได้มากกว่า 50,000 บาทต่อเดือนมีแนวโน้มที่จะจ่ายเพิ่มในทุกบริการ เช่น การเพิ่มช่องทางพิเศษ (106.93 บาท) เทียบกับกลุ่มรายได้ต่ำกว่าที่ 442.46 บาท

แอปพลิเคชัน SAWASDEE by AOT ได้รับการระบุว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถบูรณาการเทคโนโลยี IoT และ AI เพื่อปรับปรุงบริการในสนามบิน ตัวอย่างเช่น ระบบติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์และช่องทางตรวจคนเข้าเมืองแบบเร่งด่วน ซึ่งช่วยเพิ่มความไว้วางใจในระบบและลดความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้โดยสาร นอกจากนี้ การปรับปรุงฟีเจอร์เพิ่มเติมในแอปพลิเคชัน เช่น การแจ้งเตือนสถานะสัมภาระแบบเรียลไทม์ การจองช่องทางพิเศษ และบริการตรวจสอบข้อมูลการเดินทางอย่างครบวงจร จะช่วยเพิ่มประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้โดยสาร และสนับสนุนศักยภาพการแข่งขันของสนามบินสุวรรณภูมิในระดับสากล

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการจัดส่งสัมภาระผ่านแอปพลิเคชัน SAWASDEE by AOT กับระบบของสายการบิน เพื่อประเมินผลกระทบต่อความสะดวกสบาย ประสิทธิภาพ และความพึงพอใจของผู้โดยสาร การวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลในสนามบิน โดยเฉพาะการบูรณาการแอปพลิเคชัน SAWASDEE App by AOT กับบริการที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะของผู้โดยสาร ไม่เพียงช่วยเพิ่มความสะดวกและความพึงพอใจ แต่ยังเสริมสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในบริการของสนามบิน การสื่อสารที่โปร่งใสเกี่ยวกับการกำหนดราคาบริการและความปลอดภัยของระบบถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเพิ่มความเต็มใจจ่าย (WTP) ของกลุ่มผู้โดยสารที่มีความหลากหลาย ทั้งนี้ ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลในอุตสาหกรรมการบิน เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน จากผลการวิเคราะห์ด้วย Double Bounded Logit Model พบว่า ผู้โดยสารมีระดับความเต็มใจที่จะจ่ายค่าบริการเพิ่มเติมที่แตกต่างกันตามประเภทบริการดิจิทัล โดยเฉพาะบริการผ่านแอปพลิเคชัน SAWASDEE App by AOT ที่มีค่าเฉลี่ย WTP อยู่ที่ 346.40 บาท หรือ ร้อยละ 28.43 ของค่าเฉลี่ยพื้นฐาน แสดงถึงความสำคัญของระบบติดตามสัมภาระที่ช่วยสร้างความมั่นใจและความสะดวกสบายให้กับผู้โดยสาร นอกจากนี้ บริการเพิ่มช่องทางพิเศษ (Add Special Access) มีค่าเฉลี่ย WTP ที่ 125.08 บาท หรือ ร้อยละ 36.11 ของค่าเฉลี่ยพื้นฐาน สะท้อนถึงความต้องการลดเวลาเดินทางและเพิ่มความสะดวกสบาย ในขณะที่บริการเพิ่มระบบติดตาม (Add Tracking Service) มีค่าเฉลี่ย WTP ที่ 35 บาท หรือ ร้อยละ 10.00 ซึ่งบ่งชี้ว่าผู้โดยสารให้ความสำคัญกับการเพิ่มความปลอดภัยและประสิทธิภาพในการจัดส่งสัมภาระ นอกจากนี้ จากการศึกษาความแตกต่างของ WTP ระหว่างกลุ่มประชากร พบว่า ผู้โดยสารหญิงมี WTP สูงกว่าผู้โดยสารชายในทุกประเภทบริการ ขณะที่กลุ่มผู้โดยสารอายุน้อยและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่า 50,000 บาท มี WTP สูงกว่ากลุ่มอายุมากและรายได้ต่ำกว่า ผลการวิเคราะห์นี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับแต่งบริการให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การพัฒนาฟีเจอร์พิเศษที่ตอบโจทย์นักเดินทางเพื่อธุรกิจหรือกลุ่มผู้โดยสารที่เดินทางเป็นครอบครัว แอปพลิเคชัน SAWASDEE App by AOT มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสบการณ์การเดินทางที่ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะฟีเจอร์ระบบติดตามสัมภาระที่ลดความกังวลเรื่องการสูญหายหรือความล่าช้า นอกจากนี้ การบูรณาการเทคโนโลยี IoT และ AI ช่วยยกระดับคุณภาพบริการให้ทันสมัยและเพิ่มความเชื่อมั่นในกลุ่ม

ผู้โดยสาร ขณะเดียวกัน การกำหนดราคาบริการที่โปร่งใสและยุติธรรมยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญ ผู้โดยสารยินดีจ่ายค่าบริการเพิ่มขึ้นหากรับรู้ถึงคุณค่าที่ได้รับ เช่น การลดเวลารอคอยหรือการเพิ่มความปลอดภัย

อภิปรายผล

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความเต็มใจจ่าย (Willingness to Pay: WTP) ของผู้โดยสารสำหรับบริการดิจิทัลในสนามบิน เช่น ระบบติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์และบริการช่องทางพิเศษ ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการ ทั้งด้านประชากรศาสตร์ เทคโนโลยี และรูปแบบการเดินทาง โดยใช้วิธี Contingent Valuation Method (CVM) และ Double Bounded Logit Model เพื่อวิเคราะห์ระดับ WTP ของผู้โดยสารในการใช้บริการที่ช่วยเพิ่มความสะดวกและลดความยุ่งยากในการเดินทาง โดยผลการศึกษาพบว่า ผู้โดยสารมีความเต็มใจจ่ายเฉลี่ย 346.40 บาท สำหรับ ระบบติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์ และ 125.08 บาท สำหรับ บริการช่องทางพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Boardman, A. E. et al. และ Sharma, A. & Goyal, D. ที่ระบุว่า การนำ Internet of Things (IoT) และ Artificial Intelligence (AI) มาใช้ในสนามบินสามารถเพิ่มความสะดวกและลดความวิตกกังวลของผู้โดยสารได้ (Boardman, A. E. et al., 2018); (Sharma, A. & Goyal, D., 2014C) นอกจากนี้ งานวิจัยของ Singh, R. et al. ยังชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาแอปพลิเคชันดิจิทัลในสนามบินสามารถช่วยเพิ่มประสบการณ์ผู้โดยสารและส่งผลกระทบต่อระดับ WTP ได้อย่างมีนัยสำคัญ (Singh, R. et al., 2020)

การวิเคราะห์ พบว่า ผู้โดยสารอายุน้อยและมีรายได้สูง มีระดับ WTP สูงกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งสามารถอธิบายได้โดย Time Trade-Off Theory (TTO) ที่ระบุว่าผู้โดยสารในกลุ่มนี้ให้คุณค่ากับบริการที่ช่วยประหยัดเวลาและเพิ่มความสะดวกสบาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., Mitchell, R. C. & Carson, R. T. ที่ระบุว่าผู้บริโภคที่มีระดับรายได้สูงมักมีความยืดหยุ่นในการใช้จ่ายมากขึ้น (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970); (Mitchell, R. C. & Carson, R. T., 1989) นอกจากนี้ Sharma, A. & Goyal, D. พบว่า ผู้โดยสารที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีดิจิทัลที่ช่วยลดเวลาเดินทางมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การนำเทคโนโลยี IoT และ AI มาใช้ในสนามบินมีผลโดยตรงต่อการเพิ่มความเชื่อมั่นของผู้โดยสาร โดยเฉพาะในระบบ ติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์ และ การจัดการช่องทางพิเศษ (Sharma, A. & Goyal, D., 2014B) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Airports Council International ที่ระบุว่าสนามบินที่มีระบบดิจิทัลที่โปร่งใสและปลอดภัยมีแนวโน้มที่จะได้รับความไว้วางใจจากผู้โดยสารมากขึ้น (Airports Council International, 2021B)

นอกจากนี้ งานวิจัยยังพบว่า การพัฒนาแอปพลิเคชัน SAWASDEE by AOT และระบบดิจิทัลในสนามบินสุวรรณภูมิ มีแนวโน้มสอดคล้องกับแนวทางที่ สนามบินอินชอน (Incheon International Airport) และสนามบินชางอี (Changi Airport) นำมาใช้ Airports Council International ระบุว่าสนามบินอินชอนได้ใช้ IoT และ AI เพื่อปรับปรุงระบบติดตามสัมภาระและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากร ขณะที่สนามบินชางอีได้พัฒนาระบบ Facial Recognition และ AI เพื่อเร่งกระบวนการตรวจคนเข้าเมือง ลดเวลารอคอยของผู้โดยสาร (Airports Council International, 2021B) การสื่อสารที่ชัดเจนเกี่ยวกับโครงสร้างราคาและประโยชน์ของบริการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ WTP ของผู้โดยสาร ผลการศึกษานี้พบว่า ความโปร่งใสในการกำหนดราคาของบริการดิจิทัล

เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มระดับ WTP ของผู้โดยสาร ซึ่งสนับสนุนข้อค้นพบของ Mitchell, R. C. & Carson, R. T., International Air Transport Association ที่ระบุว่า ผู้โดยสารยินดีจ่ายค่าบริการเพิ่มเติมหากรับรู้ถึงคุณค่าที่ได้รับ เช่น การลดเวลารอคอย และการเพิ่มความปลอดภัยในการเดินทาง (Mitchell, R. C. & Carson, R. T., 1989); (International Air Transport Association, 2021B)

แม้ว่าผลการวิจัยนี้จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบายด้านดิจิทัลในสนามบิน แต่ก็มีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่: การเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ อาจไม่ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความถูกต้องของข้อมูล CVM อาจไม่สะท้อนพฤติกรรมการใช้จ่ายจริง เนื่องจากผู้โดยสารอาจมีการตัดสินใจที่แตกต่างกันในสถานการณ์จริง เช่น การตัดสินใจใช้บริการในภาวะเร่งด่วน ผลการศึกษานี้ยังกับสนามบินสุวรรณภูมิเป็นหลัก ซึ่งอาจไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนของสนามบินทุกแห่งได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ความเต็มใจจ่าย (WTP) สำหรับการพัฒนาบริการดิจิทัลในสนามบิน โดยค่าเฉลี่ย WTP สำหรับระบบติดตามสัมภาระแบบเรียลไทม์อยู่ที่ 346.40 บาท และบริการช่องทางพิเศษ (VIP Fast Track) อยู่ที่ 125.08 บาท ผลการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อ WTP โดยเฉพาะกลุ่มผู้โดยสารเพศหญิง ผู้โดยสารที่มีอายุน้อย และผู้โดยสารที่มีรายได้สูง ซึ่งแสดงแนวโน้มที่จะยอมจ่ายมากขึ้นเพื่อรับบริการดิจิทัลที่ตอบสนองความต้องการของพวกเขา ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการจัดส่งสัมภาระผ่านแอปพลิเคชัน SAWASDEE by AOT กับระบบของสายการบิน เพื่อประเมินผลกระทบต่อความสะดวกสบาย ประสิทธิภาพ และความพึงพอใจของผู้โดยสาร มีฟีเจอร์ในแอปพลิเคชัน SAWASDEE by AOT เช่น การแจ้งเตือนสถานะสัมภาระแบบเรียลไทม์ และการจองบริการช่องทางพิเศษ ช่วยยกระดับความพึงพอใจของผู้โดยสารและประสบการณ์การเดินทาง ซึ่งถือเป็นจุดแข็งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการแข่งขันของสนามบินสุวรรณภูมิในเวทีสากล ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาระบบแจ้งเตือนสถานะสัมภาระโดยใช้เทคโนโลยี IoT เพื่อเพิ่มความแม่นยำและลดความกังวลของผู้โดยสาร การเปิดบริการจองล่วงหน้าสำหรับ VIP Fast Track ผ่านแอปพลิเคชันเพื่อเพิ่มความสะดวก การสื่อสารถึงประโยชน์ของบริการดิจิทัล เช่น การลดเวลารอคอยและเพิ่มความปลอดภัย เพื่อสร้างความไว้วางใจและกระตุ้นการใช้งาน และการวางกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น นักเดินทางเพื่อธุรกิจ ครอบครัว หรือผู้เดินทางบ่อย ซึ่งผลการวิจัยนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาบริการดิจิทัลในสนามบินเพื่อยกระดับประสบการณ์ผู้โดยสารและสร้างความยั่งยืนในอุตสาหกรรมการบินไทยในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

Airports Council International. (2021A). The role of airports in global economic recovery. Retrieved November 21, 2021, from <https://aci.aero/2021/11/01/the-impact-of-covid-19-on-the-airport-business-and-the-path-to-recovery-3/>

- _____. (2021B). The role of digital transformation in enhancing airport operations. Retrieved December 21, 2024, from <https://blog.aci.aero/airport-it/the-acceleration-of-digital-transformation-in-airports/>
- Airports of Thailand. (2021). New normal digital transformation in the aviation industry. Airports of Thailand Public Company Limited. Retrieved December 21, 2024, from <https://www.airportthai.co.th/wp-content/uploads/2021/12/AnnualReport2021en.pdf>
- Boardman, A. E. et al. (2018). Cost-benefit analysis: Concepts and practice. (5th ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Gubbi, J. et al. (2013). Internet of Things (IoT): A vision, architectural elements, and future directions. *Future Generation Computer Systems*, 29(7), 1645-1660.
- International Air Transport Association. (2021B). Future of the airline industry 2035. IATA. Retrieved December 21, 2024, from <https://www.iata.org/contentassets/086e8361b2f4423e88166845afdd2f03/iata-future-airline-industry.pdf>
- _____. (2021C). Passenger demand and digital readiness in airports. IATA. Retrieved October 21, 2024, from <https://www.iata.org/en/pressroom/2024-releases/2024-10-30-01/>
- _____. (2022A). Passenger demand recovery and innovation in airport operations. IATA. Retrieved December 5, 2023, from <https://www.iata.org/en/pressroom/2023-releases/2023-12-05-02/>
- International Civil Aviation Organization. (2018B). ICAO Safety Management Manual (SMM). (4th ed.). ICAO. Retrieved December 21, 2024, from <https://www.icao.int/safety/safetymanagement/pages/guidancematerial.aspx>
- _____. (2020A). CART Report: Flight plan for Restart and Recovery. ICAO. Retrieved December 21, 2024, from <https://www.icao.int/covid/cart/Pages/CART-Report---Flightplan-for-Restart-and-Recovery.aspx>
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Mitchell, R. C. & Carson, R. T. (1989). Using surveys to value public goods: The contingent valuation method. *Resources for the Future*. Retrieved December 21, 2024, from <https://doi.org/10.4324/9781315060569>
- Sharma, A. & Goyal, D. (2014A). The role of artificial intelligence in enhancing airport efficiency. *Journal of Air Transport Management*, 37(2014), 58-65.
- _____. (2014B). Emerging applications of AI and IoT in airport services: Challenges and opportunities. *International Journal of Computer Applications*, 98(5), 20-26.

- _____. (2014C). Role of artificial intelligence and IoT in transforming airport services. *International Journal of Emerging Technologies in Computational and Applied Sciences*, 9(3), 202-207.
- Singh, R. et al. (2020). Integrated digital solutions for enhancing passenger experience in airports. *International Journal of Airport Management*, 45(3), 213-229.

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุ เพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิต ของเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

THE HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT ACCORDING TO BUDDHADASA BHIKKHU'S IDEA FOR CONTRIBUTION OF LIFE QUALITY OF THE YOUTH AT SURAT THANI PROVINCE

ธรรม เลื่องสุนทร*, ดิเรก นุ่นกล้า, กันตภณ หนูทองแก้ว, พระพันธ์ ธมมวิโส (อนันตพงศ์), สุขอุษา นุ่นทอง

Tam Luansunthorn*, Direk Nunklam, Kantaphon Nuthongkaew, Pharpan Thammawangso (Anantapong), Sukusar Nuntong

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus,

Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: soontorn.tham245@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์องค์ความรู้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุ ศึกษากระบวนการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ฯ และสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุเพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนพระภิกษุ บุคลากรทางการศึกษา นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งสิ้นจำนวน 25 ราย เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ และสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุ มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความมั่นคงทางสุขภาพร่างกาย ด้านความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคงทางจิตใจ และด้านความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม 2) กระบวนการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุเพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชน เพื่อให้เยาวชนได้ใช้หลักธรรมคำสอนทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านความมั่นคงทางสุขภาพร่างกาย ด้านความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคงทางจิตใจ และด้านความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม ตามโมเดลการจัดกิจกรรมยุวพุทธทาสจิตอาสา และ 3) สร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุเพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชนมี 4 เครือข่าย ได้แก่ ภาคคณะสงฆ์จังหวัด อุปถัมภ์ และเป็นวิทยากรร่วม ภาครัฐโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดงบประมาณอบรมส่งเสริมจริยธรรม มหาวิทยาลัยจัดทำหลักสูตรพุทธทาสศึกษา จิตอาสา ภาคเอกชน คือ บริษัทส่งเสริม และภาคประชาสังคม คือ คณะสงฆ์จัดครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำสำคัญ: การพัฒนา, ทรัพยากรมนุษย์, ปณิธานพุทธทาสภิกขุ, หนุนเสริมคุณภาพชีวิต, เยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Abstract

This research aims to analyze the knowledge of human resource development following the Buddhadasa Bhikkhu's determination, study the process of human resource development, and establish a network of human resource development following the Buddhadasa Bhikkhu's determination to support the quality of life of the youth in Surat Thani Province. This is a qualitative research. The key informants are representatives of monks, educational personnel, Buddhist scholars, village headmen, and sub-district headmen in Surat Thani Province, totaling 25 persons, who were purposively selected. The research instruments are structured in-depth interviews. Data collection is done through interviews, informal observations, and focus group discussions. Data is analyzed inductively. The research results show that 1) Knowledge of human resource development following the Buddhadasa Bhikkhu's determination consists of 4 aspects: physical health security, social and economic security, mental security, and environmental security. 2) The process of human resource development following the Buddhadasa Bhikkhu's determination to support the quality of life of the youth is to enable the youth to apply the principles of the Dhamma teachings in all 4 aspects: physical health security, social and economic security, mental security, and environmental security. According to the model of organizing activities for the Young Buddhadasa Bhikkhu Spirit and creating a network of human resource development partners following the Buddhadasa Bhikkhu's determination to support the quality of life of the youth, there are 4 networks: the provincial clergy sector, which supports and is a co-lecturer; the government sector, by the provincial administrative organization, provides a budget for ethics promotion training; the university creates a Buddhadasa Volunteer Spirit curriculum; the private sector, which is a promotion company; and 3) The civil society sector, which is the clergy, which provides monk teachers to teach morality in schools. This is to develop the quality of life of the youth in Surat Thani Province.

Keywords: Development, Human Resources, Buddhadasa Bhikkhu's Vow, Supporting Quality of Life, Youth of Surat Thani Province

บทนำ

มนุษย์ถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและประเทศเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 - 2564) ได้กำหนดไว้ว่า การพัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญกับการวางรากฐานการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ เริ่มตั้งแต่กลุ่มเด็กปฐมวัยที่ต้องพัฒนาให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้ และทักษะชีวิต เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ควบคู่กับการพัฒนาคนไทยในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีมีสุขภาวะที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม

ส่วนรวม มีทักษะความรู้และความสามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็ว บนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็งทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันชุมชน และภาคเอกชนที่ร่วมกันพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง อีกทั้งยังเป็นทุนทางสังคมสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 13 (2566 - 2570) เป้าหมายที่ 1 ยังมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยการพลิกโฉมสมรรถนะของบุคลากรภาครัฐ หรือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า คนไทยได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในทุกช่วงวัย มีสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับ โลกยุคใหม่ มีคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม และมีภูมิคุ้มกัน ต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกโฉมฉับพลันของโลก สามารถดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม ได้อย่างสงบสุข ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี โดยอาศัยสถาบันทางสังคมผ่านการขัดเกลาทางสถาบันศาสนาที่เชื่อมโยงกับบริบท แนวคิดและหลักคำสอน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักศาสนาจนบรรลุวัตถุประสงค์การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี คือ ต้องพัฒนาตนให้เป็นคนดีก่อน แล้วสังคมก็จะดีไปด้วย (พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนูปโม, 2563)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักศาสนานั้น พุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์, พระมหาเจื้อมอินทปญฺโญ) แห่งสวนโมกขพลาราม วัดธารน้ำไหล ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่มีแนวคำสอนตามพุทธประสงค์ที่มุ่งเพื่อความพ้นทุกข์ ดับทุกข์ ตามคำปณิธาน 3 ประการ อันเป็นเป้าหมายของท่านนั้น ต้องการตั้งปณิธาน 3 ประการ ปณิธานข้อ 1) พยายามเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน 2) การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา โลกมีหลายศาสนา เป็นไปตามธรรมชาติ ทุกศาสนามีความมุ่งหมายตรงกัน และ 3) การนำโลกออกมาเสียจากวัตถุนิยม ศึกษาให้เข้าใจคำว่า วัตถุนิยม วัตถุนิยมทำโลกร้อนด้วย กิน กาม เกียรติ - วัตถุนิยมเป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งปัจจุบันสถานการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีด้านสารสนเทศที่ทำให้มนุษย์สามารถติดต่อ และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันที่มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น สังคมโลกที่เคยกว้างใหญ่กลับแคบลง ดินแดนของแต่ละประเทศที่อยู่ห่างไกล สามารถติดต่อถึงกันได้ ภายในเวลาไม่กี่เสี้ยววินาทีประดุจดังเป็นหมู่บ้านโลก (Global Village) ที่มีวิธีการคิด การเจริญเติบโต ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล ชุมชน หน่วยธุรกิจ และรัฐบาล อันมีลักษณะเป็นแบบเดียวกันทั่วโลกที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ วิธีคิดนี้นำไปสู่วิถีชีวิตปฏิบัติของคนทั่วโลกที่ระบุนิยมความสัมพันธ์เชิงพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตตามหลักการที่ตนเชื่อถือ และศรัทธา สำหรับท่านพุทธทาสภิกขุ ได้เน้นย้ำคุณภาพชีวิตเชิงพุทธในมิติความไม่เห็นแก่ตัวโดยยึดหลัก 3 ประการ เพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชน ดังกล่าวแล้ว

พุทธทาสภิกขุ ท่านได้กล่าวถึงปัญหาของวัยรุ่นสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นเกิดปัญหา ปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นเกิดปัญหา และได้เสนอหลักการและแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ให้มวลมนุษยชาติมีความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้มวลมนุษยชาติออกมาเสียจากการเป็นทาสวัตถุนิยม หรือการอยู่กับวัตถุนิยมอย่างรู้เท่าทัน ปราศจากการยึดมั่นถือมั่น ความเป็นตัวกู ของกู รู้จัก การแบ่งปัน ดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง พอดีสะอาด สว่าง และสงบ มีความเมตตากรุณา ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน พร้อมทั้งแผ่ถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย อย่างรอบด้าน รวมไปถึงการตีความคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วยปัญญาและเหตุผล ทำให้แนวคิดของท่านสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างหลากหลาย และเหมาะสมสอดคล้อง กับพื้นฐานความรู้อุปนิสัย โดยไม่จำกัด

ชนชั้น เชื้อชาติและศาสนา เพราะท่านเชื่อว่ามวล มนุษยชาติทุกคน ก็คือ เพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ และตาย ด้วยกัน ทั้งหมด และสิ่งที่สำคัญหัวใจ ของทุกศาสนาก็เช่นกัน คือ ต้องการให้มวลมนุษยชาติทุกคนพ้นจากความทุกข์ จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษา เรื่อง แนวคิดของ พุทธศาสนิกชนกับการออกมาจาก วัตถุนิยม ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คาดว่า จะเป็นประโยชน์ ต่อผู้ที่สนใจในการศึกษาแนวคิดของพุทธศาสนิกชนแล้ว นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิด ความสุขต่อตนเองและควมมีสันติภาพต่อสังคมโลก (ปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์, 2558)

สืบเนื่องจากการที่ท่านพุทธศาสนิกชน ได้ทำการเผยแพร่พระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตามแนวคิด คำสอนของท่านนั้น เริ่มจากการเรียนธรรมะที่ถูกต้อง จนถึงดับทุกข์ของตนเองจนตลอดสายสิ้นเชิง ได้รับรางวัล ปริญญาบัตร สาขาต่าง ๆ มากมายและรางวัลจากองค์การยูเนสโก หนังสือ เรื่อง “แก่นพุทธศาสนา” เป้าหมายของท่านนั้นต้องการตั้งปณิธาน 3 ประการ ปณิธานข้อ 1) พยายามเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน 2) การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา โลกมีหลายศาสนา เป็นไปตามธรรมชาติ ทุกศาสนามีความมุ่งหมายตรงกัน และ 3) การนำโลกออกมาเสียจากวัตถุนิยม ศึกษาให้เข้าใจคำว่า “วัตถุนิยม” วัตถุนิยมทำให้โลกร้อนด้วย กิเลส กาม เภยริติ - วัตถุนิยม เป็นปัญหาใหญ่ ที่ให้คิดสอนใจแก่ผู้อ่านในการดำรงชีวิตให้มีความสุข และเป็นที่พึงพอใจของบุคคลต่าง ๆ ในสังคม สารธรรมคำสอนมักเกิดจากประสบการณ์ของผู้ใหญ่ สำหรับใช้สอนลูกหลานสืบต่อ ๆ กัน เพื่อสร้างค่านิยม พื้นฐานให้ลูกหลานเกิดความรักในตนเอง รักผู้อื่น และรักศักดิ์ศรี ของผู้อื่นด้วย (สมเจตน์ ผิวทองงาม, 2557)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษา เรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอย ปณิธานพุทธศาสนิกชนเพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมและ จริยธรรมให้แก่คนในสังคมเพื่อให้มีแนวทางการประพฤติดีประพฤติชอบ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ และฝังรากลึกอยู่ใน โครงสร้างของสังคมไทยตลอดมา มีแรงบันดาลใจและพิจารณาเห็นว่าปัญหาของเยาวชนควรได้รับการแก้ไข และ ต้องการให้หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนิกชนได้รับการพัฒนาต่อยอดสืบสานเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา สังคมโดยรวมอันจะได้เป็นประโยชน์เพื่อบำบัดทุกข์ตามพุทธศาสนาสอดคล้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธศาสนิกชนเพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิต
2. เพื่อศึกษากระบวนการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธศาสนิกชน เพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธศาสนิกชนเพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระภิกษุ บุคลากรทางการศึกษา นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีรายละเอียดจำแนกเป็น 4 กลุ่ม

ได้แก่ กลุ่มตัวแทนพระภิกษุ จำนวน 7 ราย กลุ่มตัวแทนทางบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 8 ราย กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 ราย กลุ่มตัวแทนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 5 ราย รวมทั้งสิ้นจำนวน 25 ราย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ลงพื้นที่ภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้ดำเนินการตามขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยในการสัมภาษณ์และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครศรีธรรมราช และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขออนุญาตเข้าทำการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้ผ่านการตรวจประเมินหาความเที่ยงตรง (Validity) และความถูกต้องของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน โดยใช้กระบวนการ ดังนี้ ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้ดำเนินการตามขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขออนุญาตเข้าทำการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลกำหนดแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การเก็บข้อมูลด้านเนื้อหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน มี 4 ด้าน คือ ด้านความมั่นคงทางสุขภาพร่างกาย ด้านความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคงทางจิตใจ และ ด้านความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม 2) การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ และ 3) การสนทนากลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนตามรอยปณิธานของพุทธทาสภิกขุ และเพื่อสร้างภาคเครือข่ายการพัฒนารวมถึงเพื่อยืนยันข้อมูลการตกผลึกองค์ความรู้ใหม่ หรือนวัตกรรมที่ได้สร้างการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analitic Induction) แล้วนำเสนอข้อค้นพบทั้งหมดในรูปแบบเชิงพรรณนาตามบริบท วัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

องค์ความรู้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุเพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชนได้เกิดองค์ความรู้ขึ้นมาที่เรียกว่า ยุวพุทธทาสจิตอาสาโมเดล ประกอบด้วยความมั่นคงทางสุขภาพร่างกาย เยาวชนได้รับความรู้เรื่องสุขภาพ ส่งเสริมการออกกำลังกาย และดูแลด้านโภชนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ สร้างชุมชนเข้มแข็ง พัฒนาทักษะชีวิต สร้างแรงบันดาลใจและเป็นอย่างที่ดี ส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ สนับสนุนทางการเงินและทรัพยากร ด้านความมั่นคงทางจิตใจ มีสภาพแวดล้อมที่สร้างสรรค์ ความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว เพื่อน พัฒนาทักษะในการจัดการกับอารมณ์ การรับรู้ และเข้าใจจิตวิทยา การปรุงแต่งจนเกิดความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ ชอบก็ไม่ใช่ ไม่ชอบ ก็ไม่ใช่ และในขณะเดียวกันความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการปรุงแต่งจนเกิดความรู้สึกลงลึกไปที่ ความหมายจะนำไปสู่ความอยากซึ่งความอยากนี้ประกอบด้วย ความอยากในกาม ความอยากในความเป็นอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง ความอยากในอันที่จะไม่มี ไม่เป็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ฉะนั้น การกระทบ หรือการสัมผัสแบบอวิชชาแล้วนำไปสู่การปรุงแต่งจนเกิดความรู้สึกลงลึกไปที่ความหมายนำไปสู่ความอยาก เมื่อได้ความอยากตามที่ยากแล้วก็ยึดติดในสิ่งได้นั้น ท่านผู้รู้เรียกจิตที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของวัตถุนี้ว่า อัสสาทะ คือ รสเอร็ดอร่อยของวัตถุ หรือการติดอก ติดใจรสเอร็ดอร่อยของวัตถุ การออกมาเสียจากวัตถุนิยมต้องอาศัยธรรมนิยาม มีสัมมาทิฐิ

สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิโดยใช้หลัก สัมมาทิฐิเป็นตัวนำไปสู่เป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ออกมาเสียจากวัตถุนิยมด้วยความตั้งมั่นอย่างแน่วแน่ ซึ่งต้อง อยู่ในระดับสังขารที่มีรากฐาน การเรียนรู้ อบรม ศึกษา ส่งเสริมจิตสำนึก มีส่วนร่วมในชุมชน สร้างแรงบันดาลใจ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับปณิธานของพุทธทาสภิกขุ 3 ประการ

กระบวนการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุ เพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของ เยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ในการเป็น “ลูกที่ดี ศิษย์ที่ดี เพื่อนที่ดี พลเมืองที่ดีชาวพุทธที่ดี และมนุษย์ที่เต็ม” หมายถึงการมีคุณสมบัติและการปฏิบัติตัวในแต่ละบทบาทหน้าที่อย่างดีเยี่ยมลูกที่ดี เคารพและ ดูแลพ่อแม่ ศิษย์ที่ดี เรียนรู้และปฏิบัติตามคำสอนของครู เพื่อนที่ดี สนับสนุนและซื่อสัตย์ต่อเพื่อน พลเมืองที่ดี ปฏิบัติตามกฎหมายและมีส่วนร่วมในสังคม ชาวพุทธที่ดี ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาจนเข้าถึงหัวใจ พระพุทธศาสนา คือ การเห็นแจ้งด้วยความรู้สึกลงใจอย่างแท้จริงว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงอันใด ๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น พุทธศาสนิกชนเข้าถึงหัวใจพระพุทธศาสนาได้หลายวิธี เช่น เข้าใจภาษาคน - ภาษาธรรม การไม่รู้ภาษาธรรมเป็น อุปสรรคอันยิ่งใหญ่ทำให้เข้าไม่ถึงหัวใจศาสนา, ฝึกให้มีสติสัมปชัญญะด้วยอานาปานสติภาวนา, พยายามดึงจิตของตน ออกจากอำนาจวัตถุนิยม หันมาหาธรรมนิยมนการดำเนินชีวิตตามแนวทางเหล่านี้ช่วยให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าและมีความสุขในชีวิต และสร้างผลดีต่อสังคมและโลกใบนี้ ไว้ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง

การสร้างภาคีเครือข่ายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุเพื่อหนุนเสริมคุณภาพ ชีวิตของเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ภาคีเครือข่ายฯ ประกอบด้วย ภาครัฐ องค์กรการบริหารส่วน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดงบประมาณอบรม จัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จัดทำ และ พัฒนาหลักสูตรพุทธทาสจิตอาสา สภาเด็ก และเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่งเสริมจัดกิจกรรมพัฒนา วิทยาลัยสงฆ์ สุราษฎร์ธานี ส่งเสริมวิทยากรอบรมจริยธรรม คุณธรรมคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี จัดกิจกรรมส่งเสริม พัฒนา ภาคประชาสังคม คือ พุทธสมาคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดพระธรรมวิทยากรอบรม สภาวัฒนธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่งเสริมงบประมาณกิจกรรม พัฒนา อาสาสมัครพัฒนาชุมชน จัดงบประมาณ ส่งเสริมอาชีพ อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้กฎหมาย อาสาสมัครกุศลศรัทธาสุราษฎร์ธานี ให้ความรู้การกู้ภัย และบรรเทาสาธารณภัย และภาคเอกชน คือ กลุ่มบริษัทห้างร้านต่าง ๆ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดงบประมาณ ให้การส่งเสริม จัดกิจกรรมอบรม จัดเวทีเยาวชน เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีร่วมกันแบบองค์รวม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

องค์ความรู้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุเพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของ เยาวชนได้เกิดองค์ความรู้ขึ้น เรียกว่า ยุวพุทธทาสจิตอาสาโมเดล ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความมั่นคง ทางสุขภาพร่างกาย ทำให้มีสุขภาพดี และแข็งแรง เช่น การทานอาหารที่เหมาะสม การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ และการพักผ่อนเพียงพอ จะช่วยให้ร่างกายมีสุขภาพดีและแข็งแรง การจัดการกับความเครียด การฝึกสมาธิ และการ มีสติช่วยในการจัดการกับความเครียด ส่งผลให้สุขภาพร่างกายดีขึ้น และลดความเสี่ยงจากโรคต่าง ๆ การพอเพียง

การมีความพอใจในสิ่งที่มีและการไม่ยึดติดกับความต้องการที่มากเกินไปช่วยให้การดำเนินชีวิตมีความสมดุล และไม่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจากความเครียด 2) ด้านความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นเสริมความยั่งยืน และความยุติธรรมในสังคม การดำเนินชีวิตตามแนวคิดของธัมมิกสังคมนิยมช่วยในการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรม และยั่งยืน โดยการส่งเสริมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการพัฒนาชุมชน การบริหารจัดการเศรษฐกิจอย่างมีความพอเพียง การใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผล และการลดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยช่วยในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และลดปัญหาหนี้สิน การสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่น การสนับสนุนการผลิต และการบริโภคสินค้าในท้องถิ่นช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น และลดการพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอก 3) ด้านความมั่นคงทางจิตใจ เป็นการแสดงความสงบ และความสุขภายใน การฝึกสติและสมาธิช่วยให้มีจิตใจที่สงบและมีความสุขภายใน ซึ่งช่วยในการจัดการกับปัญหา และความเครียดได้ดีขึ้น และการปล่อยวาง การเรียนรู้การปล่อยวางจากความยึดติด และความกังวลช่วยให้เกิดความสงบ และความพอใจในชีวิต ความพอใจในสิ่งที่มี: การมีความพอใจในสิ่งที่มี และการไม่ยึดติดกับความต้องการที่มากเกินไปช่วยในการสร้างความสุข และความพอใจภายในจิตใจ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระ อุดมกิจสกุล ที่พบว่า ต้องส่งเสริมให้เยาวชนได้ฝึกอบรมเจริญจิตภาวนาเป็นนิตย์ เรียกว่า การพัฒนาด้านจิตใจ (พระ อุดมกิจสกุล, 2565) และ 4) ด้านความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม เช่น การรักษาสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีเหตุผล และการลดการใช้สิ่งของที่เป็นอันตรายช่วยในการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน มีการส่งเสริมพลังงานหมุนเวียน การสนับสนุนการใช้พลังงานหมุนเวียนและการลดการใช้พลังงานที่ไม่ยั่งยืนช่วยในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการลดขยะ การลดขยะและการรีไซเคิลช่วยในการรักษาความสะอาดของสิ่งแวดล้อมและลดปัญหามลพิษ

กระบวนการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุ เพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของ เยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความมั่นคงทางสุขภาพร่างกาย แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสุขภาพร่างกาย โดยยึดหลักธรรมเป็นการดูแลสุขภาพผ่านการมีสติ รวมถึงฝึกสติช่วยให้เรามีความตระหนักรู้ถึงการดูแลสุขภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูปลัดนิคม นาควโร ที่พบว่า ด้านความมั่นคงทางสุขภาพร่างกาย ในการปฏิบัติต้องมีสัปปายะ เช่น การเลือกอาหารที่ดีต่อร่างกาย การออกกำลังกาย และการพักผ่อนอย่างเพียงพอ การรับรู้ในธรรมชาติของร่างกาย การเห็นความไม่เที่ยงของร่างกาย การเข้าใจว่าร่างกายมีความเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา เช่น การเจ็บป่วย การแก่ชรา การยอมรับความเป็นจริงนี้ช่วยให้เรารับมือกับปัญหาสุขภาพได้ดีขึ้น (พระครูปลัดนิคม นาควโร, 2562) การปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพที่ดี การทำสมาธิ และการฝึกสติส่งผลดีต่อสุขภาพร่างกาย การฝึกสติในการทำกิจกรรมประจำวันช่วยให้เรามีสุขภาพที่ดีทั้งกาย และส่งผลถึงจิตใจด้วย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิติกานต์ ธรรมหรรษากุล ที่พบว่า พฤติกรรมของมนุษย์ได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยภายใน คือ สภาพจิตและอุปนิสัยที่มีมาแต่เกิด และปัจจัยภายนอก คือ การได้รับการอบรมสั่งสอน การคบค้าสมาคมกับเพื่อน และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ศาสนาพุทธสอนให้พัฒนาศีล เพื่อชำระกาย และวาจาให้บริสุทธิ์ ปราศจากบาปและอกุศลกรรม สอนให้พัฒนาปัญญาโดยการศึกษาเล่าเรียน (นิติกานต์ ธรรมหรรษากุล, 2563) พัฒนาทักษะในการจัดการกับอารมณ์ การสัมผัสแบบอวิชชาแล้วนำไปสู่การปรุงแต่งจนเกิดความรู้สึกลงลึกไปที่ความหมายนำไปสู่ความอยาก เมื่อได้ความอยากตามที่ยากแล้วก็ยึดติดในสิ่งได้นั้น (วัชรระ งามจิตรเจริญ, 2556) การออกมาเสียจากวัตถุนิยมต้องอาศัยธรรมนิยม มีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิโดยใช้หลักสัมมาทิฐิเป็นตัวนำไปสู่เป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ออกมาเสียจากวัตถุนิยม

ด้วยความตั้งมั่นอย่างแน่วแน่ ซึ่งต้องอยู่ในระดับสัจธรรมที่มีรากฐาน (เกียรติศักดิ์ ดวงจันทร์, 2562) 2) ด้านความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ ท่านสอนให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างสุขภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่ดี การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การมีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว และสังคม การมีความสัมพันธ์ที่ดีช่วยให้เรามีสุขภาพจิตที่ดี การช่วยเหลือ และสนับสนุนซึ่งกันและกันในชุมชนรวมถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า การปฏิบัติตามหลักธรรมในการใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียงและไม่ฟุ่มเฟือย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทรานิษฐ์ ร้อยหมื่นไวย ที่พบว่า ส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินวิถีชีวิตตามแนวหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถพึ่งตนเอง ได้ มีความเป็นอยู่อย่างมีความสุขและพอเพียง (ภัทรานิษฐ์ ร้อยหมื่นไวย, 2566) เช่น การบริโภคอาหารอย่างมีสติและการจัดการการเงินอย่างรอบคอบที่พร้อมเพรียงของสังคมรวมถึงการส่งเสริมสุขภาพในที่ทำงาน การมีสภาพแวดล้อมที่ดีในที่ทำงาน การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนสุขภาพดี เช่น การลดความเครียดในที่ทำงานและการส่งเสริมกิจกรรมที่มีประโยชน์ สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังข้อค้นพบจากงานวิจัยของ อัญชิษฐา หาญกิจรุ่ง ที่พบว่า การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ในการพัฒนา จะทำให้เกิดวิถีของการพัฒนาและผลของการพัฒนาที่สมดุล ความพอเพียงจึงเป็นทั้งวิธีการที่คำนึงถึงความสมดุล ความพอประมาณ และการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อนำไปสู่ผลของการกระทำที่ก่อให้เกิดผลของการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านที่คำนึงความยั่งยืนของทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทางสิ่งแวดล้อม และทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (อัญชิษฐา หาญกิจรุ่ง, 2559) 3) ด้านความมั่นคงทางจิตใจ ท่านสอนให้เห็นการบูรณาการในสุขภาพจิตใจตามหลักธรรม การฝึกสติและการทำสมาธิ การเจริญสติ การฝึกสติช่วยให้เราควบคุมอารมณ์และความรู้สึกได้ดีขึ้น ลดความเครียด และความวิตกกังวล การทำสมาธิ การฝึกสมาธิช่วยให้จิตใจสงบและมีความมั่นคง การมีจิตใจที่สงบช่วยให้สุขภาพจิตดี การเข้าใจธรรมชาติของอารมณ์ การเห็นความไม่เที่ยงของอารมณ์ การเข้าใจว่าอารมณ์มีการเปลี่ยนแปลงช่วยให้เราไม่ยึดติดหรือวิตกกังวลเกินไป การพัฒนาความเมตตา และความกรุณา การพัฒนาความเมตตา การมีความเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่นช่วยให้เรามีสุขภาพจิตที่ดีและลดความรู้สึกท้อแท้ ความร้อนในอารมณ์ ท่านเน้นนิพพานต้องที่นี้เดี๋ยวนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัญชิษฐา หาญกิจรุ่ง พบว่า การพัฒนาจิตใจ คือ การพิจารณาคุณธรรมในตัวบุคคล กล่าวคือ มีเมตตา กรุณา ศรัทธา หิริ โอตตัปปะ หรือเรียกว่าจริยธรรมที่ทำให้จิตใจมีความสุข (อัญชิษฐา หาญกิจรุ่ง, 2559) และ 4) ด้านความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม ท่านสอนให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติการรักษาสิ่งแวดล้อม การรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพที่ดี การลดผลกระทบจากมลพิษ การทำให้สิ่งแวดล้อมสะอาด เช่น การลดมลพิษ การรีไซเคิล และการลดการใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เช่น การใช้พลังงานทดแทน และการอนุรักษ์ป่าไม้ การส่งเสริมการใช้ชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย การปฏิบัติตามหลักธรรมในการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย และไม่ฟุ่มเฟือย เช่น การใช้สิ่งของอย่างมีประสิทธิภาพ และการลดการบริโภคที่มากเกินไป สอดคล้องกับพุทธจริยธรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม ดังข้อค้นพบจากงานวิจัยของ พระครูอุทัยสุตกิจ และคณะ ที่พบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่มีการทำกุศลกรรม เช่น การปลูกต้นไม้ การกตัญญูต่อแผ่นดินที่อยู่อาศัย ความเสียสละต่อบุคคลอื่น และคุณธรรมจริยธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ ทั้งนี้ เพื่อประยุกต์หลักพุทธธรรมให้มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคมมนุษย์ โดยจะนำหลักธรรม 2 ข้อ คือ หลักอภัยปัจจยตา และ เมตตา ดังนี้ 1) อภัยปัจจยตา หลักธรรมเกี่ยวกับกฎธรรมชาติ

ที่เกิดขึ้นตั้งอยู่และสลายไปโดยความอาศัยกันเป็นเหตุเป็นผลแก่กันและกัน และ 2) เมตตาเป็นคุณธรรมที่สัมพันธ์กับกฎแห่งกรรมและเพื่อความอยู่รอดปลอดภัย ของคนทั้งหลายสืบไป (พระครูอุทัยสุตกิจ และคณะ, 2564)

การสร้างภาคีเครือข่ายการพัฒนา และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุ ในการหนุนเสริมชีวิตของเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้เป็น “ลูกที่ดี ศิษย์ที่ดี เพื่อนที่ดี พลเมืองที่ดีชาวพุทธที่ดี และมนุษย์ที่เต็ม” หมายถึงการมีคุณสมบัติและการปฏิบัติตัวในแต่ละบทบาทหน้าที่อย่างดีเยี่ยมลูกที่ดี เคารพและดูแลพ่อแม่ ศิษย์ที่ดี เรียนรู้และปฏิบัติตามคำสอนของครู เพื่อนที่ดี สนับสนุนและซื่อสัตย์ต่อเพื่อน พลเมืองที่ดี ปฏิบัติตามกฎหมายและมีส่วนร่วมในสังคม ชาวพุทธที่ดี ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาจนเข้าถึงหัวใจพระพุทธศาสนา คือ การเห็นแจ้งด้วยความรู้สึกลงใจอย่างแท้จริงว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงอันใคร ๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น พุทธศาสนิกชนเข้าถึงหัวใจพระพุทธศาสนาได้หลายวิธี เช่น เข้าใจภาษาคน - ภาษาธรรม การไม่รู้ภาษาธรรมเป็นอุปสรรคอันยิ่งใหญ่ ทำให้เข้าไม่ถึงหัวใจศาสนา ผิดให้มีสติสัมปชัญญะด้วยอานาปานสติภาวนา พยายามดึงจิตของตนออกจากอำนาจวัตถุ นิยม หันมาหาธรรมนิยมนำมาดำเนินชีวิตตามแนวทางเหล่านี้ช่วยให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าและมีความสุขในชีวิต และสร้างผลดีต่อสังคมและโลกใบนี้ ไว้ให้อย่างมั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง (อินทุวรรณา เขยชื่นสกุล, 2551) หากจะให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย สมาเด็ก และเยาวชนในแต่ละรุ่นแต่ละหลักสูตรของการเรียนจะมีการนำนักเรียนไปนอกสถานที่ เพื่อดูงานการบริหารจัดการในหลาย ๆ ด้าน เช่น หลักสูตรพุทธทาสศึกษา การเรียนรู้ทั้งด้านเนื้อหา และด้านกิจกรรม นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางจะมีหลายหน่วยงานให้การสนับสนุนในรูปแบบของการบริจาค เป็นความสุขของการเป็นผู้ให้ และผู้รับ เพราะเยาวชนจะรับรู้ว่าคุณค่าในสังคมและมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อยู่ สังคมไทยยังมีบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นความดีงามที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป ในประเด็นนี้ผู้สูงวัยควรมีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมใหม่ ๆ การรวมกลุ่มเพื่อนเพื่อท่องเที่ยว รวมกลุ่มกิจกรรมปันจักรยานกับคนรู้ใจ การเข้าร่วมกิจกรรมที่ภาครัฐจัดให้ เช่น สมาเด็กและเยาวชนเทศบาล ตำบลขุนทะเล สมาเด็กและเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มเยาวชนจิตอาสาพระราชทาน เครือข่ายจึงเป็นเรื่องที่ดี เพราะทำให้สังคมเข้มแข็ง อย่างเช่นกลุ่มย่อย ๆ มีกลุ่มชาววัด ยุวพุทธศรีวิชัย กลุ่มยุวพุทธทาสจิตอาสา การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือการทำกิจกรรมร่วมกันจะดี แต่ต้องมีความคิดเห็นตรงกันจะได้ไม่เกิดความขัดแย้งอาทิได้ร่วมงานวันล้ออายุ 116 ปี พุทธทาสภิกขุ วันมาฆบูชา ซึ่งองค์การสหประชาชาติ ได้ยกย่องให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญโลก

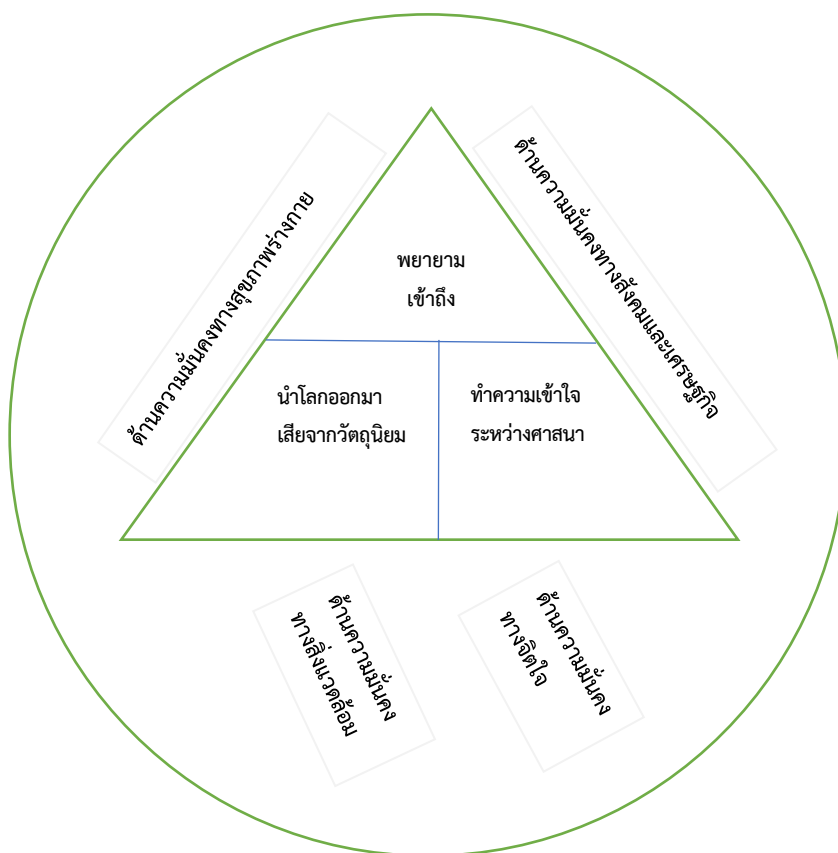
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ สรุปว่า แนวคิดของพุทธทาสภิกขุ เป็นการพัฒนาความเข้าใจในธรรมชาติของการรับรู้และการสัมผัส เพื่อการปฏิบัติธรรมที่มีความหมาย และเพื่อการพัฒนาจิตใจให้มีความสงบ และความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งมากขึ้นการใช้หลักโลกวัตรนิยมของพระพุทธทาสภิกขุในการทำ ความเข้าใจระหว่างศาสนาเน้นไปที่การมองข้ามความแตกต่างทางวัตถุ และมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาจิตใจ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การทำความเข้าใจในหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ และการทำดีจะช่วยให้เกิดความเข้าใจ และความเคารพระหว่างศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ การนำโลกออกจากวัตรนิยมโดยใช้หลักของพระพุทธทาสภิกขุ คือ การส่งเสริมการลดการยึดมั่นในวัตถุ และการมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ และคุณธรรม หลักธรรมที่พระพุทธทาสภิกขุเสนอให้มีการฝึกสมาธิ การพัฒนาคุณธรรม การใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย และการศึกษาเกี่ยวกับธรรมะจะช่วยให้เข้าใจ และลดการฟุ้งเฟ้อในสิ่งที่ป็นวัตถุ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความสุขที่แท้จริง พัฒนาสังคมที่มีความสุขร่วมกันตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุ นั้น ต้องรวมถึงการต่อยอด สืบสาน พัฒนา แนวคิด หลักธรรม คำสอนอีกด้วย (เกียรติศักดิ์ ดวงจันทร์,

2562) การปฏิบัติตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุที่เน้นการเป็นอยู่ตามธรรมชาติ และการสร้างความสมดุลในชีวิตทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพดี และแข็งแรง การจัดการกับความเครียดได้ดีขึ้น ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ความยั่งยืนและความยุติธรรมในสังคม การบริหารจัดการเศรษฐกิจอย่างมีความพอเพียง ด้านจิตใจ ความสงบและความสุขภายใน การปล่อยวาง และความพอใจในสิ่งที่มี ด้านสิ่งแวดล้อม การรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน การลดขยะ และการสนับสนุนพลังงานหมุนเวียน เป็นการสร้างความมาตรฐานมีแนวทางนี้จะช่วยให้มีชีวิตที่สมดุล และมีความสุขในทุกด้านของชีวิต พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีความหมาย อันประกอบด้วยชุดความรู้การอบรมยุวพุทธทาสจิตอาสา ภายใต้วิถีของพุทธทาสและสวนโมกข์เน้นที่ความเรียบง่าย สมถะ และการเข้าถึงธรรมชาติแท้ ๆ ของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายเยาวชนของจังหวัดสุราษฎร์ธานีนี้เอง (ละเอียด ศิลา น้อย และธานินท์ เหมบุตร, 2521)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ (ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุ เพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้เป็นองค์ความรู้จากการวิจัย) สามารถแสดงเป็นโมเดลได้ ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ยุวพุทธทาสจิตอาสา

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน ยุวพุทธศาสนิกทายาท ประกอบด้วย ความดีที่สมบูรณ์รวมเป็น 6 ประการ ได้แก่

1. ลูกที่ดี หมายถึง ลูกที่มีความเคารพ กตัญญู ต่อพ่อแม่และผู้ใหญ่ ชยัน ซื่อสัตย์ แบ่งปัน
2. ศิษย์ที่ดี หมายถึง มีความเคารพ และกตัญญูต่อครู ชยันหมั่นเพียรในการเรียน ซื่อสัตย์และมีวินัย ใฝ่เรียนรู้อย่างดี และช่วยเหลือผู้อื่น พัฒนาตนเองทั้งด้านวิชาการ และคุณธรรม
3. เพื่อนที่ดี หมายถึง ความจริงใจและซื่อสัตย์ การให้เกียรติและเคารพในความคิดเห็น เอาใจใส่ และห่วงใย แบ่งปัน และสนับสนุน แบ่งปัน ให้อภัย และอดทน
4. พลเมืองที่ดี หมายถึง การเป็นพลเมืองที่ดีเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและสงบสุข พลเมืองที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมรอบข้าง รวมถึงปฏิบัติตามกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม และการมีส่วนร่วมในสังคม
5. ชาวพุทธที่ดี หมายถึง การปฏิบัติแบบพิธีกรรมที่ชาวพุทธทั่วไปอาจยึดถือ พุทธศาสนิกชนเน้นให้กลับมาสู่ “แก่นของพุทธศาสนา” โดยเน้นการปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้องตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่จะนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์
6. มนุษย์ที่เต็ม หมายถึง การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้เข้าถึงธรรมชาติที่แท้จริงของชีวิตและธรรมชาติของพระพุทธเจ้า

ได้ปฏิบัติตามรอยปณิธานพุทธศาสนิกชน

1. ปณิธานข้อ 1 คือ การเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน
2. ปณิธานข้อ 2 คือ การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา
3. ปณิธานข้อ 3 คือ การนำโลกออกมาเสียจากวัตถุนิยม

เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน 4 ประการ

1. ด้านความมั่นคงทางสุขภาพร่างกาย คือ เครื่องมือในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติธรรม การดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงจึงเป็นสิ่งสำคัญ
 2. ด้านความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ พุทธศาสนิกชนเน้นให้มนุษย์ทำงานและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม ไม่ยึดติดในความโลภหรือการสะสมวัตถุเกินความจำเป็น ท่านมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
 3. ด้านความมั่นคงทางจิตใจ การพัฒนาจิตใจให้มั่นคง ปลอดภัยจากกิเลส และมีสติปัญญาเพื่อเข้าใจความจริงของชีวิต
 4. ด้านความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม พุทธศาสนิกชนเน้นความสำคัญของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล การพัฒนามนุษย์ต้องสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ
- ภายใต้วิถีพุทธศาสนิกชน วิถีสวนโมกข์ การปฏิบัติธรรมและการเรียนรู้ธรรมะที่เรียบง่าย สอดคล้องกับธรรมชาติ และหลุดพ้นจากความยึดติดในรูปแบบที่ไม่ใช่แก่นแท้ของศาสนา วิถีของพุทธศาสนิกชนและสวนโมกข์จึงเน้นที่ความเรียบง่าย สมถะ และการเข้าถึงธรรมชาติแท้ ๆ ของพระพุทธศาสนา

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า องค์ความรู้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุเพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีองค์ความรู้ ที่เรียกว่า ยุวพุทธทาสจิตอาสาโมเดล ประกอบด้วย ความมั่นคงทางสุขภาพร่างกาย เยาวชนได้รับความรู้เรื่องสุขภาพ ส่งเสริมการออกกำลังกาย และดูแลด้านโภชนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม และเศรษฐกิจ สร้างชุมชนเข้มแข็ง พัฒนาทักษะชีวิต สร้างแรงบันดาลใจและเป็นอย่างที่ดี ส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ สนับสนุนทางการเงินและทรัพยากร ด้านความมั่นคงทางจิตใจ มีสภาพแวดล้อมที่สร้างสรรค์ ความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว เพื่อพัฒนาทักษะในการจัดการกับอารมณ์ การรับรู้ และเข้าใจจิตวิทยา กระบวนการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุ เพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชน รู้จักการเป็น “ลูกที่ดี ศิษย์ที่ดี เพื่อนที่ดี พลเมืองที่ดีชาวพุทธที่ดี และมนุษย์ที่เต็ม” ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาจนเข้าถึงหัวใจพุทธศาสนา คือ การเห็นแจ้งด้วยความรู้สึกลึกในใจอย่างแท้จริงว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวง อันใด ๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น พุทธศาสนิกชนเข้าถึงหัวใจพุทธศาสนาได้หลายวิธี พยายามดึงจิตของตนออกจากอำนาจวัตถุนิยม สร้างภาคีเครือข่ายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรอยปณิธานพุทธทาสภิกขุเพื่อหนุนเสริมคุณภาพชีวิตของเยาวชน ประกอบด้วย ภาครัฐ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี ภาคประชาสังคม คือ พุทธสมาคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดสุราษฎร์ธานี อาสาสมัครกุศลศรัทธาสุราษฎร์ธานี ภาคเอกชน คือ กลุ่มบริษัทห้างร้านต่าง ๆ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเป็นสื่อกลางเพื่อจัดและปรับปรุงหลักสูตรพุทธทาสศึกษา และสามารถส่งเสริม ต่อยอด และพัฒนาตามกระบวนการสืบสานแนวปณิธานพุทธทาส ด้วยการหนุนเสริมคุณภาพชีวิตเยาวชน อย่างเหมาะสม 2) ควรให้การสนับสนุนโรงเรียนที่ร่วมโครงการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรพุทธทาสศึกษาเดิม และการสืบสานร่วมสร้างเครือข่ายร่วมยุวพุทธทาสจิตอาสา โดยผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ 3) ควรกำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมลงในแผนพัฒนาในการสนับสนุนส่งเสริม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวปณิธานพุทธทาสภิกขุ อย่างต่อเนื่องพร้อมทั้งมีการจัดให้ติดตามเพื่อให้ร่วมกันในการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง 4) ควรส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีตามแนวปณิธานพุทธทาสภิกขุ ในเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนท้องถิ่น 5) ควรกำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมลงในแผนพัฒนาในการสนับสนุนส่งเสริม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวปณิธานพุทธทาสภิกขุ อย่างต่อเนื่องพร้อมทั้งมีการจัดให้ติดตามเพื่อให้ร่วมกันในการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง พร้อมทั้งมีการจัดให้ติดตามเพื่อให้ร่วมกันในการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง และ 6) ควรดำเนินการและประสานงาน โดยให้สถานศึกษา ท้องที่ ท้องถิ่น ได้ร่วมกิจกรรมดังกล่าวได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้การสนับสนุนในการพัฒนาเยาวชนอันเป็นบุคลากรสำคัญของพระพุทธศาสนา ประเทศชาติที่เพิ่มจำนวนขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติศักดิ์ ดวงจันทร์. (2562). แนวคิดของพุทธทาสภิกขุกับการออกมาจากวัตถุนิยม. วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น, 3(2), 171-194.
- นิติกันต์ ธรรมहरราชกุล. (2563). การพัฒนาตนตามหลักการทางพระพุทธศาสนา. วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 21(2), 230-241.

- ปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์. (2558). การแก้ปัญหาวัยรุ่นไทยในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, 23(43), 85-104.
- พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนูปโม. (2563). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ. วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคล สุวรรณภูมิ, 2(2), 471-482.
- พระครูปลัดนิคม นาควโร. (2562). การพัฒนารูปแบบและมาตรฐานในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดกรุงเทพมหานคร. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอุทัยสุตกิจ และคณะ. (2564). พุทธจริยธรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมตามวิถีพุทธ. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 6(1), 218-231.
- พีระ อุดมกิจสกุล. (2565). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทไปรษณีย์ไทย ดิสทริบิวชั่น จำกัด. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัทรานิษฐ์ ร้อยหมื่นไฉ. (2566). การพัฒนาคุณภาพชีวิตวิถีใหม่ของคนเมืองเชิงพุทธบูรณาการ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ละเอียด ศิลาน้อย และธานินท์ เหมบุตร. (2521). วิถีพุทธทาส วิถีสวนโมกข์. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า.
- วัชระ งามจิตรเจริญ. (2556). พุทธศาสนาเถรวาท. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมเจตน์ ผิวทองงาม. (2557). พุทธทาสภิกขุกับการแนะแนวทางการดำเนินชีวิต. วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 6(2), 175-208.
- อัญชิษฐา หาญกิจรุ่ง. (2559). พุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตนเอง. วารสารพุทธจิตวิทยา, 1(2), 30-38.
- อินทวรรณ เชนชื่นสกุล. (2551). การนำโลกออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยมตามความคิดและการปฏิบัติของท่าน อาจารย์พุทธทาส. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 1(2), 12-29.

กลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของ สถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1*

STRATEGIES FOR MANAGEMENT OF COLLABORATIVE NETWORKS FOR OCCUPATIONAL SKILL DEVELOPMENT OF INSTITUTE OF VOCATIONAL EDUCATION NORTHERN REGION 1

นิพนธ์ หย่งกิจ, ภูเบศ พวงแก้ว*, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, ศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์

Nipon Yongkit, Phubet Pongkaew*, Choocheep Puthaprasert, Sirimas Kosanpipat

สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Educational Administration field, Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: phubet-pou@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาของการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ
แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ และสร้าง ตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการ
เครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ
ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม โดยเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร
สถานศึกษา หัวหน้างาน ตัวแทนสถานประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 15 คน
ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม จำนวน 9 คน และประเมินความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ จำนวน
70 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการประชุม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
แบบตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ใช้การวิเคราะห์
เชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันปัญหา สถานศึกษามีนโยบายส่งเสริมความร่วมมือ
จากหน่วยงานต่าง ๆ มีแผนยุทธศาสตร์ด้านความร่วมมือที่สอดคล้องกับนโยบายของต้นสังกัด มีการทำบันทึก
ข้อตกลงความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก มีการกำหนดเป้าหมายการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ
พัฒนาทักษะอาชีพ มีปัญหา คือขาดความต่อเนื่องของการทำความร่วมมือ และกระบวนการปฏิบัติงานยังไม่เป็น
ระบบชัดเจน แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือได้ยึดหลักการบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน
ยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้พร้อมด้วยอัตลักษณ์ และสมรรถนะอาชีพที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในบริบทสังคมโลก
และสร้าง ตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์ฯ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ มาตรการ
ตัวชี้วัด และโครงการ ผลการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ใน
ระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.51)

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหารจัดการ, เครือข่ายความร่วมมือ, พัฒนาทักษะอาชีพ, สถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1

Abstract

This research aims to study the current conditions and problems of collaborative network management, explore guidelines for collaborative network management, and develop, verify, and evaluate strategies for managing collaborative networks in vocational skills development at the Northern Vocational Education Institute 1. This qualitative research involved key informants including educational administrators, department heads, representatives from enterprises, and related agencies. The study comprised 15 participants in a workshop, 9 participants for accuracy and appropriateness verification, and 70 participants for feasibility and utility assessment, all selected through purposive sampling. Research instruments included meeting records, content analysis forms, structured interviews, focus group discussion records, verification forms for accuracy and appropriateness, and assessment forms for feasibility and utility. Research statistics and data analysis, standard deviation, and content analysis. The findings revealed that current conditions showed educational institutions having policies promoting cooperation with various agencies, strategic plans aligned with affiliated authorities' policies, memoranda of understanding with external organizations, and established goals for collaborative network management in vocational skills development. However, problems included lack of continuity in cooperation and unclear operational processes. The management guidelines emphasized integrating cooperation across all sectors and enhancing student quality through identity development and professional competencies prepared for global social changes. The developed, verified, and evaluated strategy comprised vision, mission, objectives, strategic issues, measures, indicators, and projects. The strategy's verification results for accuracy, appropriateness, feasibility, and utility were rated at the highest level. ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.51)

Keywords: Strategies for Management, Collaborative Networks, Occupational Skill Development, Northern Vocational Education Institutions 1

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มุ่งเน้นการสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน ซึ่งการศึกษาของไทยในปัจจุบันดำเนินการภายใต้กรอบนโยบายที่สำคัญหลายส่วน ได้แก่ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะ

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพสูง นโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งยกระดับคุณภาพการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนากำลังคนให้ตรงกับความต้องการของประเทศ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ผลิตและพัฒนาากำลังคนที่มีสมรรถนะสูงตามความต้องการของตลาดแรงงาน เสริมสร้างการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ทั้งนี้ การจัดการศึกษาของไทยได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) มุ่งขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาผ่านกลไกเครือข่ายความร่วมมือโดยการจัดการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ (ทล.บ.) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ และมาตรฐานอาชีพ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การสร้างผู้สำเร็จการศึกษาให้มีสมรรถนะเป็นไปตามความต้องการของสถานประกอบการสู่มาตรฐานสากล (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2567) สร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาทักษะอาชีพ ในการจัดการอาชีวศึกษาที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาให้มีมาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสถานประกอบการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การจัดการศึกษาอาชีวศึกษามุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพโดยการจัดการอาชีวศึกษาระบบ ทวิภาคี และการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะร่วมกับสถานประกอบการ อย่างไรก็ตามการจัดการอาชีวศึกษาโดยความร่วมมือกับสถานประกอบการ ยังพบปัญหาหลายด้าน เช่น รูปแบบและแนวทางการดำเนินการยังขาดความยั่งยืน ขาดแรงจูงใจในการร่วมมือ ความร่วมมือยังไม่ครอบคลุมทุกสาขาวิชา โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การขาดระบบการบริหารจัดการเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร (สาโรจน์ ขงจ่วนเตียว, 2561) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือในอาชีวศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญ เนื่องจากสามารถเพิ่มการใช้ทรัพยากรและลดช่องว่างความรู้ ส่งเสริมความเท่าเทียมทางการศึกษา และสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม (Qian, J., 2023) และเครือข่ายความร่วมมือมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรสู่ความสำเร็จ เป็นสิ่งที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการสร้างความสัมพันธ์อย่างยั่งยืน (กนกอร สมปราชญ์ และคณะ, 2562)

สถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญในการผลิตและพัฒนาากำลังคนอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วยสถานศึกษา 7 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ วิทยาลัยเทคนิคลำพูน วิทยาลัยเทคนิคลำปาง วิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปาง และวิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชินีแม่ฮ่องสอน ซึ่งครอบคลุมการจัดการศึกษาที่หลากหลายสาขาวิชาชีพ และมีความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน พบว่า ผู้เรียนมีสมรรถนะไม่ตรงกับความต้องการของ

ตลาดแรงงานและขาดทักษะพื้นฐานที่จำเป็น ซึ่งทักษะสำคัญที่สถานประกอบการต้องการจากผู้สำเร็จการศึกษา คือ ความมีจริยธรรม ความรับผิดชอบทางสังคม ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา (Qian, J., 2023) นอกจากนี้ยังพบปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในสถานประกอบการ และการขาดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ ดังนั้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือจึงเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาผ่านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรองค์ความรู้ และประสบการณ์ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน และการสร้างระบบการประเมินและรับรองสมรรถนะผู้เรียนที่ได้มาตรฐาน การเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาและการพัฒนากำลังคนที่มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการอาชีวศึกษาของประเทศ

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ สร้าง ตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 เพื่อเป็นการพัฒนาการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะอาชีพสู่คุณภาพ ความสำเร็จในการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลต่อการผลิตและพัฒนา กำลังคนอาชีวศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายการขับเคลื่อนอาชีวศึกษา เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1
3. เพื่อสร้าง ตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แบ่งเป็น 3 ระยะมีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลอยู่ในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 ได้แก่ ผู้อำนวยการสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และตัวแทนสถานประกอบการ จำนวนทั้งหมด 15 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) และ 2) แบบตารางวิเคราะห์บริบท SWOT/TOWS Matrix เพื่อวิเคราะห์แผนพัฒนาของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 โดยได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ หมายเลขรับรอง IRBCMRU 2024/154.01.04 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปเชิงพรรณนา

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักความร่วมมือ นายกสภาสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 คณะกรรมการสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 นายกสภาสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 4 คณะกรรมการสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 4 ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ และผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 19 เชียงใหม่ รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ หมายเลขรับรอง IRBCMRU 2024/154.01.04

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปเชิงพรรณนา

ระยะที่ 3 สร้าง ตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1

ขั้นตอนที่ 3.1 สร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 ผู้วิจัยนำผลการศึกษาจากระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาพัฒนาเป็นร่างกลยุทธ์ฯ โดยนำมาจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้ ผู้แทนสถานประกอบการ จำนวน 5 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 จำนวน 5 คน และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) และ 2) ประเด็นร่างกลยุทธ์ฯ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 3.2 การตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของร่างกลยุทธ์และคู่มือการขับเคลื่อนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 ประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของกลยุทธ์ฯ และคู่มือการขับเคลื่อนกลยุทธ์ฯ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบตรวจสอบกลยุทธ์และคู่มือ ด้วยค่าสถิติพื้นฐานประกอบด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

ขั้นตอนที่ 3.3 การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์และคู่มือการขับเคลื่อนกลยุทธ์ฯ ประชากร ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้บริหารและปฏิบัติงานของสถานศึกษา จำนวน 35 คน และผู้บริหารและปฏิบัติงานของสถานประกอบการ จำนวน 35 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 70 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์

ของกลยุทธ์และคู่มือการขับเคลื่อนกลยุทธ์ฯ จำนวน 3 ตอน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐานประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

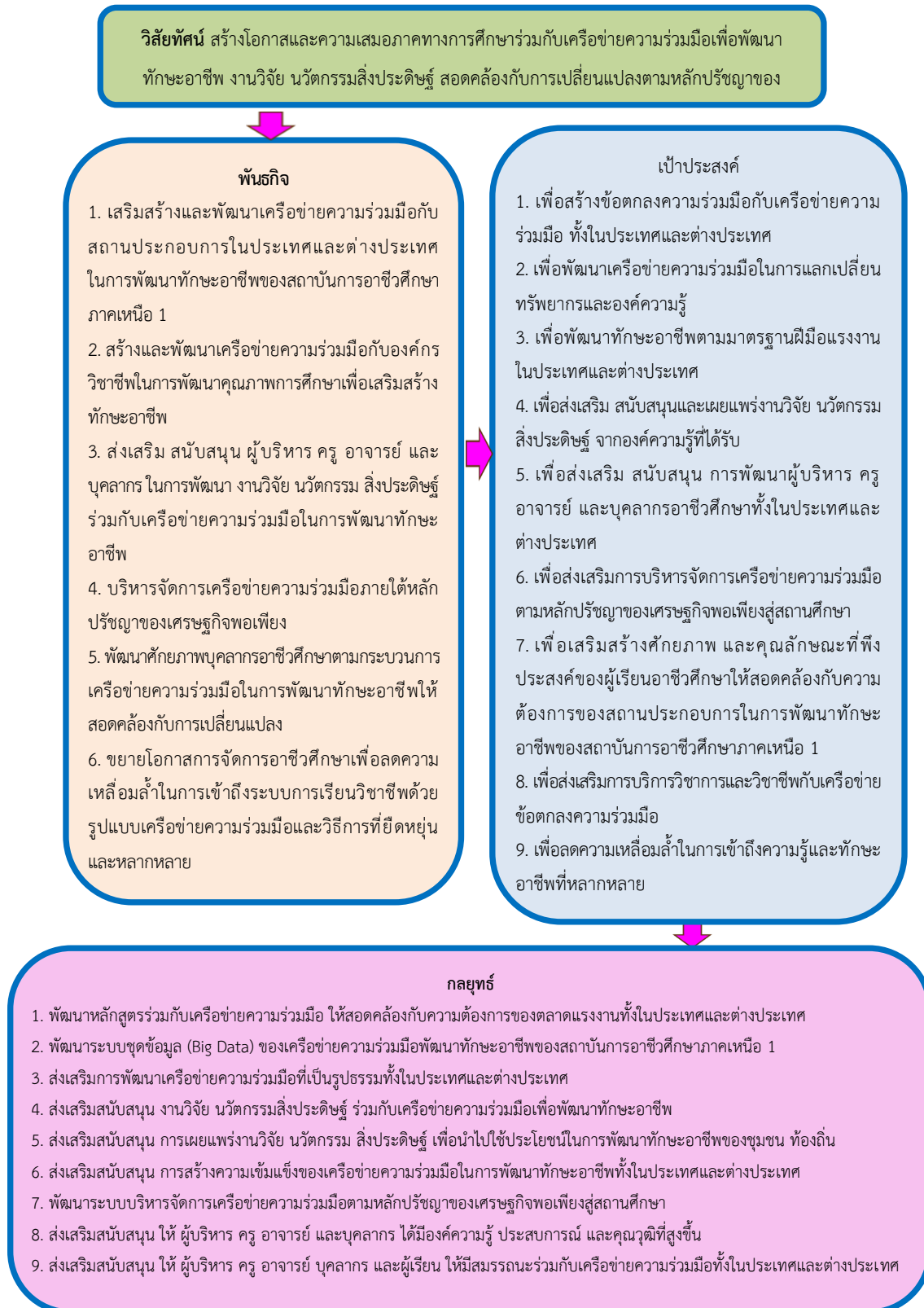
ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 มีรายละเอียดตามองค์ประกอบ ดังนี้ 1) การวางกรอบเครือข่ายความร่วมมือ มีการดำเนินงานตามนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัด มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดบทบาทหน้าที่ และการจัดสรรงบประมาณและพัฒนาบุคลากรร่วมกัน พบปัญหาสำคัญคือบุคลากรขาดความตระหนัก การดำเนินงานมีความซ้ำซ้อน และการจัดสรรทรัพยากรยังไม่เพียงพอ 2) การเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือ มีการจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย มีการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันในระบบทวิภาคี แต่ยังประสบปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรม การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาหลักสูตรที่ไม่ทันสมัยและไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติ 3) การกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือ มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการยกย่องเชิดชูเกียรติ แต่ยังพบปัญหาการขาดความต่อเนื่องและแรงจูงใจในการจัดกิจกรรมและผู้รับผิดชอบมีภาระงานมาก 4) การขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือ มีการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน กำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนมีการติดตามประเมินผล และมีการขยายความร่วมมือไปสู่พื้นที่หรือกลุ่มเป้าหมายใหม่ แต่พบปัญหาการนำเป้าหมายไปปฏิบัติได้ยาก บุคลากรขาดความตระหนัก และการกำกับติดตามไม่สม่ำเสมอ 5) การบริหารจัดการความขัดแย้ง มีการประสานงานกับสถานประกอบการและทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน แต่ยังพบปัญหาการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ 6) การบริหารความเสี่ยง มีการติดตามและประเมินผล มีการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ PDCA แต่ยังพบปัญหาความเสี่ยงของสถานประกอบการ เช่น กรณีปิดกิจการ รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการยังไม่เพียงพอ และ 7) การติดตามประเมินผล มีการวางระบบและกลไกการติดตามประเมินผล และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการรวบรวมข้อมูล แต่ยังพบปัญหาด้านเครื่องมือและระบบการจัดเก็บข้อมูลระหว่างเครือข่ายไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 มีรายละเอียดตามองค์ประกอบ ดังนี้ 1) การวางกรอบเครือข่ายความร่วมมือ 1.1) กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจนและท้าทาย 1.2) วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ระบุกลุ่มชัดเจนวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่วิเคราะห์ความต้องการและความคาดหวัง ศักยภาพและข้อจำกัด 1.3) ออกแบบโครงสร้างการบริหาร จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบ วางระบบการประสานงาน กลไกการติดตามและประเมินผล และ 1.4) กำหนดกฎระเบียบและข้อตกลงความร่วมมือ และการจัดการความขัดแย้ง 2) การเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือ 2.1) วิเคราะห์และจำแนกประเภทเครือข่ายความร่วมมือ 2.2) สร้างระบบการประสานงาน พัฒนาการใช้เทคโนโลยีและมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย 2.3) ออกแบบและพัฒนากิจกรรมที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาศักยภาพร่วมกัน และ 2.4) สร้างความ

ยั่งยืน การสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน การพัฒนาระบบการจัดการความรู้ และนวัตกรรม 3) การกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือ 3.1) สร้างแรงจูงใจ ด้วยการยกย่องเชิดชูเกียรติ สร้างการรับรู้ผ่านช่องทางที่หลากหลาย 3.2) สนับสนุนทรัพยากรด้านต่าง ๆ จัดทำแผนการระดมทรัพยากร พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรและการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และ 3.3) กำหนดนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง สร้างกลไกการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบติดตามประเมินผลที่เป็นรูปธรรม และบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน 4) การขับเคลื่อนเครือข่ายความร่วมมือ 4.1) วางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ จัดทำแผนปฏิบัติการ 4.2) ขับเคลื่อนกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม พัฒนาศักยภาพเครือข่าย ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี สร้างระบบพี่เลี้ยงและที่ปรึกษา (Coaching) 4.3) การติดตามและประเมินผล กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน จัดทำระบบการติดตามประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และ 4.4) การสร้างความยั่งยืนของเครือข่าย การพัฒนาแหล่งทรัพยากรและงบประมาณที่หลากหลาย ขยายผลและต่อยอดถอดบทเรียนและขยายผลความสำเร็จ 5) การบริหารจัดการความขัดแย้ง 5.1) สร้างความเข้าใจร่วมกัน 5.2) พัฒนาระบบกลไกการจัดการความขัดแย้ง และ 5.3) ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจน 6) การบริหารความเสี่ยง 6.1) วิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงด้านต่าง ๆ 6.2) วางแผนจัดการความเสี่ยง 6.3) ควบคุมความเสี่ยง และ 6.4) ติดตามและประเมินผลการจัดการความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง และ 7) การติดตามประเมินผล 7.1) วางแผนการติดตามประเมินผล 7.2) ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) ติดตามกระบวนการ (Process) ประเมินผลผลิต (Output) และประเมินผลลัพธ์ (Outcome) 7.3) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เก็บข้อมูลตามตัวชี้วัด ตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลและจัดทำข้อเสนอแนะ 7.4) รายงานผลการประเมิน นำผลไปปรับปรุงและวางแผนงานในระยะต่อไป และ 7.5) พัฒนาปรับปรุงระบบติดตามประเมินผล พัฒนฐานข้อมูลและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการติดตามประเมินผลให้มีประสิทธิภาพ

ผลการสร้าง ตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์และคู่มือการขับเคลื่อนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 มีดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 และ 2 มาพัฒนาเป็น ร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 โดยนำมาจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ด้วยตาราง TOWS Matrix ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการจับคู่ระหว่างจุดแข็งกับโอกาสจัดเป็นกลยุทธ์เชิงรุก (SO) จุดแข็งกับอุปสรรคจัดเป็นกลยุทธ์เชิงรับ (ST) จุดอ่อนกับโอกาสจัดเป็นกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) และจุดอ่อนกับอุปสรรคจัดเป็นกลยุทธ์เชิงป้องกัน (WT) ได้นำมาเป็นแนวทางร่างกลยุทธ์ฯ และคู่มือฯ และ 2) ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ ยกร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 ได้นำมาเป็นกลยุทธ์ฯ และคู่มือฯ สามารถแสดงเป็นภาพที่ 1 และผลการตรวจสอบ และประเมินกลยุทธ์ฯ และคู่มือฯ จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน พบว่า กลยุทธ์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีความถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 100 และมีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 100 และคู่มือการขับเคลื่อนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 โดยรวมมีความถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 100 และมีความเหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 100 ผลการตรวจสอบความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ จากผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา จำนวน 35 ท่าน ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของสถานประกอบการ จำนวน 35 ท่าน รวมทั้งสิ้น

จำนวน 70 ท่าน โดยรวมความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.51) ความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.51)

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

สภาพปัจจุบันปัญหาการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 มีการดำเนินงานตามนโยบายของต้นสังกัด มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน สอดคล้องกับ ธนากร อินตาที่ได้อภิปรายเรื่อง การบริหารเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษากับสถานประกอบการในการจัดการอาชีวศึกษาของวิทยาลัยการอาชีพในจังหวัดลำปาง พบว่า มีการบริหารเครือข่ายความร่วมมือโดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนจะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (ธนากร อินตา, 2566) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 เป็นหน่วยงานภาครัฐที่ต้องดำเนินงานภายใต้ระเบียบและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน การกำหนดโครงสร้างการบริหารและบทบาทหน้าที่จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีระบบและมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ แต่ยังมีประเด็นปัญหาสำคัญหลายประการ ได้แก่ บุคลากรขาดความตระหนักถึงความสำคัญของความร่วมมือ การดำเนินงานมีความซ้ำซ้อน และขาดความคล่องตัว ผู้รับผิดชอบมีภาระงานมาก การจัดสรรทรัพยากรไม่เพียงพอซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของชยพล คำยะอ่อน ได้อภิปรายเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารเครือข่ายความร่วมมือเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบว่า การบริหารเครือข่ายความร่วมมือ มีปัญหาด้านการพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป็นเพราะครูมีภาระงานที่นอกเหนือจากการสอนมาก ต้องปฏิบัติงานตามนโยบายส่วนกลาง ประกอบกับการได้รับจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอ ทำให้การบริหารเครือข่ายความร่วมมือทำได้ไม่เต็มที่ (ชยพล คำยะอ่อน, 2562) ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและบูรณาการในทุกมิติ โดยเฉพาะการวางแผนการดำเนินงาน การพัฒนาบุคลากร การสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการมีระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ เนื่องด้วยการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะอาชีพที่จะนำไปสู่การประกอบอาชีพ และสร้างรายได้ เกิดการพัฒนาแบบเศรษฐกิจและสังคมต่อไป

แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 มีองค์ประกอบสำคัญ 7 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนกรอบเครือข่ายความร่วมมือที่ต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน 2) การเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือ สร้างระบบประสานงาน และพัฒนากิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วม 3) การกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดเครือข่าย ด้วยการสร้างแรงจูงใจ สนับสนุนทรัพยากร และกำหนดนโยบายที่ชัดเจน 4) การขับเคลื่อนเครือข่าย ผ่านการบริหารเชิงระบบ จัดกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม ติดตามประเมินผล และสร้างความยั่งยืน 5) การบริหารจัดการความขัดแย้ง โดยสร้างความเข้าใจร่วมกัน และพัฒนาไกลจัดการความขัดแย้ง 6) การบริหารความเสี่ยง ผ่านการวิเคราะห์ประเมิน วางแผนจัดการ ควบคุม และติดตามประเมินผลความเสี่ยง และ 7) การติดตามประเมินผล มีการประเมินทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และผลลัพธ์ รวมถึงการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล รายงานผล และพัฒนาปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา สุตรัก ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุคนั้น สมาชิกในเครือข่ายจำเป็นต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษา ได้อย่างเหมาะสม และสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้เกิดความคล่องตัว มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพ (วิทยา สุตรัก, 2566) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แต่ละองค์ประกอบมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงาน ความสำเร็จของเครือข่ายความร่วมมือต้องอาศัยการพัฒนาที่ครอบคลุมทุกมิติและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือเกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเพิ่ม สอนภักดี ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล กล่าวว่า การทำงานแบบเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (บุญเพิ่ม สอนภักดี, 2559) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สมาชิกเครือข่ายต่างมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้กลไกของการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ มีการร่วมมือกันในเรื่องต่าง ๆ ทำให้มีพลังในการพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

การตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์และคู่มือการขับเคลื่อนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 ซึ่งผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของกลยุทธ์ฯ และคู่มือฯ โดยรวมมีความถูกต้องและความเหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 100 ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาบุคลากร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเกียรติ อินทสิงห์ ที่ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผลการตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์มีความถูกต้องและเหมาะสมเป็นไปได้และมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด (สมเกียรติ อินทสิงห์, 2566) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีความครอบคลุมในทุกมิติของการบริหารจัดการ และมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ โดยความสำเร็จจะขึ้นอยู่กับการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการมีระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ ได้รับการยอมรับและมีศักยภาพในการนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงในบริบทที่หลากหลาย

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยได้พบองค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับการขับเคลื่อนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 ดังโมเดล ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การขับเคลื่อนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนากักขะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคเหนือ 1

จากภาพที่ 2 สามารถอธิบายได้ดังนี้ การขับเคลื่อนกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนากักขะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคเหนือ 1 ประกอบด้วย P - Plan (การวางแผน) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ เพื่อวางแผนการดำเนินงาน D - Do (การดำเนินการ) สร้างความร่วมมือและดำเนินกิจกรรมตามแผนร่วมกัน C - Check (การตรวจสอบ) ใช้ระบบการติดตามและประเมินผล ประเมินผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมต่าง ๆ R-Reflect (การสะท้อนผล) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนผลการดำเนินงานสู่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นำผลการสะท้อนมาใช้ในการปรับปรุง A - Accountability (ความรับผิดชอบ) สร้างความยั่งยืนในการพัฒนา แสดงความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน โดยมีหลักการขับเคลื่อนกลยุทธ์ฯ ได้แก่ G - Good Governance (หลักธรรมาภิบาล) การบริหารจัดการเครือข่ายด้วยความโปร่งใส การใช้หลักนิติธรรมและความเป็นธรรม S - Sustainability (ความยั่งยืน) การสร้างความเข้มแข็งและต่อเนื่องในการดำเนินงาน การพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม N - Networking Process and Development (กระบวนการและการพัฒนาเครือข่าย) การสร้างและขยายเครือข่ายความร่วมมือ และการบริหารจัดการเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ E - Exchange of Knowledge (การแลกเปลี่ยนเรียนรู้) การแบ่งปันประสบการณ์ การถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรม และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ C - Competency (สมรรถนะ) การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน การยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ การเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากร การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน U - Unity (ความเป็นเอกภาพ) การสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในการทำงาน มีเป้าหมายร่วมกัน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง W - Work Integrated Education (การศึกษาที่บูรณาการกับการทำงาน) การสร้างประสบการณ์วิชาชีพ และการพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการ R - Research and Innovation (การวิจัยและนวัตกรรม) การพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิชาชีพและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ P - Public Consciousness (จิตสาธารณะ) การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างจิตสำนึก และการตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวม P - Philosophy of Sufficiency Economy (หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) การพัฒนาบนพื้นฐานของ

ความพอเพียง การประยุกต์ใช้หลักความพอประมาณ การมีเหตุผลในการบริหารจัดการ การสร้างภูมิคุ้มกันในการดำเนินงาน โดยคำนึงถึงทั้งมิติด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการสร้างประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม โดยมี CONNECT ที่แสดงถึง การเชื่อมโยงการทำงานในเครือข่าย ดังนี้ C - Collaboration (ความร่วมมือ) การประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันกับภาคีเครือข่าย O - Organization Management (การจัดการองค์กร) การบริหารจัดการเครือข่ายอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ N - Network Development (การพัฒนาเครือข่าย) การขยายและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย การพัฒนาศักยภาพและการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน N - New Knowledge Creation (การสร้างองค์ความรู้ใหม่) การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมสร้างองค์ความรู้ใหม่เชื่อมโยงการจัดการเรียนรู้ E - Evaluation and Improvement (การประเมินและปรับปรุง) การติดตามประเมินผลและนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนา C - Continuous Development (การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง) การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง T - Technology Integration (การบูรณาการเทคโนโลยี) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการเครือข่าย ซึ่งวงจร CONNECT นี้เป็นกระบวนการที่เน้นการเชื่อมโยงการทำงานทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน เพื่อให้การขับเคลื่อนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่อง และยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะอาชีพที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันปัญหาการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 1 มีการดำเนินงานตามนโยบายของต้นสังกัด มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน มีการวางกรอบเครือข่าย การเชื่อมโยงเครือข่าย การกระตุ้นส่งเสริม การขับเคลื่อนเครือข่าย การบริหารความขัดแย้ง การบริหารความเสี่ยง และการติดตามประเมินผล โดยพบปัญหาสำคัญ คือ บุคลากรขาดความตระหนัก การดำเนินงานซ้ำซ้อน ขาดความคล่องตัว และการจัดสรรทรัพยากรไม่เพียงพอ แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพฯ มีองค์ประกอบสำคัญ 7 ด้าน ซึ่งแนวทางการบริหารจัดการได้กำหนดกรอบการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การออกแบบโครงสร้าง การสร้างความร่วมมือ การพัฒนากิจกรรม การบริหารความเสี่ยงไปจนถึงการติดตามประเมินผลและผลการตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์ฯ และคู่มือฯ มีผลการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม โดยรวมมีความถูกต้องและความเหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 100 ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาบุคลากร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรให้บุคลากรมีความตระหนักในหน้าที่การดำเนินงานไม่ซ้ำซ้อน ให้มีความคล่องตัว และจัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอ 2) ควรส่งเสริมแนวทางการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบให้ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การออกแบบโครงสร้าง การสร้างความร่วมมือ การพัฒนากิจกรรม การบริหารความเสี่ยง และการติดตามประเมินผล 3) ควรนำผลจากการวิจัยไปใช้ในการบริหารจัดการเพื่อการบริหารงานด้านเครือข่ายความร่วมมือ ให้มีการดำเนินการอย่าง

เป็นระบบ โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง และประสานความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง และ 4) สถานศึกษาควรสร้างความตระหนักให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อนำมากำหนดเป็นแนวทางหรือนโยบายในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีความหลากหลาย เหมาะสมตามบริบทพื้นที่ และเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียน สถานศึกษา สังคม ชุมชน และท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราชญ์ และคณะ. (2562). ความร่วมมือเพื่อพัฒนาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชยพล คำยะอุ่น. (2562). ยุทธศาสตร์การบริหารเครือข่ายความร่วมมือเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 12(2), 248-260.
- ธนากร อินตา. (2566). การบริหารเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษากับสถานประกอบการในการจัดการอาชีวศึกษาของวิทยาลัยการอาชีพในจังหวัดลำปาง. วารสารวิจัยและนวัตกรรมสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร, 6(2), 231-251.
- บุญเพิ่ม สอนภักดี. (2559). รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18(4), 99-113.
- วิทยา สุตรัก. (2566). กลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือ ของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารปัญญาวิวัฒน์, 15(3), 289-303.
- สมเกียรติ อินทสิงห์. (2566). กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สาโรจน์ ขอจ่วนเตี้ยว. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาประเภทช่างอุตสาหกรรม ภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0. วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา, 30(105), 54-62.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2567). นโยบายการขับเคลื่อนอาชีวศึกษาประจำปีงบประมาณ 2567. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Qian, J. (2023). A New Evolution Model for Collaborative Management of Knowledge Resources. international journal of emerging technologies in learning, 18(16), 4-18.

การศึกษาความศักดิ์สิทธิ์และบทบาทของวัดป่าภูปึงในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี*

A STUDY OF THE SANCTITY AND ROLE OF WAT PA PHU PANG IN PROMOTING CULTURAL TOURISM IN UBON RATCHATHANI PROVINCE

ฉัตรสนั่น สรรวงษ์ละคร^{1*}, เรืองวิทย์ วรรีวรรช², วณิชชา สีหาวงษ์³

Chatthasanan Sanwonglakorn^{1*}, Ruangwit Wareewarach², Wanischa Seehawong³

¹นักวิชาการอิสระ อุบลราชธานี ประเทศไทย

¹Independent Visitor, Ubon Ratchathani, Thailand

²นักวิชาการอิสระ สระบุรี ประเทศไทย

²Independent Visitor, Saraburi, Thailand

³โรงเรียนอนุบาลเมืองเชียงราย เชียงราย ประเทศไทย

³Anubanmueang Chiang Rai School, Chiang Rai, Thailand

*Corresponding author E-mail: dr.chatthasanan.s.88@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความศักดิ์สิทธิ์และคุณค่าทางจิตวิญญาณของวัดป่าภูปึง ในบริบทของชุมชนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี 2) วิเคราะห์บทบาทของวัดป่าภูปึงในการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) เสนอแนวทางในการพัฒนาวัดป่าภูปึงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 23 คน ซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงการสังเกตการณ์ภาคสนามและการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า วัดป่าภูปึงเป็นศูนย์รวมความศรัทธาและจิตวิญญาณของชุมชน ความศักดิ์สิทธิ์ของวัดสะท้อนผ่านการปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดของพระสงฆ์ เรื่องเล่าทางศาสนา และการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสวดมนต์ การนั่งสมาธิ และงานบุญประเพณี บทบาทของวัดในชุมชนแสดงออกผ่านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน เช่น การจำหน่ายสินค้าพื้นบ้าน และการสร้างพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ทางจิตวิญญาณ นอกจากนี้ การพัฒนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดป่าภูปึงสามารถเชื่อมโยงกับความศักดิ์สิทธิ์และบทบาททางวัฒนธรรม โดยเน้นกิจกรรมที่สร้างคุณค่า เช่น การอบรมวิถีพุทธ การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์วัด และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ การอนุรักษ์ความศักดิ์สิทธิ์ของวัด ควบคู่กับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการประชาสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ เพื่อผลักดันวัดป่าภูปึงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ทั้งในเชิงศาสนาและเศรษฐกิจ พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนในระดับสากล

คำสำคัญ: ความศักดิ์สิทธิ์, บทบาทของวัด, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การอนุรักษ์, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

This research aimed to 1) Study the sanctity and spiritual values of Wat Pa Phu Pang in the context of the local community in Ubon Ratchathani province, 2) Analyze the role of Wat Pa Phu Pang in promoting and developing cultural tourism, and 3) Propose guidelines for developing Wat Pa Phu Pang as a sustainable cultural tourism destination. The study employed qualitative research methods, including in-depth interviews with 23 informants, consisting of monks, community leaders, tourists, and stakeholders. Field observations and document analysis were also conducted. The findings revealed that Wat Pa Phu Pang serves as a center of faith and spirituality for the local community. The sanctity of the temple is reflected through the strict monastic practices of the monks, religious narratives, and community involvement in activities such as chanting, meditation, and traditional religious festivals. The temple's role in the community includes the preservation of local culture, economic support through the sale of local products, and the creation of spaces for spiritual learning. Moreover, the development of cultural tourism at Wat Pa Phu Pang is strongly linked to its sanctity and cultural significance, emphasizing value-added activities such as Buddhist training programs, historical storytelling, and digital marketing. The recommendations from this research include preserving the temple's sanctity alongside improving facilities, encouraging community participation, and utilizing creative promotion strategies. These measures aim to position Wat Pa Phu Pang as a sustainable cultural tourism destination that benefits both religious and economic aspects while fostering a deeper understanding of the community's cultural values on a global scale.

Keywords: Sanctity, Role of the Temple, Cultural Tourism, Conservation, Sustainable Development

บทนำ

วัดป่าภูปัง ตั้งอยู่ที่บ้านพะเนียด ตำบลหนามแท่ง อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นสถานที่สำคัญที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมความศรัทธาและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563) นอกเหนือจากการเป็นศูนย์กลางทางศาสนา วัดป่าภูปังยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง ดึงดูดผู้คนจากทั่วประเทศ ความศักดิ์สิทธิ์ของวัดและภูเขาภูปังสะท้อนผ่านความเชื่อพื้นบ้าน เช่น ตำนาน “ปู่กำ” เทพเจ้าผู้ปกป้องภูเขาและผู้มาเยือน ตำนาน “เมืองบังบด” ดินแดนลับแห่งวิญญาน และความเชื่อเกี่ยวกับ “ประตูลู่ภพบาดาลนคราช” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งและการคุ้มครอง (ธนภุต จันทรประเสริฐ, 2563) ความเชื่อเหล่านี้ทำให้วัดป่าภูปังมีความสำคัญทั้งในมิติทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรม (Andriotis, K., 2022)

อย่างไรก็ตาม การเติบโตของการท่องเที่ยวในวัดป่าภู่งได้นำมาซึ่งปัญหาหลายประการ เช่น การเสื่อมสภาพของสิ่งแวดล้อม การขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน และการบั่นทอนความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Doxey, G. V. ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวที่ไม่ได้รับการจัดการสามารถนำไปสู่ความขัดแย้งในชุมชนและลดความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว (Doxey, G. V., 1975) หากไม่มีมาตรการที่เหมาะสม การศึกษาก่อนหน้า เช่น งานของ Richards, G., Smith, M. K. ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนเพื่อลดผลกระทบด้านลบต่อชุมชนและวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่วัดป่าภู่งไม่เพียงสร้างรายได้และส่งเสริมเศรษฐกิจในพื้นที่ (Richards, G., 2020); (Smith, M. K., 2021) แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและสร้างความภาคภูมิใจในมรดกท้องถิ่น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) อย่างไรก็ตาม ความเติบโตอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยวสร้างความท้าทาย เช่น การขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน การลดทอนคุณค่าและความศักดิ์สิทธิ์ของวัด และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Hall, C. M. & Lew, A. A., 2020) หากไม่มีการจัดการอย่างเหมาะสม ปัญหาเหล่านี้อาจทำลายสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวกับความยั่งยืนของวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในบริบทนี้ การศึกษาความศักดิ์สิทธิ์ของวัดป่าภู่งและบทบาทของวัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การวิจัยนี้มุ่งเน้นทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ วัฒนธรรมชุมชน และการท่องเที่ยว พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เคารพและอนุรักษ์ความศักดิ์สิทธิ์ของวัดและชุมชน (McKercher, B. & du Cros, H., 2021) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยได้รับการสนับสนุนอย่างมากในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ซึ่งเน้นการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) วัดป่าภู่งจึงเป็นตัวอย่างที่ดีของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ผสมผสานความศักดิ์สิทธิ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น การศึกษานี้มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ของวัดป่าภู่งกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวที่สามารถรักษาความศักดิ์สิทธิ์และวัฒนธรรมชุมชนไว้ได้

การวิจัยนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในบริบทของวัฒนธรรมและชุมชน โดยผลการศึกษาจะช่วยสร้างแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนในวัดป่าภู่ง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศในระยะยาว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแท้จริง (UNWTO, 2019)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความศักดิ์สิทธิ์และคุณค่าทางจิตวิญญาณของวัดป่าภู่งในบริบทของชุมชนท้องถิ่นจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของวัดป่าภู่งในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาวัดป่าภู่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการสำรวจและทำความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของวัดป่าภู่งงและบทบาทของวัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การวิจัยเชิงคุณภาพเหมาะสมสำหรับการศึกษาที่ต้องการเข้าใจปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับมุมมองหรือความเชื่อของผู้คนในบริบทเฉพาะ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการวิจัย ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัดป่าภู่งงและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ พระสงฆ์และผู้ดูแลวัดป่าภู่งง: ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น: ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และมีความเกี่ยวข้องกับวัดทั้งในด้านศรัทธาและกิจกรรมการท่องเที่ยว และ นักท่องเที่ยว: ผู้ที่เดินทางมาวัดป่าภู่งงเพื่อสัมผัสประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยถูกคัดเลือกโดยใช้วิธี การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเหมาะสมโดยใช้เกณฑ์ ดังต่อไปนี้ 1) พระสงฆ์และผู้ดูแลวัด เป็นพระสงฆ์หรือบุคลากรที่ปฏิบัติงานในวัดป่าภู่งงเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการบริหารจัดการของวัด 2) ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น เป็นผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ตำบลหนามแท่ง อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี มีความรู้เกี่ยวกับความเชื่อ วัฒนธรรม หรือความศักดิ์สิทธิ์ของวัดป่าภู่งง เคยมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) นักท่องเที่ยว เป็นผู้ที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่วัดป่าภู่งงในช่วงเวลา 1 ปีที่ผ่านมา มีความสนใจและประสบการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3. ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง พระสงฆ์และผู้ดูแลวัด: จำนวน 3 รูป/คน ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น: จำนวน 10 คน นักท่องเที่ยว: จำนวน 10 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เลือกนี้เพียงพอสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interviews) และการวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

4. การเชื่อมโยงระหว่างประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การเลือกกลุ่มตัวอย่างในลักษณะนี้ช่วยให้การวิจัยครอบคลุมทั้งมิติของความศักดิ์สิทธิ์ (พระสงฆ์และผู้ดูแลวัด) วัฒนธรรมของชุมชน (ชาวบ้านในพื้นที่) และมุมมองของผู้บริโภค (นักท่องเที่ยว) ซึ่งทั้งหมดเป็นองค์ประกอบสำคัญในการศึกษาบทบาทของวัดป่าภู่งงในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) วัตถุประสงค์: เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ บทบาทของวัดป่าภู่งง และมุมมองเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้าง: จัดทำคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Questions) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน 1) ความศักดิ์สิทธิ์และบทบาทของวัด: เช่น ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของวัดและตำนานที่เกี่ยวข้อง 2) วัฒนธรรมชุมชน: เช่น การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมของวัด และ 3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: เช่น มุมมองของผู้เกี่ยวข้องต่อการจัดการการท่องเที่ยว

การตรวจสอบคุณภาพ ใช้กระบวนการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ในด้านศาสนาวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว ปรับปรุงคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

แบบสังเกตการณ์ (Observation Checklist) วัตถุประสงค์: เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม การจัดกิจกรรม และบรรยากาศภายในวัดป่าภู่ง การสร้างโดยจัดทำรายการตรวจสอบพฤติกรรมและสถานการณ์สำคัญ เช่น การจัดกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม การปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวและชุมชน สิ่งแวดล้อมและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่

การตรวจสอบคุณภาพโดยทดสอบเครื่องมือในพื้นที่ศึกษาโดยผู้วิจัย (Pilot Observation) ปรับปรุงรายการตรวจสอบตามข้อเสนอแนะจากผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการสังเกตการณ์

แบบบันทึกภาคสนาม (Field Notes) วัตถุประสงค์: เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ เช่น ข้อมูลเชิงพรรณนาและรายละเอียดที่ไม่อยู่ในแบบฟอร์ม การสร้าง: ออกแบบให้สามารถบันทึกข้อมูลเชิงลึก เช่น บริบทของการสัมภาษณ์และเหตุการณ์ที่น่าสนใจ และการตรวจสอบคุณภาพ: ทดลองใช้งานจริงในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับพื้นที่วิจัย ปรับรูปแบบการบันทึกให้มีความชัดเจนและครอบคลุมข้อมูลที่จำเป็น

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยรวม ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity): ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเครื่องมือและวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ การทดสอบใช้งานจริง (Pilot Testing): ทดลองใช้เครื่องมือในกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมาย และความสม่ำเสมอ (Reliability): ตรวจสอบความสม่ำเสมอของการเก็บข้อมูล โดยใช้ผู้วิจัยหรือผู้ช่วยวิจัยคนเดียวกันเพื่อหลีกเลี่ยงความคลาดเคลื่อน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลที่เก็บรวบรวม การวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ความศักดิ์สิทธิ์ของวัดป่าภู่ง เช่น ความเชื่อตำนาน และกิจกรรมทางศาสนา บทบาทของวัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมและความร่วมมือกับชุมชน มุมมองของชุมชนและนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการจัดการท่องเที่ยว

2. กลุ่มเป้าหมาย การเก็บข้อมูลดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมาย ดังต่อไปนี้ พระสงฆ์และผู้ดูแลวัด: เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์และกิจกรรมทางศาสนา ชาวบ้านในชุมชน: เพื่อเข้าใจบทบาทของวัดต่อวิถีชีวิตและการท่องเที่ยว และ นักท่องเที่ยว: เพื่อศึกษาประสบการณ์และความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) ใช้ในการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว แบบสังเกตการณ์ (Observation Checklist) ใช้ในการสังเกตกิจกรรมทางศาสนาและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว แบบบันทึกภาคสนาม (Field Notes) ใช้บันทึกบริบทหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บข้อมูล

4. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล การเตรียมการเก็บข้อมูล ศึกษาและทำความเข้าใจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับวัดป่าภู่งและชุมชนโดยรอบ ประสานงานกับวัดและชุมชนเพื่อขออนุญาตและกำหนดเวลาสำหรับการเก็บข้อมูลทดสอบ เครื่องมือการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างย่อยเพื่อปรับปรุงความชัดเจน การเก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว บันทึกคำตอบด้วยเครื่องบันทึกเสียง (เมื่อได้รับ

อนุญาต) และจัดบันทึกประกอบ การสังเกตการณ์ สังเกตกิจกรรมสำคัญ เช่น การจัดพิธีกรรมทางศาสนา พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว และความร่วมมือของชุมชน บันทึกข้อมูลในแบบสังเกตการณ์ การบันทึกภาคสนาม บันทึกข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสถานการณ์หรือบริบทที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบและสรุปข้อมูล ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวม สรุปข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเตรียมการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ การวิจัยนี้

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่เกิดขึ้นได้ ดังต่อไปนี้

- ความศักดิ์สิทธิ์ของวัดป่าภู่ง เช่น ความเชื่อพื้นบ้าน ตำนาน และกิจกรรมทางศาสนา
- ความหมายของความศักดิ์สิทธิ์ในมุมมองของพระสงฆ์ ชุมชน และนักท่องเที่ยว

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของวัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

- บทบาทของวัดในกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรม
- การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับมุมมองของนักท่องเที่ยวและชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยว

- ประสิทธิภาพและความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ความคาดหวังและข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยว

2. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนหลัก คือ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการตีความข้อมูล (Interpretative Analysis)

2.1 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ขั้นตอนการวิเคราะห์: อ่านข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมมา เช่น บันทึกการสัมภาษณ์ บันทึกภาคสนาม และข้อมูลจากการสังเกตการณ์ จำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่หรือประเด็นสำคัญตามหัวข้อ เช่น ความศักดิ์สิทธิ์ บทบาทของวัด และความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว นำข้อมูลแต่ละหมวดมาวิเคราะห์เพื่อระบุแนวโน้ม ความเชื่อมโยง และข้อค้นพบที่สำคัญ

ตัวอย่างการวิเคราะห์

- ระบุคำหรือวลีที่สะท้อนความศักดิ์สิทธิ์ เช่น “พลังบวก” “คุ้มครอง” และ “เทพปู้ก่า”
- วิเคราะห์กิจกรรมทางศาสนา เช่น พิธีกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

2.2 การตีความข้อมูล (Interpretative Analysis) ขั้นตอนการวิเคราะห์: ตีความข้อมูลเชิงลึกจากหมวดหมู่ที่วิเคราะห์ไว้ เช่น ความเชื่อมโยงระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ของวัดและความสนใจของนักท่องเที่ยว พิจารณาผลกระทบของบทบาทของวัดต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว นำข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อสร้างข้อสรุปและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว และ ตัวอย่างการตีความ: ตีความว่าความเชื่อใน “เมืองบังบด” สร้างเอกลักษณ์และดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างไร วิเคราะห์ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยเสริมสร้างการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้อย่างไร

3. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบที่ชัดเจน เช่น การสร้างตาราง สรุปหัวข้อหรือแผนภูมิ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำผลการวิเคราะห์ไปเปรียบเทียบกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1. ความศักดิ์สิทธิ์และคุณค่าทางจิตวิญญาณของวัดป่าภู่งในบริบทของชุมชนท้องถิ่น จากผลการวิจัยพบว่า วัดป่าภู่งมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์รวมทางจิตวิญญาณของชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีลักษณะความศักดิ์สิทธิ์และความสำคัญทางศาสนาที่ปรากฏในหลายมิติ ดังนี้

1.1 ความศักดิ์สิทธิ์ของวัดป่าภู่ง วัดป่าภู่งได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในฐานะสถานที่ที่มี “พลังศักดิ์สิทธิ์” อันเกิดจากการปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดของพระสงฆ์ในสายวัดป่า โดยเฉพาะความเคารพในครูบาอาจารย์ที่มีบทบาทสำคัญ เช่น พระอาจารย์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ซึ่งสร้างแรงศรัทธาแก่ประชาชน นอกจากนี้ชาวบ้านยังเชื่อว่าวัดเป็นสถานที่ที่ “คุ้มครอง” ผู้ที่มาอาศัยศรัทธาในการแก้ไขปัญหาทางจิตใจ เช่น การสวดมนต์ การนั่งสมาธิ และการแสวงหาความสงบ

การศึกษายังพบว่า มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับ “ปาฏิหาริย์” ที่เกี่ยวข้องกับพระและสถานที่ในวัด เช่น การปรากฏของแสงสว่างในบางช่วงเวลา หรือการได้รับพรที่ช่วยแก้ปัญหาชีวิต ซึ่งเป็นปัจจัยที่เพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ในมุมมองของชาวบ้าน

1.2 ความสำคัญทางศาสนา วัดป่าภู่งเป็นสถานที่สำคัญสำหรับการจัดกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน เช่น การปฏิบัติธรรม การจัดงานบุญประเพณีตามปฏิทินของชาวพุทธ รวมถึงการบรรพชาและอุปสมบทที่มีผู้มาร่วมงานจากชุมชนใกล้เคียง นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การเผยแพร่คำสอนของพุทธศาสนาผ่านเทศนาธรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชาวบ้าน พระสงฆ์ในวัดยังมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาและผู้นำทางจิตวิญญาณสำหรับชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการความทุกข์ในชีวิต เช่น ปัญหาครอบครัว หรือความเครียดในยุคปัจจุบัน

1.3 การเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณ วัดป่าภู่งเป็นศูนย์รวมความศรัทธาที่เชื่อมโยงชาวบ้านเข้ากับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านมักมองว่าวัดไม่เพียงเป็นสถานที่ที่ปฏิบัติธรรม แต่ยังเป็นสถานที่ที่ทำให้พวกเขาได้ “เติมเต็มพลังใจ” ผ่านการนั่งสมาธิ การฟังธรรม และการสนทนากับพระสงฆ์

สรุปภาพรวม ความศักดิ์สิทธิ์ของวัดป่าภู่งสะท้อนผ่านทั้งมิติทางจิตวิญญาณและบทบาทในสังคม วัดเป็นศูนย์รวมทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในระดับจิตใจและสังคม และยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสืบสานความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี

2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของวัดป่าภู่งในการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ จากผลการวิจัยพบว่า วัดป่าภู่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยบทบาทนี้สามารถแบ่งได้เป็นหลายด้าน ดังนี้

2.1 การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดป่าภู่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างจังหวัด เนื่องจากลักษณะเฉพาะของวัดที่มีความเงียบสงบและมีความงดงามทางธรรมชาติ เช่น สถาปัตยกรรม: อาคารและสิ่งก่อสร้างในวัดที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ศาลาการเปรียญ รูปปั้นพญานาค และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ: พื้นที่วัดตั้งอยู่ในภูมิทัศน์ที่สวยงาม ล้อมรอบด้วยป่าไม้และธรรมชาติที่สมบูรณ์ ซึ่งสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเพื่อความสงบและการปฏิบัติธรรม นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมมักให้ความสนใจใน

เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และความศักดิ์สิทธิ์ของวัด โดยเฉพาะเรื่องเล่าทางศาสนาและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดวัฒนธรรม

2.2 กิจกรรมและงานบุญประเพณีที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว วัดป่าภู่งามมีบทบาทในการจัดกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น งานประเพณีทางศาสนา: การจัดงานบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา มาฆบูชา และเข้าพรรษา ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรม หรือชมการแสดงวัฒนธรรม และการปฏิบัติธรรมและอบรมจิตใจ: วัดมีการเปิดรับนักท่องเที่ยวที่สนใจปฏิบัติธรรม ทั้งในรูปแบบระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ทางจิตวิญญาณ กิจกรรมเหล่านี้นอกจากจะช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมแล้วยังช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มองหาประสบการณ์ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบทั่วไป

2.3 บทบาทในการสร้างความร่วมมือกับชุมชน วัดป่าภู่งามทำงานร่วมกับชุมชนในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น: มีการจัดแสดงและจำหน่ายสินค้าชุมชน เช่น งานหัตถกรรม อาหารพื้นบ้าน หรือของที่ระลึกที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น และ การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้: วัดเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

2.4 การสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนผ่านการท่องเที่ยว ผลการวิจัยระบุว่า วัดป่าภู่งามมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนผ่านการท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น ร้านค้าและบริการที่ตั้งอยู่รอบวัด เช่น ร้านอาหาร และที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว การว่าจ้างแรงงานในชุมชนเพื่อช่วยในการจัดงานหรือดูแลพื้นที่

สรุปภาพรวม บทบาทของวัดป่าภู่งามในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้และสถานที่ที่สร้างประสบการณ์ทางจิตวิญญาณแก่นักท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ผลการวิจัยยืนยันว่าวัดเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีอย่างยิ่งย่น

3. การเสนอแนวทางในการพัฒนาวัดป่าภู่งามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน ผลการวิจัยได้ระบุแนวทางที่สามารถพัฒนาวัดป่าภู่งามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยเน้นการอนุรักษ์ความเชื่อและวิถีชีวิตชุมชน รวมถึงสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาและการรักษาเอกลักษณ์ของวัด ดังนี้

3.1 การอนุรักษ์คุณค่าทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของวัด วัดป่าภู่งามควรให้ความสำคัญกับการรักษาเอกลักษณ์และความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่ โดยแนวทางในการพัฒนา ได้แก่ การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในพุทธศาสนา: จัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรม เช่น การจัดเวิร์คช็อปเกี่ยวกับศิลปะและธรรมะ หรือการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์วัดผ่านไกด์ท้องถิ่น และ การสร้างพื้นที่สำหรับการปฏิบัติธรรม: พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม เช่น ศาลาปฏิบัติธรรม หรือเส้นทางเดินจงกรมในพื้นที่ป่า โดยไม่รบกวนธรรมชาติ

3.2 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน วัดควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยว โดยยังคงรักษาความเรียบง่ายและความกลมกลืนกับธรรมชาติ เช่น

การจัดการพื้นที่อย่างยั่งยืน: วางแผนการใช้พื้นที่ภายในวัดให้เหมาะสม เช่น การสร้างที่พักนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในรูปแบบธรรมชาติที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่น และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน: เพิ่มป้ายบอกทางที่ชัดเจน ห้องน้ำสะอาด และพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยวพักผ่อน

3.3 การสร้างความร่วมมือกับชุมชน ชุมชนควรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวัดเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว โดยแนวทางการดำเนินงาน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน: ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การเป็นไกด์ท้องถิ่น การจัดการร้านค้าชุมชน หรือการเล่าประวัติความเชื่อ และการพัฒนาสินค้าท้องถิ่น: สนับสนุนให้ชุมชนผลิตสินค้าที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น อาหารพื้นบ้าน ของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หรืองานหัตถกรรม

3.4 การประชาสัมพันธ์และดึงดูดนักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์วัดในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรคำนึงถึงความถูกต้องและความเคารพต่อคุณค่าทางศาสนา โดยมีแนวทาง ดังนี้ การใช้เทคโนโลยีและโซเชียลมีเดีย: สร้างเว็บไซต์หรือเพจที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัดและกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงเน้นการถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบดิจิทัล เช่น วิดีโอเกี่ยวกับประวัติศาสตร์หรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับวัด และ การจัดงานเทศกาลหรือกิจกรรมพิเศษ: ส่งเสริมการจัดงานประเพณีในช่วงเวลาที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น งานบุญใหญ่ประจำปี หรือกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

3.5 การพัฒนาความรู้และทักษะให้กับบุคลากรในชุมชน วัดควรร่วมมือกับชุมชนในการจัดอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การฝึกอบรมไกด์ท้องถิ่นที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและศาสนา และการอบรมเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สรุปภาพรวมการพัฒนาวัดป่าภู่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนควรเน้นการอนุรักษ์คุณค่าทางจิตวิญญาณ การสนับสนุนชุมชนท้องถิ่น และการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน แนวทางเหล่านี้ช่วยให้การพัฒนาวัดสามารถเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและความเชื่อของชุมชน พร้อมทั้งสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผล

1. การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

1.1 ความศักดิ์สิทธิ์ของวัดป่าภู่ง ผลการวิจัยชี้ว่าวัดป่าภู่งได้รับการยอมรับว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จากการปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดของพระสงฆ์ในสายวัดป่า และเรื่องเล่าทางศาสนา เช่น การปรากฏแสงสว่างในช่วงสำคัญทางศาสนา ซึ่งช่วยสร้างแรงศรัทธาในพลังศักดิ์สิทธิ์ ความสำคัญนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Turner, V. ใน The Ritual Process: Structure and Anti-structure ที่กล่าวถึงบทบาทของพิธีกรรมในการสร้างความศรัทธาและความหมายในชุมชน นอกจากนี้ Andriotis, K. ยังระบุว่า สถานที่ศักดิ์สิทธิ์มักเป็นศูนย์กลางในการสร้างความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจ โดยเฉพาะเมื่อมีเรื่องเล่าหรือปาฏิหาริย์ที่สะท้อนพลังอันลึลับ ความสอดคล้องนี้เห็นได้ในกรณีของวัดป่าภู่ง ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ยืนยันทนกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสวดมนต์ การนั่งสมาธิ และการจัดงานบุญที่ดึงดูดผู้คนในชุมชน (Turner, V., 1969); (Andriotis, K., 2022)

1.2 คุณค่าทางจิตวิญญาณ ผลการวิจัย วัดป่าภู่งเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านใช้แสวงหาความสงบและการเชื่อมโยงกับธรรมชาติ เช่น การฟังเทศน์และการปฏิบัติธรรม ซึ่งช่วยฟื้นฟูพลังใจและความเข้มแข็งของชุมชน สนับสนุนโดยงานวิจัย งานของ Smith, M. K., Richards, G. & Screeton, M. ซึ่งว่าสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทำหน้าที่เป็นพื้นที่สะท้อนความคิดและสร้างสมดุลจิตวิญญาณในชุมชน ความสอดคล้อง วัดป่าภู่งสะท้อนคุณค่าทางจิตวิญญาณผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับหลักธรรมคำสอนและวิถีชีวิตชาวพุทธ (Smith, M. K., 1992); (Richards, G. & Screeton, M., 2020)

1.3 ความสำคัญในบริบทของชุมชน ผลการวิจัย วัดป่าภู่งเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน สนับสนุนโดยงานวิจัยของ McKercher, B. & du Cros, H. ระบุว่า ศาสนสถานทำหน้าที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและเป็นแหล่งรวมพลังสังคม ความสอดคล้อง บทบาทนี้ชัดเจนจากกิจกรรมทางศาสนาและงานบุญที่มีการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง (McKercher, B. & du Cros, H., 2021)

1.4 การเชื่อมโยงความศักดิ์สิทธิ์กับวิถีชีวิต ผลการวิจัยชี้ว่าความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัด เช่น การทำบุญและการปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในพื้นที่ ความเชื่อนี้สนับสนุนและสะท้อนถึงการผูกพันกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ความสอดคล้องนี้ได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของ Geertz, C., Sigala, M. ที่ระบุว่า ศาสนาและความศักดิ์สิทธิ์เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตและมุมมองในสังคม โดยเฉพาะในชุมชนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวัฒนธรรม วัดป่าภู่งจึงสะท้อนการเชื่อมโยงนี้อย่างชัดเจนผ่านกิจกรรมที่แสดงถึงการผสมผสานระหว่างศาสนาและวิถีชีวิตชาวพุทธในพื้นที่ (Geertz, C., 1973); (Sigala, M., 2022)

2. การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

2.1 การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการวิจัย วัดป่าภู่งมีเอกลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ รวมถึงกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม เช่น งานบุญและเทศกาล สนับสนุนโดยงานวิจัยงานของ McKercher, B. & du Cros, H. ระบุว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเน้นการอนุรักษ์เอกลักษณ์และสร้างประสบการณ์เชิงลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ความสอดคล้อง สถาปัตยกรรมและกิจกรรมทางศาสนาในวัดป่าภู่งตอบโจทย์นักท่องเที่ยวที่แสวงหาความหมายทางจิตวิญญาณ (McKercher, B. & du Cros, H., 2021)

2.2 การส่งเสริมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยชี้ว่ากิจกรรมในวัด เช่น การฝึกปฏิบัติธรรม และอบรมวิถีพุทธ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกับวิถีชีวิตท้องถิ่น ความสอดคล้องนี้สนับสนุนโดยงานวิจัยของ Richards, G. ที่ระบุว่า กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวสามารถเพิ่มคุณค่าและสนับสนุนความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมในวัดป่าภู่งจึงช่วยสร้างประสบการณ์ตรงที่เชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น (Richards, G., 2020)

2.3 การสร้างรายได้และสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ผลการวิจัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในวัด ช่วยสร้างรายได้ให้ชุมชน เช่น การจำหน่ายสินค้าพื้นบ้านและการจ้างงาน สนับสนุนโดยงานวิจัย งานของ Ashley, C. & Roe, D. ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีส่วนร่วมของชุมชนช่วยกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำใน

ชนบท (Ashley, C. & Roe, D., 2022) ความสอดคล้อง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่วัดป่าภูโป่งช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่นและเสริมสร้างความยั่งยืน

2.4 การอนุรักษ์วัฒนธรรมและส่งเสริมภาพลักษณ์ ผลการวิจัยชี้ว่าวัดป่าภูโป่งมีบทบาทสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมและเผยแพร่ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ ซึ่งช่วยเสริมภาพลักษณ์ของพื้นที่ ความสอดคล้องนี้สนับสนุนโดยงานวิจัยของ Smith, M. K. ที่ชี้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและเสริมสร้างภาพลักษณ์ของพื้นที่ เรื่องราวและกิจกรรมที่นำเสนอในวัดช่วยส่งเสริมความภาคภูมิใจในมรดกท้องถิ่น (Smith, M. K., 2021)

3. การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาวัดป่าภูโป่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน ผลการวิจัยระบุว่า แนวทางในการพัฒนาวัดป่าภูโป่งสามารถตอบสนองเป้าหมายของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถสังเคราะห์แนวทางที่สำคัญ ดังนี้

3.1 การอนุรักษ์คุณค่าทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของวัด

ผลการวิจัยพบว่า วัดป่าภูโป่งเป็นศูนย์รวมของความศักดิ์สิทธิ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวจึงควรเน้นการอนุรักษ์เอกลักษณ์ เช่น การสร้างพื้นที่สำหรับปฏิบัติธรรม และการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัด สนับสนุนโดยงานวิจัยของ Noy, C. ที่เน้นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรสร้างสมดุลระหว่างการเปิดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงและการรักษาคุณค่าทางจิตวิญญาณของสถานที่ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ลึกซึ้งโดยไม่กระทบต่อความศักดิ์สิทธิ์ ความสอดคล้องนี้เห็นได้จากการนำเสนอความศักดิ์สิทธิ์ของวัดป่าภูโป่งผ่านกิจกรรม เช่น การเล่าเรื่องตำนาน “เมืองบังบด” และ “ปู่ย่า” ซึ่งช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมควบคู่กับการสร้างคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว (Noy, C., 2006)

3.2 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ยั่งยืน ผลการวิจัย การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในวัด เช่น เส้นทางเดินชมธรรมชาติและพื้นที่พักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติรอบวัด สนับสนุนโดยงานวิจัย ตามแนวคิดของ Butler, R. W. ใน Tourism Area Life Cycle Model การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต้องควบคู่กับการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว (Butler, R. W., 1980) ความสอดคล้องในบริบทของวัดป่าภูโป่ง การจัดการพื้นที่ เช่น การพัฒนาเส้นทางจงกรมที่เข้ากับธรรมชาติ เป็นตัวอย่างของการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัย ชุมชนในพื้นที่ควรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเป็นผู้เล่าเรื่องประวัติศาสตร์ของวัด การผลิตสินค้าพื้นบ้าน และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม สนับสนุนโดยงานวิจัย งานของ Murphy, P. E. เกี่ยวกับ Community-driven Tourism Development เน้นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนมีความเข้าใจในบริบทท้องถิ่นและสามารถรักษาคุณค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Murphy, P. E., 1985) วัดป่าภูโป่งจึงสามารถทำงานร่วมกับชุมชนในกิจกรรม เช่น การผลิตของที่ระลึก และการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มรายได้และส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชน

3.4 การประชาสัมพันธ์และการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัย การประชาสัมพันธ์วัดผ่านสื่อดิจิทัล เช่น เว็บไซต์และโซเชียลมีเดีย เป็นช่องทางสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว และบริหารจัดการกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น การจัดเวิร์คช็อปวิถีพุทธ สนับสนุนโดยงานวิจัย งานของ Sigala, M. ระบุว่า โซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายใหม่ (Sigala, M., 2022) ความสอดคล้อง การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรม เช่น การฝึกปฏิบัติธรรมระยะสั้นที่วัดป่าภู่ง สามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 การพัฒนาทักษะของชุมชน ผลการวิจัย การอบรมทักษะให้กับคนในชุมชน เช่น การเล่าเรื่อง การเป็นมัคคุเทศก์ และการจัดการสิ่งแวดล้อม ช่วยเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว สนับสนุนโดยงานวิจัย งานของ Ashley, C. & Roe, D. ชี้ว่าการเสริมสร้างทักษะให้กับชุมชนท้องถิ่นช่วยเพิ่มความสามารถในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และลดผลกระทบเชิงลบ (Ashley, C. & Roe, D., 2022) ความสอดคล้อง ในกรณีของวัดป่าภู่ง การจัดอบรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการเป็นมัคคุเทศก์จะช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคนในชุมชน

สรุป การพัฒนาวัดป่าภู่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนควรเน้นการอนุรักษ์คุณค่าทางศาสนา การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่ทำลายธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ แนวทางเหล่านี้สามารถสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ การส่งเสริมวัฒนธรรม และการรักษาสิ่งแวดล้อม

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความศักดิ์สิทธิ์และบทบาทของวัดป่าภู่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี” สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ความศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา บทบาทของวัดในชุมชน และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ความรู้นี้มีความเชื่อมโยงกันเป็นระบบและสามารถนำไปใช้ในด้านอนุรักษ์ การพัฒนา และการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

ความศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและมิติทางจิตวิญญาณ วัดป่าภู่งเป็นศูนย์กลางจิตวิญญาณของชุมชน ความศักดิ์สิทธิ์เกิดจากการปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดของพระสงฆ์และกิจกรรมทางศาสนาที่ชุมชนมีส่วนร่วม เชื่อมโยงกับบทบาทของวัดในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว การนำไปใช้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติธรรมและบรรยายธรรมะ และการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านสื่อดิจิทัล

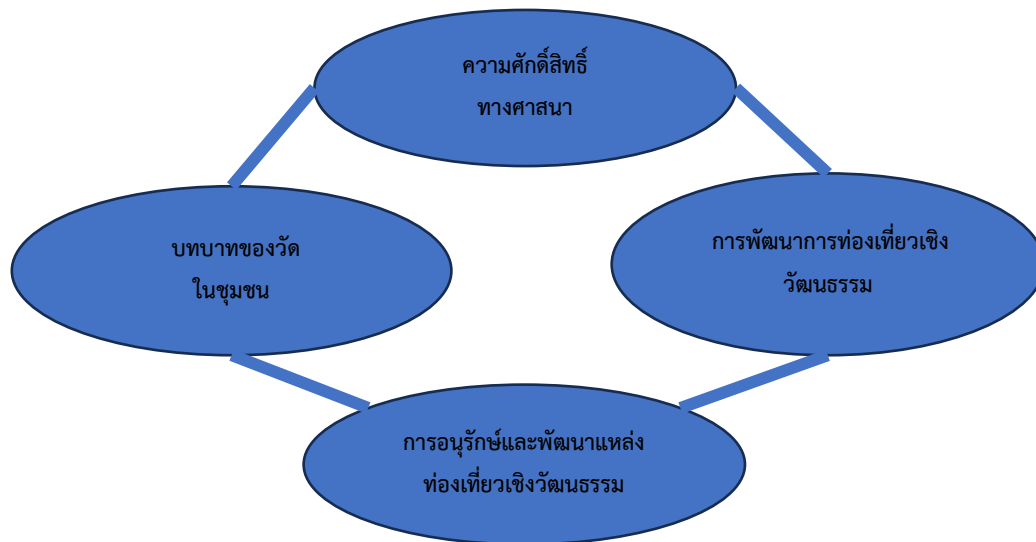
บทบาทของวัดในชุมชน วัดป่าภู่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมและสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน โดยส่งเสริมกิจกรรมตามวิถีชีวิต เช่น งานบุญ การอบรม และสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนผ่านการจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น เชื่อมโยงกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นกิจกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยว การนำไปใช้ ได้แก่ การส่งเสริมกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและการสนับสนุนชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่วัดป่าภู่งควรมุ่งเน้นความยั่งยืน โดยผสานการอนุรักษ์วัฒนธรรม ความศักดิ์สิทธิ์ของวัด และการสร้างประสบการณ์ลึกซึ้งแก่นักท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับความศักดิ์สิทธิ์และบทบาทของวัด การนำไปใช้ ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การตลาดดิจิทัลเพื่อประชาสัมพันธ์ และการจัดกิจกรรมที่เน้นคุณค่าทางจิตวิญญาณ

แนวทางการนำองค์ความรู้ไปใช้ การจัดการเชิงนโยบาย เสนอให้พัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างยั่งยืนและจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

การจัดกิจกรรมและประชาสัมพันธ์ เน้นกิจกรรมที่เชื่อมโยงวัด ชุมชน และนักท่องเที่ยว เช่น การปฏิบัติธรรม และเผยแพร่ข้อมูลผ่านโซเชียลมีเดีย

การสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน

ภาพที่ 1 แสดงการเชื่อมโยงองค์ความรู้เกี่ยวกับ ความศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา (แกนหลัก) บทบาทของวัดในชุมชน และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พร้อมทั้งแสดงความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สรุปโมเดลการเชื่อมโยงองค์ความรู้ โดยโมเดลนี้เชื่อมโยง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา (รากฐาน) บทบาทของวัดในชุมชน (ตัวกลาง) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (กลยุทธ์) และการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (ผลลัพธ์) ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอื่น ๆ

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาความศักดิ์สิทธิ์และบทบาทของวัดป่าภู่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี” ได้สรุปผลสำคัญ ดังนี้ ความศักดิ์สิทธิ์และคุณค่าทางจิตวิญญาณของวัดป่าภู่ง วัดป่าภู่งได้รับการยอมรับว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และศูนย์รวมจิตวิญญาณของชุมชน โดยความศรัทธาของประชาชนเกิดจากการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ที่เคร่งครัด รวมถึงเรื่องเล่าทางศาสนา เช่น ปาฏิหาริย์และพลังคุ้มครองจากสถานที่คุณค่าทางจิตวิญญาณนี้ส่งผลให้วัดป่าภู่งเป็นสถานที่ที่ผู้คนเข้ามาแสวงหาความสงบและพลังใจ บทบาทของวัดในชุมชน วัดป่าภู่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น งานบุญ การปฏิบัติธรรม และการฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมช่วยสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีในชุมชน การส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดป่าภู่งมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยการเน้นความสำคัญของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น สถาปัตยกรรม งานบุญ และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัดช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เช่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและการสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยว การเชื่อมโยงความศักดิ์สิทธิ์กับการท่องเที่ยว ความศักดิ์สิทธิ์ของวัดป่าภูโป่งเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยสร้างประสบการณ์ที่ลึกซึ้งและมีคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะ

- 1) การอนุรักษ์คุณค่าของวัดป่าภูโป่ง การจัดทำโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมและความศักดิ์สิทธิ์ของวัด โดยร่วมมือกับชุมชน เช่น การบันทึกเรื่องเล่าทางศาสนา และการฟื้นฟูประเพณีที่เกี่ยวข้อง การรักษาพื้นที่ธรรมชาติรอบวัดให้คงความเงียบสงบและเหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม
- 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น เส้นทางเดินชมธรรมชาติ ป้ายบอกทาง และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรม เช่น การอบรมวิถีพุทธ การเล่าเรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์ของวัด และการจัดเวิร์คช็อปงานหัตถกรรมท้องถิ่น
- 3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การจำหน่ายสินค้าพื้นบ้าน และการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์
- 4) การจัดอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะด้านการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชน
- 5) การประชาสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว การใช้โซเชียลมีเดียและเทคโนโลยีดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์วัดและกิจกรรม เช่น สร้างเว็บไซต์หรือเพจที่แสดงข้อมูลเกี่ยวกับวัด การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น การจัดเส้นทางท่องเที่ยวที่รวมวัดป่าภูโป่งกับแหล่งวัฒนธรรมอื่นในพื้นที่ และ
- 6) การพัฒนาความรู้เชิงวิชาการ การสนับสนุนงานวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของวัดในชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรม การเผยแพร่งานวิจัยให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

เอกสารอ้างอิง

- ธนภุต จันทรประเสริฐ. (2563). การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2563). รายชื่อวัดทั่วประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 9 ธันวาคม 2567 จาก <http://www.onab.go.th>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Andriotis, K. (2022). Sacred Tourism: Pilgrimage and Spiritual Destinations. New York: Routledge.
- _____. (2022). Tourism and Spirituality: Balancing Development and Sacredness. London: Routledge.
- Ashley, C. & Roe, D. (2022). Making Tourism Work for the Poor: Strategies and Principles in Practice. London: International Institute for Environment and Development (IIED).
- Butler, R. W. (1980). The concept of a tourism area cycle of evolution: Implications for management of resources. Canadian Geographer, 24(1), 5-12.
- Doxey, G. V. (1975). A causation theory of visitor-resident irritants: Methodology and research inferences. Travel and Tourism Research Association Conference Proceedings, 6(2), 195-198.

- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books.
- Hall, C. M. & Lew, A. A. (2020). *Tourism Planning and Place Making*. London: Routledge.
- McKercher, B. & du Cros, H. (2021). *Cultural Tourism: The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*. (2nd ed.). London: Routledge.
- Murphy, P. E. (1985). *Tourism: A Community Approach*. London: Routledge.
- Noy, C. (2006). *A Narrative Community: Voices of Israeli Backpackers*. Detroit: Wayne State University Press.
- Richards, G. & Screeton, M. (2020). *Cultural and Spiritual Tourism: Principles and Practices*. London: Routledge.
- Richards, G. (2020). *Cultural Tourism: A Critical Introduction*. London: Routledge.
- _____. (2020). *Tourism, Creativity and Sustainable Development: New Directions for Cultural Tourism*. London: Routledge.
- Sigala, M. (2022). *Social Media and Tourism*. Cham: Springer.
- _____. (2022). *Tourism and Culture in Sacred Sites: Sustainable Practices and Cultural Integration*. London: Springer.
- Smith, M. K. (1992). *The Sacred Places: Reflections on Faith and Community*. Oxford: Clarendon Press.
- _____. (2021). *Cultural Tourism and Heritage Preservation: A Study of Local Communities*. London: Routledge.
- _____. (2021). *Issues in Cultural Tourism Studies*. (3rd ed.). London: Routledge.
- Turner, V. (1969). *The Ritual Process: Structure and Anti-structure*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- UNWTO. (2019). *Sustainable Development Goals and Tourism*. Retrieved December 9, 2024, from <https://www.unwto.org>

การจัดทำนโยบายและแผนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน*

MAKING THE COMMUNICATION POLICY AND PLAN FOR PROMOTING SUSTAINABLE TOURISM BY NAN PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

จันทรีภา ไพจิตรวิจารณ์*, วิทยาธร ท่อแก้ว, หัสพร ทองแดง, พรปภัสสร ปริญาญกุล

Juntipa Paijivdijan*, Wittayatorn Tokeaw, Hassaporn Thongdaeng, Pornpapatson Princhanakol

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: junchalongaudit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน 2) การจัดทำนโยบายการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน และ 3) แนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน วิจัยแบบผสมวิธี แผนเรียงลำดับ เริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง และเทคนิคสโนว์บอล จำนวน 40 คน ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุป จากนั้นดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณกับกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ตามตารางของยามาเน โดยใช้แบบสอบถามและสุ่มตัวอย่างแบบง่าย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ผลการวิจัยพบว่า 1) ขาดเครือข่ายหลัก ข้อมูลล้าสมัย และช่องทางสื่อสารไม่ตอบโจทย์ ต้องการให้มีการสร้างเครือข่ายหลัก ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยเชิงปริมาณยังยืนยันว่าการรับข่าวสารของนักท่องเที่ยวเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการแก้ไขเร่งด่วน โดยมีค่าเฉลี่ยของปัญหา ($\bar{X}$ = 1.49) และความต้องการ ($\bar{X}$ = 2.46) สูงสุดที่สอดคล้องกัน 2) การจัดทำนโยบายการสื่อสารมุ่งเน้นการประสานงานที่ชัดเจนภายในเครือข่าย และพัฒนาเนื้อหาช่องทางสื่อสารที่ทันสมัยเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยว และ 3) แนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนการสื่อสาร 7 ประการ ได้แก่ วิสัยทัศน์การสื่อสารมุ่งเน้นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พันธกิจมุ่งสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เป้าประสงค์มุ่งส่งเสริมความรู้และเปลี่ยนทัศนคติ กลยุทธ์การมุ่งผลิตเนื้อหาคุณภาพและใช้สื่อหลากหลาย แผนงานมุ่งส่งเสริมความร่วมมือผ่านกิจกรรม ประเมินผลมุ่งวัดการรับรู้และพฤติกรรม และตัวชี้วัดมุ่งใช้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพในการประเมินประสิทธิผล

คำสำคัญ: การสื่อสาร, นโยบายและแผน, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน

Abstract

This research aims to study: 1) The problems and communication needs for promoting sustainable tourism by the Nan Provincial Administrative Organization, 2) The development of communication policies for promoting sustainable tourism by the Nan Provincial Administrative Organization, and 3) The approaches for developing a communication plan for promoting sustainable tourism by the Nan Provincial Administrative Organization. The research utilized a sequential mixed-method approach, beginning with qualitative research, where 40 key informants were selected using purposive and snowball sampling. Data were collected through structured in-depth interviews and analyzed to draw conclusions. Subsequently, quantitative research was conducted with 400 participants, based on Yamane's formula, using a questionnaire and simple random sampling, with data analyzed through statistical software. The research findings showed that: 1) A lack of a core network, outdated information, and communication channels that do not meet the needs of the target audience. There is a need to establish a core network with participation from all sectors and continuous evaluation. The quantitative research further confirmed that the dissemination of information to tourists is an urgent issue, with the highest average scores for both the problem ($\bar{X} = 1.49$) and need ($\bar{X} = 2.46$) being consistent with each other. 2) Communication policies focus on clear coordination within the network and the development of modern communication content to meet the needs of tourists. 3) The communication plan development includes seven key components: Vision to focus on sustainable tourism communication, Mission to create a collaborative network, Objective to promote knowledge and change attitudes, Strategy to produce quality content and use diverse media, Action Plan to promote collaboration through activities, Evaluation to measure awareness and behavior, and Indicators to assess effectiveness using both quantitative and qualitative method to measure effectiveness.

Keywords: Communication, Policy and Planning, Sustainable Tourism, Nan Provincial Administrative Organization

บทนำ

การจัดทำนโยบายและแผนการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้ปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยช่วยสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน สร้างความเข้าใจกับประชาชน และส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของแหล่งท่องเที่ยว การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยขับเคลื่อนความยั่งยืนด้วยการรักษาสสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้ การคาดการณ์ขององค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ถึงการเติบโตของนักท่องเที่ยวในอาเซียนเป็น 187 ล้านคนในปี 2573 ได้เพิ่มความกังวลด้านความยั่งยืน โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรและการกระจายรายได้สู่ผู้ที่เท่าเทียม (สมาคม

ประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN), 2558) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องวางนโยบายและแผนการสื่อสารที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดการยอมรับทิศทางที่มีอยู่ และกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินการให้บรรลุผลตามทิศทางที่กำหนด (Maxim, C. et al., 2024) การถ่ายทอดทิศทางที่ชัดเจนระหว่างหน่วยงาน เพื่อกระตุ้นการรับรู้ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความร่วมมือและบรรลุเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม (Peeters, P. et al., 2024)

การท่องเที่ยวถูกรวมอยู่ในแผนพัฒนาภาค พ.ศ. 2566 - 2570 ครอบคลุม 6 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคใต้ชายแดน โดยภาคเหนือเน้นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิด “เศรษฐกิจสร้างสรรค์ สานสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ สุขภาวะดี วิถีชีวิตยั่งยืน” และโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) ที่มุ่งสร้างสรรค์ การเชื่อมโยง การอนุรักษ์ และการใส่ใจ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) จังหวัดน่านเป็นอีกจังหวัดที่โดดเด่นของภาคเหนือในฐานะจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว ได้รับรางวัลต่าง ๆ เช่น รางวัลกินรี รางวัลเมืองที่มีมาตรฐาน และรางวัลการท่องเที่ยวสะอาดระดับอาเซียน สะท้อนความมุ่งมั่นพัฒนาอย่างยั่งยืนและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมตามวิสัยทัศน์ “เมืองแห่งความสุข เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ธรรมชาติสมบูรณ์ การเกษตรมั่นคง ชุมชนเข้มแข็งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” พร้อมยุทธศาสตร์เติบโตอย่างสมดุล และมุ่งผลักดันการขึ้นทะเบียนมรดกโลกกับยูเนสโก (UNESCO) สร้างความเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวกับเมืองหลวงพระบางเพื่อยกระดับสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับสากล (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดน่าน, 2566)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน (อบจ.น่าน) เป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดพื้นที่ มุ่งพัฒนาจังหวัดสู่ความยั่งยืนภายใต้วิสัยทัศน์ “น่านหนึ่งเดียว” โดยเน้น 5 มิติ ได้แก่ น่านน่าอยู่ น่านน่ากิน น่านน่าเที่ยว น่านน่าเรียน และน่านน่าธรรม โดยเฉพาะมิติ “น่านน่าเที่ยว” ที่เน้นยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยว ส่งเสริมกิจกรรมตามฤดูกาล และเตรียมความพร้อมสู่การท่องเที่ยววิถีใหม่ โดยรักษาสมดุล 3 มิติหลัก ได้แก่ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวดังกล่าวทำให้ อบจ.น่าน ได้กำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน พ.ศ. 2566 - 2570 มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา (องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน, 2566) การผลักดันนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวดังกล่าวจำเป็นต้องมีการเข้าใจถึงสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงในด้านการสื่อสาร เพื่อให้กระบวนการสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของทุกภาคส่วน การจัดทำแผนการสื่อสารที่ชัดเจนและเป็นระบบจึงมีความสำคัญยิ่ง โดยต้องครอบคลุมทั้งการสื่อสารระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคีเครือข่ายในจังหวัด และนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น อบจ.น่าน มีบทบาทสำคัญในการประสานความร่วมมือทุกภาคส่วนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พร้อมขับเคลื่อนผ่านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในทุกะดับทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ตลอดจนตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้รับสารอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การสื่อสารตามวัตถุประสงค์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1) สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพันธกิจและนโยบาย 2) สร้างทัศนคติที่ดี 3) ส่งเสริมความร่วมมือ 4) สร้างการมีส่วนร่วม และ 5) สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กร

(ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, 2563) โดยนโยบายและแผนการสื่อสารที่ชัดเจนและมุ่งประสิทธิผลเป็นกรอบสำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างบุคลากรในทุกระดับและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Wani, M. D. et al., 2024); (Camilleri, M. A., 2024)

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารในบทบาทการบริหารงานของ อบจ.น่าน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามแนวทางประชารัฐ โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การสื่อสารยังประสบปัญหาความไม่สอดคล้องระหว่างหน่วยงาน ความหลากหลายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการขาดแผนการสื่อสารที่บูรณาการ ซึ่งส่งผลให้การสื่อสารไม่สามารถตอบสนองบริบทเฉพาะของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดทำแผนการสื่อสารที่มีความเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ อบจ.น่าน นอกจากนี้ หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังสามารถนำผลการศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานจริง โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อผลักดันการพัฒนาที่ยั่งยืน และสร้างประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและประเทศชาติในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาการจัดทำนโยบายการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดทำแผนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

แบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี แผนเรียงลำดับ เริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (A Structured In-Depth Interview) มุ่งศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 - 3 จากนั้นดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) มุ่งศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 - 3 เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงและเทคนิค สโนว์บอล จำนวน 40 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ 1) กลุ่มภายในเครือข่าย 30 คน ประกอบด้วย 1.1) ผู้ว่าราชการจังหวัด 1 คน 1.2) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน 1 คน 1.3) รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน 1 คน 1.4) หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน 1 คน 1.5) นายกเทศมนตรีเมืองน่าน 1 คน 1.6) การท่องเที่ยวและการกีฬาจังหวัดน่าน 1 คน 1.7) ประชาสัมพันธ์จังหวัดน่าน 1 คน 1.8) ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานน่าน 1 คน 1.9) ผู้อำนวยการฝ่ายอำนวยความสะดวกสำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองเก่าน่าน 1 คน 1.10) ผู้อำนวยการ

กลุ่มกิจการพิเศษ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน 1 คน 1.11) ภาควิชาครีเอทีฟสื่อสารและผู้สื่อข่าวทางความคิด 10 คน และ 1.12) ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว 10 คน และ 2) กลุ่มนักท่องเที่ยว 10 คน ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดน่านในช่วงเวลาที่ศึกษาวิจัยนี้ ประกอบด้วย 2.1) นักท่องเที่ยวชาวไทย 5 คน 2.2) นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 5 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประชากรเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน ประกอบด้วยกลุ่มภาควิชาครีเอทีฟสื่อสาร ผู้สื่อข่าวทางความคิด ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน จำนวน 235,886 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2567) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ถูกกำหนดตามตารางของยามาเน (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้การสุ่มแบบง่ายตามสัดส่วนภายในแต่ละกลุ่มย่อย เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรเป้าหมายอย่างเหมาะสม

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (A Structured In-Depth Interview) ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการสื่อสารจำนวน 3 ท่าน เนื้อหาครอบคลุมข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ สภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในมิติภาควิชาครีเอทีฟ การรับสารของนักท่องเที่ยว การจัดการสาร สื่อ องค์กร และการประเมินผล การจัดทำนโยบายการสื่อสารทั้งภายในเครือข่ายและกับนักท่องเที่ยว และการจัดทำแผนการสื่อสารโดยมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ แผนงาน การประเมินผล และตัวชี้วัด

ส่วนเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผ่านการตรวจสอบหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการสื่อสาร จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าความตรงระหว่าง 0.80 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 ซึ่งอยู่ในระดับที่น่าเชื่อถือ เนื้อหาของแบบสอบถามครอบคลุมข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตลอดจนความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในด้านภาควิชาครีเอทีฟ การรับสารของนักท่องเที่ยว การจัดการสาร สื่อ องค์กร และการประเมินผล โดยใช้มาตราประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ (0-3) ปรับจากแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert, R., 1967)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเอง โดยปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) จัดทำและส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ 2) นัดหมายวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ 3) สัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว เริ่มจากการแนะนำตัว อธิบายงานวิจัย ขออนุญาตบันทึกเสียง จัดบันทึก และถ่ายภาพ และ 4) ขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ ขออนุญาตติดต่อเพิ่มเติม และขอคำแนะนำในการเข้าถึงบุคคลตามบัญชีรายชื่อ

ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามผ่าน 2 ช่องทาง คือ แบบสอบถามออนไลน์สำหรับกลุ่มที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่าย และแบบกระดาษสำหรับกลุ่มที่มีข้อจำกัดในการตอบแบบสอบถามออนไลน์ โดยในการแจกแบบสอบถามทั้งหมดผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด

ทั้งนี้ ผู้วิจัยเข้ารับการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และมีการพัฒนาทักษะโดยการฝึกปฏิบัติดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณในการเรียนวิชาการวิจัยการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่นชั้นสูง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์โดยถอดบทสนทนาจากการสัมภาษณ์ที่บันทึกเสียงไว้ นำมาจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และประเด็นที่ศึกษา จากนั้นตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออก ดำเนินการตีความข้อมูลที่เหลือ โดยการสร้างข้อสรุปเชิงพรรณนาความ (Descriptive Analysis) ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 - 3 ของงานวิจัย

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เริ่มต้นจากการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา เพื่อตัดข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนหรือไม่สมบูรณ์ออก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ดังกล่าวถูกนำมาแปลผลและนำเสนออย่างครบถ้วน ในการอธิบายข้อมูลพื้นฐานและลักษณะความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของงานวิจัย

การตรวจสอบข้อมูล

ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method) ประกอบด้วย 1) ด้านข้อมูล ใช้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่หลากหลาย ได้แก่ ผู้กำหนดนโยบาย ภาควิชาเครือข่าย ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว เพื่อพิสูจน์ความสอดคล้องของข้อมูลที่มาจากแหล่งที่แตกต่างกัน 2) ด้านวิธีการเก็บข้อมูล ใช้ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถาม และการวิเคราะห์เอกสารเพื่อเปรียบเทียบและยืนยันผลลัพธ์ และ 3) ด้านมุมมอง ใช้กรอบแนวคิดที่หลากหลายเพื่อวิเคราะห์และตีความข้อมูล ได้แก่ แนวคิดการกำหนดนโยบายและแผนการสื่อสารใช้วิเคราะห์กระบวนการในการสร้างนโยบายและแผนการสื่อสารเพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แนวคิดกระบวนการสื่อสารสาร SMCR ใช้วิเคราะห์องค์ประกอบของการสื่อสาร ตั้งแต่แหล่งข้อมูล ข้อความ ช่องทาง และผู้รับ เพื่อประเมินความชัดเจนและประสิทธิภาพของการส่งข้อมูล แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมใช้วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และแนวคิดการท่องเที่ยวยั่งยืนใช้วิเคราะห์การสื่อสารที่มีเป้าหมายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่รักษาสมดุลกับสิ่งแวดล้อมและสังคม

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย เป็นการสรุปการวิเคราะห์จากการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ แล้วนำมาสังเคราะห์ โดยนำข้อมูลมาสังเคราะห์ร่วมกันเพื่อเป็นการยืนยันผลการวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน จากผลการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ได้ผลการศึกษา ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง (70.8%) อายุระหว่าง 21 - 40 ปี (39.5%) และจบการศึกษาระดับปริญญาตรี (53.7%) ซึ่งสะท้อนว่าผู้ตอบแบบสอบถามเป็นกลุ่มวัยทำงานและมีระดับการศึกษาที่

สามารถเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวได้ดี ด้านสถานะ พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว (43.2%) เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในระบบการสื่อสาร รองลงมา คือ ประชาชนในฐานะเจ้าบ้าน (29.0%) และ นักท่องเที่ยว (16.3%) ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการสื่อสาร

สภาพปัญหาการสื่อสาร พบว่า ปัญหาหลักในการสื่อสารการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน คือ 1) การขาดเอกภาพของภาคีเครือข่าย ทำให้ขาดศูนย์กลางข้อมูลที่ชัดเจน 2) ช่องทางสื่อสารที่ไม่ครอบคลุม ข้อมูลกระจายและขาดแหล่งข้อมูลที่ครบถ้วน 3) การจัดการสารที่ไม่ตรงกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาไม่น่าสนใจ ขาดข้อมูลที่ทันสมัยและภาษาต่างประเทศ 4) การจัดการสื่อมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ทำให้การผลิตสื่อขาดประสิทธิภาพและไม่ทันต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว 5) การขาดหน่วยงานเฉพาะด้านการสื่อสารการท่องเที่ยว ทำให้การประสานงานไม่มีความต่อเนื่อง และ 6) ขาดการติดตามและประเมินผลที่ชัดเจน ทำให้ข้อมูลไม่สามารถนำไปใช้ปรับปรุงกลยุทธ์ได้ ส่วนผลการวิจัยเชิงปริมาณชี้ให้เห็นว่า ปัญหาด้านการรับข่าวสารของนักท่องเที่ยวเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขเร่งด่วน ($\bar{X} = 1.49$, S.D. = 0.80) เพื่อยกระดับประสบการณ์การท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ระบุว่า นักท่องเที่ยวต้องแสวงหาข้อมูลจากหลายแหล่ง ข้อมูลขาดความครบถ้วน และมีข้อจำกัดด้านภาษา โดยเฉพาะการให้บริการข้อมูลเป็นภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาอื่น ๆ เช่น ข้อมูลล้าสมัย ความไม่สอดคล้องของข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและบุคลากร ทำให้การสื่อสารขาดประสิทธิภาพ

ความต้องการด้านการสื่อสาร พบว่า ความต้องการหลักของกลุ่มเป้าหมาย คือ 1) การสร้างภาคีเครือข่ายหลัก เพื่อประสานงานด้านการสื่อสาร 2) การพัฒนาศูนย์กลางข้อมูล หรือแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อรวบรวมข้อมูลท่องเที่ยว 3) การจัดการเนื้อหาให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย เน้นความน่าสนใจ ความถูกต้อง และภาษาต่างประเทศ 4) การพัฒนาสื่อผ่านช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ โดยใช้ Influencer และเทคโนโลยีเสมือนจริง 5) การจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะด้านการสื่อสารการท่องเที่ยว เพื่อทำงานร่วมกับเครือข่ายในระดับจังหวัด และ 6) การติดตามผลที่มีระบบ เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่วนผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ความต้องการด้านการรับข่าวสารของนักท่องเที่ยวนี้อันดับสูงสุด ($\bar{X} = 2.46$, S.D. = 0.70) ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการพัฒนา ระบบค้นหาข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นแหล่งเดียวกัน เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลได้สะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังมีความต้องการด้าน การใช้สื่อที่หลากหลาย การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสาร และการติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาการจัดทำนโยบายการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน มีรายละเอียด ดังนี้ 1) นโยบายการสื่อสารภายในเครือข่าย มุ่งเน้น 1.1) การประสานงานและการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมประชาคมท้องถิ่นและการจัดตั้งคณะกรรมการประสานแผนพัฒนา 1.2) การสื่อสารเพื่อการพัฒนา เช่น จัดทำแผนประชาสัมพันธ์ ใช้สื่อหลากหลาย และพัฒนาศักยภาพบุคลากร และ 1.3) ความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เช่น การประสานงานกับภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และจังหวัดอื่นเพื่อพัฒนาจังหวัดน่าน และ 2) นโยบายการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว มุ่งเน้น 2.1) การสื่อสารที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายผ่านช่องทางหลากหลาย 2.2) การเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมท่องเที่ยว ข้อมูลการเดินทาง และข้อปฏิบัติ

2.3) การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 2.4) การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนโดยปรับการสื่อสารให้เหมาะสมกับทั้งนักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติ

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาการพัฒนาแนวทางการจัดทำแผนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน 7 ประการ มีรายละเอียด ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์การสื่อสาร มุ่งเน้นการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว 2) พันธกิจการสื่อสาร ใช้หลักการ SMCR โดยกำหนดองค์ประกอบสำคัญได้แก่ ผู้ส่งสาร ประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน ตัวสาร ได้แก่ แนวคิดและแนวปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ช่องทางการสื่อสาร เช่น สื่อออนไลน์ สิ่งพิมพ์ และกิจกรรม และผู้รับสาร ได้แก่ นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป 3) เป้าประสงค์การสื่อสาร อ้างอิงทฤษฎี KAP โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย 4) กลยุทธ์การสื่อสาร ประกอบด้วย 4.1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 4.2) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเทศกาล และ 4.3) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว 5) แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่ดำเนินการ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ และการจัดงานประเพณีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว 6) การประเมินผลการสื่อสาร แบ่งเป็นการประเมินผลหลังการสื่อสารเพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกระบวนการสื่อสาร และการประเมินผลกระทบเพื่อศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระยะยาว และ 7) ตัวชี้วัดการสื่อสาร แบ่งเป็น ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ เช่น จำนวนโครงการที่ดำเนินการและระดับความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย และ ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ เช่น การพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวและความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

อภิปรายผล

ผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลที่สำคัญตามข้อค้นพบจากการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านสภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน พบว่า อบจ.น่าน เผชิญกับปัญหาหลายประการสำคัญ การขาดภาคีเครือข่ายการสื่อสารหลักการสื่อสารที่ไม่ตรงกลุ่มเป้าหมาย การขาดบุคลากรและทรัพยากร รวมทั้งการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและการติดตามประเมินผลที่ไม่ชัดเจน ในขณะเดียวกันก็พบความต้องการในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การสร้างภาคีเครือข่ายหลักเพื่อประสานความร่วมมือ การพัฒนาแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและใช้งานง่าย การจัดทำฐานข้อมูลกลางที่มีประสิทธิภาพ และการใช้สื่อหลากหลายช่องทาง รวมถึงการประเมินผลเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสาร การวิจัยชี้ให้เห็นว่า อบจ.น่าน ควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางและภาคีเครือข่ายหลักเนื่องจากมีความใกล้ชิดกับชุมชนและเข้าใจบริบทท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (เทิดชายช่วยบำรุง, 2552); (Purwanto, S., 2022) นอกจากนี้ อบจ.น่าน ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้รับสารในการกระจายข่าวสารอย่างจริงจัง เพื่อสร้างการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและความเข้าใจร่วมกันระหว่างกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ Berlo, D. K. ที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และผู้รับสาร เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร (Berlo, D. K., 1960)

การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา พบว่า ปัญหาการสื่อสารภายในภาคีเครือข่ายด้านการจัดการองค์กรเพื่อการดำเนินการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ ($\bar{X} = 1.35$, S.D. = 0.82) สะท้อนถึงความจำเป็นในการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจนภายในเครือข่ายการสื่อสาร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานร่วมกัน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการจัดการองค์กร ทั้งในด้านโครงสร้าง วัฒนธรรมองค์กร และประสิทธิภาพการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรยอมรับการเปลี่ยนแปลง ตอบสนองต่อแนวทางใหม่ และทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พิริยะ เงินศรีสุข, 2563) ในส่วนปัญหาการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว งานวิจัยพบว่า การรับข่าวสารของนักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 1.49$, S.D. = 0.80) และสอดคล้องกับผลค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด ($\bar{X} = 2.46$, S.D. = 0.70) ซึ่งสะท้อนว่า เครื่องมือการสื่อสารปัจจุบันยังไม่ทันสมัยและไม่ตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การออกแบบเนื้อหา และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในยุคปัจจุบัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งสารและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า การดำเนินงานด้านการสื่อสารต้องเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และข้อจำกัดงบประมาณ และแนะนำให้ใช้เครื่องมือการตลาดดิจิทัลเพื่อส่งข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างตรงจุด (เสาวลักษณ์ นัทธีศรี, 2560) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า การปรับเนื้อหาตามพฤติกรรมผู้รับสารสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและเข้าใจได้ดีขึ้น เน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรและนักท่องเที่ยว (Wertime, K. & Fenwick, I., 2012)

ด้านการจัดทำนโยบายการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน พบว่า อบจ.น่าน มีบทบาทสำคัญในฐานะภาคีเครือข่ายหลัก เป็นศูนย์กลางการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การจัดทำนโยบายการสื่อสารครอบคลุมทั้งการสื่อสารภายในเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือ และการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. การจัดทำนโยบายการสื่อสารภายในเครือข่ายของ อบจ.น่าน มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีนโยบายหลัก 3 ประการ คือ 1) การประสานงานและการมีส่วนร่วมจากประชาชนผ่านการประชุมและเวทีสาธารณะ 2) การพัฒนาการสื่อสารเพื่อการพัฒนาผ่านสื่อหลากหลาย และการเสริมศักยภาพบุคลากร และ 3) การส่งเสริมความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย รวมถึงการสร้างเครือข่ายระหว่างจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า บทบาทของผู้นำในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ที่ชัดเจน รวมถึงการสื่อสารที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของผู้คน (ณัฐนันท์ วงษ์ประเสริฐ, 2557) ทิศทางการสื่อสารในภาคีเครือข่ายของ อบจ.น่าน มีทั้ง การสื่อสารจากบนลงล่างล่างขึ้นบน แนวนอน และแนวทแยง ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามในการกระจายข้อมูลให้ทั่วถึงทุกระดับภายในเครือข่าย สอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า การเลือกใช้รูปแบบและทิศทางการสื่อสารที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญในการเข้าถึงผู้รับสารอย่างมีประสิทธิภาพ (วุฒิพล ฉัตรจรัสกุล และพิรพจน์ ยอดยิ่ง, 2561)

2. การจัดทำนโยบายการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวของ อบจ.น่าน มีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อสนับสนุนแนวทางการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

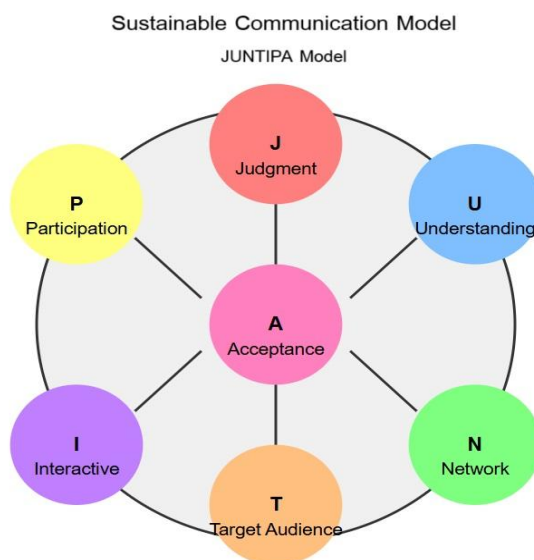
โดยมีนโยบายหลัก 4 ประการ คือ 1) การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน 2) การใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ และออนไลน์ 3) การเพิ่มภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่ม และ 4) การเน้นเนื้อหาวัฒนธรรม ข้อมูลการเดินทาง และข้อปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า การสื่อสารกับนักท่องเที่ยวควรมุ่งเน้น การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ การเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Agarwal, S. et al., 2023) โดยมีทั้งการสื่อสารทางเดียวผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ และการสื่อสารสองทางผ่านออนไลน์และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า ช่องทางการสื่อสารมีหลายรูปแบบ ควรได้รับการวางแผนอย่างเหมาะสม เพื่อให้การปฏิบัติงานในแต่ละช่องทางเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (กิตติมา สุรสนธิ, 2557)

การพัฒนาแนวทางการจัดทำแผนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ อบจ.น่าน มีความสำคัญในฐานะหน่วยงานหลักที่มีบทบาทใกล้ชิดพื้นที่ โดยแนวทางที่พัฒนาขึ้นมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์การสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) พันธกิจการสื่อสารที่ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือ 3) เป้าประสงค์การสื่อสารที่เน้นความรู้ ความเข้าใจ และการปรับทัศนคติ 4) กลยุทธ์การสื่อสารผ่านเนื้อหาคุณภาพและสื่อหลากหลาย 5) แผนงานหรือกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือ 6) การประเมินผลต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ และ 7) ตัวชี้วัดประสิทธิภาพและผลกระทบ แนวทางดังกล่าวช่วยสร้างระบบการสื่อสารที่เป็นระบบ ชัดเจน และสอดคล้องกับบริบทของจังหวัดน่าน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในทุกมิติ สอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ผ่านการศึกษา วิเคราะห์ การจัดทำแผนปฏิบัติการ และการติดตามผลเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ที่ชัดเจนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน (ภูริตรชตะภูวินทร์, 2560) แนวทางการพัฒนาแผนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ อบจ.น่าน ยังสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ที่เน้นการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญกับประเด็นหลัก ได้แก่ ชีตความสามารถของพื้นที่ การมีส่วนร่วมของชุมชน การกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับนักท่องเที่ยว การออกแบบโครงสร้างที่สอดคล้องกับท้องถิ่น การบูรณาการในแผนพัฒนาทุกระดับ และการพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อติดตามผล (สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวภายในประเทศ, 2567) การกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารของ อบจ.น่าน ผ่านการใช้เทคโนโลยี การใช้สื่อดิจิทัล จึงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัย ที่พบว่า การใช้เครื่องมือสมัยใหม่ เช่น QR Code และ Artificial Intelligence ช่วยปรับปรุงการสื่อสารให้ตรงกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระยะยาว (อนพัทธ์ หนองคู, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

JUNTIPA Model เป็นโมเดลการสื่อสารอย่างยั่งยืน (Sustainable Communication Model) ที่พัฒนาขึ้น โดยผสมผสานแนวคิดจาก SMCR Model (Sender, Message, Channel, Receiver) เข้ากับหลักการมุ่งพัฒนาแนวทาง

การจัดทำแผนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างเครื่องมือที่ตอบสนองต่อการพัฒนาแผนการสื่อสารให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โมเดลนี้ถูกออกแบบให้สามารถวิเคราะห์และระบุปัญหา รวมถึงความต้องการด้านการสื่อสารได้อย่างชัดเจน ผ่านกระบวนการที่เป็นระบบและครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนา JUNTIPA Model ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถออกแบบนโยบายและวางแผนการสื่อสารที่ตอบโจทย์ความต้องการในพื้นที่อย่างแท้จริง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การสื่อสารผ่านตัวแบบการสื่อสาร JUNTIPA Model

อธิบายความหมายตามตัวอักษรพยางค์ภาษาอังกฤษ “J-U-N-T-I-P-A” คือ 1) J - Judgment คือ การตัดสินใจของผู้ส่งสาร ต้องเลือกวิธีการสื่อสาร เนื้อหา และช่องทางที่เหมาะสม โดยวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และนโยบาย เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและตรงเป้าหมาย 2) U - Understanding คือ ความเข้าใจของผู้ส่งสาร ต้องทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย บริบทการสื่อสาร และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อออกแบบสารที่ตอบสนองความต้องการได้ตรงจุด 3) N - Network คือ เครือข่ายผู้ส่งสาร ต้องสร้างสร้างความร่วมมือและรักษาความสัมพันธ์ในเครือข่ายที่เกี่ยวข้องของผู้ส่งสาร เพื่อการกระจายสาร และรับข้อมูลย้อนกลับ 4) T - Target Audience คือ กลุ่มเป้าหมาย ต้องระบุและกำหนดกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน พร้อมออกแบบเนื้อหาและรูปแบบที่เหมาะสม 5) I - Interactive คือ การมีปฏิสัมพันธ์ ต้องใช้ช่องทางสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ได้ตอบและรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย 6) P - Participation คือ การมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่การวางแผนจนถึงการประเมินผล และ 7) A - Acceptance คือ การยอมรับ เป็นเป้าหมายสูงสุดของการสื่อสาร ต้องทำให้ผู้รับสารเกิดการยอมรับและเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรม เพื่อให้การสื่อสารบรรลุผลลัพธ์ที่ต้องการ ดังนั้น JUNTIPA Model มีความเชื่อมโยงกันเป็นระบบ เป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่ช่วยให้ องค์กรสามารถจัดทำแผนการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผ่านระบบการสื่อสารที่มีโครงสร้างชัดเจน กำหนดเป้าหมายที่ตรงประเด็น และมีความยืดหยุ่นในการปรับใช้ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

สรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดทำนโยบายและแผนการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน พบปัญหาหลัก ได้แก่ การขาดเอกภาพในการประสานงาน ข้อมูลไม่ครบถ้วน และช่องทางการสื่อสารที่ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย สอดรับกับความต้องการที่ต้องการให้มีหน่วยงานหลักในการประสานงาน พัฒนาระบบสื่อสารที่เป็นระบบผ่านศูนย์กลางข้อมูล เทคโนโลยี และช่องทางประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม และให้มีการติดตามและประเมินผลการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ อบจ.น่าน ให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ 7 ประการ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ ที่มุ่งส่งเสริมการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) พันธกิจ ที่มุ่งสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3) เป้าประสงค์ ที่มุ่งส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจที่ชัดเจน และสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางบวก 4) กลยุทธ์ ที่มุ่งผลิตเนื้อหาคุณภาพ ใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ และสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง 5) แผนงาน ที่มุ่งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างองค์กรผ่านกิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน 6) ประเมินผล ที่มุ่งประเมินการรับรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ และ 7) ตัวชี้วัด ที่มุ่งใช้ตัวชี้วัดทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพประเมินประสิทธิผลและผลกระทบ การวัดผลและติดตามประสิทธิภาพของแผนการสื่อสารช่วยให้สามารถปรับปรุงกลยุทธ์ตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดน่านมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในอนาคต โดยการวิจัยครั้งนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย อบจ.น่าน ควรพัฒนาแผนการสื่อสารที่เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน โดยทำหน้าที่เป็นภาคีเครือข่ายหลักในการประสานความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ อบจ.น่าน ควรใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายสื่อสารที่หลากหลาย พร้อมมีระบบประเมินผลที่ต่อเนื่อง และสนับสนุนการสร้างฐานข้อมูลที่ครอบคลุมเข้าถึงง่าย นอกจากนี้ควรกระตุ้นการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมและสื่อออนไลน์เพื่อสร้างการรับรู้และประสบการณ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายพื้นที่ศึกษาและเปรียบเทียบแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวกับจังหวัดอื่น เพื่อพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา สุรสนธิ. (2557). ความรู้ทางการสื่อสาร. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- ณัฐธวัช ฤทธิ์โยธิน. (2563). ประเด็นสาระที่ 13.1.7 เรื่อง ทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมกับการผลิตสื่อ. ในเอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่นชั้นสูง. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ณัฐนันท์ วงษ์ประเสริฐ. (2557). กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวงานประเพณีรับบัวของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 3(2), 1-18.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- พิริยะ เงินศรีสุข. (2563). ยุทธศาสตร์การสื่อสารการตลาดแบบดิจิทัล สำหรับดึงดูดนักท่องเที่ยว 4.0. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ภุริต รัชตะภูวินทร์. (2560). แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ในจังหวัดนครราชสีมา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- วุฒิพล ฉัตรจรัสกุล และพีรพจน์ ยอดยิ่ง. (2561). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวภายในประเทศ. (2567). การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 27 มกราคม 2567 จาก <https://www.adt.or.th/page/sustainable-tourism/en>
- สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN). (2558). แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2559 - 2568. เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2567 จาก <https://anyflip.com/zzfck/gwce>
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดน่าน. (2566). น่าน ขับเคลื่อนเมืองน่านสู่การเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก. เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2567 จาก <https://nan.prd.go.th/th/content/page/index/id/156191>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2567 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13150
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2567). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร. เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2567 จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/>
- เสาวลักษณ์ นันทิศรี. (2560). การสื่อสารการตลาดดิจิทัล:กลยุทธ์การบริหารเพื่อสร้างรายได้เปรียบของสถาบันอุดมศึกษาไทย. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 23(2), 310-321.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน. (2566). แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2567 จาก <https://www.nanpao.go.th/page.php?pagename=menut5&menuid=1&n=แผนพัฒนาท้องถิ่น>
- อนพัทธ์ หนองคู. (2563). พฤติกรรมและปัจจัยด้านสื่อดิจิทัลทางการตลาดที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่สวนดุสิต. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 12(2), 1-15.

- Agarwal, S. et al. (2023). The Impact of Tourism on Local Communities: A Literature Review of Socio-Economic Factors. Harbin Gongcheng Daxue Xuebao/Journal of Harbin Engineering University, 44(8), 1851-1859.
- Berlo, D. K. (1960). The Process of Communication. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Camilleri, M. A. (2024). Tourism planning and destination marketing. (2nd ed.). United Kingdom: Emerald Publishing Limited.
- Likert, R. (1967). Human organization: Its management and value. New York: McGraw-Hill.
- Maxim, C. et al. (2024). Handbook on sustainable urban tourism. Cheltenham: England: Edward Elgar Publishing.
- Peeters, P. et al. (2024). Current issues in tourism: Mitigating climate change in sustainable tourism research. Retrieved March 20, 2024, from <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2023.104820>
- Purwanto, S. (2022). Analyzing the Role of Local Government in Tourism Village Development: An Empirical Investigation from Kampung Wisata Payo. Retrieved February 16, 2024, from <https://www.researchgate.net/publication/368486357>
- Wani, M. D. et al. (2024). The impact of community empowerment on sustainable tourism development and the mediation effect of local support a structural equation Modeling approach. Community Development, 1(55), 50-66.
- Wertime, K. & Fenwick, I. (2012). The Essential Guide to New Media and Digital Marketing. Singapore: John Wiley & Sons (Asia).
- Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การพัฒนารูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน*

THE COMPONENTS AND FACTORS SUPPORTING INTEGRATED SUPERVISION FOR SCHOOLS INNOVATION AREAS IN THE UPPER NORTHERN REGION

สิริลักษณ์ วงศ์เพชร*, ภูเบศ พวงแก้ว, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, ณัฐิยา ตันตรานนท์
Sirilak Wongpetch*, Phubet Pongkaew, Choocheep Puthapraser, Nuttiya Tantranont

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย
Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: phubet_pou@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศการศึกษา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการนิเทศเชิงบูรณาการ และ 3) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการนิเทศเชิงบูรณาการ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระยะที่ 1 องค์ประกอบการนิเทศการศึกษา มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) บุคลากรนิเทศ 2) วิธีการนิเทศ 3) การประเมินผล 4) โครงสร้างงานภายในโรงเรียน/ลักษณะงานที่จะไปนิเทศ และ 5) ด้านเครือข่ายความร่วมมือของทุกภาคส่วน ปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศฯ ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหาร 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านรูปแบบและกระบวนการนิเทศ 4) ด้านองค์กร และ 5) ด้านวัฒนธรรมองค์กร ผลการตรวจสอบยืนยันองค์ประกอบและปัจจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิคิดเป็นร้อยละ 100 ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันการนิเทศเชิงบูรณาการ ประชากร คือ ผู้บริหารและครู จำนวน 1,088 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 354 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลจากค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.89) ปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.64) ส่วนแนวทางการนิเทศฯ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหาร ศึกษาพิเศษ และครู จำนวน 11 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า การนิเทศโดยใช้กระบวนการ PLC และบูรณาการเครือข่ายการนิเทศ และ ระยะที่ 3 รูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการ คือ POS MC MIND MODEL การตรวจสอบรูปแบบโดยจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน ได้รับการยืนยันความถูกต้องและความเหมาะสมคิดเป็น ร้อยละ 93

คำสำคัญ: การนิเทศ, รูปแบบการนิเทศ, นิเทศเชิงบูรณาการ, พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, ภาคเหนือ

Abstract

This research aims to: 1) Synthesize the components and factors conducive to educational supervision, 2) Study the current state, problems, and approaches to integrated supervision, and 3) Develop and validate a model and manual for integrated supervision. This is mixed-method research. In Phase 1, the components of educational supervision consist of 5 elements: 1) Supervisory personnel 2) Supervision methods 3) Evaluation 4) Organizational structure within the school/work characteristics to be supervised and 5) Networking and cooperation from all sectors. The factors conducive to supervision include: 1) Administration 2) Personnel 3) Supervision format and process 4) Organization and 5) Organizational culture. Expert validation confirmed these components and factors with 100% agreement. In Phase 2, the study examined the current state of integrated supervision among 1,088 school administrators and teachers, with a sample of 354 participants. The research instrument was a 5-point Likert scale questionnaire. Data analysis was conducted, using percentages, means, and standard deviations. The overall current state was at a moderate level ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.89), and the overall problems were at a high level ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.64). For the supervision approach, the target group included administrators, educational supervisors and teachers, with 11 participants selected by purposive sampling. The data was collected through in-depth interviews, and content analysis revealed that the PLC process and integrated supervision networks were key approaches. In Phase 3, the POS MC MIND MODEL for integrated supervision was developed and validated through an expert panel seminar with 15 participants. The model was confirmed to be accurate and appropriate, receiving an approval rating of 93%.

Keywords: Supervision, Supervision Models, Integrative Supervision, Educational Innovation Area, Northern Region

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ. 2560 หมวด 5 มาตรา 54 ได้บัญญัติสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาของรัฐไว้ ดังนี้ รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพ และได้มาตรฐานสากล (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560) แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) แนวคิดการจัดการศึกษาของประเทศไทยในยุคปัจจุบันนั้นได้กำหนดหลักสำคัญไว้ตามแผนยุทธศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 ซึ่งรวมถึงหลักการเพื่อความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสำหรับทุกคน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งบ่งชี้ถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) จากแนวคิดการจัดการศึกษา

ดังกล่าวข้างต้น แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ไว้ ดังนี้ “คนไทยทุกคน ได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิต อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นสองจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งได้รับการเลือกให้เป็นจังหวัดนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox) ภายใต้ พระราชบัญญัติ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 การดำเนินงานในพื้นที่นี้มีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ ได้แก่ 1) การคิดค้นและพัฒนา นวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน รวมถึงการขยายผลไปยัง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น 2) การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 3) การกระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงาน ทางการศึกษาและสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาที่มี คุณภาพ และ 4) การสร้างและพัฒนากลไกในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562) ความต้องการด้านการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างจากปัจจัยหลายด้าน เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นพื้นที่ ที่มีลักษณะภูมิประเทศสูงและติดชายแดนมีการพัฒนาการศึกษาผ่านการเน้นลดความเหลื่อมล้ำและการพัฒนาโอกาส ในการเข้าถึงการศึกษาคุณภาพสำหรับเด็กด้อยโอกาสจากหลากหลายชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดตั้งองค์กร ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูและผู้บริหารสถานศึกษา การพัฒนาการศึกษา ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพในพื้นที่ที่มีความท้าทาย ทางภูมิศาสตร์และการเข้าถึงทรัพยากร (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2566) การศึกษากลุ่มโรงเรียนใน พื้นที่สูงและพื้นที่ทุรกันดารและการบริหารการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ เป็นตัวอย่างของการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาในเชียงใหม่ที่มีความหลากหลายและตอบโจทย์บริบทท้องถิ่น (สำนักงาน เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2562) นอกจากนี้ ข้อมูลเกี่ยวกับการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 พบปัญหาและอุปสรรค โรงเรียนแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันทั้งด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการออกแบบนวัตกรรม โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลประสบปัญหาขาดแคลนเทคโนโลยีและสื่อการเรียนการสอน ทักษะและแรงจูงใจของบุคลากรในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาไม่เพียงพอ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เชียงใหม่, 2564)

ในส่วนของการนิเทศการศึกษาภายในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนจังหวัด แม่ฮ่องสอนได้ใช้รูปแบบการนิเทศหลายรูปแบบ เช่น การนิเทศทางไกล การนิเทศทางตรง และการนิเทศเชิง บูรณาการ ซึ่งเน้นการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอน และการปรับปรุงการจัดการศึกษาเพื่อ เพิ่มประสิทธิภาพ (กฤษณะ เลิศวิชานันท์, 2564) ทั้งนี้ การนิเทศการศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอน โดยเฉพาะในโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่มีความท้าทายในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของครูและนักเรียน ในปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ พบว่า สิ่งสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของนักเรียน คือ การมีครูที่มี ประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูให้มีประสิทธิภาพ สูงขึ้น การนิเทศการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันกับ ผู้บริหารและครู เพื่อพัฒนาตนเองเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในการทำงานไปในทางที่ดีขึ้น (ศิลา สงอาจันต์ และคณะ,

2561) การพัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนที่จะช่วยให้บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาควรมีลักษณะรูปแบบการนิเทศที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา แต่จากการศึกษางานวิจัย พบว่า ยังไม่พบงานวิจัยรูปแบบการนิเทศการศึกษาที่สามารถบรรลุตามเป้าหมายทั้ง 4 ข้อ แต่มีผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศการศึกษาบางรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในแต่ละข้อมากที่สุด ได้แก่ รูปแบบการนิเทศแบบคลินิก รูปแบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยง รูปแบบการนิเทศแบบพี่เลี้ยงและชี้แนะ และรูปแบบการนิเทศแบบ PIDRE (สุภาพรณ์ ใจสุข, 2563); (สุรัชดา ภูริพา, 2564); (โสภาพร ไสยแพทย์, 2565) รวมทั้งการนิเทศการศึกษาผสมผสานกับรูปแบบการนิเทศทางไกล และรูปแบบการนิเทศการศึกษาที่ใช้สื่อดิจิทัล และเทคโนโลยีที่จะช่วยให้การนิเทศการศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่, 2564) กับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พบว่า รูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สร้างขึ้น มีผลการประเมินรูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดสองรายการ และครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (วาสนา บุญมาก และมนสิข สิริสมบุญ, 2564)

จากสถานการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการนิเทศจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษาเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยมุ่งหวังให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาและนำไปใช้ในการบริหารจัดการการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศการศึกษาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ดำเนินการ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบ และปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศการศึกษาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

ระยะที่ 1.1 การสังเคราะห์เอกสาร (Documentary Study) แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน จำนวน 18 แหล่งข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ คือ ตารางสังเคราะห์เอกสาร สรุปผลโดยใช้เกณฑ์การแจกแจงความถี่จากแหล่งข้อมูลที่นำมาเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 50 ของแหล่งข้อมูลทั้งหมดการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดลำดับตามจำนวนความถี่

ระยะที่ 1.2 ตรวจสอบและยืนยันข้อมูลโดยการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา ด้านบริหารสถานศึกษา ด้านการนิเทศ ด้านการสอน คณะทำงานโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาไม่น้อยกว่า 2 ปี เครื่องมือที่ใช้ คือ วาระการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบยืนยันองค์ประกอบและปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศฯ และแบบสรุปผลองค์ประกอบและปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศฯ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ได้แก่

ระยะที่ 2.1 สภาพปัจจุบัน และปัญหาการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน กลุ่มประชากรที่ใช้ในการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นผู้บริหาร จำนวน 58 คน ครู จำนวน 1,080 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,088 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน รวมทั้งหมดจำนวน 354 คน โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เทียบหาสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้กับสัดส่วนจำนวนผู้บริหารและสัดส่วนจำนวนครูของแต่ละโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ได้จำนวนแบบสอบถามกลับ จำนวน 340 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และปัญหาการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ที่ได้กำหนดเกณฑ์เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2.2 กหาแนวทางการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 11 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกมีประสบการณ์ด้านการบริหารการศึกษา ด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านการนิเทศ ด้านการสอนเป็นคณะทำงานโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาไม่น้อยกว่า 2 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างแนวทางการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 3 เพื่อพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

ระยะที่ 3.1 พัฒนารูปแบบและคู่มือการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ข้อมูลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 มาร่างเป็นรูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อดำเนินการยก (ร่าง) รูปแบบ

และยก (ร่าง) คู่มือการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ อาจารย์ ครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักวิชาการมีประสบการณ์ด้านการบริหารการนิเทศ หรือ การสอน หรือเป็นคณะทำงานโครงการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาไม่น้อยกว่า 2 ปี โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (ร่าง) รูปแบบและคู่มือการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ตอนบน แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 3.2 ตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบและ (ร่าง) คู่มือการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน ที่มีประสบการณ์ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา ด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านการศึกษามีประสบการณ์ด้านการบริหาร การนิเทศ การสอน หรือเป็นคณะทำงานโครงการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาไม่น้อยกว่า 2 ปี โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของ (ร่าง) รูปแบบและ (ร่าง) คู่มือการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม รูปแบบและคู่มือการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่และค่าร้อยละ

ผลการวิจัย

ผลการพัฒนารูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน อภิปรายผลได้ ดังนี้

ระยะที่ 1 องค์ประกอบการนิเทศการศึกษาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ได้แก่ 1) บุคลากรนิเทศ ประกอบด้วย ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ 2) วิธีการนิเทศ ประกอบด้วย กำหนดจุดมุ่งหมาย การนิเทศศึกษากำหนดวิธีการหาข้อมูล และกำหนดรูปแบบและกระบวนการนิเทศ 3) การประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศเชิงบูรณาการ 4) โครงสร้างงานภายในโรงเรียนหรือลักษณะงานที่จะไปนิเทศ และ 5) ด้านเครือข่ายความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

นอกจากนี้ พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศการศึกษาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ได้แก่ 1) ด้านการบริหาร ได้แก่ ผู้นำองค์กร 2) ด้านบุคลากร ได้แก่ ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ 3) ด้านรูปแบบและกระบวนการนิเทศ 4) ด้านองค์กร ได้แก่ ขวัญกำลังใจในการทำงาน/แรงจูงใจ และ 5) ด้านวัฒนธรรมองค์กร

ระยะที่ 2 สภาพปัจจุบันการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในภาคเหนือตอนบน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.08) ส่วนของระดับปัญหาการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยรวมมีปัญหายุ่งยากในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.08) ดังตารางที่ 1

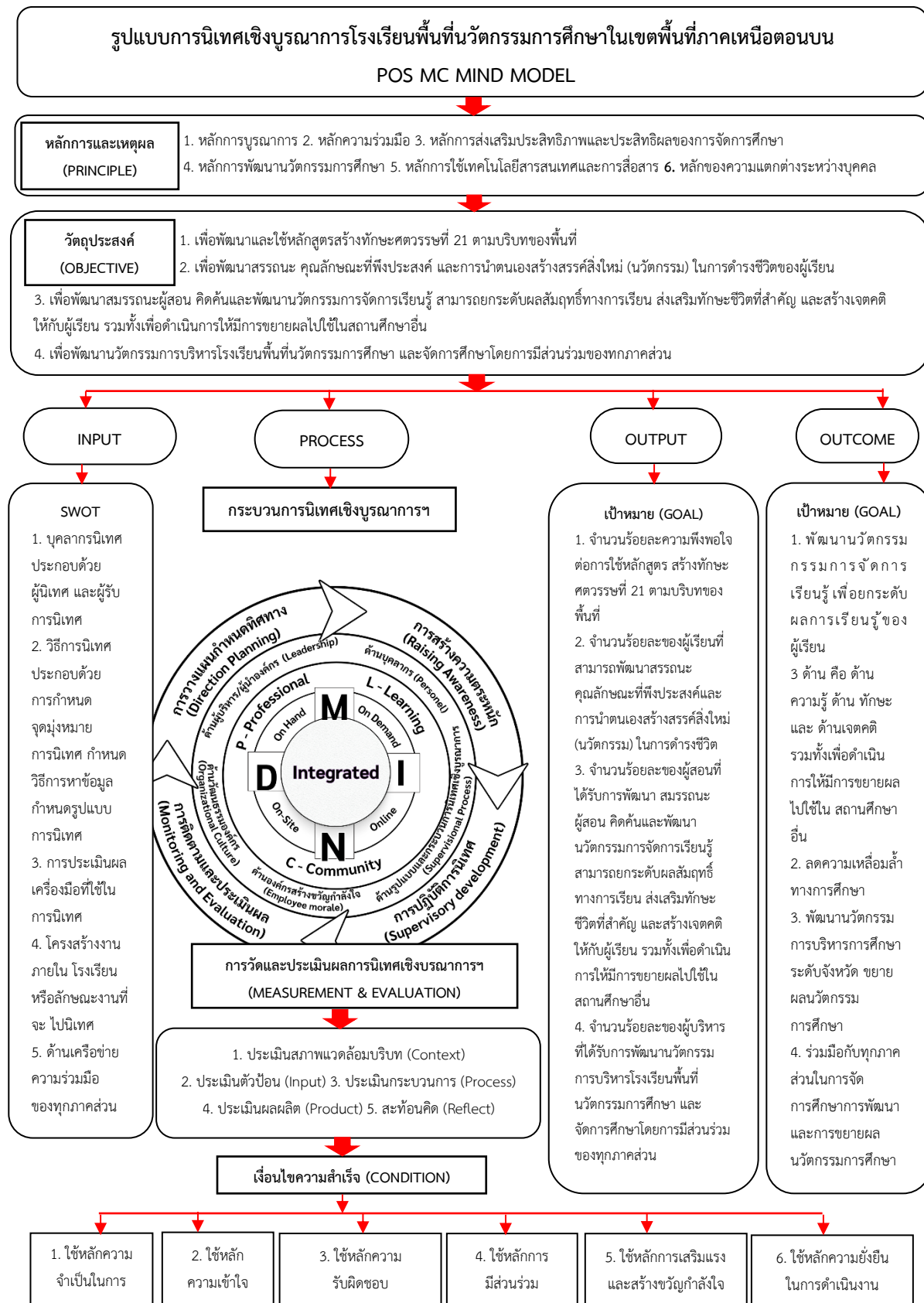
ตารางที่ 1 แสดงสภาพปฏิบัติที่เป็นจริงในปัจจุบันและระดับปัญหาการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนแต่ละด้าน (n = 340)

ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น					
		ระดับปฏิบัติที่เป็นจริงในปัจจุบัน			ระดับปัญหา		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านบุคลากร	3.53	0.88	ระดับมาก	3.84	0.63	ระดับมาก
2	ด้านรูปแบบการนิเทศ กระบวนการนิเทศ และวิธีการนิเทศการศึกษาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา	3.49	0.87	ระดับปานกลาง	3.82	0.63	ระดับมาก
3	ด้านการประเมินผล และเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศการศึกษา	3.48	0.90	ระดับปานกลาง	3.76	0.68	ระดับมาก
4	ด้านโครงสร้างงานภายในองค์กร ลักษณะงานที่จะไปนิเทศการศึกษา	3.45	0.97	ระดับปานกลาง	3.83	0.72	ระดับมาก
5	ด้านเครือข่ายความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนเรื่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา	3.48	0.97	ระดับปานกลาง	3.79	0.72	ระดับมาก
รวม		3.49	0.89	ระดับปานกลาง	3.81	0.64	ระดับมาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมสภาพปฏิบัติที่เป็นจริงของการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.89) ส่วนระดับความคิดเห็นของระดับปัญหาการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนโดยรวมมีปัญหายุ่งอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับปฏิบัติที่เป็นจริงในปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านโครงสร้างภายในองค์กร ลักษณะงานที่จะไปนิเทศ ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = 0.97) ส่วนทุกด้านเมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยของระดับปัญหามีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลากร ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.63) ซึ่งมีผลปัญหายู่งอยู่ในระดับมาก

และผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า แนวทางในการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน คือ การนิเทศโดยใช้กระบวนการ PLC และบูรณาการเครือข่ายการนิเทศ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการนิเทศหรือแพลตฟอร์มด้วยช่องทางต่าง ๆ (ONLINE ONSITE ONHAND และ ONDEMAND) ตามบริบทของแต่ละโรงเรียน สามารถหาวิธีการนิเทศได้ทุกที่ทุกเวลา (Anywhere Anytime) โดยคำนึงถึงหลักของความแตกต่างระหว่างบุคคล เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือการศึกษา

ระยะที่ 3 ผลการพัฒนารูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน (POS MC MIND MODEL)

ภาพที่ 1 รูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
(POS MC MIND Model)

ในส่วนคู่มือการนิเทศเชิงบูรณาการ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คำชี้แจงการใช้รูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการ 2) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องประกอบการใช้คู่มือ 3) รูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการ 4) แนวทางการใช้รูปแบบการนิเทศ 5) การวัดและประเมินผลการใช้รูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการ 6) ข้อเสนอแนะ/เทคนิคในการดำเนินงาน และ 7) ภาคผนวก และผลการตรวจสอบและยืนยันรูปแบบและคู่มือฯ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีแก้ไขปรับปรุงบ้างตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

อภิปรายผล

1. เนื่องจากโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนมีบริบทที่แตกต่างกันเช่น โรงเรียนในเมือง โรงเรียนบนที่ราบสูง โรงเรียนที่อยู่ห่างไกล ดังนั้น ด้านบุคลากรนิเทศการศึกษาซึ่ง ประกอบด้วย ผู้ให้การนิเทศการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างานนิเทศ ศึกษาพิเศษ ครูผู้สอนแล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการ ครูผู้เชี่ยวชาญวิชาการฯ ผู้รับการนิเทศการศึกษาก็มีบทบาทสำคัญการนิเทศ ได้แก่ ครู 2) กำหนดวิธีการหาข้อมูล/กำหนดรูปแบบและกระบวนการนิเทศการศึกษา ให้ใช้รูปแบบการนิเทศที่หลากหลาย ได้แก่ รูปแบบการนิเทศร่วมพัฒนา รูปแบบการนิเทศแบบชี้แนะ การนิเทศแบบพี่เลี้ยง การนิเทศแบบคลินิก 3) การประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศเชิงบูรณาการ 4) โครงสร้างงานภายในโรงเรียนหรือลักษณะงานที่จะไปนิเทศ และ 5) ด้านเครือข่ายความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศงขุดหลวง เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาข้อมูลพื้นฐานการนิเทศแบบบูรณาการเป็นกระบวนการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนการสอนของครู โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเกิดจากการบูรณาการ การนิเทศแบบคลินิก การนิเทศแบบชี้แนะทางปัญญา และการนิเทศแบบพี่เลี้ยง ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบมีความเหมาะสมครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินความพึงพอใจของครูผู้รับการนิเทศ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (สุรัชดา ภูริพา, 2564) ประเด็นที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน สรุปว่า ปัจจัยที่ 1 ด้านการบริหาร ผู้นำองค์กร ภาวะผู้นำ ปัจจัยที่ 2 ด้านบุคลากร ผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศการศึกษา ปัจจัยที่ 3 ด้านรูปแบบและกระบวนการนิเทศการศึกษา ปัจจัยที่ 4 ด้านองค์กร ได้แก่ ขวัญกำลังใจในการทำงาน และแรงจูงใจ และปัจจัยที่ 5 ด้านวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานการนิเทศภายในของสถานศึกษาในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานการนิเทศภายในของสถานศึกษา คือ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านกระบวนการ ปัจจัยด้านทรัพยากร และปัจจัยด้านการบริหาร (รัชชัย จิตรนันท์, 2562) รวมทั้งปัจจัยในการนิเทศภายในของสถานศึกษาที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ ประกอบด้วย ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารสถานศึกษา วิธีการและกระบวนการนิเทศ การวัดและประเมินผลการนิเทศ (นพรัตน์ ชัยเรือง, 2557)

2. จากสภาพปัจจุบันการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในภาคเหนือตอนบนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.08) ส่วนของระดับปัญหาการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่

นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.08) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า การดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่เพื่อพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้สถานศึกษาเพื่อนำไปเป็นกรอบในการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบจุดอ่อนในการบริหารจัดการและส่งเสริมนวัตกรรมการศึกษา คือ สถานศึกษาขาดนวัตกรรมในการพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง ขาดข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ วางแผนพัฒนาการศึกษาที่ครบถ้วนสมบูรณ์และเชื่อมโยงทุกระดับ สถานศึกษาภาครัฐมีอำนาจในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายเพื่อการบริหารจัดการศึกษาตามบริบทของตนเองน้อย ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาระหว่างผู้เรียนสถานศึกษาเขตเมืองและผู้เรียนในเขตห่างไกลสูง ทั้งด้านโอกาสและคุณภาพการจัดการศึกษา การวัดประเมินผลหลักสูตร ผู้เรียนไม่สะท้อนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง และพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูยังมีความเข้าใจในพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรม พ.ศ. 2562 ยังไม่ครอบคลุมคณะกรรมการขับเคลื่อนซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้และความเข้าใจ กำหนดแนวทาง/แนวปฏิบัติยังขาดทิศทางและความเป็นรูปธรรม อีกทั้งการนิเทศการศึกษาจะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาและปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองให้ครูได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมมือกันวางแผนพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ และครูเกิดความมั่นใจ มีขวัญและกำลังใจ (มนต์ภัสร์ มโนการณ และสุบัน พรเวียง, 2564) รวมทั้งเกิดความภูมิใจในการปฏิบัติงานของตนเอง (ทิพวรรณ ถาวรโชติ, 2564) จำเป็นต้องมีวิธีการนิเทศที่มีประสิทธิภาพ มีการนิเทศร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศการศึกษา (วิจิตรา วรธาดาสวัสดิ์, 2566)

3. จากจุดอ่อนในการบริหารจัดการและส่งเสริมนวัตกรรมการศึกษา คือ สถานศึกษาขาดนวัตกรรมในการพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง ขาดข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ วางแผนพัฒนาการศึกษาที่ครบถ้วนสมบูรณ์และเชื่อมโยงทุกระดับ สถานศึกษาภาครัฐมีอำนาจในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายเพื่อการบริหารจัดการศึกษาตามบริบทของตนเองน้อย ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาระหว่างผู้เรียนสถานศึกษาเขตเมืองและผู้เรียนในเขตห่างไกลสูง ทั้งด้านโอกาสและคุณภาพการจัดการศึกษา การวัดประเมินผล หลักสูตร ผู้เรียนไม่สะท้อนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่, 2567) ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน POS MC MIND MODEL เพื่อช่วยพัฒนาและใช้หลักสูตรสร้างทักษะศตวรรษที่ 21 ตามบริบทของพื้นที่ พัฒนาสมรรถนะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และการนำตนเองสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (นวัตกรรม) ในการดำรงชีวิตของผู้เรียน พัฒนาสมรรถนะผู้สอน คิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ สามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่งเสริมทักษะชีวิตที่สำคัญ และสร้างเจตคติให้กับผู้เรียน รวมทั้งเพื่อดำเนินการให้มีการขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาอื่น และพัฒนานวัตกรรมการบริหารโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีกระบวนการและขั้นตอนได้

องค์ความรู้ใหม่

จากองค์ความรู้สรุปได้ว่า สรุปกระบวนการและขั้นตอนได้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหา การเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยพิจารณาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรนิเทศ ได้แก่ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ วิธีการนิเทศ การประเมินผลและเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการนิเทศ รวมถึงโครงสร้างงานภายในโรงเรียน

2. กระบวนการ MIND กระบวนการนิเทศถูกขับเคลื่อนโดยแนวทาง MIND ประกอบด้วย:

M-Management by Objectives: การบริหารโดยยึดเป้าหมายของการนิเทศตามเจตนารมณ์ของพื้นที่นวัตกรรม

I-Information and Communication Technology: การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการนิเทศ

D-Do and Development: การพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการนิเทศ

N-Network: การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในด้านการศึกษา

3. การสังเคราะห์กระบวนการนิเทศ การสังเคราะห์จากรูปแบบ PIDRE และกระบวนการนิเทศแบบต่าง ๆ เช่น Clinical Supervision, Mentoring, และ Coaching & Mentoring นำมารวมกันเพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศเชิงบูรณาการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรม

ขั้นตอนกระบวนการนิเทศ

1. การวางแผนกำหนดทิศทาง (Direction Planning) การกำหนดทิศทางของการนิเทศเริ่มจากการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการในการนิเทศ รวมถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ และการจัดทำแผนการนิเทศที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรม

2. การสร้างความตระหนัก (Raising Awareness) การสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับประโยชน์ของการนิเทศ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสร้างการรับรู้ถึงความสำคัญของการใช้เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. การปฏิบัติการนิเทศ (Supervisory Development) การดำเนินการนิเทศตามแผนการโดยใช้เทคโนโลยีและสื่อการสื่อสาร เช่น แพลตฟอร์ม ONLINE, ONSITE, ONHAND, และ ONDEMAND เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ทุกที่ทุกเวลา (Anywhere Anytime) พร้อมทั้งส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

4. การติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) การประเมินผลการนิเทศโดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายและเหมาะสม รวมถึงการสะท้อนผลเพื่อพัฒนาการนิเทศในอนาคต การทำ Reflection และการวางแผนการขึ้นในครั้งต่อไป

องค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินงาน คือ การวัดและประเมินผลรูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ซึ่งประกอบด้วย 1) การประเมินสภาพแวดล้อมบริบท (Context) 2) การประเมินตัวป้อน (Input) คือ ผู้นิเทศ 3) การประเมินกระบวนการ (Process) คือ รูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการ และ 4) การประเมินผลผลิต (Output) ผลผลิตด้านคุณภาพการศึกษา คือ ลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาโดยยกระดับผลการเรียนรู้ของผู้เรียนกลุ่มผลการเรียนอ่อนและยากจนผลการดำเนินงานที่

เป็นอย่างดี (Best Practice) สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขยายผลนวัตกรรมทางการศึกษาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรม การศึกษากับโรงเรียนอื่น ๆ ได้ นอกจากนี้ การประเมินผลผลิตด้านคุณภาพของผู้ได้รับการนิเทศ คือ คุณภาพของ ผู้บริหาร และคุณภาพของผู้สอนประเมินผู้บริหารผู้ได้รับการนิเทศมีภาวะผู้นำองค์กร ได้รับการนิเทศสร้างความ ตระหนักเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับ การบริหารจัดการการขับเคลื่อนโรงเรียนที่นวัตกรรมการศึกษาพัฒนานวัตกรรม การ บริหารการศึกษาระดับจังหวัด ขยายผลนวัตกรรม การศึกษาทั้งเชิงนโยบายการเรียนรู้ และการบริหารในสถานศึกษา ไปสู่ นโยบายการศึกษาในระดับชาติ และพื้นที่อื่น เช่น หลักสูตร ตำรา สื่อการเรียนรู้ การทดสอบ การประเมิน สถานศึกษา บุคลากร การเงิน รวมทั้งความสามารถในการบริหารงานด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้บริหารเป็นผู้นำ องค์กรในการกำหนดองค์ประกอบของการนิเทศเชิงบูรณาการสำหรับการนิเทศโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมศึกษาอย่าง ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 และ 5) สะท้อนคิด (Reflect) ทั้งนี้ การดำเนินงานภายใต้เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งเป็นปัจจัยหรือข้อกำหนดที่จำเป็นสำหรับการบรรลุผลสำเร็จตาม วัตถุประสงค์ของการนิเทศเชิงบูรณาการโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ได้แก่ การดำเนินงานโดยใช้หลักความเข้าใจ ใช้หลักความร่วมมือ ใช้หลักความจำเป็นในการแก้ปัญหา ใช้หลักการ เสริมแรง การสร้างขวัญกำลังใจ และใช้หลักความยั่งยืนในการดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลรูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการ POS MC MIND MODEL เป็นรูปแบบการนิเทศที่เป็นทางเลือก ในการนิเทศโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เพื่อพัฒนาและใช้หลักสูตรสร้างทักษะศตวรรษที่ 21 ตามบริบทของ พื้นที่ พัฒนานวัตกรรมการบริหารโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาและจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของทุก ภาคส่วน พัฒนาสมรรถนะผู้สอน คิดค้นและพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ สามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้ ส่งเสริมทักษะชีวิตที่สำคัญ และสร้างเจตคติให้กับผู้เรียน รวมทั้งเพื่อดำเนินการให้มีการขยายผลไป ใช้ในสถานศึกษาอื่น ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และการนำตนเองสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (นวัตกรรม) ในการดำรงชีวิตของผู้เรียน โดยยึดหลักการบูรณาการ หลักความร่วมมือ หลักการส่งเสริมประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการจัดการศึกษา หลักการพัฒนาวัตกรรมการศึกษา หลักการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสารในการนิเทศหรือแพลตฟอร์มด้วยช่องทางต่าง ๆ (ONLINE ONSITE ONHAND และ ONDEMAND) ตามบริบทของแต่ละโรงเรียนสามารถหาวิธีการนิเทศได้ทุกที่ทุกเวลา (Anywhere Anytime) โดยคำนึงถึง และ หลักของความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ให้กับผู้บริหารและผู้รับการนิเทศ เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือการศึกษา โดยมุ่งหวังให้ ผู้รับการนิเทศสามารถสร้างนวัตกรรมการบริหารและนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ตอบโจทย์ ต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างเครือข่าย การนิเทศเชิงพื้นที่ และ 2) ผู้นิเทศพัฒนารูปแบบการนิเทศ POS MC MIND MODEL ไปขับเคลื่อนลงสู่การปฏิบัติ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการ POS MC MIND MODEL

ลงสู่การปฏิบัติตามบริบทเชิงพื้นที่ และ 2) พัฒนารูปแบบการนิเทศเชิงบูรณาการ POS MC MIND MODEL ขยายผลไปสู่โรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภาคอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณะ เลิศวิชานันท์. (2564). รูปแบบการบริหารจัดการแบบบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามบริบทพื้นที่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. นครปฐม: สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา.
- ทิพวรรณ ถาวรโชติ. (2564). รูปแบบการนิเทศด้วยเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธัชชัย จิตรนันท์. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานการนิเทศภายในของสถานศึกษาในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม, 6(1), 69-77.
- นพรัตน์ ชัยเรือง. (2557). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อการจัดการเรียนการสอนที่เป็นเลิศของสถานศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารการบริหารการศึกษา มศว, 11(20), 1-15.
- พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก หน้า 102 (30 เมษายน 2562).
- มนต์นภัส มโนการณ และสุบัน พรเวียง. (2564). แนวทางการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 16(2), 151-163.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 14 (6 เมษายน 2560).
- วาสนา บุญมาก และมนสิข สิริสมบุญ. (2564). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. Journal of Education and Innovation, 23(2), 269-280.
- วิจิตรา วรธาดาสวัสดิ์. (2566). รูปแบบการนิเทศการศึกษาแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิลา สงอาจินต์ และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ของครูตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครตรัง. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10(20), 160-175.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่. (2564). รายงานผลการนิเทศติดตามการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2564. เชียงใหม่: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2562). รายงานวิจัย เรื่อง การสนับสนุนงานวิชาการของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรในกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่. (2567). รายงานผลการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. เชียงใหม่: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2566). แผนพัฒนานาการศึกษา (พ.ศ.2566 - 2570) จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เรียกใช้เมื่อ 30 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.mhspeo.go.th/wp-content/uploads/2023/07/04-แผนพัฒนานาการศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน.pdf>
- สุภาภรณ์ ใจสุข. (2563). การพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดการชี้แนะร่วมด้วยแนวคิดกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบเรียนรู้ร่วมกันด้วยการสืบสอบ 4Ex2 สำหรับครูคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสารสังคมศาสตร์วิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 11(2), 186-210.
- สุรัชดา ภูริบพา. (2564). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนบ้านพุทธรักษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(6), 222-237.
- โสภภาพร ไสยแพทย์. (2565). รูปแบบการนิเทศแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนสำหรับครูประถมศึกษา. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7(11), 472-494.

การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กรณีศึกษาโรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา*

INTEGRATED STEAM EDUCATION INCORPORATING LOCAL SOFT POWER
ON THE TOPIC OF KITES FOR GRADE 5 STUDENTS: A CASE STUDY OF
WAT KHLONG KAE SCHOOL, SONGKHLA PROVINCE

ศิริภา จันทรเกื้อ*, มัสยา หลงสมัน, อริสรา บุญรัตน์, มัรวรรณ นาแว

Siripa Chankua*, Massaya Longsaman, Arisa Boonrat, Marwan Nawae

คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: siripa_c@hu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา และ 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experiment Design) แบบกลุ่มตัวอย่างเดียว กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 25 คน คัดเลือกโดยวิธีการเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงาน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการทดสอบค่าที่ ผลการวิจัย พบว่า ทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษา บูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านทักษะการแก้ปัญหา ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ และด้านทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.50)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, สะเต็มศึกษา, ซอฟต์แวร์ท้องถิ่น, ว่าว

Abstract

The objective of this research article was 1) Develop learning and creative skills through STEAM education integrated with local soft power on the topic of kites for Grade 5 students at Wat Khlong Hae School, Songkhla Province, and 2) Study Grade 5 students' satisfaction towards STEAM education learning management integrated with local soft power on the topic of kites. This study employed a quasi-experiment design with one-group design. The sample of 25 participants, selected through purposive sampling. The research instruments consisted of lesson plans, achievement tests measuring learning skills and creative work abilities, and satisfaction questionnaires for Grade 5 students regarding STEAM education learning management integrated with local soft power on the topic of kites. The statistical analyses included mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.) and t-test. The research findings revealed that the learning and creative skills through STEAM education integrated with local soft power on the topic of kites among Grade 5 students at Wat Khlong Hae School, Songkhla Province, in all three aspects-problem-solving skills, creative thinking skills, and communication and collaboration skills, showed significantly higher post-test achievement scores than pre-test scores at the .01 level of significance. Additionally, the overall satisfaction of Grade 5 students at Wat Khlong Hae School, Songkhla Province, towards STEAM education learning management integrated with local soft power on the topic of kites was at the highest level ($\bar{X}$) = 4.53, S.D. = 0.50).

Keywords: Learning Management, STEAM Education, Local Soft Power, Kite

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้มีการปรับโครงสร้างหลักสูตร ยืดหยุ่นเวลาเรียนและการจัดการเรียนรู้ เน้นการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ มุ่งเน้นพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน เน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา พัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ส่งเสริมทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งได้ยึดหลักเน้นการเรียนรู้แบบ Active Learning พัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของผู้เรียนมากขึ้น นอกจากนี้ ประเทศไทยได้กำหนดนโยบาย “Thailand 4.0” ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อก้าวเข้าสู่ประเทศที่มีรายได้สูง จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม (อัญญเรศ ก้อนจันทร์เทศ, 2566) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เชื่อมโยงความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน “สะเต็มศึกษา (STEAM Education)” จึงเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่กำลังเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เกิดจากการพัฒนาต่อยอดการจัดการเรียนรู้ STEM Education ผ่านการบูรณาการ 5 สาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) ศิลปะและการออกแบบ

(Art and Design) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) ซึ่งเป็นศาสตร์วิชาที่มีความสำคัญที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพัฒนาจนเกิดแนวทางในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ (พันเพชเรชยแจ้ง และคณะ, 2565) นอกจากนี้ ยังเป็นศาสตร์วิชาที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน จึงเป็นหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะดังกล่าวผ่านกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการทดลอง การสร้างและการแก้ปัญหา (Bybee, R. W., 2013) โดยการออกแบบกิจกรรมจะถูกออกแบบให้ครอบคลุมกระบวนการ 6 ขั้นตอน ซึ่งใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมตามแนวทางของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ได้แก่ 1) การนำเสนอสถานการณ์ (Identify a challenge) 2) รวบรวมข้อมูลและแนวคิดเพื่อสรรหาวิธีการที่เป็นไปได้ (Explore Ideas) 3) เลือกและออกแบบวิธีการแก้ปัญหา (Plan and Develop) 4) ดำเนินการแก้ปัญหาเพื่อสร้างต้นแบบ (Create Prototype) 5) ทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขต้นแบบ (Test and Evaluate) และ 6) นำเสนอต้นแบบ วิธีการ และผลการแก้ปัญหา (Present the Solution) (วันชัย น้อยวงศ์ และภิญโญ วงษ์ทอง, 2563)

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาในประเทศไทยยังประสบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะการขาดการเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่เรียนกับชีวิตจริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) ดังที่ วิจารณ์ พานิช กล่าวไว้ว่า การบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเข้ากับการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ (วิจารณ์ พานิช, 2564) อีกทั้งช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของท้องถิ่น เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน (ทิศนา แคมมณี, 2562) สำหรับการบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน เป้าหมายของการจัดการศึกษา คือ ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง ผู้เรียนทุกคนทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างเท่าเทียม การนำซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาสามารถทำให้เกิดการขยาย เผยแพร่ สืบต่อค่านิยม วัฒนธรรม (พนัส จันทรศรีทอง, 2565) ทั้งนี้ คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการวิจัยและบริการทางวิชาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาท้องถิ่นและเครือข่าย จึงได้มีโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 เพื่อเป็นมหาวิทยาลัยพี่เลี้ยงในการส่งเสริมและพัฒนาโรงเรียนในเครือข่าย และเล็งเห็นความสำคัญของการบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน รวมถึงสร้างความเข้าใจในความสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไปพร้อมกัน โดยซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ผ่านการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง

คณะผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่บริการวิชาการโรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา เป็นตัวอย่างของสถานศึกษาที่สามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ STEAM Education มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่น โดยใช้เรื่อง “ว่าว” ซึ่งเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่น (กองการศึกษา เทศบาลเมืองคลองแห, 2563) รวมทั้งยังมีความสำคัญทางวัฒนธรรมของชุมชนภาคใต้ สำหรับชุมชนคลองแหใช้กิจกรรมการเล่นว่าวเป็นทั้งกิจกรรมสันทนาการ

การและการแข่งขันซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิตและความเชื่อของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้ การเรียนรู้ของนักเรียนผ่านกิจกรรมเกี่ยวกับว่าไม่เพียงส่งเสริมความเข้าใจด้านวิทยาศาสตร์ เช่น หลักการแรงลมและแรงยก แต่ยังพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านการออกแบบว่า และทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่ม นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้กับบริบทชีวิตจริง ทำให้นักเรียนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในห้องเรียนและโลกภายนอกมาใช้เป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ การวิจัยครั้งนี้จึงมีเป้าหมายในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริง ซึ่งเป็นการส่งเสริมทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน และยังสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นไปพร้อมกัน รวมถึงการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้อีกในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริง เรื่อง ว่า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริง เรื่อง ว่า

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริง เรื่อง ว่า กรณีศึกษาโรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experiment Design) และใช้การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว (One-Group Pretest-Posttest Design) (ศุภมาส ฅ วิเชียร, 2561) ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 คณะผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงนโยบาย โดยการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวัดคลองแห อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา และหลักสูตรท้องถิ่นเทศบาลเมืองคลองแห การสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน ประชาชนชุมชนด้านว่า รวมถึงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน สำหรับการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริง เรื่อง ว่า

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์เลือกตัวชี้วัดของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และจัดทำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริง เรื่อง ว่า กรณีศึกษาโรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นลักษณะของการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ใช้ความรู้และทักษะในด้านต่าง ๆ ภายใต้กิจกรรม “ว่าน้อย ชอบเล่นลม” โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริง เรื่อง ว่า และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริง เรื่อง ว่า และการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1949) ของแบบสอบถามความพึงพอใจ

ขั้นตอนที่ 3 นำกิจกรรมเข้าสู่ชั้นเรียนตามแนวทางของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การนำเสนอสถานการณ์ (Identify a challenge) 2) รวบรวมข้อมูลและแนวคิดเพื่อสรรหาวิธีการที่เป็นไปได้ (Explore Ideas) 3) เลือกและออกแบบวิธีการแก้ปัญหา (Plan and Develop) 4) ดำเนินการแก้ปัญหาเพื่อสร้างต้นแบบ (Create Prototype) 5) ทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขต้นแบบ (Test and Evaluate) และ 6) นำเสนอต้นแบบ วิธีการ และผลการแก้ปัญหา (Present the Solution) (สถาบันส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2557)

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลหลังจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว้าว และนำเสนอผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 จำนวน 85 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา จำนวน 25 คน คัดเลือกโดยวิธีการเจาะจง (Purposive sampling) (สมชาย วรภิเษมสกุล, 2554)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว้าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1.1 ศึกษาทฤษฎี วิเคราะห์หลักสูตร และเนื้อหาสาระสำหรับการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ โดยพิจารณาเหมาะสม ความถูกต้องและสอดคล้องกันของทุกองค์ประกอบ จากนั้นเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสม ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5 หมายถึง ระดับความเหมาะสมมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับความเหมาะสมมาก

3 หมายถึง ระดับความเหมาะสมปานกลาง

2 หมายถึง ระดับความเหมาะสมน้อย

1 หมายถึง ระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด

กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 แสดงถึง ระดับความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 แสดงถึง ระดับความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 แสดงถึง ระดับความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 แสดงถึง ระดับความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 แสดงถึง ระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด

1.2 ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะ และนำผลการประเมินที่ได้มาเทียบกับเกณฑ์ ซึ่งกำหนดค่าความเหมาะสมของค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ถือว่าเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งค่าความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 อยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด จากนั้นผู้วิจัยนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงาน ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริงเรื่อง ว่าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา 3 ด้าน คือ ด้านทักษะการแก้ปัญหา ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ และด้านทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

2.1 วิเคราะห์หลักสูตร และเนื้อหาสาระของตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากนั้นสร้างแบบทดสอบที่ครอบคลุมตัวชี้วัด และจุดประสงค์การเรียนรู้ แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ เพื่อเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ความเหมาะสม ความถูกต้องของภาษา และนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC)

2.2 นำแบบทดสอบที่ได้มาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.67 ขึ้นไป ซึ่งผ่านการคัดเลือก จำนวน 20 ข้อ จากนั้นวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามทั้งฉบับ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.85

2.3 นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแล้วไปใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จำนวน 30 คน โดยการสุ่ม จากนั้นหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1949) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 และนำแบบทดสอบที่ได้มาตรฐานไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริงเรื่อง ว่าว มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

3.1 คณะผู้วิจัยกำหนดรายละเอียด จากนั้นร่างแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 1 ฉบับ จำนวน 10 ข้อ จากนั้นเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.67 ขึ้นไป ได้จำนวนทั้งหมด 8 ข้อ

3.2 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จำนวน 30 คน โดยการสุ่ม หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1949) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 จากนั้นนำแบบทดสอบที่ได้มาตรฐานไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริงเรื่อง ว่าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านทักษะการแก้ปัญหา ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ และด้านทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการทดสอบค่าที (t-test for Dependent Sample)

2. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่างโดยดำเนินการ ดังนี้

1. ก่อนการทดลอง ทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลระดับชั้นเรียน สถานศึกษา และชุมชน จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล จากนั้นดำเนินการให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบเพื่อวัดทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานก่อนเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน (Pre-test)

2. ดำเนินการทดลอง โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ STEAM Education เป็นเวลา 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 9 ชั่วโมง

3. หลังการทดลอง ดำเนินการให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบเพื่อวัดทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (Post-test) นำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนไปวิเคราะห์ค่าทางสถิติ และทำการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่า

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กรณีศึกษาโรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา 3 ด้าน คือ ด้านทักษะการแก้ปัญหา (ตารางที่ 1) ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ (ตารางที่ 2) และด้านทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ (ตารางที่ 3) ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ด้านทักษะการแก้ปัญหา

ทักษะการแก้ปัญหา		n	Mean	S.D.	Mean diff	S.D. diff	t	df	p
ว่าน้อย ชอบเล่นลม	ก่อนเรียน	25	12.60	2.12	3.08	1.41	10.9227	24	0.000
	หลังเรียน	25	15.68	2.06					

**p < 0.01

จากตารางที่ 1 ผลการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริงเรื่อง ว่าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ด้านทักษะการแก้ปัญหา พบว่า ด้านทักษะการแก้ปัญหามีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 12.60 คะแนน ($\bar{X} = 12.60$, S.D. = 2.12) และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 15.68 คะแนน ($\bar{X} = 15.68$, S.D. = 2.06) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน พบว่า ด้านทักษะการแก้ปัญหาคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริงเรื่อง ว่าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์

ทักษะความคิดสร้างสรรค์		n	Mean	S.D.	Mean diff	S.D. diff	t	df	p
ว่าวน้อย ชอบเล่นลม	ก่อนเรียน	25	13.00	1.71	3.16	1.07	14.8124	24	0.000
	หลังเรียน	25	16.16	1.80					

**p < 0.01

จากตารางที่ 2 ผลการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริงเรื่อง ว่าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ พบว่า ด้านความคิดสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 13.00 ($\bar{X} = 13.00$, S.D. = 1.71) และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.16 ($\bar{X} = 16.16$, S.D. = 1.80) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน พบว่า ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริงเรื่อง ว่าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ด้านทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ

ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ		n	Mean	S.D.	Mean diff	S.D. diff	t	df	p
ว่าวน้อย ชอบเล่นลม	ก่อนเรียน	25	13.16	1.28	3.44	1.19	14.4268	24	0.000
	หลังเรียน	25	16.60	1.89					

**p < 0.01

จากตารางที่ 3 ผลการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ทอริงเรื่อง ว่าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ด้านทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ พบว่า ทักษะการสื่อสารและความร่วมมือมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 13.16 ($\bar{X} = 13.16$, S.D. = 1.28) และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.60 ($\bar{X} = 16.60$, S.D. = 1.89) เมื่อเปรียบเทียบคะแนน

ผลสัมฤทธิ์ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน พบว่า ด้านทักษะการสื่อสารและความร่วมมือคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ความน่าสนใจของเนื้อหากิจกรรม	4.51	0.51	มากที่สุด
2. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมเหมาะสม	4.48	0.51	มาก
3. ความเหมาะสมของอุปกรณ์และวัสดุที่ใช้	4.40	0.50	มาก
4. ความสนุกสนานและความเพลิดเพลินระหว่างทำกิจกรรม	4.68	0.48	มากที่สุด
5. การได้ทดลองและประยุกต์ความรู้ในสถานการณ์จริง	4.44	0.51	มาก
6. การได้พัฒนาทักษะการแก้ปัญหา	4.52	0.51	มากที่สุด
7. การสื่อสาร ความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม	4.68	0.48	มากที่สุด
8. การได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์การสร้างชิ้นงาน	4.52	0.51	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.53	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีความพึงพอใจต่อความสนุกสนานและความเพลิดเพลินระหว่างทำกิจกรรม และการสื่อสาร ความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.48) รองลงมา คือ การได้พัฒนาทักษะการแก้ปัญหา และการได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์การสร้างชิ้นงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.51)

อภิปรายผล

1. การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา 3 ด้าน คือ ด้านทักษะการแก้ปัญหา มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 12.60 คะแนน (S.D. = 2.12) และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 15.68 คะแนน (S.D. = 2.06) ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 13.00 (S.D. = 1.71) และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.16 (S.D. = 1.80) และด้านทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 13.16 (S.D. = 1.28) และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 16.60 (S.D. = 1.89) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็ม

ศึกษาดูงานการซอฟต์แวร์ท้องถิ่น เรื่อง ว่าว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้โดยเน้นการลงมือปฏิบัติ โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมตามแนวทางของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ทั้ง 6 ด้าน อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดปัญหาหรือสถานการณ์ การรวบรวมข้อมูล การเลือกและออกแบบวิธีการแก้ปัญหา การดำเนินการและแก้ปัญหา การทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข และด้านสุดท้าย การนำเสนอต้นแบบ วิธีการ และผลการแก้ปัญหา สอดคล้องกับเอกสิทธิ์ ขนิษฐภูมิ ที่ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด STEAM เพื่อส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรม ทางเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา พบว่า นักเรียนมีความสามารถด้านทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางเทคโนโลยีหลังเรียน ($\bar{X} = 22.43$, S.D. = 2.24) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 15.60$, S.D. = 4.62) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยอธิบายว่า ทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางเทคโนโลยีมีผลทำให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มมากขึ้น (เอกสิทธิ์ ขนิษฐภูมิ, 2563) นอกจากนี้ สอดคล้องกับมัสยา บัวผัน ที่ได้ทำการศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็ม (STEAM) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคิดสร้างสรรค์ และเจตคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มร้อยละ 85.75 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยได้อธิบายเหตุผลไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็ม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนได้ทำความเข้าใจ ศึกษาค้นคว้าข้อมูล คิดวิเคราะห์ เพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาหรือสรุปร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม (มัสยา บัวผัน, 2563)

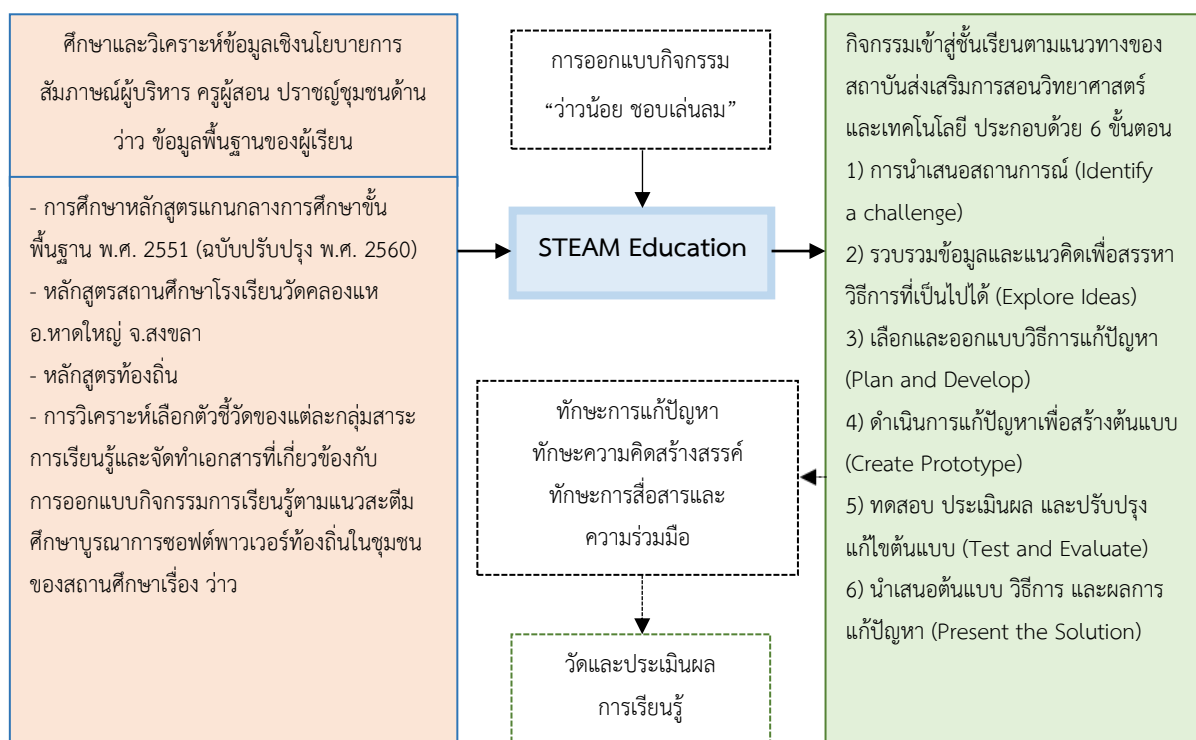
2. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาดูงานการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว่าว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.50) ซึ่งเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีความพึงพอใจต่อความสนุกสนานและความเพลิดเพลินระหว่างทำกิจกรรม และการสื่อสาร ความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.48) รองลงมา คือ การได้พัฒนาทักษะการแก้ปัญหา และการได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์การสร้างชิ้นงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.51) อาจจะเนื่องจากรูปแบบของกิจกรรมจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษามุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้ลงมือปฏิบัติและแก้ไขปัญหาด้วยตนเองในทุกกระบวนการ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ และเกิดความร่วมมือระหว่างกัน อีกทั้งส่งเสริมให้ใช้อิสระทางด้านความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ สุพรรณษา อินทพงศ์ ที่ได้เคยศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการสะเต็มศึกษาผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ภาพรวมของความพึงพอใจของนักเรียนมีระดับความพึงพอใจมากที่สุด เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เน้นในเรื่องของการลงมือปฏิบัติ และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (สุพรรณษา อินทพงศ์, 2561) ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วันชัย น้อยวงศ์ และภิญโญ วงษ์ทอง ที่กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้และทักษะกระบวนการใน STEAM ไปใช้ในการคิดและแก้ปัญหา และเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีความสุขกับการแสวงหาความรู้จากการลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการสะเต็มศึกษาซึ่งช่วยส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการทำงานร่วมกันเป็นทีม (วันชัย น้อยวงศ์ และภิญโญ วงษ์ทอง, 2563) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มัสยา บัวผัน ได้สรุปไว้ว่า นักเรียนมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็ม (STEAM) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55

และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.60 โดยให้เหตุผลว่ามีเนื้อหาเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้สึกสนุกสนานกับการเรียนรู้ในรูปแบบที่แตกต่างจากการเรียนรู้เดิม นอกจากนี้ยังกล่าวว่า เป็นการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติจะส่งเสริมให้นักเรียนสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าแสดงออกในการแสดงความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความร่วมมือกันในการสืบค้นข้อมูลและทำความเข้าใจ รวมถึงการสื่อสารและการนำเสนอได้เป็นอย่างดี (มัสยา บัวผัน, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว้าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านทักษะการแก้ปัญหา ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ และด้านทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ ซึ่งมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการองค์ความรู้กับซอฟต์แวร์ท้องถิ่นของโรงเรียนวัดคลองแห ภายใต้กิจกรรม “ว้าวน้อย ชอบเล่นลม” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงาน โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมตามแนวทางของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ทั้ง 6 ด้าน อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดปัญหาหรือสถานการณ์ การรวบรวมข้อมูล การเลือกและออกแบบวิธีการแก้ปัญหา การดำเนินการและแก้ปัญหา การทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข และด้านสุดท้ายการนำเสนอต้นแบบ วิธีการ และผลการแก้ปัญหา

ภาพที่ 1 การเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง ว้าว
ภายใต้ชื่อกิจกรรม “ว้าวน้อย ชอบเล่นลม”

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ชิ้นงานตามแนวทางสะเต็มศึกษาบูรณาการซอฟต์แวร์ท้องถิ่นเรื่อง วาว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านทักษะการแก้ปัญหา ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ และด้านทักษะการสื่อสารและความร่วมมือ รูปแบบของกิจกรรมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน สำหรับความพึงพอใจต่อกิจกรรม นักเรียนมีความสนุกสนานและความเพลิดเพลินระหว่างทำกิจกรรม การเรียนรู้ที่ผ่านการลงมือปฏิบัติ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระ อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ความร่วมมือทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ทั้งนี้ได้มีการให้ข้อเสนอแนะของการกำหนดช่วงเวลาของการดำเนินกิจกรรม คือ ควรอยู่ในช่วงต้นปี หรือฤดูร้อนที่มีลมเหมาะต่อการเล่นวาว อีกทั้งการเล่นวาวยังเป็นซอฟต์แวร์ท้องถิ่นของชุมชนละแวกโรงเรียนวัดคลองแห จังหวัดสงขลา ซึ่งเมื่อถึงช่วงของการเล่นวาว จะมีการเปิดร้านขายวาวเพื่อใช้เป็นกิจกรรมยามว่างของชุมชนอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กองการศึกษา เทศบาลเมืองคลองแห. (2563). ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. สงขลา: เทศบาลเมืองคลองแห.
- ทิตนา แหมมณี. (2562). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยุทธ ก้อนจันทร์เทศ. (2566). การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารอาหาร ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พนัส จันทรศรีทอง. (2565). การพัฒนาการศึกษาด้วยซอฟต์แวร์. วารสารครุศาสตร์สาร, 16(2), 33-46.
- พันเพชร เขยแจ้ และคณะ. (2565). สะเต็มศึกษากับการพัฒนาเจตคติทางวิทยาศาสตร์. วารสารเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้, 5(2), 70-80.
- มัสยา บัวผัน. (2563). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEAM) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความคิดสร้างสรรค์ และเจตคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วันชัย น้อยวงศ์ และภิญโญ วงษ์ทอง. (2563). การเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่เน้นกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมเรื่อง “ปลูกผักไร้ดิน” เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย. วารสารวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ศึกษา, 3(2), 177-189.
- วิจารณ์ พานิช. (2564). การเรียนรู้เชิงบูรณาการกับชุมชน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.

- ศจีมาจ ฌ วิเชียร. (2561). การออกแบบวิธีการดำเนินการวิจัยโครงการ Research Zone: Phase 137. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การเรียนรู้ทางการวิจัย.
- สถาบันส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2557). สะเต็มศึกษา (STEM Education). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมชาย วรภิเษมสกุล. (2554). ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). รายงานการศึกษาสถานภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุพรรณษา อินทพงศ์. (2561). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบการบูรณาการสะเต็มศึกษาร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. แม่ฮ่องสอน: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1.
- เอกสิทธิ์ ชนินทรภูมิ. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด STEAM เพื่อส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางเทคโนโลยีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน . มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Bybee, R. W. (2013). The case for STEM education: Challenges and opportunities. United States of America: National Science Teachers Association Press.
- Cronbach, L. J. (1949). Essentials of psychological testing. (4th ed.). New York: Harper & Row.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด
(Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics เพื่อส่งเสริมทักษะการพูด
สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยหาดใหญ่*

DEVELOPMENT OF AUDIO-LINGUAL METHOD WITH PHONICS TEACHING MODEL TO
PROMOTE SPEAKING SKILLS OF TEACHER STUDENTS AT HATYAI UNIVERSITY

สุรัชฎา ศรีพิทักษ์*, ญาดา บุญเลิศ, มัสยา หลงสมัน, เชษฐา คำเกลี้ยง, ยุวธดา ชูรักษ์

Suratchada Sripitak*, Yada Boonlert, Massaya Longsaman, Chetsada Dumgleng, Yuwanda Churak

คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla Thailand

*Corresponding author E-mail: suratchada@hu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics ในรายวิชาภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันสำหรับครูประถมศึกษา 2) เปรียบเทียบทักษะการพูดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการประถมศึกษา ที่ลงทะเบียนในรายวิชาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสำหรับครูประถมศึกษา ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 กลุ่มเรียนที่ 1 จำนวน 22 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยหน่วยการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน แบบประเมินทักษะการพูด แบบทดสอบ และแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที (T-Test) ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics ในรายวิชาภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันสำหรับครูประถมศึกษา ค่าประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 80.05/80.17 2) การพัฒนาผลทักษะการพูดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ($\bar{X}$ = 4.62, S.D. = 0.69)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด, โฟนิคส์, นักศึกษาวิชาชีพครู

Abstract

This research aims to 1) Develop a listening-speaking teaching model (Audio-Lingual Method) with Phonics in an English for Everyday Life course for elementary school teachers, 2) Compare speaking skills and academic achievement from using the listening-speaking teaching model (Audio-Lingual Method) with Phonics, and 3) Study learners' satisfaction from using the listening-speaking teaching model (Audio-Lingual Method) with Phonics. This research used a quantitative research method. The sample group used in the research was third-year students in The Elementary Education Program who registered in the English Language Learning Management for Elementary School Teachers course, second semester of the 2024 academic year, Group 1, totaling 22 students, by purposive sampling. The research instruments were English for Everyday Life learning units, speaking skill assessment forms, tests, and satisfaction assessment forms. The data were analyzed using basic statistics, including percentage, mean and standard deviation. and the T-Test results of the research found that 1) The teaching model of listening-speaking (Audio-Lingual Method) with Phonics in the subject of English for elementary teachers, the efficiency value E1/E2 was 80.05/80.17 2) The development of speaking skills and academic achievement from using the teaching model of listening-speaking (Audio-Lingual Method) with Phonics after studying was significantly higher than before studying at the statistical level of 05. and 3) The students had the highest overall satisfaction with the use of the teaching model of listening-speaking (Audio-Lingual Method) with Phonics, with an average score of 4.62 ($\bar{X}$ = 4.62, S.D. = 0.69)

Keywords: Audio-Lingual Method, Phonics, Teacher Students

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งสังคมข้อมูลข่าวสารที่การสื่อสารมีบทบาทสำคัญ ในการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะภาษาอังกฤษซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นภาษาสากลที่ใช้ในการเชื่อมโยงผู้คนทั่วโลก ทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสามารถด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในยุคปัจจุบัน ดังนั้น การยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนจึงควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสมรรถนะและทักษะภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการสื่อสารอย่างมั่นใจ และแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้และข้อมูลที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจำกัด ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสังเคราะห์องค์ความรู้ พร้อมก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเต็มไปด้วยความรู้และข้อมูลอันหลากหลายและซับซ้อน ความสามารถในการฟังและการพูดภาษาอังกฤษนับเป็นทักษะสำคัญในการสื่อสาร โดยเฉพาะความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสาร ซึ่งการติดต่อสื่อสารด้วยการพูดสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การพูดสนทนา การอภิปราย และการพูดนำเสนอ การสื่อสารในชีวิตประจำวันนั้นถือว่าการฟังเป็นทักษะการ

รับสารที่สำคัญและใช้กันมาก เป็นทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ทักษะอื่น ๆ จึง เป็นทักษะแรกที่ต้องมีการสอน เพราะผู้พูดต้องฟังให้เข้าใจก่อน จึงจะมีความสามารถในการพูดได้ตอบ (โสภิตา คำด้วง, 2565) สำหรับการเรียน การสอนภาษาอังกฤษ การพูดนับว่าเป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นพื้นฐานของการสื่อสารที่ช่วยให้ผู้เรียน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ การจัดการเรียนการสอนในระดับเริ่มต้น จึงควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างเต็มที่ โดยใช้การฟังและการพูดเป็นเครื่องมือสำคัญใน การพัฒนาทักษะภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ จนเกิดความเชี่ยวชาญและมั่นใจในการสื่อสาร

วิธีสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่เน้นฝึกฝนทักษะการฟัง - การพูด โดยมีที่มาเริ่มมาจากนักภาษาศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาพัฒนาขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ เจ้าหน้าที่และทหารที่จะไปประจำการยังประเทศต่าง ๆ สามารถพูดภาษาเป้าหมายได้ในระยะเวลาอันสั้น (ปวีณัย บุญปก, 2554) และในปัจจุบันได้นำวิธีการสอนแบบฟัง - พูด ไปใช้กับผู้เรียนผู้ใหญ่ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า สามารถพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของผู้ใหญ่ได้เป็นอย่างดี (ปวีณัย บุญปก, 2554) สอดคล้องกับงานวิจัย ของ มาตา วงศ์ขาริ และคณะ พบว่า ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนด้วยวิธีการ สอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) มีประสิทธิภาพ (E1/E2) 48.35/83.35 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (มาตา วงศ์ขาริ และคณะ, 2566)

สำหรับปัญหาของนักศึกษาในการเรียนภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะทักษะการพูดในปัจจุบัน ยังคงเป็นปัญหาที่ ต่อเนื่องของหลาย ๆ สถาบัน เนื่องจากนักศึกษาที่พูดภาษาอังกฤษไม่ได้ความรู้สึกไม่มั่นใจในการพูด ในสถานการณ์ที่ ต้องใช้ทักษะการสื่อสาร เช่น การพูดในห้องเรียน ในที่ประชุม การสัมภาษณ์งาน หรือการมีปฏิสัมพันธ์กับคนจาก ต่างประเทศ ส่งผลให้ไม่กล้าแสดงออกและไม่สามารถสื่อสารความคิดได้เต็มที่ นอกจากนั้น คือ ขาดการฝึกฝนในการ พูดและการออกเสียงอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษา ผลการทดสอบก่อนเรียน ในรายวิชาภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน สำหรับครูประถมศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ พบว่า นักศึกษาเกินร้อยละ 70 สื่อสารภาษาอังกฤษต่ำกว่าเกณฑ์ที่ กำหนดไว้ รวมถึงมีปัญหาเรื่องการออกเสียง และการสะกดคำ เพื่อแก้ไขปัญหานี้ ทีมวิจัยได้พัฒนารูปแบบการเรียน การสอนที่ผสมผสานวิธีการฟัง - พูดเข้ากับการฝึก Phonics ซึ่งเป็นวิธีที่เน้นการพัฒนาการออกเสียงอย่างถูกต้อง แนวทางนี้ไม่เพียงช่วยยกระดับทักษะการพูดภาษาอังกฤษ แต่ยังเสริมสร้างความมั่นใจให้กับนักศึกษาวิชาชีพรูในการ สื่อสารภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่วและมีประสิทธิภาพ พร้อมตอบสนองความท้าทายของโลกในยุคแห่ง ข้อมูลข่าวสารอย่างมั่นคงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics ในรายวิชาภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันสำหรับครูประถมศึกษา
2. เปรียบเทียบทักษะการพูดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน แบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics
3. ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics เพื่อส่งเสริมทักษะการพูด สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบของการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วย แบบแผนการทดลองที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบกลุ่มทดลองกลุ่มเดียว แล้ววัดผลหลังการทดลอง (One-Short Case Study)

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการประถมศึกษา ที่ลงทะเบียนในรายวิชาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสำหรับครูประถมศึกษา ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 96 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการประถมศึกษา ที่ลงทะเบียนในรายวิชาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสำหรับครูประถมศึกษา ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 กลุ่มเรียนที่ 1 จำนวน 22 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 4 ประเภท คือ

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics
2. แบบประเมินทักษะการพูดภาษาอังกฤษ
3. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้ พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับการสอน Phonics สำหรับครูประถมศึกษา โดยพิจารณาจากหลักสูตร วัตถุประสงค์ แนวทางการจัดการเรียนการสอน วิเคราะห์จุดประสงค์รายวิชา เนื้อหาจากแผนการสอน (COURSE OUTLINE) เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ

ทั้งนี้ ได้กำหนดองค์ประกอบในการจัดทำแผนเรียนรู้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ชื่อเรื่องหรือรายการสอน 2) สารสำคัญของการเรียนรู้ 3) กิจกรรมการเรียนรู้ 4) ชิ้นงานหรือภาระงานที่ปฏิบัติ และ 5) การประเมินผลตลอดจนศึกษาโครงสร้าง เนื้อหา เวลาเรียนในรายวิชาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ สำหรับครูประถมศึกษา และนำแผนการสอนในรายวิชาดังกล่าว ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในเรื่องเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และการวัดประเมินผล

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบวัดทักษะภาษาอังกฤษ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดทักษะภาษาอังกฤษและการประเมินผลวิชาภาษาอังกฤษ 2) ศึกษาเนื้อหาสาระในรายวิชาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสำหรับครูประถมศึกษา จากนั้นออกแบบทดสอบวัดทักษะ และ 3) สร้างแบบทดสอบเป็นลักษณะเลือกตอบ แบบตัวเลือกชนิด 4 ตัวเลือก แบบเติมคำ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วย แบบทดสอบ

4 ชุด เป็นแบบทดสอบหลังเรียน ได้แก่ ชุดที่ 1 Listening Test 30 คะแนน ใช้เวลา 60 นาที ชุดที่ 2 Speaking Test 30 คะแนน ใช้เวลา 60 นาที ชุดที่ 3 Reading Test 30 คะแนน ใช้เวลา 60 นาที และ ชุดที่ 4 Writing Test 30 คะแนน ใช้เวลา 60 นาที และนำแบบทดสอบให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาอังกฤษ 2) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและการสอน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญทางการวัดและประเมินผล ตรวจสอบโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง ข้อคำถามกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ซึ่งข้อคำถามใดมีค่ามากกว่า 0.5 ถือว่าใช้ได้ และทำการปรับปรุงข้อที่มีค่าต่ำกว่า 0.5 จากนั้นนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน เพื่อหาคุณภาพ ดังนี้ หาค่าความยากง่าย (p) โดยกำหนดค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20 - 0.80 หาค่าอำนาจจำแนก (r) โดยกำหนดค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.20 - 1.00 และคัดเลือกข้อสอบ เป็นแบบทดสอบวัดทักษะหลังเรียน โดยหาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR-20 จากนั้นสร้างแบบวัดความพึงพอใจ สร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอบแบบสอบถามในรูปของข้อความและตัวเลือก ผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถาม เป็นข้อความทางบวก จำนวน 15 ข้อ โดยกำหนดน้ำหนักคะแนน

นำแบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 15 ข้อ มาตรวจให้คะแนน แล้วนำคำตอบมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักที่ต้องการวัด ที่มีดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.20 - 1.00 แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยนำแบบสอบถามความพึงพอใจที่ปรับปรุงแล้วไปใช้กับนักศึกษาวิชาชีพครู จำนวน 20 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม และนำแบบประเมินความพึงพอใจที่ทดลองใช้มาหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีของ Cronbach, L. J. จากนั้นเตรียมแบบทดสอบ และแบบประเมินความพึงพอใจที่ถูกต้อง และเหมาะสม นำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง (Cronbach, L. J., 1949) ดังตาราง

ตารางที่ 1 ค่าดัชนีประเมินความสอดคล้อง IOC และค่าความเชื่อมั่น (α) ของแบบประเมินทักษะการพูด

ชุดที่	ค่า IOC	α
1	1.00	0.88
2	1.00	0.92
3	1.00	0.93

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าดัชนีประเมินความสอดคล้อง IOC อยู่ที่ 1.00 และค่าความเชื่อมั่น (α) ของแบบประเมินทักษะการพูด ชุดที่ 1 = 0.88 ชุดที่ 2 = 0.92 และชุดที่ 3 = 0.93 อยู่ในระดับดี

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยหาค่าสถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าร้อยละของคะแนนแบบทดสอบ

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ หน่วยการเรียนรู้ หาค่าความเชื่อมั่น IOC. และแบบวัดทักษะแบบสอบถามความพึงพอใจ หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC.) หาค่าความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) (Cronbach, L. J., 1949)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานหาค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนจากการวัดทักษะการปฏิบัติของนักศึกษา โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์

4. วิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาเทียบกับเกณฑ์ และแปลความหมาย

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง โดยนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics สำหรับนักศึกษาชั้นปี 3 จำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็น 22 คน ใช้เวลาทดลองทำการสอนวันละ 2 ชั่วโมงติดต่อกัน สอน 2 วัน ต่อสัปดาห์ เป็นเวลา 5 สัปดาห์ รวมเวลาที่ใช้ในการทดลอง 10 วัน และทำการวัดทักษะภาษาอังกฤษและความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics

ผลการวิจัย

ผลจากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics เพื่อส่งเสริมทักษะการพูด สำหรับการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ได้ 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) หน่วยการเรียนรู้ 2) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น 3) สารสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนรู้ 5) ชิ้นงานหรือภาระงานที่นักเรียนปฏิบัติ และ 6) การประเมินผล

ซึ่งจาก 6 องค์ประกอบข้างต้น ได้ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics เพื่อส่งเสริมทักษะการพูด สำหรับการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics กับการสอนปกติ

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนจากการเรียนในหน่วยการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่พัฒนาขึ้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลจากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics เพื่อส่งเสริมทักษะการพูด สำหรับการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ผู้วิจัยได้กำหนดองค์ประกอบในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มี 6 องค์ประกอบ มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) หน่วยการเรียนรู้ 2) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น 3) สารสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนรู้ 5) ชิ้นงานหรือภาระงานที่นักเรียนปฏิบัติ และ 6) การประเมินผล

ตารางที่ 2 ค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics

n	คะแนนประเมินระหว่างเรียน			คะแนนประเมินหลังเรียน			ค่าประสิทธิภาพ (E1/E2)
	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	ร้อยละ	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	ร้อยละ	
22	100	80.05	80.05	30	24.05	80.17	80.05/80.17

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics ค่าประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 80.05/80.17

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics กับการสอนปกติ

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบทักษะการพูด จากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics กับการสอนปกติ

ทักษะการพูด	n	Mean	S.D.	t	df	sig
ก่อนเรียน	22	32.36	3.99	22.45	21	0.00
หลังเรียน	22	48.05	2.36			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า การเปรียบเทียบทักษะการพูด จากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics กับการสอนปกติ ค่าเฉลี่ยหลังเรียน 48.05 พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics กับการสอนปกติ

ทดสอบ	n	Mean	S.D.	t	df	sig
ก่อนเรียน	22	16.27	2.41	13.53	21	0.00
หลังเรียน	22	24.05	1.96			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics กับการสอนปกติ ค่าเฉลี่ยหลังเรียน 24.05 พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ตอนที่ 3 ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาในการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความพึงพอใจของนักศึกษาจากการเรียนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics

ที่	ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ฉันมีความสุขในการเรียนภาษาอังกฤษ	4.63	.73	มากที่สุด
2	วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาที่ฉันชอบและอยากเรียน	4.16	1.12	มาก
3	เนื้อหาสาระของรายวิชาที่เรียน ช่วยให้ฉันเห็นคุณค่าและความสำคัญของการสอนภาษาอังกฤษ	4.66	.56	มากที่สุด
4	ฉันรู้สึกสนุกสนานได้รับความรู้ และเทคนิคการสอน ในการเรียนรายวิชานี้	4.60	.77	มากที่สุด

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และระดับความพึงพอใจของนักศึกษาจากการเรียนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics (ต่อ)

ที่	ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
5	เนื้อหาสาระภาษาอังกฤษมีประโยชน์ต่อนักศึกษาวิชาชีพครูมาก	4.36	.92	มาก
6	ภาษาอังกฤษทำให้ฉันได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น	4.16	.91	มาก
7	สื่อที่ใช้ในการเรียนภาษาอังกฤษเหมาะสมกับเนื้อหา	4.66	.71	มากที่สุด
8	สื่อที่ใช้ในการเรียนภาษาอังกฤษกระตุ้นให้ฉันอยากรู้และสนใจต่อสิ่งที่เรียน	4.46	.68	มาก
9	ภาษาอังกฤษทำให้ฉันเป็นบุคคลที่รักการอ่าน	4.60	.67	มากที่สุด
10	ภาษาอังกฤษช่วยให้ฉันได้พัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน	4.83	.37	มากที่สุด
11	ภาษาอังกฤษช่วยให้ฉันได้เข้าใจถึงวัฒนธรรมเจ้าของภาษา	4.60	.77	มากที่สุด
12	ภาษาอังกฤษช่วยให้ฉันได้รู้จักกันคว่ำและร่วมกิจกรรมกลุ่มกับเพื่อน	4.83	.55	มากที่สุด
13	ภาษาอังกฤษช่วยให้ฉันได้กล้าแสดงออกมากขึ้น	4.50	.73	มาก
14	ฉันชื่นชมยินดีในชิ้นงานที่ได้จากการเรียนภาษาอังกฤษ	4.50	.90	มาก
15	ฉันสามารถนำความรู้ภาษาอังกฤษไปใช้ในชีวิตประจำวันได้และพัฒนา รูปแบบการสอนต่อนักศึกษาวิชาชีพครูได้ดี	4.80	.78	มาก
รวม		4.62	.69	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 แสดงว่า ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาจาก การเรียนในหน่วยการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่พัฒนาขึ้น พิจารณาในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.69) และเมื่อพิจารณาจากประเด็นที่ถาม พบว่า ด้านฉันสามารถนำความรู้ภาษาอังกฤษไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และพัฒนา รูปแบบการสอนต่อนักศึกษาวิชาชีพครูได้ดี อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลจากการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ภาษาอังกฤษตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับวิธีสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ประกอบด้วยองค์ประกอบในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ 6 องค์ประกอบ คือ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ชิ้นงานหรือภาระงานที่นักเรียนปฏิบัติ และการประเมินผล โดยผู้วิจัยได้จัดทำโครงสร้าง เนื้อหา และเวลาเรียนในการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics เพื่อส่งเสริมทักษะการพูด สำหรับการสอนของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ให้สอดคล้องกับหลักสูตร ในหน่วยการเรียนรู้เรื่อง All about me ซึ่งประกอบด้วยหน่วยย่อย ดังต่อไปนี้ Greeting Time, Introduce Yourself, Describing People, Personal Data, Life Styles, At School Times, Sweet Home

โดยหน่วยการเรียนรู้ดังกล่าวเกิดจากการสำรวจความสนใจของผู้เรียน สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัย และความสามารถของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ กรมวิชาการ ได้กล่าวถึง ลักษณะของการกำหนดชื่อหน่วยการเรียนรู้ว่า ควรตั้งชื่อหน่วยให้สะท้อนถึงสาระสำคัญหรือประเด็นหลักในแต่ละหน่วย และเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน (กรมวิชาการ, 2564) ทั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง โดยใช้เวลาดทดลองทำการสอนวันละ 2 คาบ ต่อสัปดาห์ เป็นเวลา 8 สัปดาห์ การจัดกิจกรรมการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ใช้ฐานแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับวิธีสอนแบบฟัง - พูด โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการพูดควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ รัชนิกร สุทธจิตต์ ที่ได้เสนอแนวคิดหลักในการจัดกิจกรรมการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารไว้ว่า ควรมุ่งที่จะฝึกทักษะ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อความหมายได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรม ระเบียบวิธี กฎเกณฑ์ทางสังคม และวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร (รัชนิกร สุทธจิตต์, 2542)

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการพูดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics กับการสอนปกติ ผู้เรียนมีทักษะการพูดภาษาอังกฤษโดยภาพรวมหลังจากการเรียนโดยใช้หน่วยการเรียนรู้ภาษาอังกฤษพัฒนาขึ้น พบว่า มีค่าเฉลี่ย 24.15 คิดเป็นร้อยละ 80.17 ซึ่งจัดว่าอยู่ในระดับดีมาก และเป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ที่ระดับร้อยละ 80 และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics กับการสอนปกติ พบว่า คะแนนภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลังจากการใช้หน่วยการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ย 24.05 คิดเป็นร้อยละ 80.17 ซึ่งจัดว่าอยู่ในระดับดีมาก และเป็นไปตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ที่ระดับร้อยละ 80 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้เรียนได้รับการฝึกทักษะจากการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งการจัดกิจกรรมคู่และกิจกรรมกลุ่มในชั้นเรียนระหว่างทำกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ วาสนา โกวิทยา ที่ได้กล่าวถึงความสามารถของผู้เรียนในด้านทักษะการพูดภาษาอังกฤษว่า ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถหลักอยู่ 2 ประการ คือ ความสามารถเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาษา และความสามารถในการสื่อความหมาย โดยครูจะต้องสร้างแรงจูงใจและสอนร่วมกับกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ดีในการพัฒนาทักษะต่อไป (วาสนา โกวิทยา, 2565) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสิทธิ์ กัลปพฤกษ์ ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษ และระดับความสามารถทางทักษะการพูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียนที่ใช้กิจกรรมคู่ พบว่า การใช้กิจกรรมคู่ในชั้นเรียนทำให้นักเรียนส่วนมากมีการพัฒนาพฤติกรรมการพูดภาษาในเรื่องความสนใจในการสื่อสาร ความกระตือรือร้นในการสื่อสาร ความตั้งใจในการสื่อสาร ความพยายามที่จะสื่อสารโดยใช้ทั้งภาษาพูดและท่าทาง จากระดับปานกลางเป็นระดับดีมาก และนักเรียนส่วนมากมีการพัฒนาระดับความสามารถทางทักษะการพูดภาษาอังกฤษในเรื่องความคล่องแคล่ว ความสามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจ คุณภาพของข้อความที่นำมาสื่อสารและสำเนียงในการพูดจากระดับปานกลางเป็นระดับดีมาก นอกจากนี้ ยังพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการทดสอบหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ประสิทธิ์ กัลปพฤกษ์, 2542)

สมิตรา อังวัฒนกุล ที่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศไว้ว่า การเขียนนับได้ว่าเป็นทักษะที่ย่างยากซับซ้อน ต้องใช้ความรู้ความสามารถหลายประการ ทั้งนี้ เพราะความสามารถ

ทางการเขียนจะต้องมีพื้นฐานในทักษะการฟัง การพูด และการอ่านมาก่อน นอกจากนี้ ทักษะการเขียนยังเป็นทักษะการแสดงออกที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการติดต่อสื่อสาร เพราะใช้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด และเหตุการณ์ต่าง ๆ และสามารถเก็บไว้เป็นหลักฐานสำหรับอ้างอิงได้ ในการสอนทักษะการเขียนเพื่อสื่อความหมายได้ ผู้สอนจะต้องกระตุ้นให้ผู้เขียนได้แสดงออกมาซึ่งความคิด โดยให้สัมพันธ์กับความสามารถในการใช้ภาษา ในการเขียนแต่ละครั้ง ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการเลือกใช้คำและสะกดคำให้ถูกต้องและมีความรู้ทางโครงสร้างทั้งระบบคำและประโยคและหลักการเรียบเรียงในการเขียนอย่างมีประสิทธิภาพด้วย (สมิตรา อังวัฒนกุล, 2560)

จากการเรียนการสอนในภาพรวม แสดงให้เห็นถึง พัฒนาการของผู้เรียนที่ดีขึ้นจากการเรียนในหน่วยการเรียนรู้ดังกล่าว ทั้งได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายจากกิจกรรม พัฒนาทักษะของตนเองในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ กุศยา แสงเดช ที่กล่าวว่า การเรียนภาษาต่างประเทศแตกต่างจากการเรียนสาระการเรียนรู้อื่น เนื่องจากผู้เรียนไม่ได้เรียนภาษาเพื่อความรู้เกี่ยวกับภาษาเท่านั้น แต่เรียนภาษาเพื่อให้สามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ตามความต้องการในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวัน และการทำงานอาชีพ การที่ผู้เรียนจะใช้ภาษาได้ถูกต้องคล่องแคล่วและเหมาะสมนั้นขึ้นอยู่กับทักษะการใช้ภาษา (กุศยา แสงเดช, 2555) จากผลการวิจัยทำให้ได้ข้อสรุปว่าการเรียนภาษาที่ดีผู้เรียนจะต้องมีโอกาสได้ฝึกทักษะการใช้ภาษาให้มากที่สุดทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติ และลักษณะเฉพาะของการเรียนภาษาจึงควรประกอบไปด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมการฝึกทักษะทางภาษา และกิจกรรมการฝึกผู้เรียนให้รู้วิธีการเรียนภาษาด้วยตนเองควบคู่ไปด้วยอันจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนที่พึ่งตนเองได้ และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีสอนตามหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น เป็นวิธีการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ และสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้นด้วยตนเอง ความเจริญงอกงามในความรู้ จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่น ๆ การได้พบกับสิ่งใหม่ ๆ การแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย อีกทั้งได้ฝึกปฏิบัติจริง ทำให้นักศึกษาเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานได้ดีขึ้น ผลงานที่เกิดขึ้น ทำให้นักศึกษาเกิดแรงกระตุ้นในการเรียน เกิดความมั่นใจ กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ตนเองได้แสดงออก เกิดการคิดที่เป็นระบบ นั่นคือ การนำความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อเชื่อมโยงตรวจสอบกับความรู้ใหม่ ๆ จากการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำให้เกิดความรู้ใหม่ เป็นการสร้างความรู้ให้กับตนเองได้ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรม เพราะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาและทักษะการปฏิบัติงานได้เหมาะสม

3. จากผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนจากการเรียนในหน่วยการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่พัฒนาขึ้น พิจารณาในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยได้สะท้อนความเห็นว่ ภาษาอังกฤษช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะพูดภาษาอังกฤษ อีกทั้งสื่อที่ใช้ในการเรียนภาษาอังกฤษที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับเนื้อหา ส่งผลให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของภาษาอังกฤษ ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนานในการเรียน ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าน่าจะเป็น เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควบคู่กับการใช้สื่อที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมการสอนภาษาตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ในส่วนของสื่อที่ใช้ในการเรียนภาษาอังกฤษกระตุ้นให้อยากรู้ และสนใจต่อสิ่งที่เรียน ภาษาอังกฤษช่วยให้ผู้เรียนได้กล้าแสดงออกมากขึ้น ผู้เรียนสามารถนำความรู้ภาษาอังกฤษไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งวิชาภาษาอังกฤษทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชา

ที่ชอบและอยากเรียน มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ สุไร พงษ์ทองเจริญ ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมถือเป็นสิ่งสำคัญควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ช่วยพัฒนาทักษะให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และกล่าวถึง การจัดกิจกรรมการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารว่า มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ภาษาในชั้นเรียนให้มากที่สุด กิจกรรมที่นำมาให้ผู้เรียนฝึกควรมีลักษณะเหมือนในชีวิตประจำวัน ให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง (สุไร พงษ์ทองเจริญ, 2548)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method) ร่วมกับ Phonics เพื่อส่งเสริมทักษะการพูด สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาผู้เรียน และผู้ที่มีความสนใจในทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในด้านอื่น ๆ ได้แก่ ทักษะการฟัง ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน เพื่อต่อยอดในรายวิชาภาษาอังกฤษของนักศึกษาวิชาชีพครูในทุกสาขาวิชา และยังสามารถต่อยอดไปยังนักศึกษาต่างคณะ หรือต่างสถาบัน เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการปรับปรุงแบบแผนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการสอบวัดระดับภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี เช่น การสอบ Common European Framework of Reference for Language (CEFR) ระดับ B2 ขึ้นไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนภาษาอังกฤษ ตลอดจนพัฒนาสื่อการสอนให้สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในโลกยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2564). การศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: CURS ลาดพร้าว.
- กุตยา แสงเดช. (2555). แบบฝึกคู่มือพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์แม็ค จำกัด.
- ประสิทธิ์ กัลปพฤกษ์. (2542). การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนโดยการใช้กิจกรรมคู่. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปวีณ บัญปก. (2554). วิธีการสอนต่างประเทศแบบ ALM: งานวิจัยจากอดีตสู่ปัจจุบัน. วารสารภาษาและภาษาศาสตร์, 29(2), 61-80.
- มาตา วงศ์ขารี และคณะ. (2566). การพัฒนาทักษะด้านการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีการสอนแบบฟัง - พูด (Audio-Lingual Method). ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- รัชนิกร สุทธจิตต์. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบโคลซ และแบบทดสอบเลือกตอบ เพื่อวัดสมรรถภาพในการใช้ภาษาอังกฤษ ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษา ชั้นสูง. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วาสนา โกวิทยา. (2565). การประเมินผลการเรียนการสอนภาษาอังกฤษกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์
มหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมิตรา อังวัฒนกุล. (2560). วิธีการสอนภาษาอังกฤษ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุไร พงษ์ทองเจริญ. (2548). Oxford word power dictionary for Thai learners ฉบับอังกฤษ - ไทย. กรุงเทพมหานคร:
หน้าต่างสู่โลกกว้าง.
- Cronbach, L. J. (1949). Essentials of psychological testing. (4th ed.). New York: Harper & Row.

การถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม ในเขตพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา*

KNOWLEDGE TRANSFER ON SOLID WASTE MANAGEMENT THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION IN THE AREA CHANA DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

ยวลดา ชูรักษ์^{1*}, สายสุดา สุขแสง¹, เยาวลักษณ์ ตระกูลเมธี², อริสรา บุญรัตน์¹, ชิตพล เอกสายธาร³
Yuwanda Churak^{1*}, Saisuda Suksang¹, Yaowalak Trakulmaykee², Arisra Boonrat¹, Chittaphon Aeksaitarn³

¹คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

¹Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

²คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

²Faculty of Business Administration, Hatyai University, Songkhla, Thailand

³คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

³Faculty of Communication Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: faifun@hu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยดำเนินงานร่วมกับเทศบาลตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือน เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย และจัดทำนโยบายสาธารณะในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นชุมชนเข้มแข็ง 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านนาทับ ชุมชนบ้านเตาอิฐ และชุมชนบ้านคูน้ำรอบ เป็นพื้นที่นำร่อง และได้ถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการขยะในระดับครัวเรือนโดยชุมชนมีส่วนร่วม ในประเด็นความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับขยะ การคัดแยกขยะมูลฝอย ต้นทาง การจัดตั้งธนาคารขยะ การระดมความคิดเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม และการจัดทำถังขยะอินทรีย์ในระดับครัวเรือน ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในพื้นที่นำร่อง มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการจัดการขยะต้นทาง จากการติดตามผลหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ พบว่า ประชาชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สำคัญในการจัดการขยะในครัวเรือน ได้แก่ การคัดแยกขยะแต่ละประเภทอย่างเป็นระบบ ร่วมกันจัดตั้งธนาคารขยะในชุมชน ทำถังขยะอินทรีย์ในครัวเรือน ในส่วนของการสร้างรูปแบบการจัดการขยะประชาชนช่วยกันคิดรูปแบบการจัดการขยะขึ้น ซึ่งจะมีผู้รับผิดชอบ 2 ฝ่าย คือ ครัวเรือน และเทศบาล โดยครัวเรือนจะมีหน้าที่ในระดับปฏิบัติการในการจัดการขยะต้นทางทุกประเภทตามนโยบายของเทศบาล และเทศบาลจะมีหน้าที่กำหนดนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการจัดการขยะในระดับครัวเรือน จัดทำแผนการจัดการขยะเป็นนโยบายสาธารณะขยายผลครอบคลุมทุกพื้นที่

คำสำคัญ: การถ่ายทอดองค์ความรู้, การจัดการขยะมูลฝอย, การมีส่วนร่วม

Abstract

This action research was conducted in collaboration with Na Thap Subdistrict Municipality, Chana District, Songkhla Province. The objectives were to transfer knowledge about household waste management, develop a waste management model, and establish public policies for household waste management in Na Thap Subdistrict, Chana District, Songkhla Province. Three strong communities were selected as pilot areas: Ban Na Thap Community, Ban Tao It Community, and Ban Ku Nam Rob Community. Knowledge transfer on household waste management with community participation covered topics including general waste knowledge, source waste separation, establishment of waste banks, brainstorming to create a participatory waste management model, and setting up organic waste bins at the household level. The study results showed that people in the pilot areas gained knowledge and understanding of household waste management and were ready to cooperate in source waste management. Follow-up monitoring after knowledge transfer revealed significant behavioral changes in household waste management, including systematic waste separation by type, joint establishment of community waste banks and setting up household organic waste bins. Regarding the waste management model development community members helped design a model with two responsible parties: households and the municipality. Households would be responsible for operational-level management of all types of source waste according to municipal policies, while the municipality would be responsible for policy-making, promoting and supporting household waste management activities, and developing waste management plans as public policy to expand coverage to all areas.

Keywords: Knowledge Transfer, Solid Waste Management, Participation

บทนำ

ขยะมูลฝอยกลายเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครัวเรือน ชุมชน สังคม และระดับประเทศ ขยะล้นเมืองเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อประเทศไทยเป็นอย่างมาก ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นในปี 2566 ปริมาณ 26.95 ล้านตัน/ปี เมื่อพิจารณาปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นขยะมูลฝอยมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา 25.70 ล้านตัน ประมาณร้อยละ 5 โดยขยะเหล่านี้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ 34.5 เปอร์เซ็นต์ นำไปกำจัดอย่างถูกต้อง 37.7 เปอร์เซ็นต์ และนำไปกำจัดแบบไม่ถูกต้อง 27.7 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) โดยเฉพาะพื้นที่ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีผู้คนหลากหลายสัญชาติไปมา รวมถึงพื้นที่ ที่มีจำนวนประชากรมาก บวกกับการขาดจิตสำนึกการรับผิดชอบต่อสังคมของมนุษย์ยิ่งทำให้ปัญหาขยะเพิ่มจำนวนมากขึ้น ประกอบกับ

ปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่ขาดประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ และบุคลากรจึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งไม่สามารถบริหารจัดการขยะมูลฝอยได้ครบวงจรตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ (ศราวุฒิ ทับผดุง, 2563) องค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยปล่อยให้ประชาชนต้องแบกรับภาระในการจัดการขยะมูลฝอยด้วยตนเอง ส่วนใหญ่มีการ จัดการขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้อง เช่น เผาทำลายกลางแจ้ง นำไปกองทิ้งในพื้นที่สาธารณะ และลักลอบทิ้งลงแหล่งน้ำส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน พื้นที่การเกษตรเสื่อมโทรมไม่สามารถปลูกพืชได้ เนื่องจากความเสื่อมโทรมของคุณภาพดิน เกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นเหตุทำให้เกิด ปัญหาการร้องเรียน (วิภาณี อุชุปัจ, 2561)

เทศบาลตำบลนาทับเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีขนาดพื้นที่โดยประมาณ 31.32 ตารางกิโลเมตร หรือ 19,573 ไร่ มีพื้นที่การปกครองทั้งหมด 14 หมู่บ้าน มีจำนวนหมู่บ้านมากที่สุดในอำเภอจะนะ มีครัวเรือนทั้งหมด 3,794 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร รวมทั้งสิ้น 13,967 คน แยกเป็นชาย 7,021 คน หญิง 6,946 คน ประกอบด้วย ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน เป็นกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานาน ชุมชนมีการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติร่วมกันในการดำรงชีพ มีทุนทางสังคม ทุนธรรมชาติ ทุนเศรษฐกิจ ทุนประวัติศาสตร์ และคนในชุมชนมีศักยภาพ อีกทั้งมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนหลายแห่ง เช่น หาดวังหนาว หาดนารัก หาดสวนกง สะพานข้ามคลองคูน้ำรอบ กุโบร์นางศรีดอกไม้ กุโบร์หลาโต๊ะเมือง รวมถึงแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มผ้ามัดย้อมมีดีนาทับ เป็นต้น จากที่กล่าวมานับได้ว่าเขตพื้นที่เทศบาลตำบลนาทับเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนทั้งในชุมชนและนักท่องเที่ยวจำนวนมาก จึงเป็นปัจจัยขับเคลื่อนในการส่งผลให้มีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนและขยะพลาสติกเพิ่มมากขึ้น จากการลงพื้นที่เพื่อดำเนินการสำรวจความต้องการในการแก้ไขปัญหาขยะภายในตำบลนาทับร่วมกับคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลนาทับ พบสถิติย้อนหลัง 2 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2564 ปริมาณขยะ จำนวน 1,400.16 ตัน ค่ากำจัดขยะ 560,064 บาท ปีงบประมาณ 2565 ปริมาณขยะ 1442.60 ตัน ค่ากำจัดขยะ 577,040 บาท และในปีงบประมาณ 2566 ปริมาณขยะ จำนวน 1,744.4 ตัน ค่ากำจัดขยะ 637,560 บาท (เทศบาลตำบลนาทับ, 2566) จากข้อมูลจะเห็นได้ว่ามีขยะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแหล่งกำเนิดขยะส่วนใหญ่มาจากครัวเรือน สาเหตุอันเนื่องมาจากคนชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะต้นทาง การร่วมกันลดปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือน ขาดจิตสำนึกในการทิ้งขยะ สังเกตได้จากการทิ้งขยะจนล้นถังจำนวนมาก ทำให้มีแมลงวัน สุนัข คุ้ยขยะอาหาร และคนในชุมชนยังเห็นว่า “ขยะ” ไม่ใช่ปัญหาสำคัญที่ต้องแก้ไขเนื่องจากเป็นความรับผิดชอบของเทศบาลที่ต้องจัดเก็บและกำจัดขยะ

ด้วยเหตุนี้ทางคณะที่วิจัยจึงเห็นว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยให้กับชุมชนโดยร่วมมือกับเทศบาลตำบลนาทับ การถ่ายทอดรูปแบบการจัดการขยะไปสู่การปฏิบัติโดยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน และการต่อยอดไปสู่การวางนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยในแผนพัฒนาของเทศบาลจะเป็นการกระตุ้นในการสร้างจิตสำนึกและการแก้ไขปัญหาขยะ ช่วยลดปริมาณขยะในพื้นที่ ส่งผลให้ทัศนียภาพในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสวยงาม ตลอดจนสามารถจัดการขยะแบบพึ่งพาตัวเองได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา
2. สร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา โดยชุมชนมีส่วนร่วม
3. จัดทำนโยบายสาธารณะในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ ถ่ายทอดองค์ความรู้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา สร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา โดยชุมชนมีส่วนร่วม และจัดทำนโยบายสาธารณะในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา โดยมีกระบวนการดำเนินการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ชุมชนนาร่องที่เข้มแข็งในเขตเทศบาลตำบลนาทับ 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านนาทับ ชุมชนบ้านเตาอิฐ และชุมชนบ้านคูน้ำรอบ จำนวน 770 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,274 คน (เทศบาลตำบลนาทับ, 2566)

ตารางที่ 1 พื้นที่ชุมชนต้นแบบในการถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการขยะระดับครัวเรือน

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนครัวเรือน	ประชากร (คน)
6	ชุมชนบ้านนาทับ	364	574
8	ชุมชนบ้านเตาอิฐ	340	573
9	ชุมชนบ้านคูน้ำรอบ	66	127
รวม		770	1,274

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มในประเด็นต่าง ๆ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บุคลากรเทศบาล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำสถานศึกษา ผู้แทนหน่วยงานราชการ สถานศึกษาในพื้นที่ จำนวน 20 คน และประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นาร่องจากชุมชนบ้านนาทับ ชุมชนบ้านเตาอิฐ และชุมชนบ้านคูน้ำรอบ จำนวน 120 คน ในการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และสมัครใจเข้าร่วม โดยได้ยินยอมตามแบบฟอร์มจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ คือ 1) เครื่องบันทึกเสียง (Audio-Tape Record) เพื่อบันทึกข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) 2) การจดบันทึกข้อมูลสำคัญ

ประเด็นที่น่าสนใจ 3) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรม และปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน มาสร้างเป็นแนวคำถาม (Interview Guideline) ลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ โดยผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหา จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ซึ่งมีประเด็นในข้อคำถามที่สำคัญ คือ วิธีการจัดการกับขยะมูลฝอยในครัวเรือน รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน และแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน การจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอย เป็นการสร้างเวทีทางแนวความคิดเพื่อให้เกิดการระดมความคิดเห็น ค้นหาปัญหา ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมกันปฏิบัติและร่วมกันสรุปผล และ 4) แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับขยะและการจัดการขยะ โดยใช้แบบสอบถาม ปลายปิด (Close-Ended Form) และแบบสอบถามปลายเปิด (Open-Ended Form) และ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่อง ขยะ เป็นคำถามปลายเปิด โดยแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นได้ทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-object congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-object congruence: IOC) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ (Wording) เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปสอบถามในการเก็บข้อมูลจริงโดยคำถามแต่ละข้อข้อมูลจริงโดยคำถามแต่ละข้อต้องมีค่า IOC ไม่ต่ำกว่า 0.5

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1. เตรียมการก่อนเก็บข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 ประสานงานและขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ระดับตำบล ผู้นำ

ชุมชนหมู่บ้านทั้ง 3 ชุมชนที่รับผิดชอบพื้นที่ดำเนินการ

3.1.3 จัดการประชุมหารือคณะทำงานเพื่อปรึกษาร่วมกันกับทีมวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อม และร่วมกันวางแผนการดำเนินการในพื้นที่

3.2. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยไปยังเทศบาลตำบลนาทับเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ใช้เวทีถ่ายทอดองค์ความรู้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ และสร้างความเป็นมิตรที่ดีต่อกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงและความแม่นยำถูกต้องให้ได้มากที่สุด โดยข้อมูลที่น่ามารวบรวมนั้นต้องเป็นข้อมูลที่พิจารณาความถูกต้อง และน่าเชื่อถือ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยนำข้อมูลต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมได้มาดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis)

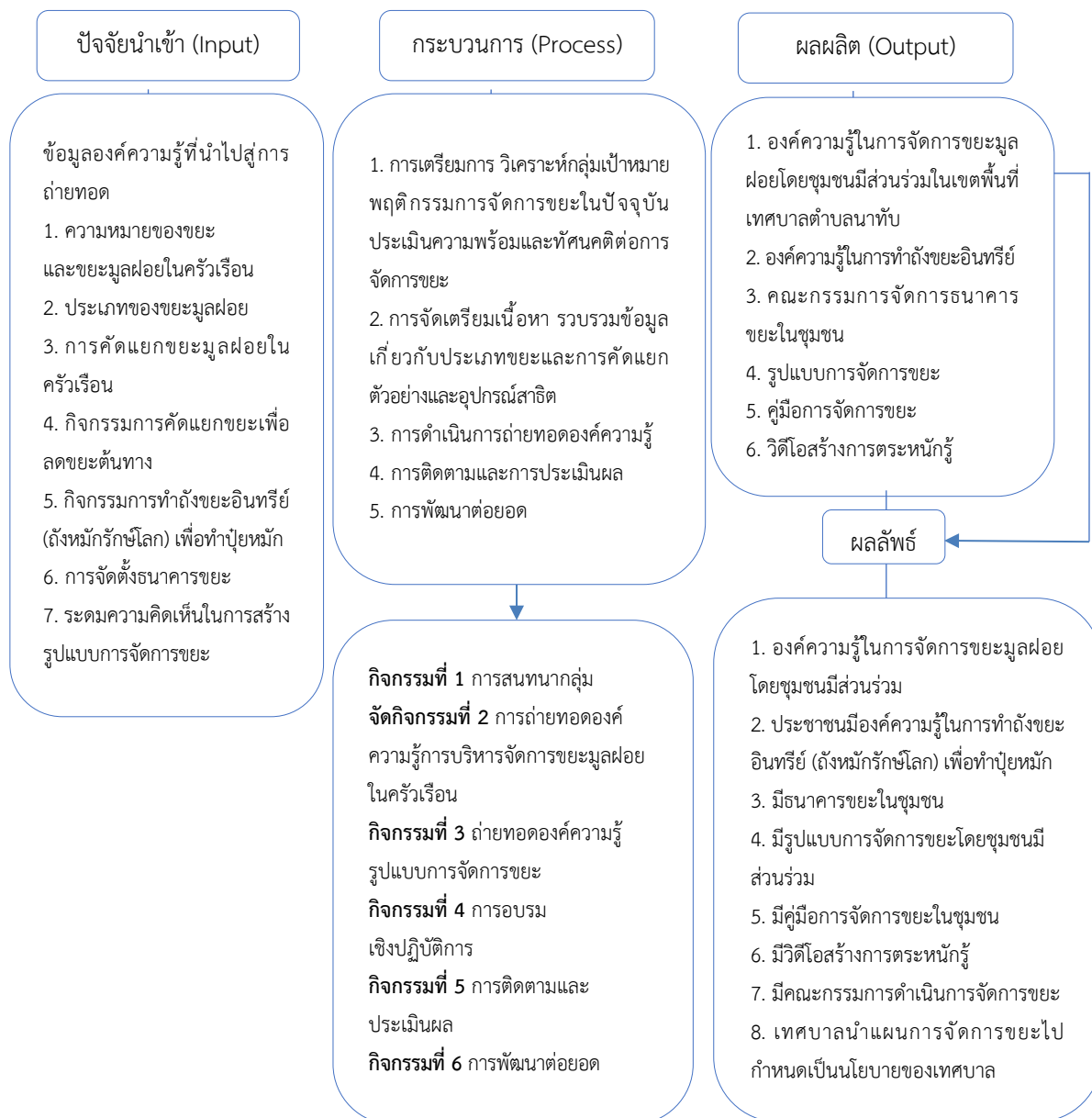
- 4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการถ่ายทอดองค์ความรู้ จัดบันทึกในการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ การจัดเวทีชุมชน จากผู้ให้ข้อมูลมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล
- 4.2 นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงในรูปแบบของข้อความเพื่อง่ายต่อการแยกประเด็น
- 4.3 วิเคราะห์และจัดแยกแต่ละประเด็นเนื้อหาข้อมูลตามกลุ่มของข้อมูลที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย
- 4.4 วิเคราะห์สภาพปัญหาและสาเหตุของการเกิดขยะชุมชนเพื่อใช้เป็นข้อมูลนำมาประกอบการวิเคราะห์และหาแนวทางหรือรูปแบบการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม
- 4.5 ตีความข้อมูลที่ได้โดยเปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎีหลักที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์
- 4.6 สรุปข้อมูลที่ได้ และนำไปเปรียบเทียบที่ละประเด็น
- 4.7 อภิปรายผลข้อมูลตามแนวคิดทฤษฎีและปรากฏการณ์ เพื่อสร้างข้อสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยที่สำคัญตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภอนะงั่ว จังหวัดสงขลา

จากการศึกษาข้อมูลปัญหาขยะและสาเหตุการเกิดขยะมูลฝอยในครัวเรือน วิธีการจัดการกับขยะมูลฝอยในครัวเรือน รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน และแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการขยะมูลฝอยต้นทาง และมีการจัดการขยะในครัวเรือน แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกครัวเรือน เนื่องจากขาดจิตสำนึกในการคัดแยก และขาดความตระหนักรู้ในการร่วมกันลดปริมาณขยะ ถึงแม้ว่าบางครัวเรือนมีการคัดแยกขยะบ้างแต่ไม่ต่อเนื่อง สังเกตได้จากที่มีขยะล้นถังมีแมลงวัน มีสุนัขมาคุ้ยเศษอาหาร ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นทุกปี ประกอบกับขาดการกระตุ้นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องในการจัดการขยะ จึงได้มีการออกแบบจัดกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมและเห็นความสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน โดยมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในประเด็นที่ได้จากข้อค้นพบ ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการขยะ

ผลจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ พบว่า ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สำคัญในการจัดการขยะในครัวเรือน ได้แก่ การคัดแยกขยะทุกประเภทอย่างเป็นระบบ การทำถังหมักเพื่อทิ้งขยะอินทรีย์ทำปุ๋ยหมักในครัวเรือน มีส่วนร่วมในการจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลเพื่อส่งเสริมการคัดแยกขยะ จัดทำคู่มือการจัดการขยะในชุมชน มีส่วนร่วมในการถ่ายทำวิดีโอสร้างการตระหนักรู้เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของคนในสังคม และมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดการขยะ

2. สร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยชุมชนมีส่วนร่วม

จากการระดมความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่นำร่องและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการสร้างรูปแบบการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม โดยรูปแบบการบริหารจัดการขยะในระดับครัวเรือนเทศบาลตำบลนาทับมีรูปแบบการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม ดังนี้

ตารางที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการขยะในระดับครัวเรือน

ครัวเรือน	เทศบาล
- แยกขยะอินทรีย์ (ขยะเปียก) ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป และขยะอันตราย ทุกครัวเรือน - ทำถังหมักก๊าซโลกทุกครัวเรือนเพื่อเศษอาหาร - เศษใบไม้แห้งขุดหลุมฝังกลบ - ขยะอันตรายรวบรวมไว้แล้วนำไปทิ้งตามจุดบริการในหมู่บ้าน ไม่เทรวมกับขยะทั่วไป แล้วให้เทศบาลนำไปกำจัดอย่างถูกวิธีต่อไป และควรเพิ่มจุดบริการสำหรับทิ้งขยะอันตรายในชุมชน - คณะทำงานโดยอาสาสมัครประจำหมู่บ้านแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบดูแลและติดตามการจัดการขยะในครัวเรือน โดยแบ่งจำนวนครัวเรือนที่รับผิดชอบตามความเหมาะสม	- ลดถังขยะ และให้เทศบาลกำหนดจุดทิ้งขยะเป็นจุดและแจ้งวัน เวลา เก็บขยะให้ชัดเจน - จัดจุดบริการสำหรับทิ้งขยะอันตรายในชุมชนให้เพียงพอ - แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วมกับเทศบาล มีผู้นำชุมชน อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน เพื่อติดตามการดำเนินงานและให้กำลังใจสำหรับครัวเรือนในรูปแบบของรางวัลเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ - จัดโครงการอบรมให้ความรู้และสร้างความตระหนักเกี่ยวกับเรื่องการคัดแยกขยะให้ชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดพฤติกรรมไม่เทรวมอย่างยั่งยืน - ติดตามการดำเนินการเกี่ยวกับขยะในชุมชนทุกเดือน และรับฟังปัญหาแต่ละครัวเรือนเพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกันตรงจุด - จัดตั้งกลุ่มการจัดการขยะโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ภาพที่ 2 แผนผังรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมเทศบาลตำบลนาทับ

การบริหารจัดการขยะระดับครัวเรือน ผู้ที่เข้ารับการอบรมสามารถแบ่งประเภทขยะในชุมชน ออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) ขยะอินทรีย์ 2) ขยะรีไซเคิล 3) ขยะทั่วไป และ 4) ขยะอันตราย ซึ่งได้สรุปรูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วม ดังนี้ ขยะทั่วไป (General Waste) เป็นขยะอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย มีลักษณะย่อยสลายยาก เช่น ถุงขนม ซองบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป กระดาษห่ออาหาร กระจกพลาสติก ซองกาแฟ เป็นต้น การจัดการขยะทั่วไปในครัวเรือน ทั้งในถังขยะทั่วไปที่ครัวเรือนจัดเตรียมไว้ มัดปากถุงให้มิดชิดเพื่อนำไปทิ้งร่วมกันในถังขยะประจำจุดต่าง ๆ ตามที่เทศบาลกำหนดไว้และนำไปกำจัดต่อไป ตามรูปแบบการจัดการขยะทั่วไป คือ ครัวเรือนใส่ถุงมัดปากถุงให้เรียบร้อยนำไปทิ้งในถังขยะตามวันและเวลาที่เทศบาลกำหนด ขยะรีไซเคิล (Recycle waste) เป็นขยะที่สามารถนำไปแปรรูปเพื่อใช้ประโยชน์ใหม่ได้ นำไปจำหน่ายได้ เช่น ขวดพลาสติก ขวดแก้ว กระดาษหนังสือ กระป๋องเครื่องดื่มอลูมิเนียม กล่องนม กล่องกระดาษลัง การจัดการขยะรีไซเคิลในครัวเรือน เก็บรวบรวมไว้ในถังขยะรีไซเคิลที่เตรียมไว้เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ จำหน่ายให้ผู้รับซื้อ หรือขายให้กับธนาคารขยะของชุมชน ขยะอินทรีย์ (Organic waste) เป็นขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาเป็นปุ๋ยหมัก หรืออาหารสัตว์ได้ เช่น เศษผัก เศษอาหารสด เปลือกผลไม้ การจัดการขยะอินทรีย์ในครัวเรือนโดยคัดแยกและทิ้งในถังขยะอินทรีย์ (ถังหมักก๊าซโลก) ที่ครัวเรือนเตรียมไว้ และขยะอันตราย (Hazardous Waste) เป็นขยะที่มีความเป็นอันตรายหรือมีส่วนประกอบของสารเคมีที่เป็นอันตราย เช่น หลอดไฟ ถ่านไฟ กระป๋องฉีดยาฆ่าแมลง บรรจุน้ำมันยาล้างห้องน้ำ เป็นต้น ซึ่งขยะประเภทนี้จะต้องแยกทิ้งจากขยะประเภทอื่น ๆ อย่างชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้เป็นพิษปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อม การจัดการขยะอันตรายในครัวเรือน ทั้งในถังขยะอันตรายที่เทศบาลเตรียมไว้ตามจุดต่าง ๆ

ในส่วนของเทศบาลจะมีหน้าที่ 1) บรรจุโครงการเกี่ยวกับขยะไว้ในแผนประจำปี 2) จัดหาพื้นที่สำหรับรองรับขยะที่ใช้ประโยชน์ประจำหมู่บ้านพร้อมทั้งถังรองรับขยะอย่างเพียงพอ 3) ณรงค์เผยแพร่ให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะสถานการณ์ปัจจุบันของขยะ เพื่อปลูกจิตสำนึก แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ 4) ให้คำปรึกษาสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มจัดการขยะ/ธนาคารขยะของชุมชน การบริหารจัดการขยะในชุมชน และโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะในชุมชน

การจัดการขยะในระดับครัวเรือนชุมชน เป็นการจัดการขยะต้นทางและส่งผลให้ครัวเรือนสามารถนำความรู้ ความเข้าใจในการคัดแยกขยะ และการจัดการขยะแต่ละประเภทไปใช้ประโยชน์ ทำให้ภาพรวมของชุมชนมีปริมาณขยะที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด และจากการติดตามผลการนำองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดนำไปใช้ คือ การจัดโครงการบริจาคขยะ ธนาคารขยะรีไซเคิลชุมชน การจัดทำถังหมักก๊าซโลก จากผลการดำเนินการเหล่านี้จะส่งผลให้ปริมาณขยะลดลง สภาพแวดล้อมในชุมชน โรงเรียน สะอาด เกิดแนวทางให้เทศบาลขยายผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ครบทุกหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการจัดการขยะอย่างยั่งยืน

3. จัดทำนโยบายสาธารณะในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภอนะงิ้ว จังหวัดสงขลา

จากผลการศึกษาที่พบว่า เทศบาลตำบลนาทับมีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ประกอบกับปัญหาพื้นที่กำจัดขยะที่มีจำกัด ทำให้จำเป็นต้องกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เทศบาลตำบลนาทับได้นำผลการวิจัยมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกับ

ข้อมูลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า มีจุดแข็งในด้านการให้ความสำคัญของผู้บริหาร แต่ยังมีจุดอ่อนในเรื่องการบังคับใช้กฎระเบียบที่ไม่เข้มงวดและการมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่เพียงพอ จึงได้กำหนดนโยบายสาธารณะที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาอย่างครบวงจร นโยบายหลัก 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ ด้านการจัดการขยะต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยในด้านการบริหารจัดการ เทศบาลจะจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการขยะระดับเทศบาลที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน พัฒนฐานข้อมูลแบบบูรณาการ และปรับปรุงระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่อการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรจัดการขยะที่ต้นทาง จะมุ่งเน้นการส่งเสริมการคัดแยกขยะในครัวเรือน โดยจัดหาถังขยะแยกประเภทให้ครบทุกชุมชน สนับสนุนการทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ และสร้างแรงจูงใจผ่านโครงการธนาคารขยะชุมชน ในส่วนของการจัดการขยะที่กลางทาง จะพัฒนาระบบการจัดเก็บและขนส่งขยะแยกประเภท และส่งเสริมธุรกิจรับซื้อขยะรีไซเคิล การจัดการขยะที่ปลายทางจะมุ่งเน้นการพัฒนาระบบกำจัดขยะที่ถูกหลักวิชาการ โดยจะมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการแปรรูปขยะเป็นพลังงาน และฟื้นฟูพื้นที่กำจัดขยะเดิมให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติจะดำเนินการผ่านคณะทำงานระดับพื้นที่ โดยมีการพัฒนาแผนปฏิบัติการทั้งระยะสั้น กลาง และยาว พร้อมกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน เช่น การลดปริมาณขยะ การเพิ่มอัตราการคัดแยกขยะในครัวเรือนเป็นร้อยละ 80 และการสร้างรายได้จากการจัดการขยะ มาตรการสนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและชุมชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การจัดหาเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงการพัฒนาระบบข้อมูลและการติดตามประเมินผล โดยจะมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องผ่านระบบรายงานความก้าวหน้าและการประเมินผลทั้งในด้านผลลัพธ์ ผลกระทบ ความคุ้มค่าการลงทุน และความพึงพอใจของประชาชน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษา “การถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครัวเรือนในเขตพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา” ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกล่าวถึงประเด็นสำคัญจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ จากการศึกษาข้อมูลสถานการณ์ขยะเทศบาลตำบลนาทับมีปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในทุกปี ซึ่งพบว่า แหล่งกำเนิดขยะส่วนใหญ่มาจากครัวเรือน สาเหตุเนื่องจากประชาชนยังขาดความรู้ ความตระหนักในเรื่องการลดปริมาณขยะต้นทาง การคัดแยกขยะในครัวเรือน ส่งผลให้มีขยะล้นถัง สัตว์เลี้ยงคุ้ยเขี่ยขยะ สกปรกไม่พึงประสงค์ สภาพภูมิทัศน์บริเวณถนนไม่สวยงาม ดังตัวอย่างของ สุกกิจ ศรีสำราญ และคณะ ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยเชิงสาเหตุในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชน พบว่า พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยยังมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การมุ่งเน้นการเผาขยะมูลฝอย การนำขยะมูลฝอยไปทิ้งในที่สาธารณะ และไม่คัดแยกขยะมูลฝอย โดยมีปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมที่มาจากปัจจัยภายในตัวบุคคลที่สำคัญ ได้แก่ การขาดความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะมูลฝอย และการมีเจตคติเชิงลบต่อการจัดการขยะมูลฝอย (สุกกิจ ศรีสำราญ และคณะ, 2565) จากผลการศึกษาของ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สรุปว่า ขยะนับวันจะเพิ่มปริมาณมากขึ้นตามจำนวนประชากร หากไม่มีการกำจัดให้ถูกวิธีและเหมาะสมแล้วปัญหาความสกปรกและเกิดมลพิษทั้งทางดิน น้ำ และอากาศ (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562) และจากผล

การศึกษายังพบอีกว่า ประชาชนบางส่วนขาดความรู้ ความเข้าใจ และขาดความตระหนักในการจัดการขยะ ประชาชนบางส่วนมีความรู้ มีการคัดแยกขยะ แต่ขาดความต่อเนื่อง หน่วยงานรับผิดชอบหลักยังไม่รณรงค์และจริงจังในเรื่องการจัดการขยะ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุจิรา โปธาพันธ์ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า ควรแยกเป็นขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไปและขยะอันตรายควรจัดให้มีภาชนะรองรับขยะแต่ละประเภทให้ครอบคลุมและเพียงพอ กับทุกหลังเรือน และต้องให้ความรู้ในการคัดแยกขยะแต่ละประเภทอย่างสม่ำเสมอพร้อมทั้งติดตามผลการดำเนินงานคัดแยกขยะของแต่ละครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุน การประดิษฐ์การแปรรูป ขยะอินทรีย์หรือขยะรีไซเคิลเพื่อให้เกิดเป็นมูลค่า เช่น การทำปุ๋ยหมัก การประดิษฐ์ของใช้จากขยะรีไซเคิล (รุจิรา โปธาพันธ์, 2563) ซึ่งประเด็นเหล่านี้อาจเนื่องมาจากการขาดแรงจูงใจในการคัดแยกขยะ และยังไม่เห็นผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมจากการคัดแยกขยะ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าแรงจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมคัดแยกขยะของประชาชนโดยเฉพาะแรงจูงใจด้านผลประโยชน์ที่จะได้รับ เช่น การแลกขยะรีไซเคิลเป็นเงินสดหรือสิ่งของ ในการจัดการขยะต้นทาง

การจัดกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน เป็นกิจกรรมที่ออกแบบมาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักรู้ในการจัดการขยะระดับครัวเรือน รวมถึงสร้างแรงจูงใจในการให้ชุมชนทุกภาคส่วนเห็นถึงความสำคัญในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม และเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับการจัดการขยะ ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดการขยะต้นทางเป็นระบบตามประเภทของขยะในชุมชนที่แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ขยะทั่วไป ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย จากการติดตามชุมชนนำร่องที่เข้ารับการถ่ายทอดความรู้ได้ ชุมชนยังมีการทำถังหมักก๊าซชีวภาพเพื่อแยกขยะอินทรีย์ที่ย่อยสลายได้ใช้ในครัวเรือนโดยวางถังไว้บริเวณที่ปลูกพืชผักสวนครัว และได้ต้นไม้บริเวณบ้าน ในส่วนของขยะรีไซเคิลก็นำไปขายกับธนาคารขยะชุมชนสร้างรายได้เสริม สอดคล้องกับ ราเชนทร์ พูลทรัพย์ ได้ศึกษาเรื่องการจัดการองค์ความรู้และถ่ายทอดนวัตกรรมจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนและชุมชนแบบบูรณาการ พบว่า ชุมชนที่เข้าร่วมได้มีการคัดแยกขยะที่ต้นทางในระดับปฏิบัติการ การใช้วัฏจักรจัดการขยะประเภทอินทรีย์ มีการทำกรีนโคน การนำขยะไปขายให้กับธนาคารขยะ (ราเชนทร์ พูลทรัพย์, 2565) ซึ่งจะเห็นได้ว่าหากชุมชนได้รับการกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกที่ดีในการจัดการขยะ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน และรับผลประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สภาพแวดล้อมชุมชนสะอาด ปลูกฝังเด็กนักเรียนให้เกิดความรับผิดชอบในการรักษาความสะอาดในพื้นที่โรงเรียน เห็นคุณค่าของขยะ การปลูกฝังจิตสำนึกควรเริ่มตั้งแต่เด็กให้เด็กมีพัฒนาการโดยอาศัยการ สอน ฝึกฝน จากบุคคลและสิ่งแวดล้อม (พิเชษฐ์ ศรีสุข, 2558) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ ได้ศึกษาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านส่วสดี ตำบลกลันทา อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านส่วสดีประสบความสำเร็จและกลายเป็นชุมชนปลอดขยะอย่างสมบูรณ์ ชุมชนตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และช่วยกันลดปริมาณขยะ อีกทั้งสร้างจิตสำนึกให้คนรุ่นหลังให้รู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนต่อไป (ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ, 2563) นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเป็นประเด็นที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน โดยต้องบูรณาการทั้งด้านนโยบายสาธารณะการปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล

เพื่อให้เกิดการจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป ในส่วนของการสร้างรูปแบบการจัดการขยะ ประชาชนช่วยกันคิดรูปแบบการจัดการขยะขึ้น ซึ่งจะมีผู้รับผิดชอบ 2 ฝ่าย คือ ครุฑเรือน และ เทศบาล โดยครุฑเรือน จะมีหน้าที่ในระดับปฏิบัติการในการจัดการขยะต้นทางทุกประเภทตามนโยบายของเทศบาล และเทศบาลจะมี หน้าที่กำหนดนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการจัดการขยะในระดับครุฑเรือน จัดทำแผนการจัดการขยะ เป็นนโยบายสาธารณะขยายผลครอบคลุมทุกพื้นที่ ในส่วนของการจัดทำนโยบายสาธารณะในการจัดการขยะมูล ฝอยระดับครุฑเรือนเขตพื้นที่ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา จัดทำนโยบายหลัก 4 ด้าน ได้แก่ การบริหาร จัดการ ด้านการจัดการขยะต้นทาง กลางทาง และปลายทาง โดยในด้านการบริหารจัดการ เทศบาลจะจัดตั้งคณะ กรรมการบริหารจัดการขยะระดับเทศบาลที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน พัฒนฐานข้อมูลแบบบูรณาการ และ ปรับปรุงระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่อการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรการจัดการขยะที่ต้นทาง จะมุ่งเน้น การส่งเสริมการคัดแยกขยะในครุฑเรือน โดยจัดหาถังขยะแยกประเภทให้ครบทุกชุมชน สนับสนุนการทำปุ๋ยหมัก และน้ำหมักชีวภาพ และสร้างแรงจูงใจผ่านโครงการธนาคารขยะชุมชน ในส่วนของการจัดการขยะที่กลางทาง จะพัฒนาระบบการจัดเก็บและขนส่งขยะแยกประเภท และส่งเสริมธุรกิจรับซื้อขยะรีไซเคิล การจัดการขยะที่ ปลายทางจะมุ่งเน้นการพัฒนาระบบกำจัดขยะที่ถูกต้องหลักวิชาการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยระดับครุฑเรือน พบประเด็นสำคัญ คือ ชุมชนมีความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างดี ผู้เข้าร่วมโครงการมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบ การจัดทำถังขยะอินทรีย์ในครุฑเรือน ร่วมกันสร้างรูปแบบการจัดการขยะ และการมีส่วนร่วมในธนาคารขยะรีไซเคิล อย่างไรก็ตาม ยังพบอุปสรรค เช่น การคัดแยกขยะยังไม่ครอบคลุม ทุกครุฑเรือน และขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการ เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการกระตุ้นที่จริงจัง จึงมี ข้อเสนอแนะสำคัญ เทศบาลควรกำหนดนโยบายสาธารณะด้านการจัดการขยะที่มาจากการมีส่วนร่วมของ ประชาชน โดยจัดให้มีเวทีรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการ ขยะที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน นอกจากนี้ ควรมีการจัดสรรงบประมาณในการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการคัดแยกขยะในระดับชุมชน เช่น การประกวดชุมชนต้นแบบด้าน การจัดการขยะ การจัดตั้งธนาคารขยะครอบคลุมทุกพื้นที่ หรือการสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะรีไซเคิล ในส่วนของ ประชาชน ควรได้รับการส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธีและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการ คัดแยกขยะอินทรีย์ ซึ่งสามารถนำไปทำปุ๋ยหมักหรือน้ำหมักชีวภาพ รวมถึงการผลักดันรูปแบบการจัดการขยะเข้าสู่ แผนงานของเทศบาลตำบลนาทับ ควรมีการสร้างแรงจูงใจทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน เพื่อกระตุ้นให้ประชาชน คัดแยกขยะอย่างต่อเนื่อง เช่น การให้รางวัล การยกย่องเชิดชูเกียรติ หรือการสร้างภาคภูมิใจในการเป็นส่วน หนึ่งของการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การขยายผลไปยังชุมชนใกล้เคียง การรณรงค์ลดขยะปริมาณขยะ และการ สร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในชุมชนเพื่อให้การจัดการขยะเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ยั่งยืน นอกจากนี้ ควรมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการดำเนินงานให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2566. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://www.pcd.go.th/publication/31985/>
- เทศบาลตำบลนาทับ. (2566). ข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร. เรียกใช้เมื่อ 12 เมษายน 2567 จาก http://www.natub.go.th/content/general_information
- พิเชษฐ์ ศรีสุข. (2558). จิตสาธารณะ: คื่นความยั่งยืนสู่มนุษยชาติ. วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, 2(2), 64-83.
- ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ. (2563). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านสวัสดิ์ ตำบลกลันตา อำเภอมือเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารปัญญา, 27(1), 59-68.
- ราเชนทร์ พูลทรัพย์. (2565). การจัดการองค์ความรู้และถ่ายทอดนวัตกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนและชุมชนแบบบูรณาการ ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน, 3(2), 54-66.
- รุจิรา โปธาพันธ์. (2563). แนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนเทศบาลตำบลหนองล่อง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธรรณสุขศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- วิภาณี อุซุปัจจัย. (2561). ความรู้ พฤติกรรมในการจัดการขยะของประชาชน และคุณภาพการบริการในการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลเหล่ายาว อำเภอโง้ง จังหวัดลำพูน. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศราวดี ทับผดุง. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมลดปริมาณขยะมูลฝอยครัวเรือนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอย อำเภอมือเมือง จังหวัดพิษณุโลก. ใน วิทยานิพนธ์สาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธรรณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศุภกิจ ศรีสำราญ และคณะ. (2565). พฤติกรรมและปัจจัยเชิงสาเหตุในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชน. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 15(2), 46-59.
- สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2562). โครงการนำร่องเพื่อสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์สาธิตเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของสำนักงาน
ศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15*

INTEGRATED MANAGEMENT STRATEGIES FOR EDUCATIONAL QUALITY
DEVELOPMENT OF THE PROVINCIAL EDUCATION OFFICE UNDER THE REGIONAL
EDUCATION OFFICE 15

รุ่งทิพย์ ทาวดี, ประพันธ์ ธรรมไชย*, ภูเบศ พวงแก้ว, ธนัต บัญชัย

Rungthip Tavadee, Prapun Thammachai*, Phubet Pongkaew, Thanad Boonchai

สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Educational Administration Field, Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: prapan.th@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและแนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ 2) เพื่อพัฒนา ตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ 3) เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายการวิจัยเลือกแบบเจาะจงผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษา รวม 49 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำ 2) เครือข่าย 3) การมีส่วนร่วม 4) การวางแผนกลยุทธ์ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง แนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วยเชิงรุก 4 ข้อ เชิงแก้ไข 7 ข้อ เชิงป้องกัน 8 ข้อ เชิงรับ 5 ข้อ กลยุทธ์ในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด มี 6 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมและประสานงานด้านการศึกษาาร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาแบบบูรณาการ 2) ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนานวัตกรรมด้านการศึกษาตามบริบทเชิงพื้นที่ 3) ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพและทักษะที่จำเป็นในโลกยุคใหม่ 4) ส่งเสริมการจัดการศึกษาทุกระดับเพื่อเพิ่มโอกาสความเสมอภาคความเท่าเทียมทางการศึกษาที่มีคุณภาพ 5) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน และ 6) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG4s)

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหารจัดการ, องค์ประกอบ, การบริหารจัดการเชิงบูรณาการ, คุณภาพการศึกษา

Abstract

The research has an objective 1) To synthesize elements Related factors and integrated management approaches 2) To develop and examine integrated management strategies. 3) To evaluate the integrated management strategy in developing the quality of education of the Provincial Education Office. Under the Office of Education Region 15 Conduct qualitative research The target group for the research was to purposive selection qualified experts with experience in educational administration, a total of 49 people. Statistics used in data analysis include frequency, percentage, mean ($\bar{X}$), and standard deviation (S.D.). The results of the research found that the components of integrated management in educational quality development include 1) Leadership 2) Networks, 3) Participation 4) Strategic planning Related factors Integrated management approach in developing educational quality consists of 4 proactive issues, 7 corrective issues, 8 preventive issues, and 5 reactive issues. Strategies for integrated management in developing the quality of education in Provincial Education Offices under the Regional Education Office 15, there are 6 strategies : 1) Promote and coordinate education with network partners in all sectors in the area to participate in driving integrated education development 2) Promote research and develop educational innovations according to the spatial context 3) Promote the development of the potential of administrators, teachers, and educational personnel to have competencies according to professional standards and skill necessary in the modern world 4) Promote all forms of education to increase equal opportunities, Equality in quality education 5) Promote an environmentally friendly quality of life. Consistent with the spatial context by embracing the philosophy of Sufficiency Economy into continuous and sustainable practice and 6) increasing the efficiency of organizational management towards the Sustainable Development Goals (SDG4s).

Keywords: Management Strategy, Components, Integrated Management, Educational Quality

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแลการศึกษาของชาติเพื่อการพัฒนาคุณภาพของประชาชนทั้งหมด โดยการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติการต่าง ๆ เข้ามาควบคุมการศึกษาทั้งระบบ การจัดการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐ และในสถานศึกษาเอกชน และการศึกษาประชาชนในด้านต่าง ๆ ให้มีความรู้คู่คุณธรรมอย่างมีคุณภาพทั่วถึงและเสมอภาค สามารถลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (บุญมา พงษ์ศรีสาร, 2561) ซึ่งสภาพปัญหาการบริหารจัดการศึกษาโดยภาพรวมของประเทศนั้น คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 10/2559 ได้รายงานข้อเท็จจริงว่าสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาในส่วนภูมิภาคเกิดจากปัญหาการสั่งการและการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นเอกภาพเป็นปัญหาสำคัญ (คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 10/2559, 2559) และคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 19/2560 กล่าวว่าปัญหาที่ส่งผลต่อ

คุณภาพการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์และกำลังคนที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนและการพัฒนาทางการศึกษาของประเทศให้มีประสิทธิภาพทัดเทียมนานาประเทศสมควรได้รับการแก้ไข

จึงได้มีการปฏิรูปการศึกษาในส่วนภูมิภาคโดยกำหนดให้มีสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพื่อการอำนวยความสะดวก ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการศึกษาแบบร่วมมือและบูรณาการกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่นหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยภารกิจงานของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดรับผิดชอบงานด้านการศึกษาเชิงบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษา หลักที่สำคัญได้แก่การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา และแผนปฏิบัติการ การสั่งการ กำกับ ดูแล เร่งรัด ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของส่วนราชการหรือหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา รวมทั้งปฏิบัติการกิจเกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของกระทรวงศึกษาธิการ การประสานงานต่าง ๆ ในจังหวัด โดยมีศึกษาธิการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด (คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 19/2560, 2560)

ถึงแม้ว่าจะมีการปฏิรูปการศึกษาโดยกำหนดโครงสร้างให้มีสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดทุกจังหวัด แต่สภาพการศึกษาไทยที่มีการลงทุนด้านศึกษาของภาครัฐอยู่ในระดับสูงในเชิงปริมาณและสัดส่วนของงบประมาณ และผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ พบว่าตัวชี้วัดด้านการศึกษา ส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีแนวโน้มของอันดับและคะแนนที่ลดลงทั้งด้านการยกระดับคุณภาพการศึกษา ด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ด้านการมุ่งความเป็นเลิศและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบการบริหารการศึกษาและระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) นอกจากนี้ข้อมูลจากข่าวกรุงเทพธุรกิจได้กล่าวถึงสภาพปัญหาการศึกษาของไทย สรุปได้ว่า 1) ด้านการบริการจัดได้ไม่ทั่วถึง ประสิทธิภาพต่ำ 2) ด้านคุณภาพการกระจายและคุณภาพการศึกษาที่จัดให้ประชาชนทั้งประเทศยังแตกต่างกันสูง และคุณภาพการศึกษาถดถอยทั้งประเทศอยู่ในเกณฑ์ต่ำ 3) ด้านระบบบริหารจัดการศึกษา (กรุงเทพธุรกิจ, 2562)

จากสภาพปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ด้านความเหลื่อมล้ำ และด้านระบบการบริหารจัดการศึกษา โดยภาพรวมของประเทศดังกล่าวข้างต้น สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ซึ่งประกอบด้วยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำพูน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็ประสบสภาพปัญหาดังกล่าวเช่นเดียวกัน ทั้งนี้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ในฐานะที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจงานด้านการศึกษาในส่วนภูมิภาค ร่วมกับหน่วยงานทุกภาคส่วนในการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนา อันจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในระดับจังหวัดและระดับประเทศ กรอไปกับผู้วิจัย ในฐานะที่เป็นบุคลากรในส่วนของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการ ภาค 15 เพื่อนำข้อมูลผลการวิจัยสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามกระบวนการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและแนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15
2. เพื่อพัฒนา ตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15
3. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและแนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ประกอบด้วย

1.1 ศึกษาโดยสังเคราะห์เอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15

1.2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางการบริหารการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบ แนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการบริหารการศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 7 คน

1.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาขั้นตอนที่ 1.1 และ 1.2 โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา แล้วสรุปเชิงพรรณนา ได้องค์ประกอบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15

1.4 ตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 โดยกลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษา จำนวน 9 คน โดยการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อตรวจสอบด้านความถูกต้องและเหมาะสม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ

ระยะที่ 2 การพัฒนา ตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ประกอบด้วย

2.1 การยกร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง

และแม่ฮ่องสอน และนักวิชาการด้านการศึกษารวมจำนวน 9 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาโดยใช้ฉันทามติที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

2.2 การตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เป็นผู้บริหารการศึกษาและนักวิชาการด้านการศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน จำนวน 15 คน เพื่อตรวจสอบด้านความถูกต้องและเหมาะสม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ

ระยะที่ 3 การประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เป็นผู้บริหารการศึกษาและนักวิชาการด้านการศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน จำนวน 9 คน เพื่อประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการบริหารการศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 7 คน
3. แบบตรวจสอบยืนยันองค์ประกอบปัจจัยและแนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด จากการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยภาพรวมมีความถูกต้องเหมาะสมทุกข้อ คิดเป็นร้อยละ 100
4. แบบประเมินความถูกต้องความเหมาะสม ของกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 จากการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน พบว่า โดยรวมมีความถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 100 และมีความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 100
5. แบบประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 จากการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) กลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน พบว่า โดยรวมมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.97$, S.D. = 0.08) และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.98$, S.D. = 0.05)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ ภาค 15 ผลการศึกษา ดังนี้

1. องค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ ปัจจัยแนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ศึกษาพบว่า มี 4 องค์ประกอบได้แก่ 1) ภาวะผู้นำ (Leadership) 2) เครือข่าย (Network) 3) การมีส่วนร่วม (Participating) 4) การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) ทั้งนี้ ผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปัจจัยภายใน (Internal Environment) สภาพแวดล้อมปัจจัยภายนอก (External Environment) ของการบริหารจัดการศึกษาในบริบทของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 และแนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบประเด็นสำคัญเพื่อใช้ในการจัดทำกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ประกอบด้วย ประเด็นเชิงรุก จำนวน 4 ประเด็น ประเด็นเชิงแก้ไข จำนวน 7 ประเด็น ประเด็นเชิงป้องกัน จำนวน 8 ประเด็น และประเด็นเชิงรับ จำนวน 5 ประเด็น และมีผลการตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบปัจจัยและแนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 จากการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าโดยภาพรวมทุกข้อมีความถูกต้องและเหมาะสม ร้อยละ 100

2. การพัฒนา ตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 พบว่า กลยุทธ์ในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมและประสานงานด้านการศึกษาร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในพื้นที่ ให้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาแบบบูรณาการ 2) ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนานวัตกรรมด้านการศึกษาดำเนินการเชิงพื้นที่ 3) ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพและทักษะที่จำเป็นในโลกยุคใหม่ 4) ส่งเสริมการจัดการศึกษา ทุกรูปแบบ เพื่อเพิ่มโอกาสความเสมอภาค ความเท่าเทียมทางการศึกษาที่มีคุณภาพ 5) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน และ 6) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG4s) โดยมีค่าการประเมินด้านความถูกต้องโดยภาพรวม ร้อยละ 100 และด้านความเหมาะสมโดยภาพรวมร้อยละ 100 และผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 พบว่า การประเมินด้านความเป็นไปได้โดยภาพรวมมีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$) = 4.97 S.D.= 0.08) และด้านความเป็นประโยชน์โดยภาพรวมมีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$) = 4.98 S.D.= 0.05)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ ภาค 15 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. องค์ประกอบการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ ปัจจัยแนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 พบว่า องค์ประกอบ

สำคัญที่มีผลต่อการบริหารจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) ด้านภาวะผู้นำในการบริหาร จัดการศึกษาเชิงบูรณาการให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพรภัส ประสริะเตสัง และคณะ ได้ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาว่าในด้านภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารเชิงบูรณาการเพราะภาวะผู้นำเป็นหัวใจของการบริหารงานที่มีอิทธิพลต่อบุคลากร สามารถโน้มน้าวใจให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย เป็นผู้กำกับดูแลอำนวยความสะดวก ให้ขวัญกำลังใจแก่บุคลากรโดยเน้นผลงานที่มีคุณภาพ (พิมพรภัส ประสริะเตสัง และคณะ, 2562) สอดคล้องกับ Nandram, S. S. ได้กล่าวถึง ความสำคัญของภาวะผู้นำว่าช่วยดูแลรักษา เพราะมีความใกล้ชิดกับบุคลากรในการกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอ และส่งเสริมสนับสนุนอำนวยความสะดวกให้มีการใช้เทคโนโลยีในการบริหารและการทำงานในรูปแบบการบูรณาการร่วมกัน (Nandram, S. S., 2015)

2. ด้านเครือข่าย (Network) โดยการทำงานกับเครือข่ายที่จะมาช่วยการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพทำให้สถานศึกษาเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพรภัส ประสริะเตสัง และคณะ ศึกษาพบว่า การสร้างเครือข่ายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารเชิงบูรณาการเพราะทำให้สถานศึกษาเกิดความเข้มแข็ง เนื่องจากสามารถระดมทรัพยากรมาสนับสนุนกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ และด้านอื่นๆ นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายยังทำให้สถานศึกษามีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ แนวคิดด้านวัฒนธรรมเกิดความสามัคคีกลมเกลียวในองค์กร (พิมพรภัส ประสริะเตสัง และคณะ, 2562) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Will, K. ที่กล่าวถึงความสำคัญของเครือข่ายว่าทำให้องค์กร และชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืน เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ เครือข่ายมีความสำคัญที่จะช่วยทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างบุคลากรด้วยกัน สร้างความสัมพันธ์ในการสื่อสารข้อมูลระหว่าง สามารถบูรณาการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย การร่วมคิดร่วมทำจะเป็นพลังในการทำงานสร้างความสามัคคีกลมเกลียว ความเชื่อถือ และการยอมรับ ช่วยแก้ปัญหาการทำงานและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Will, K., 2015)

3. ด้านการมีส่วนร่วม (Participating) และการประสานความร่วมมือ (Collaboration) การทำงานเชิงบูรณาการในการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องมีความเข้าใจเป้าหมายหรือมีการตกลงร่วมกัน มีการระดมความคิด วิธีการ เทคนิค การจัดหาทรัพยากรมาสนับสนุนการทำงานร่วมกัน มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ ภัทรวดี สิริบุตร และวิภาดา ประสารทรัพย์ พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการบริหารที่ผู้บริหารจงใจให้บุคคลทั้งในองค์กรและนอกองค์กรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมกันพัฒนางานให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความเต็มใจจะช่วยให้ผู้บริหารและองค์กรมีประสิทธิภาพ (ภัทรวดี สิริบุตร และวิภาดา ประสารทรัพย์, 2560)

4. การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) ต้องมีกระบวนการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) การกำหนดพันธกิจ (Mission) การกำหนดเป้าหมาย (Goal) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environment Analysis) และการกำหนดกลยุทธ์ การบริหารจัดการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การแปลงกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติเป็นแผนงาน/โครงการและกิจกรรม สอดคล้องกับภูมิภัทร กลางโคตร ศึกษาพบว่า กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้แบบมีอาชีพ มี 4 องค์ประกอบกำหนด ได้แก่การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) เป็นการกำหนดภาพในอนาคตขององค์กรที่ต้องการจะเห็นตามระยะเวลาที่กำหนด การกำหนดพันธกิจ (Mission) เป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่

ที่องค์กรจะต้องดำเนินงาน การกำหนดเป้าประสงค์ (Goal) เป็นการกำหนดภาพความสำเร็จของการดำเนินงาน ในขั้นตอนสุดท้ายของแต่ละยุทธศาสตร์ตามเวลาที่กำหนด และการกำหนดกลยุทธ์ (Strategy Formulation) เป็นการวางแผนและเลือกแนวทางปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (ภูมิภัทร กลางโคตร, 2560)

ทั้งนี้ ผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมปัจจัยภายใน (Internal Environment) สภาพแวดล้อม ปัจจัยภายนอก (External Environment) ของการบริหารจัดการศึกษาในบริบทของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 และแนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบประเด็นสำคัญเพื่อใช้ในการจัดทำกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ประกอบด้วย ประเด็นเชิงรุก จำนวน 4 ประเด็น ประเด็นเชิงแก้ไข จำนวน 7 ประเด็น ประเด็นเชิงป้องกัน จำนวน 8 ประเด็น และประเด็นเชิงรับ จำนวน 5 ประเด็น ซึ่งจะเป็ข้อมูลสำคัญนำไปสู่การสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ซึ่งสอดคล้องกับที่ วิทยา จันทร์ศิลา กล่าวถึง แนวทางการบริหารกลยุทธ์ที่สำคัญขั้นตอนแรกคือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน แล้วนำไปสู่ การกำหนดทิศทางขององค์กร และกำหนดกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ (วิทยา จันทร์ศิลา, 2561) และ ญัฎฐนันท์ พิทยะภัทร์ ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า กระบวนการบริหารกลยุทธ์ มีขั้นตอนแรกที่สำคัญ คือ ต้องมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กรเพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส หรืออุปสรรค โดยที่ ผู้บริหารจะสามารถนำผลการวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางขององค์กรโดยการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ตลอดจนการสร้างกลยุทธ์ระดับต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อบ่มไปสู่ความสำเร็จ โดยศึกษาพบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ ด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมส่งผลต่อการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กอย่างมีนัยสำคัญ (ญัฎฐนันท์ พิทยะภัทร์, 2557)

ผลการวิจัย กลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงาน ศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ ภาค 15 ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมและ ประสานงานด้านการศึกษาร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษา แบบบูรณาการ ซึ่งสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของสำนักงานศึกษาธิการภาคและจังหวัด ที่ได้รับมอบหมายตามคำสั่ง คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 19/2560 ในการปฏิบัติการกิจของกระทรวงศึกษาธิการในระดับพื้นที่ ขับเคลื่อน การศึกษาในระดับภาคและจังหวัดโดยการอำนวยการ ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการศึกษาแบบร่วมมือและ บูรณาการกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานหรือภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้น ๆ (คำสั่ง คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 19/2560, 2560) และ สาธิต ปรัชญาอริยะกุล และคณะ ศึกษารูปแบบการ บริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมขององค์กร ชุมชนเชิงบูรณาการ โดยงานสร้างความสัมพันธ์กับ ชุมชนมีระดับการมีส่วนร่วมตามสภาพจริงมากที่สุดคือร่วมดำเนินการ และการร่วมตามความคาดหวังคือการร่วม วางแผนและการบูรณาการการศึกษาเชิงพื้นที่โดยใช้วิธีการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา (สาธิต ปรัชญาอริยะกุล และคณะ, 2560) กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนานวัตกรรมด้านการศึกษาตามบริบทเชิงพื้นที่ สอดรับกับ ผลงานวิจัยของปริญญญา เพชรดี ที่ได้ศึกษาในเรื่องการพัฒนานวัตกรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า นวัตกรรมการศึกษาและคุณภาพการศึกษามีความสัมพันธ์ไปในทิศทาง

เดียวกันระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 (ปริญา เพชรี, 2564) กลยุทธ์ที่3 ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารครูและบุคลากร ทางการศึกษาให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพและทักษะที่จำเป็นในโลกยุคใหม่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่ จรรยา ศรีสารและคณะ ศึกษาพบว่า กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา นั้นมีกลยุทธ์ที่สำคัญประกอบด้วยกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของครู (จรรยา ศรีสาร และคณะ, 2562) และสุกิจ กลางสุขและคณะ ศึกษาพบว่า ทักษะด้านดิจิทัลของผู้บริหาร การสื่อสารดิจิทัล ความรู้ความเข้าใจดิจิทัล การสร้างและพัฒนานวัตกรรม สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์นั้นอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า หากต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาแล้ว ต้องพัฒนาครู และผู้บริหารทางการศึกษาด้วย (สุกิจ กลางสุข และคณะ, 2566) กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ เพื่อเพิ่มโอกาส ความเสมอภาค ความเท่าเทียมทางการศึกษาที่มีคุณภาพส่งเสริมการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ เพื่อเพิ่มโอกาส ความเสมอภาค ความเท่าเทียมทางการศึกษาที่มีคุณภาพ กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน และกลยุทธ์ที่ 6 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG4s) เป็นกลยุทธ์การดำเนินการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ปี 2560 - 2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) นอกจากนี้ กลยุทธ์ที่ 6 นั้นเป็นกลยุทธ์ที่ดำเนินการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กร เพื่อเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ตอบสนองต่อเป้าหมายที่ 4 : การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ด้านการศึกษา ที่มีสาระสำคัญคือการสร้างหลักประกันว่าทุกคนต้องได้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2566) ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการศึกษาต้องนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดคุณภาพต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ ภาค 15 มีผลการศึกษาที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย องค์ประกอบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 โดยกลยุทธ์ในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมและประสานงานด้านการศึกษาร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาแบบบูรณาการ 2) ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนานวัตกรรมด้านการศึกษาตามบริบทเชิงพื้นที่ 3) ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพและทักษะที่จำเป็นในโลกยุคใหม่ 4) ส่งเสริมการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ เพื่อเพิ่มโอกาสความเสมอภาค ความเท่าเทียมทางการศึกษาที่มีคุณภาพ 5) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน และ 6) เพิ่ม

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG4s) ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานทางการศึกษา สามารถนำผลการวิจัยเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาในระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ และในส่วนของสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 หรือสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 สามารถนำผลการวิจัย กำหนดเป็นกลยุทธ์หรือแนวทางในการขับเคลื่อนบริหารจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามบริบทเชิงพื้นที่ต่อไป และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาผลการดำเนินงานตามกลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงบูรณาการในการพัฒนาการศึกษาของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 15 ที่ได้นำกระบวนการนี้ไปใช้ตามบริบทเชิงพื้นที่ แล้วนำผลการศึกษาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2562). ปัญหาหลักของการศึกษาไทย. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/122393>
- คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 10/2559. (2559). เรื่อง การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนพิเศษ 68 ง หน้า 1-5 (21 มีนาคม 2559).
- คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 19/2560. (2560). เรื่อง การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนพิเศษ 96 ง หน้า 14-22 (3 เมษายน 2560).
- จรรยา ศรีสาร และคณะ. (2562). กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 41 จังหวัดกำแพงเพชร. วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 16(1), 438-448.
- ณัฐนันท์ พิทยะภัทร์. (2557). การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนล่าง 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- บุญมา แผงศรีสาร. (2561). คุณลักษณะผู้บริหารทางการศึกษาในยุคศตวรรษใหม่. วารสาร มจร. นครน่านปริทรรศน์, 2(2), 131-141.
- ปริญญา เพชรดี. (2564). ปัจจัยการพัฒนานวัตกรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สพม.28 และ สพม.29. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 7(1), 323-328.
- พิมพ์ภัส ประสริะเตสัง และคณะ. (2562). องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การบริหารเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคกลาง. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 16(30), 1-13.
- ภัทรวดี สิริบุตร และวิภาดา ประสารทรัพย์. (2560). การบริหารแบบมีส่วนร่วมสู่โรงเรียนแบบมาตรฐานสากล. ใน การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 5. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- ภูมิภัทร กลางโคตร. (2560). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้แบบมีอาชีพสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิทยา จันทรศิลา. (2561). การบริหารเชิงกลยุทธ์สู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.
- ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2566). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 13 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.sdgmove.com/intro-to-sdgs/>
- สาธิต ปรัชญาอริยะกุล และคณะ. (2560). รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนเชิงบูรณาการ. สุทธิปริทัศน์, 31(100), 274-288.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2561 (IMD2018). นนทบุรี: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2564 จาก <https://www.onec.go.th/index.php/book/BookView/1540>
- สุกิจ กลางสุข และคณะ. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. วารสาร Journal of Modern Learning Development, 8(9), 17-34.
- Nandram, S. S. (2015). Organizational Innovation by Integrating Simplification. New York: Springer.
- Will, K. (2015). 6 Reasons Why You Should Network. New York: Sage.

การพัฒนาและการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชน ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา*

DEVELOPING AND STRENGTHENING AN ENVIRONMENTALLY FRIENDLY COMMUNITY WASTE MANAGEMENT NETWORK IN SONGKHLA PROVINCE

พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคาไหว)*, ไพรัตน์ ฉิมหาด, ประสิทธิ์ รักษ์นุ้ย, วนิดา เหมือนจันทร์

Phrakru Nitithambundit (Suriya Kongkawai)*, Pairat Chimhad, Prasit Ruknuiy, Wanida Mueanjan

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: suriya.sur@sbss.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดสงขลา และ 2) เสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา เป็นวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับเชิงปฏิบัติการ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการอบรมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ตัวแทนภาคเอกชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ จำนวน 25 คน และกลุ่มเป้าหมายเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนประชาชนในชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียในเรื่องขยะชุมชนจาก 27 ชุมชนในจังหวัดสงขลา จำนวน 30 คน และผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 63 ราย เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ชุดกิจกรรมและกระบวนการจัดการขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แบบประเมินกิจกรรม และแบบการประเมินแบบสังเกตการณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยเน้นความรู้ กระบวนการและผลลัพธ์ของการดำเนินการ ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนภาครัฐใช้แผน “จังหวัดสะอาด” เน้นใช้หลัก 3Rs เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ขับเคลื่อนร่วมกับจัดตั้งกองทุนธนาคารขยะนำร่องชุมชนแรก และหลักการ 7Rs ซึ่งเพิ่มเติมจาก 3Rs เพื่อขยายขอบเขตการจัดการขยะในเชิงลึก และ 2) การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในการจัดการขยะของชุมชนเทศบาลเมืองสะเดามี 3 เครือข่าย คือ เครือข่ายภาครัฐ ในการออกนโยบายวางแผนทางการขับเคลื่อนการจัดการขยะ เครือข่ายภาคเอกชนในการสนับสนุนในการบริหารจัดการขยะ และเครือข่ายภาคประชาชนในการเป็นหูเป็นตาให้กับชุมชน ดังนั้น การทำงานร่วมกันทุกฝ่ายจะส่งผลดีต่อชุมชนในภาพรวม

คำสำคัญ: การจัดการขยะ, แนวทางการจัดการขยะชุมชน, การจัดการขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม, เครือข่ายชุมชนจัดการขยะ

Abstract

This research aimed to 1) Develop waste management through community participation in Songkhla Province and 2) Strengthen the network for environmentally friendly community waste management in Songkhla Province. The qualitative and action-oriented research involved in-depth interviews, focus group discussions, and workshops. The purposive sampling included 25 key informants, including executives, academics, experts, representatives from the private sector, community leaders, and local residents. The target group for the action-oriented component included community leaders, community committee members, residents, and stakeholders from 27 communities in Songkhla Province, totaling 30 people, and 8 experts for specialized focus group discussions, for a total of 63 participants. The tools used included an interview and focus group discussion guides, a set of activities and processes for environmentally friendly waste management, an activity evaluation form, and an observation evaluation form. Data were analyzed using analytic induction, focusing on the knowledge, processes, and outcomes of the implementation. The research findings revealed that 1) The development of waste management through community participation in the public sector utilized the “Clean Province” plan, emphasizing the 3Rs principle to optimize resource use, implemented along with the establishment of the first pilot community waste bank fund, and the 7Rs principle, which expanded from the 3Rs to deepen waste management practices, and 2) The strengthening of the network for environmentally friendly community waste management in Sadao Municipality included three networks: the public sector network for policy development and guidelines for waste management, the private sector network for supporting waste management administration, and the community network for monitoring and assisting the community. Therefore, the collaborative efforts of all parties will have positive effects on the community as a whole.

Keywords: Waste Management, Community Waste Management Approach, Environmentally Friendly Waste Management, Community Waste Management Network

บทนำ

การบริหารจัดการขยะไม่ถูกวิธีเป็นเวลายาวนานปัญหาจึงเกิดขึ้น คือ ปัญหาขยะมูลฝอย ได้แก่ ปัญหาปริมาณขยะล้นเกินซึ่งในประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนสูงถึง 73,000 ตันต่อวัน (ไทยพีบีเอส, 2567) และการกำจัดกากขยะไม่ถูกต้อง เช่น การฝังกลบที่ไม่ได้มาตรฐานหรือการเผากลางแจ้ง (นุชประภา โมกข์ศาสตร์, 2565) ดังนั้น ปัญหาขยะมูลฝอยจึงเป็นวาระแห่งชาติของประเทศไทยที่ต้องการแก้ไขอย่างเร่งด่วน รวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหามลพิษทางอากาศ เช่น การเผาขยะกลางแจ้งก่อให้เกิดควันและสารพิษในอากาศทำให้คุณภาพอากาศเสื่อมโทรม ปัญหามลพิษทางน้ำและดิน เช่น น้ำชะขยะจากกองขยะที่ไม่ได้รับการจัดการอย่าง

เหมาะสมสามารถซึมลงสู่ดินและแหล่งน้ำ ทำให้เกิดการปนเปื้อน จึงเป็นหนึ่งในประเด็นปัญหาสำคัญในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและระดับโลกซึ่งแนวโน้มของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั่วประเทศมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นในทุกปี โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) มีหน้าที่หลัก คือ การผลักดันวาระสิ่งแวดล้อมโลกทั้งสนับสนุน รมณรค์ วางแผนการจัดการ เพื่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (Agenda Team, 2021) ในวันสิ่งแวดล้อมโลกสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ร่วมกันปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาขยะพลาสติก โดยยืนยันว่าการเจรจาข้อตกลงพหุภาคีที่มีข้อผูกมัดทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกเป็นก้าวเดินแรกที่มีศักยภาพแต่ต้องมีความร่วมมือของทุกประเทศ

สำหรับประเทศไทยภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ในยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ใน 3 ประเด็นหลัก ในประเด็นที่ 1 การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว ส่งเสริมการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน โดยส่งเสริมให้เกิดการลงทุนและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคและการผลิต วิถีคิดและวิถีชีวิตของบุคคลและองค์กร ให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่าและมีประสิทธิภาพมากที่สุด มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ในมิติความยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายเหตุที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ ประเด็นในกลยุทธ์ที่ 2 การสร้างรายได้สุทธิให้ชุมชนท้องถิ่นและเกษตรกรจากเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ/เพิ่มรายได้ชุมชนจากแนวทางขยะสู่ที่เป็นศูนย์ ทั้งจากขยะและวัสดุทางการเกษตร ส่งเสริมให้ชุมชนนำขยะและวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในชุมชนมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ ๆ ที่มีมูลค่าและประเด็นในกลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการสร้างความตระหนักจิตสำนึกทัศนคติแก่ทุกภาคส่วน ให้คำนึงถึงความสำคัญของการดำเนินการตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ ส่งเสริมการรีไซเคิลขยะและบรรจุภัณฑ์ในบ้านเรือน ส่งเสริมการติดฉลากผลิตภัณฑ์ อาทิ ฉลากสีเขียว ฉลากคาร์บอนฟุตพริ้นท์และฉลากพลังงาน เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจของผู้บริโภค (กรมควบคุมมลพิษ, 2566)

สำหรับขยะมูลฝอยเป็นหนึ่งในมลพิษที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งได้ถูกกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนของประเทศต้องให้ความสำคัญและร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเป็นการเร่งด่วน และต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาให้ครบถ้วนตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง ทางสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลา จึงได้มีโครงการ “ทำความดีด้วยหัวใจ ลดภัยสิ่งแวดล้อม” เพื่อให้ทุกหน่วยงานราชการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ศาลากลางจังหวัดสงขลา หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคจังหวัดสงขลา และหน่วยงานราชการระดับอำเภอ ได้รับทราบแนวทางการดำเนินงานตามมาตรการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยในหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนและภาคเอกชนนำไปใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ส่วนเป้าหมายของมาตรการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยในหน่วยงานภาครัฐ ปี 2565 คณะทำงานทุกหน่วยต้องร่วมกันปฏิบัติให้ปริมาณขยะที่ส่งกำจัดลดลงร้อยละ 30 จำนวนถุงพลาสติกหิ้วที่ลดลงร้อยละ 100 จำนวนแก้วพลาสติกใช้ครั้งเดียวลดลงร้อยละ 100 จำนวนโฟมบรรจุอาหารลดลงร้อยละ 100 โดยทุกหน่วยจะต้องรายงานผลดำเนินงานให้สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลาเป็นประจำทุกเดือน (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา, 2565)

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ นักวิชาการสุขาภิบาลชำนาญการ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมือง สะเดา พบว่า อำเภอสะเดาเป็นคลัสเตอร์กำจัดขยะจากการ MOU 13 แห่งและบ่อขยะ 96 ไ่ว้เต็มแล้ว ผู้บริหาร เทศบาลเมืองสะเดาจึงมีนโยบายเตรียมพร้อมการจัดการขยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งขยะมูลฝอยเก่าและขยะ มูลฝอยใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหามลพิษให้ถูกวิธีอย่างมีประสิทธิภาพ และบริหาร จัดการขยะมูลฝอยชุมชนให้เป็นพลังงาน (นักวิชาการสุขาภิบาลชำนาญการ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองสะเดา, 2565) งานวิจัยนี้มีการบูรณาการระหว่างสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีการบูรณาการ ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชน คณะผู้วิจัยมี ประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา จากการร่วมการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับ เยาวชนผ่านโครงการพรรคชัยรักษ์สิ่งแวดล้อม มีโรงเรียนสะเดาพรรคชัยกัมพลานนท์อนุสรณ์เป็นแกนนำและ มีเครือข่ายจากโรงเรียนอื่น ๆ เข้าร่วมเป็นเวลาถึง 10 ปี ดังนั้น โครงการวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ทางเชิงชุมชน และสังคมจะทำให้คนในพื้นที่และภาคีเครือข่ายได้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมที่จะสร้างการพัฒนาให้เมืองสะเดา เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจะสามารถพัฒนาพื้นที่เฉพาะเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศที่มีระดับ ที่สูงขึ้น และประโยชน์เชิงนโยบายข้อมูลและแนวทางที่ได้จากโครงการวิจัยนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถ นำมาใช้กำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาการสร้างเมืองที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดสงขลา
2. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาและการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมใน จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้ในการวิจัยนี้ โดยใช้วิธีการกำหนดแบบ เจาะจง (Purposive Sampling) (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2540) ผู้บริหารเทศบาลเมืองสะเดา นักวิชาการ สุขาภิบาลชำนาญการ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม, ผู้เชี่ยวชาญด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม, ผู้เชี่ยวชาญด้าน สาธารณสุข จำนวน 4 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ประชาชนพื้นที่ชุมชนในจังหวัดสงขลา จำนวน 12 คน ตัวแทนเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 4 คน รวมจำนวน 25 คน ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการปฏิบัติ การวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนประชาชนในชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียในเรื่องขยะชุมชน จาก 27 ชุมชนในจังหวัดสงขลา จำนวน 30 คน และผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 63 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มที่มีลักษณะเป็นคำถาม ปลายเปิดในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการจัดการขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2) ชุดกิจกรรมและกระบวนการ จัดการขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นชุดความรู้และแนวปฏิบัติการพัฒนาการสร้างจิตสำนึก การตระหนักถึง

ปัญหาและการกำจัดขยะมูลฝอย โดยมีเนื้อหาและกิจกรรมของชุดกิจกรรมในการจัดการขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 3) แบบประเมินกิจกรรมและกระบวนการจัดการขยะ เป็นแบบประเมินก่อนและหลังการอบรมกลุ่มผู้นำชุมชนหรือกรรมการและประชาชน และ 4) แบบการประเมินแบบสังเกตการณ์ เป็นแบบประเมินสังเกตการณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอบรมชุมชนรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลเมืองสะเดา

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. แบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้บริหารและการปฏิบัติการ รวมทั้งการสนทนากลุ่มกับผู้อำนวยความสะดวกสาธารณะสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองสะเดา เจ้าหน้าที่ และประชาชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบแนวทางการจัดการขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีเนื้อหาที่สำคัญ ได้แก่ 1) การลดการสร้างขยะด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนภายใต้หลักการ 3Rs, 7Rs และ Zero Waste 2) กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย 3) การพัฒนาการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นอย่างไร 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำจัดขยะโดยความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ควรเป็นอย่างไร 5) การบริหารจัดการขยะด้วยวิธีการแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงานไฟฟ้าระบบปิด ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างไร 6) แนวทางการขับเคลื่อนการจัดการขยะ ภายใต้แผน “จังหวัดสะอาด” ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วยระดับต้นทาง กลางทางและปลายทาง และ 7) การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา เป็นต้น ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มไปตรวจประเมินหาความเที่ยงตรง (Validity) และความถูกต้องของเนื้อหา ได้ผลลัพธ์อยู่ในเกณฑ์ที่มีคุณภาพและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน จากนั้นปรับแก้ไขตามคำแนะนำจนสมบูรณ์เรียบร้อยแล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1994)

2. ชุดกิจกรรมและกระบวนการจัดการขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาชุดความรู้และแนวปฏิบัติการพัฒนาการสร้างจิตสำนึก การตระหนักถึงปัญหาและการกำจัดขยะมูลฝอย โดยมีเนื้อหาและกิจกรรมของชุดกิจกรรมในการจัดการขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดังนี้ 1) การพัฒนาชุดความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 1 ชุด เพื่อสร้างความเข้าใจและตระหนักต่อปัญหาของขยะให้ประชาชนในพื้นที่ ได้มีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะและคัดแยกขยะที่สามารถนำไปรีไซเคิลหรือไปขาย เพื่อให้มีรายได้สู่ชุมชน 2) การอบรมให้ความรู้กับกลุ่มผู้นำชุมชนหรือกรรมการและประชาชนในเขตเทศบาลเมืองสะเดา จำนวน 30 คน เกี่ยวกับการลดการสร้างขยะด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนภายใต้หลักการ 3Rs, 7Rs และ Zero waste และกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย จำนวน 1 ครั้ง 3) การพัฒนาการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกับผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ 27 ชุมชน โดยความร่วมมือกับภาครัฐและชุมชน ซึ่งเป็นการพัฒนากระบวนการกำจัดขยะของประชาชนในชุมชนเพื่อสนองนโยบายกระทรวงมหาดไทยในงาน “MOI Waste Bank Week มหาดไทยปึกธงประกาศความสำเร็จ 1 องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น 1 ธนาคารขยะ” 4) การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา โดยเป็นความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นำร่องโครงการธนาคารขยะในชุมชนแรก จากทั้งหมด 27 ชุมชน และ 5) วิเคราะห์องค์ความรู้ กระบวนการและผลลัพธ์ของกระบวนการพัฒนาการจัดการขยะของชุมชน

ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา ว่ามีกระบวนการประกอบด้วยอะไร ภายใต้หลักการใด ผลลัพธ์ดีและไม่ดี หรือควรพัฒนาต่ออย่างไร

3. แบบประเมินกิจกรรมและกระบวนการจัดการขยะ โดยเป็นแบบประเมินก่อนและหลังการอบรมกลุ่มผู้นำชุมชนหรือกรรมการและประชาชนในเขตเทศบาลเมืองสะเดา ซึ่งประเมินถึงความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักถึงปัญหาการจัดการขยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น 1) ความรู้เบื้องต้นและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับขยะ 2) เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในการกำจัดของครัวเรือน และ 3) การร่วมมือของคนในชุมชนที่จะสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นต้น ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มีเกณฑ์ให้คะแนน 3 ระดับ คือ มากที่สุด ปานกลาง และน้อยที่สุด (วิเชียร เกตุสิงห์, 2538)

4. แบบการประเมินแบบสังเกตการณ์ เป็นแบบประเมินสังเกตการณ์ที่ผู้วิจัยจะใช้วัดการจัดการขยะของชุมชน จากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมชุมชนรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลเมืองสะเดา เพื่อให้สามารถเห็นแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชน เป็นการอบรมร่วมกันเพื่อหารือเกี่ยวกับกระบวนการกำจัดขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในช่วง 3 ชั่วโมง ตั้งแต่ 13.00 - 16.00 น. จำนวน 8 ข้อ แบ่งเป็นรายด้าน ดังนี้ 1) ความรู้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จำนวน 3 ข้อ 2) การเกิดและการลดก๊าซเรือนกระจก จำนวน 3 ข้อ และ 3) แนวทางการขับเคลื่อนในชุมชน จำนวน 2 ข้อ โดยมีแบบสังเกตการณ์ 3 ตัวเลือก และทุกข้อมีการแปลผลคะแนน 3 ระดับ ดังนี้ 1) ตั้งใจเรียนรู้ หมายถึง ความพอใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและปฏิบัติตามกติกาที่กำหนด 2) ตั้งใจเรียนรู้ในบางครั้ง หมายถึง มีความพอใจเข้าร่วมเพียงบางกิจกรรม และ 3) ไม่สนใจ หมายถึง เป็นความรู้สึกเฉย ๆ ไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมเป็นแบบสังเกตการณ์เกี่ยวกับระดับการปฏิบัติ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มีเกณฑ์ให้คะแนน 3 ระดับ ได้แก่ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง 1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากกลุ่มผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองสะเดา จำนวน 25 คน โดยผู้วิจัยได้ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์จากสถาบันวิจัยของมหาวิทยาลัยออกให้เพื่อนำลงไปขอความร่วมมือ มีการติดต่อวัน เวลา และสถานที่ กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้นทำการสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมถ่ายภาพ บันทึกเสียงอัดวิดีโอ และจดบันทึกในการเก็บข้อมูลในระยะเวลา 4 เดือน คือ ช่วงระหว่างเดือน มกราคม ถึง เมษายน 2567

2. การสนทนากลุ่ม หรือการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 8 คน เพื่อพัฒนาการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงเพื่อยืนยันข้อมูลการตกลงข้อตกลงความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมที่ได้สร้างการวิจัย ในระยะเวลา 4 เดือน คือ ช่วงระหว่างเดือน มกราคม ถึง เมษายน 2567 โดยมีการถ่ายภาพ บันทึกเสียงอัดวิดีโอ และจดบันทึกในการเก็บข้อมูล

3. การสังเกตการณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อรวบรวมข้อมูลในด้านการลดการสร้างขยะด้วยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนภายใต้หลักการ 3Rs และ 7Rs ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและด้านการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยใช้แบบประเมินแบบสังเกตการณ์ในการบันทึกการสังเกตพฤติกรรมและการเรียนรู้

ของผู้ที่เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติ จำนวน 30 คน เพื่อหาแนวทางการสร้างและการใช้องค์ความรู้และกระบวนการปฏิบัติเพื่อพัฒนาการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมอบรมชุมชนรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลเมืองสะเดา โดยเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 3 เดือน คือ ช่วงระหว่างเดือน สิงหาคม ถึง ตุลาคม 2567

การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการศึกษาวเคราะห์ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยการอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาความรู้และกิจกรรมเพื่อจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 วิเคราะห์แนวคิด ความหมาย ความรู้และแนวปฏิบัติเรื่องการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

1.2 วิเคราะห์การใช้องค์ความรู้ และแนวปฏิบัติเรื่องการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนากิจกรรมและโครงการการกำจัดขยะในชุมชน

1.3 วิเคราะห์มาตรการ รูปแบบและวิธีการสร้างองค์ความรู้และแนวปฏิบัติเรื่องการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

1.4 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานกับระดับการปฏิบัติที่มีต่อการสร้างองค์ความรู้และแนวปฏิบัติเรื่องการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มุ่งเน้นการวิเคราะห์จากแบบประเมินก่อนและหลังการพัฒนาการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลเมืองสะเดาในจังหวัดสงขลา โดยเน้นความรู้ กระบวนการและผลลัพธ์ของการดำเนินการ คือ

2.1 ชุดความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2 การประเมินความรู้และความคิดเห็นของผู้นำชุมชน กรรมการชุมชนและประชาชนในพื้นที่

2.3 กิจกรรมการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จำนวน 27 ชุมชน โดยความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและชุมชน ซึ่งเป็นการพัฒนาการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.4 การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา โดยเป็นความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดสงขลา พบว่า จังหวัดสงขลาได้วางแนวทางการขับเคลื่อนการจัดการขยะ ภายใต้แผน “จังหวัดสะอาด” โดยเน้นใช้หลักการ ดังต่อไปนี้

1.1 หลักการ 3Rs ร่วมกับโครงการ “ทำความดีด้วยหัวใจ ลดภัยสิ่งแวดล้อม” เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีสร้างชุมชนให้น่าอยู่ ผลลัพธ์ คือ ขยะลดลงอย่างเห็นได้ชัด การแก้ปัญหาการลดขยะด้วยแนวคิด 3Rs โดยการลดการใช้ การนำกลับมาใช้ซ้ำและการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ ยังเป็นแนวทางที่ใช้

แก้ปัญหาได้อยู่หากทำอย่างจริงจัง เป็นการพัฒนาที่แก้ปัญหาขยะล้นเมืองได้อีกทางหนึ่ง ชุมชนสะอาด สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกันในการดูแลชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“โรงงานมีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการวางจุดถังขยะที่เหมาะสม เช่น ที่โรงอาหาร มีการเชิญชวนและให้ความรู้ในเรื่องการจัดการขยะตามความเหมาะสม การแก้ปัญหาการลดขยะด้วยแนวคิด 3Rs โดยการลดการใช้ การนำกลับมาใช้ซ้ำและการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ คิดว่าจะเป็นแนวทางที่ใช้แก้ปัญหาได้ดี เพราะเป็นการมองย้อนกลับมาที่ต้นตอของปัญหา เป็นการสร้างคุณค่า สร้างราคาและเห็นประโยชน์ของขยะมากขึ้น เป็นการสร้างมุมมองมองใหม่ขยะจึงไม่ใช่ขยะอีกต่อไป” (ผู้ให้สัมภาษณ์บุคคลที่ 21, 2567)

“ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติของประเทศไทย ที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วนการแก้ปัญหาการลดขยะด้วยแนวคิด 3Rs โดยการลดการใช้ การนำกลับมาใช้ซ้ำและการนำขยะกลับมาใช้ใหม่เป็นแนวทางที่ใช้แก้ปัญหาได้ดี เพราะการคัดแยกขยะตั้งแต่ครัวเรือน คือ การแยกขยะเปียกออกจากขยะทั่วไป จะสามารถดูแลสิ่งแวดล้อมและแก้ไขปัญหามลพิษได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการแก้ปัญหาด้านทาง” (ผู้ให้สัมภาษณ์บุคคลที่ 24, 2567)

1.2 หลักการ 7Rs คือ 1) การลดใช้ 2) การใช้ซ้ำ 3) การเติม 4) การคืน 5) การซ่อมแซม/การเปลี่ยนวัสดุประสงค์การใช้งาน 6) การแทนที่ และ 7) การนำกลับมาใช้ใหม่ หลักการนี้จะส่งผลต่อการแก้ปัญหาขยะได้มากที่สุดหากครบทั้ง 7 ขั้นตอน กองทุนธนาคารขยะจะเป็นแรงกระตุ้นให้ชุมชนหันมาสนใจและให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมากขึ้น เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จังหวัด หน่วยงานเทศบาล และกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และประชาชน สร้างความตื่นรู้และการรับรู้ถึงปัญหาขยะได้ในระดับหนึ่ง วัดได้จากจำนวนสมาชิกที่มาขายขยะเพิ่มขึ้น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสร้างแรงจูงใจให้เกิดการลด คัดแยกและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“หลักการ 7Rs คือ การลดใช้ การใช้ซ้ำ การเติม การคืน การซ่อมแซม/การเปลี่ยนวัสดุประสงค์การใช้งาน การแทนที่และการนำกลับมาใช้ใหม่ เป็นเรื่องที่ดีแต่หลักการนี้มักนำไปใช้ในองค์กร แต่หากครัวเรือนในชุมชนปฏิบัติได้จะเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม เรื่องขยะต้องช่วยกัน” (ผู้ให้สัมภาษณ์บุคคลที่ 19, 2567)

“หลักการ 7Rs คือ การลดใช้ การใช้ซ้ำ การเติม การคืน การซ่อมแซม/การเปลี่ยนวัสดุประสงค์การใช้งาน การแทนที่และการนำกลับมาใช้ใหม่ มีความเห็นว่าเป็นหลักการที่สามารถนำมาใช้ได้ทั้งในองค์กรและในครอบครัว เราสามารถนำขยะมาย่อยเพื่อหาประโยชน์ที่ลงตัว เช่น พัดลมหากไม่สามารถซ่อมได้แล้ว อาจจะทำแยกชิ้นส่วนเพื่อนำไปใช้ใหม่ตามความต้องการ หรือขวดน้ำยาอเนกประสงค์นำกลับมาใช้เติมใหม่ได้หลายครั้ง เป็นการย้ำเตือนพฤติกรรมการบริโภคของตนเองให้คิดก่อนการตัดสินใจซื้อทุกครั้ง คิดว่าจะส่งผลต่อการแก้ปัญหาขยะได้มากที่สุด” (ผู้ให้สัมภาษณ์บุคคลที่ 21, 2567)

2. การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา พบว่าเครือข่ายที่ได้ในการจัดการขยะของชุมชนเทศบาลเมืองสะเดามี 3 เครือข่าย คือ เครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน

2.1 เครือข่ายภาครัฐ ประกอบด้วย สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด หน่วยงานเทศบาล และกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เข้ามามีบทบาทในการออกนโยบายวางแผนทางการขับเคลื่อนการจัดการขยะ ภายใต้แผนจังหวัดสะอาด โดยเน้นใช้หลัก 3Rs ร่วมกับโครงการทำความดีด้วยหัวใจ ลดภัยสิ่งแวดล้อม เป็นแผนที่มีความเหมาะสม มีการตั้งกองทุนธนาคารขยะชุมชนบ้านทุ่ง 2 เป็นชุมชนนำร่อง ในอนาคตการจัดการขยะของเทศบาลเมืองสะเดาจะต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 27 ชุมชน เพื่อเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทยที่จะรณรงค์สร้างการรับรู้ ความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในพื้นที่ ได้มีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะและคัดแยกขยะที่สามารถนำไปรีไซเคิลหรือไปขาย เพื่อให้มีรายได้สู่ชุมชน อันเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนและนำรายได้ไปจัดสวัสดิการสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ในอนาคต ซึ่งภาครัฐมีการสนับสนุนด้านข้อมูล เชิญเข้าร่วมประชุมตามวาระต่าง ๆ และการร่วมดำเนินงานนอกสถานที่

2.2 เครือข่ายภาคเอกชน ประกอบด้วย บริษัท ถาวรอุตสาหกรรมยางพารา 1982 จำกัด และบริษัท เซฟสกิน เมดติคอล แอนด์ ไฮเอนทิฟิก (ประเทศไทย) จำกัด เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนในการบริหารจัดการขยะ โดยมีการสนับสนุนด้านข้อมูลมีการประชาสัมพันธ์ให้ลดการใช้ถุงพลาสติกและใช้ถุงผ้าทดแทนในห้างโลตัส, 7-Eleven มีการบริจาคเงินสมทบทุนเพื่อร่วมจัดโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

2.3 เครือข่ายภาคประชาชน ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชนหรือกรรมการ และประชาชนในพื้นที่ จะเข้ามามีบทบาทในการเป็นหูเป็นตาให้กับชุมชน โดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนธนาคารขยะ ขยายความรู้และสอดแทรกเรื่องการจัดการขยะไปสู่ชุมชนตามโอกาสต่าง ๆ เช่น การเข้าร่วมโครงการที่ภาครัฐจัดขึ้น เป็นต้น ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการมีปรากฏให้เห็นไม่มาก การกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่น แต่ชุมชนหรือบ้านเรือนเป็นต้นเรื่องของกาเกิดขยะ พลังของการจัดการต้องเริ่มจากครัวเรือนแต่ละหลัง ต้องตระหนักและมีจิตสำนึกถึงส่วนรวม ลดความเห็นแก่ตัว มีทัศนคติที่ดีที่จะร่วมมือเพื่อให้สังคมสะอาด ดังนั้น การทำงานร่วมกันทุกฝ่ายจะส่งผลดีต่อชุมชนในภาพรวม โดยเฉพาะขยะรีไซเคิลที่สามารถนำมาสร้างมูลค่าได้ กองทุนธนาคารขยะจะรองรับในส่วนนี้ ในอนาคตจะเห็นภาพในทุกชุมชนของเทศบาลเมืองสะเดาจะมีกองทุนนี้เกิดขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษา “การจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา” ครั้งนี้ สามารถนำประเด็นต่าง ๆ มาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดสงขลา การขับเคลื่อนการจัดการขยะภายใต้แผนพัฒนาจังหวัดสะอาดของจังหวัดสงขลา เป็นการพัฒนามีหลักการสำคัญ 2 หลักการ ได้แก่ หลักการ 3Rs ซึ่งส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การลดการใช้ การนำกลับมาใช้ซ้ำ และการรีไซเคิลขยะ เพื่อลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎี เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ซึ่งมุ่งเน้น

การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยลดการสูญเสียจากระบบเศรษฐกิจและสร้างชุมชนให้น่าอยู่มากขึ้น (Bertalanffy, L. V., 1968) และหลักการ 7Rs ซึ่งเพิ่มเติมจาก 3Rs เพื่อขยายขอบเขตการจัดการขยะในเชิงลึก และตอบสนองต่อความหลากหลายของชุมชน คือ การลดใช้ การใช้ซ้ำ การเติม การคืน การซ่อมแซม/การเปลี่ยน วัตถุประสงค์การใช้งาน การแทนที่และการนำกลับมาใช้ใหม่ ถึงแม้ว่าจะทำได้ยังไม่ครบขั้นตอน แต่ส่งผลต่อการแก้ปัญหาขยะได้มาก ผลสำเร็จที่เห็นได้ชัด คือ การสร้างธนาคารขยะในแต่ละพื้นที่ซึ่งกระตุ้นให้ชุมชนหันมาให้ความสำคัญกับการจัดการขยะ โดยเฉพาะการใช้กองทุนธนาคารขยะเป็นกลไกสนับสนุน แนวทางนี้สะท้อนถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Participation Theory) ที่ระบุว่าพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (Arnstein, S. R., 1969) ความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตฤทธิ์ ทองสิน และคณะ ที่ออกแบบตู้คัดแยกขยะ ในชุมชนตากสินสัมพันธ์ เขตบางยี่เรือ กรุงเทพมหานคร ยังแสดงให้เห็นถึงนวัตกรรมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืน ตู้คัดแยกขยะนี้ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ โครงสร้างตู้ ระบบคัดแยกขยะ และการขนถ่ายขยะ ซึ่งสอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมชุมชน ผลการวิจัยนี้สนับสนุน แนวคิดระบบนิเวศในชุมชน (Community Ecology) ที่มองการจัดการ ทรัพยากรในชุมชนเป็นระบบเชื่อมโยงกัน (กฤตฤทธิ์ ทองสิน และคณะ, 2566) นอกจากนี้ ยังงานวิจัยของ ภูษิต แจ่มศรี และอนรรตน์ อนันนันทนธร ได้ระบุปัญหาสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยในเทศบาลขนาดใหญ่ 7 ประการ เช่น การขาดทรัพยากรทางการเงินและจิตสำนึกของประชาชน แนวทางพัฒนาที่เสนอ คือ การเพิ่มนวัตกรรม ยกระดับทรัพยากร และบูรณาการการทำงานร่วมกัน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับ ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ที่เน้นการแก้ปัญหาแบบองค์รวม (ภูษิต แจ่มศรี และอนรรตน์ อนันนันทนธร, 2566); (Bertalanffy, L. V., 1968) และงานวิจัยของ ลือชัย วงษ์ทอง และคณะ เสนอว่าการบริหารจัดการขยะในพื้นที่ชนบท เช่น องค์การบริหารส่วน ตำบลแก่งหางแมว ควรใช้วิธีจ้างเหมาบริษัทเอกชน เนื่องจากความคล่องตัวในการดำเนินงาน ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิด การจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) (ลือชัย วงษ์ทอง และคณะ, 2566) ดังนั้น การจัดการขยะใน จังหวัดสงขลาจึงแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของการพัฒนาไม่เพียงแต่พึ่งพาเทคโนโลยีและนวัตกรรม แต่เนื่องจาก ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยมีแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นแนวทางหลักในการสร้างสังคมที่ ยั่งยืน

2. การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา พบว่า การจัดการขยะของเทศบาลเมืองสะเดามุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจาก 3 ภาคส่วนหลัก ได้แก่ 1) เครือข่าย ภาครัฐ เครือข่ายนี้ประกอบด้วยหน่วยงานสำคัญ เช่น สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด หน่วยงาน เทศบาล และกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย เช่น แผน “จังหวัดสะอาด” โดยใช้แนวคิด 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) ควบคุมโครงการ “ทำความดีด้วยหัวใจ ลดภัยสิ่งแวดล้อม” การจัดตั้ง กองทุนธนาคารขยะชุมชนบ้านทุ่ง 2 เป็นชุมชนนำร่อง มีแผนขยายการดำเนินงานสู่ 27 ชุมชนเพื่อปลูกจิตสำนึก และส่งเสริมการรีไซเคิลขยะ อันเป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 11 และ 12 ซึ่งเน้นชุมชนที่ยั่งยืนและการบริโภคที่รับผิดชอบ (ศูนย์วิจัยและ สนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2566) 2) เครือข่ายภาคเอกชน บริษัทเอกชน เช่น บริษัท ดาวอุตสาหกรรม ยางพารา 1982 จำกัด และบริษัท เซฟสกิน เมดดิคอล แอนด์ ไฮเอนทิฟิค (ประเทศไทย) จำกัด เข้ามาสนับสนุน การจัดการขยะผ่านการประชาสัมพันธ์ลดการใช้พลาสติก สนับสนุนถุงผ้า และบริจาคเงินสมทบโครงการสิ่งแวดล้อม

นับเป็นการประยุกต์แนวคิด Corporate Social Responsibility (CSR) เพื่อสร้างผลกระทบเชิงบวกแก่สังคม และ 3) เครือข่ายภาคประชาชน กลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชนมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ความรู้เรื่องการจัดการขยะ โดยการเป็นสมาชิกกองทุนธรรมชาติ สนับสนุนการลดและคัดแยกขยะตั้งแต่ครัวเรือน แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิด Community-Based Natural Resource Management (CBNRM) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การดำเนินงานดังกล่าวความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวิทย์ ตั้งประดิษฐ์ และคณะ ที่ระบุว่า การจัดการขยะอย่างยั่งยืนในชุมชนจำเป็นต้องสร้างแผนงานเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและความรู้ของประชาชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอน (วรวิทย์ ตั้งประดิษฐ์ และคณะ, 2566) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ วรวิทย์ มหามิตร ในเรื่องบทบาทของผู้สูงอายุในการจัดการขยะพลาสติก (ถุงแกง) โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชนตำบลบ้านแก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดชัยภูมิ ที่ชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือระหว่างชุมชน รัฐ และเอกชน เป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการขยะพลาสติก (วรวิทย์ มหามิตร, 2566) นอกจากนี้ งานวิจัยของ แม่ชีกฤษณา รักษาโณม และคณะ ในเรื่องเครือข่ายชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน: อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังสนับสนุนว่าการจัดการขยะในชุมชนที่ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ซึ่งบูรณาการ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นฐานในการเสริมสร้างชุมชนปลอดขยะอย่างยั่งยืน (แม่ชีกฤษณา รักษาโณม และคณะ, 2566); (Ellen MacArthur Foundation, 2019) เครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันเป็นวิธีแก้ไขปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นทั่วโลกไม่เฉพาะประเทศไทย การลดขยะตามแนวคิด 3Rs ยังคงเป็นพื้นฐานสำคัญ แต่ควรพัฒนาไปสู่ 7Rs เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมในระดับโครงสร้างสังคม การสนับสนุนจากทุกภาคส่วนควรครอบคลุมทั้งการสร้างเครือข่าย การให้ความรู้ และการพัฒนาตลาด เช่น การรับซื้อขยะรีไซเคิล

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการขยะของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสะเดา 27 ชุมชน มีข้อค้นพบ ดังนี้

1. สาเหตุและปัจจัยในการเกิดปัญหาขยะมูลฝอย 6 ประการ ซึ่งเกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ การอาศัยอยู่ร่วมกันมากหรืออยู่ร่วมกันอย่างหนาแน่น ดังนี้

1.1 ลักษณะของชุมชน มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดี ปริมาณของขยะมูลฝอยจึงมีมาก เช่น ทุ่งพลาสิก ขวดน้ำ

1.2 ฤดูกาล ในช่วงผลไม้มาก เช่น ลองกอง เงาะ ทุเรียน ปริมาณขยะจะมากและมีโรคติดต่อจากแมลงวัน

1.3 ความหนาแน่นของประชากรในเทศบาลเมืองมีมาก ทั้งประชากรในพื้นที่ ประชากรแฝงและนักท่องเที่ยว ไม่คัดแยกขยะ

1.4 อุปนิสัยของประชาชนในชุมชน เศรษฐกิจดี เพราะเป็นเมืองชายแดน มีประชากรแฝงมาอาศัยมาก มีชีวิตการบริโภคแบบงานด่วนเพื่อแข่งขันกับเวลา

1.5 ความสม่ำเสมอของการบริการจัดเก็บขยะมูลฝอย มีการจัดเก็บทุกวัน

1.6 กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ มีความยืดหยุ่นไม่เคร่งครัดมาก เช่น กรณีการเผาขยะในชุมชน จะมีการว่ากล่าวตักเตือน

2. กระบวนการเกิดพฤติกรรมในการกำจัดของครัวเรือน เป็นการกระทำที่แสดงออกมาโดยมีความสัมพันธ์กับความรู้ ทักษะและการปฏิบัติ ดังนี้

2.1 กระบวนการรับรู้ (Perception Process) คือ มีทัศนคติที่ดีในการกำจัดขยะ มองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งด้านสุขภาพอนามัยและด้านสิ่งแวดล้อม

2.2 กระบวนการคิดและเข้าใจ (Cognition Process) คือ เรียนรู้ในการกำจัดขยะเกี่ยวกับโทษ ประโยชน์และปริมาณขยะ

2.3 กระบวนการแสดงออก (Spatial Behavior Process) คือ การปฏิบัติที่ถูกต้องในการกำจัดขยะ ควรมีการแยกถังขยะ นำขยะมาเป็นประโยชน์โดยใช้หลัก 3Rs เพื่อเป็นการลดปริมาณขยะ Reduce การลดปริมาณขยะด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหลือเป็นขยะน้อย Reuse การนำขยะกลับไปใช้ซ้ำ การใช้ผลิตภัณฑ์ซ้ำแล้วซ้ำอีกตามรูปแบบที่เป็นต้นกำเนิด Recycle การแปลงผลิตภัณฑ์เพื่อใช้ใหม่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
ในชุมชนเทศบาลเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่า 1) การจัดการขยะในจังหวัดสงขลาเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้แผน “จังหวัดสะอาด” และโครงการ “ทำความดีด้วยหัวใจ ลดภัยสิ่งแวดล้อม” โดยใช้หลัก 3Rs ควบคู่กับการตั้งกองทุนธนาคารขยะ ซึ่งช่วยลดปริมาณขยะและสร้างรายได้ให้ชุมชน และ 2) การพัฒนาเครือข่ายจัดการขยะครอบคลุม 3 ส่วน ได้แก่ 2.1) เครือข่ายภาครัฐ ออกนโยบายและสนับสนุนการลดและคัดแยกขยะ รวมถึงตั้งชุมชนต้นแบบ 2.2) เครือข่ายภาคเอกชน สนับสนุนข้อมูล การรณรงค์ลดพลาสติก และทุนสนับสนุนโครงการสิ่งแวดล้อม และ 2.3) เครือข่ายภาคประชาชน เข้าร่วมกองทุนธนาคารขยะ และส่งเสริมความรู้เรื่อง การจัดการขยะ ความสำเร็จขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุกฝ่าย โดยเฉพาะครัวเรือน ในการลด คัดแยก และรีไซเคิลขยะ เพื่อลดปัญหาขยะล้นเมือง และเพิ่มมูลค่าให้ชุมชนอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ภาครัฐ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรใช้กฎหมายการจัดการขยะอย่างจริงจังในเรื่องการเผาขยะในชุมชน แม้เผาในที่ของตนเองแต่ทำให้เกิดความรำคาญต่อผู้อื่น 2) นำแนวทางการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา มาใช้เป็นระดับนโยบายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด หน่วยงานเทศบาล และกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และองค์กรเอกชน เช่น องค์กรเอกชนเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือ หน่วยงาน บริษัทที่มีความเกี่ยวข้อง และ 3) หลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ รวมถึงหลักสูตรการอบรมพัฒนาระดับชุมชน ควรสอดแทรกเรื่องจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันทั้งในครอบครัวและในสังคม ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ 1) การทิ้งขยะทั่วไปและขยะมีพิษลงถังขยะในเขตเทศบาลเมืองสะเดา ทั้งพนักงานเก็บขยะและประชาชนในชุมชนยังทำไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะหลอดไฟซึ่งหากมีการแตกกระจายจะทำให้สารปรอทเข้าสู่ร่างกายได้ ดังนั้น หน่วยงานและประชาชนในชุมชนควรให้ความสำคัญในการแยกทิ้งขยะให้ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อความปลอดภัย 2) ควรมีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง และสร้างการตระหนักรู้ในทุกโครงการที่เกิดขึ้นในเทศบาลเมืองสะเดา และ 3) ชุมชนทุกชุมชนควรสร้างธรรมเนียมหรือระเบียบในการจัดการขยะที่เป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรนำการศึกษาวิจัยการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา ไปศึกษาวิจัยในหน่วยงานอื่น และ 2) ควรนำการศึกษาวิจัยไปต่อยอดการวิจัยโดยใช้ปัจจัยด้านอื่นเป็นรูปแบบ เพื่อนำมาเปรียบเทียบผล

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เรียบเรียงมาจากรายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ปีงบประมาณ 2567

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2566). แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2566 จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2023/02/pcdnew-2023-02-20_06-35-59_190336.pdf

- กฤตฤทธิ ทองสิน และคณะ. (2566). นวัตกรรมแห่งการสนับสนุนการจัดการขยะอย่างยั่งยืนในชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนตากสินสัมพันธ์บางยี่เรือธนบุรี กรุงเทพมหานคร. วารสารก้าวทันโลกวิทยาศาสตร์, 23(1), 56-71.
- ไทยพีบีเอส. (2567). “ขยะล้นเมือง” คนไทยสร้างขยะเฉลี่ย 7.3 หมื่นตัน/วัน. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.thaipbs.or.th/news/content/340722?utm_source=chatgpt.com.
- นักวิชาการสุขาภิบาลชำนาญการ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองสะเดา. (11 ธ.ค 2565). การจัดการขยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในเทศบาลเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา. (พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคำไหว) และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- นุชประภา โมกข์ศาสตร์. (2565). ปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอยและข้อเสนอเชิงนโยบาย. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://think.moveforwardparty.org/article/environment-and-resources/2922/>
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2540). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และปกเจริญผล.
- ผู้ให้สัมภาษณ์บุคคลที่ 19. (13 พ.ค. 2567). การพัฒนาและการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา. (พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคำไหว) และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์บุคคลที่ 21. (15 พ.ค. 2567). การพัฒนาและการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา. (พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคำไหว) และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์บุคคลที่ 24. (17 พ.ค. 2567). การพัฒนาและการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะของชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสงขลา. (พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุริยา คงคำไหว) และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ภูษิต แจ่มศรี และอนูรัตน์ อนันทนาธร. (2566). ปัญหาข้อจำกัดและแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลขนาดใหญ่ในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกของประเทศไทย. วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย, 15(1), 123-139.
- แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม และคณะ. (2566). เครือข่ายชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน: อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(4), 1562-1574.
- ลือชัย วงษ์ทอง และคณะ. (2566). การบริหารจัดการขยะเพื่อผลิตเป็นเชื้อเพลิงและปุ๋ยอินทรีย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลแก่งหางแมว อำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 25(2), 47-63.
- วรวิฑู ตั้งประดิษฐ์ และคณะ. (2566). แนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 12(1), 19-33.
- วรวิฑู มหามิตร. (2566). บทบาทของผู้สูงอายุในการจัดการขยะพลาสติก (ถุงแกง) โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชนตำบลบ้านแก่ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 5(1), 14-24.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538). ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย: เรื่องง่าย ๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้. ข่าวการวิจัยการศึกษา, 18(3), 8-11.

- ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2566). ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.sdgmovement.com/intro-to-sdgs/>.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา. (2565). สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลา เร่งขับเคลื่อนการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยในหน่วยงานภาครัฐจังหวัดสงขลาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ. เรียกใช้เมื่อ 21 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://www.songkhla.go.th/news/detail/7170/data.html>.
- Agenda Team. (2021). องค์การระดับโลกเหล่านี้ใหญ่แค่ไหน? และต่างกันอย่างไร? | AGENDA. Retrieved November 19, 2023, from <https://www.agenda.co.th/social/global-organization-story-and-fund/>.
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224.
- Bertalanffy, L. V. (1968). *General System Theory: Foundations, Development, Applications*. New York: George Braziller.
- Ellen MacArthur Foundation. (2019). *The circular economy in detail*. Retrieved November 5, 2024, from <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/the-circular-economy-in-detail-deep-dive>.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. (2nd ed.). Thousand Oaks: SAGE Publications.

การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอาหรับโดยใช้กิจกรรมค่ายเป็นฐาน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้*

DEVELOPING ARABIC COMMUNICATION SKILLS USING CAMP-BASED ACTIVITIES IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

รอมยี่ มอหิ, อาติละห์ หะยีนีแว*, มะซมดี สะอะ

Romyi Morhi, Adilah Hayeeniwae*, Masamdi Saa

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ยะลา ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University, Yala, Thailand

*Corresponding author E-mail: adilahabdlatif@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดค่ายภาษาอาหรับที่จัดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ผลของการจัดกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มที่ใช้แบบสอบถาม ได้แก่ เยาวชนที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 300 คน และ 2) กลุ่มที่ใช้แบบสัมภาษณ์ ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 9 คน รวมทั้งหมด 309 คน โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้วิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้ Content Analysis ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ มีความชัดเจนและเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอน และส่งผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อการพัฒนาการของนักเรียนด้านทักษะภาษาอาหรับ โดยเน้นการปฏิบัติแบบสถานการณ์จำลอง เน้นกิจกรรมบทบาทสมมติ และกิจกรรมเกมส์ ซึ่งผู้เรียนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก กิจกรรมเหล่านี้ส่งผลสัมฤทธิ์ที่ดี และสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ในขณะที่ผลของกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) ผู้เรียนมีความเห็นว่ากิจกรรมค่ายภาษาอาหรับมีความน่าสนใจ และความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อค่ายภาษาอาหรับ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) คณะวิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรพัฒนาคู่มือหรือแนวทางการจัดกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับ เพื่อให้ครูสามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกัน

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะ, ทักษะการสื่อสาร, การสื่อสารภาษาอาหรับ, กิจกรรมค่ายเป็นฐาน, สามจังหวัดชายแดนใต้

Abstract

This research aims to study the structure of Arabic language camps conducted in the three southern border provinces of Thailand, the impact of these camps on participants, and their satisfaction with the activities. A mixed-methods research approach was employed. The sample was divided into two groups: 1) 300 youth participants who had previously attended Arabic language camps, surveyed using a questionnaire, and 2) Nine Arabic language teachers interviewed for qualitative insights, making a total of 309 participants. A purposive sampling technique was used. Research instruments included questionnaires and interviews. Quantitative data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation, while qualitative data were examined through content analysis. The findings indicate that the structure of Arabic language camps in the three southern border provinces is well-organized, systematic, and effectively enhances students' Arabic language skills. The camps emphasize scenario-based learning, role-playing, and games, which significantly engage learners and contribute to their motivation and active participation. The overall effectiveness of the camps was rated at a high level ($\bar{X} = 4.17$), with students finding the activities engaging. Additionally, participant satisfaction with the camps was rated at the high level ($\bar{X} = 4.23$). The study suggests that a handbook or guidelines for organizing Arabic language camps should be developed to facilitate implementation in other similar regions.

Keywords: Skill Development, Communication Skill, Arabic Language Communication, Camp-Based Activities, Three Southern Border Provinces

บทนำ

ภาษาอาหรับเป็นภาษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกมุสลิม โดยถูกใช้เป็นภาษาหลักในพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม เช่น การละหมาด การอ่านคัมภีร์อัลกุรอาน และการศึกษาหลักคำสอนทางศาสนา ทั้งนี้ ในบริบทของประเทศไทย ชาวมุสลิมซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 5 - 6 ของประชากรทั้งหมด ใช้ภาษาอาหรับในด้านศาสนาและวัฒนธรรมเป็นหลัก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาอาหรับได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีประชากรมุสลิมอาศัยอยู่หนาแน่น เช่น จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และกรุงเทพมหานคร ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาสพบว่า มีประชากรมุสลิมมากกว่าร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ส่งผลให้ภาษาอาหรับมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในด้านศาสนาอิสลามและการสื่อสารในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ การเรียนการสอนภาษาอาหรับในพื้นที่ดังกล่าวจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาองค์ความรู้ด้านศาสนา และเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับเยาวชนในพื้นที่ (Hassan, N., 2021) ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ภาษาอาหรับมีบทบาทสำคัญในด้านศาสนา การศึกษา และเศรษฐกิจ แต่ยังคงขาดแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะภาษาอาหรับในบริบทของพื้นที่นี้จะช่วยเสริมสร้างโอกาสในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

ด้วยเหตุนี้ ค่ายภาษาอาหรับจึงกลายเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ได้รับความนิยม ที่จัดขึ้นโดยสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ และภาคประชาสังคม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอาหรับในหมู่เยาวชน รวมถึงสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมอาหรับและอิสลาม (Yusuf, M. & Abdullah, S., 2021) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดค่ายภาษาอาหรับในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมีความสำคัญ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน ประสิทธิภาพ และปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดกิจกรรมดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กิจกรรมค่ายภาษาอาหรับเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษา นอกจากจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ภาษาอาหรับได้ลึกซึ้งขึ้นแล้วยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถทางภาษาของตนให้ดีขึ้นด้วยซึ่งพิสูจน์ได้จากผลการศึกษาของนักการศึกษาหลายท่าน เช่น งานวิจัยของ David, G. R. M. et al. ที่ศึกษาผลกระทบของการจัดค่ายการเรียนรู้ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังการการจัดค่ายสูงกว่าก่อนจัดค่าย (David, G. R. M. et al., 2024) และผลการวิจัยของ กานต์ยุภา ชุ่มสนิท ที่พบว่า ประสิทธิภาพของค่ายภาษาอังกฤษที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้เรียนมีความสามารถทางการพูดภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นหลังจากที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมค่ายภาษาอังกฤษ การสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบันได้มีการเน้นกิจกรรมเสริมทักษะ และจัดค่ายภาษาอย่างมีระบบและมีวิจัยรองรับ (กานต์ยุภา ชุ่มสนิท, 2563) แต่สำหรับภาษาอาหรับยังไม่มีวิจัยที่ชี้ให้เห็นความสำคัญและประสิทธิภาพของการสอนภาษาที่เน้นกิจกรรมค่ายภาษา

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอาหรับโดยใช้กิจกรรมค่ายเป็นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้และในพื้นที่อื่น ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับที่จัดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้
2. เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research)
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ประชากร คือ นักเรียนในโรงเรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ที่เคยจัดค่ายภาษาอาหรับติดต่อกัน 5 ปี และ 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนที่เคยจัดกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับ 5 ปีย้อนหลังติดต่อกัน จังหวัดละ 1 โรงเรียน ทั้งหมด 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนจงรักสัตย์วิทยา อ.เมือง จ.ปัตตานี โรงเรียนอัสตรียะห์ อ.เมือง จ.นราธิวาส และโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อ.เมือง จ.ยะลา โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ โรงเรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ที่เคยจัดค่ายภาษาอาหรับติดต่อกัน 5 ปี

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนที่เคยจัดกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับ 5 ปีย้อนหลังติดต่อกัน จังหวัดละ 1 โรงเรียน ทั้งหมด 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนจงรักสัตย์วิทยา อ.เมือง จ.ปัตตานี โรงเรียนอัสตรากียะห์ อ.เมือง จ.นราธิวาส และโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ อ.เมือง จ.ยะลา โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ นักเรียนที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับที่จัดขึ้นในโรงเรียน ทั้ง 3 โรงเรียน ๆ ละ 100 คน รวมทั้งหมด 300 คน

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มที่ตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ ครูภาษาอาหรับที่รับผิดชอบในการจัดค่ายภาษาอาหรับของทั้ง 3 โรงเรียน ๆ ละ 3 คน รวมทั้งหมด 9 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 309 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

วิธีการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบ สอบถามของงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และได้้นำเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นมาตรวจสอบเพื่อหาคุณภาพเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คนได้ตรวจสอบเพื่อหาค่า IOC หลังจากนั้นได้นำเครื่องมือไปลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น Reliability เมื่อได้เครื่องมือที่มีคุณภาพแล้วจึงได้นำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แบบสอบถาม ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบสอบถามของงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นการศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับ ซึ่งแบ่งแบบสอบถาม ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 รายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจต่อกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวิจัย

ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินและปรับตามแนวทางของ Nunan, D. แบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับที่จัดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีรูปแบบการกำหนดค่าระดับ คือ 5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด จนถึง 1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด โดยแยกประเด็นการประเมินผลเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวและความพึงพอใจต่อการจัดค่ายภาษาอาหรับโดยรวม ด้านที่ 2 ลักษณะของกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับ ด้านที่ 3 วิธีดำเนินกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับ ด้านที่ 4 ผลลัพธ์ของกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับ หลังจากได้แบบสอบถามต้นฉบับ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ อาจารย์ปราณี ลำเบญญะ อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการวิจัย ดร.ฟาริด อาแว อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาอาหรับ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.อัศดุรอแม สุธง อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา และเมื่อผ่านการตรวจสอบคุณภาพเชิงเนื้อหา โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง

รายชื่อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 แล้ว นำไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาภาษาอาหารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความพึงพอใจทั้งฉบับ (Reliability) จากการคำนวณโดยใช้สูตร Cronbach's Alpha Coefficient มีค่าเท่ากับ 0.87 (Nunan, D., 2004)

2. แบบสัมภาษณ์ครูผู้จัดค่ายภาษาอาหาร ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็น ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ความเตรียมพร้อมก่อนจัดกิจกรรม

ส่วนที่ 3 การดำเนินงานจัดกิจกรรม

ส่วนที่ 4 ผลการจัดกิจกรรมและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อได้มาซึ่งข้อมูล และคำตอบที่เป็นจริง ครอบคลุมประเด็นอย่างสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้ได้ ข้อเท็จจริงในกลุ่มศึกษา รวมทั้งเป็นการลดช่องว่างระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาส สนับสนุนกันมากขึ้น มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นเหมือนผู้วิจัยเป็นคนในกลุ่มศึกษา เนื่องจากในการศึกษา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงได้ค้นคว้าข้อมูลทางด้าน เอกสารและใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและ รวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถกระทำได้ 3 ระดับ คือ 1) การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ คือ การสัมภาษณ์ การนัดแนะ เวลา สถานที่แน่นอนไว้ก่อน 2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ คือ การสัมภาษณ์โดยการพบปะโดยส่วนตัว และ 3) การสัมภาษณ์แบบพูดคุยเป็นกันเอง คือ การพูดคุย กันธรรมดา การพูดคุยเป็นไปตามธรรมชาติ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก 1) การกำหนดประเด็นคำถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยการเตรียมแนวคำถามการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เพราะสามารถยืดหยุ่น และกระทำได้ง่าย และมีความต่อเนื่องของคำถาม สามารถเจาะลึก การตั้งแนวคำถามหลักไว้ก่อนล่วงหน้าเป็นแบบกว้าง ๆ เพื่อให้มีจุดยืนและประเด็นที่ต้อง สัมภาษณ์ใช้ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ไม่มีการกำหนดหรือเรียงลำดับหัวข้อคำถาม แต่เป็นการสนทนาแบบธรรมชาติ และไม่สร้างความอึดอัดแก่ผู้ถูกซักถาม และ 2) ใช้การจดบันทึก และการบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิธีการจดบันทึกโดยละเอียดภายหลังจากที่ได้จากการสนทนา การสัมภาษณ์ การบันทึก

โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างเครื่องมือโดยนำแนวทางเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมค่ายภาษาอาหารมาสร้างเป็นข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ซึ่งเครื่องมือการวิจัยผ่านการตรวจสอบเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามแนวทางและประเด็นซึ่งกำหนดไว้เพื่อให้ได้ ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาจัดเป็น Category ใช้การวิเคราะห์สรุปเนื้อหาและการจัดกลุ่มข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัยให้ครูผู้จัดค่ายภาษาอาหาร

2. เมื่อได้รับอนุญาตให้เก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามที่ทีมวิจัยร่วมกันพัฒนาแก่กลุ่มตัวอย่าง และผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

3. เก็บข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. ผู้วิจัยได้ติดต่อกกลุ่มตัวอย่างที่จะขอสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และทำการนัดวัน เวลา และสถานที่ ๆ จะสัมภาษณ์

5. ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมค่ายด้วยตนเอง

6. บันทึกผลการสัมภาษณ์ และสรุปข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ผู้ศึกษาเลือกใช้การประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความถี่ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้ Content Analysis

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้สถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป จำนวนและคุณสมบัติผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ
2. ข้อมูลระดับความพึงพอใจ จากแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ให้คะแนนสำหรับการประมาณค่าตามแบบ Likert Scale แก่คำตอบ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เป็น 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ

2.2 คำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคำตอบแต่ละด้าน และแต่ละข้อ แล้วแปรผลตามเกณฑ์ของเบสต์และคานัน (Best, J. W. & Kahn, J. V., 1993)

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

การประมวลผลข้อมูลเชิงคุณภาพ

ส่วนการประมวลผลข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำมาจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบตามเค้าโครงเรื่องแล้วสรุปออกมา เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และหาข้อมูลเพิ่มเติมต่อไป หลังจากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์โดยการสัมภาษณ์ซ้ำในบางประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลมากขึ้น และทำการวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการ วิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงมาก

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการจัดค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีความชัดเจนและเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอน มีการอธิบายลักษณะกิจกรรม และส่งผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อพัฒนาการของนักเรียนด้านทักษะภาษาอาหรับ โดยเน้นการปฏิบัติแบบสถานการณ์จำลอง ที่แบ่งเป็นฐาน เช่น ฐานตลาด ฐานโรงพยาบาล ฐานธนาคาร ฐานสนามบิน และฐานร้านอาหาร เป็นต้น และเน้นกิจกรรมบทบาทสมมติ เพื่อให้นักเรียนได้ใช้ภาษาอาหรับในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้คำศัพท์และประโยคในชั้นเรียน และนำมาปฏิบัติในกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับ และอีกรูปแบบหนึ่งที่นิยมจัดในค่ายภาษาอาหรับ คือ กิจกรรมเกมส์ภาษาเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก และครูภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้จะบรรจุกิจกรรมนี้ในค่ายภาษาอาหรับเสมอ โดยให้เหตุผลว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งผลสัมฤทธิ์ที่ดี และสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนอยากมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

ผลของการจัดกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลของการจัดกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

รายการวิเคราะห์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่วิทยากรอธิบายและสามารถปฏิบัติตามได้	4.19	0.88	มาก
2. นักเรียนสามารถใช้ท่าทางเพื่อสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสมกับคำพูดที่ต้องการสื่อ	4.63	0.61	มากที่สุด
3. นักเรียนสามารถพูดโต้ตอบในขณะที่ทำกิจกรรมได้อย่างคล่องแคล่วและเหมาะสม	4.21	0.76	มาก
4. นักเรียนสามารถออกเสียงภาษาอาหรับได้ถูกต้อง ชัดเจน	4.13	0.87	มาก
5. นักเรียนสามารถพูดเป็นประโยคเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้	3.88	0.94	มาก
6. นักเรียนสามารถใช้คำศัพท์ภาษาอาหรับได้ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์	4.01	0.79	มาก
โดยรวม	4.17	0.42	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านนักเรียนสามารถใช้ท่าทางเพื่อสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสมกับคำพูดที่ต้องการสื่อ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.63$) รองลงมา ด้านนักเรียนสามารถพูดโต้ตอบในขณะที่ทำกิจกรรมได้อย่างคล่องแคล่วและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) ด้านนักเรียนเข้าใจในสิ่งที่วิทยากรอธิบายและสามารถปฏิบัติตามได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) นักเรียนสามารถออกเสียงภาษาอาหรับได้ถูกต้อง ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) ตามลำดับ

ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

รายการวิเคราะห์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. วิทยากรบรรยายเข้าใจง่าย	4.23	0.91	มาก

ตารางที่ 2 แสดงความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ (ต่อ)

รายการวิเคราะห์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
2. เนื้อหาและกิจกรรมเหมาะสมและสนุกสนาน	4.42	0.83	มาก
3. สถานที่จัดเหมาะสม	4.07	0.95	มาก
4. ระยะเวลาเหมาะสม	4.04	1.09	มาก
5. การประชาสัมพันธ์ทั่วถึงและรวดเร็ว	4.15	1.10	มาก
6. กิจกรรมค่ายทำให้เกิดแรงจูงใจอยากเรียนภาษาอาหรับ	4.46	1.02	มาก
โดยรวม	4.23	0.44	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับ มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านกิจกรรมค่ายทำให้เกิดแรงจูงใจอยากเรียนภาษาอาหรับ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) รองลงมา ด้านเนื้อหาและกิจกรรมเหมาะสมและสนุกสนาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) ด้านวิทยากรบรรยายเข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) การประชาสัมพันธ์ทั่วถึงและรวดเร็ว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

รูปแบบการจัดกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีความชัดเจนและเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอน มีการอธิบายลักษณะกิจกรรม และส่งผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อการพัฒนาการของนักเรียนด้านทักษะภาษาอาหรับ โดยการประเมินที่สอดคล้องกันทั้ง 2 ฝ่าย คือ ข้อมูลจากแบบสอบถามของผู้เรียน และข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ของครูภาษาอาหรับ โดยค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งข้อมูลข้างต้นแสดงถึงประสิทธิภาพของรูปแบบของค่ายภาษาอาหรับที่จัดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และจากการศึกษาข้อมูลผ่านแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ พบว่า กิจกรรมที่จัดในค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีความหลากหลาย โดยกิจกรรมที่ได้รับความนิยม คือ กิจกรรมสถานการณ์จำลองที่แบ่งเป็นฐานต่าง ๆ เช่น ฐานตลาด ฐานโรงพยาบาล ฐานธนาคาร ฐานสนามบิน และฐานร้านอาหาร ซึ่งเน้นบทบาทสมมติเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกใช้ภาษาอาหรับในสถานการณ์จริง โดยผู้เรียนจะนำคำศัพท์และประโยคที่เรียนในชั้นเรียนมาปฏิบัติในกิจกรรมดังกล่าว กิจกรรมนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรยาณี อาลีมามะ และรอฮานี มาแฉะ ที่ระบุว่า กิจกรรมบทบาทสมมติช่วยพัฒนาทักษะการพูดภาษาอาหรับได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุรยาณี อาลีมามะ และรอฮานี มาแฉะ, 2565) นอกจากนี้ กิจกรรมเกมส์ภาษาก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมสำคัญที่ได้รับความสนใจจากผู้เรียนอย่างมาก ครูภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มักบรรจุเกมส์ภาษาในค่าย เนื่องจากช่วยสร้างแรงจูงใจและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฟาร่า สุไลมาน ที่พบว่า กิจกรรมเกมส์ช่วยพัฒนาทักษะด้านภาษาอังกฤษของนักเรียน (ฟาร่า สุไลมาน, 2547) และงานวิจัยของ สุนิดา โฆษิตชัยวัฒน์ ซึ่งพัฒนาหลักสูตรค่ายภาษาอังกฤษด้วยการใช้เกมส์

แข่งขัน พบว่า กิจกรรมดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษเช่นกัน (สุนิดา โฆษิตชัยวัฒน์, 2556) งานวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมบทบาทสมมติช่วยพัฒนาทักษะการพูด เนื่องจากสร้างสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง ซึ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาอย่างมั่นใจ และการใช้กิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมและความสนุกสนานในคำยภาษา มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทักษะภาษาของผู้เรียนทั้งในด้านการพูดและการใช้งานในสถานการณ์จริง เกมสภาษาเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะด้านภาษาอาหรับของผู้เรียน โดยนอกจากจะช่วยเสริมสร้างความสามารถทางภาษาแล้ว ยังสร้างความสนุกสนานและแรงจูงใจให้ผู้เรียนอยากเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจสูงต่อกิจกรรมเกมสภาษา เนื่องจากสามารถฝึกทักษะการใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่รู้สึกกดดันหรือเบื่อหน่าย ข้อมูลนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Byrne, D. ที่ระบุว่า เกมสภาษาเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ในคำยภาษา เพราะผู้เรียนสามารถฝึกใช้ภาษาในบรรยากาศที่สนุกสนาน โดยที่ไม่รู้ตัวว่ากำลังพัฒนาทักษะทางภาษา ผลลัพธ์ดังกล่าวส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภาษา ซึ่งช่วยเพิ่มทั้งประสิทธิภาพและความมั่นใจในการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นธรรมชาติ (Byrne, D., 1990)

ผลของการจัดกิจกรรมคำยภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ สามารถพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาอาหรับของผู้เรียน โดยค่าเฉลี่ยโดยรวมของพัฒนาการทักษะการฟัง - พูดภาษาอาหรับของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฟาร่า สุไลมาน ที่สรุปผลการวิจัยว่า กิจกรรมคำยภาษาอังกฤษสามารถพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาอังกฤษได้จากระดับพอใช้ไปสู่ระดับดี ดังนั้น โรงเรียนจึงควรนำกิจกรรมนี้มาพัฒนาและบูรณาการกับการเรียนการสอนตลอดระยะเวลาเรียน ไม่ควรที่จะทำเฉพาะช่วงกิจกรรมปีละครั้ง ๆ ละ 2 วัน อย่างที่เคยทำในปีที่ผ่านมา (ฟาร่า สุไลมาน, 2547)

ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมคำยภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ อยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านกิจกรรมคำยทำให้เกิดแรงจูงใจอยากเรียนภาษาอาหรับ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ด้านเนื้อหาและกิจกรรมเหมาะสมและสนุกสนาน ด้านวิทยากรบรรยายเข้าใจง่าย ด้านการประชาสัมพันธ์ทั่วถึงและรวดเร็ว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องในการประเมินทั้งจากผู้เรียนและผู้จัดกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ กุลสุทธิ และคณะ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้กระบวนการคำยภาษาอังกฤษในกลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในระดับมากเช่นกัน (กนกวรรณ กุลสุทธิ และคณะ, 2562) นอกจากนี้ ยังมีความคล้ายคลึงกับงานวิจัยของ Jeenkram, A. & Teanprapakun, P. ที่ศึกษาการใช้กิจกรรมคำยภาษาอังกฤษในการเสริมสร้างแรงจูงใจของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยพบว่า กิจกรรมที่เน้นสถานการณ์ที่หลากหลายช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การกล้าแสดงออก และการมีความสนุกสนานกับกิจกรรม (Jeenkram, A. & Teanprapakun, P., 2022) การศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมในคำยภาษา ทั้งในบริบทของภาษาอาหรับและภาษาอังกฤษ มีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสารของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมคำยภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนและเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอน มีการอธิบายลักษณะกิจกรรม และส่งผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อ

พัฒนาการของนักเรียนด้านทักษะภาษาอาหรับ โดยการประเมินที่สอดคล้องกันทั้ง 2 ฝ่าย คือ ข้อมูลจากแบบสอบถามของผู้เรียน และข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ของครูภาษาอาหรับ กิจกรรมที่จัดในค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีความหลากหลาย กิจกรรมที่ได้รับความนิยม คือ กิจกรรมสถานการณ์จำลองที่แบ่งเป็นฐานต่าง ๆ เช่น ฐานตลาด ฐานโรงพยาบาล ฐานธนาคาร ฐานสนามบิน และฐานร้านอาหาร ซึ่งเน้นบทบาทสมมติเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกใช้ภาษาอาหรับในสถานการณ์จริง เป็นการจัดค่ายแบบค้างคืน ในระยะเวลา 2 วัน 1 คืน เพื่อพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาอาหรับ สร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ภาษาอาหรับ และกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับส่วนใหญ่จะจัดนอกสถานที่ เช่น อ่าวสะกอม แหลมโพธิ์ และพื้นที่ในชนบท เป็นต้น เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศเดิม ๆ ภายในโรงเรียน ทำให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ยกเว้นโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิ เท่านั้นที่จัดภายในโรงเรียนทุกปี เนื่องจากข้อจำกัดของงบประมาณ และพื้นที่ภายในโรงเรียนกว้างและเอื้ออำนวยต่อการจัดค่ายภาษา และในค่ายภาษาอาหรับมีกิจกรรมย่อย ๆ มากมาย แต่กิจกรรมหลักที่ทุกโรงเรียนจัดขึ้นเหมือนกัน คือ กิจกรรมฐานภาษา และกิจกรรมเกมส์ภาษา ซึ่งมีเกมส์ที่หลากหลายแตกต่างกันไป และมีรูปแบบการจัดฐานที่แตกต่างตามวัตถุประสงค์ของการจัดค่ายของโรงเรียนนั้น ๆ และทุกกิจกรรมมีการวางแผนล่วงหน้า โดยมีเอกสารประกอบการเข้าค่าย ให้กับครูที่เป็นวิทยากร และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับได้ทำความเข้าใจล่วงหน้า มีการอธิบายรูปแบบและขั้นตอนการเข้าร่วมกิจกรรม ผลของการจัดกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ สามารถพัฒนาทักษะการฟัง - พูดภาษาอาหรับของผู้เรียน โดยค่าเฉลี่ยโดยรวมของพัฒนาการทักษะการฟัง - พูดภาษาอาหรับของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และจากการสัมภาษณ์ครูภาษาอาหรับที่กล่าวว่า กิจกรรมค่ายภาษาอาหรับมีความสำคัญและสามารถพัฒนาทักษะภาษาอาหรับได้จริง โดยสังเกตจากพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความเชื่อมั่นและกล้าที่จะพูดภาษาอาหรับ และสื่อสารโต้ตอบภาษาอาหรับได้มากขึ้น และความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ อยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านกิจกรรมค่ายทำให้เกิดแรงจูงใจอยากเรียนภาษาอาหรับ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดรองลงมา ด้านเนื้อหาและกิจกรรมเหมาะสมและสนุกสนาน ด้านวิทยากรบรรยายเข้าใจง่าย ด้านการประชาสัมพันธ์ทั่วถึงและรวดเร็ว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องในการประเมินทั้งจากผู้เรียนและผู้จัดกิจกรรม โดยสังเกตจากความกระตือรือร้น และความปรารถนาของนักเรียนที่อยากให้ออกกิจกรรมนี้อีกในปีต่อไป จึงมีข้อข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรศึกษารูปแบบกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับให้เข้าใจก่อนนำไปประยุกต์ใช้จริงในสถาบันการศึกษา 2) ควรสำรวจความสามารถภาษาอาหรับของผู้เรียนก่อนเข้าร่วมกิจกรรมค่ายภาษาอาหรับ เพื่อที่จะได้คัดเลือกกิจกรรมย่อยต่าง ๆ ที่ เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน และ 3) ควรศึกษาประเด็นเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาทักษะด้านภาษาอาหรับและภาษาอื่น ๆ และ 4) ควรศึกษาประเด็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมค่ายภาษาและแนวทางแก้ไขเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปพัฒนากิจกรรมค่ายภาษาอาหรับและภาษาอื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ กุลสุทธิ และคณะ. (2562). การศึกษาการใช้ภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษาผ่านกระบวนการค่ายภาษาอังกฤษ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 7(4), 951-967.
- กานต์ยุภา ชุ่มสนิท. (2563). การพัฒนาหลักสูตรค่ายภาษาอังกฤษสำหรับครูภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยบูรพา.

- พาร่า สุไลมาน. (2547). กิจกรรมค่ายภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมความสามารถในการฟัง - พูดภาษาอังกฤษของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนอิสลามสันติชน กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). รายงานผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน พ.ศ. 2563 ทัวราชอาณาจักร.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สุนีตา โฉมิตชัยวัฒน์. (2556). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมค่ายภาษาอังกฤษเพื่อเสริมสร้างทักษะการพูดภาษาอังกฤษ
ความรู้ด้านกิจกรรมค่ายภาษาอังกฤษ และทักษะสังคม สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(1), 430-447.
- สุรยาณี อาลีมามะ และรอฮานี มาแฉ. (2565). การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอาหรับโดยใช้บทบาท สมมุติ
กรณีศึกษา นักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามขนาดใหญ่พิเศษ จังหวัดนราธิวาส. วารสาร
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(2), 217-235.
- Best, J. W. & Kahn, J. V. (1993). Research in Education. Boston: Allyn and Bacon.
- Byrne, D. (1990). Teaching Oral English. Singapore: Longman.
- David, G. R. M. et al. (2024). Understanding the impact of national learning camps: Teacher volunteers
experiences, teaching methods, challenges, and student learning outcomes. World Journal of
Advanced Research and Reviews, 21(1), 2182-2195.
- Hassan, N. (2021). Virtual Arabic camps during COVID-19: A case study of Thailand's southern border
provinces. International Journal of Educational Technology, 14(2), 55-72.
- Jeenkram, A. & Teanprapakun, P. (2022). The use of English camp activities to enhance primary
students' English learning motivation. Journal of Buddhist Anthropology, 7(2), 88-101.
- Nunan, D. (2004). Task-Based language teaching. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yusuf, M. & Abdullah, S. (2021). Arabic language immersion programs in Southern Thailand:
Opportunities and challenges. International Journal of Arabic Studies, 18(5), 102-119.

ผลการพัฒนารูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี*

THE RESULTS OF DEVELOPING A MODEL OF RESILIENCE PROVIDERS AND SERVICE RECIPIENTS IN KANCHANABURI PROVINCE

จักรพันธ์ จันทร์สว่าง

Jakkapan Jansawang

โรงพยาบาลเลาขวัญ กาญจนบุรี ประเทศไทย

Lao Khwan Hospital, Kanchanaburi, Thailand

Corresponding author E-mail: Primarycarelaokhwan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนามีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี 2) เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี และ 3) เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี วิธีการดำเนินวิจัยมี 3 ระยะ 1) ศึกษาข้อมูลบริบทข้อมูลความยืดหยุ่นทางจิตใจ 2) สร้างและพัฒนารูปแบบฯ และ 3) ประเมินผลการใช้รูปแบบฯ กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 1) ผู้ให้บริการ 40 คน และ 2) ผู้รับบริการ 140 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินความเครียด ความเชื่อมั่น 0.821 แบบประเมินภาวะหมดไฟในการทำงาน ความเชื่อมั่น 0.882 แบบประเมินความยืดหยุ่นทางจิตใจ ความเชื่อมั่น 0.792 แบบวัดความตั้งใจในการเลิกยา ความเชื่อมั่น 0.746 วิเคราะห์ข้อมูลใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติการทดสอบค่าทีผลการวิจัย 1) บริบทข้อมูล พบว่า ผู้ให้บริการ ผู้รับบริการมีความยืดหยุ่นทางจิตใจที่ต่ำ มีความเครียดสูง ผู้ให้บริการมีภาวะหมดไฟในการทำงานส่งผลต่อการดำเนินชีวิตค่อนข้างสูง 2) รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจ JACKKY model ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) กิจกรรมร่วมกัน 2) ทักษะ 3) การสื่อสาร 4) ความรู้ 5) ทักษะ และ 6) ตัวตนของบุคคล และ 3) หลังใช้รูปแบบฯ ผู้ให้บริการ ผู้รับบริการมีความเครียดลดลง ความยืดหยุ่นทางจิตใจเพิ่มขึ้น ผู้ให้บริการมีภาวะหมดไฟในการทำงานลดลง ผู้รับบริการมีความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดเพิ่มขึ้น ความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบฯอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปใช้ได้จริง ส่งผลให้เกิดความยืดหยุ่นทางจิตใจเพิ่มขึ้นสามารถดำรงชีวิตได้ในสังคม สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการดูแลด้านสุขภาพจิตทั้งในคลินิกและในชุมชนต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบ, ความยืดหยุ่นทางจิตใจ, ผู้ให้บริการ, ผู้รับบริการ

Abstract

This research article is a development research with the following objectives. 1) To study the context of resilience of service providers and service recipients in Kanchanaburi Province. 2) To create and develop a model of Resilience of service providers and service recipients in Kanchanaburi Province. 3) To study the effect of using a model of resilience of service providers and service recipients in Kanchanaburi Province. The research method has 3 phases: 1) Study contextual data of Resilience data. 2) Create and develop a model. 3) Evaluate the results of using the model. The sample consisted of 1) Service providers 40 people. 2) Service recipients 140 people. The research instruments included an interview form, a stress assessment form with a reliability of 0.821, a burnout assessment form with a reliability of 0.882, a resilience assessment form with a reliability of 0.792, and a drug quit intention scale with a reliability of 0.746. The data were analyzed using percentages, means, standard deviations, and t-tests. The results of the research: 1) The context of the data found that service providers and service recipients had low resilience, high stress, and service providers had a relatively high level of burnout which affected their life. 2) The JACKKY model of Resilience consists of 6 components: 1) Joint activities 2) Attitude 3) Communication 4) Knowledge 5) Skills 6) Personal identity 3) After using the model, service providers and service recipients had less stress, increased resilience, service providers had less burnout, service recipients had more intention to quit drugs, and high satisfaction with the model. It can be put into practice, resulting in increased resilience, the ability to live in society, and can be used in planning mental health care in both clinics and communities.

Keywords: Model, Resilience, Providers, Service Recipients

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันกำลังประสบปัญหาการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น ทั้งโรคระบาด ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่ทวีความรุนแรงขึ้น มนุษย์ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ล้วนส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกกระตุ้นให้เกิดความทุกข์และความเครียด ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านความมั่นคง,เศรษฐกิจและสังคมในหลายมิติ อันส่งผลให้ประชาชนเกิดปัญหาทางสุขภาพจิตและเจ็บป่วยด้วยโรคทางจิตเวชเพิ่มขึ้น รวมถึงมีแนวโน้มเกิดภาวะเหนื่อยล้าทางอารมณ์ โรคและภัยสุขภาพที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง องค์การอนามัยโลก (The World Health Organization-WHO) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สุขภาพจิต” (Mental Health) หมายถึง ภาวะที่บุคคลรับรู้ศักยภาพของตน สามารถรับมือกับความเครียดในชีวิต สามารถทำงานให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถทำประโยชน์แก่สังคมของตนเองได้ (วรวิศา พานิชเกรียงไกร และคณะ, 2566)

ข้อมูลการสำรวจความชุกและการเข้าถึงบริการของโรคจิตเวชและมีปัญหาสุขภาพจิตในช่วง 12 เดือน: การสำรวจระดับชาติของประเทศไทยระดับชาติปี พ.ศ. 2566 พบว่า คนไทย 4.4 ล้านคน เป็นโรคจิตเวช

และมีปัญหาสุขภาพจิตในช่วง 12 เดือน มีเพียง ร้อยละ 10.6 ที่เข้าถึงบริการ คนไทยมากถึง ร้อยละ 89.4 ยังไม่เข้าถึงบริการและมีเพียงร้อยละ 3.7 ที่รักษากับบุคลากรสุขภาพจิต การเข้าถึงบริการกลุ่มโรคสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ โรคซึมเศร้า ร้อยละ 16.8 กลุ่มความผิดปกติของพฤติกรรมเสพติด ร้อยละ 15.6 และมีประสบการณ์ คล้ายโรคจิต ร้อยละ 13.1 (วรวรรณ จุฑา และกมลลักษณ์ มากคล้าย, 2566) ความเครียดของบุคคลภายหลังการ เกิดการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ต่างๆ ภายในชีวิตการสูญเสียบุคคลที่ใกล้ชิดบุคคลที่ตนเองรักที่ส่งผลต่อกระบวนการ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ของบุคคลในหลายด้านด้วยกัน เช่น กระบวนการ ทางความคิด ความเชื่อ ความคิดริเริ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล บุคลิกภาพเฉพาะตัว ความสามารถในการ ควบคุม แรงจูงใจ โลกทัศน์ และความภาคภูมิใจในตนเองเชื่อกันว่าสิ่งที่รบกวนจิตใจ (Intrusive) และประสบการณ์ที่ หลงเหลืออยู่ (Re-Experiencing Phenomenon) ซึ่งล้วนมีผลรบกวนต่อความตั้งใจ (Attention) เหตุการณ์รุนแรง สามารถลดขอบเขตของประสบการณ์การเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาปัจจัยทางความคิดการเรียนรู้ทางตรรกะถูก จำกัดขอบเขต เพราะต้องหลีกเลี่ยงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการระลึกถึงเหตุการณ์รุนแรง ความหงุดหงิดและปัญหาในการ ควบคุมความก้าวร้าว ซึ่งจะนำไปสู่การรบกวนพัฒนาการในการสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายกับเพื่อน สังคม และครอบครัว การที่บุคคลมีการป้องกันตนเองในการเผชิญหน้ากับเหตุการณ์อันเลวร้ายหรือแม้แต่การสูญเสีย ต่าง ๆ นั้น

การเจ็บป่วยทางจิต ซึ่งหมายถึง สภาวะผิดปกติทางจิตภายในตนเองที่ไม่สามารถจัดการหรือปรับตัวได้ แสดงออกมาทางพฤติกรรมอารมณ์และความคิดที่เปลี่ยนไป เกิดเป็นทุกข์ ส่งผลต่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่าง ไม่เป็นสุข (ศิริรัตน์ เอี่ยมประไพ, 2564) สอดคล้องกับ American Psychological Association ที่กล่าวถึง การเจ็บป่วยทางจิตว่าเป็นภาวะสุขภาพที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของความคิด อารมณ์หรือพฤติกรรม ทำให้บุคคลเกิด ความทุกข์ เกิดผลกระทบต่อกิจกรรมทางสังคม การทำงานหรือครอบครัว (American Psychological Association, 2014) จะเห็นได้ว่าลักษณะการเจ็บป่วยทางจิตสามารถเกิดขึ้นได้กับมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นประชาชนทั่วไป หรือ อาจเกิดกับผู้รับบริการก็ได้ สำหรับการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการด้านสุขภาพจิตและยาเสพติดเองในบางครั้ง อาจต้องเผชิญกับสภาพปัญหาและความกดดันต่างๆมากมาย เช่น การช่วยเหลือที่ไม่เป็นอย่างที่คาดหวัง ความ ขัดแย้งที่เกิดจากระบบการช่วยเหลือหรือบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เหล่านี้ส่งผลต่อสุขภาพจิตผู้ให้การช่วยเหลือ เช่น เกิดความเครียด หงุดหงิดง่าย วิตกกังวล กลัว โกรธ รู้สึกสิ้นหวัง สิ่งเหล่านี้อาจส่งผลต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และคุณภาพในการทำงาน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลจิตใจ (กรมสุขภาพจิต, 2563) จากการศึกษาของ Edith H. Grotberg เกี่ยวกับความแข็งแกร่งในชีวิต โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจาก 22 ประเทศ ซึ่งรวมถึง ประเทศไทยด้วย ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า โครงสร้างของความแข็งแกร่งในชีวิตมี 3 องค์ประกอบหลัก ที่แต่ละ คนจะดึงมาใช้เมื่อเผชิญกับสภาวะการณ์เลวร้าย เพื่อจัดการกับปัญหา ลดความรุนแรง และเกิดการเรียนรู้จาก กระบวนการที่ตนเองผ่านพ้นสภาวะการณ์นั้น ก็คือ 'I have' 'I am' และ 'I can' (Grotberg, E. H., 1995A)

กระบวนการในการดูแลสุขภาพกายและใจของผู้ให้บริการและผู้รับบริการให้มีความเข้มแข็ง คือ การสร้าง ความเข้มแข็งทางจิตใจ หรือการสร้างควมยืดหยุ่นทางจิตใจ (Resilience Quotient) เป็นการปฏิบัติภายในตัวตน ของมนุษย์ต่อตนเองและสังคม ในอันที่จะป้องกันจิตใจของตนเองต่อความเสียหายอันเกิดขึ้นจากผลกระทบของ ความลำบากยากแค้นและเหตุการณ์ที่รุนแรงต่าง ๆ ที่ชีวิตต้องเผชิญความสำคัญของความยืดหยุ่นทางจิตใจ คือ

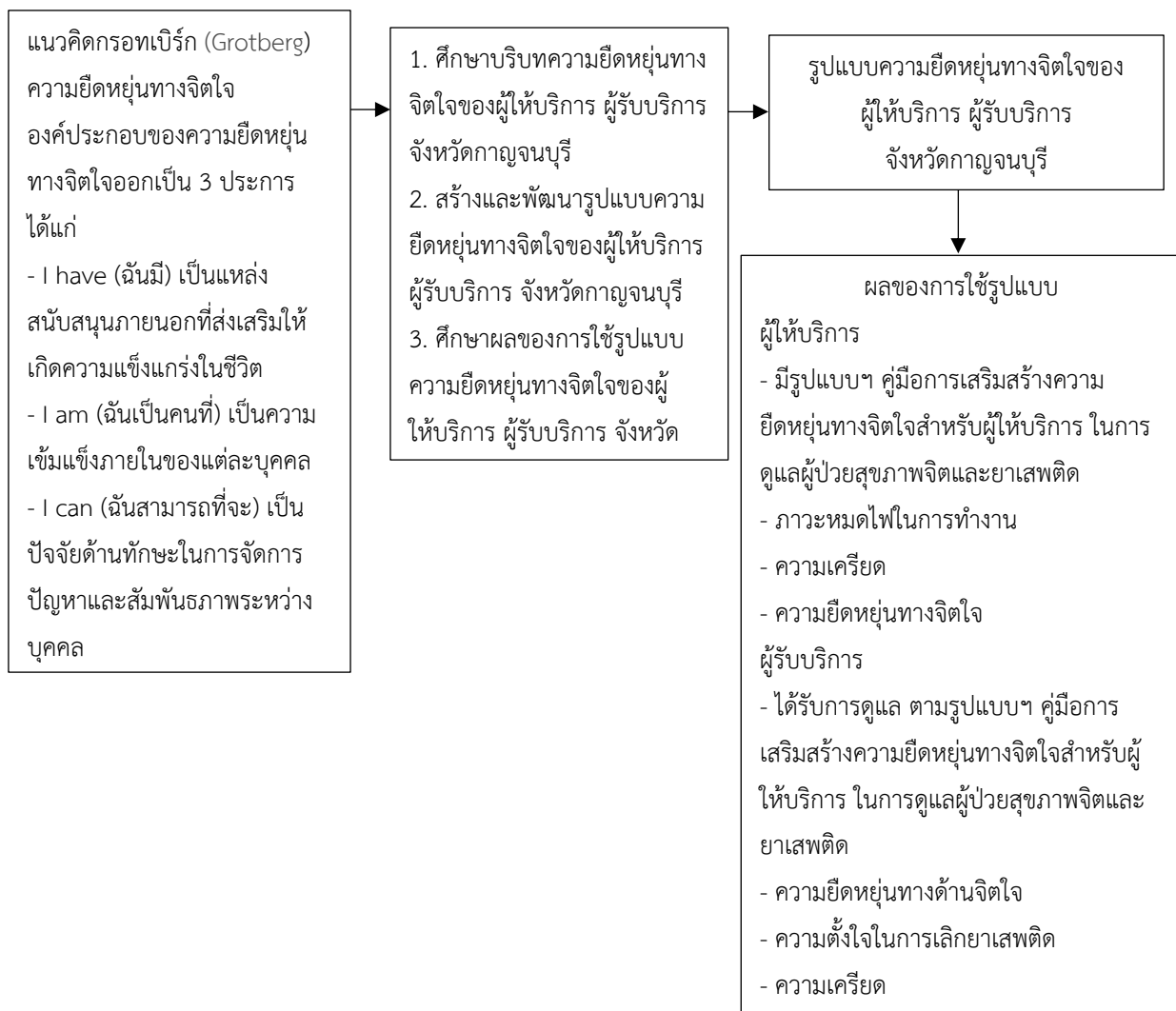
ทำให้บุคคลได้มีความสามารถในการเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงในชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องพบโดยไร้ซึ่งข้อยกเว้น (Grotberg, E. H., 1995A) คุณลักษณะสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลนั้นสามารถผ่านพ้นประสบการณ์ไปได้มีคุณลักษณะอันประกอบด้วย มีศักยภาพในตนเอง เช่น มีความสามารถในการอดทนต่อความโดดเดี่ยวโดยไม่รู้สึกลอยเหวี่ยง มีความสงบในตนเองสามารถจัดการกับความรู้สึกที่กระทบใจตนเองได้และการมีทรัพยากรภายในตนเอง เช่น การมีพลังแห่งความตั้งใจสามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นได้กำหนดขอบเขตระหว่างตนเองกับผู้อื่นได้และมีความสามารถในการตัดสินใจทำในสิ่งที่เป็นการปกป้องตนเองได้ ซึ่งหนึ่งในปัจจัยที่สามารถทำให้บุคคลปกป้องตัวเองให้พ้นออกไปจากความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางร่างกายและจิตใจสามารถที่จะปรับตัวเพื่อใช้ชีวิตในสังคมให้เป็นปกติสุขนั้น คือ ปัจจัยของการมีภูมิคุ้มกันทางใจเป็นปัจจัยการปกป้องที่สำคัญที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่บุคคลในการเรียนรู้ที่จะเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในชีวิตได้อย่างเหมาะสมด้วยสถานการณ์ปัจจุบันที่บุคคลต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมภาวะเศรษฐกิจ ระบบสถาบันครอบครัวและชุมชน ย่อมส่งผลกระทบให้เกิดผลต่อบุคคล ทำให้บุคคลเกิดความวิตกกังวลเรื้อรัง บุคคลจะไม่สามารถลดความวิตกกังวลลงได้โดยใช้พฤติกรรมเก่าที่คุ้นเคยจะทำให้เกิดกลุ่มอาการซึมเศร้าจากการปรับตัวที่ผิดปกติ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางร่างกายและโรคทางจิตใจ การสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจจึงเป็นกรอบที่สำคัญในการส่งเสริมความคิดในการกระตุ้นให้เกิดความเข้มแข็งหรือความแข็งแกร่งทางจิตใจในการรับมือกับสถานการณ์สังคมปัจจุบันได้เพิ่มขึ้น ลดการเกิดโรคทางด้านจิตใจ (นิธิพัฒน์ เมฆจร, 2566) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ผลการพัฒนา รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี ขึ้นเพื่อนำไปใช้ในกระบวนการเสริมสร้างและฟื้นฟูสุขภาพทางใจที่แข็งแรงให้ผู้รับบริการ และผู้ให้บริการในคลินิกสุขภาพจิตและยาเสพติดที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิตค่อนข้างสูงเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนไปต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับความยืดหยุ่นทางจิตใจ ของ Grotberg, H. E. (Grotberg, H. E., 1995B) เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ภาพที่ 1 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาบริบทข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี

ศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์เกี่ยวกับภาวะทางจิตใจและความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ หัวหน้างานจิตเวชและยาเสพติดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี หัวหน้ากลุ่มงานจิตเวชและยาเสพติดโรงพยาบาลทุกแห่ง และผู้ดูแลผู้ป่วยจิตเวชและยาเสพติดในโรงพยาบาลในจังหวัดทุกแห่ง จำนวน 40 คน โดยใช้เครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิดของ Grotberg, E. H. ได้แก่ แบบประเมินความเครียด แบบประเมินความยืดหยุ่นทางจิตใจ (RQ) และภาวะหมดไฟในการทำงาน พบว่า ทั้งผู้ให้บริการ และผู้รับบริการมีระดับเครียดที่สูงจนถึงระดับที่รุนแรงในการดำเนินชีวิต มีระดับความยืดหยุ่นทางจิตใจอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ และผู้ให้บริการมีภาวะหมดไฟในการทำงานอยู่ในระดับที่สูง เพื่อเป็นการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านจิตใจให้มีความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต (Grotberg, E. H.,

1995B) ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลมาค้นคว้าเพิ่มเติมจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำองค์ความรู้มาวางแผนนำไปสู่การพัฒนารูปแบบต่อไป

ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจ ของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างรูปแบบฯจากแนวคิด คัดเลือกจากหลักการ แนวคิด ทฤษฎี บทความวิชาการ รายงานการวิจัยที่สอดคล้องกับความยืดหยุ่นทางจิตใจ มากำหนดเป็นรูปแบบตามแนวคิดของ Grotberg, E. H. (Grotberg, E. H., 1995B) โดยการประชุมหัวหน้างานและผู้รับผิดชอบงานสุขภาพจิต ระดับอำเภอ จำนวน 15 คน ชี้แจงรายละเอียดการศึกษาวิจัยและร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบ ความยืดหยุ่นทางจิตใจ ของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการจังหวัดกาญจนบุรี รวมถึงพัฒนาร่างคู่มือ (คู่มือการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจ สำหรับผู้ให้บริการ ในการดูแลผู้ป่วยสุขภาพจิตและยาเสพติด) โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี

องค์ประกอบ	คำนิยาม	กิจกรรม
1. กิจกรรมร่วมกัน (Joy together -J)	ความรู้สึกร่วมกัน ความผูกพัน และความสุขที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เพื่อนฝูง คนรัก หรือแม้แต่คนแปลกหน้า การได้แบ่งปันความสุขร่วมกันจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และสร้างความทรงจำที่น่าประทับใจ	กิจกรรมที่ 1 “รู้จักฉัน รู้จักเธอ” แนะนำตัวพร้อมทำทางที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวเอง มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสนใจในกิจกรรม ทำสัญลักษณ์มือได้แก่ มินิฮาร์ท ไอเลิฟยู และ การบวกเลขไปพร้อม ๆ กัน เพื่อจูงใจให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมและกระตุ้นการคิด กิจกรรมที่ 8 “สร้างความสัมพันธ์ที่อบอุ่นและมีความสุข” การเขียนจดหมายถึงกัน เพื่อทบทวนความทรงจำดี ๆ สิ่งดี ๆ ผู้เข้าร่วมการอยู่กับผู้อื่นอย่างมีความสุขร่วมกันอย่างลงตัวเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวัน นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตจริง
2. ทักษะ (Attitude - A)	การรับรู้ การตีความ และการตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรา มันเป็นผลรวมของประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม และอารมณ์ของเรา ทักษะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์และการเรียนรู้ใหม่ ๆ	กิจกรรมที่ 5 “มองโลกในแง่ดี” เข้าใจความแตกต่างระหว่างการมองโลกในแง่ดีและการมองโลกในแง่ร้าย และผู้เข้าร่วมมีความยืดหยุ่นทางความคิด เรื่องทุกอย่างในชีวิต สามารถมองให้ดีก็ได้ มองให้ร้ายก็ได้ ถ้ามองให้ดีก็จะมีกำลังใจ ผ่อนคลาย ไม่เครียด ถ้ามองให้ร้ายก็รู้สึกอ่อนแอ ท้อแท้ได้
3. การสื่อสาร (Communication - C)	การสื่อสาร การแลกเปลี่ยน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การเชื่อมต่อที่ดีมักนำมาซึ่งผลประโยชน์ เช่น การแบ่งปันข้อมูล การร่วมมือ การสนับสนุน และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม	กิจกรรมที่ 6 “คุยให้เข้าใจ ฟังให้ได้ยิน ถามให้เป็น” การฝึกทักษะพื้นฐานในการสื่อสาร ได้แก่ การฟัง การถาม การพูด ที่สามารถช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารของเรา การฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้เราสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในทุก ๆ ด้านของชีวิต

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี (ต่อ)

องค์ประกอบ	คำนิยาม	กิจกรรม
		กิจกรรมที่ 7 “ฮีโร่ในใจคุณ” ผู้เข้าร่วมได้สำรวจและแบ่งปันความคิดเห็นเกี่ยวกับฮีโร่ที่ตนชื่นชอบ แต่สามารถเป็นบุคคลในชีวิตจริงที่เป็นแรงบันดาลใจให้เราได้ นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตจริง
4. ความรู้ (Knowledge - K)	ความรู้ช่วยให้เราเข้าใจโลกรอบตัว ตัดสินใจ แก้ปัญหา และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ความรู้ยังเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่เสมอตามการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ	กิจกรรมที่ 2 “รู้จักกับความแข็งแกร่งในชีวิต” บรรยายความรู้เรื่องความแข็งแกร่งในชีวิต ความยืดหยุ่นทางใจ สถานการณ์ ปัญหา เพื่อรับมือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้
5. ทักษะ (Skill - K)	ความชำนาญ ความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการฝึกฝน การเรียนรู้ และประสบการณ์ ทักษะเป็นสิ่งที่ทำให้เราสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	กิจกรรมที่ 3 “ปล่อยวาง...พักใจ” มีแนวทางในการจัดการความเครียดและเรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ ที่ใช้ในการแก้ปัญหา ฝึกจิตให้สงบและรับรู้ลมหายใจเข้าออก ช่วยลดความคิดฟุ้งซ่าน
6. ตัวตนของบุคคล (Yourself - Y)	ตัวตนของบุคคล มีส่วนประกอบของร่างกาย จิตใจ ความคิด ความรู้สึก พฤติกรรม ประสบการณ์ และลักษณะเฉพาะตัว	กิจกรรมที่ 4 “รู้สึกดีกับตนเอง” เข้าใจสาเหตุและวิธีการสร้างความรู้สึกดีต่อตัวเอง ผู้เข้าร่วมทบทวนดูว่า ในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมา แต่ละคนรู้สึกดีต่อตนเองจากเรื่องอะไรบ้าง และสรุปประเด็นเราสามารถสร้างความรู้สึกดีให้กับตนเองได้

ขั้นตอนที่ 2 นำร่างรูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี ตรวจสอบความถูกต้องโดยการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้แก่ แพทย์เฉพาะทางด้านจิตเวช แพทย์เฉพาะทางด้านจิตเวชชุมชน และอาจารย์พยาบาลด้านจิตเวช และนำร่างรูปแบบฯ ผ่านการปรับปรุงแก้ไขไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ให้บริการ จำนวน 15 คน ผู้รับบริการในคลินิกสุขภาพจิตและยาเสพติด จำนวน 30 คน และนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบฯ โดยแก้ไขเพิ่มเติมองค์ประกอบของรูปแบบฯ คู่มือ และแบบสอบถาม

ระยะที่ 3 เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี

ขั้นตอนที่ 1 นำรูปแบบไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ให้บริการในโรงพยาบาลต่างๆ ภายในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 40 คน เพื่อเตรียมความพร้อมผู้ให้บริการใช้ร่างรูปแบบฯ ในกลุ่มผู้รับบริการ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 2 วัน โดย 1.ชี้แจงรายละเอียด และให้ความรู้เกี่ยวกับความยืดหยุ่นทางจิตใจ 2.ฝึกปฏิบัติการใช้คู่มือการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจสำหรับผู้ให้บริการ ในการดูแลผู้ป่วยสุขภาพจิตและยาเสพติด โดยใช้แบบสอบถามในการวัดก่อน - หลังเข้าร่วมอบรม ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคล แบบประเมินความเครียด ST-5, แบบประเมิน RQ สำหรับผู้ใหญ่ ใช้แบบสอบถาม (Pre - Post Test) และให้ผู้รับบริการนำรูปแบบ ไปใช้กับผู้รับบริการทั้งจังหวัด จำนวน 140 คน วิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติ paired t-test

ขั้นตอนที่ 2 รับรองร่างรูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการจังหวัดกาญจนบุรี ประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อให้เป็นรูปแบบ JACKKY model ที่สมบูรณ์ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้แก่ จิตแพทย์ แพทย์เฉพาะทางด้านจิตเวชชุมชน อาจารย์พยาบาลด้านจิตเวช ผู้อำนวยการศูนย์สุขภาพจิตและอาจารย์ด้านสถิติและประเมินผล โดยใช้แบบประเมินรูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการจังหวัดกาญจนบุรี ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นร่วมกับการประชุมจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำแบบประเมินรูปแบบ วิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาและรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรม การวิจัยเกี่ยวกับมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี ตามหนังสือรับรอง EC.NO.39/2567 ลงวันที่ 17 กันยายน 2567 ดำเนินการชี้แจงและขอความร่วมมือกับกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด Grotberg, E. H. (Grotberg, E. H., 1995B) บทความวิชาการ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ภาวะทางจิตใจและความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการโดยใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 9 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะคิดเกี่ยวกับงาน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร 3) ปัจจัยส่วนบุคคล และ 4) แนวทางการจัดการความเครียดจากการทำงานและทัศนคติต่อสายงาน โดยผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยใช้สัมประสิทธิ์คอนคอร์แดนซ์ของเคนดัลล์ มีค่าเท่ากับ 0.762

2. แบบประเมินภาวะหมดไฟในการทำงาน (Maslach Burnout Inventory (MBI) Thai version of Maslach แพลโดย คุณพัลพงศ์ สุวรรณวาทิน จำนวน 22 ข้อ เกณฑ์การแปลความหมาย คือ คะแนนต้องอยู่ในระดับสูง ตั้งแต่ 2 องค์ประกอบขึ้นไป (จากทั้งหมด 3 องค์ประกอบ) ได้แก่ 1) ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์สูง อยู่ในเกณฑ์คะแนน 27 - 54 คะแนน 2) ด้านการลดความเป็นบุคคลสูง อยู่ในเกณฑ์คะแนน 13 - 30 คะแนน และ 3) ด้านความรู้สึกลดลง ไม่สำเร็จของตนสูง อยู่ในเกณฑ์คะแนน 39 - 48 คะแนน แบบประเมินผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.882

3. แบบประเมินความเครียด ST-5 ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 20 ข้อ (ST-20) เกณฑ์การแปลความหมาย คือ ระดับคะแนน 0 - 23 คะแนนความเครียดอยู่ในระดับน้อย ระดับคะแนน 24 - 41 คะแนนความเครียดในระดับปานกลาง ระดับคะแนน 42 - 61 คะแนนความเครียดในระดับสูง และระดับคะแนน 62 คะแนนขึ้นไปความเครียดในระดับรุนแรง แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น แบบประเมินผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.821

4. แบบประเมินความยืดหยุ่นทางจิตใจ ใช้แบบประเมิน RQ สำหรับผู้ใหญ่ของ กรมสุขภาพจิต (กรมสุขภาพจิต, 2563) แบ่งเป็น 3 ด้าน จำนวน 20 ข้อ ได้แก่ ด้านความทนทานต่อแรงกดดัน จำนวน 10 ข้อ ด้านการมีความหวังกำลังใจ จำนวน 5 ข้อและการต่อสู้เอาชนะอุปสรรค จำนวน 5 ข้อ มีลักษณะคำตอบแบบ Likert Rating Scales 4 ระดับ คะแนนรวม 80 คะแนน การเกณฑ์การแปลความหมาย คะแนน ถ้า < 55 คะแนน ต่ำกว่าเกณฑ์ คะแนน 55 - 69 คะแนน อยู่ในเกณฑ์ปกติและคะแนน > 69 คะแนนสูงกว่าเกณฑ์ปกติ แบบประเมินผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.792

5. แบบวัดความตั้งใจในการเลิกยาเสพติด ดัดแปลงจากการศึกษาของ กัมปนาท รูปขาว (กัมปนาท รูปขาว, 2565) มีจำนวน 8 ข้อ ประกอบด้วย 5 มาตรการย่อยตั้งแต่ ไม่จริงเลย ค่อนข้างไม่จริง ไม่แน่ใจ ค่อนข้างจริงและจริงที่สุด มีทั้งข้อคำถามเชิงบวกและเชิงลบ การให้คะแนนข้อคำถามเชิงบวกให้ 1 คะแนน สำหรับการเลือกตอบไม่จริงเลย จนถึง 5 คะแนน สำหรับการเลือกตอบจริงที่สุดสำหรับ การให้คะแนนข้อคำถามเชิงลบจะให้คะแนนตรงกันข้าม การเกณฑ์การแปลความหมายคะแนน คะแนนตั้งแต่ 8 - 40 คะแนน คะแนน 31 - 40 หมายถึง มีความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดสูง คะแนน 20 - 30 หมายถึง มีความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดปานกลางและคะแนน 8 - 19 หมายถึง มีความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดต่ำ แบบประเมินผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.746

6. คู่มือการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจสำหรับผู้ให้บริการ ในการดูแลผู้ป่วยสุขภาพจิตและยาเสพติด ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าเท่ากับ 0.6 ขึ้นไป

7. แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบฯ จำนวน 12 ข้อ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านเนื้อหา และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ พึงพอใจน้อยที่สุด ถึงพึงพอใจมากที่สุด เกณฑ์การแปลความหมาย ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 มีความพึงพอใจน้อยที่สุด ถึงค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 พึงพอใจมากที่สุด แบบประเมินผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น โดยทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.962

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการพัฒนารูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการจังหวัดกาญจนบุรี มีผลการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี จากการสัมภาษณ์และสอบถามข้อมูล พบประเด็นดังนี้ ผู้ให้บริการมีความประทับใจ “ประทับใจที่ได้ดูแลผู้ป่วยและครอบครัว” (อังศุมลีน พินิจนารถ, 2567) ด้านทัศนคติเกี่ยวกับด้านตัวงานที่ทำ รู้สึกเป็นงานที่หนัก “เป็นงานละเอียดอ่อนต้องใช้ความอดทนและสติ ใจเย็น” (สุรัชย์ จันทรวรรณ, 2567) ความกดดันในการทำงานสูง ต้องอาศัยความรู้ความสามารถประสบการณ์ในการทำงาน ทัศนคติ มีความสำคัญต่อการทำงานสุขภาพจิต ส่งผลให้เกิดความอ่อนล้าในการทำงานมีผลกระทบต่อภาวะหมดไฟ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในองค์กร พบว่า มีความกดดัน “กดดันเวลาทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ไม่ดี มีความกดดันจากผู้ร่วมงานจากสายงานอื่น” (ชนพล อินสว่าง, 2567) ปัจจัยส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ทำให้เกิดความเครียด ได้แก่ การสื่อสารในองค์กร “การสื่อสารไม่ชัดเจน ทำให้ทำงานยาก” (สุรศักดิ์ ภาควง, 2567) ในด้านความรู้สึกในความสำเร็จของตนในระดับสูง ผู้ให้บริการส่วนใหญ่มีระดับความเครียดสูง ระดับความยืดหยุ่นทางจิตใจ RQ ผู้ใหญ่ อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ กลุ่มผู้รับบริการมีความเครียดอยู่ในระดับที่สูงถึงระดับรุนแรง มีความยืดหยุ่นทางจิตใจอยู่ในระดับที่ต่ำส่งผลกระทบต่อภาวะทางด้านสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันได้สูงและทำให้เกิดโรคทางด้านร่างกายตามมาได้ และแนวทางการจัดการความเครียดจากการทำงานและทัศนคติต่อสายอาชีพ พบว่า มีการจัดการที่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่จะใช้

วิธีการผ่อนคลายจากกิจกรรม ได้แก่ การฟังเพลง ท่องเที่ยว เข้าวัดทำบุญ เป็นต้น และมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ “เป็นงานที่ได้ช่วยเหลือคนกลุ่มนี้ เป็นคนที่น่าสงสาร” (อรดา เทียงตรง, 2567)

2. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ได้รับการพัฒนา คือ JACKKY model ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) กิจกรรมร่วมกัน (Joy together-J) โดยการสร้างความสัมพันธ์ที่อบอุ่น ความสุขและสร้างความทรงจำที่น่าประทับใจ 2) ทัศนคติ (Attitude- A) ฝึกการมองโลกในแง่ดี การเข้าใจความแตกต่างระหว่างมุมมองโลกในแง่ดีและการมองโลกในแง่ร้าย ผู้เข้าร่วมมีความยืดหยุ่นทางความคิด 3) การสื่อสาร (Communication - C) การแลกเปลี่ยน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การเชื่อมต่อที่ดีมีกันมาซึ่งผลประโยชน์ 4) ความรู้ (Knowledge - K) เป็นการให้ความรู้ด้านความยืดหยุ่นทางจิตใจและขั้นตอนในการดำเนินเงินตามคู่มือ 5) ทักษะ (Skill-S) ฝึกทักษะในการจัดการความเครียด การเรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ ที่ใช้ในการแก้ปัญหา ฝึกจิตใจให้สงบและรับรู้ลมหายใจเข้าออก ช่วยลดความคิดฟุ้งซ่าน 6) ตัวตนของบุคคล (Yourself-Y) ฝึกวิธีการสร้างความรู้สึที่ดีต่อตัวเอง

3. ประเมินผลการใช้รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความเครียด ความยืดหยุ่นทางจิตใจ ภาวะหมดไฟ ของผู้ให้บริการ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี (n = 40)

No	ตัวแปร	ก่อนใช้รูปแบบ		หลังใช้รูปแบบ		ค่าสถิติ (t)	p-value
		Mean	SD	Mean	SD		
1	ความเครียด	47.92	15.96	28.30	6.45	11.81	.000
2	ความยืดหยุ่นทางจิตใจ	42.32	7.63	66.82	5.08	13.86	.000
3	ภาวะหมดไฟ	72.77	28.22	33.15	18.44	14.07	.000

p - value < .05

จากตารางที่ 2 สรุปได้ว่า การประเมินหลังการใช้รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผู้ให้บริการมีระดับความเครียดลดลง (Mean = 28.30 , SD = 6.45) มีความยืดหยุ่นทางจิตใจเพิ่มขึ้น (Mean = 66.82, SD = 5.08) และมีภาวะหมดไฟในการทำงานลดลง (Mean = 33.15, SD = 18.44) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความเครียด ความยืดหยุ่นทางจิตใจ ความตั้งใจในการเลิกยาเสพติด ของผู้รับบริการ ก่อนและหลังการใช้รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี (n = 140)

No	ตัวแปร	ก่อนใช้รูปแบบ		หลังใช้รูปแบบ		ค่าสถิติ (t)	p-value
		Mean	SD	Mean	SD		
1	ความเครียด	50.86	15.75	36.01	13.19	11.81	.000
2	ความยืดหยุ่นทางจิตใจ	53.34	8.55	65.77	5.08	13.86	.000
3	ภาวะหมดไฟ	32.36	6.90	36.67	4.34	14.07	.000

p - value < .05

จากตารางที่ 3 สรุปได้ว่า การประเมินหลังการใช้รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผู้รับบริการมีระดับความเครียดลดลง (Mean = 36.01, SD = 13.19) ความยืดหยุ่นทางจิตใจเพิ่มขึ้น (Mean = 65.77, SD = 5.08) และความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดเพิ่มขึ้น (Mean = 36.67, SD = 4.34) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ความพึงพอใจต่อรูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า หลังการใช้รูปแบบฯ ผู้ให้บริการมีความพึงพอใจต่อรูปแบบฯ อยู่ในระดับมาก มีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย 4.30 และผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อรูปแบบฯ อยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ย 4.55

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องผลการพัฒนารูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลบริบทพื้นฐานเกี่ยวกับความยืดหยุ่นทางจิตใจ พบว่า ผู้ให้บริการมีความประทับใจ “ประทับใจที่ได้ดูแลผู้ป่วยและครอบครัว” (อังศุมาลิน พินิจนารถ, 2567) ด้านทัศนคติเกี่ยวกับด้านตัวงานที่ทำรู้สึกเป็นงานที่หนัก “เป็นงานละเอียดอ่อน ต้องใช้ความอดทนและสติ ใจเย็น” (สุรัชย์ จันทรวรานนท์, 2567) ซึ่งสอดคล้องกับ นิธิพัฒน์ เมฆจร ความกดดันในการทำงานสูง ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถประสบการณ์ในการทำงาน ทัศนคติ มีความสำคัญต่อการทำงานสุขภาพจิต ส่งผลให้เกิดความอ่อนล้าในการทำงานมีผลกระทบต่อภาวะหมดไฟ (นิธิพัฒน์ เมฆจร, 2566) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในองค์กร พบว่า มีความกดดัน “กดดันเวลาทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ไม่ดี มีความกดดันจากผู้ร่วมงานจากสายงานอื่น” (ธนพล อินสว่าง, 2567) ปัจจัยส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ทำให้เกิดความเครียด ได้แก่ การสื่อสารในองค์กร (การสื่อสารไม่ชัดเจน ทำให้ทำงานยาก) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นฤตวัน ชัชราภรณ์ และศิริลักษณ์ ศุภปิตพร ที่พบว่า รูปแบบความเครียดจากการทำงานที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน ส่วนใหญ่มาจากปัญหาหรืออุปสรรคระหว่างการทำงาน ได้แก่ ด้านปัญหภายนอกและภายในองค์กร และด้านปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในองค์กร.ในด้านความรู้สึกในความสำเร็จของตนในระดับสูง ผู้ให้บริการมีความกดดัน ในการทำงานส่งผลต่อภาวะเครียดอย่างสูง มีความยืดหยุ่นทางด้านจิตใจในระดับที่ต่ำและอาจนำไปสู่การลาออกจากงาน เนื่องจากงานที่ทำเป็นงานที่ใช้ที่มีความเฉพาะ ต้องอาศัยความรู้ความสามารถและประสบการณ์ค่อนข้างสูง (นฤตวัน ชัชราภรณ์ และศิริลักษณ์ ศุภปิตพร, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กมลชนก ชุมทัพ พบว่า กระบวนการของความยืดหยุ่นทางจิตใจเริ่มต้นจาก 1) การที่บุคคลเผชิญกับสถานการณ์ยากลำบากหรือเหตุการณ์เชิงลบที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ 2) การเกิดขึ้นของความยืดหยุ่นทางจิตใจ และ 3) การตอบสนองหรือการสร้างผลลัพธ์เชิงบวกต่อสถานการณ์ยากลำบาก ดังนั้นการส่งเสริมด้านจิตใจโดยเฉพาะความยืดหยุ่นทางจิตใจซึ่งมีส่วนกระตุ้นความคิด เพิ่มความแข็งแกร่งทางจิตใจเพิ่มขึ้นจนสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ในสังคม (กมลชนก ชุมทัพ, 2565)

2. ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้แนวคิดของ Grotberg, E. H. (Grotberg, E. H., 1995B) มาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจสำหรับผู้ให้บริการ ในการดูแลผู้ป่วยสุขภาพจิตและยาเสพติด เพื่อเสริมสร้างและฟื้นฟูสุขภาพ

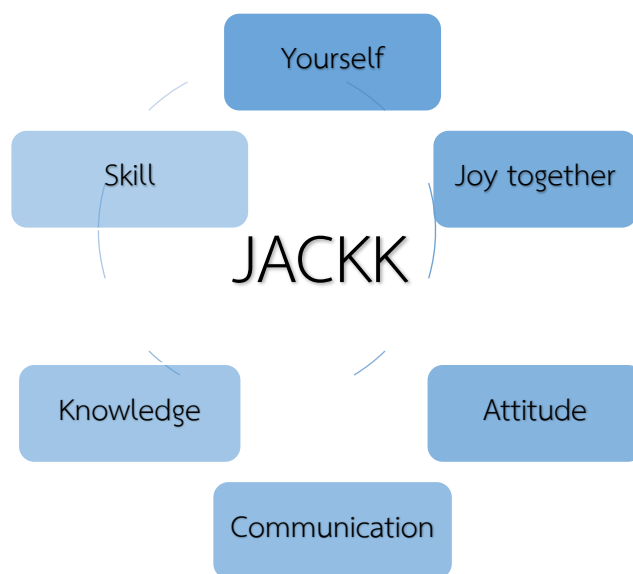
ทางจิตใจที่แข็งแรง ให้ผู้รับบริการ ผู้ให้บริการในคลินิกสุขภาพจิตและยาเสพติด และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับการศึกษาของ วชิรี แสงสาย และคณะ กล่าวว่า เมื่อบุคคลแสวงหาแหล่งประโยชน์ได้จะสามารถจัดการความเครียดได้เหมาะสม สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (วชิรี แสงสาย และคณะ, 2563) ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีในการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมร่วมกัน โดยการสร้างความสัมพันธ์ที่อบอุ่น ความสุขและสร้างความทรงจำที่น่าประทับใจ 2) ทศนคติ ฝึกการมองโลกในแง่ดี การเข้าใจความแตกต่างระหว่างการมองโลกในแง่ดีและการมองโลกในแง่ร้าย 3) การสื่อสาร การแลกเปลี่ยน เพื่อฝึกทักษะพื้นฐานในการสื่อสาร การฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้เราสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี 4) ความรู้ ประสบการณ์ การรับรู้ เป็นการให้ความรู้ด้านความยืดหยุ่นทางจิตใจและขั้นตอนในการดำเนินงานตามคู่มือ 5) ทักษะ ความชำนาญ ความสามารถ ฝึกทักษะในการจัดการความเครียด การเรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ ที่ใช้ในการแก้ปัญหา ฝึกจิตให้สงบและรับรู้ลมหายใจเข้าออก ช่วยลดความคิดฟุ้งซ่าน และ 6) ตัวตนของบุคคล ฝึกวิธีการสร้างความรู้สึที่ดีต่อตัวเอง แต่ละกิจกรรมมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะ การส่งเสริมทางจิตใจและพฤติกรรมในการจัดการความเครียด เกิดความยืดหยุ่นทางจิตใจในการเผชิญปัญหาในรูปแบบต่าง ๆ ที่เข้ามา เนื่องจากผู้ที่มีความยืดหยุ่นทางจิตใจสูงจะสามารถนำพาตนเองฟื้นคืนสภาพจากความทุกข์ทรมานจิตใจในเรื่องต่าง ๆ จนกลับมาสู่สภาวะปกติ และสามารถปรับตัวจนก้าวข้ามผ่านภาวะวิกฤตของตนเองได้อย่างประสบความสำเร็จ ซึ่งต่างจากผู้ที่มีความยืดหยุ่นทางจิตใจต่ำที่มักจะจมปรักอยู่กับความทุกข์ด้วยเหตุผลต่าง ๆ จนไม่มีโอกาสที่จะนำพาตนเองให้ฟื้นสภาพ และกลับมาสู่สภาวะปกติได้ จนถึงทางตันและต้องตัดสินใจทำอะไรที่ผิดพลาดกับตนเอง (นิธิพัฒน์ เมฆขจร, 2566) ดังนั้นในกลุ่มผู้ให้บริการเป็นผู้ที่ต้องให้เผชิญกับสถานการณ์ ๆ จนเกิดภาวะเครียด และกดดันสูงในแต่ละวัน จึงต้องมีการนำรูปแบบไปใช้ก่อน แล้วจึงนำไปใช้กับผู้รับบริการ เพื่อส่งเสริมทักษะทางจิตใจตามรูปแบบฯ ร่วมกับการวางแผนการรักษากับทีม แพทย์ พยาบาล และทีมสหสาขาวิชาชีพเฉพาะทางที่ต้องบูรณาการร่วมกันทั้ง การใช้ยาบำบัดรักษา และกิจกรรมตามรูปแบบฯ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการดูแลรักษาเพิ่มขึ้นต่อไป

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจ ของผู้ให้บริการ และผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี ผลทดลองใช้รูปแบบฯ พบว่า การประเมินความเครียดผู้ให้บริการหลังการใช้คู่มือการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจ ในการดูแลผู้ป่วยสุขภาพจิตและยาเสพติด มีระดับความเครียดลดลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($Mean = 28.30, SD = 6.45$) ส่วนการประเมินความเครียดผู้รับบริการหลังการใช้คู่มือการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจ ในการดูแลผู้ป่วยสุขภาพจิตและยาเสพติด มีระดับความเครียดลดลง ($Mean = 36.01, SD = 13.19$) โดยก่อนใช้คู่มือการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจ ในการดูแลผู้ป่วยสุขภาพจิตและยาเสพติดระดับความเครียดทั้ง 2 กลุ่มอยู่ในระดับสูง (High Stress) เป็นระดับความเครียดที่ทำให้บุคคลได้รับเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดสูงเป็นเวลานาน และไม่สามารถปรับตัวได้ในเวลาอันรวดเร็ว ถือว่าอยู่ในเกณฑ์อันตราย หากไม่ได้รับการบรรเทาจะนำไปสู่ความเครียดเรื้อรังและก่อให้เกิดโรคภัยทางจิตใจและร่างกายตามมาได้ (อนูรัตน์ อนันนทธร, 2559) จากการประเมินความยืดหยุ่นทางจิตใจ (RQ) ในกลุ่มผู้ให้บริการและผู้รับบริการ พบว่า หลังการใช้คู่มือการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจ ในการดูแลผู้ป่วยสุขภาพจิตและยาเสพติด ระดับความยืดหยุ่นทางจิตใจอยู่ในระดับปกติเพิ่มขึ้นทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($Mean = 65.77, SD = 5.08$) และ ($Mean = 66.82,$

SD = 5.08) ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษา นันทนภัส สุพล พบว่า วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์แรกโดยไม่วางแผน มีคะแนนเฉลี่ยความยืดหยุ่นในชีวิตอยู่ในระดับสูง (Mean = 103.07, SD = 31.18) แม้กลุ่มตัวอย่างจะเผชิญกับสถานการณ์ที่มีความยากลำบากในชีวิตจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นและไม่ได้วางแผน แต่สามารถเอาชนะความยุ่งยากและกลับสู่ภาวะปกติได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว (นันทนภัส สุพล, 2566) การประเมินภาวะหมดไฟในการทำงานผู้ให้บริการ พบว่า หลังการใช้คู่มือการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจ ในการดูแลผู้ป่วยสุขภาพจิตและยาเสพติดมีภาวะหมดไฟลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean = 15.00, SD = 10.39) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสาเหตุการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน คือ การได้รับแรงกดดันจากการทำงาน และจากปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างบุคคลที่สะท้อนต่อเนื่องกันเป็นเวลานานจนรู้สึกว่าจะไม่สามารถจัดการงานต่าง ๆ ทั้งหมดได้นำไปสู่ภาวะเครียดเรื้อรังทางอารมณ์ โดยอาจมีสาเหตุจากบรรยากาศการทำงานที่ตึงเครียด ภาระความรับผิดชอบงานที่หนักหรือชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน จนทำให้เกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน (ลัญญณ์ศักดิ์ อรรถมยาร, 2566) และการวัดความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดในกลุ่มผู้รับบริการ พบว่า หลังการใช้คู่มือฯ มีความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Mean = 36.67, SD = 4.34) แสดงว่าในด้านความคิดและจิตใจของผู้รับบริการกลุ่มนี้มีความตั้งใจอยู่แล้วในการที่จะเลิกยาเสพติด ถ้ามีการกระตุ้นด้านความยืดหยุ่นทางจิตใจจะส่งเสริมให้การเลิกยาสำเร็จเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Mallik, D. et al. พบว่า การขาดความยืดหยุ่นทางจิตใจมีความเกี่ยวข้องกับอาการอยากยาเสพติดซึ่งส่งผลต่อการกลับเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาดังนั้นโปรแกรมเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจจะเป็นส่วนที่ทำให้ผู้รับบริการกลุ่มนี้ประสบความสำเร็จในการเลิกยาได้ (Mallik, D. et al., 2021) ในส่วนของรูปแบบได้มีการประเมิน ความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบ โดยคู่มือการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจสำหรับผู้ให้บริการ ในการดูแลผู้ป่วยสุขภาพจิตและยาเสพติด ความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ และผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมและในรายด้านอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.08, SD = 0.79) ทั้งด้านรูปแบบ เนื้อหา และการนำไปใช้ประโยชน์

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการพัฒนารูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการจังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับการพัฒนา คือ JACKKY Model ซึ่งมีองค์ประกอบ จำนวนทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ในการจัดทำคู่มือการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจสำหรับผู้ให้บริการ ในการดูแลผู้ป่วย ได้แก่ 1) Joy together กิจกรรมร่วมกัน ความรู้สึกอบอุ่นใจ ความผูกพัน และความสุขที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง หรือแม้แต่คนแปลกหน้า การได้แบ่งปันความสุขร่วมกันจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี 2) Attitude ทักษะ การรับรู้ การตีความ และการตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ มันเป็นผลรวมของประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม อารมณ์ ทักษะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์และการเรียนรู้ใหม่ ๆ 3) Communication การสื่อสาร การแลกเปลี่ยน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การเชื่อมต่อที่ดีมักนำมาซึ่งผลประโยชน์ 4) Knowledge ความรู้ช่วยให้เราเข้าใจโลกรอบตัว ตัดสินใจ แก้ปัญหา และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ความรู้ยังเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลง พัฒนาอยู่เสมอตามการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ 5) Skill ทักษะ ความชำนาญ ความสามารถ หรือความเชี่ยวชาญในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการฝึกฝน การเรียนรู้ และประสบการณ์ ทักษะเป็นสิ่งที่ทำให้เราสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 6) Your self ตัวตนของบุคคล มีส่วนประกอบของ ร่างกาย จิตใจ ความคิด ความรู้สึก พฤติกรรม ประสบการณ์ และลักษณะเฉพาะตัว

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการพัฒนารูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อผลลัพธ์ทางด้านผู้ให้บริการ ช่วยเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจของบุคลากรให้เกิดความแข็งแกร่งในการดำเนินชีวิต และการทำงานที่มีความกดดัน ก่อให้เกิดความเครียดสูงได้ดีขึ้น มีแนวทางในการจัดการตนเองด้านสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น เมื่อผู้ให้บริการมีความยืดหยุ่นทางจิตใจที่ดี ก็จะสามารถดูแลผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีรูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจในการจัดบริการส่งเสริมความยืดหยุ่นทางจิตใจในการดูแลผู้ป่วยสุขภาพจิตและยาเสพติดในโรงพยาบาลทำให้ผู้รับบริการมีภาวะความยืดหยุ่นทางจิตใจเพิ่มขึ้น จนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างปกติสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ มีข้อเสนอแนะว่า ผลการศึกษานี้สามารถใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาการดูแลรักษาผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรีร่วมกับทีมจิตแพทย์เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาสุขภาพจิต แต่ควรพิจารณาตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ และเมื่อมีการศึกษาครั้งถัดไป เพื่อพัฒนาคุณภาพการดูแลผู้ป่วยที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น มีข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งถัดไปว่าควรพัฒนาศักยภาพผู้ให้บริการด้านทักษะการใช้รูปแบบความยืดหยุ่นทางจิตใจของผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ จังหวัดกาญจนบุรี และควรมีการศึกษาผลลัพธ์ในระยะยาว เพื่อนำมาปรับปรุง นำไปใช้พัฒนาให้เกิดความยั่งยืน ลดภาวะความรุนแรงของโรคจิตเวชในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กมลชนก ชุมทัพ. (2565). การศึกษากระบวนการเกิดความยืดหยุ่นทางจิตใจจากการเผชิญวิกฤตเศรษฐกิจในอดีต: กรณีศึกษาผู้ประกอบการวิสาหกิจรายย่อยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่ประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจซ้ำ. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาประยุกต์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- กรมสุขภาพจิต. (2563). เปลี่ยนร้าย กลายเป็นดี RQ พลังสุขภาพจิต. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: สำนักวิชาการสุขภาพจิต.
- กัมปนาท รูปขาว. (2565). ปัจจัยทำนายความตั้งใจในการเลิกยาเสพติดของผู้ผ่านการบำบัดยาเสพติดจังหวัดเพชรบูรณ์. ใน วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร์. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธนพล อินสว่าง. (27 ก.ย. 2567). การสื่อสารในการทำงานด้านสุขภาพจิตและยาเสพติด. (จักรพันธ์ จันทรวงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- นฤตวัน ชัชวราภรณ์ และศิริลักษณ์ ศุภปิติพร. (2561). ภาวะเครียดจากการทำงานของพนักงานบริษัทนำเข้าเหล็กในกรุงเทพมหานคร. วารสาร Chulalongkorn Medical Bulletin, 1(1), 37-48.
- นันทน์ภัส สุพล. (2566). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความยืดหยุ่นในชีวิตของวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์แรกโดยไม่วางแผน. ใน วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการผดุงครรภ์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิธิพัฒน์ เมฆจร. (2566). ความยืดหยุ่นทางใจ (Resilience): วิธีใหม่ของการเสริมสร้างพลังใจเพื่อการเผชิญวิกฤตชีวิตในยุคปัจจุบัน. วารสารจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, 11(2), 1-9.
- ลัญฉณ์ศักดิ์ อรรถยากร. (2566). ภาวะหมดไฟ (Burnout syndromes). เรียกใช้เมื่อ 31 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.medparkhospital.com/lifestyles/burnout-syndrome>
- วรวรรณ จุฑา และกมลลักษณ์ มากคล้าย. (2566). ความชุกโรคจิตเวชและปัญหาสุขภาพจิตของคนไทย: ผลสำรวจระบาดวิทยาสุขภาพจิตของคนไทยระดับชาติปี พ.ศ. 2566.คลังความรู้สุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต. เรียกใช้เมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://dmh-elibrary.org/items/show/1742>
- วริศา พานิชเกรียงไกร และคณะ. (2566). ประเทศไทยกับการขับเคลื่อนประเด็นสุขภาพจิตในเวทีระดับโลก. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข, 17(1), 183-190.
- วัชรี แสงสาย และคณะ. (2563). ผลของโปรแกรมเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางอารมณ์ร่วมกับการฝึกทักษะการหายใจคลายเครียดต่อความเครียดและความสามารถในการเผชิญปัญหาของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 1 รุ่น 65. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 13(2), 512-520.
- ศิริรัตน์ เอี่ยมประไพ. (2564). ผลของโปรแกรมการให้คำปรึกษาต่อปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียน นิสิตและนักศึกษาในประเทศไทย: การวิเคราะห์ทอิกมาน. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาประยุกต์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรัชย์ จันทรวรานนท์. (30 ก.ย. 2567). ทศนคติเกี่ยวกับการทำงานด้านสุขภาพจิตและยาเสพติด. (จักรพันธ์ จันทรวงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- สุรศักดิ์ ภาควงมณี. (28 ก.ย. 2567). การสื่อสารส่วนบุคคล. (จักรพันธ์ จันทรวงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- อนรรตน์ อนันนนาธร. (2559). ภาวะความเครียดและพฤติกรรมการจัดการความเครียดของข้าราชการตำรวจสังกัดตำรวจภูธรภาค 2. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 9(3), 137-171.
- อรดา เทียงตรง. (28 ก.ย. 2567). ทศนคติเกี่ยวกับการทำงานด้านสุขภาพจิตและยาเสพติด. (จักรพันธ์ จันทรวงศ์, ผู้สัมภาษณ์)
- อังศุมาลิน พินิจนารถ. (30 ก.ย. 2567). การสื่อสารส่วนบุคคล. (จักรพันธ์ จันทรวงศ์, ผู้สัมภาษณ์)

- American Psychological Association. (2014). Resilience guide for parents and teachers. Retrieved November 1, 2024, from <https://www.apa.org/topics/resilience/guide-parents-teachers>
- Grotberg, E. H. (1995A). The International Resilience Project: Promoting Resilience in Children. Civitan International Research Center: University of Alabama at Birmingham.
- _____. (1995B). A guide to promoting resilience in children: Strengthening the human spirit. Netherlands: Bernard van Leer Foundation.
- Mallik, D. et al. (2021). Examining the role of craving, mindfulness, and psychological flexibility in a sample of individuals with substance use disorder. *Subst Use Misuse*, 56(6), 782-786.

บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการสื่อสาร ในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดี*

THE ROLE OF LEADERS OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION AND COMMUNICATION IN DRIVING THE ORGANIZATION TOWARDS GOOD GOVERNANCE

สิทธิพันธ์ พูนเอียด^{1*}, วิทยธร ท่อแก้ว², กานต์ บุญศิริ²

Sittiparn Pooneiad^{1*}, Wittayatorn Tokeaw², Karn Boonsiri²

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Surat Thani Rajabhat University, Surat Thani, Thailand

²สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

²School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: sitb87129@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอเครื่องมือและกลไกในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมาย การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการขับเคลื่อนองค์กร เนื่องจากผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่หลักในการบริหารจัดการองค์กรให้บรรลุเป้าหมายตามพันธกิจของเจตนารมณ์ กฎหมายและการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งเป็นเครื่องมือและกลไกที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการบริหารจัดการองค์กรทุกมิติ โดยต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลในองค์กร ภาคประชาชน ภาคพลเมือง ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน องค์กรเครือข่ายความร่วมมือและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสื่อสารเพื่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้บรรลุเป้าหมายต้องใช้กลยุทธ์การสื่อสาร ที่จะนำไปสู่ความเข้าใจในการติดต่อสื่อสาร และการทำงานร่วมกันของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกให้สำเร็จตามเป้าหมายและการพัฒนาองค์กร ในการดำเนินการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ผู้นำต้องพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศ โดยยึดหลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี บทความวิชาการนี้ พบว่า เครื่องมือและกลไกในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายประกอบไปด้วย 1) การจัดการสื่อสาร ที่ประกอบด้วยนโยบาย แผน การดำเนินการและการติดตามประเมินผลการสื่อสาร 2) การใช้กลวิธีหรือกลยุทธ์การสื่อสารซึ่งประกอบด้วย การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์และการจัดการความรู้ และ 3) กลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีบทบาทที่สำคัญสำหรับผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดี

คำสำคัญ: ผู้นำ, การสื่อสาร, การบริหารจัดการองค์กรที่ดี

Abstract

This article aimed to propose tools and mechanisms with the objective of assisting organizations in achieving their goals. Administration of local administrative organizations required communication as one of the important tools to drive organizations. This is because leaders or administrators of local administrative organizations had a primary role in managing organizations to achieve their goals according to the intended mission, laws, and establishment of local administrative organizations. Leaders or administrators of local administrative organizations were required to have the ability to communicate, which was one of the most important tools and mechanisms for managing organizations in all dimensions. This needed cooperation among individuals in the organization, the public sector, the private sector, network organizations, and stakeholders. Communication for local administrative organizations to achieve goals required communication strategies that led to understanding in communication and cooperation of both internal and external personnel to achieve goals and organizational development. In implementing new public administration, leaders needed to develop the organization into the excellence organization in accordance with the principles of good governance. This academic article found that the tools and mechanisms to drive organizations towards their goals consisted of 1) Communication management, including communication policies, plans, operations, and evaluation; 2) The use of communication strategies, including campaigning, public relations, and knowledge management; and 3) Participatory communication strategies, which played an important role for leaders or administrators of local administrative organizations to motivate all relevant parties to participate in driving the organization towards good governance.

Keywords: Leader, Communication, Good Governance

บทนำ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 14 ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 249 ระบุว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 1 ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติและพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2564 มาตรา 4 ให้จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินเป็น 3 ส่วน คือ การบริหารราชการส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น” องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรของรัฐที่เกิดจากการกระจายอำนาจ (Decentralization) ในการจัดการปกครองที่รัฐมอบอำนาจการปกครองบางส่วนให้กับองค์กรอื่นนอกจากองค์กรปกครองส่วนกลาง ให้มีความเป็นอิสระ (Autonomy) ในการดำเนินการและไม่อยู่ในบังคับบัญชาของส่วนกลาง แต่ยังคงอยู่ภายใต้กำกับดูแลของส่วนกลาง (นนท์วัฒน์ บวรนนท์, 2562) เป็นองค์กรนิติบุคคล มีอิสระในการปกครอง

ตนเองตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น มีเจ้าหน้าที่ในการบริหาร มีงบประมาณและรายได้เป็นของตนเอง (โกวิทย์ พวงงาม, 2562) โดยมีเจตนารมณ์และพันธกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญ คือ ช่วยดำเนินการภารกิจแห่งรัฐบาล เป็นกลไกและเครื่องมือในการบริหารท้องถิ่น การจัดการบริหารสาธารณะ การดูแลทุกข์สุข การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาความมั่นคงของประเทศ ด้าน สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น (อุดม ทุมโฆสิต, 2553)

ด้วยหลักการและเจตนารมณ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังกล่าว ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการเป็นผู้นำองค์กร เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น การกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย แผนกลยุทธ์ การดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นนักบริหารมืออาชีพ เป็นแบบอย่างของนักประชาธิปไตย นักพัฒนาตามบริบทสังคมทุกมิติ ตลอดจนบทบาทในการขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ (PMQA: Public Sector Management Quality Award) และธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการองค์กรที่ดี (Good Governance) ซึ่งเป็นการบริหารโดยยึดหลักธรรม ความดีและความถูกต้อง (พัชรี สีโรรส และคณะ, 2561) ในการดำเนินการตามบทบาทดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมายของการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำต้องทำงานร่วมกับบุคลากร กลุ่ม องค์กร ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ทั้งภายในและภายนอกโดยอาศัยการสื่อสาร (Communication) เป็นเครื่องมือและกลไกที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการบริหารจัดการองค์กรทุกมิติ ดังที่ วันชัย มีชาติ เห็นว่า การติดต่อสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการและมีผลต่อพฤติกรรมองค์กร เนื่องจากองค์กรมีโครงสร้าง ประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ มีคนจำนวนมากและหลากหลายมาร่วมทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร จึงต้องอาศัยการติดต่อสื่อสารระหว่างกันตามกระบวนการบริหารจัดการ (Management Process) ทั้งในมิติของพฤติกรรมการบริหาร (Administration Behavior) และพฤติกรรมองค์กร (Organization Behavior) จึงพบว่า ในการบริหารองค์กร เวลาส่วนใหญ่จะใช้ไปกับการสื่อสาร ร้อยละ 70 ของเวลาทั้งหมด (วันชัย มีชาติ, 2556) จากการเขียน อ่าน การพูดและการฟัง (Stephen, P., 1994) โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่ปี 1970 เป็นต้นมาได้เกิดกระบวนทัศน์การพัฒนาแบบทางเลือก (Alternative Paradigm) ภายใต้กรอบคิดของการมองเห็นศักยภาพของคน ชุมชน และพื้นที่ เน้นความเป็นท้องถิ่น (Localistic) มากกว่าความเป็นสากล (Universalistic) เน้นมิติความเป็นมนุษย์ ใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนาเป็นแนวคิดเชิงระบบ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้พัฒนาศักยภาพ การแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน หลักการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การวิเคราะห์ปัญหา การแสดงความคิดเห็น การวางแผนการดำเนินการ การติดตาม ตรวจสอบประเมินผล และรับผลประโยชน์อันเป็นการแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง (อภิจักร์ พุกสวัสดิ์, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนทัศน์ด้านการสื่อสารที่เน้นและสร้างการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เป็นกลไกและเครื่องมือที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมความสามารถให้กับบุคคล/กลุ่มบุคคล เป็นวิธีการปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้รับสารและแหล่งข้อมูลข่าวสาร โดยมีนักสื่อสารทำหน้าที่เป็นผู้รับส่งสารซึ่งมีบทบาทในการเป็นพี่เลี้ยงให้แก่กลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในกระบวนการพัฒนา (White, S. A., 2003) ดังนั้น การสร้างกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ในองค์กร

และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมนั้นเป็นแนวคิดที่สำคัญของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะในการบริหารจัดการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่การบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาล

บทบาทหน้าที่ของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสื่อสารองค์กร

สื่อใหม่ (New Media) ได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการสื่อสารขององค์กรภาครัฐ และเอกชนในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก สื่อใหม่ คือ สื่อที่ใช้อินเทอร์เน็ต ระบบดิจิทัลหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ เป็นตัวเชื่อมต่อเพื่อการติดต่อสื่อสาร เพราะสามารถตอบโต้การใช้งานได้ดี สื่อใหม่ส่วนใหญ่เป็นสื่อส่วนสำหรับการสื่อสารสองทางและหลายทาง (Two-Way, Multiple-Way Communication) สามารถตอบโต้ (Interactive) และแสดงความคิดเห็น (Feedback) อย่างทันต่วงทีระหว่างผู้ใช้สื่อ (วิกานดา พรสกุลวานิช, 2565) สำหรับสื่อใหม่ ที่มีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงมิติของการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมทั่วโลก คือ สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) คือ สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือปฏิบัติการทางสังคม (Social Tool) เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกันเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ผ่านเว็บไซต์หรือโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใด ๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต โดยเน้นให้ผู้ใช้เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีส่วนร่วม (Collaborative) ในการผลิตเนื้อหาขึ้นเอง (มานะ ตรียาภิวัฒน์, 2562) โดยสื่อสังคมออนไลน์จะมีลักษณะเฉพาะ คือ 1) เป็นเทคโนโลยีดิจิทัลซึ่งสามารถอยู่ในแพลตฟอร์มต่าง ๆ 2) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) และ 3) สามารถสร้างและแบ่งปันข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งตัวอักษร ภาพนิ่งภาพเคลื่อนไหว เสียง เป็นต้น

ผู้นำท้องถิ่นกับเรื่องการสื่อสารนั้นต้องมีการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งในการสื่อสารของผู้นำท้องถิ่น คือ กระบวนการของการส่งข้อมูลต่าง ๆ จากผู้ส่งไปยังผู้รับด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน โดยการพูดที่จะสอดคล้องภาวะผู้นำ คือ มีศิลปะในการโน้มน้าว การจูงใจ และการให้กำลังใจพร้อมทั้งต้องสร้างทัศนคติแนวคิดที่ถูกต้อง และสร้างความบันเทิงในสังคมได้ รวมไปถึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ตาม อีกทั้งการพูดออกคำสั่งหรือพูดสั่งการก็ถือว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่งของการพูดโน้มน้าว ให้ผู้ตามปฏิบัติตามคำสั่ง หรือปฏิบัติงานอย่างเต็มใจที่เป็นไปตามที่สั่งการ โดยการสื่อสารในองค์กรนั้นมีหน้าที่ 4 ประการ คือ 1) การให้ความรู้แก่สมาชิกองค์กร 2) การจูงใจสมาชิกในองค์กร เพราะใช้เป็นศูนย์กลางในการจูงใจ 3) การควบคุมและการประสานงานกิจกรรมของกลุ่ม และ 4) การแสดงความรู้สึกและอารมณ์ (ยุภา นารินทร์, 2563)

ผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเป็นผู้นำองค์กรในการขับเคลื่อนพัฒนาองค์กรไปสู่เป้าหมายตามเจตนารมณ์แห่งการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการบริหารจัดการองค์กร โดยอาศัยความสำคัญของการติดต่อสื่อสารภายในองค์กร (นิภาพรณ โสพัฒน์, 2562) ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือของผู้บริหารในการบริหารงาน เพราะการสื่อสารภายในองค์กรจะช่วยให้สามารถทำงานได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากการทำงานต้องอาศัยหลายฝ่าย หลายส่วนงานเข้ามาช่วยเสริม ศักยภาพให้กับองค์กร

2. เป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรต่าง ๆ ภายในองค์กร เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และสร้างความไว้วางใจต่อกัน โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้บุคลากรในระดับต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานของผู้บริหาร

3. การช่วยกันปฏิบัติภารกิจขององค์กรและมีการประสานงานระหว่างกัน พร้อมทั้งทำงานสอดคล้องกัน แม้ว่าจะต่างฝ่ายกันก็ตาม แต่เพื่อองค์กรเดียวกัน ผู้บริหารสามารถใช้การสื่อสารให้เป็นการสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวภายในองค์กรให้ได้

4. การช่วยให้เกิดการพัฒนาและการทำงานที่มีประสิทธิภาพ จากปัจจัยต่าง ๆ ข้างต้นเมื่อผสมผสานเข้ากันแล้ว สามารถช่วยทำให้เกิดการพัฒนาองค์กรได้ โดยเฉพาะพลังขับเคลื่อนที่นำโดยผู้บริหารที่รู้จักการสื่อสารภายในองค์กรเป็นอย่างดี

การสื่อสารในองค์กร มีลักษณะเป็นกระบวนการ (Process) อย่างหนึ่งซึ่งเป็นการผ่านข้อมูลข่าวสาร และความเข้าใจเพื่อที่จะให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการสำคัญ จึงอาจกล่าวได้ว่า จากกระแสการสื่อสารยุคดิจิทัลในปัจจุบันได้เป็นปัจจัยผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดการการสื่อสาร (Communication Management) ได้จัดระบบกระบวนการสื่อสารที่เหมาะสมเพื่อการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้สื่อเก่าหรือสื่อดั้งเดิม (Traditional Media) และสื่อใหม่ (New Media) โดยเฉพาะสื่อใหม่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เลือกใช้ สื่อใหม่ในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ทั้งนี้ สื่อใหม่ได้ให้ความสะดวก รวดเร็ว ราคาถูกเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อดั้งเดิม และเปิดโอกาสให้ผู้ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยไม่มีข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์หรือภูมิทัศน์สื่อ (Media Landscape) ผู้ใช้สื่ออย่างสามารถเลือกใช้โปรแกรมและแอปพลิเคชันที่ตอบสนองความต้องการตามพันธกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างกว้างขวางและครอบคลุมทั้งภายในและภายนอกองค์กร จึงมีการใช้สื่อใหม่ทั้งสื่อดิจิทัล (Digital Media) สื่ออินเทอร์เน็ต (Internet Media) สื่อสังคม (Social Media) และแอปพลิเคชัน (Application)

การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี: ธรรมาภิบาล

ความหมายของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

คำว่า “Governance” ตามรากศัพท์ในภาษากรีก ก็คือ คำกริยาว่า kubernn ซึ่งหมายถึงการนำทางหรือบังคับทิศทาง (To Pilot or Steer) เป็นคำที่เพลโต (Plato) ใช้หมายถึงวิธีการในการออกแบบระบบกฎหมาย และเป็นรากของคำว่า gubenare ในภาษาลาติน ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายคล้ายกับ การนำทาง การสร้างกฎหมายและการกำกับทิศทาง (Piloting, Rule-Making or Steering) ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ “Concise Oxford Dictionary” ให้ความหมายคำนี้ว่ามีความหมายเดียวกับคำว่า government จึงเป็นการให้ความหมายว่า governance คือ การปฏิบัติหรือการแสดงออกในการปกครอง หรือหน่วยงานหรือบทบาทหน้าที่ในการปกครอง (The Act or Manner of Governing; The Office or Function of Governing) โดยที่กริยา “ปกครอง” (To Govern) คือ การควบคุมบังคับโดยใช้อำนาจ (Authority) อิทธิพลหรือเป็นการทำหน้าที่ของรัฐบาล (วิรุฬ ลิ้มสวาท, 2552)

จากแนวคิดข้างต้นการนำคำว่า “Governance” ไปใช้ในทางปกครองมักจะมีการกล่าวถึง ธรรมาภิบาล หรือ good governance ซึ่งในความหมายกว้าง ๆ แล้ว เป็นคำที่มีความหมายถึงการปกครองหรือการบริหารที่ดี ที่มุ่ง

ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน สังคม ประเทศชาติหรือองค์กรนั้นแต่หากพิจารณาให้แคบเข้า คำว่า “ธรรมาภิบาล” หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมรัฐ ธรรมาภิบาลมาจากคำว่า “ธรรม” + “อภิบาล” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า good governance ซึ่ง บวรศักดิ์ อุวรรณโณ อธิบายว่า อภิบาล หมายถึง วิธีการใช้อำนาจเพื่อบริหารทรัพยากรขององค์กร ดังนั้น “ธรรมาภิบาล” หมายถึง วิธีการที่ดีในการใช้อำนาจเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กร (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542) ทั้งนี้ ปธาน สุวรรณมงคล เห็นว่า ธรรมาภิบาลเป็นหลักการบริหารการปกครองที่มุ่งประโยชน์สูงสุดของประชาชน และประเทศชาติโดยยึดหลักเหตุผลและความเป็นธรรม กล่าวอีกแง่มุมหนึ่ง ธรรมาภิบาลเป็นทั้ง หลักการ (Principles) และแนวทาง (Guidelines) สำหรับการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการที่กำหนด (ปธาน สุวรรณมงคล, 2558)

หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

หลักพื้นฐานของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีธรรมาภิบาล 6 หลัก (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, 2542) ซึ่งประกอบด้วย หลักธรรมาภิบาลหรือแนวทางในการจัดการปกครองที่ดีสำหรับสังคมแบบเสรีประชาธิปไตย ดังนี้ (รัชยา ภักดีจิตต์, 2557) คือ

1. หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรม การบังคับใช้กฎหมาย การกำหนด กฎ กติกา และการปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพความยุติธรรมของสมาชิก
2. หลักคุณธรรม (Ethics) หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ขยันอดทนมีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ
3. หลักความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยการปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส
4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจ ปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ
5. หลักสำนึกรับผิดชอบ (Accountability) หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาลดลงจนความเคียดแค้นในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลดี และเสียจากการกระทำของตนเอง
6. หลักความคุ้มค่า (Value for Money) หมายถึง การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยให้เมืองหรือประชาชนมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นองค์กรภาครัฐประเภทหนึ่ง ต้องคำนึงถึงการบริหารจัดการภายใต้หลักธรรมาภิบาล เนื่องจากเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่

แผนรัฐบาลกลางในการบริหารจัดการภารกิจต่าง ๆ ในพื้นที่รับผิดชอบเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน โดยการบริหารจัดการองค์กรให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 (9 ตุลาคม 2546) คือ 1) เกิดประโยชน์สูงสุดของประชาชน 2) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ 3) มีประสิทธิภาพและคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ 4) ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น 5) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ 6) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองต่อความต้องการ และ 7) มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ (พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, 2546)

การสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดี

การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องอาศัยการติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือและเป็นระบบกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่งในการขับเคลื่อนองค์กรตั้งแต่การเข้าสู่อำนาจ การได้อำนาจ การบริหาร การดำเนินงานขององค์กรตามบทบาทหน้าที่เพื่อสร้างประโยชน์ตามพันธกิจที่ได้รับมอบหมายหรือที่กฎหมายกำหนด (อิตินันท์ เอี่ยมนิรันดร์, 2562) เป็นการสื่อสารที่ทำให้เกิดผลหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น (Freddy, H. T. R. et al., 2022) โดยการสื่อสารในองค์กรจะพบในรูปของคำสั่ง ประกาศ การสั่งการ การควบคุม การประชุม การแถลงการณ์ การรายงาน การปรึกษาหารือและการปฏิบัติตามแผนและโครงการต่าง ๆ ขององค์กร (วันชัย มีชาติ, 2556) การสื่อสารเพื่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายมิติดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมายต้องใช้กลยุทธ์การสื่อสาร (Communication Strategies) ที่เป็นกระบวนการหรือเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความเข้าใจในการติดต่อสื่อสาร และการทำงานร่วมกันของบุคลากรทั้งภายในและภายนอก ให้สำเร็จตามเป้าหมายและการพัฒนาองค์กร (วาสิตา บุญสาธ, 2556) ดังนั้น การสร้างระบบและกลยุทธ์การสื่อสารที่ดี จึงจำเป็นและเป็นหน้าที่สำคัญ ประการหนึ่งของผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรในการจัดระบบการสื่อสารตลอดจนการไหลหมุนเวียนของข้อมูลข่าวสาร ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ตามบทบาทหน้าที่และพันธกิจขององค์กร สำหรับกลยุทธ์การสื่อสารที่สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรจะต้องจัดให้มีขึ้นเพื่อการขับเคลื่อนองค์กรสู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดีนั้นควรพิจารณาในเรื่อง ดังนี้

การจัดการสื่อสาร

การจัดการสื่อสาร (Communication Management) เป็นการจัดระบบของกระบวนการสื่อสารในองค์กรที่ประกอบด้วย แบบภาษาที่ใช้ วิธีการติดต่อสื่อสาร ขอบเขตการสื่อสาร กลวิธีหรือกลยุทธ์ในการสื่อสาร โดยผ่านกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผน การดำเนินงานและการติดตามประเมินผล ตลอดจนการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการสื่อสาร ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการยอมรับและทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องดำเนินการตามกระบวนการจัดการสื่อสารที่สำคัญ 4 ประเด็นหลัก คือ

1. นโยบายการสื่อสาร (Communication Policy) หมายถึง การวางแผนและแนวทางในการปฏิบัติการสื่อสารให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดขึ้นเป็นโครงการ (ประสิทธิ์ วรธัมโม และคณะ, 2564) ส่วน กนกพงษ์ ม่วงศรี ได้อธิบายว่า นโยบายการสื่อสารเป็นการวางแผนการปฏิบัติการสื่อสารเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยผ่านกระบวนการบูรณาการทั้งด้านการเมืองการปกครอง การบริหารจัดการและศาสตร์การสื่อสารเข้าด้วยกัน

โดยนโยบายการสื่อสารจะปรับเปลี่ยนตามบริบท วิสัยทัศน์ แผนกลยุทธ์ขององค์กรในแต่ละช่วงเวลา (กนกพงษ์ ม่วงศรี, 2564) ทั้งนี้ นโยบายการสื่อสารจะมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ 1) วัตถุประสงค์ของนโยบาย ได้แก่ จุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายที่คาดหวังจะบรรลุ 2) แนวทางที่จะเป็นวิธีการหรือกลยุทธ์อันเป็นวิธี การปฏิบัติการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย และ 3) ระบบกลไกของนโยบาย อันเป็นระบบและทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การดำเนินการเป็นไปตามแนวทางหรือกลยุทธ์ของนโยบายให้บรรลุเป้าหมายปลายทาง (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2561)

2. การวางแผนการสื่อสาร (Communication Planning) เป็นกระบวนการจัดสรรทรัพยากรการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการสื่อสาร โดยปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ (จิตติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์, 2562) โดยมี 3 องค์ประกอบ คือ 1) เชิงกระบวนการ 2) เชิงเนื้อหา และ 3) องค์ประกอบเชิงปฏิบัติการ ส่วน วาสิตา บุญสาธิต เห็นว่า การวางแผน การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ มีองค์ประกอบ 9 ขั้นตอน คือ 1) การระบุประเด็นหลัก 2) เลือกสรรผู้ส่งสาร 3) การวางแผนโครงสร้างข้อความหลัก 4) การวิเคราะห์เป้าหมาย 5) การเลือกช่องทางในการสื่อสาร 6) สร้างช่องทางการแสดงความคิดเห็นของผู้รับสาร 7) การจัดบริบทการสื่อสาร 8) การขจัดปัญหาอุปสรรคทางด้านกายภาพ ด้านร่างกายและจิตใจ และ 9) การติดตามประเมินผลและปรับปรุงแผน (วาสิตา บุญสาธิต, 2556)

3. การดำเนินการสื่อสาร เป็นกระบวนการที่ผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรและผู้เกี่ยวข้อง นำแผนหรือแผนกลยุทธ์การสื่อสารไปดำเนินการสื่อสารจริง ๆ โดยการทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) หรือ แผนดำเนินการ (Operation Plan) หรือเป็นแผนที่ใช้ในการดำเนินการปฏิบัติการ ของผู้รับผิดชอบในแต่ละระดับขององค์กร ในแผนนี้ จะให้รายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติการ วิธีการปฏิบัติ เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติ การประสานงานมีลักษณะเฉพาะเจาะจงหน้าที่ในการดำเนินงานอย่างชัดเจน (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2560) และ จิตติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์ เห็นว่า การดำเนินการสื่อสารจะเป็นไปตามหลักกระบวนการบริหารโครงการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การสั่งการ (Directing) การควบคุม (Controlling) และการประเมินผล (Project Evaluation) ตลอดจนการสิ้นสุดโครงการ (Project Termination) (จิตติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์, 2562) และการนำแผนกลยุทธ์เพื่อการปฏิบัติ (Strategic Implementation) จะประกอบด้วย 1) ขั้นที่ 1 การถ่ายทอดกลยุทธ์หรือแผนงานการสื่อสารหลัก 2) ขั้นที่ 2 การนำกลยุทธ์การสื่อสารไปดำเนินการปฏิบัติ และ 3) ขั้นที่ 3 การควบคุมติดตามและการประเมินผลการดำเนินการปฏิบัติเพื่อให้การสื่อสารเป็นไปอย่างต่อเนื่อง บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามตัวชี้วัด (KPI) ที่กำหนด

4. การติดตามประเมินผลการสื่อสาร (Communication Evaluation) เป็นกระบวนการ ติดตามเพื่อรวบรวมข้อมูลในการตัดสินใจคุณค่าของการดำเนินการปฏิบัติการสื่อสารตามแผน การสื่อสารว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเกณฑ์กำหนดไว้ด้วยวิธีการทางยุทธศาสตร์ ซึ่งจะได้สารสนเทศเกี่ยวกับคุณค่าของโครงการสื่อสาร (จิตติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์, 2562) ในขณะที่ วาสิตา บุญสาธิต เห็นว่า การติดตามประเมินผลและปรับปรุงแผนการสื่อสารเป็นส่วนสุดท้ายของการวางแผนการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ คือ การติดตาม วิเคราะห์และประเมินประสิทธิภาพของสิ่งที่ได้ส่งออกไปแล้วว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยดูจากผลการบรรลุเป้าหมาย (วาสิตา บุญสาธิต, 2556) ด้านความรู้ความเข้าใจ (K: Knowledge) ทศนคติ (A: Attitude) และพฤติกรรมหรือการปฏิบัติ (P: Practice) ตามทฤษฎีว่าด้วยความรู้ ทศนคติและการปฏิบัติ หรือ KAP Theory (สุพงษ์ โสณะเสถียร และสุภาภรณ์ ศรีดี,

2563) และอาจใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model ซึ่งมีการประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และผลผลิต/ผลลัพธ์ (Product)

การจัดการสื่อสารในภาวะวิกฤต

ภาวะวิกฤตเป็นสถานการณ์ที่เข้าสู่ภาวะที่จำเป็นต้องเข้าไปจัดการเพื่อหลีกเลี่ยงหรือแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้น อภิขัง พุกสวัสดิ์ เห็นว่าภาวะวิกฤตเป็นสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดภาวะคุกคามความตึงเครียด ความเครียดและสร้างความเสียหายต่อการดำเนินงานตามปกติขององค์กร ทั้งนี้ ภาวะวิกฤตเกิดจากปัจจัยภายในองค์กร (ผู้บริหาร บุคลากร และการดำเนินพันธกิจ) และ/หรือปัจจัยภายนอกองค์กร (สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล) ซึ่งเกิดขึ้นจากความตั้งใจ และ/หรือไม่ตั้งใจ โดยภาวะวิกฤตจะเกิดขึ้นใน 3 รูปแบบ คือ 1) ภาวะวิกฤตเกิดขึ้น เมื่อสื่อสังคมออนไลน์ทำงานแบบเรียลไทม์ สถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล ก่อตัวเป็นประเด็นและลุกลามเป็นวิกฤตขององค์กร 2) ภาวะวิกฤตเกิดขึ้นเมื่อเหตุการณ์หรือภาวะวิกฤตยังคงดำเนินอยู่ ผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าภาวะวิกฤตเป็นอันตรายและสร้างความเสียหาย และ 3) เป็นภาวะวิกฤตขององค์กรอื่นหากองค์กรตอบสนองอย่างรวดเร็ว ภาวะวิกฤตขององค์กรอื่นสามารถกลายเป็นโอกาสขององค์กร (อภิขัง พุกสวัสดิ์, 2565)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรภาครัฐที่มีบริบทสิ่งแวดล้อมเชิงบริบท เช่นเดียวกับองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนอื่น ๆ ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดภาวะวิกฤตดังกล่าว ดังนั้น เมื่อองค์กรเกิดภาวะวิกฤตรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบ ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน องค์กรมีความจำเป็นต้องมีกระบวนการในการจัดการสื่อสารขององค์กร (Communication Management) เพื่อเป็นการป้องกันหรือแก้ไขภาวะวิกฤตองค์กรนั้น ๆ ให้หมดไปหรือลดน้อยลง ด้วยนวัตกรรมการจัดการและการสื่อสารภาวะวิกฤต (รุ่งนภา พิตรปรีชา, 2553)

กลยุทธ์/กลวิธีการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดี

กลยุทธ์การสื่อสาร หมายถึง วิธีการสื่อสารที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อให้ตอบโจทย์ บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ อาจมีความแตกต่างในแต่ละประเด็นปัญหา บริบท หรือ สถานการณ์ต่าง ๆ โดยไม่มีสูตรสำเร็จว่าหากเกิดเหตุการณ์เช่นนี้แล้วปฏิบัติแบบนี้ จะทำให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วกลยุทธ์มักสร้างขึ้นจากการประยุกต์แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ รวมถึงแนวทางการปฏิบัติที่ได้เคยทำมาในอดีต ดังนั้น กลยุทธ์จึงเป็นสิ่งที่กำหนดว่าจะใช้สื่ออะไร เมื่อไร และอย่างไร (ภวิณศิริ เกษมสุข และชาติรี ใต้ฟ้าพล, 2563) ทั้งนี้ กลยุทธ์/กลวิธีการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดีควรพิจารณาในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การรณรงค์ (Campaign) หมายถึง การสื่อสารเพื่อมุ่งโน้มน้าวใจให้กลุ่มเป้าหมายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือเสริมย้ำความคิด ค่านิยมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนนำไปสู่การเข้าร่วมสนับสนุนในทิศทางที่มุ่งบรรลุเป้าหมายเพื่อการเอาชนะต่อปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยมีแนวทางและแผนงาน กิจกรรมและการระดมสื่อต่าง ๆ การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ที่ต่อเนื่องสอดคล้องสนับสนุนซึ่งกันและกันภายใต้กรอบเวลาที่ชัดเจน หรือเป็นโครงการรณรงค์ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำขึ้น โดยวิธีการสื่อสารในลักษณะการประชาสัมพันธ์ เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดสารผ่านสื่อหรือกิจกรรมประเภทต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกองค์กรเป็นกลุ่มเป้าหมาย ตระหนักรู้ (Awareness) เกิดความสนใจ (Interest) สร้างความปรารถนา (Desire) ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและการตัดสินใจร่วม (Action) และเข้า

มีส่วนร่วม (Participation) ในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลากหลายกิจกรรม (จินตวิทย์ เกษมสุข, 2554) ที่จะให้บรรลุมิติวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรสู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดี

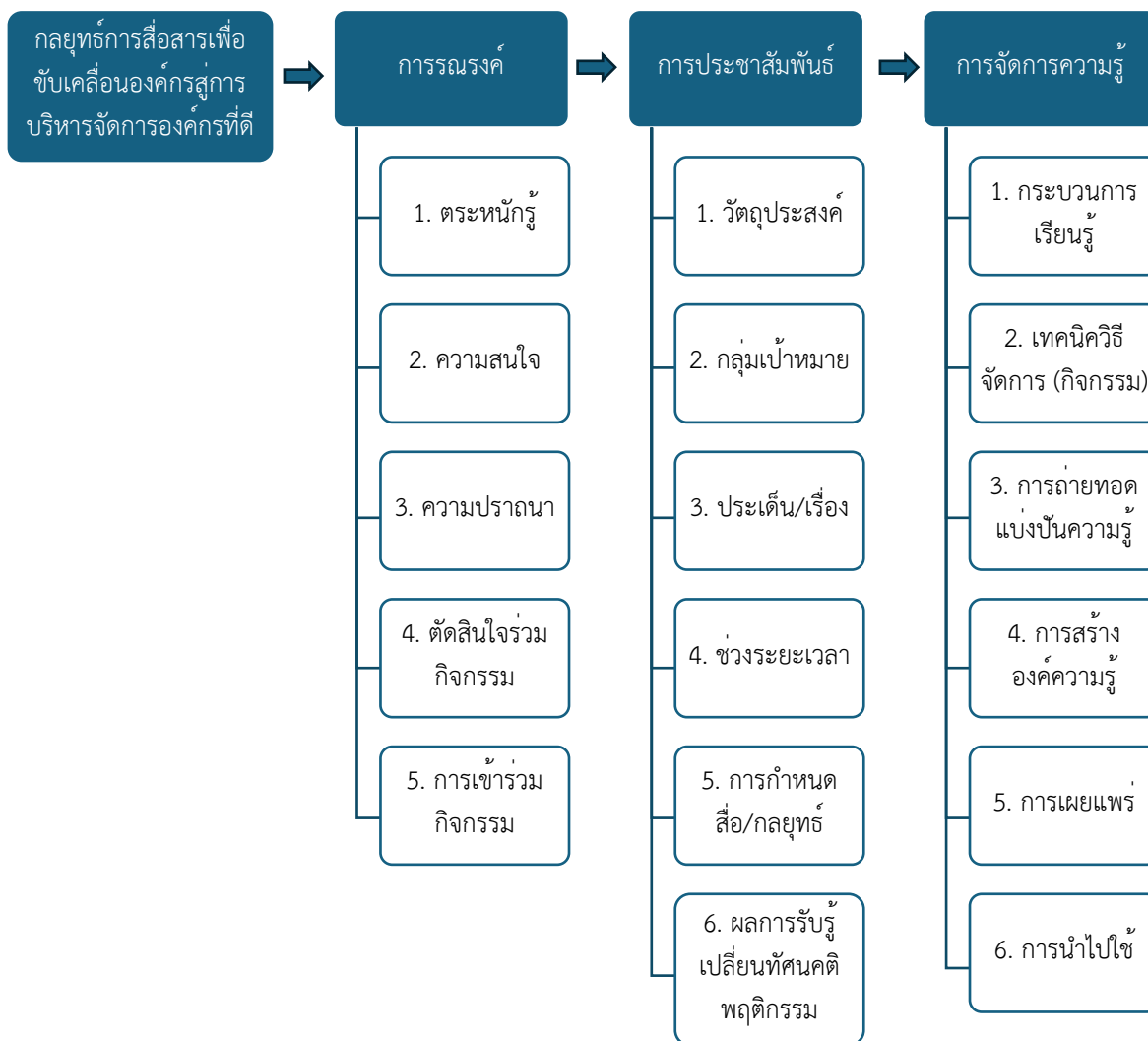
2. การประชาสัมพันธ์ (Public Relation) เป็นการติดต่อสื่อสารจากองค์กรไปสู่ สาธารณชนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นและประชมติจากสาธารณชนที่มีต่อองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเชื่อถือ ภาพลักษณ์ ความรู้และแก้ไขข้อผิดพลาดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การประชาสัมพันธ์ เป็นวิธีการดำเนินการที่จะสร้างความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อนำไปสู่การยอมรับวิธีการปฏิบัติให้แพร่กระจายออกไปอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง โดยอาศัยการใช้การสื่อสารต่าง ๆ อย่างหลากหลาย การประชาสัมพันธ์จะต้องมีแผนการสื่อสารอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและมีกลวิธีที่เหมาะสม โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การรับรู้ การเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย (จินตวิทย์ เกษมสุข, 2554) ดังนั้น การเลือกใช้กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ ทางประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องปลูกจิตสำนึก โน้มน้าวให้เห็นด้วย คล้อยตามและเกิดความร่วมมือร่วมใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดี

3. กรณีศึกษาการใช้กลยุทธ์/กลวิธีการสื่อสารด้วยการรณรงค์การประชาสัมพันธ์ และการจัดการความรู้ เพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการองค์กรที่ดีของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากผลการวิจัย เรื่อง “การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการองค์กรที่ดีของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่า การนำกลยุทธ์/กลวิธีการสื่อสาร ด้วยการรณรงค์ การประชาสัมพันธ์และการจัดการความรู้ ไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการบริหารจัดการองค์กรที่ดีของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้ดีและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การจัดการความรู้

กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management-KM) คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กร (สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง และสำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงการคลัง, 2567) จึงกล่าวสรุปได้ว่าการจัดการความรู้ คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบเพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้รวมทั้งปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดี โดยกลยุทธ์การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์และการจัดการความรู้ สามารถสรุปเป็นกรอบกลยุทธ์การสื่อสาร ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบกลยุทธ์การสื่อสารขับเคลื่อนองค์กรสู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดี

กลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมของงานด้านการพัฒนาชุมชนและเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมทั้งระดับประเทศ สังคมและชุมชน การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร ตามกระบวนการพัฒนาแบบทางเลือก (Alternative Paradigm) ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดของการมองเห็นศักยภาพของคน ชุมชน พื้นที่และเน้นความเป็นท้องถิ่น (Localistic) (อภิวิช จุกสวัสดิ์, 2564) เป็นการสื่อสารสองทาง ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีเป้าหมายเพื่อโน้มน้าว เพื่อสร้างความเข้าใจ สร้างความหมาย สร้างอารมณ์ความรู้สึกร่วมในการสื่อสาร เป็นการสื่อสารจากล่างขึ้นบนที่มาจาก ผู้ร่วมงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการสื่อสารแบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการสื่อสารแบบเครือข่ายและมีการกระจายตัวอยู่ในองค์กร ในชุมชน และผู้รับสารมีความกระตือรือร้นในการเปิดรับสาร เลือกใช้สื่อและการแสวงหาข่าวสาร โดยระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารมี 3 รูปแบบ คือ 1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/User) 2) การมีส่วนร่วม

ร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิตสื่อ (Sender/Producer) และ 3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Planer/Policy Marker) โดยระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (International Association of Public Participation; IAP2) ได้แบ่งกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ระดับ คือ 1) การให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) ในรูปแบบการสื่อสารแบบต่าง ๆ 2) การให้คำปรึกษาหารือ (To Consult) เป็นการสื่อสารรับฟังความคิดเห็นหรือรับฟังข้อเท็จจริง 3) การเข้าร่วมกิจกรรม (To Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 4) ความร่วมมือ (To Collaborate) เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องเชิงสาธารณะมีส่วนร่วม และ 5) การมอบอำนาจการตัดสินใจ (To Empower) เป็นการมอบอำนาจความรับผิดชอบแก่กลุ่มเป้าหมาย ส่วน จินตวิริ์ เกษมสุข เห็นว่า กลยุทธ์การสื่อสารองค์กรเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมประกอบด้วยกลยุทธ์ที่สำคัญ คือ กลยุทธ์การสื่อสารระดับประเทศ กลยุทธ์การสื่อสารระดับหน่วยงาน/องค์กร กลยุทธ์การสื่อสารระดับท้องถิ่น กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ กลยุทธ์ CSR (Corporate Social Responsibility) กลยุทธ์การสื่อสาร แบบมีส่วนร่วมของประชาชนและกลยุทธ์โครงการณรงค์ประชาสัมพันธ์ (จินตวิริ์ เกษมสุข, 2554)

จากหัวข้อ “บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดี” อาจกล่าวได้ว่า บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จและประสิทธิภาพของการสื่อสารในเชิงบริหาร ซึ่งมีความจำเป็นในการผลักดันองค์กรให้ก้าวสู่การบริหารจัดการที่มีคุณธรรม โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล เพื่อรองรับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์แบบ บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้จำกัดเพียงแค่การวางแผนหรือกำหนดแนวทางปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจร่วมกันภายในองค์กร เพื่อกระตุ้นการสนับสนุนและสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานกับประชาชนในพื้นที่ การบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ขึ้นอยู่กับการพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสารของผู้นำ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้กระบวนการบริหารภายในองค์กรเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ และสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

สรุป

ผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทหน้าที่สำคัญ คือ การบริหารจัดการพันธกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้บรรลุเจตนารมณ์ การกระจายอำนาจและการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย โดยความร่วมมือของสภาท้องถิ่น ประชาชน เอกชน เครือข่ายความร่วมมือและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้วยการอาศัยเครื่องมือและระบบกลไกต่าง ๆ โดยเฉพาะการสื่อสารกับผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกองค์กรให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการขับเคลื่อนพัฒนาองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนได้รับการบำบัดทุกข์บำรุงสุข อยู่ดี กินดี มีความสุข สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรยุคใหม่ องค์กรสู่ความเป็นเลิศ (PMQA) และเป็นองค์กรที่ยึดหลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Government) ในการบริหารจัดการ โดยอาศัยปัจจัย เครื่องมือและกลไกการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรดังกล่าว ด้วยการจัดการ

สื่อสารที่มีประสิทธิภาพที่ประกอบด้วย นโยบายการสื่อสาร การวางแผนการสื่อสาร การดำเนินการและการติดตาม ประเมินผลการสื่อสาร การใช้กลยุทธ์การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ การจัดการความรู้ และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว จะเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์กร ภาคประชาชน ภาคเอกชน องค์กรเครือข่ายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การพัฒนาองค์กรที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารจัดการการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อนึ่ง เพื่อให้บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการสื่อสารในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การบริหารจัดการองค์กรที่ดี จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับนำประยุกต์ใช้ของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้ 1) ควรมีการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะการสื่อสาร เนื่องจากการพัฒนาทักษะในส่วนนี้เป็นหนึ่งในกระบวนการที่สำคัญ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จทั้งในระดับบุคคลและองค์กร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพไม่ได้เป็นเพียงการสร้างเสริมความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างบุคคลหรือทีมงานเท่านั้น แต่ยังช่วยให้กระบวนการทำงานดำเนินไปอย่างราบรื่น พร้อมกับผลลัพธ์การทำงานที่มีประสิทธิภาพ และ 2) ควรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและช่องทางการติดต่อสื่อสารออนไลน์ (Digital Platform) มาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารและการบริหารงานเพื่อช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และความสะดวกในการสื่อสาร ลดขั้นตอนการทำงานที่ซับซ้อนและสิ้นเปลืองทรัพยากร เพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการบริหาร นอกจากนี้ยังช่วยให้องค์กรและบุคลากรสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงได้ทันเวลา ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในโลกดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กนกพงษ์ ม่วงศรี. (2564). “การสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการลดการบริโภคน้ำตาลในการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในกลุ่มสตรีวัยทำงาน”. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จินตวิทย์ เกษมสุข. (2554). การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์. (2562). การวางแผนการบริหารโครงการและการประเมินโครงการสื่อสารเพื่อพัฒนาการสื่อสารกับการพัฒนา. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นันทวัฒน์ บรรณันท์. (2562). การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- นิภาพรณ โสพัฒน์. (2562). วิธีการสื่อสารในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 1(3), 23-30.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2560). การจัดการสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: ทริบเพิ้ล กรุ๊ป.
- บรรศักดิ์ อูวรรณโณ. (2542). การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2558). การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประสิทธิ์ วรธัมโม และคณะ. (2564). การกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐบาลไทย. วารสารมหาจุฬานาครทรรศ, 8(3), 29-43.

- พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. (2546). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 100 ก หน้า 1 (9 ตุลาคม 2546).
- พัชรี สีโรรส และคณะ. (2561). หลักธรรมาภิบาล: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ภวิทร์ ศรีเกษมสุข และธাত্রี ไต้ฟ้าพูล. (2563). กลยุทธ์การสื่อสารภายในองค์กรในภาวะวิกฤตของธุรกิจในประเทศไทย. วารสารนิเทศศาสตร์, 38(1), 53-68.
- มานะ ตีรียาภิวัดน์. (2562). สื่อสารยุคดิจิทัลสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.
- ยุภา นารินทร์. (2563). ผู้นำท้องถิ่นกับการสื่อสาร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร. วิทยาเขตอีสาน, 1(3), 38-44.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 63 ง หน้า 24 (10 สิงหาคม 2542).
- รัชยา ภักดีจิตต์. (2557). ธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารภาครัฐและภาคเอกชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งนภา พิตร์ปรีชา. (2553). สถานภาพการประชาสัมพันธ์ในประเทศไทย. วารสารประชาสัมพันธ์และการโฆษณา, 3(1), 34-54.
- วันชัย มีชาติ. (2556). พฤติกรรมการบริหารองค์การสาธารณะ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาสิตา บุญสาธ. (2556). การสื่อสารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิกานดา พรสกุลวานิช. (2565). สื่อใหม่และการจัดการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรุฬ ลิ้มสวาท. (2552). การอภิบาลระบบสุขภาพแห่งชาติของประเทศไทยหลังการประกาศใช้ พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550: กรอบแนวคิด พัฒนาการ และข้อเสนอเพื่อการพัฒนา. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2561). การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิด แนวปฏิบัติ และกรณีศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง และสำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงการคลัง. (2567). แนวทางการดำเนินงานการจัดการความรู้ (Knowledge Management). เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://shorturl.asia/nSJly>
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร และสุภาภรณ์ ศรีดี. (2563). ทฤษฎีการสื่อสารกับปรากฏการณ์ทางสังคม ในหลักและทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่นชั้นสูง. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อภิชาต พุกสวัสดิ์. (2564). นวัตกรรมสื่อสารแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2565). นวัตกรรมจัดการและการสื่อสารภาวะวิกฤต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุดม ทุมโฆสิต. (2553). การปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่: บทเรียนจากประเทศพัฒนาแล้ว. กรุงเทพมหานคร: แชน โพร์
พริ้นติ้ง.

Freddy, H. T. R. et al. (2022). The Effectivity of Public Services Based On Smart Goverment In Bukit
Raya Distric Pekanbaru City. *Journal of Governance*, 7(1), 239-259.

Stephen, P. (1994). *Management*. (4th ed.). New Jersey: Prentice Hall Publications.

White, S. A. (2003). In *Involving People in a Participatory Process*. New Delhi: SAGE Publications.

แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในสถาบันอุดมศึกษา*

THE APPROACHES TO ENHANCE SOCIAL COHESION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTION

สมฤดี สงวนแก้ว*, เกษตรชัย และหิมา, วันชัย ธรรมสังการ

Somrudee Sangunkaew*, Kasetchai Laeheem, Wanchai Dhammasaccakarn

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: somrudee.s@psu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมระหว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผ่านมุมมองบุคลากรของเจ้าหน้าที่ด้านการพัฒนานักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 31 คน ประกอบด้วยบุคลากรและผู้บริหารฝ่ายพัฒนานักศึกษาระดับวิทยาเขต จำนวน 7 คน และระดับคณะ จำนวน 16 คน และอาจารย์ที่ปรึกษาชั้นปี จำนวน 8 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เทียบเคียงกับแนวคิดทฤษฎี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมระหว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผ่านมุมมองบุคลากร มีดังนี้ 1) ผ่านเนื้อหาของหลักสูตรทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ ฟังพาท้ายกัน तरहนักและเคารพผู้อื่น 2) กิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ช่วยสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และทุนทางสังคม 3) วัฒนธรรมเฉพาะของสถาบันอุดมศึกษาที่ยึดถือค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมของชุมชนมหาวิทยาลัยทำให้บูรณาการสมาชิกไว้ด้วยกัน 4) การให้บริการนักศึกษาอย่างเป็นธรรมทำให้เกิดความไว้วางใจและรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่ง และ 5) การสร้างบรรยากาศแวดล้อมทางสังคมเพื่อเอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้คนที่มีความต่างทางวัฒนธรรมทำให้เกิดการปรับตัว ยอมรับ และรู้จักเคารพผู้อื่นที่แตกต่างจากตน ข้อเสนอแนะ คือ สถาบันอุดมศึกษาควรนำแนวทางไปประยุกต์ใช้โดยปรับและสอดแทรกในแผน กลยุทธ์ และกิจกรรมอย่างละเอียดรอบคอบ ครอบคลุมนักศึกษาทุกชั้นปีบนพื้นฐานของการสนับสนุนและจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม ควรเพิ่มทักษะการจัดกิจกรรมท่ามกลางความหลากหลายและการสื่อสารทางวัฒนธรรมอย่างสมดุล โดยเฉพาะผู้นำนักศึกษาควรต้องพัฒนาทักษะภาวะผู้นำด้านวัฒนธรรม

คำสำคัญ: แนวทางการเสริมสร้าง, ความเชื่อมั่นทางสังคม, สถาบันอุดมศึกษา, จังหวัดชายแดนใต้

Abstract

The aim of this study is to examine the approaches to enhance social cohesion among students in Prince of Songkla University, Pattani Campus, as perceived by the staff and advisor. This qualitative research had 31 key informants, which consists of 7 university administrators, 16 faculty - level administrators of Student Affairs, and 8 advisors. Data was collected through in - depth, semi - structured interviews. The data underwent analysis using content analysis techniques and theoretical notions. The research findings demonstrate that there are essential approaches to improve social cohesion among learners at Prince of Songkla University, Pattani Campus, including: 1) curriculum content that promotes interaction, interdependence, awareness, and respect for others; 2) classroom and extracurricular activities that foster networks and social capital; 3) the university's distinctive culture that upholds shared values and norms, thereby uniting its members. 4) equitable student services provide trust and a sense of belonging; 5) cultivating a social environment that cohabits individuals from different backgrounds facilitates their adjustment, acceptance, and respect for those who are different from them. This research advises higher education institutions to adopt these approaches by meticulously applying and incorporating them into their plans, strategies, and operations. This strategy must include all students from every academic year, emphasizing the support and management of cultural diversity. Moreover, the university ought to incorporate additional balanced activities that promote diversity, particularly among student leaders. They ought to foster cultural leadership competencies.

Keywords: Approaches to Enhance, Social Cohesion, Higher Education Institution, Southern Border Provinces

บทนำ

ความสัมพันธ์ที่ไม่สมดุลกันระหว่างผู้คนในสังคมอาจเป็นร่องรอยของการขาดความเชื่อมั่นทางสังคม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความตึงเครียด การเลือกปฏิบัติ การละเมิดสิทธิมนุษยชน นำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงในสังคมได้ ซึ่ง Fonseca, X. et al. นักสังคมวิทยาได้อธิบายว่า ความเชื่อมั่นทางสังคมเป็นความยึดเหนี่ยวเกาะเกี่ยวเข้าด้วยกัน อย่างเหนียวแน่นของผู้คนในสังคม (Sticking together) โดยสมาชิกต่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่เหนียวแน่นจนเป็นความผูกพันนำไปสู่ความเป็นปึกแผ่น (Solidarity) ในที่สุด (Fonseca, X. et al., 2019) และผู้คนจะได้ประโยชน์จากความสามัคคีและความสงบสุขของสังคม ความเชื่อมั่นทางสังคมเกิดจากเงื่อนไขต่าง ๆ ในสามระดับโดย 1) ระดับปัจเจกบุคคลมาจากเงื่อนไขแรงจูงใจในการเป็นสมาชิกของกลุ่ม (Friedkin, N. E., 2004) การรับรู้ความเชื่อมั่นเป็นความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกับกลุ่ม (Bollen, K. A. & Hoyle, R. H., 1990) และ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบกิจกรรมทางสังคมโดยสมัครใจ เสรี ไม่มีการบังคับขู่เข็ญ (Legun, K., 2008); (Dekker, K. & Kempen, V. R., 2009); (Jeannott, S. M., 2003) 2) ระดับชุมชนมาจากเงื่อนไขค่านิยมพื้นฐาน

และบรรทัดฐานการปฏิบัติของชุมชนที่ถูกยึดถือร่วมกันในเรื่องพหุวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย ความยุติธรรม เสรีภาพและความเท่าเทียม ตระหนักและเคารพผู้อื่นที่แตกต่าง (Breidahl, N. K. et al., 2018); (Kearns, A. & Forrest, R., 2000); (Kolsto, E. & Tyldum, G., 2006) และ 3) ระดับสถาบันมาจากเงื่อนไขขอบเขตทางสถาบันทางสังคม เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของสถาบันสังคมตามที่กฎหมายกำหนดและตามความคาดหวังของสังคม ให้พลเมืองได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม (Jenson, J., 1998); (Baeker, G, 2002); (Eizaguirre, S. et al., 2012) ดังนั้น สังคมจึงจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นเพื่อบูรณาการผู้คนที่แตกต่างกันเข้าไว้ด้วยกันเพื่อความสงบสุขมั่นคงยั่งยืน

การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ส่งผลต่อความหวาดระแวง ความไม่ลงรอยกันระหว่างผู้คนต่างวัฒนธรรมในพื้นที่ไม่เว้นแม้แต่ในสถานศึกษาอย่างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (นิชา, 2564) จากข้อมูลด้านการนับถือศาสนาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ปี พ.ศ. 2564 พบว่า มีนักศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลาม 85.44% ศาสนาพุทธ 14.45% และศาสนาคริสต์ 0.062% (งานทะเบียนและรับนักศึกษา กองบริหารวิชาการและวิจัยวิทยาเขตปัตตานี, 2563) ซึ่งสัดส่วนที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดนี้สะท้อนถึงนัยเรื่องความเป็นชนกลุ่มใหญ่ (Majority Group) ของนักศึกษาที่เป็นมลายูมุสลิม โดยที่กลุ่มคนจำนวนน้อย (Minority Group) อาจไม่ได้มีอำนาจต่อรองหรือมีส่วนร่วมในการออกแบบปฏิสัมพันธ์และจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในสังคม ยิ่งไปกว่านั้นการปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันทั่วไประหว่างนักศึกษาต่างวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยที่แม้จะดูเป็นปกติวิสัยแต่ความใกล้ชิดสนิทสนมจนพัฒนาเป็นความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ในระดับต่ำ เป็นผลจากความกลัวสถานการณ์ความไม่สงบ (นิชา, 2564) นอกจากนี้ความไม่เข้าใจในกฎข้อห้ามตามหลักศาสนาของนักศึกษาต่างศาสนา (ชูณี, 2564) อีกทั้งความภาคภูมิใจในความเป็นชาตินิยมมลายูที่เข้มข้นจนกังวลว่าการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มนักศึกษาต่างศาสนาต่างวัฒนธรรมจะก่อหรือทำลายอัตลักษณ์มลายูมุสลิมลง ทำให้นักศึกษามลายูมุสลิมเลื่อมรวมกลุ่มกันเฉพาะ ยิ่งทำให้เกิดการผลักรอกออกจากกัน แยกตัวออกเป็นกลุ่มส่งผลถึงการทำกิจกรรมในห้องเรียนด้วย (บากิ, 2564) แสดงให้เห็นว่าในมหาวิทยาลัยกำลังขาดความเชื่อมั่นทางสังคมระหว่างนักศึกษาต่างวัฒนธรรมกัน

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (ม.อ. ปัตตานี) เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบสำคัญในการสร้างชาติโดยทำให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้สงบสุขมั่นคงยั่งยืนผ่านการขัดเกลาด้านวิชาการเพื่อให้พื้นที่พัฒนาเจริญก้าวหน้าและผ่านการถ่ายทอดค่านิยมร่วมพื้นฐานทางสังคมโดยทำหน้าที่ยึดโยงและบูรณาการผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลายในพื้นที่เข้าด้วยกันให้เกิดความเชื่อมั่นทางสังคมและเป็นหนึ่งเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาจากข้อมูลข้างต้นอาจกล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยกำลังเผชิญกับสถานะความห่างเหินทางสังคมในหมู่นักศึกษาซึ่งถูกระทบและสั่งสมมาอย่างยาวนานจากหลายเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรม หากเพิกเฉยอาจลุกลามไปถึงปัญหาความขัดแย้งทางสังคมวัฒนธรรมอื่นที่ไม่อาจประเมินและป้องกันได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมระหว่างนักศึกษาใน ม.อ. ปัตตานี ผ่านมุมมองของบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่และอาจารย์ที่ปรึกษาที่ดูแลนักศึกษาอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญที่จะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมระหว่างนักศึกษาที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีสถานการณ์ความไม่สงบและบรรยากาศของความหวาดระแวง ซึ่งจะเสริมงานด้านความมั่นคงของพื้นที่และประเทศชาติโดยรวม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมระหว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผ่านมุมมองบุคลากร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (ประไพพิมพ์ สุธีวินนท และประสพชัย พสุนนท์, 2559) จำนวนทั้งสิ้น 31 คน โดยคัดเลือกจาก 1) กลุ่มบุคลากรและผู้บริหาร ฝ่ายพัฒนานักศึกษาระดับวิทยาเขต จำนวน 7 คน และระดับคณะ จำนวน 16 คน และ 2) กลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษาชั้นปี จำนวน 8 คน โดยจัดกลุ่มและเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาชั้นปีในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันจากสาขาด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ใน ม.อ. ปัตตานี โดยได้เทียบเคียงกับ International Standard Classification of Education 2013 (UNESCO, 2015) ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่มประกอบด้วยผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม และศาสนาพุทธ มีภูมิลำเนาอยู่ทั้งในและนอกพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานด้านพัฒนา นักศึกษาและทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาชั้นปีเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 4 ปี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมและ รวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นพัฒนาแนวคำถามสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured interview) เพื่อใช้เป็นแนวทางหลักในการสัมภาษณ์

3.2 ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาระหว่างข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มีความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับเท่ากับ .901 และในแต่ละข้อคำถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ผ่านการรับรองจริยธรรม การวิจัยในคนจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ใบรับรองเลขที่ COA No.036/2566 (โดยบทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของนางสาวสมฤดี สวงแก้ว เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมระหว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี” (Model Development for the Enhancement of Social Cohesion among Students of Prince of Songkla University, Pattani Campus)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) กับกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแนวคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ และนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบความถูกต้อง และบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อนำมาเรียบเรียงและวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ยึดหลักตรรกะเทียบเคียงแนวคิด และทฤษฎีเพื่อตอบคำถามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Analytical Description)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า เมื่อนักศึกษาได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยพวกเขาได้รับการขัดเกลาและได้ความรู้ทางวิชาการ ทักษะทางสังคม ตระหนักถึงค่านิยมหลัก ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ ผ่านแนวทางสำคัญที่เสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมระหว่างนักศึกษาต่างวัฒนธรรม ดังนี้

1. เนื้อหาหลักสูตร ประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย สารการเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของรายวิชาต่าง ๆ

หลักสูตรทางวิทยาศาสตร์เน้นสร้างองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมเพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันให้แก่ผู้คนในสังคม แม้ว่าการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ที่เน้นพิสูจน์ทดสอบและใช้เวลาไม่น้อยในห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ แต่การสร้างนวัตกรรมหนึ่งให้สำเร็จและประยุกต์ใช้ได้จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้อื่น ๆ ประกอบเข้าด้วยกันให้สำเร็จเป็นรูปธรรมได้ การเรียนรู้ดังกล่าวเรียกร้องให้ผู้เรียนตระหนักถึงความร่วมมือกับคนที่มีความรู้สาขาอื่น ๆ ทั้งในและนอกหลักสูตรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นจึงสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความคิดและพฤติกรรมที่ต้องประสาน สร้างความสัมพันธ์ ต้องร่วมมือกับเพื่อนในและต่างสาขาคนอื่น ๆ เพื่อให้งานสำเร็จ โดยไม่สามารถแยกขาดเป็นเอกเทศหรือแยกออกอย่างโดดเดี่ยวได้ เช่น รายวิชาการแปรรูปยาง นักศึกษาต้องเรียนทั้งทฤษฎีและทดลองในห้องปฏิบัติการ การผสมสารเคมี และขึ้นรูปยางจะต้องอาศัยความรู้จากอาจารย์ และฝึกทดลองกับเพื่อนในห้องเรียนซึ่งทำให้พวกเขาต้องปฏิสัมพันธ์โดยสอบถามเรียนรู้กับคนอื่น ๆ จากการสังเคราะห์เนื้อหาสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่ให้ข้อมูลตรงกันกว่า 15 คนจากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ในประเด็นนี้ไว้ว่า

“บางวิชาสอนในห้องทดลองเป็นส่วนใหญ่ แต่โดยปกติถ้าเด็กไม่รู้ก็จะไปหา ไปถามอาจารย์ ถามรุ่นพี่ หรือเพื่อนที่เก่ง ๆ ให้ช่วยอธิบาย แก่ปัญหาในสิ่งที่เด็กไม่รู้ ดังนั้นสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ก็ไม่ได้เป็นสาขาที่ทำให้เด็กแยกตัวออกจากสังคม กลับกันเด็กต้องไปหาคนอื่น ๆ เพื่อแสวงหาและเติมเต็มความรู้ ซึ่งมันทำให้ต้องสัมพันธ์กับเพื่อน มีเพื่อนโดยอัตโนมัติ” (ชน และคณะ, 2566)

หลักสูตรทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่จัดสอนในระดับอุดมศึกษามักจะเป็นประเด็นอ่อนไหวและกระตุ้นให้เกิดการถกเถียงทางวิชาการจำนวนมาก เช่น ประเด็นทางศาสนา ความไม่เท่าเทียมทางสังคม ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม การเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคม ความเป็นพลเมืองและประชาธิปไตย แต่กลับมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมระหว่างนักศึกษาได้ เพราะทั้งจากการฟังบรรยาย การวิจัย การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์ทางวิชาการ จะทำให้เกิดการเรียนรู้เสรีภาพทางวิชาการ ความอดทนรับฟังความเห็นต่าง มีวิจารณญาณในการวิพากษ์ผู้อื่นซึ่งจะทำให้เกิดการเคารพซึ่งกันและกัน กระบวนการเหล่านี้ช่วยหล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นซึ่งจะส่งเสริมความเชื่อมั่นทางสังคม จากการสังเคราะห์เนื้อหาสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่ให้ข้อมูลตรงกันกว่า 19 คนจากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ในประเด็นนี้ไว้ว่า

“ตัวเนื้อหารายวิชาโดยเฉพาะวิชาทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ทำให้เด็กต้องเผชิญกับความขัดแย้งทางความคิด การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยจะทำให้เค้าเกิดการถกเถียงโต้แย้งโดยอัตโนมัติ สอนให้เด็กต้องอดทน

เปิดใจยอมรับฟังความคิดคนอื่นบ้าง รู้จักมารยาททางวิชาการ การให้เกียรติคนอื่นจะตามมาเอง” (พร และคณะ, 2566)

จากข้อมูลข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า เนื้อหาหลักสูตรทั้งสายวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ต่างมีจุดมุ่งหมายและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรที่ทำให้ให้นักศึกษาเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การปฏิสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม การประสานความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยกันและกัน ตลอดจนการตระหนักและเคารพผู้อื่น โดยพื้นฐานและเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ทั้งนี้เป็นการเอื้อให้เกิดการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมระหว่างนักศึกษาที่เรียนร่วมกัน

2. กิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการดำเนินการต่าง ๆ ของผู้สอนที่จัดขึ้นในระหว่างการจัดการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นการบรรยาย การถกเถียงร่วมกัน การระดมสมองแก้โจทย์ร่วมกัน การทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายซึ่งมีผลต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรมร่วมกันนอกห้องเรียน ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์นอกเหนือจากด้านวิชาการโดยคณะ สาขาวิชา หรือส่วนงานต่าง ๆ จัดขึ้นเพื่อเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้หลากหลายด้านที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในสังคม อย่างเช่นกิจกรรมสัปดาห์สร้างแรงบันดาลใจบนเส้นทางวงแหวนพหุวัฒนธรรมเมืองปัตตานี หรือกิจกรรมตามขั้นปีของชั้นปีที่ 2 การเรียนรู้ชุมชน เรียนรู้สังคม การร่วมกิจกรรมทั้งสองรูปแบบทำให้นักศึกษาเกิดการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นแบบเผชิญหน้า เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (Reciprocity) ในทางบวก ความตระหนักต่อการมีอยู่ของผู้อื่น และสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และทุนทางสังคม (Social Capitals) ระหว่างกัน กระบวนการและผลเหล่านี้นับเป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคม จากการสังเคราะห์เนื้อหาสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดให้ข้อมูลตรงกันในประเด็นนี้ไว้ว่า

“แรก ๆ มาปี 1 เขามาจากต่างที่กัน ไม่คุ้นเคยกันเป็นธรรมดา พอเรียน ทำกิจกรรมด้วยกัน ก็รู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกันไปเอง” (บุญ และคณะ, 2567) และ “การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย จะทำให้ได้รู้จักพูดคุยทำงานร่วมกับเพื่อนคนอื่น ๆ บางกิจกรรมก็ทำให้เกิดการทำงานเป็นทีมเหนียวแน่น หลายคนยังเกาะกลุ่มกันต่อจนถึงปีสุดท้าย แม้จบไปแล้วก็ยังเป็นเพื่อนสนิทกันอยู่” (ใจอี และคณะ, 2567)

ดังนั้น กิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงนับเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมให้เกิดขึ้นระหว่างนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา เพราะทำให้นักศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้อื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เชื่อใจกัน (Mutual Trust) ซึ่งทำให้พวกเขาสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน และสร้างทุนทางสังคมเพิ่มขึ้นอีกด้วย

3. วัฒนธรรมเฉพาะของสถาบันอุดมศึกษา หมายถึงความคิด ค่านิยม บรรทัดฐานที่มีลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับบริบทของสถาบันการศึกษา ถูกสร้างขึ้นและยึดถือปฏิบัติในสถาบันการศึกษานั้น ๆ โดยที่วัฒนธรรมเฉพาะนี้ต้องไม่ขัดกับวัฒนธรรมหรือบรรทัดฐานหลักของสังคมโดยทั่วไป วัฒนธรรมเฉพาะของ ม.อ.ปัตตานี ที่สำคัญและมีส่วนเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคม มีดังนี้

3.1 ความซื่อสัตย์ทางวิชาการ เป็นจรรยาบรรณที่สถาบันการศึกษาระบุและเรียกร้องให้สมาชิกต้อง

ปฏิบัติตาม ได้แก่ การไม่คัดลอกและไม่ขโมยผลงาน ไม่ทุจริต และไม่ปลอมแปลงเอกสารใด ๆ รวมถึงการปฏิบัติตามสถานภาพและบทบาทที่สังคมคาดหวัง เมื่อทุกคนใน ม.อ.ปัตตานี ยึดถือและถ่ายทอดปลูกฝังความซื่อสัตย์ทางวิชาการ เหล่านี้จะหล่อหลอมความคิด พฤติกรรมของสมาชิกให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เคารพให้เกียรติ ยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน จะเป็นการสร้างความไว้วางใจ การยอมรับการอยู่ร่วมกัน ดำเนินชีวิตโดยยึดบรรทัดฐานทางสังคมแบบเดียวกัน ซึ่งจะดึงดูดให้สมาชิกชุมชนมหาวิทยาลัยยึดเหนี่ยวอยู่ด้วยกันได้ต่อไป วัฒนธรรมเฉพาะนี้สอดคล้องกับวัฒนธรรมหลักของสถาบันการศึกษาในระดับสากล ดังนั้นจึงเชื่อมโยงเข้ากับสังคมภายนอกได้อีกด้วย จากการสังเคราะห์เนื้อหาสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่ให้ข้อมูลตรงกันกว่า 14 คนจากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดในประเด็นนี้ไว้ว่า

“เราสอนให้เด็กไม่คัดลอกผลงาน เพราะมันจะทำให้เค้ามีความก้าวหน้าทางวิชาการ ได้รับการยอมรับ เป็นการสร้างความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นและปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมต่อไปด้วย จะทำให้เค้าเคารพ และได้รับการเคารพจากคนอื่นด้วย จะทำให้ใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นได้ทั้งตอนนี้และอนาคต” (เกรียง และคณะ, 2567)

3.2 ความเป็น “ลูกพระบิดาตานี” เป็นความสำนึกว่าตนเองเป็นสมาชิกและรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ม.อ.ปัตตานี อีกทั้งร่วมยึดถือค่านิยมและบรรทัดฐานเฉพาะของมหาวิทยาลัยตามพระราชปณิธานของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนกที่ว่า “ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตนเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภทรัพย์และเกียรติยศจะตกมาแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งวิชาชีพไว้ให้บริสุทธิ์” เมื่อนักศึกษาสำนึกว่าตนเองได้ถูกนับรวม (Inclusion) เป็นสมาชิกของชุมชนมหาวิทยาลัยและมีส่วนร่วม (Participation) ในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องโดยสมัครใจและมีเสรีภาพ วัฒนธรรมเฉพาะ “ลูกพระบิดาตานี” นี้จะหล่อหลอมความคิด ค่านิยม และบรรทัดฐานทางพฤติกรรมของสมาชิกให้คำนึงถึงการมีอยู่ของผู้อื่น การอยู่ร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงค่านิยมที่เป็นกลาง ไม่แบ่งแยกชนชั้น และไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้คนในสังคม ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของความเชื่อมั่นทางสังคม จากการสังเคราะห์เนื้อหาสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่ให้ข้อมูลตรงกันกว่า 23 คนจากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ในประเด็นนี้ไว้ว่า

“ความเป็นลูกพระบิดาตานี มันทำให้เรารำลึกได้ว่าเราต้องเห็นประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตัว ต้องช่วยเหลือผู้อื่นด้วย สังคมโดยรวมจึงจะอยู่และดำเนินต่อไปได้ ถ้านักศึกษายึดพระราชปณิธานนี้และเห็นประโยชน์เพื่อนมนุษย์มาก่อน สังคมก็ไม่ค่อยขัดแย้งกัน อยู่ด้วยกันได้อย่างสงบสุข” (ทอม และคณะ, 2567)

วัฒนธรรมเฉพาะของ ม.อ.ปัตตานี ทั้งความซื่อสัตย์ทางวิชาการและความเป็นลูกพระบิดาตานี คือ การยึดถือค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมของชุมชนมหาวิทยาลัย การทำหน้าที่ตามความคาดหวังของสังคมอย่างสุจริต การนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตัว การเคารพและยอมรับการมีอยู่ของผู้อื่น การไม่เลือกปฏิบัติ เหล่านี้สะท้อนว่าวัฒนธรรมเฉพาะของมหาวิทยาลัยช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมได้

4. การให้บริการนักศึกษาอย่างเป็นธรรม หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ให้บริการช่วยเหลือแก่นักศึกษาอย่างเท่าเทียม เป็นธรรมโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม ดังนี้

4.1 เกณฑ์การตัดสินผลการเรียนที่เป็นธรรม โดยผู้สอนต้องชี้แจงเกณฑ์ตัดสินผลการเรียนที่มีเหตุผลอธิบายต่อข้อสงสัยเพื่อความโปร่งใส ลดความคลางแคลงใจ และเพื่อป้องกันอคติระหว่างเพื่อนร่วมชั้น

4.2 การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องด้านการเรียน และการกำกับให้สามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามเวลาที่กำหนดด้วยมาตรฐานการปฏิบัติเดียวกันคนอื่น ๆ อย่างเท่าเทียม ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ

4.3 การสร้างโอกาสที่เท่าเทียม โดยจัดเตรียมบุคลากร อุปกรณ์ ความรู้ เพื่อเพิ่มพูนทักษะและช่วยเหลือนักศึกษาที่ด้อยโอกาสและขาดทักษะทางวิชาการเพื่อให้พัฒนาขีดความสามารถทัดเทียมคนอื่น ๆ ไม่ถูกด้อยค่าในเวทีของการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

จากการสังเคราะห์เนื้อหาสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่ให้ข้อมูลตรงกันกว่า 13 คน จากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดในประเด็นนี้ไว้ว่า

“นักศึกษาแค่ต้องการดูแลเกณฑ์และทราบเหตุผลเพื่อไขข้อสงสัยว่าผลการเรียนเป็นเช่นนั้นเพราะเหตุผลใด ถ้าไม่เปิดเผยและตอบข้อสงสัยไม่ได้ พวกเขาจะคิดไปว่าเพราะอาจารย์เข้าข้างเพื่อนคนอื่นที่เป็นพวกเดียวกัน ไม่ชอบเขา เขาไม่ใช่ลูกรัก” (ราฟพี และคณะ, 2566) และ “เด็ก ๆ อยากรับบริการที่ดี สุภาพ ตอบคำถามช่วยเหลือด้วยเพราะเขาไม่รู้ เห็นคุณค่าของพวกเขาท่าทีทุกคน ไม่ใช่เพราะมาจากโรงเรียนปอเนาะ พูดไม่ชัด หรือบางคนกลัวว่ามาจากกำปง (ชนบท) และก็เหมาว่าไม่เอาไหน ไม่ได้เรื่อง” (พอล และคณะ, 2566)

จากข้อมูลข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า เกณฑ์การตัดสินผลการเรียนที่เป็นธรรมและโปร่งใส จะช่วยลดความคลางแคลงใจเรื่องอคติและช่วยสร้างความเชื่อใจ (Trust) ในหมู่นักศึกษาและระหว่างนักศึกษากับคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ ส่วนการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ความช่วยเหลือ สร้างโอกาสด้านการศึกษาอย่างเท่าเทียมเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ นั้น จะทำให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกว่าไม่ถูกกีดกัน (Exclusion) และรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่ง (Sense of Belonging) ของชุมชนมหาวิทยาลัยที่พวกเขาสังกัด เป็นเหมือนกาวที่ยึดเหนี่ยวพวกเขาไว้ด้วยกัน เหล่านี้เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในชุมชนมหาวิทยาลัยได้ทั้งสิ้น

5. การสร้างบรรยากาศแวดล้อมทางสังคม เพื่อเอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้คนที่มีความต่างทางวัฒนธรรมทำโดยผ่านกิจกรรมรณรงค์ที่ถูกออกแบบและเตรียมการโดยคำนึงถึงความแตกต่างของสมาชิกภายในมหาวิทยาลัย ผ่านบรรยากาศและกิจกรรมในห้องเรียนโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและยอมรับความเห็นต่าง ผ่านกิจกรรมนอกห้องเรียนจำนวนมากและหลากหลายที่จะเพิ่มพื้นที่การปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้ผู้อื่นผ่านการให้บริการอย่างเสมอภาคจากส่วนงานต่าง ๆ ซึ่งทำให้นักศึกษาเรียนรู้ ปรับตัว ยอมรับ ตระหนักและรู้จักเคารพผู้อื่นที่แตกต่าง จากการสังเคราะห์เนื้อหาสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่ให้ข้อมูลตรงกันกว่า 11 คน จากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ในประเด็นนี้ไว้ว่า

“ทางผู้บริหาร คณาจารย์ที่เกี่ยวข้องได้ประชุม วางแผนกำหนดเป็นข้อตกลงร่วมกันและกำชับทุกส่วนอย่างเข้มงวดที่จะไม่ให้เกิดเรื่องการละเมิดสิทธิต่าง ๆ ไม่แบ่งแยก (ศาสนา) ไม่บูลลี่เรื่องเพศของเด็กทั้งในและนอกห้องเรียน ไม่เช่นนั้นเราจะรวมเด็กไว้ด้วยกันไม่ได้” (ชนยา และคณะ, 2567)

และผู้ให้ข้อมูลที่ให้ข้อมูลตรงกันกว่า 12 คนจากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ในประเด็นนี้ไว้ว่า

“การออกแบบการเรียนรู้โดยให้นักศึกษาจับคู่หรือแบ่งกลุ่มย่อยทำกิจกรรมเพื่อช่วยกันเรียน ทำให้ได้รู้จักเพื่อน เรียนรู้คนอื่นมากขึ้น ได้แสดงความคิดเห็นโต้แย้งกันในบรรยากาศแบบวิชาการ ทำให้รู้จักเคารพคนอื่น กิจกรรมแบบนี้ ช่วยขัดเกลา พัฒนาทักษะทางสังคม และความสามารถต่าง ๆ ที่จะต้องนำไปใช้ในสังคมได้” (ปิ่น และคณะ, 2567)

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนว่า คณาจารย์ บุคลากร ยังต้องเรียนรู้และพัฒนาทักษะการจัดการความแตกต่างทางวัฒนธรรมให้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะผู้นำนักศึกษาต้องพัฒนาภาวะผู้นำด้านวัฒนธรรมเพื่อให้มีทักษะในการทำความเข้าใจวัฒนธรรมอื่น ปรับตัวและทำงานร่วมกับทุกคนที่มาจากต่างวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ให้ข้อมูลที่ให้ข้อมูลตรงกันกว่า 27 คน จากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ในประเด็นนี้ไว้ว่า

“นักศึกษาที่เป็นผู้นำ หรือทำหน้าที่ในส่วนการจัดและนำกิจกรรม บางทีก็ยังไม่สามารถปรับตัวเองกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้ บางกิจกรรมก็ไม่เอื้อสำหรับนักศึกษาที่มาจากต่างถิ่นและต่างวัฒนธรรม มักจะใช้ภาษาถิ่นหรือภาษามลายูถิ่น ซึ่งนักศึกษาต่างวัฒนธรรมไม่เข้าใจ คนที่มาอยู่ตรงนี้ต้องปรับ ต้องจัดการตัวเองให้ได้เพื่อรองรับทุกวัฒนธรรมที่แตกต่างให้อยู่ร่วมกันได้” (โจอี และคณะ, 2567)

ข้อมูลข้างต้นพอสรุปได้ว่า บรรยากาศแวดล้อมทางสังคมที่มหาวิทยาลัยพยายามดำเนินการอยู่ ทั้งด้านกิจกรรมนอกห้องเรียน กิจกรรมด้านการเรียนการสอน การปฏิบัติงานของทั้งคณาจารย์และบุคลากร มีความสำคัญต่อการรวบรวมและช่วยยึดเหนี่ยวสมาชิกเข้าไว้ด้วยกันได้แม้จะมีความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม แต่การพัฒนาและเสริมสร้างทักษะการจัดการทางด้านวัฒนธรรมให้ทั้งบุคลากรและโดยเฉพาะผู้นำนักศึกษายังเป็นสิ่งที่ต้องเพิ่มพูน เพราะนักศึกษาอาจคุ้นชินกับวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่จนอาจจะเลยหรือไม่เข้าใจรายละเอียดบางประการของอีกกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมต่างออกไป

อภิปรายผล

ความเชื่อมั่นทางสังคมระหว่างนักศึกษา ม.อ.ปัตตานี ถูกเสริมสร้างผ่านการทำหน้าที่สำคัญจากทุกส่วน และคนทุกกลุ่มในมหาวิทยาลัยโดยการสอน การบริหาร และการให้บริการแก่นักศึกษา ซึ่งเนื้อหาหลักสูตรของทั้งสายวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงการประสานความร่วมมือกับผู้อื่น เรียนรู้ถึงเสรีภาพทางวิชาการ ถูกปลูกฝังให้มีความอดทนรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมถึงความเคารพต่อผู้อื่นซึ่งเป็นค่านิยมหลักที่สำคัญและจำเป็นในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในฐานะพลเมืองของสังคมประชาธิปไตย สอดคล้องกับงานเขียนเรื่อง Education and Social Cohesion: Higher Education กล่าวว่า สถาบันอุดมศึกษาสนับสนุนความเชื่อมั่นโดยจัดให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะการรวบรวม ประเมิน และสังเคราะห์ข้อมูล การรับฟังการโต้แย้งทางความคิดเพื่อเผชิญกับทัศนคติที่แตกต่างกัน ความพยายามทางการศึกษาเช่นนี้ต้องการความเคารพซึ่งกันและกันและความเป็นกลางทางวิชาการ เพราะการยึดเอาความคิดตนเองเป็นหลักอาจนำไปสู่การกีดกันความคิดอื่น ๆ และแม้แต่คนกลุ่มอื่น ๆ

ในสังคม (Moiseyenko, O., 2005) ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะทำให้ให้นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและแบบร่วมมือ ฟังพาอาศัยและช่วยเหลือผู้อื่น เกิดความไว้วางใจกัน สร้างเครือข่ายและทุนทางสังคมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง Quality Education, Social Cohesion and Active Labour Market Policies: A Comparative Analysis of Two European Island States ที่อธิบายว่าการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและผลลัพธ์การเรียนรู้จะดึงดูดเด็กไว้ในระบบการศึกษา เป็นการต่อสู้กับการกีดกันทางสังคม การพัฒนาแรงงาน และการสร้างสังคมที่ดี ดังนั้นการจัดการศึกษาควรยึดถือหลักการไม่แบ่งแยกทางสังคมและความเท่าเทียม ซึ่งเป็นหลักการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคม (Camilleri, M. A. & Camilleri, A., 2023) นอกจากนี้วัฒนธรรมเฉพาะของสถาบันการศึกษาในเรื่องความซื่อสัตย์ทางวิชาการโดยไม่คัดลอกหรือขโมยความคิดผลงานคนอื่น ทำให้นักศึกษาเกิดความรับผิดชอบต่อตนเอง ยอมรับและเคารพผู้อื่น ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งสำคัญต่อการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง Three universities in Georgia, Kazakhstan and Kyrgyzstan: the struggle against corruption and for social cohesion ที่ระบุว่า ความเชื่อมั่นทางสังคมในมหาวิทยาลัยสัมพันธ์กันอย่างมากกับการจัดการหรือต่อต้านการทุจริตทางการศึกษา เพราะความเชื่อมั่นทางสังคมเป็นเครื่องมือสร้างความตระหนักในความ เป็นเมืองที่ต้องรับผิดชอบตนเองและสังคมซึ่งสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม (Heyneman, S. P., 2007) ส่วนวัฒนธรรมเฉพาะสถาบันที่เรียกว่าความเป็นลูกพระบิดาตานี หล่อหลอมให้ค่านึงถึงการมีอยู่ของผู้อื่น การช่วยเหลือสังคมส่วนรวม รวมถึงค่านิยมที่เป็นกลาง ไม่แบ่งแยกชนชั้นและไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้คน ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมให้แก่สมาชิกให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สอดคล้องกับงานของ ทิพวรรณ พงุฒากรณ์ เรื่องการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมไทยที่อธิบายว่า สถานศึกษาเป็นหนึ่งในตัวแทนสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่สอนให้คนรู้จักบทบาททางสังคมและปลูกฝังค่านิยม ทศนคติที่ดีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ให้เกียรติซึ่งกันและกันนำไปสู่ความเจริญ ความสามัคคีและความสงบสุขในสังคม (ทิพวรรณ พงุฒากรณ์, 2562) ดังนั้นวัฒนธรรมเฉพาะของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่เรียกว่า ลูกพระบิดาตานี จึงเป็นวัฒนธรรมเฉพาะที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคี กลมเกลียว ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิก นอกจากนี้ ความเป็นธรรมในการให้บริการนักศึกษาที่มีความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม โดยทุกส่วนต้องปฏิบัติต่อนักศึกษาอย่างเท่าเทียม เป็นธรรม โปร่งใสไม่เลือกปฏิบัติ ตั้งแต่เรื่องเกณฑ์พิจารณาผลการเรียน การให้บริการอย่างเสมอภาค จะลดอคติระหว่างกันทั้งในหมู่นักศึกษาและผู้เรียนกับผู้สอน ไปจนถึงเรื่องการที่มหาวิทยาลัยและหลักสูตรช่วยสร้างโอกาสที่เท่าเทียมเพื่อลดช่องว่างให้นักศึกษาที่มาจากชนชั้นที่ขาดโอกาส ทำให้พวกเขารู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งและถูกนับรวมเข้าเป็นสมาชิก เหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมได้อย่างมาก สอดคล้องกับงานเรื่อง Unity and Diversity in Democratic Multicultural Education: Creative and Destructive Tensions ที่กล่าวว่า ความเป็นธรรมในการปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงภูมิหลังทางสังคมหรือวัฒนธรรม ใช้มาตรฐานเดียวกันประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การให้บริการและสร้างโอกาสในการลดความไม่เท่าเทียมกัน ส่งผลให้ลดอคติระหว่างผู้คนและมีความรู้สึกเป็นชุมชนมากขึ้น ซึ่งจะผูกมัดผู้คนต่างวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกันได้ (Gutmann, A., 1999) ส่วนการสร้างบรรยากาศแวดล้อมทางสังคมเพื่อเอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้คนที่มีความต่างทางสังคม วัฒนธรรม ซึ่งทุกส่วนของมหาวิทยาลัยร่วมคิดออกแบบ เตรียมการโดยคำนึงถึงความต่างของนักศึกษา ผ่าน

กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน และผ่านบรรยากาศแห่งการปฏิบัติหน้าที่ของทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ จะทำให้เกิดความเคารพ อดทน ยอมรับความแตกต่างของคนอื่น ๆ ปรับตัวและพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง Making Diversity Work on Campus: A Research - Based Perspective ที่ว่าการสร้างสภาพแวดล้อมดังกล่าวมีความสำคัญในแง่ที่จะหยุดการแบ่งแยกในสังคม ทำให้นักศึกษามีโอกาสที่จะพัฒนาทักษะและศักยภาพที่ทัดเทียมและจำเป็นในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งมหาวิทยาลัยและสมาชิกจะได้แสดงถึงความตระหนักและยอมรับผู้คนต่างวัฒนธรรม (Milem, J. F. et al., 2005) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคม

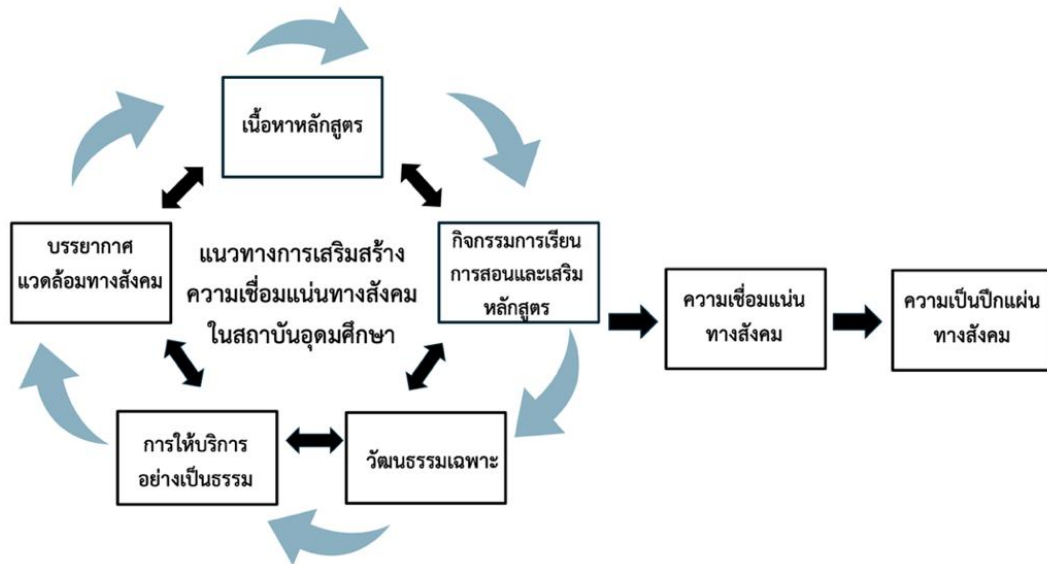
อย่างไรก็ตามทักษะการจัดการความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ยังต้องพัฒนาและเพิ่มพูนให้กับทั้งคณาจารย์ ผู้บริหาร บุคลากร โดยเฉพาะผู้นำนักศึกษาควรต้องพัฒนาทักษะภาวะผู้นำด้านวัฒนธรรมให้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องความฉลาดทางวัฒนธรรมทางของนิสิตในมหาวิทยาลัยไทยที่ว่าพัฒนาทักษะภาวะผู้นำด้านวัฒนธรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อปรับวิธีคิดให้สามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับคนที่มาจากต่างวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมชาติ (สรารุณ ตรีศรี และคณะ, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในสถาบันอุดมศึกษา ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง 5 แนวทางดังนี้ 1) เนื้อหาหลักสูตรทั้งสาขาวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ได้กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักการอยู่ร่วมกัน ตระหนักถึงความร่วมมือ การเรียนรู้ และความเคารพต่อผู้อื่น 2) กิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งพัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เป็นฐานของทุนทางสังคมระหว่างนักศึกษา กับเพื่อนและคนอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัย 3) วัฒนธรรมเฉพาะของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งเรื่องความซื่อสัตย์ทางวิชาการที่ปลูกฝังจรรยาบรรณทางการศึกษาช่วยเหลือหลอมความคิดและพฤติกรรมในการยอมรับ ให้เกียรติ และไว้วางใจต่อผู้อื่นในการอยู่ร่วมกัน และวัฒนธรรมเฉพาะของสถาบันที่เรียกว่า ลูกพระบิดาดานี ด้วยการยึดถือค่านิยมพื้นฐานและบรรทัดฐานร่วมที่ให้น้ำหนักถึงประโยชน์ส่วนรวม เคารพและยอมรับการมีอยู่ของผู้อื่นในสังคม เป็นส่วนสำคัญในการบูรณาการระหว่างนักศึกษา กับคนอื่น 4) การให้บริการนักศึกษาอย่างเป็นธรรม โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางสังคมช่วยลดอคติและสร้างความเชื่อใจ เกิดความรู้สึกถูกนับรวม และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมหาวิทยาลัยเปรียบเสมือนกาวที่ยึดพวกเขาเข้าไว้ด้วยกัน และ 5) การสร้างบรรยากาศแวดล้อมทางสังคมเพื่อเอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้คนที่มีความต่างทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน ทั้งกิจกรรมวิชาการและเสริมหลักสูตรซึ่งทุกฝ่ายเตรียมการและคำนึงถึงผู้มีส่วนร่วมที่ต่างกันไปทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้พวกเขาปรับตัว ยอมรับ ตระหนักและเคารพผู้อื่น โดยแต่ละแนวทางมีลักษณะเป็นพลวัต เกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง มีอิทธิพลต่อแนวทางอื่น ๆ ในลักษณะที่สัมพันธ์เชื่อมโยงพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แนวทางเหล่านี้ส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ซ้ำ ๆ ต่อเนื่องจนกลายเป็นแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและคนอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยที่มั่นคง นับเป็นกลไกที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความเป็นปึกแผ่นทางสังคมในสถาบันอุดมศึกษาได้ อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวจะต้องถูกดำเนินการ ติดตามและกระตุ้นเตือนโดยมหาวิทยาลัย

และส่วนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและต่อเนื่องด้วย ข้อค้นพบแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในสถาบันอุดมศึกษานี้สามารถนำเสนอในรูปแบบตัวแบบองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในสถาบันอุดมศึกษา

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปผลการศึกษาได้ว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีแนวทางทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในสถาบันอุดมศึกษาผ่าน 5 แนวทาง ได้แก่ เนื้อหาหลักสูตรของทั้งสาขาวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จะทำให้ผู้เรียนเกิดการประสานความร่วมมือ ฟังพาดภัย และตระหนักเคารพผู้อื่น กิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความเข้าใจกัน สร้างเครือข่ายและทุนทางสังคมในหมู่นักศึกษา วัฒนธรรมเฉพาะของสถาบันอุดมศึกษาในเรื่องความซื่อสัตย์ทางวิชาการและความเป็นลูกพระบิดาตานีเป็นการยึดถือค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมของชุมชนมหาวิทยาลัยช่วยส่งเสริมสำนึกถึงการเป็นสมาชิกของสังคม การมีอยู่ของผู้อื่น การช่วยเหลือสังคมส่วนรวมรวมถึงการไม่แบ่งแยกชนชั้น และไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้คนในสังคม การให้บริการนักศึกษาอย่างเป็นธรรมทั้งเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนที่เป็นธรรมชัดเจน การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรเพื่อช่วยเหลือสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมไม่เลือกปฏิบัติ จะช่วยลดความคลางแคลงใจ สร้างความเชื่อใจระหว่างนักศึกษา ทำให้เกิดความตระหนักได้ว่าตนเองถูกนับรวมและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมหาวิทยาลัย เป็นเหมือนกาวที่ยึดโยงพวกเขาไว้ด้วยกัน และการสร้างบรรยากาศแวดล้อมทางสังคมเพื่อเอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้คนที่มีความต่างทางวัฒนธรรม โดยการออกแบบกิจกรรมในและนอกห้องเรียน การทำหน้าที่ของคณาจารย์และบุคลากรเพื่อรองรับผู้คนที่มีความต่างทางวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการรวบรวมและยึดเหนี่ยวสมาชิกเข้าไว้ให้อยู่ร่วมกันได้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะการจัดการทางด้านวัฒนธรรมแก่บุคลากรโดยเฉพาะผู้นำนักศึกษาเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรเพิ่มพูน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ ด้านนโยบายของสถาบันอุดมศึกษาควรเน้นการสร้างสมดุลทาง

สังคมบนฐานของสังคมแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วยการเพิ่มจำนวนและสัดส่วนของทั้งนักศึกษาและบุคลากรที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมแตกต่างกันให้ใกล้เคียงกัน ด้านการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ สถาบันอุดมศึกษาควรนำแนวทางที่ค้นพบไปประยุกต์ใช้โดยปรับ และสอดแทรกในแผน กลยุทธ์ และกิจกรรมย่อยที่เกี่ยวกับการพัฒนานักศึกษาอย่างละเอียดรอบคอบและครอบคลุมนักศึกษาทุกชั้นปี บนพื้นฐานของการสนับสนุนและจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม และควรเพิ่มทักษะการจัดกิจกรรมท่ามกลางความหลากหลายและการสื่อสารทางวัฒนธรรมอย่างสมดุล โดยเฉพาะผู้นำนักศึกษาควรต้องพัฒนาทักษะภาวะผู้นำด้านวัฒนธรรม ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรมีการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาอื่นในจังหวัดชายแดนใต้ที่มีจำนวนและสัดส่วนของทั้งนักศึกษาและบุคลากรคล้ายกับงานวิจัยนี้เพื่อเปรียบเทียบ และควรมีการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาอื่นหรือต่างวัฒนธรรมกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีจำนวนและสัดส่วนของทั้งนักศึกษาและบุคลากรใกล้เคียงกัน เพื่อเปรียบเทียบ

เอกสารอ้างอิง

- เกรียง และคณะ. (20 ม.ค. 2567). แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในมหาวิทยาลัย. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- งานทะเบียนและรับนักศึกษา กองบริหารวิชาการและวิจัยวิทยาเขตปัตตานี. (2563). จำนวนนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำแนกนักศึกษาตามคณะ/เพศ/ศาสนา/ชั้นปี. เรียกใช้เมื่อ 13 มีนาคม 2565 จาก <https://regist.pn.psu.ac.th/main/?page=stat>
- โจอี้ และคณะ. (3 ก.พ. 2567). แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในมหาวิทยาลัย. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ชั้นยา และคณะ. (22 ม.ค. 2567). แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในมหาวิทยาลัย. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ชั้น และคณะ. (11 ธ.ค. 2566). แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในมหาวิทยาลัย. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ชูณี. (2 ก.พ. 2564). เหตุผลที่ทำให้นักศึกษาผลัดออกจากกัน. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ทอม และคณะ. (7 มี.ค. 2567). แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในมหาวิทยาลัย. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ทิพวรรณ พงษ์ผากรณ์. (2562). การเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมไทย. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2(3), 92-107.
- นิชา. (2 ก.พ. 2564). ผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- บาก็. (30 ม.ค. 2564). เหตุผลที่ทำให้นักศึกษาผลัดออกจากกัน. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- บิน และคณะ. (27 ม.ค. 2567). แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในมหาวิทยาลัย. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

- บู และคณะ. (27 ม.ค. 2567). แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในมหาวิทยาลัย. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ประไพพิมพ์ สุธีวสินนท์ และประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 29(2), 31-48.
- พร และคณะ. (9 ธ.ค. 2566). แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในมหาวิทยาลัย. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- พอล และคณะ. (19 พ.ย. 2566). แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในมหาวิทยาลัย. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- ราฟพี และคณะ. (7 ก.ย. 2566). แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมในมหาวิทยาลัย. (สมฤดี สงวนแก้ว และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)
- สรารุณี ตรีศรี และคณะ. (2561). ความฉลาดทางวัฒนธรรมทางของนิสิตใน มหาวิทยาลัยไทย. Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 11(1), 2915-2927.
- Baeker, G. (2002). Sharpening lens: Recent research on cultural policy, cultural diversity, and social cohesion. *Canadian journal of communication*, 27(2), 179-196.
- Bollen, K. A. & Hoyle, R. H. (1990). Perceived Cohesion: A Conceptual and Empirical Examination. *Social Forces*, 69(2), 479-504.
- Breidahl, N. K. et al. (2018). Do shared values promote social cohesion? If so, which? Evidence from Denmark. *European Political Science Review*, 10(1), 97-118.
- Camilleri, M. A. & Camilleri, A. (2023). Quality Education, Social Cohesion and Active Labour Market Policies: A Comparative Analysis of Two European Island States. *Xjenza Online*, 11(Special), 28-39.
- Dekker, K. & Kempen, V. R. (2009). Participation, Social Cohesion and the Challenges in the Governance Process: An Analysis of a Post-World War II Neighbourhood in the Netherlands. *European Planning Studies*, 17(1), 109-129.
- Eizaguirre, S. et al. (2012). Multilevel Governance and Social Cohesion Bringing Back Conflict in Citizenship Practices. *Urban Studies*, 49(4), 1999-2016.
- Fonseca, X. et al. (2019). Social Cohesion revisited: a new definition and how to characterize it. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 32(2), 231-253.
- Friedkin, N. E. (2004). Social cohesion. *Annual Review of Sociology*, 30(1), 409-425.
- Gutmann, A. (1999). Unity and diversity in Democratic Multicultural Education: Creative and Destructive tensions. In A. B. James (Ed.), James, A. B. (Editor), *Diversity and citizenship education: Global perspective* (pp. 71-73). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

- Heyneman, S. P. (2007). Three universities in Georgia, Kazakhstan and Kyrgyzstan: the struggle against corruption and for social cohesion. *Prospects*, 37(3), 305-318.
- Jeannot, S. M. (2003). Social Cohesion: Insights from Canadian research. In Research report. Canadian research.
- Jenson, J. (1998). Mapping Social Cohesion: The state of Canadian Research. In Research report. Canadian research.
- Kearns, A. & Forrest, R. (2000). Social Cohesion and Multilevel Urban Governance. *Urban Studies*, 37(5-6), 995-1017.
- Kolsto, E. & Tyldum, G. (2006). Common Values and Social Cohesion in Ethnically Divided Societies. *Ethnicity Studies*, 2006(1), 121-146.
- Legun, K. (2008). From participation to social cohesion: an analysis of variation in the development of social capital in coastal British Columbia. In Master of Arts Thesis. University of British Columbia.
- Milem, J. F. et al. (2005). Making Diversity Work on Campus: A Research Based Perspective. Retrieved June 3, 2024, from https://web.stanford.edu/group/siher/AntonioMilemChang_makingdiversitywork.pdf
- Moiseyenko, O. (2005). Education and Social Cohesion: Higher Education. *Peabody Journal of Education*, 80(4), 89-104.
- UNESCO. (2015). International Standard Classification of Education. Fields of education and training 2013 (ISCED - F 2013) Detailed field descriptions. Retrieved June 27, 2024, from <https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-fields-of-education-and-training-2013-detailed-field-descriptions-2015-en.pdf>

การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากวัสดุทราย ประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู*

THE DEVELOPMENT OF PROTOTYPES FOR ART, RECREATION, AND CULTURAL PRESERVATION ACTIVITIES USING PEARLESCENT SAND FROM MUSSEL SHELLS

โสมฉาย บุญญานันต์¹, จีระศักดิ์ จิตรโรจนรักษ์², บัลลังก์ เนื่องแสง³, สนอง เอกสิทธิ์⁴, สุชาติ อิมสำราญ¹,
ณัชชา เจริญชนะกิจ^{1*}, สโรชา แซ่ตัน¹, จันทนา ชัยโอภาณนท์¹

Soamshine Boonyananta¹, Jeerasak Jitrojanarak², Bunlung Nuangsaeng³, Sanong Ekasit⁴, Suchart Imsamraan¹,
Nutcha Charoenchanakit¹, Sarocha Saetan¹, Junthana Chaiophanon¹

¹คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

¹Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

²โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

²Chulalongkorn University Demonstration Elementary School, Bangkok, Thailand

³สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย

³Institute of Marine Science, Burapha University, Chonburi, Thailand

⁴คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

⁴Faculty of Science, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: nutcha-7410@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความต้องการที่มีต่อรูปแบบของกิจกรรมศิลปะ และสันทนาการจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู และ 2) เพื่อพัฒนาต้นแบบกิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน โดยนำผลการศึกษาเชิงปริมาณ มาสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบของกิจกรรมศิลปะ และสันทนาการจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู จากประชากรตั้งแต่ 100,000 คน ขึ้นไป ศึกษากลุ่มตัวอย่าง 400 คน ใช้วิธีการเลือกแบบบังเอิญ ประกอบด้วย ผู้ปกครองเด็กวัยเรียน ผู้ใหญ่วัยทำงาน และผู้สูงอายุ นำผลมาวิเคราะห์พัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะและนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 256 คน วิเคราะห์สถิติด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลความคิดเห็นเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการวิจัย มีดังนี้ 1) การศึกษาความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย พบว่า กิจกรรมศิลปะควรใช้ระยะเวลา 1 - 2 ชั่วโมง และยินดีจ่ายค่าเข้าร่วม 751 - 1,000 บาท ต่อครั้ง ความคาดหวังสำคัญพบว่า กิจกรรมศิลปะควรใช้วัสดุที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย = 4.46, S.D. = 0.778) และทำให้เกิดความสุข (ค่าเฉลี่ย = 4.53, S.D. = 0.843) กิจกรรมที่ผู้ตอบแบบสำรวจสนใจมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ระบายสี

วาดภาพ และงานประดิษฐ์ และ 2) ต้นแบบชุดกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ 2.1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน โบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยว 2.2) กิจกรรมสำหรับศูนย์พัฒนาสิ่งประดิษฐ์เพื่ออนาคตและความยั่งยืน 2.3) กิจกรรมเรียนรู้ระบบนิเวศสัตว์น้ำ และ 2.4) กิจกรรมเรียนรู้ระบบนิเวศของสัตว์เลี้ยงพิเศษ โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.61, S.D. = 0.65)

คำสำคัญ: รูปแบบของกิจกรรมศิลปะ, สันถนาการจากวัสดุทรายประกายมุก, การอนุรักษ์วัฒนธรรม, ทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่

Abstract

This research aimed to 1) Investigate the specific needs of the target group regarding the design of art, recreation, and cultural preservation activities using pearlescent sand from mussel shells and 2) Develop a prototype for art, recreation, and cultural preservation activities using pearlescent sand from mussel shells. A mixed methods research approach was employed, integrating quantitative data to support qualitative findings. The study surveyed the needs of a target group, consisting of over 100,000 individuals, with a sample size of 400 selected via accidental sampling, including parents of school-aged children, working-age adults, and the elderly. The results were used to design and develop art activity prototypes, which were tested and evaluated with 256 participants. Data analysis involved frequency, percentage, mean, and standard deviation for quantitative data, while qualitative data were analyzed using content analysis. The findings of the study are as follows: 1) The needs assessment revealed that participants preferred art activities to last between one to two hours, with a willingness to pay between 751 to 1,000 Baht per session. A significant expectation identified was that the materials used in the art activities should be environmentally friendly (mean = 4.46, S.D. = 0.778), and the activities should enhance participants' happiness (mean = 4.53, S.D. = 0.843). The three most preferred art activities identified were coloring, drawing, and crafting. 2) The developed prototype included four distinct activities: 1) Activities for community learning, historical sites, and tourist attractions; 2) Activities for an "Innovation Center for Future and Sustainability"; 3) Activities for learning about aquatic ecosystems; and 4) Activities for learning about the ecosystems of exotic pets. Participants' satisfaction with these activities was rated at the highest level (mean = 4.61, S.D. = 0.65).

Keywords: Art Activity Models, Recreation Using Pearlescent Sand Materials, Cultural Preservation, Pearlescent Sand from Mussel Shells

บทนำ

ประเทศไทยมีการนำทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายมาใช้ในการงานศิลปหัตถกรรมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทย การใช้วัสดุท้องถิ่นจากทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อมที่หาได้ง่ายเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัด วัสดุในท้องถิ่นจึงถูกใช้ในงานศิลปหัตถกรรมไทยและยังสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) อีกด้วย (The Matter, 2567) กิจกรรมศิลปะสามารถพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้และทักษะต่าง ๆ สามารถใช้จัดการเรียนรู้ในหัวข้อที่หลากหลาย สามารถสร้างจินตนาการ ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร กระบวนการคิดสร้างสรรค์ ทักษะความรู้ และการรับรู้เกี่ยวกับความงาม กระตุ้นให้แสดงออกทางอารมณ์ สามารถสร้างการเห็นคุณค่า รู้สึกหวงแหน เสียหาย ภาคภูมิใจ ทะนง ในผลงานหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผลงาน ผลที่เกิดจากการเห็นคุณค่า ได้แก่ ดูแล รักษา ทะนุถนอม อนุรักษ์ ซ่อมแซม และสะสม (ปทุมรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์, 2561a); (อดิศ สรรคบุรณรักษ์, 2560); (สร้อย สุวรรณ และอุบลวรรณ ส่งเสริม, 2565) และสามารถจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการการอนุรักษ์วัฒนธรรมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (กรมศิลปากร, 2566); (สถาบันศิลปะและวัฒนธรรม, 2562) สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ภายในปี พ.ศ. 2579 ได้แก่ การพัฒนาคน สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง สันติภาพและความยุติธรรม และความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2560) และแผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570 ในการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคม (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2565) ที่สอดคล้องกับแนวคิด Waste to Wealth และสอดคล้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการสร้างและใช้องค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564)

วัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่ เป็นการแปรรูปเปลือกหอยแมลงภู่เหลือทิ้งให้เป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูงโดยใช้ประโยชน์จากประกายมุกที่แวววาวสวยงาม จากปัญหาในปัจจุบัน พบว่า ในประเทศไทยที่เป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกหอยแมลงภู่รายใหญ่ของโลก มีปริมาณเปลือกหอยแมลงภู่เหลือทิ้งจากอุตสาหกรรมอาหารทะเลหลายหมื่นตันต่อปี สร้างขยะจากเปลือกหอยเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสัดส่วนของเปลือกหอยที่เหลือทิ้งนั้นมีมากกว่า 50% เมื่อเทียบกับน้ำหนักหอยแมลงภู่สด ปัจจุบันการกำจัดเปลือกหอยแมลงภู่ที่นิยมทำกันมีวิธีเดียวคือ การฝังกลบ เกิดปัญหาในการหาพื้นที่ทิ้งเปลือกหอยและการขนย้ายเปลือกหอยไปทิ้งมีค่าใช้จ่ายสูง จึงเกิดการทิ้งเปลือกหอยในบริเวณบ้าน หรือพื้นที่สาธารณะเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดมลพิษจากกลิ่นเน่าเหม็น ก่อปัญหาสุขภาพ ทัศนียภาพ รวมไปถึงเป็นปัญหาต่อการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ของหน่วยงานภาครัฐ การนำเปลือกหอยแมลงภู่มาพัฒนาเป็นวัสดุสำหรับใช้ในกิจกรรมศิลปะสามารถลดปริมาณขยะเปลือกหอยแมลงภู่ที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กระบวนการผลิตที่ไม่ซับซ้อน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สะอาดปราศจากแบคทีเรียปลอดภัยต่อการนำมาใช้จัดกิจกรรมให้กับผู้ใช้งานทุกเพศทุกวัย สามารถแต่งกลิ่นและสีได้โดยใช้สารจากธรรมชาติเมื่อไม่ต้องการใช้แล้วสามารถนำไปใช้ต่อเป็นปุ๋ย ซึ่งได้ตามชายหาดหรือสิ่งแวดล้อมได้ทั้งหมด สร้างความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อมและการกำจัดขยะอย่างเป็นระบบ อันสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จึงมีความเหมาะสมที่จะออกแบบต้นแบบกิจกรรมศิลปะสำหรับการสร้างการเรียนรู้

ในเนื้อหาต่าง ๆ เช่น ชุมชน โบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยว สัตว์น้ำ สัตว์พิเศษ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่เหมาะสมกับการนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมส่งเสริมในการตระหนักรู้เกี่ยวกับแนวคิด BCG (Bio-Circular-Green Economy) ให้กับกลุ่มเป้าหมายคนทุกช่วงวัยตั้งแต่กลุ่มวัยเด็กจนถึงกลุ่มวัยผู้สูงอายุ

คณะผู้วิจัยจึงพัฒนาต้นแบบกิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และ การอนุรักษ์วัฒนธรรมจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่ สำหรับคนทุกช่วงวัยตั้งแต่กลุ่มวัยเด็กจนถึงกลุ่มวัยผู้สูงอายุ ที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการในด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เกิดความผ่อนคลาย ความสุข กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปจัดในสถานที่ต่าง ๆ เช่น สถานที่ท่องเที่ยว แหล่งโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ สวนสัตว์ กิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) ในพื้นที่โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) หรือศูนย์พัฒนาสิ่งประดิษฐ์เพื่ออนาคตและความยั่งยืนของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติเพื่อเป็นการสร้างการมีส่วนร่วม สร้างการรับรู้แก่สถานที่นั้น ๆ เพื่อเป็นการสร้างการมีส่วนร่วม สร้างการรับรู้แก่สถานที่นั้น ๆ รวมถึงเป็นสื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) ให้กับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบของกิจกรรมศิลปะ และสันทนาการจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่
2. เพื่อพัฒนาต้นแบบกิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และ การอนุรักษ์วัฒนธรรมจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนากิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยใช้ทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่ เป็นการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 1 ศึกษาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบของกิจกรรมศิลปะ และสันทนาการจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่

เก็บข้อมูลความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบของกิจกรรมศิลปะ และสันทนาการจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่ กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Yamane, T. (Yamane, T., 1973) เมื่อกำหนดค่าความคลาดเคลื่อน (e) 5% ประชากรตั้งแต่ 100,000 คน ขึ้นไป โดยกลุ่มตัวอย่างเป็น บุคคลทั่วไป จำนวน 400 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ใหญ่วัยทำงาน อายุ 20 - 60 ปี จำนวน 200 คน 2) ผู้ปกครองเด็กวัยเรียน เป็นผู้ปกครองของเด็กที่มีอายุ 6 - 18 ปี จำนวน 100 คน 3) ผู้สูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 100 คน ใช้วิธีการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เก็บข้อมูลผ่านแบบสำรวจออนไลน์จากผู้ที่มีลักษณะตรงตามกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว

ขั้นที่ 2 พัฒนาต้นแบบกิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และการอนุรักษ์วัฒนธรรม จากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่

ออกแบบและจัดทำกิจกรรมและนำไปทดลองใช้เพื่อประเมินผลโดยกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลทั่วไป มีผู้ทดลองใช้กิจกรรม จำนวน 256 คน ใช้วิธีการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสำรวจความต้องการความจำเป็นจากกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบของกิจกรรมศิลปะ กิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู

ค่าเฉลี่ยรวมของ IOC ทั้งฉบับ = 0.98

2.2 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ค่าเฉลี่ยรวมของ IOC ทั้งฉบับ = 1.00

โดยเครื่องมือทั้ง 2 ฉบับ ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Indexes of Item-Objective Congruence: IOC) และผ่านการรับรองจากจริยธรรมการ วิจัยในคน จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการวิจัยเลขที่ 660454 วันที่รับรอง 9 มกราคม 2567

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการขอการรับรองเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการสำรวจความต้องการความจำเป็นจากกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 400 คน

3.4 ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาชุดกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรม

3.5 ผู้วิจัยดำเนินการนำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 240 คน และประเมิน ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยสถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ

ผลการวิจัย

1. ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบของกิจกรรมศิลปะและสันทนาการจากวัสดุทราย ประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจความต้องการความจำเป็น

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	108	27
หญิง	292	73
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	2	0.5

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจความต้องการความจำเป็น (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
21 - 30 ปี	30	7.5
31 - 40 ปี	95	23.75
41 - 50 ปี	96	24
51 - 60 ปี	98	24.5
มากกว่า 60 ปี	79	19.75
อาชีพ		
อาชีพอิสระ	113	28.25
พนักงานบริษัทเอกชน	102	25.5
เกษียณ	58	14.5
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/เจ้าหน้าที่ของรัฐ	55	13.75
ผู้ประกอบการ/ธุรกิจส่วนตัว	37	9.25
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	25	6.25
อื่น ๆ	10	2.5
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	117	29.25
ปริญญาตรี	221	55.25
ปริญญาโท	60	15
ปริญญาเอก	2	0.5

จากผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน 400 คน ($n = 400$) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง 292 คน (73%) และเพศชาย 108 คน (27%) โดยกลุ่มอายุที่มีจำนวนมากที่สุด คือ 51 - 60 ปี (24.50%) และระดับการศึกษาสูงสุดที่พบมากที่สุด คือ ระดับปริญญาตรี (55.25%) อาชีพส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ อาชีพอิสระ (28.25%)

ตารางที่ 2 ประสบการณ์และความสนใจของผู้ตอบแบบสำรวจ

ประสบการณ์และความสนใจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กลุ่มเป้าหมาย		
ผู้ใหญ่วัยทำงาน	200	50
ผู้ปกครองเด็กวัยเรียน	100	25
ผู้สูงอายุ	100	25
กิจกรรมศิลปะที่เคยทำ		
ระบายสี	296	74
วาดภาพ	289	72.25
งานประดิษฐ์	200	50
งานปั้น	127	31.75
ภาพปะติด	126	31.5
ศิลปะทรายในขวดแก้ว	100	25

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพและความสนใจของผู้ตอบแบบสำรวจ (ต่อ)

ประสิทธิภาพและความสนใจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ภาพพิมพ์	60	15
ไม่เคยทำกิจกรรมศิลปะ	29	7.25
อื่น ๆ	5	1.25
เคย/ไม่เคยใช้ทรัพยากรเป็นวัสดุในการทำกิจกรรมศิลปะ		
เคย	255	63.75
ไม่เคย	145	36.25
งบประมาณที่ยินดีจ่ายในการร่วมกิจกรรมศิลปะแต่ละครั้ง		
กิจกรรมไม่เสียค่าใช้จ่าย	2	0.50
0 - 250 บาท	30	7.5
251 - 500 บาท	95	23.75
501 - 750 บาท	96	24
751 - 1,000 บาท	98	24.5
ยินดีจ่ายตามความเหมาะสม	79	19.75

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามแบ่งเป็นผู้ใหญ่วัยทำงาน 200 คน (50%) ผู้ปกครองเด็กวัยเรียน 100 คน (25%) และผู้สูงอายุ 100 คน (25%) กิจกรรมศิลปะที่เคยทำมากที่สุด คือ การระบายสี (296 คน) รองลงมา คือ วาดภาพ (289 คน) และงานประดิษฐ์ (200 คน) โดย 63.75% เคยใช้ทรัพยากรในการทำกิจกรรมศิลปะ ส่วนระยะเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรม คือ 1 - 2 ชั่วโมง (58%) และงบประมาณที่ยินดีจ่ายมากที่สุดอยู่ที่ 751 - 1,000 บาท (24.50%) นอกจากนี้ พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันมีงบประมาณที่ยินดีจ่ายในการร่วมกิจกรรมศิลปะแตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้ปกครองเด็กวัยเรียน ส่วนใหญ่ยินดีจ่าย 501 - 750 บาทต่อครั้ง กลุ่มผู้ใหญ่วัยทำงาน ส่วนใหญ่ยินดีจ่าย 251 - 500 บาทต่อครั้ง และกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยินดีจ่ายตามความเหมาะสม

ตารางที่ 3 ความคาดหวังต่อการร่วมกิจกรรมศิลปะของผู้ตอบแบบสำรวจ

ข้อ	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	แปลผล	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	อันดับ
ด้านลักษณะการจัดกิจกรรม					
1	กิจกรรมศิลปะใช้วัสดุธรรมชาติที่สะอาด และปลอดภัย	4.39	มาก	.877	2
2	กิจกรรมศิลปะใช้วัสดุที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม	4.46	มาก	.778	1
3	กิจกรรมศิลปะจัดขึ้นตามสถานที่ท่องเที่ยว	4.25	มาก	.835	3
รวมด้านลักษณะการจัดกิจกรรม		4.37	มาก	.830	
ด้านผลจากการร่วมกิจกรรม					
4	กิจกรรมศิลปะทำให้เกิดความสุข	4.53	มากที่สุด	.843	1
5	กิจกรรมศิลปะทำให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์	4.52	มากที่สุด	.756	2

ตารางที่ 3 ความคาดหวังต่อการร่วมกิจกรรมศิลปะของผู้ตอบแบบสำรวจ (ต่อ)

ข้อ	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	แปลผล	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	อันดับ
6	กิจกรรมศิลปะทำให้ตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมและขยะเหลือทิ้ง	4.41	มาก	.808	3
7	กิจกรรมศิลปะสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม	4.32	มาก	.827	4
รวมด้านผลจากการร่วมกิจกรรม		4.45	มาก	.809	
รวมความคาดหวังต่อการร่วมกิจกรรมศิลปะ		4.41	มาก	.818	

พบว่า ในภาพรวมผู้ตอบแบบสำรวจมีความคาดหวังต่อกิจกรรมศิลปะอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.41) และเมื่อวิเคราะห์ในแต่ละด้าน พบว่า ด้านลักษณะการจัดกิจกรรมมีระดับความคาดหวังอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.37) รายการที่ผู้ตอบแบบสำรวจให้ความสนใจเป็น ลำดับแรก คือ กิจกรรมศิลปะใช้วัสดุที่ติดสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย = 4.46) และด้านผลการร่วมกิจกรรมมีระดับความคาดหวังอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.41) รายการที่ผู้ตอบแบบสำรวจให้ความสนใจเป็น ลำดับแรก คือ กิจกรรมศิลปะทำให้เกิดความสุข (ค่าเฉลี่ย = 4.53)

ตารางที่ 4 ความต้องการต่อกิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมของผู้ตอบแบบสำรวจ

ข้อ	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	แปลผล	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	อันดับ
1	วาดภาพ	4.14	มาก	.921	2
2	ระบายสี	4.31	มาก	.855	1
3	งานปั้น	3.86	มาก	1.011	5
4	ศิลปะทรายในขวดแก้ว	3.98	มาก	1.002	4
5	ภาพปะติด	3.85	มาก	1.023	6
6	งานประดิษฐ์	4.12	มาก	.961	3
7	ภาพพิมพ์	3.77	มาก	1.005	7
รวม		4.00	มาก	0.968	

พบว่า ในภาพรวมผู้ตอบแบบสำรวจมีความต้องการต่อกิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.00) เมื่อจัดลำดับความต้องการต่อกิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และการอนุรักษ์วัฒนธรรม พบว่า กิจกรรมศิลปะผู้ตอบแบบสำรวจสนใจหรือต้องการศึกษารับรู้มากที่สุด ตามลำดับ ดังนี้ ระบายสี วาดภาพ งานประดิษฐ์ ศิลปะทรายในขวดแก้ว งานปั้น ภาพปะติด และภาพพิมพ์

2. การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมศิลปะ สันทนาการและการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่

ตารางที่ 5 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	53	20.7
หญิง	193	75.39

ตารางที่ 5 ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่ต้องการระบุ	10	3.91
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	160	40
21 - 30 ปี	77	19.25
31 - 40 ปี	16	4
41 - 50 ปี	2	0.5
51 - 60 ปี	1	0.25

จากการสำรวจความต้องการความจำเป็นนำไปสู่การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมศิลปะ จำนวน 4 ชุดกิจกรรม เมื่อนำไปทดลองใช้เพื่อประเมินผลโดยกลุ่มตัวอย่างมีผู้ทดลองใช้กิจกรรม จำนวน 256 คน ($n = 256$) แบ่งเป็น เพศหญิง จำนวน 193 คน (75.39%) เพศชาย จำนวน 53 คน (20.7%) และไม่ต้องการระบุ จำนวน 10 คน (3.91%) ส่วนใหญ่อายุไม่เกิน 20 ปี (62.5%) รองลงมา คือ อายุ 21 - 30 ปี (30.08%)

ตารางที่ 6 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรม

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1. ความน่าสนใจของกิจกรรม	4.68	0.54	มากที่สุด
2. ระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม	4.43	0.76	มาก
3. กิจกรรมสามารถทำได้ทุกวัย	4.79	0.54	มากที่สุด
4. ความพร้อมของอุปกรณ์	4.52	0.71	มากที่สุด
5. ความสวยงามของชุดกิจกรรม	4.55	0.72	มากที่สุด
6. ระดับความสนุกสนานเพลิดเพลินที่ท่านได้รับ	4.71	0.62	มากที่สุด
รวม	4.61	0.65	มากที่สุด

พบว่า ภาพรวม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.61) โดยเฉพาะ ในด้านกิจกรรมที่ทำได้ทุกวัย (ค่าเฉลี่ย = 4.79) ระดับความสนุกสนาน (ค่าเฉลี่ย = 4.71) และความน่าสนใจของกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.68) โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความคิดเห็นว่า กิจกรรมถูกจัดได้ดี มีความสวยงาม สนุก และสร้างสรรค์

อภิปรายผล

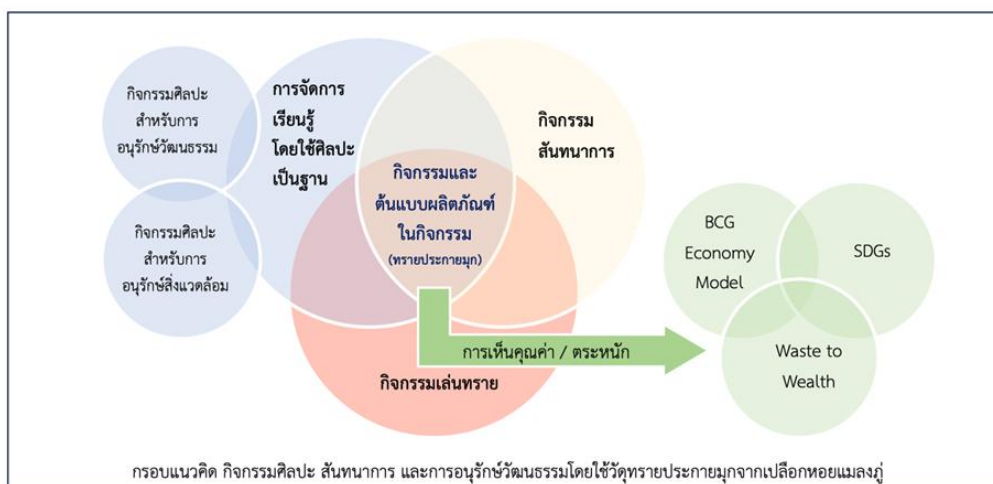
1. ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบของกิจกรรมศิลปะและสันติภาพจากวัสดุทรายประกาย มุก จากเปลือกหอยแมลงภู่ จากผลการสำรวจความต้องการจำเป็น พบว่า ความคาดหวังสำคัญต่อการร่วมกิจกรรม ศิลปะ กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการใช้วัสดุที่ติดสื่อง่ายต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับเทรนด์รักษ์โลกในปัจจุบันที่ได้รับ แรงกระตุ้นจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และสุขภาพ ของมนุษย์ ซึ่งทำให้ภาคธุรกิจต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสินค้าให้มี วัสดุที่ยั่งยืน การออกแบบที่ยั่งยืน และ กระบวนการผลิตและบริหารจัดการที่ยั่งยืน โดยพบว่า กลุ่ม 73% ของ Gen Z ซึ่งเป็นประชากรวัยทำงาน ยินดีจ่ายเงิน

ที่มากกว่าสำหรับสินค้าและธุรกิจที่สนับสนุนความยั่งยืน (ฐานเศรษฐกิจ, 2567) จากการวิจัยของวิทยาลัยการจัดการมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า 74% ของผู้บริโภคมีโอกาสเลือกใช้สินค้าและพร้อมปรับพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันให้ดีต่อสิ่งแวดล้อม และมี 37.6% ที่มองหาสินค้า Eco เท่านั้น และพร้อมจ่ายเงินให้สินค้าหรือบริการนั้น (SD Perspectives, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจที่ พบว่า งบประมาณที่กลุ่มเป้าหมายยินดีจ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะมากที่สุดอยู่ที่ 751 - 1,000 บาทต่อครั้ง

2. การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมศิลปะ สันทนาการและการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่ การตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในงานออกแบบสามารถนำไปสู่การเพิ่มยอดขายของผลงานศิลปะและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ (Hsiao, M., 2566) สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนา กิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยใช้ทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่ ซึ่งผู้วิจัยใช้ทรายประกายมุกเป็นวัสดุหลักในการทำกิจกรรมศิลปะ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุและกิจกรรมศิลปะ เป็นวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จากการแปรรูปเปลือกหอยแมลงภู่เหลือทิ้ง ลดปริมาณขยะเปลือกหอยแมลงภู่ เป็นวัสดุที่ยั่งยืนจากการใช้กระบวนการผลิตที่ไม่ซับซ้อน สะอาด ปลอดภัยต่อการนำมาใช้จัดกิจกรรมให้กับผู้ใช้งาน เมื่อไม่ต้องการใช้แล้วสามารถนำไปใช้ต่อเป็นปุ๋ย หรือทิ้งตามสิ่งแวดล้อมได้โดยไม่เกิดมลพิษแสดงถึงกระบวนการผลิตและบริหารจัดการที่ยั่งยืน รวมถึงชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้งานได้หลากหลายแสดงถึงการออกแบบที่ยั่งยืน สามารถตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.61) สามารถสร้างการตระหนักรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมได้ผ่านกิจกรรมศิลปะ สอดคล้องกับงานวิจัยการพัฒนา กิจกรรมศิลปะสีเขียวจากเปลือกหอยแมลงภู่เพื่อส่งเสริมความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม (ปทุมรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2561b) ที่แสดงผลสอดคล้องกันว่าทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่ เป็นวัสดุที่เหมาะสมในการนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมศิลปะที่สามารถสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายได้ตามวัตถุประสงค์

องค์ความรู้ใหม่

ผลการสำรวจความต้องการความจำเป็นนำไปสู่การพัฒนาชุดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ ผ่านกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของชุดกิจกรรม

กิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และการอนุรักษ์วัฒนธรรม จากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่ ที่นำมาทำเป็นวัสดุหลักในกิจกรรมทั้งหมด 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน โบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมสำหรับศูนย์พัฒนาสิ่งประดิษฐ์เพื่ออนาคตและความยั่งยืน กิจกรรมเรียนรู้ระบบนิเวศสัตว์น้ำ และกิจกรรมเรียนรู้ระบบนิเวศของสัตว์เลี้ยงพิเศษ โดยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ Bio Economy, Circular Economy, Green Economy, และความสำคัญและความเป็นมาของประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน สถานที่ท่องเที่ยว ทรัพยากรทางทะเล ระบบนิเวศสัตว์น้ำ เพื่อส่งเสริมในการตระหนักรู้เกี่ยวกับแนวคิด Waste to Wealth, SDGs, Bio-Circular-Green Economy, การเห็นคุณค่า อนุรักษ์ ห่วงแหน และการรักษา ชุดกิจกรรม จำนวน 4 ชุด มีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 4 Sand story ทรายสร้างศิลป์ถิ่นโบราณ
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน โบราณสถาน
และแหล่งท่องเที่ยว

ภาพที่ 5 Sand-Sanook ทรายแซนด์ (แสน) สนุก
กิจกรรมสำหรับศูนย์พัฒนาสิ่งประดิษฐ์เพื่ออนาคต
และความยั่งยืน

ภาพที่ 6 AQUAKEY รักสัตว์ทะเล
กิจกรรมเรียนรู้ระบบนิเวศสัตว์น้ำ

ภาพที่ 7 PetXotic ArtToy กล่องสุมเพื่อการเรียนรู้
เรื่องสัตว์เลี้ยงพิเศษ กิจกรรมเรียนรู้ระบบนิเวศของ
สัตว์เลี้ยงพิเศษ

1. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน โบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้พัฒนาชุดกิจกรรม “Sandstory ทรายสร้างศิลป์ถิ่นโบราณ” ชุดกิจกรรมทรายสร้างศิลป์ถิ่นโบราณ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับโบราณสถานในจังหวัดอยุธยาผ่านศิลปะการตกแต่งลวดลายฉลุด้วยทรายประกายมุก โดยใช้ทรายโรยสีต่าง ๆ ลงบนสติ๊กเกอร์ที่ลอกออก กิจกรรมนี้เหมาะกับทุกเพศทุกวัย โดยเน้นการสร้างสรรคัลวดลายโบราณสถานสำคัญ เช่น วัดมหาธาตุ วัดไชยวัฒนาราม และวัดพระศรีสรรเพชญ์ ช่วยส่งเสริม

การอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาสามัคคีและทักษะการคิดสร้างสรรค์ การ์ดที่สร้างสรรค์เสร็จสามารถนำไปใช้ในการเขียนข้อความอวยพรหรือแสดงความยินดีได้ต่อไป

2. กิจกรรมสำหรับศูนย์พัฒนาสิ่งประดิษฐ์เพื่ออนาคตและความยั่งยืน

ผู้วิจัยได้พัฒนาชุดกิจกรรม “Sand-Sanook ททรายแซนด์ (แซนด์) สนุก” ใช้ทรายประกายมุกในการสร้างสรรค์ลวดลายต่าง ๆ ที่มีความสมมาตรตามจินตนาการ โดยพับครึ่งกระดาษและใช้แบบวาดลวดลายสมมาตรมาวาดตามลวดลาย ติดสติ๊กเกอร์ และโรยทรายให้เกิดลวดลาย ตกแต่งด้วยสีไม้ สามารถทำได้ทุกเพศ ทุกวัย ทั้งยังช่วยในการฝึกสมาธิ ความคิดสร้างสรรค์ ผ่อนคลายความเครียด เรียนรู้ความสวยงามของศิลปะจากทราย และยังเป็นชุดกิจกรรมที่ช่วยเรื่องการฝึกการรับรู้ทางสายตา เพื่อวิเคราะห์รูปร่างที่มีความสมมาตรได้อีกด้วย

3. กิจกรรมเรียนรู้ระบบนิเวศสัตว์น้ำ

ผู้วิจัยได้พัฒนาชุดกิจกรรม “AQUAKEY รักสัตว์ทะเล” สำหรับเสริมสร้างทักษะและเรียนรู้เรื่องของระบบนิเวศสัตว์น้ำที่มีความเสี่ยงถูกทำลาย สัตว์ป่าสงวน หรือ สัตว์ป่าคุ้มครอง ได้แก่ เต่ามะเฟือง พะยูน ปลากระเบนแมนตา ยักษ์ ฉลามวาฬ ปะการัง โดยการใช้ทรายประกายมุกโรยบริเวณที่หากาบบนพวงกุญแจเพื่อสร้างลวดลายของสัตว์ทะเล เสริมสร้างสมาธิ ผ่อนคลายความเครียด และเสริมสร้างจินตนาการ เป็นชุดกิจกรรมที่สามารถทำได้ทุกเพศ และทุกวัย สามารถนำไปบูรณาการได้กับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล อุทยาน หรือพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ

4. กิจกรรมเรียนรู้ระบบนิเวศของสัตว์เลี้ยงพิเศษ

ผู้วิจัยได้พัฒนาชุดกิจกรรม “PetXotic ArtToy กล่องสุมเพื่อการเรียนรู้เรื่องสัตว์เลี้ยงพิเศษ” สำหรับสร้างการเรียนรู้เรื่องความสำคัญ การดูแล และการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงพิเศษอย่างถูกวิธี โดยสัตว์เลี้ยงพิเศษ ได้แก่ เพนเน็ค ฟ็อกซ์ บุษเบบี้ ภูเขาไฟ โด มียร์แคต เปียร์ดดราก้อน ซึ่งเป็นสัตว์ที่นิยมเลี้ยงและมีจำหน่ายในประเทศไทย โดยภายในชุดกิจกรรมประกอบไปด้วยปูนปลาสเตอร์รูปสัตว์เลี้ยงพิเศษ ที่ใช้วัสดุปูนปลาสเตอร์ผสมกับทรายประกายมุก ซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถใช้สักระบายลงบนปูนปลาสเตอร์ได้ พร้อมกับการ์ดข้อมูลเพื่อการเรียนรู้เรื่องสัตว์เลี้ยงพิเศษ

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการพัฒนากิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และ การอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยใช้ทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่ ได้ดังนี้ 1) ผลการสำรวจความต้องการความจำเป็นจากกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบของกิจกรรมศิลปะ กิจกรรมศิลปะ สันทนาการ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่ กิจกรรมศิลปะควรใช้ระยะเวลา 1 - 2 ชั่วโมง และยินดีจ่ายค่าเข้าร่วม 751 - 1,000 บาท ต่อครั้ง โดยความคาดหวังสำคัญ พบว่า กิจกรรมศิลปะควรใช้วัสดุที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย = 4.46) และ กิจกรรมศิลปะทำให้เกิดความสุข (ค่าเฉลี่ย = 4.53) โดยกิจกรรมศิลปะที่สนใจมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ระบายสี วาดภาพ และงานประดิษฐ์ และ 2) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม จากการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถาม 256 คน พบว่า 75.39% เป็นเพศหญิง และส่วนใหญ่อายุไม่เกิน 20 ปี ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.61) โดยเฉพาะในด้านกิจกรรมที่ทำได้ทุกวัย ความสนุกสนาน และความน่าสนใจของกิจกรรม ผู้เข้าร่วมยังเห็นว่ากิจกรรมจัดได้ดี มีความสวยงาม สนุก และสร้างสรรค์ และสามารถสร้างองค์ความรู้

ใหม่ในการพัฒนาชุดกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน โบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยว 2) กิจกรรมสำหรับศูนย์พัฒนาสิ่งประดิษฐ์เพื่ออนาคตและความยั่งยืน 3) กิจกรรมเรียนรู้ระบบนิเวศสัตว์น้ำ และ 4) กิจกรรมเรียนรู้ระบบนิเวศของสัตว์เลี้ยงพิเศษ จากผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมศิลปะที่ใช้ทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่มีประสิทธิภาพสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายทั้งในด้านการสร้างความสุขและการส่งเสริมการใช้วัสดุที่ติดสิ่งแวดล้อม ดังนั้นชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ดำเนินการต่อกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเช่น แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ศูนย์พัฒนาสิ่งประดิษฐ์เพื่ออนาคตและความยั่งยืน แหล่งโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ สวนสัตว์ หน่วยงานที่ต้องการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผลความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบของกิจกรรมศิลปะและสันถนาการจากวัสดุทรายประกายมุกจากเปลือกหอยแมลงภู่ สามารถนำไปอ้างอิงกับการพัฒนากิจกรรมศิลปะอื่น ๆ ที่มีวัตถุประสงค์คล้ายกันได้ 2) ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ สามารถขยายผลไปยังหน่วยงานที่ต้องการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) โดยพัฒนากิจกรรมจากทรายประกายมุกให้ตอบโจทย์ความต้องการของแต่ละหน่วยงานและกลุ่มเป้าหมาย และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ขยายผลพัฒนากิจกรรมให้หลากหลายมากขึ้น ออกแบบกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์ รวมถึงศึกษาแผนการตลาดและการประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีความสนใจในด้านต่าง ๆ อย่างเฉพาะเจาะจง

กิตติกรรมประกาศ

ได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม จาก สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2567

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2566). ขอเชิญร่วมกิจกรรม workshop ด้านการอนุรักษ์วัตถุพิพิธภัณฑ์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.finearts.go.th/promotion/view/44427-ขอเชิญร่วมกิจกรรม-workshop-ด้านการอนุรักษ์วัตถุพิพิธภัณฑ์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์>
- ฐานเศรษฐกิจ. (2567). เทรนด์รักษ์โลก: โอกาสของธุรกิจเพื่อครองใจผู้บริโภค. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.thansettakij.com/sustainable/zero-carbon/596952>
- ปुณณรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2561a). จิตวิทยาศิลปะ : สุนทรียศาสตร์เชิงประจักษ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2561b). ประสบการณ์สุนทรียะจากนวัตกรรมสีเกล็ดมุกที่สกัดจากขยะเปลือกหอยแมลงภู่เพื่อส่งเสริมความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 46(3), 136-153.
- ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2560). ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.sdgmove.com/intro-to-sdgs/>

- สถาบันศิลปะและวัฒนธรรม. (2562). โครงการอบรมการวาดภาพพระบายสีธงผ้ารักษ์สิ่งแวดล้อม. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2567 จาก https://iac.rmutr.ac.th/?page_id=2437
- สร้อย สุวรรณ และอุบลวรรณ ส่งเสริม. (2565). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 13(1), 91-100.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2565). แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564 - 2570. เรียกใช้เมื่อ 19 มกราคม 2568 จาก <https://www.bcg.in.th/bcg-action-plan/>
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). Creative Economy พหุเศรษฐกิจไทยก้าวไกลสู่สากล. เรียกใช้เมื่อ 19 มกราคม 2568 จาก <https://www.nxpo.or.th/th/9440/>
- อดิษฐ์ สรรคบุรณรักษ์. (2560). การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะเป็นฐาน. วารสารพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยรังสิต, 11(1), 135-150.
- Hsiao, M. (2566). Environmental Consciousness on Sustainable Development in Contemporary Art Design. International Journal of Art Innovation and Development, 4(1), 171-179.
- SD Perspectives. (2563). เผยผลวิจัย “กลยุทธ์การตลาดโลกสวย” ยังต้องทำงานหนักเพื่อสร้าง #Lifestyle Sustainability. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.sdperspectives.com/next-gen/voice-of-green-cmmu/>
- The Matter. (2567). เปิดความคราฟต์สุดละเอียดของ ‘ศิลปหัตถกรรมไทย’ มากกว่าความงดงาม คือความยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 26 มกราคม 2568 จาก <https://today.line.me/th/v2/article/PGPpq0o>
- Yamane, T. (1973). Statistics: an introductory analysis. New York: Harper & Row.

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*

THE DEVELOPMENT OF ACTIVE LEARNING ACTIVITY PACKAGE TO PROMOTE CRITICAL THINKING AND COMMUNICATION CREATIVE COMPETENCIES FOR FIRST-YEAR TEACHER STUDENT FACULTY OF EDUCATION RAJABHAT UNIVERSITY NAHHON SI THAMMARAT

ประภาศรี เพชรมนต์*, ศึกษา เบญจกุล

Prapasri Pechmon*, Sueksa Benjakul

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Rajabhat University Nakhon Si Thammarat, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: prapasri_pec@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมี วิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 หาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม โดยใช้กลุ่มเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกสังเกต และบันทึกการสนทนากลุ่มเก็บข้อมูลโดย แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม แบบประเมินคุณภาพชุดกิจกรรมโดย ผู้เชี่ยวชาญ แบบประเมินสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และแบบสอบถาม ความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรม สถิติที่ใช้วิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหา ประสิทธิภาพ E1/E2 ผลการวิจัยพบว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 ประกอบด้วย 3 ชุดย่อย มีคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ E1/E2 ตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 75/75 และความพึงพอใจของ นักศึกษาที่มีต่อชุดกิจกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกสามารถส่งเสริมการเรียนรู้การสอนได้

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก, ส่งเสริมสมรรถนะ, การคิดอย่างมีวิจารณญาณ, การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์, นักศึกษาครูชั้นปีที่ 1

Abstract

The objectives of this research were to develop active learning activity sets to enhance critical thinking competency and creative communication for first-year teacher students, to determine the efficiency of the developed active learning activity sets, and to study student satisfaction towards the activity sets. This study employed a mixed-method research design using research and development methodology. The sample consisted of 30 first-year students from the Bachelor of Education program at the Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, selected through cluster random sampling using class groups as sampling units. Research instruments included interview forms, observation records, and focus group discussion records. Data were collected through questionnaires, focus group discussions, expert evaluation forms for activity sets, assessment forms for critical thinking and creative communication competencies, and satisfaction questionnaires. Statistics used included mean and standard deviation, with data analyzed using E1/E2 efficiency criteria. The research findings showed that the active learning activity sets for enhancing critical thinking competency and creative communication for first-year teacher students consisted of 3 sub-sets, with overall quality at the highest level. The activity sets achieved the efficiency criteria of E1/E2 at 75/75 percent, and student satisfaction towards the activity sets was at the highest level. The active learning activity sets were found to effectively support teaching and learning.

Keywords: Active Learning Activity Sets, Competency Enhancement, Critical Thinking, Creative Communication, First-Year Teacher Students

บทนำ

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ที่ส่งเสริมประสบการณ์การใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารหลากหลายรูปแบบ สามารถสะท้อนการคิดของผู้เรียนที่มีต่อมุมมองแนวคิด การแก้ปัญหา การเรียนรู้ของตนเองในการเรียนรู้ร่วมกัน กระบวนการเรียนรู้มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การคิด มีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และส่งเสริมการนำไปใช้ปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหาในอนาคต ทั้งการศึกษาเรียนรู้ การทำงาน การใช้ชีวิต การเข้าสังคมได้ ครูผู้สอนจะต้องสร้างหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและเนื้อหาการเรียนรู้ในรูปแบบดิจิทัล และสามารถประยุกต์ใช้ศักยภาพของไอซีทีไปใช้เป็นเครื่องมือ (Tool) ในการพัฒนาผู้เรียนได้ (ฉัตรชัย หวังมีจมี และ อนุชา นัยพัฒน์, 2560) รวมไปถึงเป็นกระบวนการที่สร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืนในยุคดิจิทัล ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับผู้เรียนในยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากในปัจจุบัน (เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม และ ไชยยศ มิ่งศิริธรรม,

2566) ผลของการจัดการเรียนรู้เชิงลึกนั้น สามารถเพิ่มผลผลิต แรงจูงใจ และประสิทธิภาพของนักเรียนได้เป็นอย่างมาก การพัฒนาครูจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนได้ (Saleh, E., 2024)

สมรรถนะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการนำความรู้ทักษะ เจตคติและคุณลักษณะต่าง ๆ มาใช้ในการทำงาน การใช้ชีวิตและการแก้ปัญหา การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นการเรียนการสอน ตามวัตถุประสงค์ การเรียนรู้เชิงสมรรถนะที่สังเกตเห็นได้ และวัดได้เป็นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ความรู้ ทักษะ ที่แท้จริงและใช้เวลาในการเรียนรู้ โดยการคิดและการลงมือทำด้วยตนเองของผู้เรียน และพัฒนาก้าวหน้าไปเป็นลำดับ แต่ความสามารถของตนเองผ่านกระบวนการวัดและประเมินฐานสมรรถนะ ซึ่งจะเน้นการวัดผลการเรียนรู้จากพฤติกรรมลงมือทำหรือปฏิบัติที่สามารถแสดงออกถึงสมรรถนะตามที่กำหนด (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, 2562) หลักสูตรฐานสมรรถนะเป็นการเรียนที่เปิดกว้างในแง่ของความหลากหลายในความถนัด ซึ่งในขณะเดียวกันก็เข้าใจความเป็นปัจเจกของบุคคลที่มีความแตกต่าง นับเป็นความก้าวหน้าในการเรียนการสอนไปอีกขั้นหนึ่ง ที่ทำให้สามารถมองการเรียนการสอนในหลายมิติมากขึ้น โดยในรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับครูมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจกับการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของการเปลี่ยนแปลง จำเป็นที่จะต้องใช้การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เป็นหลัก (Beghetto, R. A. & Madison, E., 2022) การใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและการสอนการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารและการสืบค้นของผู้เรียน เพื่อให้นักศึกษาสามารถใช้ทักษะการฟัง การอ่าน การเขียน และการพูดเป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้และเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน นักศึกษามีเจตคติที่ดีในการใช้ภาษาที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสารและการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้เรียน โดยเฉพาะรูปแบบการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Active Learning) รูปแบบการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ไปพร้อมกับการปฏิบัติจริง นอกจากจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความรู้แล้ว ยังสามารถพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้ในเวลาเดียวกัน โดยรูปแบบการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริงนี้ ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม ในการแสวงหาความรู้ร่วมกัน และนำความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ ก่อให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่พร้อมนำไปสู่การเป็นพลเมืองคุณภาพในยุคแห่งศตวรรษที่ 21 (ธนาพันธุ์ ณ เชียงใหม่, 2567)

การศึกษาระดับอุดมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยการจัดการเรียนการสอนควรเล็งเห็นช่องว่างและแนวทางเติมเต็มการเรียนรู้ ประการสำคัญ การพัฒนาทักษะพื้นฐานอย่างการรู้หนังสือ การสื่อสาร จำเป็นต้องพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งครอบคลุมการแก้ปัญหา การใช้เหตุผลเชิงวิเคราะห์ และความสามารถในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ (Damme, D. & Zahner, D., 2022) นอกจากคุณภาพครูจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนหรือคุณภาพการศึกษาโดยตรงที่กล่าวแล้วนั้น การปฏิรูปการศึกษาต้องปฏิรูปครูให้สามารถพัฒนาสมรรถนะของตนเองเพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ได้มีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ เพื่อให้ตอบสนองและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาตามมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2563 ประกอบด้วย มาตรฐานวิชาชีพฐานสมรรถนะของครูสภา 2561 สมรรถนะครูของกระทรวงศึกษาธิการ มคอ.1 ของคุรุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และพระบรมโชบาย 4 ประการ ด้วยเหตุนี้การยกระดับมาตรฐานและสมรรถนะบัณฑิตครู โดยพัฒนาแนวทางการสอนและการจัดกิจกรรมที่

เน้นผลลัพธ์ให้เป็นครุฑนักคิด พร้อมกับการปลูกฝังบ่มเพาะทักษะทางด้านความรู้ การรู้เท่าทันอารมณ์ สังคม เทคโนโลยี ในกระบวนการพัฒนานักศึกษาชั้นปีที่ 1 ซึ่งเป็นนักศึกษาที่ต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะพื้นฐานหลายด้าน ทั้งการอ่านการเขียน เทคโนโลยีในการสืบเสาะแสวงหาความรู้ พัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง รวมทั้งความสามารถในการปรับตัวให้อยู่รอดปลอดภัยและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ดวงใจ ชนะสิทธิ์ และอรพรรณ ตูจินดา, 2565) จากการศึกษาของ มนสิข สิริสมบุญณ์ ได้นำเสนอกลยุทธ์การจัดเรียนรู้ในมุมมองใหม่ที่มียอดประกอบในเชิงระบบ 3 องค์ประกอบ คือ ปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) ซึ่งถือเป็นแนวทางในการการวิจัยในครั้งนี้ได้ (มนสิข สิริสมบุญณ์, 2567)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการ (Integrated Learning) ในรูปแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสถานการณ์การเรียนรู้สมัยใหม่ที่เน้นส่งเสริมการคิดขั้นสูง ปฏิสัมพันธ์เชิงบวกในการสื่อสาร สมรรถนะการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องเหมาะสมภายใต้ความเข้าใจอันดีในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
2. เพื่อหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้ระเบียบวิธีวิจัย แบบการวิจัยและพัฒนา เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ชั้นปีที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบ่งกลุ่ม โดยใช้กลุ่มเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย 1) เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการพัฒนาชุดกิจกรรม ได้แก่ 1.1) แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ มีลักษณะเป็น

ประเด็นการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ของผู้สอนรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับครู และ 1.2) แบบตรวจสอบคุณภาพของชุดกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Rating Scale) คือ 5 มากที่สุด 4 มาก 3 ปานกลาง 2 น้อย และ 1 น้อยที่สุด สำหรับผู้เชี่ยวชาญใช้ประเมินคุณภาพของชุดกิจกรรมในด้านจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม ลักษณะชุดกิจกรรม และรูปแบบชุดกิจกรรม 2) เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 2.1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ 2.2) แบบประเมินสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ใช้สำหรับประเมินภาระงาน/ชิ้นงาน หลังการใช้ชุดกิจกรรม และ 2.3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรม มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Rating Scale) คือ 5 มากที่สุด 4 มาก 3 ปานกลาง 2 น้อย และ 1 น้อยที่สุด เครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยอาศัยความเห็นร่วมของคณะผู้วิจัยพิจารณาความสอดคล้องของประเด็นหรือข้อคำถามที่กำหนดประเด็นที่ต้องการเก็บข้อมูล รวมทั้งความเหมาะสมของการใช้ภาษา สำหรับแบบประเมินสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ แบบทดสอบเพื่อหาประสิทธิผลของชุดกิจกรรม และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรม สร้างขึ้นและผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่า IOC โดยเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม ดังนี้ ขั้นที่ 1 R1 การสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุดกิจกรรม โดยจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับครู โดยการสนทนากลุ่ม จำนวน 5 คน ศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ขั้นที่ 2 D1 ยกร่างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคณะผู้วิจัย จำนวน 5 คน ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลรายละเอียดของรายวิชา 1 ครั้ง นำข้อมูลมาออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ จำนวน 3 ครั้งภายในระยะเวลา 1 เดือน ขั้นที่ 3 R2 ตรวจสอบคุณภาพของชุดกิจกรรม นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ที่ยกร่างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบคุณภาพ ขั้นที่ 4 D2 ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุง และนำชุดกิจกรรมไปหาประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 และ 2) สอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ชั้นปีที่ 1 จำนวน 30 คน หลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ใช้เวลาในการทดลอง 1 ชุด จำนวน 4 ชั่วโมงรวมเป็น 3 ชุด 12 ชั่วโมง ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเก็บข้อมูลภายหลังการใช้ชุดกิจกรรมจำนวน 3 ชุด

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเพื่อยกร่างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา 2) วิเคราะห์คุณภาพของชุดกิจกรรมจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้สูตร

การหาประสิทธิภาพ E1/E2 จากการทดลองใช้ภาคสนามโดย E1 หมายถึงคะแนนระหว่างเรียนและ E2 คือ คะแนนกิจกรรมหลังเรียน และ 4) วิเคราะห์ความพึงพอใจของครูที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชสามารถแบ่งเป็นองค์ประกอบได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ผลการตรวจสอบคุณภาพของชุดกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยภาพรวมและรายด้านสามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณภาพของชุดกิจกรรม

ด้าน	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความหมาย
	1	2	3			
1. ด้านจุดประสงค์	5.00	5.00	4.67	4.89	.192	มากที่สุด
2. ด้านเนื้อหา	4.67	4.67	4.67	4.67	.000	มากที่สุด

ตารางที่ 1 คุณภาพของชุดกิจกรรม (ต่อ)

ด้าน	ผู้เชี่ยวชาญคนที่			ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลความหมาย
	1	2	3			
3. กิจกรรม	4.67	4.67	4.67	4.67	.000	มากที่สุด
4. ลักษณะชุดกิจกรรม	5.00	4.67	4.67	4.78	.192	มากที่สุด
5. รูปแบบชุดกิจกรรม	4.67	4.67	4.67	4.67	.000	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.83	4.75	4.67	4.75	.083	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าคุณภาพของชุดกิจกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน คุณภาพด้านจุดประสงค์ มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านลักษณะชุดกิจกรรม ส่วนด้านเนื้อหา กิจกรรม และด้านรูปแบบชุดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

2. ผลจากการหาประสิทธิภาพของการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยนำเสนอค่าประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมจากการทดลองใช้ภาคสนามได้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพของการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 ภาคสนาม จำนวน 30 คน

ชุดกิจกรรม	คะแนนระหว่างการใช้ชุดกิจกรรม		คะแนนหลังการใช้ชุดกิจกรรม	
	ใช้ชุดกิจกรรม (40 คะแนน)	ร้อยละ	ชุดกิจกรรม (20 คะแนน)	ร้อยละ
ชุดที่ 1 เรื่อง ขวัญทันเหตุการณ์	30	75	15	75
ชุดที่ 2 เรื่อง หอคอยอรุณ	32	80	16	80
ชุดที่ 3 เรื่อง กลัวยมหัทศจรย	35	87.5	15	75
รวม	127	317.5	63	315
เฉลี่ย	31.75	79.38	15.75	78.75
เฉลี่ยร้อยละ (E1/E2)	79.38	79.38	78.75	78.75

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยระหว่างการใช้ชุดกิจกรรม 31.75 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.38 และคะแนนหลังการใช้ชุดกิจกรรม 15.75 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 78.75 ซึ่งแสดงว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 เป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 79.38/78.75

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อชุดกิจกรรม จำนวน 30 คน จากการทดลองใช้ภาคสนาม และศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อชุดกิจกรรม ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจต่อการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ข้อคำถาม	แปลผล		
	Mean	S.D.	ความหมาย
ด้านการบริหาร			
1. การประชาสัมพันธ์กิจกรรม	4.14	0.38	มากที่สุด
2. ความเหมาะสมของระยะเวลา (จำนวนชั่วโมง, จำนวนวัน)	4.57	0.53	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมของช่วงเวลาในการจัดกิจกรรม	4.43	0.53	มากที่สุด
4. รูปแบบของกิจกรรม	4.43	0.53	มากที่สุด
ด้านเนื้อหาและกิจกรรม			
1. ประเด็นและเนื้อหา	4.57	0.53	มากที่สุด
2. การนำเสนอเนื้อหา	4.57	0.53	มากที่สุด
3. การมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม	4.57	0.53	มากที่สุด
ด้านผลที่ได้รับ			
1. ได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะและประสบการณ์ใหม่ ๆ จากกิจกรรม	4.57	0.53	มากที่สุด
2. สามารถนำสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมนี้ไปใช้ในการเรียน	4.43	0.53	มากที่สุด
3. สิ่งที่ได้รับจาก กิจกรรมครั้งนี้ตรงตามความคาดหวัง	4.57	0.53	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.49	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าระดับความพึงพอใจต่อการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด คือ ด้านเนื้อหาและกิจกรรม รองลงมา คือ ด้านผลที่ได้รับ และด้านการบริหาร ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ แนวคิดและหลักการ วัตถุประสงค์ของชุดกิจกรรม เนื้อหาและโครงสร้างของชุดกิจกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย ขวาทันเหตุการณ์ หอคอยรอรัก กลัวยมหัสจรรย์ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย Inhouse training Brain gym Story telling และ Monitoring เยี่ยมชั้นเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ ใบความรู้ ใบกิจกรรม สื่อดิจิทัล Padlet Clip video PPT การวัดและประเมินผล โดยการ ทดสอบ สะท้อนคิด สังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งชุดกิจกรรมที่

พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยครั้งนี้ นอกจากมีกรอบของเนื้อหาที่กำหนดตามวัตถุประสงค์แล้ว ยังคงมุ่งเน้นไปยังทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อีกทั้งยังมีการวัดและประเมินผล มีการสะท้อนคิด สังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วินัยธร วิชัยดิษฐ์ และจิตตณรงค์ เอี่ยมสำอาง ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย 2) เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาขึ้น และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงวัยที่ได้รับใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาขึ้น ตัวอย่าง คือ ผู้สูงวัยในตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบวิเคราะห์เอกสาร 3) แบบตรวจสอบความเหมาะสม 4) ชุดกิจกรรมและคู่มือการใช้ชุดกิจกรรม 5) แบบประเมินคุณภาพชีวิต 6) แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจ และ 7) ประเด็นการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 6 ส่วน คือ 1.1) หลักการ 1.2) วัตถุประสงค์ 1.3) กิจกรรม 3 กิจกรรม ได้แก่ 1.3.1) กิจกรรมเพื่อร่างกายแข็งแรง 1.3.2) กิจกรรมอาหารเพื่อสุขภาพ และ 1.3.3) กิจกรรมยามว่างเพื่อสุขภาพ 1.4) ขั้นตอนการจัดกิจกรรม 1.5) การวัดและประเมินผล และ 1.6) ปัจจัยสนับสนุนและคู่มือใช้ชุดกิจกรรม มีค่าความเหมาะสมอยู่ระดับมากที่สุด 2) คุณภาพชีวิตผู้สูงวัยหลังการใช้ชุดกิจกรรมสูงกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นโดยเห็นว่าชุดกิจกรรมมีความเหมาะสม เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงวัย (วินัยธร วิชัยดิษฐ์ และจิตตณรงค์ เอี่ยมสำอาง, 2567)

ประสิทธิภาพของการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 79.38/78.75 ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา การศึกษาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของอาจารย์ผู้สอน นำข้อมูลที่ได้ไปร่างชุดกิจกรรม นำไปหาประสิทธิภาพแบบ 1:1 กลุ่มเล็ก และภาคสนาม ซึ่งทุกขั้นตอนชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/75 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฒิชากร ปริญญากาญจน์ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TAI เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่องการบวก และการลบเลข ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TAI เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TAI เพื่อทดลองใช้ชุดกิจกรรมร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TAI และประเมินชุดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TAI เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่องการบวกและการลบเลข ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและต้องการให้มีการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TAI ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ชุดกิจกรรม จำนวน 2 ชุด คือ ผีกบฏแสนสุข และ สนุกกลบพาเพลิน การทดลองใช้ชุดกิจกรรม พบว่า

ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ 83.00 81.50 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ส่วนการประเมินและปรับปรุงแก้ไขชุดกิจกรรมพบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้เรื่องการบวกและการลบเลขหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนมากกว่าร้อยละ 40 และนักเรียนมีผลการเรียนรู้หลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าร้อยละ 80 โดยมีคะแนนหลังเรียนเท่ากับ 81.50 ความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก (ศิชากร ปริญากาญจน์, 2562)

ความพึงพอใจต่อการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด คือ ด้านเนื้อหาและกิจกรรม รองลงมา คือ ด้านผลที่ได้รับ และด้านการบริหาร ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่านักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมนั้นมีความพึงพอใจเกี่ยวกับเนื้อหาของชุดกิจกรรม ความพึงพอใจในภาพรวมนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญจลักษณ์ ถวาย ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการตลาด สำหรับผู้ประกอบการของวิสาหกิจชุมชน ผึ้งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผลการพัฒนาชุดกิจกรรม พบว่า ผู้ประกอบการมีความพึงพอใจต่อการอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมในระดับมาก (ปัญจลักษณ์ ถวาย, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่ เป็นรูปแบบการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถเขียนเป็นรูปโมเดลได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ ได้องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้านเข้าด้วยกัน ได้แก่ 1) แนวคิดและหลักการ เพื่อกำหนดทิศทางที่ชัดเจนของชุดกิจกรรม 2) วัตถุประสงค์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้ผู้ใช้ชุดกิจกรรมเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของชุดกิจกรรมนั้น ๆ 3) เนื้อหาและโครงสร้างของชุดกิจกรรมที่ได้ออกแบบไว้ 4) ขั้นตอนการจัดกิจกรรม เป็นแบบแผนลำดับขั้นตอนในการใช้ 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นเครื่องมือประกอบในการเรียนรู้ และ 6) การวัดประเมินผล เพื่อที่จะได้ทราบถึงผลลัพธ์ของการใช้ชุดกิจกรรม ความโดดเด่นของชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นเป็นการผสมผสานวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้ง Inhouse training, Brain gym, Story telling และ Monitoring พร้อมทั้งใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยทั้งแบบดั้งเดิมและดิจิทัล ผลการทดสอบประสิทธิภาพ พบว่า ชุดกิจกรรมมีค่า E1/E2 เท่ากับ 79.38/78.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ นวัตกรรมนี้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ความสำคัญกับการออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน การใช้สื่อที่หลากหลาย และการประเมินผลแบบองค์รวม องค์ความรู้นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะด้านอื่น ๆ ของนักศึกษาครู รวมถึงการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาทักษะการคิดและการสื่อสารของนักศึกษาครูในยุคที่การศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาสมรรถนะด้านการคิดและการสื่อสารของนักศึกษาครูถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง จากการศึกษาวิจัยได้พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนักศึกษาครูชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้หลัก ได้แก่ “ข่าวทันเหตุการณ์” “หอคอยอรourke” และ “กล้วยมหัศจรรย์” โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานทั้ง Inhouse training, Brain gym และ Story telling ผสานกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่าง Padlet และสื่อมัลติมีเดียต่าง ๆ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยมีค่า E1/E2 เท่ากับ 79.38/78.75 และได้รับความพึงพอใจจากผู้เรียนในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะในด้านเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ความสำเร็จของชุดกิจกรรมนี้เกิดจากการออกแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การใช้สื่อที่หลากหลาย และการประเมินผลแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ นอกจากนี้ ยังมีการติดตามและให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรม Monitoring องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในการผลิตครูยุคใหม่ที่ต้องมีทักษะการคิดขั้นสูงและความสามารถในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรศึกษารายละเอียดของชุดกิจกรรมให้เข้าใจและจัดเตรียมสื่อ ประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้น่าสนใจหรืออาจมีการดัดแปลงให้เหมาะสม เพื่อให้การทำกิจกรรมในแต่ละชุดของนักศึกษาดำเนินไปอย่างมีลำดับขั้นตอน และบรรลุวัตถุประสงค์ 2) ควรศึกษาวิจัยการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เปรียบเทียบกับสมรรถนะอื่น ๆ เช่น สมรรถนะ

การคิดขั้นสูง สมรรถนะการจัดการตนเอง เป็นต้น เพื่อให้ผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ในศาสตร์อื่น ๆ 3) ควรพัฒนาต่อยอดชุดกิจกรรมแบบออนไลน์ หรือแบบผสมผสานให้ตอบสนองความต้องการจำเป็นและแนวโน้มการจัดการเรียนรู้ที่ทันยุคสมัย และ 4) ควรมีการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ในระดับชั้นป้อน เพื่อให้ให้นักศึกษาในระดับชั้นนั้น ๆ สามารถพัฒนาสมรรถนะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ได้ รวมถึงการศึกษาโครงสร้างของชุดกิจกรรมให้ชัดเจน และวางแผนการจัดกิจกรรมโดยคำนึงถึงระยะเวลา เนื้อหาและกิจกรรมของแต่ละชุดอย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม และไชยยศ มิ่งศิริธรรม. (2566). การเรียนรู้ที่ยั่งยืนในยุคดิจิทัล. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). คู่มือการนำกรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา.
- ฉัตรชัย หวังมีจมี และองอาจ นัยพัฒน์. (2560). สมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21: ปรับการเรียน เปลี่ยนสมรรถนะ. *Journal of Intelligence*, 12(2), 47-63.
- ฉิชากร ปริญญากาญจน์. (2562). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TAI เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่องการบวก และการลบเลข ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 17(2), 115-128.
- ดวงใจ ชนะสิทธิ์ และอรพรรณ ตูจินดา. (2565). การพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาวิชาชีพครูชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 14(1), 21-36.
- ธนาพันธุ์ ณ เชียงใหม่. (2567). การใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารในด้านวรรณกรรมเพื่อการสอนภาษาอังกฤษของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ครู. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 18(2), 87-99.
- ปัญญาลักษณ์ ถวาย. (2565). การพัฒนาชุดฝึกอบรมทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมการตลาด สำหรับผู้ประกอบการของวิสาหกิจชุมชน ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร . *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 18(3), 19-36.
- มนสิข สิทธิสมบูรณ์. (2567). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 8(1), 164-172.
- วินัยธร วิชัยดิษฐ์ และจิตณรงค์ เอี่ยมสำอาง. (2567). การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นครูด้านคุณธรรม จริยธรรม. *วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์*, 4(2), 195-210.
- Beghetto, R. A. & Madison, E. (2022). Accepting the challenge: Helping schools get smarter about supporting students' creative collaboration and communication in a changing world. *Journal of Intelligence*, 10(4), 80. <https://doi.org/10.3390/jintelligence10040080>.
- Damme, D. & Zahner, D. (2022). Does Higher Education Teach Students to Think Critically?. Bangkok: OECD Publishing.

Saleh, E. (2024). Implementing Active Learning Strategies in Teaching Math and English for Cycle 1 Learners. *Journal of Scientific Development for Studies and Research (JSD)*, 5(19), 266-284.

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน*

THE DEVELOPMENT OF LEADERSHIP INDICATORS OF EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATORS ACCORDING TO KING RAMA IX'S WORK PRINCIPLES APPLYING TO THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA MAE HONG SON PROVINCE

ภูดิท อักษรดิษฐ์*, ถนัต บุญชัย, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, สายฝน แสนใจพรหม

Phudit Aksorndit*, Thanat Boonchai, Choocheep Phutthaprasert, Saiphon Sanjaiprom

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, Thailand

*Corresponding author E-mail: Aksornditphudit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารอบแนวคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำ พัฒนาและตรวจสอบโมเดลโครงสร้างและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำ และพัฒนาคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) ศึกษากรอบแนวคิดและพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการ 5 คน ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา 2) พัฒนาและตรวจสอบโมเดล โดยใช้แบบสอบถามกับผู้บริหาร และครู 937 คน วิเคราะห์ด้วยสถิติและการพรรณนา 3) จัดทำคู่มือ โดยประเมินความเหมาะสมกับผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า กรอบแนวคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงานมี 4 องค์ประกอบหลัก 24 องค์ประกอบย่อย 94 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็น ด้านวิสัยทัศน์ จำนวน 28 ตัวบ่งชี้ ด้านการทำความเข้าใจ จำนวน 28 ตัวบ่งชี้ ด้านความชัดเจนกระจ่าง จำนวน 26 ตัวบ่งชี้ และด้านความไว้วางใจ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ โมเดลโครงสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square: χ^2) เท่ากับ 87.412 ไม่มีนัยสำคัญ ค่า df เท่ากับ 76 เมื่อพิจารณาค่า χ^2/df มีค่าเท่ากับ 1.150 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ คือ ต่ำกว่า 2 นอกจากนี้ ยังพบว่า ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.996 ดัชนี Tucker-Lewis (TLI) มีค่าเท่ากับ 0.989 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.028 และคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากสามารถนำไปใช้สร้างเกณฑ์ประเมินภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน ในสถานศึกษาของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

คำสำคัญ: การพัฒนาตัวบ่งชี้, ภาวะผู้นำ, หลักการทรงงาน

Abstract

This study aimed to develop a conceptual framework for leadership indicators among educational administrators based on His Majesty King Rama IX's work principles. The research objectives were to create and validate the structural model of leadership indicators and to develop an implementation manual. The study employed a mixed-methods design. The five key informants, comprising school administrators, experts, and academic officers, participated in the initial phase. Data collection involved 937 educational administrators and teachers through structured interviews and questionnaires. The analysis utilized statistical software for quantitative data and descriptive content analysis for qualitative responses. The findings revealed four main leadership components with 24 sub-components and 94 indicators: vision (28), understanding (28), clarity (26), and agility (12). Statistical analysis confirmed the structural equation model's strong fit with empirical data ($\chi^2 = 87.412$, $df = 76$, $\chi^2/df = 1.150$, CFI = 0.996, TLI = 0.989, RMSEA = 0.028). The resulting implementation manual was validated for practical application, establishing a robust framework for assessing school administrators' leadership capabilities aligned with His Majesty's principles.

Keywords: Indicator Development, Leadership, King Rama IX's Work Principles

บทนำ

การบริหารจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของสถานศึกษา ในยุคที่เรียกว่า “โลกพลิกผัน” หรือ VUCA World สถานศึกษาต่าง ๆ ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ โดยคำว่า VUCA ประกอบด้วยสภาวะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความผันผวน (Volatility) ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงกว่าในอดีต ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ที่ยากต่อการคาดการณ์ปัญหาและสาเหตุทั้งในปัจจุบันและอนาคต ความซับซ้อน (Complexity) ของปรากฏการณ์ที่มีปัจจัยเกี่ยวข้องหลากหลายจนยากต่อการทำความเข้าใจและแก้ไข และความคลุมเครือ (Ambiguity) ที่ขาดความชัดเจนในการระบุสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหา ในสภาวะการณ์เช่นนี้ ผู้บริหารหรือผู้นำสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการนำพาสถานศึกษาให้อยู่รอดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่นคงและนำพาองค์กรไปสู่การบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (ธีระศักดิ์ เปี่ยมสุภคพงศ์ และคณะ, 2562) การรับมือกับยุคโลกพลิกผันของผู้นำสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยหลักการสำคัญ 4 ประการ ประการแรก คือ วิสัยทัศน์ (Vision) ซึ่งผู้นำต้องสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงมองเห็นทิศทางได้อย่างรวดเร็ว รู้เท่าทันสถานการณ์ และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องได้ ประการที่สอง คือ การทำความเข้าใจ (Understanding) ผู้นำต้องมีใจเปิดกว้างยอมรับความล้มเหลวที่อาจเกิดขึ้น สามารถสื่อสารกับบุคลากรทุกระดับในองค์กร มีทักษะการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ที่ดี รวมถึง

เข้าใจสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานร่วมกันในองค์กร ประการที่สาม คือ ความชัดเจน กระฉับ (Clarity) ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการคิดอย่างรอบคอบในการจัดการปัญหาที่ซับซ้อน สามารถแก้ไขปัญหา ย่อยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหลักได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น และประการสุดท้าย คือ ความว่องไว (Agility) ผู้นำต้องมีการวางแผนเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่ คาดคิด สามารถนำแนวทางการแก้ปัญหาไปใช้ได้อย่างรวดเร็วและมีความคล่องตัวในการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในยุคโลกพลิกผัน (โชติกา ใจพิมพ์ และกฤษฎา เขียววัฒนสุข, 2561); (Johansen, B., 2021); (Bywater, J. & Lewis, J., 2019)

การพัฒนาภาวะผู้นำสถานศึกษาในยุคโลกพลิกผันสามารถนำหลักการทรงงานตามศาสตร์พระราชา มาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทนั้นมุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็ง ให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่ทั่วประเทศ ล้วนมีเป้าหมายสุดท้ายคือการพัฒนาให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน หลักการทรงงานให้ความสำคัญกับ การพัฒนา ‘คน’ เป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน และความแตกต่างของภูมิสังคมใน แต่ละพื้นที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้รวบรวมและ ปรับปรุงหลักการทรงงานให้ครอบคลุมพระราชกรณียกิจ จากเดิม 23 ข้อ เป็น 27 ข้อ ประกอบด้วยหลักการสำคัญ หลายด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเพียร และความ สามัคคี ด้านการบริหารจัดการ เช่น การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ การระดมจากข้างใน การทำตามลำดับขั้น และการคำนึงถึงภูมิสังคม ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งพาตนเอง และ การมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงแนวทางการทำงานที่เน้นความเรียบง่าย ประหยัด และได้ประโยชน์สูงสุด (สมบัติ นพรัก, 2561); (ปรณภักดิ์ ม่วงประสิทธิ์ และคณะ, 2563); (คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2562)

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นพื้นที่ที่มีความท้าทายในการจัดการศึกษาเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ที่ห่างไกล ความเจริญ ส่งผลให้การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด แม่ฮ่องสอน, 2566) นอกจากนี้ ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนและการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร สถานศึกษาที่บ่อยครั้ง ยังก่อให้เกิดปัญหาสำคัญด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ 4 ประการ ประการ แรก คือ การปรับตัวไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการศึกษา โดยเฉพาะในด้านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้ (พัชรภรณ์ ดวงชื่น, 2561) ประการที่สอง คือ ข้อจำกัดในการคาดการณ์และรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด ทำให้การบริหาร สถานศึกษาไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเห็นได้จากการบริหารจัดการในช่วงการแพร่ระบาดของ โรคโควิด-19 ที่ต้องปรับรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ (ธีระศักดิ์ เปี่ยมสุภคพงศ์ และคณะ, 2562) ประการที่สาม คือ การขาดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอน ซึ่งมีความซับซ้อนของปัจจัยที่เกี่ยวข้องจนยากต่อการกำหนดแนวทางแก้ไขที่ชัดเจน (บุษบา สุธีธร, 2563) และประการสุดท้าย คือ ความไม่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาอันเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนนโยบาย ของกระทรวงศึกษาธิการที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ส่งผลให้เกิดปัญหาในการสื่อสาร การสร้างความเข้าใจ และ

อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาสถานศึกษาและชุมชนโดยรอบ (จิระยุทธ พุทธรักษาพิทักษ์, 2564); (อนุภาพ เลขะกุล, 2564)

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างเป็นระบบ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การนำหลักการทรงงานของศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกพลิกผันจะเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทางการศึกษา อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและชุมชน ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น โดยมีสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงครู นักเรียน และชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากรอบแนวคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบโมเดลโครงสร้างและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อพัฒนาคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน โดยมีขั้นตอนดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษากรอบแนวคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบตามแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำในยุคพลิกผัน จำนวน 15 แหล่ง และภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน จำนวน 12 แหล่ง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้จากแหล่งที่ศึกษาลงในตารางสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ และเลือกองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่มีค่าความถี่เกินร้อยละ 50 ขึ้นไป และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการ ที่มีตำแหน่งทางวิชาการ จำนวน 5 คน และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาในการพัฒนารอบแนวคิดในงานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพัฒนาแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำเสนอแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่าน และผู้บริหารโรงเรียนดีเด่น 1 ท่าน โดยผู้วิจัยดำเนินการนัดหมายชี้แจงวัตถุประสงค์ และดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง พร้อมบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกและบันทึกเสียง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสม

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา สังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ และร้อยละ เพื่อเลือกองค์ประกอบและตัวบ่งชี้

ระยะที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบโมเดลโครงสร้างและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทำงาน (LKBA) ตามตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก 24 องค์ประกอบย่อย 94 ตัวบ่งชี้ ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 3,124 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 937 คน ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูง คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) จึงจำเป็นต้องกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างให้สอดคล้องกับสถิติแต่ละประเภท ซึ่งนักวิจัยและนักสถิติหลายท่านได้ให้แนวทางสำหรับการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้กฎอัตราส่วนระหว่างจำนวนกลุ่มตัวอย่างกับจำนวนพารามิเตอร์ 10 : 1 และข้อมูลไม่มีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ มีลักษณะเบ้ทางบวกหรือทางลบค่อนข้างมาก ตามตามแนวคิดของ Hoogland, J. J & Boomsma, A. (Hoogland, J. J & Boomsma, A., 1998) ส่วน Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. กล่าวว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบควรใช้กลุ่มตัวอย่างขนาด 300 หน่วย เป็นอย่างน้อย (Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S., 2001) งานวิจัยเรื่องนี้มี จำนวนพารามิเตอร์ 83 พารามิเตอร์ จึงได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 830 คน แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง 937 คน ซึ่งถือว่าไม่ต่ำกว่าเกณฑ์และเป็นไปตามที่นักวิจัยและนักสถิติได้ให้แนวทางไว้ อันจะทำให้การวิเคราะห์องค์ประกอบมีความแม่นยำและสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้น วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 937 คน ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ด้วยวิธีการของครอนบาค (Cronbach) มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.984

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามตามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ได้จากการวิเคราะห์ใน ระยะที่ 1 และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสม จากนั้นดำเนินการขอหนังสือขอความ อนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เพื่อจัดส่งไปยังโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยผู้วิจัยติดตามการตอบกลับของแบบสอบถามผ่านทาง โทรศัพท์และไปรษณีย์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ บันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์ผล และเรียบเรียงผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ก่อนนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Second Order Confirmatory Factor Analysis) ในการพัฒนาและตรวจสอบโมเดลโครงสร้างและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทำงาน โดยใช้เกณฑ์ คือ ค่า Chi-Square (χ^2) มีค่าความน่าจะเป็นทางสถิติมากกว่า 0.05 ($P\text{-value} > 0.05$), Relative Chi-Square (χ^2/df) น้อยกว่า 2, Comparative Fit Index: CFI (GFI) มากกว่า 0.95, Tucker-Lewis

(Tucker-Lewis Index: TLI) มากกว่า 0.95, และ Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) น้อยกว่า 0.05 (Byrne, B. M., 2012)

ระยะที่ 3 การพัฒนาคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ที่ได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

1. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงานเพิ่มเติมจากการสังเคราะห์เอกสาร จากนั้นนำมาปรับปรุง แก้ไข ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมาสังเคราะห์และจัดหมวดหมู่องค์ประกอบและตัวบ่งชี้เพิ่มเติมโดยรับการเสนอแนะ ปรับปรุง แก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษา

2. สอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิลงคะแนนความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้จากค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยพัฒนาแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อส่งแบบประเมินไปยังผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยติดตามและรวบรวมแบบประเมินที่ได้รับการตอบกลับ นำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์และวิเคราะห์ผลการประเมิน พร้อมทั้งเรียบเรียงผลการวิเคราะห์ก่อนนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้อง

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและพรรณนาวิธี และวิเคราะห์ผลการประเมินอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาตั้งแต่ เดือนมิถุนายน 2566 - มีนาคม 2567 ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษากรอบแนวคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน ได้องค์ประกอบ จำนวน 4 องค์ประกอบหลัก 24 องค์ประกอบย่อย และ 94 ตัวบ่งชี้ ดังต่อไปนี้

1.1 องค์ประกอบหลักด้านวิสัยทัศน์ (VIS) ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบย่อย 28 ตัวบ่งชี้ (V1-V28) มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 7 องค์ประกอบย่อย โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา (URD) 2) องค์กรรวม (HOL) 3) ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ (NFN) 4) การมีส่วนร่วม (PPT) 5) ปลุกป่า ในใจคน (RFT) 6) ภูมิสังคม (SCG) และ 7) ใช้ธรรมปราบอธรรม (ISI) ตามลำดับ

1.2 องค์ประกอบหลักด้านการทำความเข้าใจ (UND) ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบย่อย 28 ตัวบ่งชี้ (V29-V56) มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 7 องค์ประกอบย่อย โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) มีความสุขในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น (HAW) 2) ประโยชน์ส่วนรวม (CBF) 3) พึ่งพาตนเอง (SRL) 4) ขาดทุนคือกำไร (DPP) 5) ความเพียร (PER) 6) อ่อนน้อมถ่อมตน (HLL) และ 7) ความซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจ ต่อกัน (HTS) ตามลำดับ

1.3 องค์ประกอบหลักด้านความชัดเจนกระจ่าง (CLA) ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบย่อย 26 ตัวบ่งชี้ (V57-V82) ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 7 องค์ประกอบย่อย โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) แก้ปัญหาจากจุดเล็กคิด Macro เริ่ม Micro (SFO) 2) ระเบิดจากข้างใน (EFI) 3) ทำตามลำดับขั้น (WCS) 4) รู้ - รัก - สามัคคี (LAH) 5) ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบทำงานอย่างผู้รู้จริง (DSR) 6) พออยู่พอกิน (SCL) และ 7) เศรษฐกิจพอเพียง (SCE) ตามลำดับ

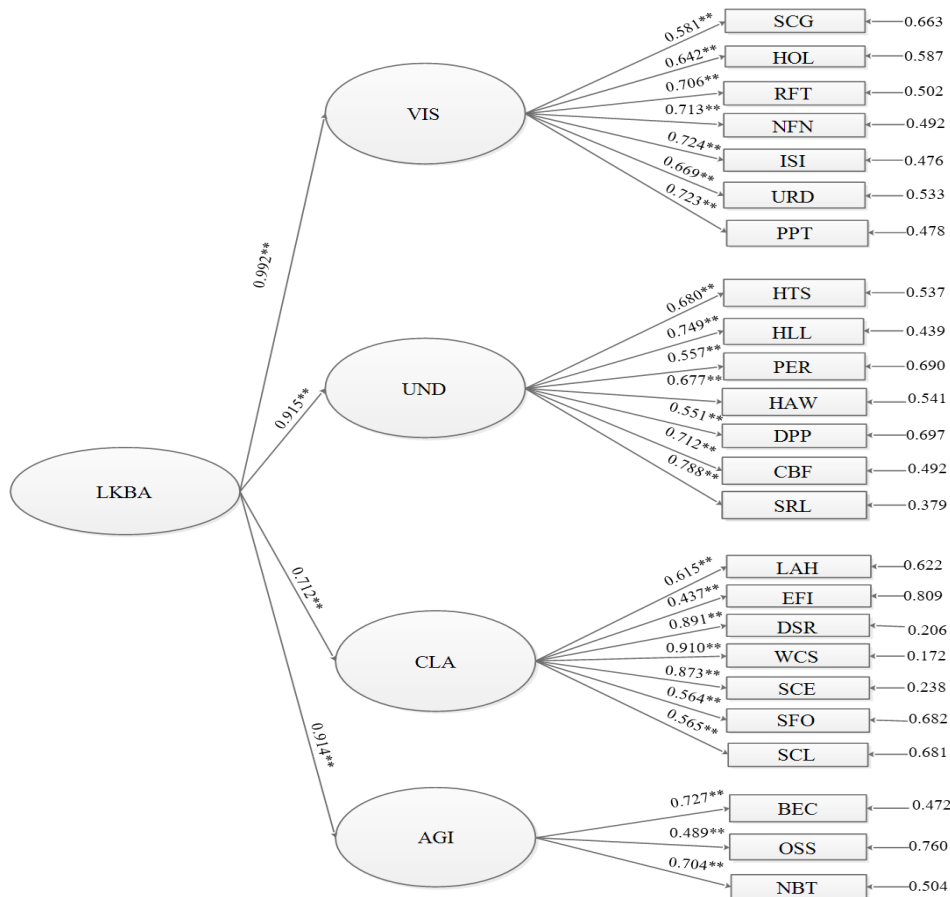
1.4. องค์ประกอบหลักด้านความว่องไว (AGI) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวบ่งชี้ (V83-V94) มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 7 องค์ประกอบย่อย โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ประหยัด เรียบง่าย ได้ ประโยชน์สูงสุด (BEC) 2) ไม่ติดตำรา ทำให้ง่าย (NTB) และ 3) บริการรวมที่จุดเดียว (OSS) ตามลำดับ

2. ผลการพัฒนาและตรวจสอบโมเดลโครงสร้างและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้ผลการวิจัย ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งก่อนการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ทั้ง 94 ตัวบ่งชี้ พบว่า สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ในแต่ละโมเดลมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) ทุกค่า

2.2 ผลการวิเคราะห์การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน เป็นการพัฒนาจากองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองก่อนทำการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบย่อยทั้ง 24 องค์ประกอบ พบว่า สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) ทุกองค์ประกอบ ซึ่งผลวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลการวิจัยประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 94 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการทำความเข้าใจ ด้านความชัดเจนกระจ่าง และด้านความว่องไว มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์ (Chi-Square: χ^2) เท่ากับ 87.412 ไม่มีนัยสำคัญ ค่า df เท่ากับ 76 เมื่อพิจารณาค่า χ^2/df มีค่าเท่ากับ 1.150 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ คือ ต่ำกว่า 2 นอกจากนี้

ยังพบว่า ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFL) มีค่าเท่ากับ 0.996 ดัชนี Tucker-Lewis (TLI) มีค่าเท่ากับ 0.989 และค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.028 (Chi-Square = 87.412, df = 76, p-value = 0.0746, CFI = 996, TLI = 0.989, RMSEA = 0.028) ซึ่งสรุปได้ว่า ผลการวิเคราะห์ห่อองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่า โมเดลตามกรอบความคิดในการวิจัย สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และมีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า

Chi-Square = 87.412, df = 76, p-value = 0.0746, CFI = 0.996, TLI = 0.989, RMSEA = 0.028

ภาพที่ 1 โมเดลภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน

3. ผลพัฒนาคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน พบว่า คุณภาพคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน โดยรวมมีความคิดเห็น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจากมากไปหาน้อยดังนี้ ประโยชน์ของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้จริง ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.63) วัตถุประสงค์ของคู่มือสามารถนำไปใช้บรรลุเป้าหมายได้ ความเป็นมา แนวคิด และความสำคัญ สอดคล้องกับสภาพปัญหาในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน และแบบประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน สอดคล้องกับองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.40) และคำชี้แจง มีความชัดเจน

ถูกต้อง นิยาม เนื้อหาสาระขององค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้และแหล่งข้อมูล ประกอบการวัดตัวบ่งชี้ ถูกต้องตามหลักวิชาการ แนวทางการนำตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินไปใช้สามารถนำไปปฏิบัติได้ และแบบสรุปผลการประเมินภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทำงาน นำไปวัดได้ถูกต้อง ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.49) ดังนั้นสรุปได้ว่า คู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทำงานมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้เนื่องจากเมื่อพิจารณารายชื่อทุกข้อผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ที่ระดับค่าเฉลี่ย 3.51

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทำงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษากรอบแนวคิดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทำงาน พบว่า ตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทุกตัวมีค่าเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ ที่ระดับค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.00 ตามเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนดไว้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านการทำความเข้าใจ 3) ด้านความชัดเจนกระชับ และ 4) ด้านความไว้วางใจ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยรวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดหลักการ ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำและหลักการทำงาน รวมถึงผู้วิจัยได้ดำเนินกรวิจัยหลายขั้นตอนเพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทำงาน เช่น การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และศึกษาโรงเรียนดีเด่นแล้วนำข้อมูลมาร่างตัวบ่งชี้สร้างแบบสอบถามเพื่อหาคุณภาพตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทำงานให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์โดยดำเนินการพัฒนาตัวบ่งชี้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ 2) การนิยามตัวบ่งชี้ 3) การรวบรวมข้อมูล 4) การสร้างตัวบ่งชี้ 5) การตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ และ 6) การนำเสนอรายงาน โดยประยุกต์ใช้แนวคิดขั้นตอนการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Blank, R. K. ที่เน้นการกำหนดวัตถุประสงค์และการนิยามตัวบ่งชี้อย่างชัดเจน (Blank, R. K., 1993) สอดคล้องกับ Johnstone. J. N. ที่ให้ความสำคัญกับการรวบรวมข้อมูลและการสร้างตัวบ่งชี้อย่างเป็นระบบ (Johnstone. J. N., 1981) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Burstein, O. et al. ที่เน้นการตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ (Burstein, O. et al., 1992) และแนวคิดของ นงลักษณ์ วิรัชชัย ที่ให้ความสำคัญกับการนำเสนอรายงานอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ทำให้ได้ตัวบ่งชี้ที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

2. ผลการพัฒนาและตรวจสอบโมเดลโครงสร้างและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทำงาน ทั้ง 4 องค์ประกอบหลัก 24 องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ 94 ตัวบ่งชี้ ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง 94 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากขึ้นไป ซึ่งเกินเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้นจึงสามารถเป็นตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ที่พบว่า ตัวบ่งชี้ทั้ง 96 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factors Loading) เกิด 0.30 และมีนัยสำคัญทางสถิติแสดงให้เห็นว่า เป็นตัวบ่งชี้องค์ประกอบย่อย ที่สามารถวัดองค์ประกอบหลักได้ เนื่องจากตัวแปรมีความคลาดเคลื่อนน้อย โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ในส่วนของการสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) (คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ถวัลย์ สุวรรณอินทร์ ที่ได้ศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของพฤติกรรมผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีข้ออภิปรายเกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ตามลำดับในแต่ละองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ 48 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factors Loading) เกิด 0.30 และมีนัยสำคัญทางสถิติ (ถวัลย์ สุวรรณอินทร์, 2562)

3. ผลการพัฒนาคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงานในการนำผลการสร้างคู่มือตัวบ่งชี้ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระดับความเหมาะสม และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งในภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยในการประเมินอยู่ในระดับมาก เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม และได้ผ่านการพัฒนาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตามกระบวนการวิจัยในระยะที่ 1 และ 2 เรียบร้อยแล้ว จึงส่งผลให้เนื้อหา และภาษาที่ใช้ในคู่มือมีความสมบูรณ์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน องค์ประกอบของคู่มือ ดังนี้ 1) คำชี้แจง มีความชัดเจนถูกต้อง 2) วัตถุประสงค์ของคู่มือ 3) ประโยชน์ของคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้จริง 4) ความเป็นมา แนวคิด และความสำคัญ 5) นิยาม เนื้อหาสาระขององค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้ และแหล่งข้อมูลประกอบการวัดตัวบ่งชี้ที่ต้องตามหลักวิชาการ 6) แนวทางการนำตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินไปใช้สามารถนำไปปฏิบัติได้ 7) แบบประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน สอดคล้องกับองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย และ 8) แบบสรุปผลการประเมินภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน นำไปวัดได้ถูกต้อง มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของฐิตินันท์ นันทะศรี ที่ได้พัฒนาคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้คุณภาพการบริหารสถานศึกษา โดยมีองค์ประกอบของคู่มือที่ครอบคลุมทั้งคำชี้แจงที่มีความชัดเจน วัตถุประสงค์และประโยชน์ของคู่มือที่สามารถนำไปใช้ได้จริง การอธิบายความเป็นมาและแนวคิดที่สำคัญ การนิยามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ต้องตามหลักวิชาการ รวมถึงแนวทางการนำไปใช้และแบบประเมินที่สอดคล้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ (ฐิตินันท์ นันทะศรี, 2563) นอกจากนี้ยังพบความสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการท่านอื่นที่เน้นการพัฒนาคู่มือให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งด้านเนื้อหา การนำไปใช้ และการประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้สามารถนำคู่มือไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่องนี้ ได้พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วยรูปแบบโมเดล “FICS” สำหรับพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

1. Foresight (มองไกลใส่ใจวัฒนธรรม) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการนำหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยเข้าใจและเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ สร้างความร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านในการพัฒนาการศึกษา รวมถึงการใช้หลักภูมิสังคมในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและข้อจำกัดของชุมชน

2. Integration (เรียนรู้วิถีชุมชน) ผู้บริหารต้องสร้างการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความจริงใจและความไว้วางใจ โดยเรียนรู้และเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่บูรณาการภูมิปัญญาชุมชน การสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทั้งในรูปแบบของภูมิปัญญา แรงงาน และทุนทรัพย์ โดยยึดหลักประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เพื่อให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3. Coherence (พัฒนาอย่างเป็นระบบ) ผู้บริหารต้องสร้างความชัดเจนในการพัฒนาโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมและหลักการเปิดจากข้างในผ่านการประชุมประชาคม การรับฟังความคิดเห็น และการร่วมตัดสินใจในประเด็นสำคัญ การวางแผนการพัฒนาอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมทั้งปลูกฝังแนวคิดนี้ให้กับนักเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย

4. Swiftess (ปรับตัวทันการณ์) ผู้บริหารต้องมีความยืดหยุ่นและความว่องไวในการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในพื้นที่ โดยเฉพาะการบริหารจัดการในสถานการณ์ที่มีข้อจำกัดด้านการคมนาคมและงบประมาณ การพัฒนาระบบการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2 รูปแบบโมเดล “FICS” การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ วิสัยทัศน์ (Vision) การทำความเข้าใจ (Understanding) ความชัดเจนกระจ่าง (Clarity) และความว่องไว (Agility) ได้มาจากการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำในยุคโลกพหุวัฒนธรรมและหลักการทรงงานของศาสตร์พระราชาในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ผลการพัฒนาและตรวจสอบโมเดลโครงสร้างและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้คู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงาน เหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำตัวบ่งชี้ไปใช้ประโยชน์ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนควรนำตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักการทรงงานไปใช้ในการกำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนา และติดตามประเมินผลการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยคำนึงถึงองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ วิสัยทัศน์ การทำความเข้าใจ ความชัดเจนกระจ่าง และความว่องไว และ 1.2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ไปประยุกต์ใช้ในการประเมินตนเองและพัฒนาภาวะผู้นำให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และหลักการทรงงาน และ 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 2.1) ควรมีการวิจัยติดตามและประเมินผลการใช้ตัวบ่งชี้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักการทรงงานในบริบทพื้นที่สูง และ 2.2) ควรพัฒนางานวิจัยในรูปแบบการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างหลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักการทรงงาน และวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ ตลอดจนขยายผลการวิจัยไปยังพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบและพัฒนาองค์ความรู้ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2562). หลักการทรงงาน ใน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร. กรุงเทพมหานคร: หจก.อรุณการพิมพ์.
- จิระยุทธ พุทธรักษาพิทักษ์. (2564). จินตนาการใหม่กับการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคโลกเปลี่ยน. วารสารวิชาการแสงอีสาน, 18(1), 22-33.
- โชติกา ใจพิมพ์ และกฤษฎา เขียววัฒนสุข. (2561). ศักยภาพของผู้นำองค์กรธุรกิจในสถานการณ์โลกที่มีความผันผวนความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ. วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, 7(1), 1-14.
- ฐิตินันท์ นันทะศรี. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- ถวัลย์ สุวรรณอินทร. (2562). การพัฒนาตัวบ่งชี้พฤติกรรมผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน *คุขนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎี*
บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ธีระศักดิ์ เปี่ยมสุภคพงศ์ และคณะ. (2562). การเรียนรู้เพื่อรับมือการบริหารความเสี่ยงของธุรกิจในปีใหม่ ยุค
อุตสาหกรรม 4.0. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 13(2), 171-181.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). โมเดลลิสเรล สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุษบา สุธีธร. (2563). การบริหารการสื่อสารภาวะวิกฤตในโลกที่ผันผวน ไม่ชัดเจน ซับซ้อนและคลุมเครือ. *วารสาร*
นักบริหาร, 40(2), 130-143.
- ปรกรณ์กิตติ ม่วงประสิทธิ์ และคณะ. (2563). ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาการบริหารการศึกษาอย่างยั่งยืน.
วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 18(2), 21-42.
- พัชรภรณ์ ดวงชื่น. (2561). ผู้นำองค์กรในโลก VUCA Organization Leaders in VUCA World. *วารสาร*
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 25(1), 450-458.
- สมบัติ นพรัก. (2561). ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาศาสตร์การบริหาร. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2566). แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566 - 2570) จังหวัดแม่ฮ่องสอน.
เรียกใช้เมื่อ 9 มกราคม 2568 จาก <https://www.mhspeo.go.th/home/%e0%b9%81%e0% b8% 9c%e0%b8%99%e0%b8%9b%e0%b8%8f%e0%b8%b4%e0%b8%9a%e0%b8%b1%e0%b 8%95%e0%b8%b4%e0%b8%a3%e0%b8%b2%e0%b8%8a%e0%b8%81%e0%b8%b2%e0 %b8%a3%e0%b8%9b%e0%b8%a3%e0%b8%b0%e0%b8%88%e0%b8%b3%e0%b8%9b>
- อานภาพ เลขะกุล. (2564). ความปกติถัดไปอุดมศึกษา: ความท้าทาย. *วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้*,
1(2), 111-125.
- Blank, R. K. (1993). Development a system of Education Indicators : Selecting, Implementing, and
Reporting Indicators. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 15(Spring 1993), 65-80.
- Burstein, O. et al. (1992). Education Indicators. *Encyclopedia of Educational Research Volume 2*.
(6th ed.). New York: MacMillan Publishing Company.
- Byrne, B. M. (2012). *Structural Equation Modeling with Mplus: Basic Concepts, Applications, and
Programming*. New York: Routledge.
- Bywater, J. & Lewis, J. (2019). Leadership: What competencies does it take to remain engaged as
a leader in a VUCA world. *Assessment & Development Matters*, 1(3), 2-9.
- Hoogland, J. J & Boomsma, A. (1998). Robustness Studies in Covariance Structure Modeling:
An Overview and a Meta-Analysis. *Sociological Methods & Research*, 26(3), 329-367.

- Johansen, B. (2021). *Leaders Make the Future: Ten New Leadership Skills for an Uncertain World*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, Inc.
- Johnstone, J. N. (1981). *Indicators of Education Systems*. London: The Anchor Press.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn and Bacon.

การพัฒนาแบบแผนการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุม โรคไข้เลือดออก
โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย*
THE DEVELOPMENT MODEL FOR PREVENTION AND CONTROL
OF DENGUE FEVER BY COMMUNITY PARTICIPATION IN MUEANG SUKHOTHAI
DISTRICT SUKHOTHAI PROVINCE

สมโภชน์ รื่นรส¹, จันทรฉาย จรุงดิพันธ์², วาสนา บุญยmani^{3*}, หทัยรัตน์ กระต่ายน้อย³, บุญนาค พวงทอง³
Sompod Ruenros¹, Chanchay Jonwuttiphon², Wasana Boonyamanee^{3*}, Hatairat Kratainoi³, Bunnark Pongthong³

¹โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง สุโขทัย ประเทศไทย

¹Ban Kluai Subdistrict Health Promoting Hospital, Sukhothai, Thailand

²คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก ประเทศไทย

²Faculty of Nursing Pibuisongkram Rajabhat University, Phitsanulok, Thailand

³คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ อุดรดิตถ์ ประเทศไทย

³Faculty of Nursing Uttaradit Rajabhat University, Uttaradit, Thailand

*Corresponding author E-mail: wasana.boon@uru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบแผนการดำเนินงาน การป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และผู้นำชุมชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย จำนวน 327 คน เก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย โดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient alpha) ของครอนบาค (Cronbach's coefficient alpha) ที่มีค่า เท่ากับ 0.85 วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิธีการสนทนากลุ่ม สร้างแบบแผนการดำเนินงาน จากผลการศึกษา พบว่า ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ด้านสาเหตุร้อยละ 91 ด้านการป้องกันและการควบคุม ร้อยละ 88 ด้านอาการ ร้อยละ 78 และด้านสาเหตุ ร้อยละ 75 โดยมีการพัฒนามาตรการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก 1-1-5 โดย 1 แรก คือ การพ่นสเปรย์กระป๋องกำจัดยุงตัวเต็มวัยทันที ใน 1 วันและ 1 ที่สอง คือ การแจ้งอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงการป่วยใน 1 วัน และ 5 คือ การทาโลชั่น ป้องกันยุงลายกัดให้กับผู้ป่วยและผู้ที่พักอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันใน 5 วัน ดำเนินการควบคุมกับมาตรการการควบคุม ป้องกันโรคไข้เลือดออกของจังหวัดสุโขทัยและจากผลการใช้รูปแบบ พบว่า จำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกลดลงจาก เดือนมีนาคม จำนวน 23 ราย เหลือ 12 ราย ในเดือนเมษายน ลดลง ร้อยละ 48 และมีแนวโน้มลดลงในปี 2567 ข้อเสนอแนะ จากการวิจัยพบว่า ควรมีการนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนางานวิจัยด้านอื่น ๆ และเป็นแนวทางใน

การดำเนินงานควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ควรศึกษาให้ครอบคลุมทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายในการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การป้องกันควบคุม, โรคไข้เลือดออก, การมีส่วนร่วม

Abstract

This study research and development (R&D) with the objective of developing a model for the operation, prevention and control of dengue fever by the participation of the public sector in Mueang Sukhothai District, Sukhothai Province. The sample group consisted of 327 village health volunteers and community leaders in Mueang Sukhothai District, Sukhothai Province. The research data was collected using a questionnaire with a Cronbach's coefficient alpha of 0.85. The data were analyzed using statistics, percentages, means, standard deviations, focus group discussions, and the creation of an operation model. The results of the study found that knowledge about dengue fever in terms of causes was 91 percent, prevention and control was 88 percent, symptoms was 78 percent, and causes was 75 percent. The 1-1-5 dengue fever control measures were developed, with the first step being to spray a can of spray to eliminate adult mosquitoes immediately within 1 day, and the second step was to inform village health volunteers and to inform public health officials. Check the facts about the illness in 1 day and 5 is to apply mosquito repellent lotion to the patient and the person living in the same house as the patient for 5 days by operating in conjunction with the measures to control and prevent dengue fever of Sukhothai Province and from the results of using the model, it was found that the number of dengue fever patients decreased from 23 in March to 12 in April, which is a decrease of 48 percent. There are suggestions from the research. The obtained data should be used to develop other research and be a guideline for the operation to control and prevent dengue fever in Mueang Sukhothai District. Sukhothai Province should study more to cover the attitudes of the target group that operates to control and prevent dengue fever.

Keywords: Development Models, Prevention and Control, Dengue Fever, Participation

บทนำ

โรคไข้เลือดออกเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากมีการระบาดของโรคอย่างต่อเนื่อง (นันทิตา กุณธราชา และคณะ, 2560) ประเทศไทยมีรายงานการระบาดของโรคไข้เลือดออกมานานกว่า 50 ปี และเริ่มมีการรายงานการระบาดของโรคไข้เลือดออกอย่างชัดเจน ในปี พ.ศ. 2501 ปัจจุบันโรคไข้เลือดออกมีการระบาดกระจายไปทั่วประเทศ ทุกจังหวัดและอำเภอการกระจายของโรคมีการเปลี่ยนแปลงตามพื้นที่อยู่ตลอดเวลา (สุฤษดีเดช เจริญไชย และคณะ, 2563) ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการแพร่กระจายของโรคมีความซับซ้อนและ

แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ คือ ภูมิด้านทานของประชาชนชนิดของเชื้อไวรัสเดงกี ความหนาแน่นของประชากรและการเคลื่อนย้าย สภาพภูมิอากาศชนิดของยุงพาหะ การขาดความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักของประชาชนในการที่จะกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายอย่างต่อเนื่องและจริงจัง (สุฤกษ์ดีเดช เจริญไชย และคณะ, 2563) ผลการดำเนินงานการป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยใน 3 ปี ที่ผ่านมามีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะปี 2566 มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากและมีแนวโน้มจะเกิดการระบาดต่อเนื่องในปี 2567 (โรงพยาบาลสุโขทัย, 2566) และการศึกษาของนิทยา ผางสำเนียง ที่พบว่า แนวทางการปฏิบัติในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ควรใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน เพื่อก่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

ซึ่งการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐในการป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออก การเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้บริหารส่งผลกระทบต่อเนื่องกับการแพร่กระจายของโรคไข้เลือดออก และมีส่วนทำให้รูปแบบการเกิดโรคมีความผันแปรไปในแต่ละปี จากรายงานประจำปี 2564 ของ กองระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค พบว่า มี ผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกสะสม 45,145 ราย อัตราป่วย 66.97 ต่อประชากรแสนคน พบผู้ป่วยมากกว่าปีที่ผ่านมา 4.5 เท่า (กองโรคติดต่อภายในโดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2564)

สถานการณ์ไข้เลือดออกประเทศไทยข้อมูลจากกองโรคติดต่อภายในโดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ปี 2562-2566 พบผู้ป่วยไข้เลือดออกจำนวน 116,647, 70,190, 9,235, 45,145 และ 158,705 ราย อัตราป่วยต่อแสนประชากร 175.44, 105.75, 13.89, 66.97 และ 239.86 จำนวนผู้ป่วยตาย 129,50, 6,31 และ 181 ราย อัตราป่วยตาย ร้อยละ 0.11, 0.07, 0.06, 0.07 และ 0.11 ตามลำดับ (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2566) สถานการณ์ไข้เลือดออกจังหวัดสุโขทัย ปี 2562 - 2566 พบจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก 607, 706, 163, 317 และ 1,391 รายอัตราป่วยต่อแสนประชากร 101.39, 118.37, 27.39, 53.27 และ 239.15 ตามลำดับ และเสียชีวิตปี 2566 จำนวน 1 ราย อัตราป่วยตาย ร้อยละ 0.07 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย, 2566) สถานการณ์ไข้เลือดออกอำเภอเมืองสุโขทัย ปี 2562 - 2566 พบจำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก 203, 110, 13, 44, 486 ราย อัตราป่วยต่อแสนประชากร 193.94, 105.55, 12.15, 42.91 และ 477.09 เสียชีวิต ปี 2563 และ 2566 อัตราป่วยตาย ร้อยละ 0.91 และ 0.2 ตามลำดับ (โรงพยาบาลสุโขทัย, 2566) จากสถานการณ์โรคไข้เลือดออกซึ่งมีความซับซ้อนมากขึ้นเนื่องจากเป็นโรคที่มีปัจจัยเสี่ยงหลายด้าน (Multiple Risk Factors) (สุฤกษ์ดีเดช เจริญไชย และคณะ, 2563) และปัจจัยที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน สร้าง ความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนัก (ชมพูนุช อินทศรี และคณะ, 2560) และส่งเสริมให้ประชาชนร่วมมือกันอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกอย่างมีประสิทธิภาพ (ชนิดา มัททวงกูร และคณะ, 2560) ผลการดำเนินงานการป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยใน 3 ปีที่ผ่านมา มีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะปี 2566 มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากและมีแนวโน้มจะเกิดการระบาดต่อเนื่องในปี 2567 (โรงพยาบาลสุโขทัย, 2566) และการศึกษาของนิทยา ผางสำเนียง ที่พบว่า แนวทางการปฏิบัติในการป้องกันโรคไข้เลือดออก ควรใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน เพื่อก่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

ซึ่งผู้วิจัยเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงต้องการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยเพื่อสร้างรูปแบบการ ป้องกัน ควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและนำผลจากการพัฒนาไปใช้ในการดำเนินงาน ป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกต่อไป (นิตยา ผางสำเนียง, 2566)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาค ประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาค ประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
3. เพื่อประเมินรูปแบบและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบของการดำเนินงานการป้องกันควบคุมโรค ไข้เลือดออกการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัยจังหวัดสุโขทัยที่พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

- ขั้นตอนที่ 1** ศึกษาสภาพ ปัญหาการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมี ส่วนร่วม ของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
- ขั้นตอนที่ 2** การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วม ของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
- ขั้นตอนที่ 3** ทดลอง ประเมินผลการทดลองใช้และประเมินรูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และผู้นำชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัด สุโขทัย จำนวน 2,073 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และผู้นำชุมชน ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) จำนวน 327 คน (บุญญพัฒน์ ไชยเมธ, 2556)
3. บุคลากรสาธารณสุข คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ตามคุณสมบัติที่กำหนดดังนี้
 - 3.1 เป็นบุคลากรสาธารณสุขที่รับผิดชอบงานป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออก
 - 3.2 ยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย
4. อาสาสมัครสาธารณสุข คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ตามคุณสมบัติที่กำหนด
 - 4.1 เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออก
 - 4.2 ยินยอมเข้าร่วมในการวิจัย

เกณฑ์การคัดเข้า

1. เป็นบุคลากรสาธารณสุขที่รับผิดชอบงานป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออก
2. สามารถรับรู้รับฟังด้วยคำพูดและเสียงปกติสามารถอ่านและเขียนได้
3. เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออก
4. ยินยอมเข้าร่วมในการวิจัย

เกณฑ์การคัดออก

1. มีอุปสรรคทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมวิจัยได้
 - 1.1 มีภาวะเจ็บป่วยที่ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมวิจัยได้
 - 1.2 ไม่ได้อยู่ในสถานที่ที่ดำเนินการวิจัยในช่วงเวลานัดหมาย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัญหาการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัยจังหวัดสุโขทัยโดยศึกษา good practice จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามที่ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางชุมชน อาชีพ สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และคำถามเกี่ยวกับ การเจ็บป่วยบุคคลในครอบครัวด้วยโรคไข้เลือดออกภายใน 5 ปี

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ข้อถามแบบ ถูก ผิด จำนวน 40 ข้อ และ

ส่วนที่ 3 สภาพ ปัญหา การดำเนินงานการป้องกันควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ลักษณะข้อคำถามแบบเลือกตอบโดยมี รายละเอียด ดังนี้

น้อยที่สุด หมายถึง ไม่มีการดำเนินการใด ๆ ในกิจกรรมนั้น

น้อย หมายถึง มีการดำเนินการนาน ๆ ครั้ง

ปานกลาง หมายถึง มีการดำเนินการบางครั้ง

มาก หมายถึง มีการดำเนินการบ่อยครั้ง

มากที่สุด หมายถึง มีการดำเนินการเป็นประจำ/ทุกครั้ง

และการสนทนากลุ่ม โดยมีหัวข้อการสนทนากลุ่ม ดังนี้

1. สภาพ ปัญหา การดำเนินงานการป้องกันควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นอย่างไร

2. แนวทางการดำเนินงานการป้องกันควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นอย่างไร

3. รูปแบบการดำเนินงานการป้องกันควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นอย่างไร

ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง มีค่าเท่ากับ 0.66 - 1 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย 30 คน

จาก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) มีค่าเท่ากับ 0.85

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน ประกอบด้วย

1. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
2. ผู้นำชุมชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้การสนทนากลุ่มโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. เก็บแบบสอบถาม
2. จัดประชุมการสนทนากลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่กำหนด
3. ดำเนินการศึกษา good practice จากเอกสาร
4. ผู้วิจัยสรุปผลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เกี่ยวกับสภาพ ปัญหาการดำเนินงานการป้องกันควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาค ประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัยจังหวัดสุโขทัยวิเคราะห์โดย การหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วนำค่าเฉลี่ยมาเทียบเกณฑ์เพื่อแปลความหมาย

2. ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและศึกษา good practiceจากเอกสารวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุป

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ระดมความคิดเห็นและสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ที่ประกอบด้วย สาธารณสุขอำเภอเมืองสุโขทัย เจ้าหน้าที่สำนักงานควบคุมโรคเขตสุขภาพที่ 1 เจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุมโรคติดต่อ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย ตามแนวคิดมาตรการการดำเนินงานควบคุมป้องกันโรคติดต่อสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย มีกระบวนการพัฒนาดังนี้ 1) ทำกิจกรรมกลุ่มให้ความรู้ 2) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) สร้างระบบการป้องกัน ควบคุม โรคไข้เลือดออก 4) กำหนดมาตรการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกในชุมชน 5) สื่อสารก่อนทีมพ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะลงดำเนินการ 6) ใช้โลชั่นป้องกันยุงลายกัดสำหรับผู้ป่วยและสมาชิกในบ้าน 5 วัน 7) ให้ความรู้เสียงตามสายแก่ประชาชน 8) ใช้แอปพลิเคชันในการหารัศมี 100 เมตร จากบ้านผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก 9) การสร้างมาตรการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก และ 10) ลงพื้นที่ปฏิบัติจริง

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 คน

1. บุคลากรสาธารณสุขที่รับผิดชอบงานป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกระดับตำบล
2. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอำเภอเมืองสุโขทัยจังหวัดสุโขทัยที่รับผิดชอบงานไข้เลือดออก
3. ผู้นำชุมชนที่ปฏิบัติหน้าที่ในทีมงานควบคุมโรค ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

องค์ประกอบของรูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัยจังหวัดสุโขทัย (สำนักสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย, 2566) มีองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการพัฒนา องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 โครงสร้างการดำเนินงาน องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการของการพัฒนา องค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต องค์ประกอบที่ 6 เงื่อนไขความสำเร็จ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 ทดลอง ประเมินผลการทดลองใช้และประเมินรูปแบบการดำเนินงานมีรายละเอียด ดังนี้

แหล่งข้อมูล

คัดเลือกจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยจำนวน 1 แห่ง โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยมีเกณฑ์คัดเลือก ดังนี้

1. บุคลากรและทีมควบคุมโรค อาสาสมัครและผู้นำชุมชน ที่รับผิดชอบงานไข้เลือดออกในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่มีจำนวนผู้ป่วยไข้เลือดออกต่อเนื่องและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จำนวน 30 คน
2. บุคลากรและทีมควบคุมโรค อาสาสมัครและผู้นำชุมชน ที่รับผิดชอบงานไข้เลือดออกในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่สมัครใจเข้าร่วมการทดลอง

เครื่องมือหรือวิธีการที่ใช้ในการวิจัยตามตัวชี้วัด ได้แก่ แบบบันทึกผลการทดลองรูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมภาคประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

เครื่องมือหรือวิธีการที่ใช้ประเมินตามตัวชี้วัด

ส่วนที่ 1 วิธีดำเนินการทดลอง

เก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการทดลองแบบ ศึกษากลุ่มเดียว ทำการวัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) มีขั้นตอน ดังนี้

1. ทำหนังสือขอความร่วมมือในการทดลองใช้รูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออก
2. จัดประชุมบุคลากรผู้รับผิดชอบงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง
3. ดำเนินงานตามแผน
4. ประเมินตัวชี้วัดที่กำหนด
5. รวบรวมข้อมูลและสรุปผลการดำเนินงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ one sample t-test โดยหลังจากการทดลองแล้วนำผลการวัดมาเทียบเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเชิร์มอร์แกน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางชุมชน อาชีพ สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และคำถามเกี่ยวกับ การเจ็บป่วยบุคคลใน ครอบครัวด้วยโรคไข้เลือดออกภายใน 5 ปี

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ข้อคำถามแบบ ถูก ผิด จำนวน 40 ข้อ

ส่วนที่ 3 สภาพ ปัญหา การดำเนินงานการป้องกันควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ลักษณะข้อคำถามแบบเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ

แบบสัมภาษณ์ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีหัวข้อการสนทนากลุ่ม ดังนี้

1. สภาพ ปัญหา การดำเนินงานการป้องกันควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เป็นอย่างไร
2. แนวทางการดำเนินงานการป้องกันควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นอย่างไร
3. รูปแบบการดำเนินงานการป้องกันควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นอย่างไร

ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง มีค่าเท่ากับ 0.66 - 1 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย 30 คน ในอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) มีค่าเท่ากับ 0.85

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขออนุญาตในการจัดทำวิจัยจากสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย เลขที่ IRB 27/2024
2. ส่งหนังสือชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลไปยังผู้เกี่ยวข้อง
3. การดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มเป้าหมายในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย ระยะ 1 สัปดาห์
4. นำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง และวิเคราะห์ข้อมูล
5. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)
6. การนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ระยะเวลาการศึกษา

29 มกราคม - 30 มิถุนายน 2567

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป โดยการแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา
2. General linear models adjusted repeated measure ANOVA
3. General linear mixed model / Generalized estimated Equation (GEE)
4. Simple Regression and Binary logistic regression for observed confounding factors
5. Paired t-test

ผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
เพศหญิง	238	72.8	
อายุ 56 - 59 ปี	171	52.3	
สถานภาพ คู่	230	70.3	
วุฒิการศึกษา ประถมศึกษา	184	84.8	
ตำแหน่งทางชุมชนเป็น อสม.	316	96.6	
อาชีพ ทำนา/ทำไร่	202	61.8	
สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ใกล้ป่า/ไม่มีหญารก	69	21.1	
ใกล้แม่น้ำ/แหล่งน้ำขัง	35	10.7	
5 ปี ที่ผ่านมา ไม่มีบุคคลในครอบครัวเจ็บป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก	4	1.2	

จากตารางที่ 1 แสดงข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล สรุปได้ว่า ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 238 คน ร้อยละ 72.8 ช่วงอายุ 56 - 59 ปี จำนวน 171 คน ร้อยละ 52.3 สถานภาพคู่ 230 คน ร้อยละ 70.3 วุฒิการศึกษา ระดับประถมศึกษา 184 คน ร้อยละ 84.8 ตำแหน่งทางชุมชน เป็น อสม. อสค. 316 คน ร้อยละ 96.6 อาชีพ ทำนา/ทำไร่ 202 คน ร้อยละ 61.8 สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย อยู่ใกล้แม่น้ำ/แหล่งน้ำขัง 35 คน ร้อยละ 10.7 และในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมา มีบุคคลในครอบครัวเจ็บป่วยด้วยโรคไข้เลือดออก จำนวน 4 คน ร้อยละ 1.2

ตารางที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก

ข้อมูล	ระดับร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกด้านสาเหตุ	75
ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกด้านอาการ	78
ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกด้านการดูแลรักษา	91
ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกด้านการป้องกันและการควบคุม	88

จากตารางที่ 2 แสดงความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก พบว่า ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกด้านสาเหตุ ระดับร้อยละ 75 ด้านอาการ ระดับร้อยละ 78 ด้านการดูแลรักษา ระดับร้อยละ 91 และด้านการป้องกันและการควบคุม ระดับร้อยละ 88

สภาพ ปัญหา การดำเนินงานการป้องกัน ควบคุม โรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

พบว่า ด้านสภาพ ปัญหาการสร้างความรู้ (Appreciation: A) อาสาสมัครสาธารณสุขและผู้นำชุมชนจะเป็นแกนนำสำคัญในการดำเนินงานการป้องกันควบคุม โรคไข้เลือดออกในชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูง การสร้างแนวทางการพัฒนา

(Influence: I) พบว่า ด้านการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและดำเนินการร่วมกับประชาชนเพื่อกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด การสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control: C) พบว่า ใช้สารเคมีพ่นในบ้านและบริเวณบ้านผู้ป่วยและในรัศมี 100 เมตร เพื่อควบคุมการระบาดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

2. พัฒนารูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ตามประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group) พบว่า ควรมีการสร้างระบบการป้องกัน ควบคุม โรคไข้เลือดออก มาตรการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก ได้แก่ การสื่อสารความเสี่ยงด้าน ใช้สเปรย์กระพ่นฆ่ายุงพร้อมทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย เตรียมชุมชนก่อนพ่นสารเคมีควบคุมโรค ใช้โลชั่นป้องกันยุงลายกัด 5 วัน ให้ความรู้เสี่ยงตามสายแก่ประชาชน ใช้แอปพลิเคชันค้นหารัศมี 100 เมตร และสร้างมาตรการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก 1-1-5 ได้แก่ 1 พ่นสเปรย์กระพ่นกำจัดยุงตัวเต็มวัยทันทีเมื่อทราบข่าว 1 แจ้งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตรวจสอบข้อเท็จจริง 5 ทาโลชั่นป้องกันยุงลายกัดผู้ป่วยผู้อาศัยบ้านเดียวกัน 5 วัน

3. ประเมินรูปแบบและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบของการดำเนินงานการป้องกันควบคุม โรคไข้เลือดออก การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัยจังหวัดสุโขทัยที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง และตามแนวทางมาตรการควบคุมป้องกันโรคติดต่อจังหวัดสุโขทัย

พื้นที่ระบาด มาตรการข้อที่ 1 (1 - 2) มาตรการข้อที่ 2 (2, 3 และ 4) มาตรการข้อที่ 3 (3 - 4) มาตรการข้อที่ 4 (1, 2, 3 และ 4) มาตรการข้อที่ 5 (2) มาตรการข้อที่ 6 (1 - 4)

พื้นที่เสี่ยงปานกลาง พื้นที่เสี่ยงต่ำ มาตรการข้อที่ 1 (1 - 2) มาตรการข้อที่ 2 (1) มาตรการข้อที่ 3 (1 - 2) มาตรการข้อที่ 4 (2, 3 และ 4) มาตรการข้อที่ 5 (1) มาตรการข้อที่ 6 (1 - 4)

ตารางที่ 3 รูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ด้านมาตรการตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน กรณีโรคไข้เลือดออกแยกตามพื้นที่เสี่ยงตามเกณฑ์

มาตรการ	รายละเอียดมาตรการ
1. เฝ้าระวัง	1) ติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์ในพื้นที่ และ 2) กำกับติดตามผลการสำรวจลูกน้ำยุงลายอย่างน้อยทุกสัปดาห์ ให้ค่า HI CI เป็น 0 ใน 7ร ได้แก่ โรงเรียน โรงเรียน โรงธรรม โรงพยาบาล โรงแรม โรงงาน และราชการ
2. สอบสวน	1) สอบสวนผู้ป่วยรายแรกของชุมชน รวมถึงผู้ป่วยสงสัยเสียชีวิตทุกราย และผู้ป่วยสงสัยที่มีอาการรุนแรง 2) สอบสวนการระบาด ค้นหาแหล่งแพร่โรค และค้นหาผู้ป่วยเชิงรุก 3) ตำบลที่มีผู้ป่วยต่อเนื่อง 4 สัปดาห์ ให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด พิจารณาร่วมออกสอบสวนโรค และ 4) ตำบลที่มีผู้ป่วยต่อเนื่อง 8 สัปดาห์ ให้สำนักงานควบคุมโรค/เขตสุขภาพ พิจารณาร่วมออกสอบสวนโรค
3. การควบคุมโรค	1) ทีม SRRT ดำเนินการควบคุมโรค 2) เพิ่มความเข้มข้นของการสำรวจทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายทุกสัปดาห์ให้ค่า HI CI เป็น <5 ใน 7ร 3) แจ้งทีม CDCU + VCU ดำเนินการควบคุมโรค 4) เพิ่มความเข้มข้นของการสำรวจทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายทุกสัปดาห์ให้ค่า HI CI เป็น 0
4. สื่อสาร	1) ทำประชาคมกับชาวบ้านและผู้นำชุมชน 2) จัดการทีมสื่อสารเชิงรุกในพื้นที่เป้าหมาย 7ร 3) ให้สุศึกษาประชาสัมพันธ์และสื่อสารความเสี่ยงผ่านช่องทางต่าง ๆ และ 4) ใช้กลไก การสื่อสารเฉพาะกลุ่มเสี่ยงสูงต่อการป่วยรุนแรง ได้แก่ ผู้สูงอายุ โรคอ้วน ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง
5.การจัดการภาวะฉุกเฉิน	1) ใช้กลไกคณะกรรมการโรคติดต่อระดับจังหวัด และ 2) ใช้กลไกคณะกรรมการโรคติดต่อระดับจังหวัด และทีม CDCU + VCU

ตารางที่ 3 รูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
ด้านมาตรการตอบโต้ภาวะฉุกเฉิน กรณีโรคไข้เลือดออกแยกตามพื้นที่เสี่ยงตามเกณฑ์ (ต่อ)

มาตรการ	รายละเอียดมาตรการ
6. วินิจฉัยและรักษา	1) ใช้ชุดตรวจ NS1 rapid test เพื่อยืนยันผู้ป่วยไข้เลือดออก 2) รักษาตามแนวทางรักษาผู้ป่วยของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย 3) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ร้านขายยา คลินิก ห้ามจ่ายยา NSAIDs ในผู้ป่วยมีอาการไข้ และ 4) เตรียมเวชภัณฑ์ในการดูแลรักษาผู้ป่วยไข้เลือดออกอาการรุนแรง

3 = รายงานโรคให้ รพ.สต. หรือ สถานบริการสาธารณสุขทราบภายใน 3 ชั่วโมง

3 = สอบสวนและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ฝึกสเปรย์กระพोंกำจัดยุงตัวเต็มวัย ในบ้านผู้ป่วยภายใน 3 ชั่วโมง หลังได้รับรายงาน

1 = สำรวจทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง และพ่นสารเคมีกำจัดยุงตัวเต็มวัย ในบ้านผู้ป่วยและบ้านที่อยู่ในรัศมี 100 เมตร จากบ้านผู้ป่วยและจุดสงสัยเป็นแหล่งโรค ภายใน 1 วัน ดังแสดงตามตาราง

ตารางที่ 4 รูปแบบการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
ด้านมาตรการควบคุมโรค 3-3-1

มาตรการ 3-3-1	
Day 0 วันที่พบผู้ป่วยยืนยัน	- รายงานโรคให้ รพ.สต. หรือ สถานบริการสาธารณสุขทราบภายใน 3 ชั่วโมง - สอบสวนและทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ฝึกสเปรย์กระพोंกำจัดยุงตัวเต็มวัย ในบ้านผู้ป่วยภายใน 3 ชั่วโมง หลังได้รับรายงาน
Day 1	- สำรวจทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง และพ่นสารเคมีกำจัดยุงตัวเต็มวัย ในบ้านผู้ป่วยและบ้านที่อยู่ในรัศมี 100 เมตร จากบ้านผู้ป่วยและจุดสงสัยเป็นแหล่งโรค ภายใน 1 วัน - ทำประชาคมเพื่อชี้แจงสถานการณ์ ให้สุศึกษาในการป้องกันตนเองและอาการที่ต้องเฝ้าระวัง พร้อมกำหนดมาตรการกับชุมชน - ศตม. พิจารณาเก็บตัวอย่างลูกน้ำและยุงลายส่งตรวจหาเชื้อในพาหะนำโรค - สสจ. และท้องถิ่นพิจารณาสนับสนุนชุดป้องกันตนเองจากไข้เลือดออก (เช่น แผ่นพับ ความรู้โรคไข้เลือดออก สารทากันยุงกัด สเปรย์กำจัดยุง และทรายกำจัดลูกน้ำยุงลาย เป็นต้น) ในบ้านผู้ป่วย
Day 3	- พ่นสารเคมีกำจัดยุงตัวเต็มวัยบ้านผู้ป่วยและบ้านที่อยู่ในรัศมี 100 เมตร จากบ้านผู้ป่วยและจุดสงสัยแหล่งโรค
Day 7	- ตามรูปแบบ Day 3 สำรวจ ค่า HI CI เป็น 0, หลังจาก Day 7 ให้คงมาตรการพ่นสารเคมีเสริมทุก 7 วัน (Day 14, Day 21, Day 28) ในและนอกบ้านผู้ป่วยรัศมี 100 เมตร จากบ้านผู้ป่วย และจุดที่สงสัยแหล่งแพร่โรค หากยังมีผู้ป่วยต่อเนื่อง จนกว่าการแพร่เชื้อ ณ จุดนั้น จะหยุดลง และยังคงมาตรการทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ทุก 7 วัน ค่า HI CI < 5)

ตารางที่ 5 จำนวนผู้ป่วยด้วยโรค ไข้เลือดออก จำแนกรายเดือน อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
เปรียบเทียบข้อมูลปี 2567

ลำดับ	ปี พ.ศ.	Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec
1	2566	1	2	3	7	9	22	49	96	91	77	83	59
2	2567	17	18	23	12	4	6	12	12	0	0	0	0

จากตารางที่ 5 พบผู้ป่วยมากที่สุด ในปี 2566 และ ในเดือนมกราคมจะพบผู้ป่วยเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจนถึงเดือนตุลาคม ยกเว้นปี 2566 พบผู้ป่วยจำนวนมากจนถึงเดือนธันวาคม และในปี 2566 พบผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้นตลอดทั้งปี ลดลงเดือนธันวาคมแต่ยังพบผู้ป่วยจำนวนมาก จำนวนผู้ป่วยในช่วงเวลาเดียวกัน ปี 2567 มีจำนวนมากที่สุดและมีแนวโน้มลดลง

อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า สภาพปัญหาการดำเนินงานการป้องกัน ควบคุม โรคไข้เลือดออกโดย การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า ความรู้ด้านสาเหตุ อยู่ในระดับร้อยละ 75 ด้านอาการ ระดับร้อยละ 78 ด้านการดูแลรักษา ระดับร้อยละ 91และ ด้านการป้องกันและการควบคุม อยู่ในระดับร้อยละ 88 สอดคล้อง พลอยประกาย ฉลาดล้ำ และคณะ ที่ศึกษาพัฒนารูปแบบการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในตำบลสวนกล้วย จังหวัดราชบุรี พบว่า ประชาชนไม่เห็นความสำคัญ การกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ป้องกันยุงกัดมากกว่า ทำลายลูกน้ำยุงลาย ครอบครัวที่มีประวัติป่วยเป็นไข้เลือดออกจะตื่นตัวในการป้องกันและควบคุมโรค และรูปแบบการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยชุมชน มีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน การออกนโยบายสาธารณะ การประชาสัมพันธ์ การกำจัดลูกน้ำยุงลาย และการติดตามกำกับ (พลอยประกาย ฉลาดล้ำ และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ สุฤกษ์ดีเดช เจริญไชย และคณะ ศึกษาพัฒนารูปแบบกิจกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกแบบบูรณาการของประชาชน บุคลากรสุขภาพ และภาคีเครือข่าย ในพื้นที่เสี่ยงสูงเขตอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัจจัยนำด้านความรู้ ปัจจัยนำด้านทัศนคติ ปัจจัย เอื้อ และปัจจัยเสริม ทำนายพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออกของ ประชาชนได้ และการสนทนากลุ่ม พบว่า ควรมีการสร้างระบบป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยกำหนดมาตรการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกในชุมชน 1-1-5 ได้แก่ 1 คนที่อาศัยในบ้านผู้ป่วยหรือเพื่อนบ้านพ่นสเปรย์กระพือกำจัดยุงตัวเต็มวัยทันทีเมื่อทราบข่าว 1 แจ้งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อยืนยันการป่วย 5 ทาโลชั่นกันยุงลายกัดผู้ป่วยและผู้อาศัย 5 วัน และผลการประเมินและทดลองใช้รูปแบบ การดำเนินงาน การป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกที่พัฒนาขึ้น พบว่า ผู้ป่วยมากที่สุดในปี 2566 โดยเดือนมกราคม ผู้ป่วยเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจนถึงเดือน ตุลาคม ในช่วงเวลาเดียวกัน ของปี 2567 ผู้ป่วยมีแนวโน้มลดลง (สุฤกษ์ดีเดช เจริญไชย และคณะ, 2563)

สรุปและข้อเสนอแนะ

นำข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเบื้องต้นมาใช้ในการพัฒนางานวิจัยเรื่องอื่น ๆ ต่อไปและเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกในอำเภอเมืองสุโขทัยจังหวัดสุโขทัย และควรศึกษาให้ครอบคลุมถึงทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายที่ดำเนินการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออก

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2566). แนวทางและคู่มือปฏิบัติงานโรคไข้เลือดออก. เรียกใช้เมื่อ 16 ตุลาคม 2566 จาก <https://ddc.moph.go.th/dvb/news.php?news=1133&deptcode=dvb>
- กองโรคติดต่อภายในโดยแมลง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2564). แนวทางการดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุม โรคติดต่อภายในโดยยุงลายสำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข พ.ศ. 2564. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2566 จาก https://utoapp.moph.go.th/e_doc/views/uploads/644b3ffaa73ec-b3e5eaf25e5abb5b193565c837cbbdf4-1450.pdf
- ชนิดา มัททวงกูร และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน ในพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสายสี จังหวัด สมุทรสาคร. วารสาร พยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม, 18(34), 34-48.
- ชมพูนุช อินทศรี และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนใน ชุมชน บ้านคลองบางนา ตำบลศรีษะจรเข้ชั้น้อย อำเภอ บางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 3(1), 43-51.
- นันทิศา กุณธราชา และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. เชียงรายเวชสาร, 9(2), 91-103.
- นิตยา ผางสำเนียง. (2566). แนวทางการเสริมสร้างการปฏิบัติในการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนในพื้นที่ รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองหมื่นท้าว ตำบลโนนสูง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. เรียกใช้เมื่อ 31 มกราคม 2568 จาก <https://backoffice.udpho.org/openaccess/control/download.php?id=ODQ=>
- บุญญพัฒน์ ไชยเมล์. (2556). การกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงพรรณนาในงานสาธารณสุข. วารสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ, 16(2), 9-18.
- พลอยประกาย ฉลาดล้ำ และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในตำบลสวนกล้วย จังหวัดราชบุรี. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(12), 324-340.
- โรงพยาบาลสุโขทัย. (2566). สรุปรายงาน โรงพยาบาลสุโขทัยประจำปี 2566. จังหวัดสุโขทัย: โรงพยาบาลสุโขทัย.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย. (2566). รายงานประจำปีสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัยประจำปี 2566. จังหวัดสุโขทัย: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุโขทัย.
- สุฤษดิ์เดช เจริญไชย และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการป้องกันและ ควบคุมโรคไข้เลือดออกแบบ บูรณาการในพื้นที่เสี่ยงสูงเขตอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 29(3), 517-527.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน*

FACTORS AFFECTING THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE FOR LEARNING OF STUDENTS IN PRIVATE VOCATIONAL COLLEGES

คุณาพร โฉมจิตร^{1*}, รัชกฤษ ปัทมโสภาสกุล²

Kunaporn Chomjit^{1*}, Ratchakrich Patthamasopasakul²

¹คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยปทุมธานี ปทุมธานี ประเทศไทย

¹Faculty of Business Administration and Accountancy, Pathumthani University, Pathum Thani, Thailand

²คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี ประเทศไทย

²Faculty of Science, Rangsit University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: Kunapornc@ptu.ac.th

บทคัดย่อ

ปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตในทุกภาคส่วนไม่เว้นแม้ในโลกของการศึกษา ซึ่งตลอดมาการส่งเสริมการศึกษาเป็นหน้าที่เฉพาะของครู แต่การเติบโตอย่างก้าวกระโดดของปัญญาประดิษฐ์ ทำให้องค์กรจัดการเรียนรู้มีความจำเป็นต้องปรับตัว การวิจัยนี้ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ 2) เปรียบเทียบการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนนักศึกษา จำนวน 400 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีการใช้เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกทั่วไปมากที่สุด 2) การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ แตกต่างกันตามระดับชั้นปีที่ศึกษา ประเภทวิชา และภูมิภาคของสถานศึกษา และ 3) ปัจจัยด้านความเข้ากันได้ของเทคโนโลยี ปัจจัยด้านความเป็นส่วนตัวของข้อมูล และปัจจัยด้านอิทธิพลทางสังคมส่งผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยทุกปัจจัยสามารถร่วมกันอธิบายการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้ร้อยละ 22.70 เรียงตามอิทธิพลได้ คือ ปัจจัยด้านความเป็นส่วนตัวของข้อมูล (Beta = .300) ปัจจัยด้านอิทธิพลทางสังคม (Beta = .156) และปัจจัยด้านความเข้ากันได้ของเทคโนโลยี (Beta = 0.141)

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, การจัดการเรียนรู้, อาชีวศึกษาเอกชน

Abstract

Artificial intelligence has become significantly influential in all aspects of life, including the field of education, where promoting education has traditionally been the sole responsibility of teachers. However, the rapid growth of artificial intelligence necessitates an adaptation in the future of learning management. This research aims to 1) Study the state of artificial intelligence use for learning. 2) Compare the use of artificial intelligence for learning, classified by personal factors, and 3) Study the factors affecting the use of artificial intelligence for learning among students in private vocational colleges. Data were collected from 400 students, with a purposive sampling method. A questionnaire was used as a research instrument. Data were analyzed using t-tests, one-way ANOVA, and MRA with pairwise differences tested using the LSD method. The study found that 1) The overall condition of using artificial intelligence for learning is at a high level, with the most use being for general facilitation, 2) The use of artificial intelligence for learning varies according to the year of study, field of study, and region of the educational institution, and 3) The factors of technology compatibility, data privacy, and social influence all significantly affect the use of artificial intelligence for learning by students in private vocational colleges in the same direction at a statistical significance level of .01. All factors together can explain 22.70% of the use of artificial intelligence for learning by students. The factors, ranked by influence, are data privacy (Beta = .300), social influence (Beta = .156), and technology compatibility (Beta = 0.141)

Keywords: Artificial Intelligence, Learning Management, Private Vocational Education

บทนำ

การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นดิจิทัล (Digital Transformation) นัยหนึ่ง คือ กระบวนการเปลี่ยนผ่านระบบโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญให้มีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด (Digital Disruption) และสามารถบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Liepz, T. et al., 2017) ซึ่งแนวโน้มทางเทคโนโลยี (Technology Trend) ที่จะมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อเศรษฐกิจดิจิทัลโลกและประเทศไทยในอีก 15 - 20 ปีข้างหน้า ได้แก่ การสร้างและการใช้ประโยชน์การใช้ข้อมูลปริมาณมหาศาล การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 การเติบโตของเมืองอัจฉริยะและระบบนิเวศอัจฉริยะอื่นๆ การขยายตัวของเมืองและการเพิ่มขึ้นของมหานคร การเพิ่มขึ้นของ E-Commerce และร้านค้าสะดวกซื้อ การเชื่อมต่อเพิ่มขึ้นและความเป็นส่วนตัวลดลง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงาน การเปลี่ยนชีวอำนาจเศรษฐกิจโลก สังคมผู้สูงอายุ การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ล้วนส่งผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคมในระดับโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งประเด็นเทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics) อินเทอร์เน็ตแห่งสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และระบบอัตโนมัติ (Automation) มีความเชื่อมโยงสูงสุดกับแนวโน้มสำคัญต่าง ๆ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2563) สำหรับแนวโน้มด้านการจัด

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพด้วยกระบวนการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นทักษะแห่งอนาคตที่ต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นเยาวชนยุคใหม่ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยมีวิธีการ คือ 1) รัฐกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อทักษะการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 2) พัฒนาหลักสูตร 3) พัฒนาคุณภาพครู 4) พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานและการดำรงชีวิต 5) พัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 6) สนับสนุนเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (สุทธิดรรณ ตันติธรรมาวงศ์, 2560) สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่เปิดรับโอกาสและแนวคิดในการยกระดับการจัดการอาชีวศึกษาด้านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นดิจิทัล มุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ให้เป็นกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคตตามหมวดหมู่ที่ 12 ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 โดยการขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านอาชีวศึกษาสู่ความเป็นดิจิทัลใน 5 มิติ คือ 1) มิติด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ 2) มิติด้านกระบวนการ 3) มิติด้านบุคลากร 4) มิติด้านผู้มีส่วนได้เสีย และ 5) มิติด้านโครงสร้างพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2564)

สถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน องค์กรที่มีความสำคัญในการแบ่งเบาภาระของรัฐ ในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ ทำให้รัฐสามารถประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายในการลงทุนด้าน การศึกษาได้เป็นจำนวนมาก สถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนมีการบริหารจัดการที่มีอิสระ โดยการบริหารตามระบบ ธุรกิจที่มีความคล่องตัวมากกว่าระบบราชการ จึงสามารถลดขั้นตอนและระเบียบวิธีการในการสั่งการ บังคับบัญชา สามารถตัดสินใจ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การบริหารงานด้านต่างๆ ตลอดจนบุคลากรและทรัพยากรอื่นๆ ที่เอื้อต่อ การจัดการศึกษาได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งการบริหารจัดการโดยภาคเอกชนยังมีความสามารถในการนำนวัตกรรมและ เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ดำเนินกิจการโดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านระเบียบข้อบังคับเช่นเดียวกับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ของรัฐบาล ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนและเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์การศึกษาที่ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของ ผู้เรียนได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งประเด็นนี้นับได้ว่าเป็นจุดเด่นสำคัญของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน (คณะกรรมการ การศึกษาฯ, 2564) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า จำนวนสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนมีสัดส่วนที่ลดลง อย่างต่อเนื่อง โดยมีความใกล้เคียงกันในช่วงระหว่างปีการศึกษา 2564 และ 2566 ด้านจำนวนครูและบุคลากร ลดลง ตามสัดส่วนของสถานศึกษา ด้านจำนวนนักเรียนระดับ ปวช. พบว่า มีสัดส่วนโดยเฉลี่ยอัตราคงเดิม ขณะที่นักศึกษา ระดับ ปวส. มีอัตราส่วนเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า มีสัดส่วนใกล้เคียงกันในแต่ละปีการศึกษา และ ลดลงเล็กน้อยในปีการศึกษา 2566 (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2566)

เมื่อพิจารณาในมิติความต้องการแรงงานอาชีพและจำนวนผู้เรียนด้านอาชีวศึกษา ชี้ให้เห็นว่าระบบ อาชีวศึกษาไม่สามารถผลิตบุคลากรที่มีทักษะความรู้ได้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ ขณะที่สถานประกอบการเลือก ที่จะจ้างผู้สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีเพื่อทำงานเป็นช่างเทคนิค และเลือกที่จะจ้างแรงงานการศึกษาเพียงชั้นพื้นฐาน มาทำงานช่างฝีมือ ทั้งที่ทั้งสองกลุ่มไม่ใช่ผู้ที่ได้รับการฝึกฝน ทักษะช่างเทคนิคมาโดยตรง ทำให้นายจ้างต้องแบกรับ

ต้นทุนการฝึกอบรมให้แก่บุคลากรก่อนจะสามารถปฏิบัติงานได้จริง ข้อสังเกตเหล่านี้ทำให้สรุปได้ว่า ปัญหาของระบบอาชีวศึกษาไทยไม่ใช่ปัญหาเชิงปริมาณ แต่เป็นปัญหาเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ที่พบปัญหาการบริหารจัดการเชิงการประกอบธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้องมากกว่าภาครัฐ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI), 2560) ขณะที่ปรากฏการณ์ที่โซเซียลมีเดียเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของผู้คนเป็นอย่างมาก โดยประเทศไทยมีจำนวนผู้ใช้งานโซเซียลมีเดียคิดเป็น ร้อยละ 78.7 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา ร้อยละ 5.8 ทำให้เห็นว่าผู้คนต่างไม่สามารถต่อต้านกระแสการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีได้ ซึ่งเทคโนโลยีที่เข้ามาล้วนเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้คนที่ต้องปรับตัวตาม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวโดยการประยุกต์เทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในระยะยาว (Selamat, M. A. & Windasari, N. A., 2021)

ทั้งนี้เมื่อทำการเปรียบเทียบทางทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (A Technology Acceptance Model หรือ TAM) เป็นทฤษฎีที่มีการยอมรับและมีชื่อเสียงในด้านการเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยี นำเสนอโดย เดวิส และคณะ (Davis, F. et al., 1989) ซึ่งทฤษฎี TAM มีหลักการพื้นฐานสำหรับอธิบายการเชื่อมโยงกันของตัวแปร จำนวน 4 ตัวแปร คือ 1) ตัวแปรภายนอก (External Variables) ซึ่งเป็นตัวแปรส่วนบุคคลที่แตกต่างกันออกไป เช่น ข้อมูลประชากรศาสตร์ (Demographic) หรือประสบการณ์ (Previous Experience) เป็นต้น 2) การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศ (Perceived Usefulness หรือ PU) 3) การรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน (Perceived Ease of Use หรือ PEOU) และ 4) ทศนคติที่มีต่อการใช้งาน (Attitude toward Using) ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจว่าผู้เรียนในสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน มีลักษณะหรือสภาพการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อช่วยส่งเสริมการสร้างความรู้อย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เหล่านั้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษาที่เป็นมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เรียนในสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน จำนวน 444 แห่ง ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 330,184 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2566) นำมาคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรของยามาเน่ (Yamane. T., 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการคัดเลือกนักเรียนนักศึกษาที่มีความเต็มใจ มีความสะดวก และมีเวลาในการตอบแบบสอบถาม กำหนดการกระจายของกลุ่มตัวอย่างให้ครบตามสัดส่วนของวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่สามารถเป็นตัวแทนในแต่ละภูมิภาค เพื่อให้ได้ตัวอย่างครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนและการเรียนรู้แบบอาชีวศึกษา ศึกษาแนวคิดเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ ศึกษาแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี ศึกษาทฤษฎีการแพร่กระจายของนวัตกรรม ศึกษาแนวคิด ความเป็นส่วนตัว ศึกษาแนวคิดทัศนคติต่อการโฆษณา และศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า ตัวแปรที่ แวดล้อมการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ประกอบด้วย ตัวแปรภายนอก (External Variables) ซึ่งเป็นตัวแปรส่วนบุคคลที่แตกต่างกันออกไป และตัวแปรการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจาก เทคโนโลยีสารสนเทศ ตัวแปรการรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน รวมถึงทัศนคติที่มีต่อการใช้งาน (Davis, F. et al., 1989); (Delone, W. H. & McLean, E. R., 2003) จึงนำมากำหนดเป็นตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยได้ ดังนี้

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) มีจำนวน 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล 2) ปัจจัยการรับรู้ถึงประโยชน์ 3) ปัจจัยการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน 4) ปัจจัยความเข้ากันได้ของเทคโนโลยี 5) ปัจจัยความเป็นส่วนตัวของข้อมูล 6) ปัจจัยทัศนคติที่มีต่อการโฆษณา และ 7) ปัจจัยอิทธิพลทางสังคม

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีจำนวนทั้งสิ้น 39 ข้อ ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการนำร่างแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบ คุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ข้อคำถามและความเหมาะสมในการใช้ภาษา โดยวิธีการ คำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาถึงความเห็น ตามเกณฑ์การให้คะแนน มีค่า $IOC = .924$ จากนั้นทำการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามด้านความเที่ยง (Reliability) โดยการไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนนักศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัย จำนวน 30 ชุด และนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยวิธีการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ของ ครอนบาชอัลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.892 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามอยู่ใน เกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสาร งานวิจัย วรรณกรรม และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และนำมาสร้างแบบสอบถามที่ มีความสอดคล้องกัน

4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source Data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากภาคสนาม โดยผู้วิจัย ยื่นหนังสือถึงผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บแบบสอบถามจากนักเรียน นักศึกษาตามสัดส่วนที่ได้กำหนดไว้ และนำแบบสอบถามมาตรวจสอบตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประมวลผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ประกอบด้วย ค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ซึ่งเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้ทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธี LSD (Least Significant Difference) และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis: MRA)

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (51.7%) ศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 3 (27.5%) ในหลักสูตรประเภทวิชาพาณิชยกรรม (20.8%) และมีสถานศึกษาตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (44.0%)

2. สภาพการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ ดังแสดงได้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การแปลภาษาอัตโนมัติ	4.22	.711	มากที่สุด
2. การค้นหาสินค้าหรือบริการเกี่ยวกับการเรียน	3.66	.497	มาก
3. การเป็นผู้ช่วยเสมือนทั้งเรื่องเรียนและเรื่องส่วนตัว	3.21	.478	ปานกลาง
4. การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับการเรียน	3.20	.490	ปานกลาง
5. ช่วยอำนวยความสะดวกทั่วไป	4.23	.709	มากที่สุด
ภาพรวม	3.71	0.577	มาก

จากตารางที่ 1 ผู้เรียนมีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการใช้ AI เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกทั่วไป เช่น แผนที่นำทาง, ค้นหาความรู้ต่าง ๆ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.23$) รองลงมา คือ การใช้ AI ในการแปลภาษาอัตโนมัติ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$) การใช้ AI ในการค้นหาสินค้าหรือบริการเกี่ยวกับการเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$) การใช้ AI เป็นผู้ช่วยเสมือนทั้งเรื่องเรียนและเรื่องส่วนตัว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) และมีการใช้ AI ในการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนน้อยที่สุด โดยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.20$) ตามลำดับ

3. การเปรียบเทียบการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จำแนกตามปัจจัยคุณส่วนบุคคล

เมื่อนำมาจำแนกตามปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ผู้เรียนมีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา ประเภทวิชา และภูมิภาคของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังแสดงได้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา

ระดับชั้นที่ศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อ การเรียนรู้	Between Groups	1.051	4	.263	2.955	.020*
	Within Groups	35.108	395	.089		
	Total	36.158	399			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference (LSD) เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน ดังแสดงได้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบระดับการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จำแนกตามระดับชั้นที่ศึกษา

ระดับชั้น ที่ศึกษา	(x̄)	ระดับชั้นที่ศึกษา				
		ปวช. 1	ปวช. 2	ปวช. 3	ปวส. 1	ปวส. 2
		3.68	3.70	3.78	3.68	3.63
ปวช. 1	3.68	-	-0.027 (0.565)	-0.102 (0.015)*	0.000 (0.999)	0.045 (0.360)
ปวช. 2	3.70	-	-	-0.075 (0.099)	0.027 (0.597)	0.072 (0.170)
ปวช. 3	3.78	-	-	-	0.102 (0.028)*	0.148 (0.002)**
ปวส. 1	3.68	-	-	-	-	0.045 (0.397)
ปวส. 2	3.63	-	-	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้เรียนระดับชั้น ปวช. 3 มีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้มากที่สุด โดยมีความแตกต่างจากระดับชั้น ปวส. 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และแตกต่างจากระดับชั้นปวส. 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่ระดับชั้น ปวช. 1 มีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ แตกต่างจากระดับชั้น ปวช. 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน
จำแนกตามประเภทวิชา

ประเภทวิชา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อ	Between Groups	3.951	8	.494	5.996	.000**
การเรียนรู้	Within Groups	32.207	391	.082		
	Total	36.158	399			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จำแนกตามประเภทวิชา พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference (LSD) เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน ดังแสดงได้ในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบระดับการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จำแนกตามประเภทวิชา

ประเภทวิชา	$(\bar{X})$	ประเภทวิชา								
		อุตสาหกรรม	การเกษตร	พาณิชยกรรม	การบริการ	ศิลปกรรม	การช่าง	การเกษตร	การเกษตร	อื่น ๆ
		3.63	3.67	3.72	3.69	3.66	3.93	3.70	3.65	3.60
อุตสาหกรรม	3.63	-	-0.042 (0.432)	-0.089 (0.224)	0.063 (0.180)	-0.029 (0.695)	-0.230 (0.000)**	-0.069 (0.329)	0.019 (0.737)	0.031 (0.601)
การเกษตร	3.67	-	-	-0.047 (0.542)	-0.021 (0.692)	0.013 (0.860)	-0.258 (0.000)**	-0.027 (0.719)	0.023 (0.694)	0.073 (0.252)
พาณิชยกรรม	3.72	-	-	-	0.026 (0.716)	0.060 (0.509)	-0.211 (0.005)**	0.020 (0.822)	0.070 (0.366)	0.120 (0.139)
การบริการ	3.69	-	-	-	-	0.034 (0.635)	-0.237 (0.000)**	-0.006 (0.930)	0.044 (0.412)	0.094 (0.109)
การช่าง	3.66	-	-	-	-	-	-0.271 (0.000)**	0.040 (0.652)	0.010 (0.897)	0.060 (0.459)
การเกษตร	3.93	-	-	-	-	-	-	0.231 (0.000)**	0.281 (0.000)**	0.311 (0.000)**
การเกษตร	3.70	-	-	-	-	-	-	-	0.050 (0.505)	0.100 (0.204)
ศิลปกรรม	3.65	-	-	-	-	-	-	-	-	0.050 (0.446)
อื่น ๆ	3.60	-	-	-	-	-	-	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้เรียนประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้มากที่สุด โดยมีความแตกต่างจากประเภทวิชาศิลปกรรม คหกรรม และประเภทวิชาอื่นๆ เช่น เกษตรกรรม และประมง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จำแนกตามภูมิภาคของสถานศึกษา

ภูมิภาคของสถานศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้	Between Groups	1.068	5	.214	2.399	.037*
	Within Groups	35.090	394	.089		
	Total	36.158	399			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จำแนกตามภูมิภาคของสถานศึกษา พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Least Significant Difference (LSD) เพื่อหาค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน ดังแสดงได้ในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบระดับการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จำแนกตามภูมิภาคของสถานศึกษา

ภูมิภาคของสถานศึกษา	$(\bar{X})$	ภูมิภาคของสถานศึกษา					
		กรุงเทพมหานคร	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง	ตะวันออก	ใต้
		3.63	3.76	3.74	3.72	3.65	3.64
กรุงเทพมหานคร	3.63	-	-0.130	-0.111	-0.085	-0.015	-0.005
			0.040*	0.016*	0.213	0.878	0.940
เหนือ	3.76	-	-	0.019	0.045	0.115	0.126
				0.725	0.544	0.062	0.070
ตะวันออกเฉียงเหนือ	3.74	-	-	-	0.026	0.096	0.106
					0.665	0.028*	0.047*
กลาง	3.72	-	-	-	-	0.070	0.080
						0.293	0.275
ตะวันออก	3.65	-	-	-	-	-	0.010
							0.870
ใต้	3.64	-	-	-	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 7 พบว่า ผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนภาคเหนือ มีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้มากที่สุด และพบว่า ผู้เรียนที่อยู่ในกรุงเทพมหานครมีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้แตกต่างจากภาคเหนือและ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้เรียนที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้แตกต่างจากภาคตะวันออกและภาคใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน พบข้อมูล ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณทดสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

Model	Unstandardized		Standardized	t	Sig.
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	1.224	.358		3.419	.001**
1) การรับรู้ถึงประโยชน์	.001	.059	.001	.019	.985
2) การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน	.084	.068	.055	1.239	.216
3) ความเข้ากันได้ของเทคโนโลยี	.145	.052	.141	2.767	.006**
4) ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล	.240	.043	.300	5.583	.000**
5) ทักษะการคิดที่มีต่อการโฆษณา	.034	.050	.032	.676	.499
6) อิทธิพลทางสังคม	.161	.049	.156	3.262	.001**
R	R ²	Adj. R ²	SE(est)	F	Sig.
0.476	0.227	.0215	0.26669	19.229	0.000**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 8 พบว่า ทุกปัจจัยสามารถร่วมกันอธิบายการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ได้ร้อยละ 22.70 (Adj. R² = .227) โดยปัจจัยด้านความเข้ากันได้ของเทคโนโลยี ปัจจัยด้านความเป็นส่วนตัวของข้อมูล และปัจจัยด้านอิทธิพลทางสังคม ส่งผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยส่งผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน เรียงตามอิทธิพลได้แก่ ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล (Beta = .300) อิทธิพลทางสังคม (Beta = .156) และความเข้ากันได้ของเทคโนโลยี (Beta = 0.141) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ผู้เรียนมีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการช่วยอำนวยความสะดวกทั่วไป เช่น แผนที่นำทาง หรือค้นหาความรู้ต่าง ๆ ใช้มากที่สุด รองลงมา คือ การใช้ AI ในการแปลภาษาอัตโนมัติ การใช้ AI ในการค้นหาสินค้าหรือบริการเกี่ยวกับการเรียน การใช้ AI เป็นผู้ช่วยเสมือนทั้งเรื่องเรียนและเรื่องส่วนตัว และการใช้ AI ในการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนนั้น สอดคล้องกับผลงานของ ฌอง-บาติสต์ ที่ได้ศึกษาถึงแนวโน้ม 8 อย่าง ในการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลชั้นนำในด้านการศึกษา และพบว่า ยุทธศาสตร์การบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ

ประกอบด้วย การศึกษาเป็นเรื่องของคนทุกวัยที่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีโลกเสมือนในกระบวนการจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบกลุ่มเมฆหรือคลาวด์คอมพิวติ้งช่วยให้การศึกษาเรียนรู้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา การประยุกต์ใช้อินเตอร์เน็ตของสรรพสิ่งเพื่ออำนวยความสะดวก และทำให้สถานศึกษาเป็นที่สนุกและปลอดภัยต่อชุมชนการเรียนรู้ การคำนึงถึงและให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในโลกดิจิทัล การปลูกฝังและสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัล และการนำข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษา และพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน (Jean-Baptiste B., 2020) จากข้อมูลนี้เห็นได้ว่า นักเรียนนักศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน นำปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI เข้ามาเป็นตัวช่วยในการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตเพิ่มขึ้นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$) แต่พบว่า เป็นใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตมากกว่าเพื่อการเรียนรู้ ดังนั้น หากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะครูและสถานศึกษา เมื่อนำระบบ AI เข้ามาใช้เพื่อสร้างการเรียนรู้รวม อาจมุ่งเน้นส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ AI เพื่อการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น โดยอาจต้องผ่านการวัดและประเมินผลของครูอาจารย์ จึงจะทำให้ให้นักเรียนนักศึกษาปฏิบัติตามเพิ่มมากขึ้น เช่น อาจารย์ใช้ AI ช่วยออกแบบการเรียนรู้ และนักเรียนนักศึกษาต้องตอบคำถาม ทำกรณีศึกษา หรือทดสอบต่าง ๆ ส่งผ่านระบบ AI ด้วยเช่นกัน หรือการแนะนำให้นักเรียนนักศึกษาศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากการช่วยสอนพิเศษของ AI เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในวันถัดไป เป็นต้น อย่างไรก็ตามมีความจำเป็นต้องคำนึงถึงการสร้างโอกาสที่เท่าเทียมและความเสมอภาคให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย

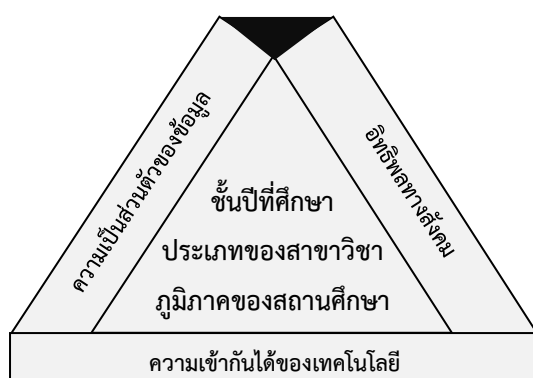
2. ผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 3 ประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และศึกษาอยู่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนภาคเหนือ มีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้มากที่สุด สอดคล้องกับผลงานของ นิรุตต์ บุตรแสนลี ที่ได้ศึกษาการเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นดิจิทัลของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และพบว่า การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ในบริบททางการศึกษาสถานศึกษาทั่วโลกได้เปิดรับโอกาสที่มาพร้อมกับยุคดิจิทัล ด้วยการผสมผสานแนวคิดการเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นดิจิทัลเข้ากับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษา โดยการเข้าสู่กระบวนการกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในทุกมิติของกระบวนการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบด้วย มิติด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ ด้านกระบวนการ ด้านบุคลากร มิติด้านผู้มีส่วนได้เสีย และด้านโครงสร้างพื้นฐาน (นิรุตต์ บุตรแสนลี, 2565) จากข้อมูลนี้กล่าวได้ว่า ในการเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์สายอาชีพ ซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมในอนาคตนั้น เป็นการเชื่อมโยงกับการทำงานบนโลกยุค BANI World ซึ่งมีความเปราะบาง ปะปนด้วยความกังวล สืบต่อการคาดเดา และยากเกินความเข้าใจ ดังนั้น พื้นฐานการเรียนรู้ของนักเรียนนักศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในการหาแนวทางการส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ เพราะหากผู้เรียนมีพื้นฐานด้านคอมพิวเตอร์ หรือใช้เครื่องมือทางดิจิทัลจะเป็นกลุ่มที่สามารถพัฒนาให้เท่าทันปรากฏการณ์ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยีที่เสนอโดยเดวิดและคณะ ที่กล่าวว่าตัวแปรภายนอกซึ่งเป็นตัวแปรส่วนบุคคลที่แตกต่างกันออกไป เป็นตัวแปรแวดล้อมของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Davis, F. et al., 1989) ดังนั้น ในการจัดการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน จึงมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับข้อมูลความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยเช่นกัน

3. ปัจจัยที่ส่งผลและมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน คือ ความเข้ากันได้ของเทคโนโลยี รองลงมา คือ ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล และอิทธิพลทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของ เซชาดรี ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ร่วมกับระบบการจัดการในองค์กรที่มีสมรรถภาพการปรับตัวสูง และพบว่า ความเชื่อส่งผลต่อทัศนคติ และความตั้งใจในการใช้งาน หากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์กรเข้าใจถึงประโยชน์และความง่ายของการใช้งานพวกเขาจะยอมรับ ซึ่งองค์กรควรจะสื่อสารศักยภาพของการนำระบบมาใช้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการพูดถึงทั้งอุปสรรคและความท้าทายที่สามารถเกิดขึ้นได้ รวมถึงต้องเตรียมพร้อมความช่วยเหลือทางด้าน IT ให้สามารถตอบสนองความไม่แน่นอนของการใช้ระบบได้ทันเวลา (Sheshadri, C. et al., 2021) จากข้อมูลนี้กล่าวได้ว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษาภาคเอกชน มีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี เนื่องจากการจัดการศึกษาในปัจจุบันและในอนาคต เป็นกรอบการเรียนรู้ที่ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าแบบก้าวกระโดด ซึ่งระบบการศึกษาทั่วโลกจะเผชิญกับความท้าทายอย่างไม่เคยมีมาก่อน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่เท่าทันและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน สามารถทำงานในสถานประกอบการได้อย่างทันสมัย จำเป็นอย่างยิ่งที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนต้องเตรียมความพร้อมและยอมรับการเข้ามาของ AI และส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับเข้าใจและมีทิศทางเชิงบวกในมิตินวัตกรรมและการนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการวัดความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของเดอลีน และแมคเลน ที่ได้นำเสนอว่า การวัดความสำเร็จของการเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ควรประกอบด้วยคุณภาพของระบบ คุณภาพของสารสนเทศ และคุณภาพของการบริการ (Delone, W. H. & McLean, E. R., 2003) ดังเช่นปัจจุบันผู้สอนอาจต้องใช้เวลาทำงานบริหารในสัดส่วนเพิ่มมากขึ้นจึงส่งผลต่อการเอาใจใส่ผู้เรียน หรือบุคลากรยังขาดทักษะดิจิทัล เป็นต้น จึงมีความจำเป็นต้องวางแผนและให้ความสำคัญกับทักษะทางดิจิทัล

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยพบข้อมูลสำคัญซึ่งถือเป็นกลไกในการส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนได้ ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กลไกการส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า กลไกที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาจะขับเคลื่อนให้ผู้เรียนในสายอาชีพ นำระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ประกอบการเรียนรู้เพื่อเพิ่มผลลัพธ์การเรียนรู้ รวมถึงการพัฒนาความก้าวหน้าในการจัดการเรียนรู้ สถานศึกษา ผู้สอน รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับความแตกต่างของชั้นปีที่ศึกษา ประเภทของสาขาวิชา และภูมิภาคของสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ ขณะที่ความสำเร็จของการนำระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) ไปใช้จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานด้านความเข้ากันได้ของเทคโนโลยี การให้ความสำคัญกับระบบความปลอดภัย ประเด็นความเป็นส่วนตัวของข้อมูล นอกจากนี้อิทธิพลทางสังคม ยังเป็นตัวแปรสำคัญของความสำเร็จในการนำระบบปัญญาประดิษฐ์ไปใช้เพื่อการเรียนรู้อีกด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

เทคโนโลยีดิจิทัลถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ปัญญาประดิษฐ์จึงมีบทบาทอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในทุกภาคส่วน สำหรับโลกของการศึกษาที่ผ่านมาการส่งเสริมการศึกษาเป็นหน้าที่เฉพาะของครู แต่ปัจจุบันการเติบโตของปัญญาประดิษฐ์ทำให้นาถการจัดการเรียนรู้มีความจำเป็นต้องปรับตัว การวิจัยนี้ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้เพื่อศึกษาสภาพการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ เปรียบเทียบการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน และพบว่า ผู้เรียนมีการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีการใช้เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกทั่วไปมากที่สุด โดยการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ แตกต่างกันตามระดับชั้นปีที่ศึกษา ประเภทวิชา และภูมิภาคของสถานศึกษา และทุกปัจจัยสามารถร่วมกันอธิบายการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ร้อยละ 22.70 โดยปัจจัยด้านความเข้ากันได้ของเทคโนโลยี ปัจจัยด้านความเป็นส่วนตัวของข้อมูล และปัจจัยด้านอิทธิพลทางสังคม ส่งผลต่อการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ในทิศทางเดียวกัน จึงมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย คือ 1) ความเป็นส่วนตัวของข้อมูลมีผลต่อการส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ จึงขอเสนอให้ผู้สอนสร้างแรงจูงใจและให้ความกระจ่างชัดถึงข้อมูลที่ผู้เรียนนำเสนอ ว่ามีประโยชน์หรือมีขั้นตอนในการนำไปใช้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนอย่างไร และมีกระบวนการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนมีเข้าใจความเข้าใจ และยอมรับการใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น 2) ความเข้ากันได้ของเทคโนโลยีมีผลต่อการส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ จึงขอเสนอให้วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน กำหนดนโยบายการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการจัดสรรทั้งซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์ให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ทั้งด้านผู้เรียนและผู้สอนให้มีความสอดคล้องกับสภาพการแสวงหาความรู้ที่มีประสิทธิภาพ และ 3) อิทธิพลทางสังคมมีผลต่อการส่งเสริมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ จึงขอเสนอให้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์เพิ่มมากขึ้น เช่น นโยบายการลดภาระครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยสามารถนำปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้ได้ อย่างถูกต้อง หรือบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่หลากหลายผ่านโครงการที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการการศึกษาวุฒิสภา. (2564). รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง แนวทางการส่งเสริม สนับสนุนและยกระดับคุณภาพมาตรฐานการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน ของคณะกรรมการการการการศึกษา วุฒิสภา. กรุงเทพมหานคร: สำนักกรรมการ 3 สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- นิรุตต์ บุตรแสนลี. (2565). การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นดิจิทัลของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา: การผลิตกำลังคนสมรรถนะสูงแห่งศตวรรษที่ 21. วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร, 5(1), B-L.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). (2560). การปฏิรูปอาชีวศึกษาของประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2567 จาก <http://tdri.or.th/2016/08/vocational-education-reform>
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2564). สอศ.รับลูก“ตรีนุช” ปรับหลักสูตรอาชีวะสู่มาตรฐานสากล. กรุงเทพมหานคร: สำนักอำนวยการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2566). แผนติดตามการขับเคลื่อนการจัดการอาชีวศึกษา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มติดตามและรายงานผลสำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2563). การคาดการณ์อนาคตเทคโนโลยีดิจิทัลประเทศไทย 2035. เรียกใช้เมื่อ 11 กันยายน 2567 จาก https://library.ipst.ac.th/wp-content/uploads/2024/10/การคาดการณ์ดิจิทัลเทคโนโลยีของไทย-ปี-2035_240927_.pdf
- สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์. (2560). ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, 10(10), 121-133.
- Davis, F. et al. (1989). User acceptance of computer technology: A comparison of two theoretical models. *Management Science*, 35(8), 982-1003.
- Delone, W. H. & McLean, E. R. (2003). The DeLone and McLean model of information systems success: A ten-year update. *Information System*, 19(4), 9-30.
- Jean-Baptiste B. (2020). Top 8 digital transformation trends in education. Retrieved August 2, 2024, from <https://hospitalityinsights.ehl.edu/digital-transformation-trends>
- Liepz, T. et al. (2017). Initializing Customer-Orientated Digital Transformation in Enterprises. *Procedia Manuf Journal*, 8(2), 517-524.
- Selamat, M. A. & Windasari, N. A. (2021). Integrating Customer and Business Owner Perspectives. *Technology in Society*, 66(1), 1-10.
- Sheshadri, C. et al. (2021). Adoption of artificial intelligence-integrated CRM systems in agile organizations in India. Retrieved September 19, 2024, from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0040162521002158>
- Yamane. T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.

ศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิต
ที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก*
AGRIBUSINESS ENTREPRENEURS' POTENTIAL OF NEW GRADUATES
IN THE SITUATION DUE TO THE OUTBREAK OF COVID-19,
RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY TAWAN-OK

กฤตยชล ทองธรรมสกลิต^{1*}, วันทนา รอดประเสริฐ¹, ปิยธิดา รัตนคุณ¹, มนตรี อารีย์¹, อรทัย เชื้อวงษ์²

Kittayachon Tongtammasatit^{1*}, Wantana Rodprasert¹, Piyatida Ratanacoon¹, Montri Aree¹, Orrathai Chueawong²

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ชลบุรี ประเทศไทย

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajamangala University of Technology Tawan-ok, Chonburi, Thailand

²นักวิจัยอิสระ ชลบุรี ประเทศไทย

²Independent Researcher, Chonburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: kittayachon_to@rmutto.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร 2) ความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร 3) ทักษะต่อการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร 4) บรรทัดฐานทางสังคม และ 5) การรับรู้ความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร และเพื่อเปรียบเทียบศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรจำแนกตามคณะที่สำเร็จการศึกษาและการประกอบธุรกิจของครอบครัวของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ที่จบการศึกษาในปีการศึกษา 2563 จากคณะที่สำเร็จการศึกษา 11 คณะ จำนวน 313 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนจากประชากร จำนวน 1,632 คน และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และใช้ F-test และความแปรปรวนทางเดียวเป็นสถิติในการทดสอบ ผลการศึกษาพบว่า บัณฑิตมีศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร มีค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.49) เมื่อพิจารณาประเด็นด้านความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 อยู่ในระดับมาก กล่าวได้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ส่งผลต่อความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของบัณฑิต และเปรียบเทียบศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตตามคณะที่สำเร็จการศึกษาและการประกอบธุรกิจของครอบครัว พบว่า คณะที่

สำเร็จการศึกษาส่งผลต่อศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการประกอบธุรกิจของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: ศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการ, ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร, บัณฑิตรุ่นโควิด, สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19

Abstract

This research article aims to study the potential for entrepreneurship in agricultural businesses across five aspects which includes, 1) Characteristics of agricultural business entrepreneurs, 2) Intentions to become an agricultural business entrepreneur. 3) Attitudes toward agricultural entrepreneurship 4) Social norms. 5) Perceived feasibility of becoming an agricultural business entrepreneur. Additionally, the study compares the entrepreneurial potential of graduates based on their faculty of graduation and family business background. The study focuses on graduates from Rajamangala University of Technology Tawan-ok during the COVID-19 pandemic. This is a quantitative research study, collecting data from a sample of 313 undergraduate students who graduated in the 2020 academic year from 11 faculties. The sample was selected through multi-stage sampling from a total population of 1,632 individuals. A questionnaire was used as the research instrument, and data were analyzed using descriptive statistics, F-test, and one-way ANOVA. The findings reveal that graduates demonstrate a high level of potential for agricultural entrepreneurship, with an overall average score of 3.49 across the five aspects. Notably, the aspect of entrepreneurial intention scored 3.52, indicating a strong entrepreneurial intent among graduates. This suggests that the COVID-19 pandemic has influenced graduates' entrepreneurial intentions. When comparing entrepreneurial potential based on faculty of graduation and family business background, the results show that faculty of graduation significantly affects entrepreneurial potential at the 0.05 statistical level, while family business background has an even greater statistical significance at the 0.01 level.

Keywords: Entrepreneurs' Potential, Agribusiness Entrepreneurs, Covid Generation Graduates, The Situation Due to The Outbreak of COVID-19

บทนำ

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 ทั่วโลกได้รู้จักกับโรคอุบัติใหม่ซึ่งเป็นโรคทางเดินหายใจเกิดจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เรียกว่า COVID-19 แพร่กระจายจากคนสู่คนอย่างรวดเร็วในหลายประเทศทั่วโลก ประเทศไทยเองก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน การแพร่ระบาดของ COVID-19 ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบทางด้านสาธารณสุขแต่ยังส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้างทั้งในระดับภูมิภาค ระดับจังหวัดและระดับประเทศ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวเป็นลูกโซ่

ไปทั้งระบบทั้งทางตรงและทางอ้อม (อาชนัน เกาะไพบูลย์ และเพชรธรินทร์ วงศ์เจริญ, 2563) บริษัทและห้างร้านที่ขาดสภาพคล่องหรือสภาพคล่องตึงตัวต้องทยอยปิดตัวไป ประชาชนทั่วไปเสี่ยงต่อการถูกเลิกจ้างงาน (ศรุตานน ขอบประดิษฐ์, 2563) โดยพบว่า อัตราการว่างงานของแรงงานประเทศไทยในปี 2564 (ช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19) มีค่าอยู่ที่ 1.6% ซึ่งสูงกว่าปี 2562 (ก่อน COVID-19) ที่มีค่าอยู่ที่ 1.0% และเมื่อพิจารณากลุ่มที่มีอัตราการว่างงานสูงสุด พบว่า กลุ่มอายุ 15 - 24 ปี มีอัตราสูงที่สุด (7.2%) โดยเฉพาะกลุ่มระดับอุดมศึกษามีอัตราการว่างงานสูงที่สุด ซึ่งหากเด็กกลุ่มนี้ว่างงานยาวนานต่อเนื่อง 1 - 2 ปี จะทำให้เกิดช่องว่างของทักษะการทำงาน (Skill Gap) ส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันในตลาดแรงงานได้ยากขึ้น (พิมพ์ชนก โสว และคณะ, 2565) สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยเปิดเผยว่า COVID-19 ส่งผลกระทบยาวต่อระบบเศรษฐกิจไทยอย่างรุนแรงที่เรียกว่า “แผลเป็นทางเศรษฐกิจ” (Economic Scar) โดยเฉพาะคนเจน Z หรือวัย 15 - 24 ปี ที่กำลังศึกษาหรือกำลังจะสำเร็จการศึกษา จะต้องเผชิญกับปัญหาการชะลอการจ้างงาน การขาดโอกาสเติบโตในหน้าที่การงาน จนกลายเป็นผลกระทบยาวและมีคำเรียกว่า “บัณฑิตรุ่นโควิด” (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

จากสถานการณ์ดังกล่าวสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้รายงานข้อมูลการย้ายถิ่นของประชากรในปี 2563 พบว่า กลุ่มคนที่มีอายุ 15 - 24 ปี มีอัตราการย้ายถิ่นกลับภูมิลำเนาในช่วง COVID-19 สูงที่สุด (พิมพ์ชนก โสว และคณะ, 2565) สอดคล้องกับข้อมูลการว่างงานของบัณฑิตจบใหม่ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ที่มีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 87, 73 และ 67 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2019 (ก่อน COVID-19) ปัญหาการว่างงานของบัณฑิตจบใหม่เป็นปัญหาที่มีความสำคัญและมีแนวโน้มที่จะเกิดผลกระทบในระยะยาวและยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นจากผลกระทบของ COVID-19 ซึ่งภาครัฐได้พยายามแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่องทั้งการพัฒนาคุณภาพแรงงาน การเร่งจัดหาแรงงานป้อนตลาดแรงงาน ตลอดจนการออกมาตรการเพิ่มเติมต่าง ๆ ในช่วงการแพร่ระบาด COVID-19 เพื่อสอดคล้องกับช่วงเวลา เศรษฐกิจฟื้นตัว อย่างไรก็ตามการส่งเสริมแรงงานเข้าสู่ตลาดแรงงานดูจะยังไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาบัณฑิตจบใหม่ว่างงาน ภาครัฐจึงได้มีการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmers) เพื่อพัฒนาและสร้างคนรุ่นใหม่ให้สามารถสร้างงานและประกอบธุรกิจเป็นของตนเองได้ โดยยึดหลักการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยตัวเกษตรกรเอง มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริงเพื่อประกอบกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงการตลาด นำไปสู่ความเข้มแข็งและเป็นผู้นำการเกษตรในอนาคต (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2559)

การศึกษาวิจัยนี้ จึงมุ่งเน้นศึกษาศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรและเปรียบเทียบศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก โดยผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้บัณฑิตหรือกระทั่งนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาได้มีแนวทางในการเตรียมความพร้อมและพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมีความสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ อันจะเป็นการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง ชุมชน และสังคม ร่วมกันสร้างแรงขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
2. เพื่อเปรียบเทียบศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้มีขอบเขตด้านประชากร คือ บัณฑิตมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ที่จบการศึกษาในปีการศึกษา 2563 จำนวนทั้งสิ้น 1,632 คน จากคณะที่สำเร็จการศึกษา 11 คณะ (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน, 2564) ทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane, T. (Yamane, T., 1973) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 313 คน และเก็บข้อมูลด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) จนได้ข้อมูลตามจำนวนตัวอย่างที่กำหนด

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คณะ	จำนวนบัณฑิต (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
เทคโนโลยีอุตสาหกรรมและการเกษตร	146	28
เทคโนโลยีและสังคม	170	33
เกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ	113	22
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	279	54
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	20	4
สถาบันเทคโนโลยีการบินและอวกาศ	50	10
สำนักวิศวกรรมศาสตร์และนวัตกรรม	67	13
บริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ	593	113
ศิลปศาสตร์	123	23
วิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์	24	4
สัตวแพทยศาสตร์	47	9
รวม	1,632	313

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของบัณฑิต ได้แก่ เพศ คณะที่จบการศึกษา การประกอบธุรกิจของครอบครัว และประสบการณ์การทำงานในระหว่างการศึกษา

ส่วนที่ 2 แบบวัดศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร 5 ประเด็น ได้แก่ คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ทักษะคิดต่อการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร โดยใช้แบบสอบถามประเภทคำถามปลายปิด (Closed Ended Question) และลักษณะเป็นตัวเลขวามาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ในการวัดเพื่อแสดงระดับ 5 ระดับ คือ 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย และ 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) และทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยการนำแบบสอบถามไปทดสอบกับประชากร ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยอาศัยสถิติ Cronbach's Alpha ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (Hair, J. F. et al, 2009) ได้ค่าเฉลี่ยของความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.870 (>0.70) แสดงว่า แบบทดสอบมีความน่าเชื่อถือ)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความเชื่อมั่นแล้ว ทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างบัณฑิตมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ที่จบการศึกษาในปีการศึกษา 2563 จำนวน 313 คน โดยดำเนินการผ่านผู้ประสานงานแต่ละคณะ ในระหว่างช่วงเดือนมีนาคม ถึงเดือนเมษายน 2565 ทำการตรวจสอบข้อมูลครบถ้วน และมีความถูกต้องเป็นที่เรียบร้อย จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัสและบันทึกลงในคอมพิวเตอร์ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลในโปรแกรมสำเร็จรูป Microsoft Excel และ SPSS ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของบัณฑิตโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบวัดศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเป็นตัวเลขวามาตราส่วนประเมินค่าแสดงระดับ 5 ระดับ จากน้อยที่สุดถึงมากที่สุด และนำคะแนนที่ได้มาหาค่าคะแนนแบบถ่วงเฉลี่ยโดย ช่วงคะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00 คือ ปัจจัยที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด ช่วงคะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20 คือ ปัจจัยที่มีระดับความสำคัญมาก ช่วงคะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40 คือ ปัจจัยที่มีระดับความสำคัญปานกลาง ช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 คือ ปัจจัยที่มีระดับความสำคัญน้อย และช่วงคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 คือ ปัจจัยที่มีระดับความสำคัญน้อยที่สุด (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555)

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานในการเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษา กับข้อมูลศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรในแต่ละประเด็น โดยใช้สถิติ F-test และความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการวิจัย

1. การศึกษาศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของบัณฑิต

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของบัณฑิต พบว่า บัณฑิตจบใหม่เป็นเพศหญิงร้อยละ 59.4 และเป็นเพศชายร้อยละ 40.6 บัณฑิตสำเร็จการศึกษาจากคณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศมากที่สุด (ร้อยละ 36.1) รองลงมา คือ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ร้อยละ 17.3) คณะเทคโนโลยีและสังคม (ร้อยละ 10.5) คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมเกษตร (ร้อยละ 8.9) คณะศิลปศาสตร์ (ร้อยละ 7.3) คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ (ร้อยละ 7.0) สำนักวิศวกรรมศาสตร์และนวัตกรรม (ร้อยละ 4.2) สถาบันเทคโนโลยีการบินและอวกาศ (ร้อยละ 3.2) คณะสัตวแพทยศาสตร์ (ร้อยละ 2.9) คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ร้อยละ 1.3) และคณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ (ร้อยละ 1.3) ตามลำดับ ด้านพื้นฐานธุรกิจครอบครัว พบว่า ไม่ได้ประกอบธุรกิจมากที่สุด (ร้อยละ 53.0) รองลงมา คือ ประกอบธุรกิจค้าขาย (ร้อยละ 32.6) ประกอบธุรกิจบริการ ประกอบธุรกิจด้านเกษตรกรรม/ปศุสัตว์ และประกอบธุรกิจนำเข้า/ส่งออกน้อยสุด (ร้อยละ 9.6 4.5 และ 0.3) ตามลำดับ และบัณฑิตมีประสบการณ์ทำงานระหว่างการศึกษา ร้อยละ 92.3

1.2 ศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

การศึกษาศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ใน 5 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ทักษะคิดต่อการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ผลการศึกษาแสดง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
ด้านคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.61	1.02	มาก
ด้านความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.52	1.07	มาก
ด้านทักษะคิดต่อการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.51	0.99	มาก
ด้านบรรทัดฐานทางสังคม	3.40	1.10	ปานกลาง
ด้านการรับรู้ความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.43	1.00	มาก
รวม	3.49	1.03	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า บัณฑิตมีศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรในด้านคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการมากที่สุด คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร (3.52) ด้านทักษะคิดต่อการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร (3.51) ด้านการรับรู้ความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร (3.43) อยู่ในระดับมาก และด้านบรรทัดฐานทางสังคม (3.40) อยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามผลรวมของค่าเฉลี่ยในประเด็นที่ศึกษาทั้งหมด 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 อยู่ในระดับมาก

1.3 ข้อมูลองค์ประกอบศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ข้อมูลองค์ประกอบศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร 5 ด้าน ของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก มีรายละเอียดแสดง ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลองค์ประกอบศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร 5 ด้าน ของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ข้อมูลองค์ประกอบศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับ
คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร			
1. ท่านมีความภูมิใจหากท่านได้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.77	1.05	มาก
2. ท่านมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรเป็นพื้นฐาน	3.31	1.02	ปานกลาง
3. ท่านศึกษาพัฒนาความรู้และพร้อมลงมือปฏิบัติกิจกรรมทางการเกษตรด้วยตนเอง	3.44	1.02	มาก
4. ท่านสามารถใช้เทคโนโลยีและแหล่งข้อมูลด้านการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.46	1.00	มาก
5. ท่านมีความตระหนักถึงคุณภาพของสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภคเป็นสำคัญ	3.82	1.08	มาก
6. ท่านสามารถทำการเกษตรโดยลดการใช้สารเคมีเพื่อช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	3.51	1.05	มาก
7. ท่านพร้อมที่จะเรียนรู้และลงมือทำเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง	3.70	0.95	มาก
8. ท่านมีความเชื่อมั่นและมีความพยายามก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างมีสติ	3.73	0.99	มาก
9. ท่านเข้าใจถึงความเสี่ยงและความท้าทายในการเริ่มต้นทำธุรกิจ	3.73	1.00	มาก
รวม	3.61	1.02	มาก
ความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร			
1. ท่านมีความพร้อมที่จะทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อที่จะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.52	1.05	มาก
2. ท่านมีเป้าหมายต้องการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.46	1.04	มาก
3. ท่านมีความพยายามที่จะเริ่มต้นธุรกิจเป็นของตนเอง	3.58	1.05	มาก
4. ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างธุรกิจของตนเองในอนาคต	3.68	1.07	มาก
5. ท่านมีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรในสักวันหนึ่ง	3.51	1.10	มาก
6. ท่านมีความคิดที่จะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.52	1.08	มาก
7. ท่านจะเริ่มต้นธุรกิจของตนเองในระยะเวลาไม่เกิน 3 ปีต่อจากนี้	3.36	1.12	ปานกลาง
รวม	3.52	1.07	มาก
ทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร			
1. ท่านมักแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ เพื่อสร้างรายได้ให้กับตัวเองอยู่เสมอ	3.70	0.98	มาก
2. ท่านมักจะเข้าร่วมอบรมเสริมสร้างความรู้ทางธุรกิจเกษตร	3.38	0.99	ปานกลาง
3. ท่านมีความกล้าที่จะดำเนินการขอสินเชื่อเพื่อใช้สำหรับลงทุนทำธุรกิจเกษตร	3.42	1.06	มาก
4. ท่านมักศึกษาข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ เพื่อใช้สร้างธุรกิจให้เหมาะสมกับสถานการณ์	3.60	0.93	มาก
5. ท่านชอบพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ที่เป็นเจ้าของธุรกิจอยู่เสมอ	3.58	0.97	มาก
6. ท่านมีความต้องการทำธุรกิจเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอ	3.45	1.01	มาก
7. ท่านยอมรับในความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจเกษตร	3.49	1.00	มาก
8. ท่านมีความคิดว่าการเริ่มต้นในการเป็นผู้ประกอบการมีความท้าทายและน่าสนใจ	3.57	0.97	มาก
9. ท่านมีความพร้อมในการเริ่มต้นเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.43	1.03	มาก
รวม	3.51	0.99	มาก

ตารางที่ 3 ข้อมูลองค์ประกอบศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร 5 ด้าน ของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก (ต่อ)

ข้อมูลองค์ประกอบศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับ
บรรทัดฐานทางสังคม			
1. สมาชิกในครอบครัวให้การสนับสนุนท่านให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.47	1.14	มาก
2. เพื่อนสนิทของท่านให้การสนับสนุนท่านให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.43	1.11	มาก
3. ท่านมีความกังวลใจในการตัดสินใจเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร หากมีสมาชิกภายในครอบครัวไม่เห็นด้วย	3.30	1.07	ปานกลาง
รวม	3.40	1.10	ปานกลาง
การรับรู้ความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร			
1. ท่านมีความเข้าใจในกระบวนการวางแผนธุรกิจขั้นพื้นฐาน	3.53	0.98	มาก
2. ท่านมีความเข้าใจในแบบจำลองทางธุรกิจเกษตร	3.42	1.00	มาก
3. ท่านมีความเข้าใจในการพัฒนาความคิดทางธุรกิจเกษตร	3.49	1.05	มาก
4. ท่านมีความเข้าใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.38	0.99	ปานกลาง
5. ท่านมีโอกาสได้เรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรอย่างต่อเนื่อง	3.42	1.00	มาก
6. ท่านสามารถเพิ่มศักยภาพในการรับรู้ต่อโอกาสทางธุรกิจในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้	3.50	0.94	มาก
7. ท่านทราบถึงรายละเอียดในการดำเนินงานที่จำเป็นต่อการเริ่มต้นธุรกิจเกษตร	3.42	0.99	มาก
8. ท่านมีความเชื่อมั่นในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรที่จะประสบความสำเร็จ	3.46	1.03	มาก
9. ท่านมีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่ทำให้การทำธุรกิจเกษตรประสบความสำเร็จ	3.45	1.01	มาก
10. ท่านมีบุคคลและองค์กรที่คอยให้การสนับสนุนในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.39	0.99	ปานกลาง
11. ท่านสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการเริ่มต้นเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.33	1.03	ปานกลาง
12. ท่านมีแหล่งข้อมูลที่สนับสนุนในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	3.37	0.99	ปานกลาง
รวม	3.43	1.00	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ในด้านคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร บัณฑิตมีความตระหนักถึงคุณภาพของสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภคเป็นสำคัญมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.82 อยู่ในระดับมาก) รองลงมาคือ บัณฑิตมีความภูมิใจหากได้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.77 อยู่ในระดับมาก) บัณฑิตมีความเชื่อมั่นและมีความพยายามก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ มีความเข้าใจถึงความเสี่ยงและความท้าทายในการเริ่มต้นทำธุรกิจ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และลงมือทำเพื่อพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความสามารถทำการเกษตรโดยลดการใช้สารเคมีเพื่อช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีความสามารถใช้เทคโนโลยีและแหล่งข้อมูลด้านการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมในการศึกษาพัฒนาความรู้และลงมือปฏิบัติกิจกรรมทางการเกษตรด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ย 3.73 3.73 3.70 3.51 3.46 และ 3.44 ตามลำดับ อยู่ในระดับมาก และบัณฑิตมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรเป็นพื้นฐานอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.31)

ด้านความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร บัณฑิตมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างธุรกิจของตนเองในอนาคตมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.68 อยู่ในระดับมาก) รองลงมา คือ บัณฑิตมีความพยายามที่จะเริ่มต้นธุรกิจเป็นของ

ตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.58 อยู่ในระดับมาก) บัณฑิตมีความพร้อมที่จะทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร มีความคิดที่จะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร มีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรในสักวันหนึ่ง และมีเป้าหมายต้องการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร มีค่าเฉลี่ย 3.52 3.52 3.51 และ 3.46 ตามลำดับ อยู่ในระดับมาก และบัณฑิตมีความคิดที่จะเริ่มต้นธุรกิจของตนเองในระยะเวลาไม่เกิน 3 ปีต่อจากนี้อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.36)

ด้านทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร บัณฑิตมักแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ เพื่อสร้างรายได้ให้กับตัวเองอยู่เสมอมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.70 อยู่ในระดับมาก) รองลงมา คือ บัณฑิตมักศึกษาข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ เพื่อใช้สร้างธุรกิจให้เหมาะสมกับสถานการณ์ (ค่าเฉลี่ย 3.60 อยู่ในระดับมาก) บัณฑิตชอบพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ที่เป็นเจ้าของธุรกิจอยู่เสมอ มีความคิดว่าการเริ่มต้นในการเป็นผู้ประกอบการมีความท้าทายและน่าสนใจ ยอมรับในความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจเกษตร มีความต้องการทำธุรกิจเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความพร้อมในการเริ่มต้นเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร และมีความกล้าที่จะดำเนินการขอสินเชื่อเพื่อใช้สำหรับลงทุนทำธุรกิจเกษตร มีค่าเฉลี่ย 3.58 3.57 3.49 3.45 3.43 และ 3.42 ตามลำดับ อยู่ในระดับมาก และบัณฑิตมักจะเข้าร่วมอบรมเสริมสร้างความรู้ทางธุรกิจเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.38)

ด้านบรรทัดฐานทางสังคม สมาชิกในครอบครัวให้การสนับสนุนบัณฑิตให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.47 อยู่ในระดับมาก) รองลงมา คือ เพื่อนสนิทให้การสนับสนุนบัณฑิตให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.43 อยู่ในระดับมาก) และบัณฑิตมีความกังวลใจในการตัดสินใจเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรหากมีสมาชิกภายในครอบครัวไม่เห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 3.30 อยู่ในระดับปานกลาง)

และด้านการรับรู้ความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร บัณฑิตมีความเข้าใจในกระบวนการวางแผนธุรกิจขั้นพื้นฐานมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.53 อยู่ในระดับมาก) รองลงมา คือ บัณฑิตสามารถเพิ่มศักยภาพในการรับรู้ต่อโอกาสทางธุรกิจในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ (ค่าเฉลี่ย 3.50 อยู่ในระดับมาก) บัณฑิตมีความเข้าใจในการพัฒนาความคิดทางธุรกิจเกษตร มีความเชื่อมั่นในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรที่จะประสบความสำเร็จ มีความรู้ทักษะ และความสามารถที่จะทำให้การทำธุรกิจเกษตรประสบความสำเร็จ มีความเข้าใจในแบบจำลองทางธุรกิจเกษตร มีโอกาสได้เรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรอย่างต่อเนื่อง และทราบถึงรายละเอียดในการดำเนินงานที่จำเป็นต่อการเริ่มต้นธุรกิจเกษตร มีค่าเฉลี่ย 3.49 3.46 3.45 3.42 3.42 และ 3.42 ตามลำดับ อยู่ในระดับมาก บัณฑิตมีบุคคลและองค์กรที่คอยให้การสนับสนุนในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร มีความเข้าใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร มีแหล่งข้อมูลที่สนับสนุนในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร และสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการเริ่มต้นเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.39 3.38 3.37 และ 3.33 ตามลำดับ)

2. การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลต่อศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิต

2.1 คณะที่สำเร็จการศึกษา

การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลด้านคณะที่สำเร็จการศึกษาต่อศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ผลการศึกษาแสดง ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 คณะที่สำเร็จการศึกษาต่อศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ประเด็นศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	ระหว่างกลุ่ม	22.795	10	2.279	3.178	0.001*
	ภายในกลุ่ม	216.614	302	0.717		
	รวม	239.409	312			
ด้านความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	ระหว่างกลุ่ม	32.079	10	3.208	3.713	0.000*
	ภายในกลุ่ม	260.894	302	0.864		
	รวม	292.972	312			
ด้านทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	ระหว่างกลุ่ม	18.937	10	1.894	2.565	0.005*
	ภายในกลุ่ม	222.944	302	0.738		
	รวม	241.882	312			
ด้านบรรทัดฐานทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	23.205	10	2.321	2.365	0.011*
	ภายในกลุ่ม	296.360	302	0.981		
	รวม	319.565	312			
ด้านการรับรู้ความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	ระหว่างกลุ่ม	18.278	10	1.828	2.259	0.015*
	ภายในกลุ่ม	244.325	302	0.809		
	รวม	262.603	312			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า คณะที่สำเร็จการศึกษาของบัณฑิตที่แตกต่างกันส่งผลต่อศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรทั้ง 5 ด้าน คือ คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 การประกอบธุรกิจของครอบครัว

การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลด้านการประกอบธุรกิจของครอบครัวต่อศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ผลการศึกษาแสดง ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การประกอบธุรกิจครอบครัวต่อศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ประเด็นศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	ระหว่างกลุ่ม	15.191	4	3.798	5.217	0.000*
	ภายในกลุ่ม	224.218	308	0.729		
	รวม	239.409	312			

ตารางที่ 5 การประกอบธุรกิจครอบครัวต่อศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก (ต่อ)

ประเด็นศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	ระหว่างกลุ่ม	27.350	4	6.837	7.928	0.000*
	ภายในกลุ่ม	265.622	308	0.862		
	รวม	292.972	312			
ด้านทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	ระหว่างกลุ่ม	22.112	4	5.528	7.747	0.000*
	ภายในกลุ่ม	219.770	308	0.714		
	รวม	241.882	312			
ด้านบรรทัดฐานทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	16.468	4	4.117	4.184	0.003*
	ภายในกลุ่ม	303.096	308	0.984		
	รวม	319.565	312			
ด้านการรับรู้ความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร	ระหว่างกลุ่ม	11.739	4	2.935	3.603	0.007*
	ภายในกลุ่ม	250.865	308	0.814		
	รวม	262.603	312			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 5 พบว่า การประกอบธุรกิจของครอบครัวบัณฑิตที่แตกต่างกันส่งผลต่อศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรทั้ง 5 ด้าน คือ คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

การศึกษาศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ในด้านการศึกษาศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร 5 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความเป็นไปได้ในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร พบว่า ผลรวมของค่าเฉลี่ยในประเด็นที่ศึกษาทั้งหมด 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 อยู่ในระดับมาก นั้นหมายความว่าบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก มีศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร สอดคล้องกับผลการศึกษาศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เมื่อสังคมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (จากรูรณ ชูศิลป์, 2559) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ (มานิตย์ มัลลวงค์ และวิวัฒน์โชติกร เรืองจัน, 2564) และปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (วิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์อัครวิทย์, 2567) ซึ่งพบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าบัณฑิตมีแนวโน้มสนใจและมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเป็นของตนเองอย่างต่อเนื่อง และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า บัณฑิตมีศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรในด้านคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการมากที่สุด โดยบัณฑิตมีความตระหนักถึงคุณภาพของสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภคเป็นสำคัญมากที่สุด รองลงมา คือ บัณฑิตมีความภูมิใจหากได้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร และบัณฑิตมีความเชื่อมั่นและมีความพยายามก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างมีสติ ด้านความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร พบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.52 อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชาญชัย พรหมมี และสิริมา นาคสาย ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยพะเยา (ชาญชัย พรหมมี และสิริมา นาคสาย, 2563) นอกจากนี้จากการศึกษาของ วิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์อัครวิทย์ ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาในระดับปริญญาตรีมีความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน (วิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์อัครวิทย์, 2567) แต่ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จารุวรรณ ชูศิลป์ ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักศึกษามีความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการอยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ส่งผลต่อความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาให้เพิ่มสูงขึ้น โดยบัณฑิตมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างธุรกิจของตนเองในอนาคตมากที่สุด อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในประเด็นย่อย พบว่า บัณฑิตมีความกังวลใจในการตัดสินใจเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรหากมีสมาชิกภายในครอบครัวไม่เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ ม่วงมี และคณะ, Ezeh, P. et al. ที่พบว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการเนื่องจากนักศึกษาที่มีความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการสูงอยู่แล้วนั้น ย่อมมีความมุ่งมั่นพยายามและพร้อมที่จะสร้างธุรกิจของตนเองในอนาคต ความคิดเห็นหรือคำแนะนำที่ไม่เห็นด้วยจึงอาจไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการ (พรทิพย์ ม่วงมี และคณะ, 2555); (Ezeh, P. et al, 2020)

การเปรียบเทียบศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรจำแนกตามคณะที่สำเร็จการศึกษาและการประกอบธุรกิจของครอบครัว พบว่า คณะที่สำเร็จการศึกษาของบัณฑิตที่แตกต่างกันส่งผลต่อศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยบัณฑิตที่จบการศึกษาจากคณะบริหารธุรกิจมีศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมากกว่า และการประกอบธุรกิจของครอบครัวบัณฑิตที่แตกต่างกันส่งผลต่อศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยบัณฑิตที่ครอบครัวประกอบธุรกิจจะมีศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ เมธาวิ เกียรติพรพิเชฐ และจรัญญา ปานเจริญ, อโนทัย พลภาณุมาศ และเขมิกา ธนธำรง ที่พบว่านักศึกษาที่ครอบครัวมีการประกอบธุรกิจเป็นของตนเองจะส่งผลต่อความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามากกว่า นักศึกษาที่ครอบครัวไม่ได้ประกอบธุรกิจเป็นของตนเอง (เมธาวิ เกียรติพรพิเชฐ และจรัญญา ปานเจริญ, 2560); (อโนทัย พลภาณุมาศ และเขมิกา ธนธำรงกุล, 2567)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรของบัณฑิตที่จบการศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก พบว่า บัณฑิตมีศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรอยู่ในระดับมาก โดยบัณฑิตมีศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรในด้านคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการมากที่สุด เมื่อพิจารณาประเด็นด้านความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรที่มีค่าเฉลี่ย 3.52 อยู่ในระดับมาก อาจกล่าวได้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ส่งผลต่อความตั้งใจในการเป็นผู้ประกอบการของบัณฑิตให้มีค่าสูง โดยบัณฑิตมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างธุรกิจของตนเองในอนาคตมากที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรด้านคณะที่สำเร็จการศึกษาและการประกอบธุรกิจของครอบครัว พบว่า บัณฑิตที่จบการศึกษาจากคณะบริหารธุรกิจมีศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมากกว่าบัณฑิตที่จบการศึกษาจากคณะอื่น และบัณฑิตที่ครอบครัวประกอบธุรกิจจะมีศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมากกว่าบัณฑิตที่ครอบครัวไม่ได้ประกอบธุรกิจเป็นของตนเอง จากผลการศึกษาดังกล่าวจึงควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้การเขียนแผนธุรกิจ การจัดอบรมเกี่ยวกับการเริ่มต้นการเป็นผู้ประกอบการ Start Up และอาจมีการเชิญศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดประสบการณ์ ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้นักศึกษาได้มองเห็นโอกาสที่จะประกอบธุรกิจของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2559). Young Smart Farmer อนาคตและทิศทางภาคเกษตรไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- จารุวรรณ ชูศิลป์. (2559). ศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เมื่อสังคมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 26(1), 233-254.
- ชาญชัย พรหมมี และสิริมา นาคสาย. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยพะเยา. วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 3(3), 65-80.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). บัณฑิตใหม่ปีนี้ 5 แสนคนเสี่ยงตกงานถาวร. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2564 จาก <https://www.thairath.co.th/business/economics/1885340>
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: บิซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- พรทิพย์ ม่วงมี และคณะ. (2555). ปัจจัยทางจิตและสังคมที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, 4(1), 74-82.
- พิมพ์ชนก โสว และคณะ. (2565). Youth unemployment: ส่องตลาดแรงงานเด็กจบใหม่ยุค COVID-19. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2567 จาก <https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/regional-articles/reg-article-2022-05.html>

- มานิตย์ มัลลวงค์ และวิวัฒน์โชติกร เรื่องจัน. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 17(1), 155-173.
- เมธาวี เกียรติพรพิเชฐ และจรัญญา ปานเจริญ. (2560). คุณลักษณะและความตั้งใจที่จะเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2567 จาก <https://grad.dpu.ac.th/upload/content/files/%E0%B8%9B%E0%B8%B5%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%20%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%20/7-2-15.pdf>
- วิชาดา พิมสอน และนันทิมา นาคาพงศ์อัครักษ์. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนิสิตปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(11), 942-956.
- ศรุตานัน ซอบประดิษฐ์. (2563). วิฤตโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างไร. *Journal of Chaiyaphum Review*, 3(2), 1-14.
- สำนักส่งเสริมวิชาการและงานลงทะเบียน. (2564). ภาวะการมีงานทำของบัณฑิต. ใน เอกสารที่ไม่มีการตีพิมพ์. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก.
- อโนทัย พลภาณุมาศ และเขมิกา ธนธำรงกุล. (2567). คุณลักษณะที่ส่งผลต่อความตั้งใจเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ตาก. *วิทยาการจัดการวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 5(1), 68-83.
- อาชนัน เกาะไพบูลย์ และเพชรธรินทร์ วงศ์เจริญ. (2563). การปรับตัวของผู้ประกอบการท่ามกลาง COVID-19: บทวิเคราะห์ข้อมูล Survey. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2564 จาก <https://waymagazine.org/?s=%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%95%E0%B8%B1%E0%B8%A7%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%AD%E0%B8%9A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0>
- Ezeh, P. et al. (2020). Determinants of entrepreneurial intention among undergraduates in a Muslim community. *Management Research Review*, 43(8), 1013-1030.
- Hair, J. F. et al. (2009). *Marketing Research: In a Digital Information Environment*. (4th ed.). Cape Town: McGraw-Hill Higher Education.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row Publications.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) **บทความวิจัย (Research Article)** เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) **บทความวิชาการ (Academic Article)** เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่านำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียด

ของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาศูนย์อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลายรูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีร์รักษา และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่ย่อ).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุงศ์. (2556 ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่ำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาจอพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, / เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา.

ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาควมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์. //(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์) //ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์. //(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่เผยแพร่) // ชื่อเรื่อง. //เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริ่งจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย. //(ปีที่พิมพ์) //ชื่อเรื่อง(ถ้ามี) //ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมนุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงาน จิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบ ด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลังค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1..... (16 pt)

2..... (16 pt)

3..... (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16.pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับ
ผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

.....(16.pt).....ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
 Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

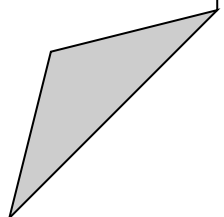
บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt)

.....(16 pt).....

